

Česká čtenářská republika. Generace, fenomény, životopisy

Naratoři – přepis všech čtenářských životopisů

celkový počet: 138

nahráno v letech 2009 – 2015

anonymizováno a řazeno od nejstaršího k nejmladšímu

důchodce, dříve navíječ motorových strojů, dílenský mistr, 101 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 15. 10. 2009 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1908. Pocházím z Křenovic, náš rod také pochází z Křenovic, ale já jsem se narodil v Pozořicích. Otec byl na dráze. Bylo nás šest sourozenců. Otec zemřel, když mně bylo patnáct let, a já jsem musel začít pomáhat matce, poněvadž měla malý důchod. Měli jsme pět měřic pole, které jsme obdělávali. Knížky jsem dostával víc od tety, která hrála za první světové války divadlo. Strýc padl brzo do zajetí. Pak byl italským legionářem. Teta k nám chodila pomáhat. Brávala mě s sebou do divadla. Říkávala: „Abys tady neotravoval...“ Po divadle mě zase vzala domů. Dělnický podporovací spolek měl knihovnu a teta ty knihy čtla a dodávala nám je. Matka ráda čtla, ale víc historické věci, například od Svátka. Na předčítání matka neměla čas, ani mezi sourozenci jsme si vzájemně nečetli. Já jsem byl nejstarší. Ani otec ke knihám moc vztah neměl, měl hodně práce, doma se na mlatě zabýval opravou hodin. První knihu, kterou mám v paměti, bylo *Temno*. Matka mi ho zakázala číst a já jsem si ho musel schovávat, i další knihy, které jsem měl, pod koryto u stařenky.

Na obecné škole jsme měli učitele, který chtěl, abych šel do měšťanky. Nejvíc vzpomínám na učitele Marečka ve Vyškově. Napsal brožuru o literatuře, která se používala v celém okrese. Od osmi do jedné bylo vyučování a do půl třetí, než jel vlak domů, jsem chodil do těsnopisu. V Křenovicích se v té době začínala dělat knihovna. V hospodě byl Dělnický podporovací spolek, který měl Svátkovy a Jiráskovy knihy. A hasiči měli něco podobného. V třiatvacátém roce byl starosta řídícím učitelem, ale knihovna se začala dělat z těchto spolků už ve dvacátém roce.

V Brně jsem se učil navíječem u firmy Bartelmus, Donát, dnes to je Lidická. V učení jsem v druhém roce začal s kamarády skautovat, jako rudý skaut. Hodně jsem sportoval, v Sokole. Hodně jsem sportoval i na vojně: gymnastiku a atletiku, stovku za dvanáct vteřin. Začal jsem pracovat ve firmě Bartelmus, Donát.

Ženil jsem v roce 1936. Čítával jsem i při svíče a při lampě, když nebyla elektrika (před rokem 1923). Máme čtyři děti. Dětem čtla spíš žena. Když jsem pracoval v dělnické tělovýchově (DTJ), tak jsem objednával spoustu knih. Byly to spíš knihy historické a odborné. Do důchodu jsem šel v roce 1972, o čtyři roky později (tehdy jsem učil).

Když začal rozhlas, tak jsem měl v obci první krystalku, v roce 1925. Na televizi se dívám skoro pořád, většinou sport, zprávy... Každý den čtu noviny. Mám všechny knížky od generála Vacka. Nejvíc knížky mám, jako jsou cestopisy, průvodci po městech. Ty se tiskly v Rudém právu v Brně, tam byla tiskárna. Nejvíc čtu večer, po zprávách, bývám vzhůru do desíti. Od rána poslouchám Radiožurnál, zprávy sleduju v šest večer, to jsou brněnské, pak večerní.

důchodkyně, dříve šička (domácí dělnice), 92 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 19. 12. 2009 (Jiří Trávníček)

Pocházím z dělnické rodiny. Můj tatínek (narozen 1885) byl železniční zaměstnanec, výhybkář, tady v Křenovicích. Začínal v továrně a pak se dostal ke dráze a „krumploval“, upravoval povrch mezi kolejnicemi. Maminka byla zaměstnaná v textilní továrně, a když se vdala, byla v domácnosti. Byli jsme celkem tři sourozenci, já jsem byla z nich prostřední. Tatínek hodně zpíval, protože už jako svobodný byl v pěveckém kroužku. Byl také veliký sokol. Byl dokonce prvním cvičitelem žen, když ženy začaly cvičit. Doma jsme moc knížek neměli, ale co si pamatuju, měli jsme *Broučky*, hodně od Boženy Němcové, povídky a *Babičku*. Pamatuju si hlavně, že nám, ještě než jsem se naučila číst sama, četli *Broučky*. Nebyly peníze, tatínek sice vydělával, ale měli jsme malou chaloupku, šetřilo se na větší. Knižek se moc nekupovalo. Naučila jsem se snadno číst ze slabikáře, starší bratr mě dřív číst neučil.

První učitel bydlel přímo ve škole (v Křenovicích), my jsme bydleli kousek pod školou. Měl tam mladší dcerku, s níž jsem si chodívala hrát. Byl moc hodný, ale když jsme zlobili, dostali jsme pohlavek. Jestli nám doporučoval nějaké knihy, to už si nepamatuju. Z Křenovic jsme se, když mně bylo osm roků, přestěhovali do Blažovic, kde tatínek dělal výhybkáře.

Do měšťanky jsem chodívala do Slavkova, tam už byla knihovna, půjčovala jsem si hodně. Pamatuju si, že v té době jsem četla *Gabru a Málinku*, *Chaloupku strýčka Toma*, *Káju Maříka*. Na měšťance jsme měli pana učitele Severu, měla jsem ho moc ráda, byl přísný, ale spravedlivý. To bylo za první republiky. Pamatuju si, jak přes Křenovice projížděl pan prezident Masaryk. Že bych si nějak uvědomila, že od této chvíle čtu něco jiného než dětské knihy, to ne. Prostě jsem četla, co mě zajímalo. V měšťance jsem hodně četla Jiráska. Tatínek si kupoval knížky, ale brožované, v sešitech. Odebíral *České slovo* a tam byla příloha pro děti, pamatuju si, že tam byly takové legrační postavičky – Pepina Rejholcová a Pepek Olbrechtů. Knižky nám rodiče žádné nezakazovali. Sama jsem si knížku nikdy nekoupila. Až když jsem začala chodit s budoucím manželem, tak to jsme si knížky dávali.

Chtěla jsem hrozně jít na učitelku ruční práce. Chodila jsem se učit k mamčině sestře, která byla švadlenou, pro sebe. Chtěla jsem ale chodit do rodinné školy, na školu pro ženská povolání. Tatínek se rozhodl, že když budu chtít, že tam můžu chodit. Byly tam (ve Vyškově)

malé třídy, asi dvacet žáků. Když jsem nastoupila, neměla jsem ani židli. Učitelka mi řekla: „Uvidíme.“ Asi za čtrnáct dní toho jedna žákyně nechala, a tak jsem zůstala na té škole. O knihách jsme se se spolužačkami moc nebavily. Nebylo ani moc času. Ráno jsem jezdila o půl sedmé a vracela jsem se o půl šesté večer. Vím, že tehdy ani moc děvčat knížky nemělo. Ve škole knihovna byla, v ní jsme si půjčovaly, měly jsme už tehdy povinnou četbu. Školu jsem navštěvovala jenom dva roky. Byly tam tři roky. Mohla jsem jít do Prahy, kde bych se učila na učitelku ručních prací, paní inspektorka to chtěla, moc dobře jsem uměla vyšívát, moje práce se jí líbily. To bych ale musela dělat ještě jeden ročník a pak jít do Prahy. Na to v té době nebyly peníze, takže jsem toho po dvou letech nechala. Také proto, že jsem ve druhém ročníku dostala záškrt, takový zvláštní druh. Dostala jsem od doktora silnou injekci a měla jsem potom velké potíže se srdcem, byla jsem rok doma a potom jsem se vdala. To bylo v roce 1937.

Za rok jsme měli dceru, té jsme už knížky kupovali. Měli jsme ještě jednu dceru, ale ta dostala v půlroce zápal mozkových blan a zůstala postižená. Když jí bylo devět roků, dali jsme ji – na nátlak doktorů – do ústavu. Napřed byla ve Slatiňanech a pak na Velehradě. Zemřela, když jí bylo čtyřicet devět roků. S manželem jsme rádi četli. On měl rád detektivky, mě to nebavilo. A neměla jsem ani čas, ani chuť. Mladší dcera vyžadovala péči po celý den. Od ní se nedalo jít nikam do práce. Odebírali jsme knihy z ELKu.

V roce 1945 jsme se kvůli dcerce odstěhovali do Brna, do Žabovřesk. Jezdili jsme s ní k panu profesorovi Teyschlovi. Měli jsme pronajatý byt v rodinném domku. Já jsem měla ráda knížky od Jiráska, Boženy Němcové, Karoliny Světlé... Na ulici Veveří bylo velké knihkupectví a šikovný prodavač. A protože přes válku nebylo knížek, tak mi nabízel, že můžu kupovat po sešitech. A že si to můžu nechávat u něho, aby se to neopotřebovalo. A pak mi to nechal krásně vyvázat. Rádio jsme měli, když jsme se vzali, za okupace jsme všechno poslouchali. Po roce 1948 musel prokurista, který nám byt pronajal, z práce pryč, nezapojil se, nebyl spolehlivý. Vrátil se zpátky do Brna. My jsme nemohli byt v Brně najít, všechno bylo v poschodí, bez výtahu. Ale sehnali jsme domek v Křenovicích, v roce 1949. Do knihovny jsem tu chodila pořád, ale dokud jsme měli doma mladší dceru, tak jsem na to ani neměla čas a pomyšlení. Teď bych četla, ale zase na to už nevidím.

Když byla mladší dcera v ústavu, chtěla jsem pracovat, ale měla jsem tak pocuchané nervy. Dvakrát jsem dokonce byla na psychiatrii, nestydím se za to. Nemohla jsem usnout. V Praze jsem měla spací kůru hypnózou, bez prášků. Přijela jsem jako znovuzrozená, ale po půl roce se to opakovalo. Nastoupila jsem na otevřené oddělení do Černovic (Brno). Chtěla jsem práci

doma. Vyšívala jsem halenky na čistém hedvábí pro Krásné jizby. Vydělala jsem si dvě šedesát na hodinu.

Na televizi jsem se dívala celkem pravidelně. Hrozně ráda se dívám na historické filmy a na filmy z přírody. Teď se mi zdá, že tam nic není. Dívám se teď na seriál *Ordinace v růžové zahradě*. Slyším, ale nerozumím. Asi potřetí se už dívám na *Doktorku Quinovou*... a ráda se dívám i na *A-Z kvíz*. Dívám se tak dvě tři hodiny denně. Přelouskám si noviny, beru *Vlastu*. Hodně jsem četla v posteli před spaním. Vracívala jsem se ke knihám Boženy Němcové, k *Babičce*, *V zámku a v podzámčí*, *Panu učiteli*. Že bych měla nějakou knihu, která mi pomohla v nějaké těžké situaci, to ani nemůžu říct. Už tak dva roky mám potíže s očima, takže nemůžu číst; do té doby jsem ještě vyšívala pokrývky pro celou rodinu. Čtu a vidím úplně jiná písmena. I když s někým mluvím, musím se mu dívat na ústa. Rádio si už několik let neposlouchám vůbec.

důchodkyně, dříve úřednice, 89 let, Olomoucký kraj

nahráno: 27. 10. 2009 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v Zábřeze, což je kousek odsud. Celý život jsem byla zaměstnaná v kanceláři, v různých velkých továrnách, zkrátka v administrativě. Můj tatínek byl úředník na berní správě a maminka byla v domácnosti, vyrostla jsem v Šumperku, město bylo převážně německé, bydleli jsme ve státních domech, které byly určeny pro státní zaměstnance – úředníky i vojáky. Tatínek se vyučil původně pekařem. Bydleli jsme kousek od dnešního Masarykova náměstí. A když mně bylo téměř devět let, začala se zde stavět česká škola, obecná a měšťanská, a hned nato i gymnázium. S Němci jsme vycházeli dobře, měla jsem i spolužáky, kteří pocházeli ze smíšeného prostředí. – Tatínek dosti četl, maminka byla jednoduchá, ale přirozeně inteligentní, avšak nečetla. Měla jsem také bratra, ale zemřel téměř v dospělém věku; jako téměř osmnáctiletý se zastřelil. Tatínek četl, ale měl rád knihy o astronomii.

Od mé druhé třetí třídy obecné jsme začali chodit do české veřejné knihovny. Byla v klášterním kostele, ale ve srovnání s německou knihovnou to byla taková popelka. Byla to jedna místnost. A když se tam vešlo, tak po stěnách byly provázky a na nich byly přišpendleny knižní obaly, takže to viselo po obou stranách. Knihovnu vedl profesor Springer, on byl tady na severní Moravě velmi známý, po válce bydlel v Olomouci a tam i zemřel. On půjčoval, spolu s nějakým pomocníkem, nejčastěji to byl student. My jsme řekli třeba tři pro tatínka a dvě pro maminku a on už věděl, protože česká menšina tady byla malá. Bylo to tak něco srdečného. – Tatínek mi vyprávěl pohádky. Vzpomínám si, že jsem milovala *Broučky*, tatínek mi je vyprávěl, nejen večer, ale i ráno, když jsem se probouzela. U nás v rodině byl hodně *Kája Mařík*, to přišlo z matčiny strany.

Doma jsme měli asi třicet knížek. Žádný učitel mi z obecné školy moc neutkvěl. Učil mě také pan řídící, v páté obecné pan učitel Jelínek, ten nám toho hodně dal, ale nemohu říct, že by vyloženě zdůrazňoval knihy. Ale knihy byly kolem mě pořád. Vzpomínám si, že jsem měla velikou pohádkovou knihu, která se jmenovala *Pohádečko moje*, nevím, kdo ji sestavil. Myslím, že ji vydal tatínkův přítel v Praze, který provozoval i papírnickví. Byly to pohádky vymyšlené, ale strašně milé. Na gymnáziu jsem četla i různou dívčí četbu, například všelijaké *Svéhlavičky*.

V roce 1938 jsme museli odejít, takže já jsem dokončila oktávu v Holešově, s několika zdejšími spolužáky. Knížky mi nikdo nikdy nezakazoval. V Brně jsem se zapsala na filozofickou fakultu – němčinu a francouzštinu. Bylo to jenom šest týdnů, pak vysoké školy zavřeli. Dělal jsem to se zájmem. Když zavřeli vysoké školy, tak v Brně vytvořili jeden ročník ekonomické školy. Tam jsme se sešli všichni studenti vysoké školy, ať už někdo studoval v pátém semestru nebo my začátečníci. Udělali jsme si jednoroční ekonomický kurs. Když jsem skončila tento kurs, dostala jsem se do Zlína k Baťovi jako administrativní pracovnice. Považovalo se to za terno a člověku to i něco dalo. Četla jsem pořád.

Vdala jsem v roce 1944, v roce 1945 se mi narodil syn Ilja, Ilja proto, protože ho přinesli vojáci. Můj muž pocházel z rodiny civilního inženýra, jeho tatínek byl nejhorlivější čtenář zlínské knihovny, takže manžel vyrostl také mezi knihami. Doma jsme knih neměli tolik, ale jak jsem se vdala, tak se naše knihovna hodně rozšířila. Dnes mám doma asi kolem dvou tisíc knih. Manžel nebyl moc na věcnou nebo technickou literaturu, on moc věděl, za války působil ve zlínských novinách. Pořád jsme žili kulturou a literaturou. Dětem se před spaním předčítalo, ale oni pak četli dost sami. Nemohu říct, že by se to nějak zdůrazňovalo. Patřilo to k věci.

Můj muž měl za komunismu pořád nějaké problémy. Ale i tehdy jsme si kupovali knížky, to už jsme byli zase v Šumperku. Hodně jsme četli. A pokud se vydávaly hodnotné knihy, tak jsme je kupovali, všechno, co nám přišlo do ruky. S mužem jsme pořád četli. Velice jsem milovala Roberta Merleho, knihy o Jindřichu IV. Můj muž ho velice miloval, on se vůbec hodně zabýval francouzskou historií, Francie pro nás znamenala hodně. Taky jsme dostávali noviny z Rakouska, máme tam příbuzné. Za komunismu jsme žili něčím úplně jiným, byli jsme obráceni jinam

Televizi sleduji denně, poslouchám i rozhlas, většinou Prahu a Vltavu – rádio velice miluju. Ke knihám se nevracím. Je mi líto času, který můžu věnovat jiným knížkám. Kdysi jsem milovala jednu knížku z červené knihovny, jmenovala se *Magdin osud*, Courths-Mahlerová. Tu jsem znala skoro z paměti. Občas si vytáhnu z knihovny i nějakou básnickou knížku. Čtu hlavně večer v posteli, ve dne, jen když jsem velmi zaujata. Od roku 1996 si píšu, co čtu, ale jenom autor a název. Tak například: Nicolas Bouvier: *Deník z Aranu a jiných míst*. Hodně francouzských. Dále Zuzana Maléřová, Květa Legátová, Sommerset Maugh, Elie Wiesel,

Kafku, Kunderu, Gertrudu Steinovou, Liv Ullmannová. Nemohu říct, že bych se soustředila jen na jednu oblast, mám široký záběr. Například Neruda: *Co se v Praze všechno děje*.

důchodce, dříve lékárník, 87 let, Olomoucký kraj

nahráno: 27. 10. 2009 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1922 ve Smiřicích. Otec byl kovářem, maminka byla v domácnosti. Byli jsme taková středostavovská rodina. Otec bohužel zapadl do doby, kdy od koní a krav se přecházelo na auta a gumové obruče. On postavil velký dům a dílnu ve Smiřicích, ale předpokládání zákazníci odešli k rychlejším dopravním prostředkům. Otec moc velký čtenář nebyl, ale maminka, byť měla jenom dvoutřídku, byla autodidakt a hrozně četla. –
Vzpomínám na jednu věc. Když jsem přišel ze školy, z gymnázia v Jaroměři, tak jsem byl asi o půl druhé doma a při obědě jsme probrali celou školní látku, co jsem se dopoledne učil. Já jsem si opakoval a maminka se učila.

Prvních pět roků jsem měl učitele, to byl starší pán, jednu dobu také starosta; pamatuju si, že když musel odejít do nějaké schůze, tak mě postavil na stupínek a já jsem ho zastupoval. *Babičku* Boženy Němcové, *Karafiátovy Broučky*, to jsme měli. Knihovnu doma jsme však měli malou. Ve Smiřicích jsme chodili do knihovny. Z dětské četby si vzpomínám na *mayovky* a *verneovky*. A taky byl *Gerstäcker* – on taky psal o indiánech nebo o pirátech, to už si přesně nepamatuju. Začali jsme číst *ruralisty*: *Knapa*, *Křelina*, *Čepa*. *Křelina* – to byla moje první dospělá kniha. Oba moji rodiče pocházejí z vesnického prostředí, takže mně to bylo blízké. Ale jak se ten román jmenoval, to vám nepovím. Také jsem četl dost *Jiráska*, ale to mi připadalo takové moc mytické.

Na gymnáziu v Hradci si vzpomínám na profesora *Šterbu*, byl to takový starší člověk a vodil nás po výstavách. Tam jsem získal přehled o malířství a sochařství. Do kvinty jsem přestoupil do Jaroměře, tam jsem měl spolužáka, jako jsem byl já. Oba jsme byli evangelíci, seděli jsme vedle sebe v lavici a předháněli jsme se, co kdo víc přečte. Z profesorů, kdo mě výrazně poznamenal, to byl *Jaroslav Žák*. Nebyl tak úžasný latinář, byl to úžasný pedagog a psycholog. V té době filmoval, znal se s pražskou smetánkou, například s *Fričem*. On přišel z Prahy a řekl: „Blbouni, když se budete učit a dávat pozor, tak dvacet minut z hodiny vám budu vykládat, co je nového v Praze, v literatuře a filmu.“ On dokázal, že jeden repetent, který se soustavně neučil, se mu dokázal učit. Dokázal nás zamotivovat, protože my jsme chtěli vědět, co nového se děje v kultuře v Praze. A potom to byl profesor *Bouchal*, to byl polyhistor, znal mnoho jazyků, a ten nás učil češtinu. To bylo za protektorátu. Z té doby si

vzpomínám, že nakladatel Borový vydával sešitové vydání Karla Čapka. Jeden sešit stál asi korunu osmdesát. Odpustil jsem si třeba svačinu a koupil jsem si sešit. Mám celé vydání Čapka v sešitech. Když byla kniha celá, tak se k tomu koupila originál vazba. Tenkrát Borový vydával v sešitech klasiku ilustrovanou Kašparem. Z té doby mám Raise – *Stehle*. Rezonuje to v tom, že minulosti nikdo neuteče. Celý život se hrdina potýkal s tím, co po sobě zanechal v té vesnici, nevěděl, jestli má, nebo nemá syna. Stal se váženým občanem městečka, ale celá jeho minulost se za ním táhla. To je taková krásná psychologická kresba.

V červnu 1941 jsem maturoval a v září jsme se potkali s mým profesorem, který říkal: „Kučero, máte něco?“ Já říkám: „Nemám.“ On na to: „Rychle si něco sežeňte, nebo vás odvedlí do Říše.“ Tak jsem u Pilňáčků v Hradci vařil mýdlo, asi půl roku. Od roku 1942 jsem byl až do roku 1946 jako praktikant v lékárně ve Zlíně. Pak jsem šel studovat do Prahy. Tenkrát jsem se seznámil se svou paní, která byla členku ELKu, a tak já jsem si vypisoval zajímavé pasáže. Hrozně na mě zapůsobila Coolenova *Romance z Brabantu*. Z ní jsem si něco vypsál. On píše o vztahu dvou lidí. Také mě zaujal Schulz – *Kámen a bolest*.

Ve čtyřiaadvaceti jsem, už jako ženatý, nastoupil na farmacii. Chodili jsme do divadel, na koncerty. Každý týden jsem chodil do knihovny. Vlastní knihovnu jsem si založil ve Zlíně. V rodině jsme hodně četli, byli jsme členy Klubu čtenářů při Odeonu. Dětem jsme dávali knihy jako dárky. Dětem četla před spaním moje paní. Ona byla učitelka a měla kouzelný dar, že uměla pohádky vyprávět. Dětem jsme žádné knížky nezakazovali. Když už byly v pubertě, tak to začaly mít svůj vlastní rozum a my jsme v tomto ohledu nad nimi ztráceli kontrolu. Ale nebylo to tak, že bychom se měli obávat o jejich duchovní zdraví.

Od roku 1952 do roku 1962 jsme byli v Jeseníku, pak jsme se přestěhovali do Šumperku. V dospělosti jsem četl především beletrii. Odborné knížky jsem četl, pokud to souviselo s mým povoláním. Poezii jsem četl poměrně málo. Ale hrozně rád jsem četl Karla Havlíčka Borovského, ten mně rezonoval úžasně, takový břitký humor, toho jsem miloval.

Rozhlas jsem zažil, když začínal, poslouchali jsme krystalky, na televizi se moc nedívám, internet je mi cizí, noviny jsem odřekl až na pátek a sobotu (zajímavé přílohy), šedé písmo se mi špatně čte. V současné době čtu hlavně literaturu historickou, zajímají mě hlavně vyspělé civilizace, které vyspěly a zanikly, od Sumerů a Egypťanů až po Aztéky a Inky a všelijaké ty pueblové indiány. Čtu mimo jiné od jednoho anglického ekonoma o kolapsu složitých společností, kde jsem se dozvěděl, kdy mají civilizace tendenci zaniknout. Můžu číst jenom

za dne, nesmí být moc světlo, ale nesmí být také pod mrakem. Večer číst nemůžu, to se dívám na televizi, na dvojku, hlavně pořady o historii, ale to také nevydržím pořad, tak si zapálím svíčku a poslouchám hudbu.

Kniha, ke které se vracím, je *Bohatství v nás*. Byl to Němec, ale jeho myšlenky jsou nádherné. Tu knihu jsem dal vnučce, ona je naladěna na moji notu. Pak také Kurt Kluge: *Pan Kortüm*, vydal ji Melantrich za války a ten pán ji napsal, když mu syn padl na frontě. Ono to bylo něco podobného jako *Babička*, nádherný smutný humor. Píše o hoteliérovi a jeho životních peripetiích. K tomu se rád vracím. Asi jako Čapek, když říká, že když jste nemocný a smutný, tak vytáhnete Dickense, tak já vytáhnu toho Kluga. V posteli číst nemůžu, musím sedět, u okna a při denním světle z levé strany. Z poslední doby mě zaujala kniha Václava Cílka, *Orfeus*, četl jsem i *Alchymistu* a ten prochází stejnými místy. Já rád hledám souvislosti.

důchodkyně, dříve v domácnosti, 86 let, Kraj Vysočina

nahráno: 10. 10. 2009 (D. Vaňurová)

Narodila jsem se v roce 1923. Během života jsem nenavštěvovala žádné zaměstnání, zpočátku jsem byla doma v domácnosti s tatínkem, za svobodna, bylo nás sedm dětí, tři holky a čtyři kluci, bydleli jsme v Mastníku (sedm kilometrů od Třebíče). Náš tatínek se učil od svých dvanácti let ve Vídni truhlářem, ten něco věděl o světě a o životě, vyprávěl nám doma o tom. Dost si pamatoval němčinu; a ještě když přišli Němci (druhá světová válka), dokázal se s nimi domlouvat, i když měli jiný dialekt, jinou výslovnost. Ve Vídni tehdy žil nejméně osm let. Tatínek byl chytrý, uměl i počítat, když jsem já něco do školy neuměla, tak bráši na to nebyli, sestra, ta byla chytrá, ale neměla čas, tak mi pomáhal tatínek. Když už jsem byla starší, tak jsem se divila, že si to ještě pamatoval, když jsem neuměla dvoumístným číslem dělit a násobit, tak on to uměl. Byl i v první světové válce, když do ní šel, tak to měl už čtyři děti. V Jihlavě absolvoval výcvik a pak se s ním maminka šla rozloučit. Z představy, že zde nechává ženu a čtyři děti, mu úplně zešedivěly vlasy.

Doma jsme vůbec žádné knihy neměli, na to se nepamatuju, na to nebyl čas, tatínek byl truhlář a ještě jsme měli pár kousků pole, tak když nedělal v dílně, to se říkalo ve verkštatě, tak zase na poli – takže jsem vůbec nikdy doma knížku neviděla. Ani Bibli jsme doma neměli, jenom modlitební knížky do kostela. Doma se u nás nepovídaly ani pohádky. Já jsem neměla od dvou roků maminku, byla jsem nejmladší dítě. Moje sestra, která byla o čtrnáct let starší, se o všechny starala a nevěděla, co má dřív dělat. Museli dělat všichni: kluci pásli krávu, kozu, holky zase nádobí umývat a co bylo doma potřeba.

Celkem jsem se ve škole učila dobře, ale nemohla jsem chodit ani do měšťanky, protože na to nebyly peníze – poplatek byl dvě stě padesát korun a muselo se pěšky chodit z Mastníka ráno do Třebíče a odpoledne zpět – a prostě na to nebylo. Tak jsem vychodila ve Starči osmiletou základní školu. S knížkami jsem se nepotkala doma, ale až ve škole, a strašně ráda jsem četla. Čítávali jsme všichni společně ve třídě, když jsme měli třeba hodinu volna, tak nám učitel dal knihu a jedna nebo jeden pro ty druhé předčítal. Třeba jsme četli *Káju Mařika*, to si pamatuji, prostě knížky, které nás všechny zajímaly, seděli jsme a poslouchali jako pěny. Knížky nám nejčastěji nosil a vybíral pro nás pan kaplan a měl radost, že se to čte a že to všechny zaujalo. Ani ze školy jsem si domů žádné knihy nenosila. Až v době, kdy mé vrstevnice chodily do měšťanky, tak co si půjčily, daly nám taky přečíst – to jsem si půjčovala od nich domů,

přečetla a zas jim to vracela. Vzpomínám si, že knihou, která mě velmi zaujala ve čtrnácti letech, byla *Čachtická paní* – vycházela na pokračování v *Agrárních listech* a spolužačky si to vystříhovaly a také mi to půjčovaly. Jinak se nepamatuji, co to všechno bylo za knihy, my jsme četli, na co jsme přišli, i noviny, my jsme neměli ty možnosti jako ve městě, tehdy v Mastníku knihovna ještě nebyla. Ani Bibli jsme doma neměli, na to si nepamatuju, jenom modlitební knížky. Taky jsem čítávala rodokapsy, které mi nosil bratr František.

Pak jsem se vdala, manžel jezdil na dráze, tak já jsem musela být doma – bylo jedno dítě, druhé, třetí – a až děti odrostly, tak jsem přišla o ledvinu, začala jsem marodit a už jsem do práce nešla, protože mi to nedoporučovali, tak jsem zůstala doma starat se o děcka, o manžela, aby bylo vše pořádku, když přijel vždycky po dvou třech dnech práce na dráze.

K vlastním knížkám jsem snad přišla až v době, kdy moje děti začaly chodit do školy, až jsem se s nimi začala učit. Mám tři děti, nejstarší Toník se narodil v roce 1946, Jirka 1949 a Maruna 1953. Když začali chodit do školy a učili se, tak já jsem se učila zároveň s nimi, když pak šli ze školy a měli pěkné známky, lidé říkali: „No jo, když se s nimi učíte.“ A já odpovídala: „Můžete se učit taky.“ A oni: „Když nás to nebaví...“ Já jsem si umínila už v dětství, že až jednou budu mít děti, tak že se s nimi budu učit a budu se dívat, aby něco uměly. A celý život jsem to dodržovala, dokud jsem jim v učení stačila, než šly do měšťanky, pak už jsem s nimi zvládala jen čtení a češtinu, to ostatní už ne.

Knížky jsem dětem obyčejně kupovala na Vánoce a ony samy si knížky obyčejně půjčovaly. Toník neměl potřebu knihu vlastnit, ale půjčoval si je – od kluků, od kamarádů, od těch nejvíc. Když začala dcera číst, to už byla v Petrovicích, kde jsem s manželem a dětmi bydlela, knihovna, a tu ona přečetla celou – a já s ní. Četla jsem všechno, co dcera donesla i co donesl Toník, ale i povinnou četbu – *Timur a jeho parta*. Kromě knížek jsme doma mívali různé kalendáře, zemědělské a podobně, kde jsem četla o vaření a o všem. Jenom Jirku, toho prostředního, čtení tolik nezajímalo a manžel taky nebyl žádný čtenář, nikdy se k tomu nedostal.

Sama jsem nikdy knížky cíleně nevybírala, nekupovala jsem si je nikdy sama pro sebe, ale četla jsem všechno, co donesly děti, když byly malé, a potom i později, co mi daly nebo půjčily. Pro sebe jsem si knihu nekoupila, protože jsem nepracovala a vlastní peníze neměla a můj muž by pro to ani neměl pochopení. Jenom co jsem dostávala jako dárky. Četla jsem úplně všechno, co bylo v mých silách, jen ty naučné knížky jsem nečetla, protože jsem do žádné školy nechodila. Spíš romány, napřed Večery pod lampou, ale když začal Toník číst detektivky, tak jsem si oblíbila Dicka Francise a Agathu Christie. Co donesl, to jsem všechno

přečtla. Když se mi po letech nějaká kniha dostala do ruky, nepamatovala jsem si ji, ale jak jsem začala číst, tak jsem si vzpomněla, že o ní vím, že jsem ji čtla.

Čítávala jsem vždycky, když všichni někam odešli a doma byl klid. Sedla jsem si do kuchyně na židli u stolu, vedle bylo okno, bylo tam nejvíc světla – a tam jsem si četla. Ale i večer, pokud nikdo nebyl doma.

Taky jsme v těch šedesátých letech poslouchali v rádiu četby na pokračování (asi od roku 1963), celá rodina, měli jsme zhasnuto a poslouchali. Říkali jsme si obsah a co se nám líbilo. Byly to krásné knížky, ale názvy si už nepamatuji, jen *Bylo nás pět* od Poláčka, to si pamatuji. Pokud někdy v televizi dávali film natočený podle knížky, tak strašně ráda jsem se na to dívala, třeba na *Cirkus Humberto*, dneska už ne, už na to nevidím. Ale vždycky se mi víc líbila knížka než film, protože ve filmu to bylo někdy moc stručné a jindy zas do detailů, které se mi nelíbily, lépe se mi líbí knížky.

Vedle knih jsem ráda četla i časopisy, hlavně *Vlastu* jsem měla ráda, to mi děti kupovaly, anebo když jsem ovdověla, tak bratři mi ty časopisy nosili. Časopisy jsem skládala, abych se k nim mohla vracet – různé pletení, háčkování – ale četla jsem v časopisech i novinách také knížky na pokračování. Třeba z *Rudého práva* jsme vystříhovali knížky a schovávali, vždycky jsme čekali na další pokračování. Úplně nejvíc se nám líbila z těch knih na pokračování v *Rudém právu* kniha *Vizita* od A. Branalda, podle které byl natočen film *Sestřičky*.

Povídali jsme si o veškeré četbě – ale *Švejka* jsem nemusela. Nelíbily se mi v něm blbé fóry a řeči. Když mě chtěl syn Toník pozlobit, říkal: „Mami, já ti donesu *Švejka*...“ Ale to teda jsem nemusela.

Dokud jsem si ještě zvládala číst a viděla na to, tak jsem četla i současné autory, naše i cizí, nevadilo mi na tom nic. O knížkách jsem si povídala s děčkama, manžel na to moc nebyl.

důchodce, dříve lékař, 85 let, Zlínský kraj

nahráno: 3. 12. 2010 (D. Vaňurová)

Narodil jsem se v roce 1924 v Napajedlích, odkud pocházela moje maminka, sourozence jsem neměl. Až do kvarty gymnázia jsem prožil mládí v Bratislavě a pak jsme se, po mém osmnáctém roku, přestěhovali do Uherského Hradiště. Otec byl úředník na generálním finančním ředitelství v Bratislavě a maminka byla v domácnosti. Po roce 1938 jsme se přestěhovali sem a otec zde pracoval na berní správě. Doma jsme měli knihovnu, oba rodiče četli, maminka byla vášnivá čtenářka. Od malička mi maminka četla pohádky a četla s entuziasmem, četla mi nejen před spaním, ale kdykoliv během dne, když byla příležitost. Jedny z nejhezčích pohádek, které jsem zažil, a mám je ještě doma, byly ještě ze starého Rakouska, *Z pohádky do pohádky* od Elišky Krásnohorské. Potom jsem ty pohádky – ještě i různé jiné – četl svým dětem a vnukům, ale to se nehodilo číst, já jsem musel ty pohádky přežvýkávat. Je hrubá chyba, že tyto staré věci se nemodernizují, nepřekládají do stávajícího jazyka, aby to bylo pro děti srozumitelné. Já jsem to při četbě dětem do toho současného jazyka rovnou překládal. Ale to se netýká jen pohádek, ale různých jiných autorů, kteří jsou starší, než dejme tomu jedno století, kde ten jazyk už odumřel, a je to škoda, poněvadž ty myšlenky neodumřely a ty děje jsou taky myslím někdy aktuální, ale je to potřeba přeložit.

Do knihovny jsem chodil od malička s maminkou – to bylo ještě v Bratislavě. Tam české školy nebyly, takže jsem chodil do slovenské školy. My jsme měli v obecné moc dobrou učitelku, která mluvila krásnou slovenštinou, takže když jsem přišel na gympl, tak jsem mluvil perfektně. Tenkrát byla taková doba, že valná část našich profesorů byli Češi a valná část studentů byli taky Češi. Ale my jsme museli všichni mluvit slovensky. Mnozí čeští kantoři, kteří tam přišli, lámali někdy tu slovenštinu těžce, ale museli přednášet i zkoušet slovensky.

Když jsem se naučil číst, nevzpomínám si, kterou knihu jsem přečetl jako první, ale ve velké oblibě jsem měl knížky dobrodružné, mayovky, verneovky. Ve škole jsem mluvil slovensky, ale doma jsme mluvili česky a také knihy jsem četl v češtině. Odebírali jsme také české noviny. Nemůžu ale říct, co jsem četl potom. Když je člověk mladý, leccos se mu líbí, a když to budete číst za třicet roků, zjistíte, že je to blbost. Já si teď probírám svoji knihovnu a čtu knížky, které jsem četl před padesáti šedesáti lety, a divím se, jak se mně to mohlo líbit. Přečetl jsem toho hodně, ale seriózně nemůžu říct, co se mně tehdy líbilo nejvíce. Že by mě

něco kór zaujalo, že bych bez toho nemohl být... Každý věk chce svoje, máte jednak různé koníčky, jednak máte různou náladu... myslím, že nemá smysl jmenovat takto knihy, které se mi kdy líbily. Když vás potká nějaký malér v životě, někdo z blízkých zemře, tak rozhodně se vám nebude líbit *Švejk*, který by se vám líbil jinak... a zas přijde doba, kdy se potřebujete odreagovat. A v životě jsou chvíle těžké a jsou chvíle lehké.

Já jsem měl život dost pestrý. Když jsme přišli sem do Hradiště, tak gympl zavřeli Němci v roce 1941, museli jsme si hned najít zaměstnání, já jsem dělal u architekta Nováka, maloval jsem plány, pak u stavitele Malůška, tam jsem, taky maloval plány. Pak Němci zakázali stavby, tak jsem maloval slováckou keramiku pro firmu Měkký na Velehradě, což bylo bezvadné. Já jsem závodně vesloval, tak jsem měl aspoň čas na ten veslák. Když nebylo pěkné počasí, tak jsem celý den maloval, a když bylo, mohl jsem veslovat. Pak ale přišly kontroly z pracáku a já šel do Zlína, kde jsem byl napřed u kruhu v gumárenských závodech, pak ve výzkumáku pneumatik... ale ztama nás vzali do Reichu. Dělal jsem na různých místech, ve Wroclavi, v Kladsku, v Králíkách – to je na hranicích, tam se předělávalo opevnění –fabriky se stěhovaly pod zem, do těch bývalých opevnění. Ztama nás v roce 1944 šoupli do Dvora Králové, ale ztama už jsem s jedním kamarádem utekl domů.

Po válce jsem pokračoval na gymplu, ještě jsem neměl maturitu a už jsem byl přihlášený na vysoké škole, dělal jsem medicínu a v roce 1950 jsem promoval, bez problémů, studium mi šlo lehce a pak jsem čtyřicet let pracoval v Hradišti v nemocnici – chirurgie, urologie, primář urologie, v důchodu jsem ještě rok jezdil do Ostrožské Nové Vsi dělat lázeňského doktora. V důchodu jsem si ještě přivydělával učením němčiny a částečně franštiny, v těch Králíkách bylo hodně Francouzů, dodnes si dopisují s jedním kamarádem, který je profesorem na lyceu v Bordeaux.

To, co jsem prožíval v životě, mělo vliv i na můj výběr literatury. Abych se udržel, čtu ještě sem tam německé knihy a sem tam francouzské knihy. Když jsem byl na pracích v Německu, tam nebylo kdy číst, dělaly se dvanáctky a sobota neděle byly tzv. rolšichty. Pak při studiu medicíny jsem četl hlavně učebnice, skripta. Při tomto studiu nešlo nějak systematicky číst ještě beletrii, to se nedá srovnat s časem při zaměstnání. Předtím byly školy zavřené a my jsme byli tak nadrženi studovat. To se studovalo, dřelo, když člověk viděl, ač sám unavený, v univerzitní studovně několik lidí dřít, musel to dělat taky. To se nedá srovnat se současným pojetím studia, mám dvě děti, syna a dceru, také studovali na vysoké, ale to se nedá srovnat. Ale nedá se to ani dnešním mladým lidem zprostředkovat... to bylo takové údobí.

V osmatřicátém roku, když jsme zůstali sami, tady byla tak veliká nenávisť vůči Francii, vůči Anglii, kteří nás zradili... ta psychóza národa... a stejně tak ty zavřené školy, cítili jsme křivdu.

V době mé práce v nemocnici jsem musel dál studovat odbornou literaturu, také jsem sám publikoval v odborných časopisech. Moje manželka také byla velká čtenářka, četla velice ráda, ale teď je prakticky slepá. A tak když je někde něco zajímavého, čtu jí to nyní já.

Oblastí, o kterou jsem se velice zajímal mimo svou profesi, je výtvarné umění, mám doma mnoho monografií, i přátele jsem měl mezi malíři. Líbí se mi moderní umění, expresionismus, impresionismus, prošel jsem hodnou část evropských galerií, v Římě, ve Florencii, Louvre v Paříži, galerii v Drážďanech, ve Vídni. Kromě umění mě zajímalo cestování, knihy o různých zemích, které jsem navštívil, jsem si četl i před cestou i potom po návratu, kdy to člověk srovnává s tím, co viděl. V důchodu, když jsem měl víc času, jsem dělal turistiku, hodně jsem jezdil do Alp.

Asi pět až deset let po válce jsem začal číst knihy o válce, knihy líčící osudy Židů a podobné, ale jen po určitou dobu jsem to četl, protože i takového tématu se člověk nasytí a přestane to bavit. Například je to tak s Remarquem. Jak jsem říkal již na začátku, v každé době života se člověk zajímá o něco jiného.

Taky čtu a četl jsem rád knihy z lékařského prostředí. Hlavně v důchodu, protože mě hlavně zajímalo, jak tak medicína se dělá jinde, třeba v Americe. Grisham, americký spisovatel, píše velice zajímavě – on je právník i lékař. Tady z těchto oborů, styčných, napsal několik románů nesmírně zajímavých, kde prostě je kritika té medicíny, tak jak se dělá v Americe. A to bylo velice zajímavé i z toho právního hlediska – třeba když máte úraz a zavezou vás na ten příjem, tak první se na vás obrátí ne lékař, ale takový „virtuóz na hubu“, který je zástupcem advokátní společnosti, advokátů, kteří se zabývají medicínou, ale jsou úzce specializovaní na chirurgii, porodnictví a podobně, a ten řekne: „Tak, paní, utrpěla jste dopravní úraz, my vám nabízíme, že se budeme soudit, budeme vás zastupovat, cokoliv vysoudíme, tak se budeme dělit – vy půl, my půl, jestliže nevysoudíme nic, nic po vás nebudem chtít.“ Takhle to ten Grisham popisuje. Takže pro toho pacienta je to ohromně výhodné. Nastane soud, ale ta nemocnice nebo ti lékaři se brání. A najme advokáty proti. A nakonec to stejně zaplatí ten pacient nebo doktor, i ta nemocnice to platí z nějakých peněz. A tak se stane taková věc, že v Americe je už hodně let nedostatek porodníků. Porodník tam vydělá dvě stě tisíc dolarů ročně a sto tisíc zaplatí pojišťovně, která ho bude držet. U nás už je to podobné, každá blbina se soudí...

Čtu knihy různých žánrů, občas mám rád detektivku, občas mám rád poezii... ale tu si v knihovně nepůjčuji vůbec, protože knihy poezie mám svoje. Třeba François Villon... [recituje francouzsky]. Poezii měla velice ráda moje maminka, a taky ráda zpívala. Od mojí maminky přišlo moje první nasměrování k poezii. Jinak jsem četl opravdu různorodé knihy – jednou *Švejka* a jindy zas Korán, i ten jsem si přečetl. A jindy zas *Zvonokosy*... podle nálady. Je výhoda knihoven, že si člověk půjčí, na co má náladu. Teď v důchodu si téměř knihy nekupuji, je to pro mě drahé, oceňuji i v tomto výhodu knihovny, že člověk si ty knížky nemusí kupovat. Když si koupím, tak slovníky nebo tu poezii. Ale beletrii přečtu a odložím. V devadesátém roce jsem naletěl do Knižního klubu, ale to je strašný podraz – když si nevyberu sám, pošlou mi oni takzvaný bestseller, ale jsou to takové blbiny... a taky to nakonec přijde draho, protože se musí platit balné a poštovné, nevěděl jsem, jak z Knižního klubu ven, až mi poradila pošťáčka, abych odmítl převzít dobírku, ale nebylo mi to příjemné, je to takové podraznické, ale co mi zbývalo, když na mé psaní, že vystupuji, nerefletovali...

V nemocnici jsme měli lékařskou knihovnu, nejen s odbornou literaturou, ale i beletrie, a byly i menší knihovny na oddělení. Ta byla velmi dobře vedená, ale teď to upadá, neberou tolik knih ani časopisů, zřejmě je to i pro nemocnici drahé. A nevím, zda ještě funguje možnost půjčení z Lékařské knihovny v Praze, která byla na Sokolské, a odtud jsme si též objednávali knihy.

Co se týká evidence knížek v knihovně, líbil se mi víc systém, který existoval před zavedením počítačů, a taky systém, kdy knihovník našel knížku podle objednávky, ne volný výběr. Pan Beneš ještě v Redutě tam měl řadu žáků a ti s tím pomáhali, v kartotéce jsem si záznam našel a oni mi dali knížku. Taky vidím, že dneska si lidé vypůjčují plné tašky knížek, to rozhodně není schopný nikdo přečíst, kdežto tenkrát si vypůjčil jenom skutečně to, co přečetl.

Z ekonomického hlediska je ale jasné, že knihovna má zájem na tom, aby si lidé půjčovali hodně.

Chodím do knihovny městské a na pobočku a půjčuji si zásadně jen pět knih v jedné a pět knih v druhé. Při výběru se dívám na jméno spisovatele, ale hodně je výběr ovlivněn i samotným titulem. Titul může ovlivnit výběr i pozitivně, i negativně. Ale když se na záložce píše, že je to bestseller, tomu se nedá věřit, dneska je bestseller všechno. Nakladatel se snaží prodat knížku, já ještě nečet takovou, kde by napsal, že je to blbý.

Co se týká knihovny, napadla mě taková věc: vybírám si knihy podle autorů, které mám napsané v zápisníku. Knihy jsou sice v policích uspořádány podle autorů, ale každé vydavatelství píše ta jména na hřbety na jinou stranu. A do polic se knihy staví podle toho,

kde je vrch a kde je spodek. A tak je jméno jednou čitelné zleva a jednou zprava, uvítal bych velice, kdyby se knihy stavěly byť vrchem dolů, ale tak, aby jména byla všechna na jednu stranu...

Když čtu knížku, neznačím si nic do ní, když je půjčená, ale dělám si výpisky. Měl jsem ohromnou kartotéku, nejen výpisů z knih, ale značil jsem si i postupy méně obvyklých operací. Měl jsem i mnohadílnou encyklopedii operací v němčině, věnoval jsem ji špitální knihovně. Do svých knih jsem si dělal i poznámky, ale do cizích zásadně ne. Strašně mně to vadí, když v půjčené knize vidím vepsané poznámky někoho jiného. Měl by být nějaký ferman, kde by bylo na to upozorněno, aby čtenář hlásil, když v knize něco takového objeví, jinak to bude na jeho triko. Když mám půjčenou knihu a něco tam objevím, je otrava to opisovat, ale mám v duchu rozdělenou stránku na šest dílů a napíšu si stránku a číslo toho dílu, třeba 31/5. A až tu knížku dočtu, tak si vezmu kartečku, najdu si podle stránky a dílu to místo a napíšu si to všechno z celé knihy najednou. Takhle jsem to dělal celý život. A měl jsem celou kartotéku lístečků, ale když jsem šel do penze, nemělo smyslu nechávat si ji celou, jen něco z toho jsem si schoval (ekonomické, filozofické názory) a zbytek spálil v krbu.

Do knihovny chodím s poznámkovým blokem, ve kterém mám zaznamenané knihy a autory, které si chci vyhledat. My se totiž scházíme, taková partija, a říkáme si, co je dobrý a co blbý. Povídáme si o knížkách, ale nejen o nich, taky o fotbale a nadáváme na politiky. Bylo nás původně osm, jsme bývalí kolegové, jednou za měsíc se scházíme v Grandu, ale už nás ubylo, už jsme jen čtyři.

Tady mám knihy, které se mi líbily: od nějaké Rusky *Český lékař v Americe*, Irving, Demian, Pankl, Wels, Oz... Čtu i víc knih od autora, který se mi zalíbí, ale záleží hodně na překladateli, Gel, Hofer, Pelarovi jsou vynikající překladatelé. Sebelepší knížka je někdy překladem tak zmrvená... Překládat je velmi těžké. Musíte znát jazyk a ještě přiblížit to českému čtenáři – protože když je to napsáno třeba v Americe, to myšlení je jiné.

Třeba Bauera mám v poznámkách podtrženého, že je dobrý, jinak to vyškrtávám, co přečtu, to si pak škrtnu. Taky tady mám Coelho napsaného, *Alchymistu* jsem četl, asi čtyři věci, ale u něčeho mám i minus, něco blbého jsem od něj i četl... Cronin – no, to je takový šlágr.

Z našich spisovatelů ta Devátá se mi líbí. Ten zápisník jsem si pořídil někdy před důchodem a stále si do něj zapisuju, škrtnám, píšu ke knihám plusy a minusy... a čím dál míň se v tom vyznám. Mankell, toho mám taky podtrženého. Ty informace o knihách si zapisuju z různých zdrojů, nejen od kamarádů, ale z novin, z rádia, někdy se mi to zalíbí, někdy ne.

Ze spisovatelů je u mě absolutní jednička Karel Čapek, mně se líbí jeho styl, jeho způsob myšlení, jeho filozofie, která v té jeho literatuře je. Teďka ty nové knížky jsou jiné, svým stylem... jsou vázané na prachy. Všechno jsou to bestsellery. Dneska je systém takový, když píšete knížku, konkrétně třeba Hailey – *Hotel, Letiště* – to je klasický příklad, jak se dneska píšou knížky: napíšete nějaký osud, ustříhnete ho kapitolou. A začnete něco úplně jiného druhou kapitolou a zas to useknete. A tak dál. Pak to dáte dohromady, pak to zas rozpojíte, jako Hailey v tom *Hotelu* – fuknete všechny osudy do výtahu, necháte je spadnout... a šlus. Ale to vás udržuje v napětí tím, že ten děj je rozsekaný. Je to takový moderní způsob. Oni ale ještě zejména ti američtí autoři, aby měli řádkový honorář, oni k tomu dodávají, že měl košili šitou u toho a hodinky si koupil u Tiffanyho v New Yorku a takové blbiny, které člověka nezajímají, jestli mu šil někdo šaty takové nebo makové, a tím se to ještě rozšiřuje. Tak to jsou ty moderní triky.

Byla doba, že jsem četl sebeblbější knihu až do konce. To jsem zdědil po mamince, ta nadávala „to je tak blbý“, ale musela to dočíst. Ale od určité doby už to nedělám, to už je asi patnáct let, co jsem začal mít problém s očima, tak si je šetrím. Když se mi do padesáté stránky kniha nezalíbí, tak ji jen prolistuji.

Ze současných spisovatelů Viewegh se mi nelíbí, Páral se mi taky nelíbí, Hrabal se mi líbí lepší. Oni se snaží upoutat, dneska televize upoutává vařením, předtím to byl sex. A ten přetrvává v té literatuře. Ti spisovatelé toho sexu tam naválí tolik a pořád to omílají z konca do kraja, že je to vyloženě porno literatura. To, co by v dobách našeho mládí, třeba Jiráskova (toho jsem taky četl, měli jsme ho celého doma), bylo vyloženě sprostý, dneska je to běžné. Dneska je Jirásek odsuzován, že ty dějiny zkreslil, on z těch husitů udělal dobráky, ale když člověk vidí, jak to skutečně bylo, třeba tady v Nedakonicích, tam měli taky tábor, je tam šest pískovcových soch... ale tam ti husiti, to byla partie, která vyrabovala cisterciácký klášter na Velehradě, tam byly jeptišky, kterým lili do krku roztavené zlato z kalichů a monstrancí, takže to takoví dobráci a hodní lidi nebyli. Ale Jirásek to tak napsal vlastně proti sílící germanizaci koncem předminulého století, ze stejného důvodu vznikl Sokol a Klub českých turistů, Němci měli Touristenverein. Šířitelé germanismu v našich krajinách byli Židi, což je paradox. Jidiš, to je vlastně německý dialekt. Tady v Hradišti bylo německé a židovské gymnázium a teprve až Česká matice, vzniklá z vlasteneckých důvodů, založila české gymnázium. Jirásek se snažil české dějiny zvednout. A ze stejného důvodu nakonec vznikly *Rukopisy*. Ale dějiny se pořád zkreslují... teď v televizi letí už tři týdny výročí revoluce, ale bože, jaká revoluce to byla? A starší dějiny? Někdo bere Písmo jako dějiny, ale to je blbost, to je legendistika. Člověk zná to

zkreslování z vlastních vzpomínek na mládí – na to blbý se zapomíná a na pěkné vzpomíná celý život.

důchodkyně, dříve učitelka na učilišti a průmyslovce, 83 let, Středočeský kraj

nahráno: 10. 3. 2011 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1928. Tatínek a maminka byli živnostníci a měli tady v Nymburku kožešnictví. Táta, i když byl řemeslník (působil v Praze), se věnoval i umění – návštěvy divadel, výstav a tak dále. Maminka byla v domácnosti, ale vyrůstali jsme vlastně v Sokole; táta byl náčelníkem, máma dělala v hospodyňském odboru. Jsem ze tří sourozenců a já jsem prostřední. Doma knihovna byla, rodiče knihy kupovali, bylo samozřejmé, že jsme je dostávali jako dárky.

Do obecné školy jsem šla v roce 1934. V té době jsem už číst uměla. Že bych se nudila? Ne, to nešlo, my jsme měli paní ředitelku a té se každý bál. Byla to klasická dáma s fižím. Spousta dětí nechodilo do první třídy, protože se jí skutečně bálo. Pokud byla v pohodě, tak byla dobrá, ale běda když ji někdo vyvedl z míry. Myslím, že byla jako kantorka dobrá.

Do primy jsem nastoupila tady v Nymburce, to už byla válka, maturovala jsem v roce 1948, protože jsem opakovala kvartu (měla jsem spálu a zlomenou pravou ruku). Do kvinty šlo jen pětadvacet procent, zbytek šel do výroby. Ředitelství řeklo, ať požádají na Oberlandrat do Kolína; na základě lékařského vysvědčení (více jak tři čtvrti roku jsem nebyla ve škole) mi skutečně povolili opakovat a potom v pětáctýřicátém jsem se mohla vrátit do své třídy. Ale nevrátila jsem se tam, protože třída, kam jsem spadla, mi vyhovovala, byla to moje krevní skupina; tak jsem tam zůstala. Dodneska se scházíme, a ve velkém počtu. Za protektorátu jsme četli jen to, co bylo doma, po rodině a po známých. Scházeli jsme se hodně s lidmi ze Sokola, i když ten byl v té době zakázaný. Nebylo to ale oficiální, protože budovu zabralo kuratorium. Tam byly různé zájmy, ale o knížkách jsme se moc nebavili. Jinak Sokol byla moje hlavní vzdělávací instituce.

V roce 1948 jsem maturovala a šla jsem se přihlásit na práva, načež mě přemluvila na nádraží „milostpaní“ (my jsme jí tak říkali) Reimannová, ke které jsem chodila na francouzštinu a němčinu, měla svého žáka, který učil v Lomnici nad Popelkou... a začali do mě tak hustit, takže místo do Prahy jsem jezdila do Lomnice nad Popelkou. Pak jsem musela dělat státní zkoušky způsobilosti. To se týkalo těch, kdo měli gymnázium a neměli učitelský ústav. Jedním z důsledků osmačtyřicátého roku bylo, že vyměnili ředitele (nový ředitel tam chtěl

manželku), tak jsem přestoupila do Čelákovic. Tam z učiliště udělali střední školu. Musela jsem si proto dodělat vysokou školu, to bylo v Praze – pedagogická fakulta, dálkově čeština s občankou.

Dostudovala jsem v roce 1974. V Čelákovících jsem nejvíc učila občanku a pak taky, když to zavedli, tak ekonomiku a organizaci. Na starosti jsem měla knihovnu, protože jsem se dobře znala s panem Novákem, to byl tady v Nymburce knihkupec „U Hálů“. On mi ochotně posílal do Čelákovic knihy, já jsem si mohla vybrat, něco do knihovny, něco si chtěli vzít kantoři s sebou domů, nebo i děti. Můžu říct, že i kluky, kteří vůbec knihu neotevřeli, tak jsem je donutila. Učila jsem přes třicet let (1948 až 1983). Svě žáky jsem získávala nejvíc tím, že jsem se nad nimi nevytahovala. Co se mi u nich nejvíce osvědčilo? Spíš taková ta literatura faktu, třeba o druhé světové válce, to je opravdu chytlo, takže pak si do knihovny chodili sami vypůjčovat. Ledasco jsem jim doporučila sama a oni si to přečetli taky. Nejvíce práci dala poezie, ale i na ni se tam našli. Přitom to byli skoro samí kluci, jenom jedna třída děvčat.

Vdávala jsem se ve čtyřiaadvaceti letech, v roce 1952. V mé rodině to je tak, že manžel moc nečte, ale dcera ano. Vzpomínám si, že u mé dcery byla nejzajímavější kniha v dětském věku *Švejk a Kuchařská kniha* (Sandtnerová). Na své policiče měla tyto dvě knihy. Knihy jsme dceři nezakazovali; ona si už pak sama vybírala. Byla samostatná a vždycky si vybrala to, co měla.

Do penze jsem šla v roce 1983. Knížky už nekupuju, neměla bych je ani kam dávat. Chodím do knihovny; do ní už chodím od školy. Když se kdysi stály fronty na knihy, tak jsem měla to štěstí, že jsem nemusela, protože jsem měla známého knihkupce.

Kniha, ke které se vracím? Ráda si občas sáhnu k Čapkovým *Povídkám*. Občas taky sáhnu po Feuchtwangerovi. Oba mě uchvacují svou logikou. Když si vezmete například povídku „Rekord“, tak to vidíte. A Feuchtwangera asi proto, že jsem vyrůstala v kožišnictví, a to měli ve velkém Židi (v Praze v Michalské ulici). A když jsem byla mladá, tak mě táta s sebou vozil. A já jsem to všechno znala. Mně bylo tak osm let a oni mě zkoušeli. Tisíce a tisíce kůží, u toho sortýrmajstří; a když jsem uměla, tak mě vzal, ať už to byl Porges nebo kterýkoli jiný, a tam v Železných dveřích byla cukrárna, kde mi koupil čokoládovou figurku. A když jsem se nechala nachytat a neznala jsem, tak ani za dvacetník lízátko. A taky tady bydlel jeden Žid, ke kterému jsem chodila, už v době, kdy se to nesmělo, na učení (francouzštinu, latinu), on byl univerzál; dodnes si pamatuju, jak mi vysvětloval, jak vzniká pasát.

S jinými médii to mám takto. Jsem stále zvyklá vstávat brzo, takže už od půl páté poslouchám rádio. Každou čtvrt hodiny poslouchám zprávy; mám našteloanej Radiožurnál. Televizi mám taky na zprávy, na dvojce pak sleduju historické pořady.

Přes den jsem moc nečetla; měla jsem dost velký rádius. Hodně jsem četla večer a pak jsem dokázala číst až do rána. Jakoukoli knížku, která mě zaujala, jsem četla do rána, to jsem neodložila. To byla třeba Feuchtwangerova *Židovská válka*. V současné době najdu máloco, co by mně konvenovalo. Současnou literaturu už nesleduju. Říkám si, že už jsem stará; jestli to není tím. Naposledy to bylo tak v šedesátých letech, pak už mě nic nějak nenadchlo. Měli jsme spolužáka (Miloše Hoznauera), který nám nosil i zakázanou literaturu.

důchodkyně, dříve učitelka hudby a zpěvu, 82 let, Kraj Vysočina

nahráno: 23. 2. 2011 (M. Vondráčková)

Narodila jsem se v roce 1928. V té době, kdy já jsem byla malá, to začalo rádio. A v té době, když nebyly tyhle ty prostředky, televize... tak to lidi hrozně moc četli. Moji rodiče, hlavně tatínek, ten strašně moc četl, takže já jsem k tomu čtení byla vedená.

Potom se pamatuji, když jsem chodila do té obecné školy, tak jsme měli knihovnu a tam v té knihovně jsme si půjčovali knížky. A pak byla městská knihovna, tam se pamatuji, že tam tu knihovnu vedl takový jeden pán, byl ze spořitelny, měl hrb. A my jsme tam strašně rádi chodili, bylo to tady na obecním úřadě, starém, taková malá místnost tam byla, a kolem dokola bylo knih, co jsme si mohli vybírat. Pak byl stůl mezi dveřmi a tam byla další knihovna, asi dvě místnosti, a tam už když jsme něco přímo chtěli, tak on nám to dával. Ale pamatuji se, dodneška si to pamatuji, že v té první místnosti byly šílené škváry, a to jsme si už potom jako mladé holky hrozně pochvalovaly. Tam jsme si toho vybíraly, hromady knih, takových románek všelijakých, ale ne takové, jako třeba byla červená knihovna, takové ty staré, *Ze selského rodu* a takové. Tak to jsme chodili hodně do té knihovny a potom jsme teda tu školní knihovnu používali.

Taky si pamatuji, že jsme strašně moc, jako děti, četli různé časopisy, vycházely týdeníky, pamatuji, jeden byl *Punt'a*. To byl takový, já nevím, co to bylo za zvíře, jestli kočka nebo... *Punt'a*, to bylo takové ušaté zvíře, takové jako disneyovské, mám dojem. To se půjčovalo ze třídy do třídy a vždycky se tam z toho nějaké články četly. A já jsem na tohohletoho *Punt'u*, to jsem chodila do druhé do třetí třídy, byla šíleně zvědavá, tak vždycky když jsem pro to šla já, tak jsem si to na chodbě četla; a přišla jsem do třídy hodně pozdě. Pamatuji se, že mi paní učitelka říkala: „Ty si to určitě čteš, vid’?“ A potom se pamatuji, poněvadž já jsem dobře četla, že jsem seděla na první lavici a tyhle články z toho *Punti*, a pak *Srdíčko* bylo nějaký časopis, a z toho jsem četla dětem. To jsme strašně milovali. Celé třídě ve škole se něco četlo takového. Ale já se nepamatuji, jestli na obecné škole, to mohlo být kdekoliv... Když jsme třeba spali, tak paní učitelka mě vysadila na lavici a já jsem četla, aby se děti probudily nebo tak nějak, nebo jestli je uspávala tím čtením, já nevím, to už se nepamatuji... A to bylo, když jsem byla malá, a pamatuji se, že potom začal *Kája Mařík*. On ten *Kája Mařík* měl kolik dílů. Potom se pamatuji, že jsem strašně toužila po *Kájovi Maříkovi*. A to naši, oni jako zase tolik peněz neměli, tak to odmítali. A asi taky vím, už dneska, že to tatínek nepokládal za

kdovíjakou literaturu, tak to teda odmítal koupit. Já jsem si to teda půjčovala. Tak na toho *Káju* si pamatuji a pak si pamatuji na *Hýta a Batul*, taky někde ještě jsem to tady měla. To bylo o takových dvou dětech nezvedených... A to byla prostě knížka našeho mládí.

V té době jsme všichni chodili na náboženství a do kostela, ten Kája Mařík byl katolík a chodil do kostela a ministroval, a tak nám to bylo takové blízké. A pamatuji se, že už teď ve stáří, když jsem jela někde kolem té vesnice, co on tam žil v těch lesích, tak ten, co nás tam provázel, nám to říkal: „Tady žil Kája Mařík“ – takže jsme koukali...

Potom, když jsem začala dospívat, tak to už jsme si s tatínkem nějak víc rozuměli. Já si na maminku tak jako... maminka četla taky, a časopisy a takové, knížky taky maminka četla, ale co, to si nepamatuji. Ale můj taťka... Tenkrát se třeba strašně... se kupoval Jirásek a četl se. A můj tatínek se někde upsal, že mu chodil ten Jirásek v sešitech celý. Tak to se pamatuji, jak jsem *F. L. Věka* a *Temno* prostě hltala. To se mně tak hrozně líbilo. Tatínek byl přednosta na poště, poštmistr, a maminka byla tenkrát až do války jen doma zaměstnaná. Ona byla ze statku támhle, ale taková chytrá byla a četla taky ráda, ale toho tatínka si pamatuji, že měl celého Jirásku, že ten mě do toho zasvětil a že to jsem teda četla.

A potom, když jsem se dostala do školy, na ten učitelský ústav, tak tam jsme měli povinnou literaturu, ale to vůbec se nepamatuji, že v tomhle mém věku, to bylo tak 1943 až 1947 rok... že v téhle době jsem vůbec neměla problémy s povinnou literaturou. Ale ani myslím nikdo. To jsme všichni měli dávno přečtené. Tenhle Jirásek třeba tam byl, *Mistr Kampanus* a takovéhle prostě věci, to všechno jsme měli už dávno přečtené. Na tom „učiteláku“ jsem neměla s četbou potíže, nebo že by mi někde něco chybělo. Akorát, myslím, v téhle době jsem se setkala dost s poezií, protože jsme jednak teda tu poezii probírali konečně, na té měšťance jsme toho moc neměli. Nějaký Neruda tam byl, Kožíšek a takové ty básničky, ale nic velkého. Ale potom jednak teda se maturovalo z těch básníků všelijakých. To končilo brzo, tihleti moderní, to už vůbec, to mně uteklo...

Já se pamatuji, že potom, když jsem už byla starší, tak jakmile jsem vystudovala, tak já jsem sice učila, ale pak mě „zabásli“ v jednapadesátém roce, a pak jsem byla celoživotně zaměřená na muziku. Já jsem měla takové dva kamarády, jsem se s nimi poznala a zase jsme se rozešli, jak to chodí, s tím jedním jsem tak jako chodila trochu... Jsme se rozešli a on to byl letec a on prostě chtěl zdrhnout, tak ještě než letěl, tak mi dal vědět, poslal toho svého kamaráda, jestli nechci odletět taky, to bylo v jednapadesátém... No, a já jsem ho požehnala na cestu, jen ať jede... No jo, ale já jsem za to seděla potom. Tak já jsem nešla, ani s klukem jsem se dlouho

už potom neviděla, ani předtím, asi rok jsem se s ním vůbec neviděla... Prozradilo se to teda tím, to jsme se dozvěděli vlastně až u soudu v Praze na Pankráci. Byla jsem souzená v tom jednapadesátém na tři a půl roku a dva roky jsem seděla. A teprve teď jsem se dozvěděla, že to byly takzvané státní soudy a byly strašně přísné. Taky se pamatuji, že jsme vyplňovali, kdo měl od jednapadesátého do třiapadesátého roku soud, takže to bylo nějaké takové ostré. No, a to jsme se vlastně u soudu dozvěděli, že když oni utekli, oba dva ti kluci, když odletěli do západního Německa, tak tam jim dali dvě možnosti, buď to, aby se odstěhovali do Austrálie, nebo chodili přes hranice – byli v Německu a chodili přes hranice jako „síajsáci“... A ten starší, ten odletěl do té Austrálie, tam se usadil, žil tam, a tenhle ten hoch druhý, ten začal chodit přes hranice, a pak ho chytili na hranicích a postřelili. A to jsme vyrozuměli, že ten před smrtí, co nevěděl, tak nepověděl... Na čtení tam nebylo vůbec pomyšlení, číst bylo přísně zakázané, každá literatura, vůbec všechno. A co se nám podařilo, potom na těch pracovních útvarech, kde to bylo volnější, ruční práce dělat, a to se muselo schovávat. Čtení, jakákoliv literatura, to bylo přísně zakázané.

Já jsem studovala konzervatoř, zpěv, a to je kvalifikace pro učitele hudby, nebo kdybych šla někam zpívat. Takže jsem se teda dost tak zaměřila, jednak jsme měli dějiny hudby, tak mě zajímaly všelijaké životopisy Chopina a takové ty... Takže jsem dost četla tyhle ty hudební věci... Manžel měl muziku rád, tak jako teoreticky, a měl tuhle knihovnu, to je jeho, to všechno on, já co mám knihovnu, tak támhle tu menší. To jsem měla já, ale to v mém věku bylo něco, tak jsem myslela, kdoví s čím nepřijdu, s touhle mou knihovničkou... Nakoupili jsme knihovnu, teda rodiče mně, já jsem přišla do manželovy rodiny a tady jsem zírала, tady bylo knížek... Ale tyhle ty hory knih, co teď jsou, to všechno nakupoval manžel, už když jsme byli spolu. Musím říct, že to bylo jedno z takových pout, že jsem hodně četla, tak jsme si měli co povídat, on taky rád četl jako mladý... A potom, když začal ty knihy nakupovat, tak to si vůbec nelze představit, než on zemřel, jak to u nás vypadalo. On byl zažraný do časopisů, šedesát druhů časopisů bral. To jsem zjistila až po jeho smrti, poněvadž já jsem to pak odříkala. A všude tady pod okny, pod všemi okny v těch výklencích byly stohy novin a knih, nerozbalené ještě knihy, co on pořád objednával. A ono za komunistů, to vycházely všelijaké braky, ale teď když to teda pozoruju, tak on teda pro to měl ohromný nos, protože tady nenajdeš brak. Takový nějaký, jak za komunistů chodily ty tendenční, to vůbec ne. On prostě nakupoval klasiku. A musím říct, že jak se začaly ty knížky a i noviny kupit, tak já jsem o ty knížky přestala mít zájem. Už toho bylo moc, už mě to prostě štvalo, že jsem nacházela knížky, které bych si třeba bývala ráda přečetla, ještě zabalené, nerozbalené. Chodily mu

knížní novinky, tak si zaškrťával, každý měsíc objednával něco. Tak já jsem právě v téhle době dost přestala číst, ale zase jsem měla náhradu tu muziku. Nebylo na to už tolik času, potom začala taky televize... A když jsem se teda vdala, tak manžel rádio... a pořád, pořád hrálo něco... Muzika, to bylo z rádia, a když ne, tak pustil gramofon, pořád šla muzika, takže v tom manželství jsem na to čtení ani neměla tolik příležitosti.

A když byly děti, no tak samozřejmě dětem malým se ty knížky četly, všelijaké pohádky... A taky si chodily do knihovny půjčovat. Veliká čtenářka, myslím dodneška, je dcera; ta právě si vybrala nějaké knížky a syn si vybral taky, ale syn si, jak pozoruji, tak si nevybral beletrii žádnou. To oni se spolu domluvili. Dcera zase, ta beletrii, a on teda všechno, co je od zeměpisu, od dějepisu, přírodopis, to všechno zase vybíral on... Oni mají udělanou doma tady velikánkou knihovnu, také z těchhle knížek, to on něco málo si sem tam koupí... Já jsem říkala, vezměte si, co chcete, co vás baví, co vás zajímá, tak si odsud vezměte ty knížky... Tak si myslím, že tady hodně toho vybrali, protože vidím tady, že je to takové poloprázdné. Děti měly takovou tu povinnou četbu. Syn, ten odmala strašně dělal nejdřív zeměpis, mapy a takové... Potom, když poznal, že ta území se všelijak mění, a boji si to přehazovali, hranice se měnily, tak zjistil, že teda dost potřebuje dějepis. Tak se pustil do dějepisu, no a to mu taky šlo, a ten dějepis také na filozofické fakultě v Praze vystudoval, udělal si doktorát. A potom se mu naskytla tady příležitost učit na gymnáziu, a tam na gymnáziu ho měli k tomu, aby tam učil zeměpis, a poslali ho do Brna zase, aby na přírodovědecké vystudoval zeměpis. Ale já jsem teda u syna v životě neviděla žádnou beletrii, ale ty historické ano, to románové, to on moc nemiluje. Jak to vystudoval, tak říkal, to je zkomolené a to je románové, tak to ne... A tadyhle jsem se včera dívala a tady je celá *Sága rodu Forsythů*, celý Zeyer je tam, Neruda, a potom jsou tam hlavně takové knihy... Myslbek a tihleti všichni kumštýři, malíři...

Když jsem dělala pro ochotnické divadlo, tak jsem připravovala a četla i nějaké hry. Já nevím, Shakespeara já jsem vůbec nedělala, dělala jsem Goldoniho nějakého, no tak jsem si o tom Goldonim přečetla všechno, všechny jeho hry... A to manžel také všechno měl, celého Shakespeara, Goldoniho a já nevím, které tady ještě byly. Na půdě, mně děti říkaly, že tam je kufr, takový veliký kufr, těch textů z Dilie, divadelních. To manžel prostě, když vyšla nějaká krásná hra divadelní, tak on to kupoval z té Dilie, to bylo za deset korun tenkrát. Tak říkal syn, že to tam je ještě po něm na půdě. Tak tam byly takové hry, že říkali vždycky, jo, tohle kdybychom mohli hrát, to je krásné. Já jsem něco dělala od Dietla, pak jsme dělali *Vojnarku* a tak... Tak tímhle jsem se zaobírala hodně, pak když jsem začala, to už jsem byla vdaná, ale nemohla jsem učit nic, jsem měla po tom kriminálu zákaz, tak jsem dělala hodně

ochotnické divadlo a jezdila jsem na takové všelijaké ty kurzy divadelnické, to byla dramaturgie nebo režie, a tam jsme měli dost literatury, povinné, že jsme museli tam číst hodně té literatury, která směřovala k divadlu. A tam jsem se dost teda poučila. No a můj muž, ten tohleto strašně miloval a byl tím nadšený, tak mi sehnal vždycky stohy literatury, abych si mohla přečíst o tom. To se mnou rád tohleto sdílel. Museli jsme na těch školeních dělat všelijaké nějaké rozbory, tak to se pamatuji, že to strašně rád dělal, kolem toho divadla... Ono to divadlo s tou literaturou tak dost úzce souvisí.

Tady je divadelní kronika, a tak já jsem tam, za tu mou éru, jsem tam připsala... já nevím, kolik jsem tady odrežirovala, takových pět šest, nevím přesně, těch her. A to bylo za komunistů – co moje inscenace, to byl průšvih nějaký, to chodila na každou inscenaci porota... Já jsem to věděla, že si nesmím zase moc dovolit nebo ohrozit divadlo, nebo aby nás někde popotahovali, a tak jsme se tomu vyhýbali... Ale přece jen jsem zjistila, že asi někde vevnitř člověk neustále... v tobě něco hlodalo se jim postavit nebo něco takového... Protože co divadlo, když přišla ta komise a potom dělali ty rozbory, tak všude byl průšvih. Já se pamatuji, že jsme dělali *Vojnarku*, no a to jsem říkala, tak ta *Vojnarka*, to je takové neškodné. Jirásek, jo, absolutně... No, ona ta komise se do mě opřela, že jsem si vybrala hru ze selského prostředí kulaků a takovéhle věci... Potom jsme od Dietla hráli takovou hru, tam hrál taky syn... A to se pamatuji, že tam dva pánové mladí, takoví šikovní herci to hráli, hráli předsedy JZD a pak se tam jednalo, to bylo v době, kdy se spojovala JZD... Prostě byli malí, a tak se spojili, několik vesnic tady, obrovská JZD. Tak to tam taky zafungovalo, a já říkám, tak to je výborné... Ovšem, on ten jeden měl JZD až k Českým Budějovicím a ten druhý až k Brnu, a tak to prostě spojili... Oni vždycky tihleti dva předsedové JZD měli na forbíně takové řeči, a tak ti si to tam přehazovali, no, lidí se váleli smíchy... A samozřejmě se do mě taky opřeli, že tam tohleto JZD, že to bylo na hraně...

A já jsem tenkrát, jak jsem začala dělat to divadlo, tak nás zvali na takové poradní sbory. To byly osvětové domy, okresní, pak byly krajské, a ty osvětové domy se staraly o tyhle soubory amatérské. No, a tak mě tam taky nějak pozvali, jako abych tam přijela, na ten ochotnický soubor, jako do poradního sboru, jen se zúčastnit. A to jsem nebyla ve výboru ještě, a tam byli takoví, v tom výboru, takoví zasloužilí soudruzi. A byl tam, pamatuji se, takový starý pán, takový trošku byl pokrčený, a ten jako chlapec, jako Žid, byl v koncentráku, proto taky byl takový pokřivený nějaký, ale teď byl komunist velický... Potom mi ti lidé řekli, co byli na tom osvětovém středisku, to byli moji kamarádi: „Hele, ten se tě tak zastal... To víš, my jsme věděli, že jsi byla zavřená, tak jsme nevěděli, jak s tebou máme jednat...“ A

tenhle pán řekl: „Když někdo uvede tuhleto hru, a tak dobře ji udělá, že obecnostvo rozpláče a dojde, že bylo vidět... Tak prostě, ať má za sebou, co má, tak to pro mě vůbec neplatí, tak je to dobrý člověk.“ Tenkrát tenhle pán se za mě postavil a já jsem mohla do toho osvětového domu, už jsem tam měla přístup. Potom, první zaměstnání po kriminálu, který jsem měla, tak jsem měla v tomhle osvětovém středisku, tam jsem jim pomáhala pořádat knihovnu, tu divadelní... A potom je zajímavé, když po revoluci to osvětové středisko zrušili, a to mnou uspořádané, ty knížky, já jsem to měla nadepsané, katalogy a všecko... tak když to rozpouštěli, tak my jsme tady měli toho ředitele kulturního domu takového šikovného, mladého a on říkal: „Ty hele, v Brodích to ruší a oni se mě ptali, jestli nechci knihovnu jejich...“ Já jsem řekla: „Jé, to vem, to víš, že jo...“ Tak celá ta knihovna brodská, co já jsem tam zakládala, a objednávaly se knížky, já jsem četla ty obsahy, a co by se asi taky hodilo a půjčovalo, měla jsem dva dny půjčovni, tak celá ta knihovna přišla tady do Přibyslavi, ta divadelní. Já potom, když jsem tady byla, tak jsem z toho vybírala.

Ještě učím. Teď už mám jenom zpěváky, klavíristy už nemám, ty jsem poslala, protože do hudební školy přišla kantorka na klavír, tak co jsem měla pianisty, tak jsem je tam všechny poslala. Nebo když přišli v září za mnou, to každý rok vždycky dva tři přijdou, tak jsem to začala posílat všecko do hudební školy za tou paní učitelkou. Takže já klavíry nemám... i když mám, protože když mám dobré zpěváky a oni na nic nehrají, nebo třeba hrají na housle nebo na kytaru, a to je ke zpívání k ničemu, protože si neumí zahrát tu písničku. Já potřebuji, aby si to doma zahráli, naučili se to, melodii, a já s nimi pak dělám další. Takže tyhle děti teď vlastně dělají ten obligátní klavír, jen tak půlhodinku, až tak, aby dovedli si tu písničku nějak sami zahrát. To já času mám dost, ale už je člověk úplně někde jinde, už ho zajímají úplně jiné věci, a už nejsem taková, jak bych to řekla, pracovně agresivní, jak jsem byla. Já jsem byla dost taková pracovně ostrá, tak teď už jsem taková pohodlnější. Ale těch pár žáků mi je milých, to mi vyhovuje a líbí se mi to.

Podle toho, co mám rozečteného, když mám nějakou dobrou knížku, tak tu televizi teda zavřu a čtu si. A jinak jsem teda dost televizní konzument, já nevím, oni někteří lidi říkají, že tam vůbec nic není, to já osobně teda nevím, co si mám dřív vybrat. Já si na téhle televizi mohu pustit asi pětadvacet kanálů a všude je něco. Tak já si večer přečtu, podívám se, co kde je, co kde mne zajímá... Toho programu je všude... no, je si z čeho vybírat.

Já jsem do knihovny chodila jako malá jediná, potom jsem měla teda ty knihovnice, to jsou moje přítelkyně... Ta jedna je v mém věku, tak ta už je v důchodu, a ta druhá je synova spolužákyně, ona už ani v té knihovně není, je v nějakém takovém tom informativním středisku... Ted' jsou tam teda knihovnice se vzděláním, co mají knihovnické školy. Tamten hezký dům, to je knihovna... Tak tam si vůbec nepůjčuji, když máš takovýhle arzenál tady, tak to prohrábnu, a na co zrovna... když mám chuť a náladu.

důchodkyně, dříve dělnice, 81 let, Jihočeský kraj

nahráno: 6. 11. 2010 (M. Mikolášková)

Narodila jsem se v roce 1929 v Chrášťanech jako první dítě v rodině. Tatínek byl kovář a při tom jsme měli ještě pole a dvě krávy, drůbež, malé hospodářství. Maminka byla doma, tatínek dělal na polích. Byla jsem jedináček, než jsem šla do školy.

Když mi bylo pět let, tak pan řídící chodil kolem kovárny a říkal tatínkovi: „To děvče je šikovný, my ho vezmeme do školy, hned do první třídy, jako pětiletou, to jí vadit nebude.“ A já jsem byla šťastná, že jsem se dostala mezi děti, a byla jsem spokojená, byla jsem obletovaná, byla jsem i první vnouče z obou stran a cítila jsem se moc hezky. Ale když mi bylo osm let, narodila se mi sestřička a maminka při tom těžce onemocněla a od té doby chodila o dvou holích a já jsem si už nemohla chodit hrát s holkama, to jsme si hrály kolem kostela a na hřišti; a to pro mě skončilo. Musela jsem opatrovat tu sestřičku a dělat to, co bylo v mých silách. A někdy toho bylo strašně moc, protože tatínek neměl takový výdělek, aby si mohl zjednat na všechno, a tak se to na mě nahrnulo.

Maminka jako mladá holka sloužila v Praze u takové vzdělané rodiny a byla tam přidržovaná ke čtení, o všechno se zajímala a podporovala to, jenomže toho času bylo málo, ale i tak úkradkem jsem vždycky četla. Jenomže maminka knížky neměla, na knížky tenkrát peníze nebyly, maminka měla spíš vystříhované romány různé, to pro mě nebylo, ty byly takové spíš zamilované, a to mi nepůjčovali. Ale když jsem chodila asi do páté třídy, to už byla válka, to už začínala válka, to jsme si půjčovali knížky ve škole, tam byly pěkné knížky. Jenomže toho nebylo tolik, to jsme za ten rok vystřídali, za tu zimu. To se půjčovalo jenom v zimě, to bylo na vesnici, tak všecy děti spíš dělaly po polích, tak v létě na to nebyl čas. A potom tam přišel jednou nějaký pán a ten nám předložil kdejaké knížky, byly levné a my jsme si je objednávali. Nebyly vázané, ale byla to taková sešitová vydání, tím jsem získala *Babičku*, tím jsem získala *Divou Báru*, *Karlu* od Boženy Němcové, od Elišky Krásnohorské tam byly knížky, bylo tam docela i *Enšpíglovo šibalství*, a tak jsem si udělala z takové krabice velké jakousi knihovničku. Na to mi rodiče dali peníze, děti si to moc málo objednávaly, protože rodiče taky neměli výdělky takové. Můj tatínek taky nečetl, ten na to neměl čas a ani na to nebyl. Tatínek byl chytrý, dělal předsedu národního výboru, velitele hasičů všechna léta, ale na čtení nebyl. Ten si přečetl jen večer, když přišel z kovárny, noviny, ale maminka četla a docela mě k tomu vedla. Ale tatínek se skrz to zlobil, že ukrádám čas a že je třeba něco dělat. Tak to

jsem měla ty knížky schované, a vždycky když tatínek odešel, tak už jsem alespoň kousek přečetla. A takhle jsem si ty knížky shromažďovala, jenomže jsem se nemohla jít ani učit ničím, ani do školy, přestože jsem se učila dobře, musela jsem zůstat doma, protože maminka byla nemocná. Tak jsem dělala na polích, ale přišla zima, a to se hodně četlo.

V roce 1935 jsem začala chodit do první třídy. Tady v Chrástanech byla šestitřídní škola, tam chodili kluci i děvčata, to se muselo chodit do té šestky tři roky, ale nedělal se rozdíl, že by každé to oddělení, každý ten rok měl svoje učivo. V té šestce to bylo kruté, ta musela zvládnout to učivo osmičky, ale když se přišlo do sedmičky a do osmičky, to už byly „lehy“. Pětačtyřicátým rokem ale tady to skončilo, pak už tady byla normálně měšťanka. Tak kdo chtěl studovat dál, musel mít měšťanku, tak musel jezdit deset kilometrů na kolech (to nejezdily autobusy) buď do Týna nebo do Bechyně nebo do Bernartic, to jsou stejné vzdálenosti. To byli většinou kluci, kteří chtěli jít na řemeslo nebo tak. S kým se počítalo, to byly děti z velkých hospodářství, s těmi se počítalo, že zůstanou doma. To byla většinou děvčata, protože ty nemusely tenkrát mít ani výuční list, s těmi se počítalo, že se vdají, a dobře. Mám vzpomínky v šestce, to byl pan učitel Valeš, ten vždycky chodil do kovárny k tatínkovi, když jsem plakávala, že v té šestce mám trojku, tak vždycky říkal: „Ona to zvládne, ale je to velký nápor.“ Tak ten nám pomáhal, jak mohl. Nebo paní učitelka Váchová ve třetí třídě, sešla jsem se s ní znovu v Ústí, když šel (syn) Milan do školy a ona ho učila, už jako důchodkyně. Vzpomínám si, že mi řekla na třídní schůzce, že tam nemůže mít kamaráda, že mu nikdo na vědomosti nestačí.

Ve škole jsme měli knihovnu a každou sobotu, než jsme odcházeli ze školy (to se v sobotu učilo), každý přinesl knížku a to jsme si vyměňovali. Měli jsme každý svou legitimaci, ale to bylo jen v zimě, to byly děti ze zemědělství a v létě na to nebyl čas, na čtení, a taky každý na to nebyl. A tím, že nám potom začali prodávat ty knížečky, to byla prostě jenom sešitová vydání, ale mám je schované dodneška, tak jsem se setkala prvně s *Babičkou* Boženy Němcové, to byly všechny ty od Boženy Němcové – *Pohorská vesnice*, *Karla*, *Divá Bára*, to jsem byla šťastná, od Jirásky *Temno*, na to mám moc hezké vzpomínky, *Mezi proudy*, *Filosofská historie*.

Tady je knihovna na obecním úřadě a tam se půjčuje dodneška, už tenkrát se půjčovalo. Jenomže tenkrát se půjčovaly spíš romány, aby se na to asi lidé chytli. Jirásek tam byl celý, to si vzpomínám, Baar, ale byla tam také Javořícká, tyhle zase pro ženské. Tak to jsem přečetla všechno, přes zimu, když byl klid, po polích se neběhalo.

Vzpomínám si, že jsem měla ty knížky strašně ráda, v osmačtyřicátém roce jsme jeli na zájezd tady z vesnice, jeli jsme na Macochu, jeli jsme na Gottwaldov a tam. V Gottwaldově jsme trefili na pěkné knihkupectví a naproti byl textil. Děvčata se nahrnula všechna do textilu, nakoupila si parádu, a já jsem viděla, že měli za výlohou knížky, *Bratrstvo* od Jiráska, to jsem ještě neměla, hurá, tak jsem si vezla tři knihy a holky si vezly parádu. Nebo pak jsme byli na zájezdu na lázeňském okruhu, Karlovy Vary, Mariánky, Kynžvart, a odtud jsem si přivezla od Neffa, ty pětidílné, *Sňatky z rozumu*. Takhle jsem to shromážďovala.

V jedenapadesátém roce jsem se vdala, to jsme byli krátkou dobu v Plané u Mariánských Lázní a odtud jsme se přestěhovali do Sezimova Ústí. Tam bylo knihkupectví, to jsem obhlížela, když jsem jela s kluky na procházku, jakmile nějaká knížka vyšla, tak jsem neodolala. Byla tam hračkárna a tam čas od času měli i knížky, měli i vázané, mám je dodneška, to byly třeba od Řezáče, tam jsem si koupila ten *Nástup*, pak dlouho nic, najednou jsem trefila zas na *Bitvu*, to je druhý díl. Tam byly poměrně ty knížky levnější, tak jsem toho taky patřičně využívala, tak se s nimi dodneška těším.

Když jsem nastoupila do práce, tak jako spolupracovníci jsme měli dobrý kolektiv, bylo nás tam hodně, tak jsme si kupovali... když měl někdo svátek nebo narozeniny, tak se mu kupoval dárek. Děvčatům se kupovaly bonboniéry, klukům flašky, ale mně koupili vždycky knížku, protože věděli, že mi tím udělají největší radost. Tím se mi taky ty knížky nahromadily a mám z nich radost dodneška. Byla tam taky velká knihovna, to bylo na hotelu, nahoře v kanceláři, tam jsme si půjčovali, to jsem měla pořád doma knížku. Ale spíš jsem se vracela pořád k těm starým. Nenáviděla jsem červené knihovny a dodneška nemám ráda, každý si kupuje i ty časopisy *Chvilky pro tebe* a to já nečtu. To si myslím, že je to hloupé. Já mám pořád nějakou knížku otevřenou, ale jsou to ty moje zamilované, k těm se vracím a pořád v nich něco nacházím.

Od roku 1964 do roku 1985 jsem pracovala na Silonu, měla jsem čas na čtení, ale knížky se kupovaly spíš klukům a ti si potrpěli na dobrodružnou četbu, na detektivky, tak jsem se s nimi přiživila, tak jsem si to s nimi i přečetla. A bylo to pořád lepší, to dobrodružné, než ta červená knihovna, ta mě nikdy nezaujala. Dostávala jsem ke každé příležitosti dárky od cizích lidí, ale každý nekoupí pěknou knížku, kdo nečte, tak ten myslí, že když koupí knížku, tak že dá dar, ale to není pravda. Co mi bylo protivné: dostávala jsem knížky, byly na téma vesnice, vesnická práce, měla jsem k tomu blízko, byla jsem v tom vychovaná, ale od toho Františka Podlahy, těch jsem dostala, skoro snad z každého vydání, ale vůbec se mi nelíbily. Případlo

mi to takové zkreslené. Jsou knížky, které se líbí a které se nelíbí, já nejsem náročná, ale všechno nečtu. Vracím se i k pohádkám teď, dřív jsem brala pohádku jako pohádku, ale dneska vidím, že je v nich moc pravdy. Teprve teď je rozebírám, teď mi tady zbyly po vnučkách pohádky, po klukách (synech) pohádky a já čtu pohádky. Líbí se mi všechny, pohádky Boženy Němcové, *Malá mořská víla*, tu mám knížku.

V roce 1986 jsme se vrátili do Chrášťan, skončili jsme na Silonu, šli jsme do důchodu. Bylo víc času i zase hodně práce na zahradě, takže to bylo takové vyplněné, byli jsme pořád dva, tak na ty knížky tolik nedošlo. Ale když jsem zůstala sama, muž mi odešel, tak by člověk úplně propadl takové samotě, cítila jsem se špatně, tak mi pomohly ty knížky. Při tom jsem vzpomněla, že mají lidi ještě větší trápení, co zažili Židé za války, my jsme to měli z první ruky, protože jsme měli výbornou rodinu židovskou, která bydlela vedle nás. Chodila sem kamarádka, mého stáří, chodily jsme spolu do školy a najednou museli pryč a tak špatně odešli, už se nikdy nevrátili. A to všechno mi přiblížila a vrátila do hlavy knížka *Noc a den* od Lustiga, ten se o tom dobře rozepsal a pravdivě. Dostala jsem loni k Ježíšku knížku od Jiřího Hanibala *S pečetí viny*, tam jsou ty rozdíly Čechů a Němců, co zažili napřed naši lidé v pohraničí, když se museli vystěhovat před Němci, když se zase pak vrátili zpátky do domovů, někteří si uplatňovali větší nároky, než měli, a krutě zacházeli s Němci, i když ti si to úplně zasloužili, ale jsme lidi a nemáme se nechat unést vztekem, musíme na sobě nechat vidět, že jsme lepší.

Oblíbené knihy mám dodneška a bojím se, že jednou to děti všechno vyhodí. Po pětačtyřicátém roce začaly teprve knížky od Řezáče, Ptáčníka, Pujmanová, já vím, že se to dneska nenosí, ale já je miluju. Ty mi tak otevřely cestu do života, to byly knížky, kde jsem se mohla rovnat s lidmi. To byly knížky z dělnického prostředí, já jsem prožila válku, prožila jsem, když nás okupovali Němci, prožila jsem, když přišli Rusové, tady bylo tolik koncentrovaných lidí, a to jsme všechno tady v té vesnici zažívali. A když přišli Rusové, pětačtyřicátý rok, to člověku tak utkvělo v hlavě a říkala jsem si, abych to nikdy nezapomněla. A teď vyšly knížky, třeba *Město na hranici* od Ptáčníka, od Řezáče *Nástup*, *Bitva*, a tam to všechno popisují, to osidlování pohraničí, to, jak odcházeli Němci, i ty válečné doby, a to mám strašně ráda, snad je to tím, že v tom bylo to moje mládí. Pak jsem se na krátkou dobu vdala do toho pohraničí, viděla jsem, jak to tam vypadalo, co ti lidé prožívali, a tak i dneska miluju, když vyšla *Zdivočelá země*. A tak když mám čas, i když ty knížky čtu třeba podesáté, pořád v nich nacházím něco nového. Za knížky dám všechno.

Měla jsem v životě štěstí, můj muž nečetl, ten na to nebyl vychovaný, ale byl chytrý, věnoval se spíš sportu, ale nikdy mi nebránil a odevšad mi přivezl knížku. Když jsem nějakou knížku sháněla a ona nebyla, protože byly nedostatkové, tak mi ji vždycky sehnal. Knížky mě provázejí celý život a jen si myslím, aby je jednou někdy nespálili na hranici proto, že nejsou zrovna dobové, každá doba si nesla své.

důchodce, dříve drogist, později zedník, 81 let, Kraj Vysočina

nahráno: 12. 12. 2009 (D. Vaňurová)

Narodil jsem se v Třebíči v roce 1928. Můj tatínek byl nejprve holičem a pak, protože už byla velká konkurence, tak začal vyrábět kosmetické přípravky na lupy, krémy a takové věci; a dost se mu dařilo. Maminka byla v domácnosti, byli jsme tři děcka, samí chlapci. Já jsem prostřední. Tatínek pracoval dost od rána do večera, ale pamatuji se, že jsem ho vidíval číst – ne knihy, ale noviny. Nevzpomínám si na to, jestli rodiče měli knihovničku doma. Než jsem chodil do školy, nevím, že by se u nás četly nějaké pohádky nebo se vyprávěly.

S knihami jsem se setkal až ve škole. To mi bylo asi osm let, když jsem dostal k Vánocům 1936 knížku od Jaroslava Nováka, *Skautské srdce* se to jmenovalo, a ta mě teda zaujala, byla to v mém mládí má nejmilejší knížka. Byla to zároveň první kniha, kterou jsem celou přečetl. Knížka popisovala tábor skautů, z toho prostředí táborového to bylo, na základě toho nás pak tatínek přihlásil do skautu. Dál jsem se pak už sám pídil po těch skautských knížkách. Začal vycházet *Mladý hlasatel*, který řídil Jaroslav Foglar, ještě před druhou světovou válkou, to se mně taky velmi líbilo, ty *Rychlé šípy*, a i moje bratry to zajímalo, pořád v tom leželi. Tam také psal ty příběhy Batlička, a tak jsme si pak koupili knížku *Příběhy statečných*, kterou on napsal, to mě provázelo celým mým mládím – ty časopisy a ty příběhy. Ty knihy mi zůstaly, mám je schované dodnes. Ty časopisy už nemám, později jsem je někomu prodal. Ale foglarovky a knihy od Batličky mám všechny. Některé mám z těch dob mého mládí, ale některé novější, co vycházely, když jsem byl dospělý. K těm knihám se dodnes vracím, dá se říct, že musím, protože mám katecheze s děckama v kostele vždycky místo kázání, pokaždé jim vyprávím nějaký dobrodružný příběh, a tak používám hlavně toho Batličku, ten toho napsal hodně a skoro mně to tak vychází, každý tři roky to opakuji. Děti poslouchají ty příběhy s velikým zaujetím, a nejen děti, dokonce jedna paní přijela z Brna, aby slyšela pokračování toho příběhu.

Posléze jsem začal číst také mayovky, ty jsem začal číst, když mi bylo asi čtrnáct let, to byl rok 1942. Chodil jsme do knihovny, tam jsem si půjčoval verneovky. Ve škole jsem se seznámil se spisovatelem, jako byla Božena Němcová, Rais, Baar. Nebyla to povinná četba, ale pouze doporučená. Od Raise ten *Západ* mě zaujal, pak *Holoubek*, od Boženy Němcové

samozřejmě *Babička* – to bylo ještě na základní škole. Teď letí jiné knihy, dnešní děti čtou *Pána prstenů*...

Po škole jsem se vyučil u tatínka jako laborant. A chodil jsem na kupeckou školu, obchodní pokračovací. Tam byla taková odnož drogerie. To už bylo po válce. Pak přišli komunisti, podnik se zavřel, zkonfiskovali tatínkovi tu dílnu a já jsem šel k zedníkům.

U skautů jsem byl od osmi let a jsem doteďka. Už před válkou jsem začal pracovat jako skautský vedoucí. Když jsem se vrátil z vojny, to už vládli komunisti. Ale založili jsme esperantský klub mládeže, kde se ten skauting jako pořád dělal, to bylo asi v roce 1951. Stále jsem četl knihy z prostředí skautingu, protože děcka to esperanto nebavilo, museli se i na tábore učít esperanto, to byla jenom zástěrka, jinak jsme jeli postaru. Tak jsme pak přešli k turistům – Klub českých turistů – říkalo se tomu Tábornický oddíl mládeže nebo tak nějak podobně. Foglar už se v té době koupit nedal, ale já jsem v oddíle chlapcům půjčoval ty svoje knihy... o několik jsem taky přišel, ale ty jsem si zase později doplnil, když v šedesátých letech začaly vycházet znovu.

S manželkou jsme přešli k četbě mayovek, ona taky vedla oddíl skautek. Tak jsme to vedení skautů táhli spolu přes celou dobu komunistické vlády. Máme tři děti, dva kluky a jednu holku. Když byli malí, spíš než že bych četl, tak jsem jim vyprávěl. Všechno, co jsem četl a použil u těch skautíků, jsem taky povídal svým dětem, bez toho nebyl žádný večer. Někdy jsem poslouchal i z rádia četbu na pokračování, ale nějak mě tam ti spisovatelé nezaujali. Taky jsem rád četl detektivky od Eduarda Fikera a manželka, ta má detektivek aspoň dvě stě, ta má ráda taky Dicka Francise. Naše knihovna se pořád rozrůstá, to je knih, už nevíme, kam s nimi. Největší množství knih jsme nakupovali asi v těch šedesátých letech, kdy se režim trochu uvolnil. Kromě beletrie jsem četl různé knihy a příručky o skautech, přírodě, tábornictví a podobně.

Jsme nábožensky založení, takže jsme četli i náboženskou literaturu. I moje původní rodina byla tak založená, Bibli jsme doma měli, ale přímo z ní jsme si nečetli, to jsme slyšeli jen v kostele. Nyní si z Bible sám čtu, máme společenství a tam to rozebíráme. Doma si v Bibli čteme každý sám pro sebe.

V roce 1988 jsem odešel do důchodu. Knihy jsem si kupoval dál a i dnes si je kupujeme, i když stojí tisícové částky, tak je kupujeme, protože jsou krásné, o přírodě, o světě krásy. Knihy jsme kupovali celý život sobě i dětem, to nikdy nescházelo na Vánoce jako dárek.

V současné době nás s manželkou zaujala edice *Slepičí polévka... pro duši, pro matky* a podobně. To se mi moc líbí. Když nás něco velmi zaujme, sem tam si se ženou čteme nějaké úryvky navzájem. Do knihovny jsem chodil jeden čas i v důchodu, to jsem sháněl ty dobrodružné povídky nebo třeba anekdoty, které jsem používal při psaní článků do místních plátků, ale teď nechodím, spíš knihy kupujeme.

Jako knihu, která mě v životě velmi ovlivnila, bych mohl jmenovat *Hochy od Bobří řeky*. Ten bobřík ušlechtilosti, ten jsem začínal skoro sedmkrát nebo osmkrát, takže když se člověk, řekněme, třeba osm měsíců snaží žít slušně každý den bez sprost'áčin, žít ušlechtilě, tak to mi, myslím, zůstalo po celý život. Snažil jsem se skutečně být člověkem dobrým. Tato kniha mě ovlivnila, ale úplně nejvíc se mi líbila *Chata v Jezerní kotlině*. Jednou, když už jsem musel jít spát, řekl jsem mamince: „Jestli to špatně dopadne, tak už Foglara vůbec nikdy nebudu číst...“ Ale dopadlo to dobře.

Čítával jsem si večer u stolu, v posteli ne. Ani v současnosti v posteli nikdy nečtu, ale u stolu v kuchyni. Do knížky si nikdy nepíšu ani si v ní nepodtrhávám, i když je moje, ale dělám si výpisky. Takovéto záznamy si vedu od doby, co vedu skauty, tedy od čtyřicátých let.

Vzpomínám si na knížku *Tekumseh*, ta byla o takovém správném indiánovi, který se snažil sjednotit indiánské kmeny, ta mě zaujala, i když jsem ji četl později, ne v mládí. Mám rád i filmové zpracování mayovek, dodnes se na filmy o indiánech rád podívám. To jsme chodili. I když to dávají v televizi.

Knížky mě provází celý život, dá se říct, že jsem neměl v životě žádné období, kdy bych si přestal číst. Ale třeba vnuci od dcery, ti vůbec nečtou. Oni s náma nebydlí, ale když s náma bydleli, tak jsem hodně vykládal povídky. Třeba vnučka, ta má patnáct let, ale ta nic nečte.

důchodce, dříve technik, projektant, 81 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 5. 11. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1929 v Komárně. Tatínek byl státní zaměstnanec, byl zaměstnaný u finanční stráže, to bylo za první republiky. Tenkrát se dost pašovalo, hlavně spotřební zboží, byla otevřená hranice, takže bylo dost možností. Když přišel z první světové války jako legionář, byl svobodný, a protože potřebovali obsadit slovensko-maďarské hranice, tak ho jako svobodného poslali tam. Tam se taky seznámil s maminkou. Takže se dá říci, že jsem pravověrný Čechoslovák, protože maminka byla Slovenka, pocházela od Nových Zámků. Oba rodiče byli věřící a praktikující katolíci. Měl jsem ještě sestru. – V době mého dětství těch knížek moc nebylo. Maminka nám vyprávěla pohádky různé, které znala ze svého mládí. Četlo se nám hlavně v podzimních a zimních měsících a tatínek byl třeba ve službě. Maminka si s námi lehla a buď nám četla, nebo nám vyprávěla pohádku. Rodiče, pokud si vzpomínám, si sami taky četli. Tatínek ve službě četl svoje spisy a úřední akta, stále se doučoval, bylo to takové samovzdělávání. Vzpomínám si, že jsme třeba se sestrou přišli z venku, tatínek byl doma ze služby a mamince četl, maminka třeba spravovala prádlo nebo vyšívala. Co to bylo za knížky obsahově, to nevím, pravděpodobně to byla nějaká beletrie. Měli jsme malé hospodářství, pár slepic a k tomu se sem tam přikoupila nějaká ta kačenka. My jsme totiž většinou nebydleli v kasárnách, tam bylo převážně ubytování. A komu se to nelíbilo, tak si našel vlastní ubytování v soukromí. My jsme většinou bydleli v soukromí.

Chodil jsem do slovenské školy, to byla jednotřídka v Pastovcích, dědina přímo na hranicích u řeky Ipeľu. Když jsme se koupali v řece, tak jsme se koupali i na maďarské straně, protože ideální hranice šla prostředkem řeky. Vzpomínám si na paní učitelku, když k nám přišla, byla svobodná a já jsem se do ní jako žáček – jak už to bývá – zamiloval a potom jsem obrečel, když se o prázdninách vdala. Ale jinak to byla velice sympatická paní učitelka, byla to Moravanka, byla od Hodonína, ale učila ve slovenském jazyku. Ve třetí třídě jsme už sami četli v hodině čtení jednak z čítanek, jednak knížek, které přinesla paní učitelka. Většinou to byly knížky pohádkové. Aspoň v těch místech, kde jsme bydleli, bylo mezi lidmi knížek málo, nebylo to dostupné. Na vesnici, kde jsme bydleli, nebyla ani knihovna. Ale vzpomínám si, že občas jsme si se spolužáky nějaké knížky půjčovali. Já jsem jako sám začínal číst pohádky. A když jsem byl už větší, tak jsem četl dobrodružné knížky – například *Vlčák Kazan*. To mě velice zaujalo. Ve třetí a čtvrté třídě mě už zaujaly historické věci, už tak ty

české pověsti. To bylo na konci třicátých let a to jsme byli vykázaní dvakrát. Jednou jsme byli vykázaní ze slovenského území, které zabrali Maďaři. Jako nežádoucí osoby nás na Vánoce 1938 vykázaní, odstěhovali jsme se na Slovensko a odtud nás vykázaní v dubnu 1939. To bylo ve čtvrté třídě. Ještě jednu věc bych chtěl podotknout: jak zabrali Maďaři slovenské území, tak se hned změnil vyučovací jazyk ze slovenštiny na maďarštinu. Ale problém to zase takový nebyl, protože tam ti lidé znali obě řeči, styk tam byl, i kořeny. Například moje maminka měla jenom maďarskou školu, do školy chodila do roku 1915 a v té době to bylo Rakousko-Uhersko a tam byla jenom škola s maďarským vyučovacím jazykem. Takže maminka do školy se slovenským vyučovacím jazykem nechodila. Takže asi šest až osm týdnů jsme měli se sestrou vyučování v maďarštině. Maďarsky jsem uměl, protože jsme mezi Maďary žili, to bylo celkem samozřejmostí, také spoustu kamarádů jsem měl Maďarů. To tam bylo tak pomíchané, že slovensky nebo maďarsky, to nebyly žádné problémy. V září 1938, když škola začínala, jsme měli vyučovací jazyk slovenský, v říjnu po mobilizaci to zabrali Maďaři, vyučovací jazyk se změnil na maďarštinu, no a po Vánocích, když nás vykázaní na Slovensko, tak to byl zase vyučovací jazyk slovenský. A když nás v dubnu 1939 vykázaní ze Slovenska, tak jsem přišel do školy s vyučovacím jazykem českým, to bylo v Berouně, kam jsme se přestěhovali. Takže čtvrtou třídu jsem měl skutečně velice pestrou.

Že bych si někdy uvědomil, že už nečtu dětskou knihu, ale přecházím do dospělých, tak to asi ne. Ono to nějak přecházelo do těch dospělejších postupně. To bylo už Berouně. Tam byla bohatá knihovna, chodil jsem do ní a tam jsem si to všechno půjčoval. My jsme si měli možnost půjčovat knížky jediné pro mládež, nám nepůjčili knížky pro dospělé. Mě tehdy zajímaly verneovky a ty tam byly bohatě dotované. Potom jsme tam objevili i nějakého Foglara. V té době byl *Mladý hlasatel*, než ho zatrhli, a v tom *Mladém hlasateli* byly *Rychlé šípy*. To na Slovensku nebylo, akorát snad noviny. To se tam, hlavně na vesnicích, tak nenosilo. Beroun, to už bylo město se všemi kulturními náležitostmi. My jsme tam dokonce hráli i divadlo. Navíc mě pan řídící Ráž, na něhož si rád vzpomínám, učil češtině. To se psaly diktáty a já jsem ho měl víc červený než modrý. Po slovensky bylo *bol*, tady bylo *byl* a tak dále. On měl dcerku Aničku, která se mnou chodila do třídy, takže si mě vzali o prázdninách ze čtvrté do páté třídy na učení. Chodil jsem tam třikrát za týden a oni mě učili česky. Vzpomínám si, že mně půjčovali i knížky a časopisy. Už si tak moc nevzpomínám, ale byly to spíš knížky pohádkové nebo dětské dobrodružné.

Pak začala válka a já jsem postoupil na měšťanku. S kamarády jsme si vytvořili takové chlapecké kluby, kde jsme hráli fotbal a taky jsme si v nich vykládali, třeba i o *Rychlých*

šipech. Skaut byl zakázaný, to se tehdy zatrhlo všechno, i Sokol, Orel a DTJ. Ale vzpomínám si, že třeba na podzim jsme si udělali ohýnky a vyprávěli si. Ale v roce 1944, kdy už bylo jasné, jak válka skončí, to mi bylo skoro patnáct let, tak to jsme si už vytvářeli skautské skupiny. O to se přičinili hlavně starší skauti, že vytvořili oddíly a že nás navedli. Udělali jsme si svoji klubovnu a v ní jsme se scházeli. V té době si také vzpomínám, že z knihoven byly vyřazovány závadné knížky... no z mnoha takových knížek, které byly vyřazené, jsme si četli. Ty knížky byly schované různě doma u různých rodičů.

Na měšťance si ještě vzpomínám, že jsme měli pana učitele Kovandu a ten nám vykládal české dějiny, v českém jazyku, tenkrát se tomu říkalo mluvnice. Vykládal nám třeba Palackého. Podával nám to velice přijatelným způsobem odpovídajícím našemu věku.

V roce 1943 až 1944 jsem jako nejmladší žák nastoupil na strojní průmyslovku, v Praze na Smíchově. Tam jsme si ke konci války užili ty hloubkaře, letce, kteří nalítávali na vlaky... zpoždění vlaků a my jsme se dostali domů až v noci. Třeba hloubkaři přepadli vlak, prostřelili lokomotivě kotel, vlak se zastavil... a hotovo. Třeba 14. února 1945 jsem zažil bombardování Emauz. Na průmyslovce byl vynikající češtinář, ten se jmenoval Čech, a když jsme měli český jazyk, tak to byl skutečně zážitek. Vyprávěl nám příhody z dějin, životopisy spisovatelů, o knížkách... například Raise, Jirásků, Tyla. To bylo v době, kdy jsme měli pořád německé opakovací hodiny, němčinu do nás hustili ze všech stran.

Maturoval jsem v roce 1947 a dostal jsem umístěnku do Děčína, dřív to bylo Děčín-Podmokly. Děčín, to bylo za mostem. Dělal jsem ve firmě Podmokelská strojírna a kovárna, pak se to změnilo na Škodovku; dělal jsem v konstrukci. Tam byla poměrně slušně zásobená knihovna. A protože jsem měl dost zájem o knížky, tak jsem se stal i knihovníkem, ale to byla technická knihovna, závodní technická knihovna. Já jsem měl v určité dny po pracovní době výpůjční dobu, ale někdy se stalo, že někdo přiletěl, že by potřeboval něco z mechaniky, něco ze vzduchotechniky, tak jsem běžel do knihovny a pomohl jsem mu to najít.

Přišel únor 1948 a zase docházelo k vyřazování knížek, ale u nás v technické knihovně ne. Knížky, které se vyřazovaly, jsme se snažili někdy zachránit. Věděli jsme, kam je dávají, to nám vedoucí knihovny nebo půjčovatelka řekli, tak jsme tam šli a ty knížky jsme si schovávali. Ale někdy se o tom někdo zmínil a pak začali chodit i po bytech, policie. V té době jsem chodil taky pravidelně do kostela, založili jsme skupinu ministrantů a taky jsem se stal předsedou Sdružení katolické mládeže. A tam jsme taky měli knihovnu. Já jsem se nastěhoval do malého bytu, kde jsem měl také knihovnu, tam bylo i dost náboženské

literatury. A protože jsem to už v bytě nemohl mít, tak si to převzala jedna z členek, měli velký byt a její rodiče byli knihomolové. Měli jsme tam duchovního rádce, to byl kněz a jezuita, což bylo jedno z polínek, které pode mě později přiložili. V Děčíně totiž byla jezuitská kolej, kde byla rozsáhlá knihovna. V roce 1949, kdy se likvidovaly kláštery, tak ta jejich knihovna skončila někde v kotelně, ani nevím přesně kde. Tenkrát jsem dělal zkoušky na vojenskou vysokou školu, protože tenkrát se otevírala škola v Brně, Vojenská inženýrská akademie, z toho vznikla VTA, Vojenská technická akademie. Začátkem roku 1950 dělali velký nábor do vojenských vysokých škol. To mi doporučil můj šéf: „Budeš tam mít všechno, je sice fakt, že budeš deset let na vojně, ale za deset let se může seběhnout všelico, však uvidíš, pět let budeš študovat a pět let dělat na vojně.“ Udělal jsem zkoušky, byl jsem mezi deseti nejúspěšnějšími. Ale místo povolávacího rozkazu na vojnu mi došel povolávací rozkaz k PTP do dolů, a hotovo. Nejdříve do dolu Nelson Oseku u Duchcova, pak do dolu Gottwald v Hrdlovce. V roce 1951 nás naložili do dobytčáku a odvezli na Ostravu. Byli jsme jmenovitě v Karvině, posádku jsme měli na Sovinci. Tam byla vojenská knihovna, za Němců to byly lágry. A z kuchyňských zbytků tam chovali prasata, přesně jako u Švandrlíka v *Černých baronech*. No a když vyřazovali knížky, tak je naházeli do toho vepřína. A v tom vepříně jsem objevil knížky, asi dvě nebo tři. Vzal jsem si je na světlici, ale při štěře na to přišli – a pryč. Sestava jsme tam byli ale dobrá. Mezi námi byli vysokoškoláci, právníci, profesoři, bohoslovci, kněží, kluci sedláci a tak dále. Já jsem spal na světlici s hrabětem Zdeňkem Šternbergem. Sešel se například i otec se synem, syna vzali k PTP, protože otec měl zemědělství, a potom sebrali otce, protože nechtěl vstoupit do družstva. Paragraf 39/8, proti němuž nebylo odvolání. Manželku vystěhovali nebo jí dali takové odvodky, že to nebyla schopna plnit. Snažili jsme se žít tak, že jsme dělali i různé zábavné pořady, když na to bylo trošku pochopení. Občas se dalo leccos, to záleželo na tom, jestli důstojník byl ras, nebo tátovský typ. Například nadporučík Fabián umožnil hochům jet pro hudební nástroje. Svou vojnu jsem měl o devět měsíců delší. To byl paragraf 39/8 – na neurčito.

Pak jsem se oženil. Moje žena pracovala jako mzdová účetní, jenomže pak ji z politických důvodů shodili, tak dělala v tiskárně. Přišel jsem do Adamova, protože jsme v Děčíně nemohli dostat byt, a taky jsem tady měl poblíž rodiče. Už byli oba dva nemocní. Dost brzo zemřeli – v roce 1956 tatínek, v roce 1959 maminka. Měli jsme tři syny. Knížek jsme měli spoustu, ještě dodnes si z nich něco pamatuju. A na všechny tři to fungovalo stejně. Když se jim četli Karafiátovi *Broučci*, tak to byli u vytržení. Malinký Jirka, to ještě neuměl mluvit a v televizi dávali *Broučky*, tak mě volal: „Tati, bócky, bócky.“ Nebo od Čarka *Krása domova*, to byly

nádherné básničky, ještě si mnohé pamatuji, protože jsme jim je předčítali vlastně třikrát. Snažili jsme se shánět klukům knížky, aby měli rozsáhlé čtení, a oni se nám nešprajcovali. Obstarali jsme si i televizi, ale nebylo lehké si je obstarat, to bylo nedostatkové zboží. My jsme si první televizor obstarali přes mého kamaráda (a on přes svého kamaráda) v roce 1959. Byla to Astra. Já sám četl pravidelně, stal jsem se členem sdružení Máj a ti vydávali spousty knížek. Sice nebyli tak vlastenecky zaměřeni příliš... Tam byla podmínka šest nebo osm knížek ročně, abyste zůstal členem. A dostával jste i nějakou tu prémii. Manželka se zajímala spíš o takovou beletrii z rodinného vesnického prostředí, takže se jí líbila velice Vlasta Javořická. Ještě po ní mám asi dvacet knížek od Vlasty Javořické. Nedávno, to jsem byl takový nějaký nedočkavý a rozdychtěný, tak jsem si přečetl *Káju Mařika*, všech sedm dílů. Nebo někdy večer se podívám do Javořické, některou tu partii si přečtu. Byla i období, kdy jsem nečetl. Manželka byla s klukama doma devět let, s každým tři roky. A já jsem jednak dělával dost přesčasů, jednak jsem chodil do dílny dělávat i nástroje... a potom jsem taky chodíval na stavební brigádu, tam se budovala škola. Od půl sedmé do tří jsme dělali a od čtyř do desíti jsem chodil na brigádu za čtyři koruny na hodinu.

Do důchodu jsem odcházel v devadesátém roce, rok jsem přesluhoval. Jenomže já jsem byl jedním ze zakládajících členů Občanského fóra a za Občanské fórum jsem v Adamově kandidoval. A od devadesátého do čtyřidevadesátého roku jsem byl v Adamově místostarosta. Takže já jsem byl zabrán plně tímto, čas na čtení padl úplně. To byly pionýrské doby, kdy se všechno zkoušelo. Peníze nebyly, zkušenosti nebyly.

Nějakou knihu, ke které bych se vracel, nemám. V poslední době jsem se zabýval dost věcmi například kolem Mašinů, četl jsem knihu Jana Nováka *Zatím dobrý*. I to, co napsala jeho dcera. Jinak mám dost literaturu faktu, například válečné věci, druhá světová válka, korejská válka, jak tam Američani dostali na frak, o Afghánistánu, tam zase Rusové. Teď dávám už rok dohromady knížku o pétepacích z okresu Blansko. A zbývá mi čas číst si jen jejich životopisy. Někdo mi to pošle, za někým musím jet.

Pokud jde o vnuky, tak u nás bývaly hlavně Milošovy děti, Dorotka a Martin, a ti byli knihomolové, ti rádi četli. Oni sami přišli a vybírali si knížky z dětských knížek. Taky si vzpomínám, že své nejstarší vnučce Sylvě jsem taky čítával *Broučky*; a na to rádi vzpomínáme.

Na záchodě si když tak přečtu jen noviny, ale večer si rád přečtu v posteli. Někdy, když mě kniha zaujme, tak čtu dvě až tři hodiny. Ale někdy se mi stane, že usnu u knížky, probudím se

ve dvě ve tři a knížku držím v roce. Jinak mám šest týdnů počítač, mám tady osvědčení, něco umím, ale neumím všechno, jde to pomalu. Přiznám se, že mám asi dva Vieweghy, četl jsem to, ale abych pravdu řekl, tak ho nemusím.

Mám dost Havla, v několika vydáních, teď jsem četl od Nováka *Děda*, to se mi moc líbilo.

důchodce, dříve učitel na střední škole, 77 let, Zlínský kraj

nahráno: 3. 12. 2009 (D. Vaňurová)

Narodil jsem se na středním Slovensku, v roce 1932, tatínek i maminka byli Moraváci, tatínek byl okresním velitelem – náčelníkem četnictva. Očová, kde jsem se narodil, je taková folklórní vesnice; a pak jsme se přestěhovali na Oravu do Trstené, to bylo někdy v roce 1937 až 1938. Tatínek ještě částečně studoval v Bratislavě, dneska se to řekne policejní akademie, tehdy se to jmenovalo jinak, takže po absolvování dostal místo nahoře na Moravě, v Trtené. – Doma jsme mluvili česky, ale ve škole jsem musel číst i psát slovensky. Ale naši mně kupovali české knihy, české pohádky. A abych nezůstával v češtině pozadu, rodiče mě nutili psát vždycky jako malému dítěti pár vět z těch pohádek, opisovat pohádky, abych měl dobrý pravopis, neboť věděli, že jednou se do Čech vrátíme. A tak co se týká tvrdé *y*, měkké *i*, tak každý den takových deset vět mě maminka nutila opsat, otevřela tu pohádku a ty věty jsem si opisoval pěkně na papír, abych nezapomněl.

Jako malému dítěti mi čítávala maminka, která byla doma, tatínek neměl čas. Sourozence jsem neměl, ale měl jsem plno kamarádů slovenských. Doma jsem viděl, že tatínek i maminka si četli, měli knihovničku, výbavu knih, taky si objednávali knižnici, i světovou literaturu, třeba Poea jsem viděl, že měli, když jsem dorůstal, a podobně.

Mně naši kupovali pohádky Jarmily Haškové – třeba *Z notesu svatého Petra*, viděl jsem to teď tady v Hradišti, tak jsem si na to vzpomněl. A také *Staré pověsti české* mi koupili. Protože když jsem chodil do školy, dějepis byl zakázaný, tak jsem čerpal znalosti z pověstí – praotec Čech, o Libuši... Když mi bylo ale sedm až osm let, museli jsme opustit Slovensko a zase jsem se vracel ke *Starým pověstem českým*, a to byl Ivan Olbracht, jeho jazyk – *Ze starých pověstí českých* – ten je nádherný. On sám o svém díle říká, že nejslabší byla *Anna proletářka*, že to byl trapas... vždycky když jdu po Hradišti, vzpomenu si, protože on byl vězněn tady v roce 1920 – za zpívání Internacionály v hospodě Na Špici ve Starém Městě, kde měla premiéru hra, v níž hrála Helenka Malířová, se kterou Olbracht chodil.

Z pohádek jsem měl rád „Dlouhý, široký a bystrozraký“, „Hrnečku, vař“... ale byly i pohádky, kterých jsem se bál – třeba o pidimužících kdesi pod zemí a přišla tam Hanička a já se bál. Ani na vyobrazení k tomuto jsem se nechtěl dívat do knížky, takže maminka hned poznala, že se mi to nelíbí, měl jsem asi strach z neznáma, z bytosti, která chce člověka uchvátit. Nějaký dětský sebezápor. Naši velikáni v pohádkách hledali inspiraci, pohádky, to je

ten základ – právě u Erbenových pohádek – zápas dobra a zla, dobro vítězí, zlo je potrestané. Wolker to sám pak zpracovává a mně se podařilo u Wolkra najít „Baladu o námořníkovi“ a titulní list v krabici od margarínu v Bojkovicích na Světlově na zámečku, tam se scházeli za první republiky význační lidé a mezi nimi maminka Wolkrova, Zdeňka Wolkrová, a ona to tam nechala a já jsem to dal v roce 1963 do Památníku písemnictví. To, co bylo napsáno na tom papírku, se mi zdá lepší než to, co bylo potom v posledním vydání; dokud autor žije, může do toho zasahovat. To je vlastně Erbenova myšlenka, je tam základ morálky a základ chování: námořník přijde domů, vidí tu zradu, že tam má jiného, a tady Wolker dodává: „...ted', až raněn je, pozná, co zapomněl, ve vlastní ráně najde nůž, kterým sám zabíjel, neb srdce lidské je nožem aneb ranou je a nejvíc, nejvíc ze všeho bývá oboje.“ Ale mně se víc líbí ta verze původní, kterou znám z toho papírku: „...až tenkrát když sám už v srdce smrtelně raněn seš dle vlastní rány poznáš, že vraždils též. V tvé ráně se tobě objeví rány, kteréš dal, a dřív je nepoznal.“ Takže nemůžeme podceňovat pohádky, když na nich se učili naši klasici. Ony i pohádky jsou umocněny filozofií. Čím je autor kvalitnější, tím lépe pracuje i pro filozofii, ať vezmeme Čapka, Shakespeara, Goetha... Když si vybírám literaturu, zvažuji, co mi to dá, čím mě to obohatí... Filozofie jde ruku v ruce s tvorbou. Vedle pohádek jsem měl rád i říkanky, leporela, obrázky zvířat a k tomu text. Po období pohádek a pověstí jsem měl oblíbené dílo *Strakonický dudák*.

V době, když jsem začal chodit do školy, nebyl výběr knih velký, byla válka, cpali nám ve škole časopisy česko-německé, tam už byla propagace, taky literatura, ale spíš německá nacionalistická literatura, takže toho moc nebylo. Spíš vyučující se snažili ústně. Ze Slovenska jsme se přestěhovali na Znojensko, ale to byly Sudety, Bítov, Vranov, to bylo zabrané, první okres byly až Moravské Budějovice, tam tatínek dostal místo, ale žili jsme v Jevišovicích. Školy byly zavřené, do Znojma se nemohlo... Ještě za války jsem četl časopis *Podyjí*, kde jsem se dostal i k různě četbě podobné rodokapsům, ale tam byly zveřejňované i regionální věci, třeba zveřejnili parte Otokara Březiny a podobně. Tam byly i takové ty capiny.

Po čtyřicátém pátém roce jsem odešel studovat do Brna na klasické gymnázium, měl jsem řečtinu, latinu. A to mě přivedlo do univerzitní knihovny. Chtěli jsme si usnadnit studium, takže jsme tam hledali překlady děl, které jsme probírali ve škole. To byla vlastně první knihovna, do které jsem chodil, dnešní SVK, Kounicova, později Leninka, to mi vlastně otevřelo svět. Na ten švindl nám profesor ale stejně přišel a řekl, že nebude opravovat své učitele... jejichž překlady jsme použili. Tak to bylo mé první setkání s knihovnou a to chození

do knihovny mi vydrželo dodnes. Jednalo se knížky jako *O válce galské*, Gaius Julius Caesar a podobné. Znovu jsem se na střední škole dostal k pověstem českým, tentokrát v *Kosmově kronice*. To jsme museli zas během studia porovnávat, on Kosmas vzal vlastně Přemysla Oráče z Vergiliovy *Aeneidy*...

V padesátých letech jsem četl i knížky z tehdejší současnosti, bylo to součástí osnov ve škole, z toho nikdo nevybruslil. Zadávali nám spoustu knih k přečtení, a když jsem odpromoval, šest prádelních košů těchto knih šlo pod kotel. Měl jsem skvělou učitelku, Věru Michálkovou, manželku vynikajícího bohemy Arnošta Lamprechta, byla to asistentka profesora Běliče, která mě vedla k tomu, vážit si uměleckých vět. A kde ty věty byly nádherné, já jsem si je opisoval. Líbila se mi estetika výběru slov, obrátů, v tomto má čeština úžasné bohatství. – Mě v té době bavila spíš lidová slovesnost, lidová píseň, pranostiky, přísloví a pořekadla malované Alšem. Taková ta lidová poezie. Sušilova sbírka *Moravské písně* – tam je úžasná hloubka, pokud je to pravá lidová píseň, tam není žádná sprostáčina, to je ryzí a čisté. To je nejvyšší projev lidovosti. Z poezie mě jako první zaujaly verše o mamince, Jan Neruda. Knihy jsem si sám začal kupovat už během studií a kupoval jsem od Melantricha, to byly kvalitní knihy, kde se snoubilo umění, třeba o vymalování Národního divadla, Hynais, Ženíšek, Mařák. Kupoval jsem si je ze stipendia. Dalo se dost pořídit, oběd byl za korunu osmdesát; a když jsme šli od zkoušek, tak jsme si dali koktejl za korunu.

Školu jsem končil v roce 1955 a dostal jsem umístěnku do Uherského Hradiště, ale dostal jsem to jako za trest. Když zemřel Stalin, já to nevěděl, a popískával jsem si, někteří brečeli, byli tak praštění a byli pak požalovat, že já nemám ideologicky jasno a neměl bych promovat. Ale děkan byl inteligentní, starý bařovec, on řekl: „Soudruzi, já celý akademický senát přesvědčuju, že až on přijde do praxe, jemu se to vykouří z hlavy.“ A tak za trest jsem musel jít do jiného kraje, to byl zlínský. Ale já jsem zajásal. Po čase jsem se šel zeptat, jestli bych mohl jít do Znojma domů, ale oni řekli, že už je to obsazeno. Učil jsem krátce na jedenáctiletce a pak už celý život na průmyslovce.

V padesátých letech jsem získal jiný přehled o literatuře, než jak nám to předkládali ve škole, z vysílání Svobodné Evropy, autoři jako třeba Čep tam byli zmiňováni, to se ale dalo poslouchat až v noci, protože ve dne to rušili. Buď to k půlnoci, nebo ráno v pět. Orientoval jsem se na rozhlasovou univerzitu. Učil jsem, co se muselo, třeba ve večerní škole jsem měl otevřený Úvod do marxistické filozofie a pod tím jsem měl podstrčeno *Úvod do filosofie* – Dominik Pecka, jeden student, který to viděl, za mnou později přišel a řekl mi: „Dávejte si pozor, pane profesore, ať vás někdo neudá.“ Musel jsem to, co jsem říct chtěl, říkat opatrně.

Ale i když jsem se snažil být opatrný, taky mě předvolali k výslechu... kvůli Krylovi. Kluci ho pouštěli v šatnách. Podruhé mě předvolali... jel jsem si až do Trenčanských Teplíc pro „Dva tisíce slov“, já jsem to otevřel ve třídě. A tam seděl kluk estébáka a ten to žaloval doma. Když mě zavírali, byli to mí bývalí žáci, styděli se, že jdou zavřít svého vyučujícího...

Celý život jsem četl ponejvíce naučnou literaturu. Vždycky mě zajímali lidé, kteří se dovedli i obětovat pro druhé. Po válce, asi v roce 1946 nebo 1947, to byl Damian de Veuster – kniha *Otec vyhoštěných*. Slouží nemocným, nakazí se a zemře... tato kniha mě celoživotně ovlivnila, ten příběh mě provází celý život, z něho jsem čerpal příklad obětavosti. Proto taky pomáhám v humanitární pomoci se sběrem brýlí a zdravotního materiálu – pletených obinadel, pro malomocné. Dnešním dnem jsem docílil čísla 35 615 kusů ručně pletených obinadel... a dvacet šest a půl tisíce brýlí. Tu knihu jsem měl vlastní, ale pak jsem ji někomu půjčil a už mi ji nevrátil. Ale četl jsem ji víckrát, navracel jsem se k ní. S touto humanitární pomocí jsem začal před deseti lety. Ale to není první věc, kterou na tomto poli dělám, předtím jsme zase sbírali stanioly a jiné věci.

Mám dceru, je lékařkou, a teď i vnučku, teď dělá první státnici. Dceru jsme také vedli k četbě, hodně knih máme doma, takže ty si četla. Pro vnučku jsem objevil, že nejkrásnější knihy o zvířatech jsou na dětském oddělení knihovny – vnučka studuje veterinu a ty knihy taky využije.

To, co mě nejvíc asi ovlivnilo, že jsem se zajímal o literaturu i profesionálně, bylo, že jsem měl dobré učitele... ale ti po Únoru vyletěli. Některé z nich ještě učil T. G. Masaryk a další, kteří se zapojili do proudu pro *Rukopisy*. Polívka, Gebauer. Vyprávěli nám, jak šli na pohřeb Svatoplukovi Čechovi... a jak jim Masaryk nadával: „Mluvte tak, jak vám zobák narostl.“ Oni už byli trochu senilnějšího věku, ale já jsem je ještě chytl. Ale i v totalitním režimu jsem chytl dobrého učitele – Milan Kopecký, byl vedoucí katedry bohemistiky.

V šedesátých letech jsem si kupoval knížky převážně z nakladatelství Mladá fronta. A tou dobou jsem se taky potkal s tvorbou Jana Zahradníčka, a to pro mě znamenalo hodně. Mám rád z básníků i Seiferta, Holana, Skácela. I Janáček a Kožík; jediný Kožík se postavil za Janáčka, *Po zarostlém chodníčku*, ten dal Nejedlému na prdel. Z filozofů si rád čtu díla Aristotela a Platóna, dá se v nich najít nejen vědění, ale i odpověď na otázky vlastního života, obrana proti stresu.

Zajímalo mě i zpracování literárních děl ve filmu, počítal jsem si, kolik je takových filmů za rok v televizi, a bylo to asi sto sedmdesát... uznával jsem svým studentům i zhlédnutí filmu jako seznámení s tím dílem, aby si to mohli počítat k maturitě. Žijeme v technokratické společnosti a humanitní oblasti jdou stranou... Jenom technika, technika. Když sám ale vidím nějakou knihu zfilmovanou, jsem z filmu smutný – radši sáhnu k tomu originálu. V knize se k těm větám mohu vracet. Autoři, ke kterým se rád vracím, to je Skácel a Březina. Březina bydlel jako svobodný mládenec v naší rodině. Naše rodina jsou taky kustodi jeho dědictví v Jaroměřicích nad Rokytnou. Helfrovi se jmenovali.

Sleduji i v současnosti tvorbu knižní, ale nejvíc mě zajímají knihy o osudech lidí, kteří byli vlastně dvakrát zavřeni, ve válce a pak po válce v padesátých letech znovu, takže literatura faktu. To, co ti lidé vytrpěli. Byla to jejich pravda a oni si za ní šli. Ne že bych o tom jen četl, ale celý Leopoldov i Mírov jsem si prošel.

Momentálně čtu *Hovory k sobě* stoika Marka Aurelia Antonia. Ve stručnosti: život je krátký, život měříme skutky, nepropuknout v hněv, klid, harmonie těla a ducha... neublížit, život jde dál. To jsou nádherné myšlenky.

důchodce, dříve technik, 77 let, Jihočeský kraj

nahráno: 22. 1. 2011 (M. Mikolášková)

Narodil jsem se v Chrášťanech v roce 1933. Tenkrát byly doma tvrdší podmínky, to si někdo neumí ani představit. U nás byli většinou zemědělci, každý měl pár těch hektarů a z toho se živil. Mimoto otec dělal ještě kostelníka v Chrášťanech, ale o to se starala celá rodina, co bylo třeba, to znamená čištění kostela, praní prádla, to se všechno dělalo u nás doma, to dělala třeba maminka. Teď to zvonění muselo být, to jsme museli ráno, v poledne, večer, v pátek ve tři odpoledne, teď se bylo třeba na poli a muselo se honem, aby to bylo na ten čas. Někdo musel být doma a někdo tam doběhnout. A to se všechno dělalo ručně. – Otec, ten měl rád třeba i pohádky, ten nám je četl. Tenkrát to bylo hlavně od té Boženy Němcové. Strejda, ten byl v Praze, tak vždycky něco přivezl – a přivezl nám tenkrát dva díly, zlaté pohádky Boženy Němcové – *Zlatá kniha pohádek Boženy Němcové*. Takže vždycky večer, když to bylo v zimě (v létě ne, ale v zimě), to se sedlo, bývala kamna, sedli jsme na kamna, dala se tam přenoska až na kamna, světlo, aby tam bylo vidět, a otec nám většinou četl. Ten měl ty pohádky strašně rád, i když byl pak starý. I když potom měl vnoučata a chodil sem, tak měl ty pohádky hrozně rád. On si to nejradši sám přečetl a pak to přečetl nám. Pak jsme chodili do knihovny v Chrášťanech, tam jsme si půjčovali, ale zájem jsme měli jako kluci o takové ty dobrodružné věci, něco tam bylo, dalo se vybrat.

Do školy jsem chodil v Chrášťanech, tam byla šestitřídka. Četba byla hlavně na tom, že něco bylo doma, něco málo, ale ne moc, ale byla obecní knihovna. O co jsme se zajímali, když jsme byli mladí, tak samozřejmě o ty dobrodružné věci. Sháněli jsme, bývaly takové ty rodokapsy, jenže to, jak říkali, byla taková braková literatura. To jsme si půjčovali tajně. Otec, ten to neměl rád, takže knížku, to jsme měli rodokaps a četli jsme, a když otec šel nebo někdo, tak holt se to muselo „ztopit“, ten by nám to vzal. Povinná četba, to nebylo. My jsme byli takoví váleční, za války, tak tam bylo víc němčiny než češtiny. Na to chodily kontroly, jakým způsobem se provádí vyučování. Nás učila němčinu nějaká paní učitelka Šípová, jenomže abychom dobře rozuměli tomu překladu (my jsme museli při té němčině mluvit německy a tam tyhle překlady nesměly být), ona nám ten překlad udělala, abychom pochopili, o co jde, ale říkala: když někdo přijde, tak to musíte rychle schovat. Čítanku jsme měli, tyhle věci byly. Za války byli potom po těch školách uprchlíci, vystěhovali nás, my jsme se učili po hospodách. Tam byli uprchlíci, ale my, jak jsme uměli německy, tak jsme s nimi

dokázali mluvit. Ti uprchlíci, to byli kluci našeho stáří. S těmi jsme se bavili nebo i chodili po vsi a hráli si, tak nějak jsme se kamarádili. My jsme si nepůjčovali něco mezi sebou, to ne, ale takhle to tady bylo. Ta četba nějaká byla, i když to začalo těmi pohádkami, řekněme tou naší (četbou), co jsme si půjčili v knihovně.

Od roku 1945, jak bylo po revoluci, tak se to rozběhlo: to byla pátá třída a někdo šel do Týna, do Bechyně, do Bernartic, kdo měl výhodnější spojení nebo jak se tam dostával. My jsme chodili s takovou partou celou do Bechyně, chodili jsme pěšky, to autobusy nejezdily, to po válce nebylo. To nás chodilo, holky, kluci, bylo to každý den přes osm kilometrů, tam a zpátky, osm tam, osm zpátky, takže jsme vycházeli kolem šesté, abychom byli po půl osmé ve škole, v té měšťance. Tam v té hlavní staré škole, tam se neučilo, tam byli ti Rusáci. Bylo to rozhozené většinou po hospodách, tam byla ta modlitebna. Myslím, že tam taky byla jedna třída, v Čechové ulici, takhle to bylo po celém městě. To bylo ve druhém ročníku, a pak ve třetím ročníku jsme byli už v té staré škole, to už potom bylo dobré. Tak tam jsem dělal třetí ročník měšťanky, ale čtvrtý ročník, to už byla škola v Chrášťanech, tak jsem už zase byl v Chrášťanech a tam jsem to dodělal.

Po měšťance, to jsem byl většinou doma, tenkrát byly ty tříleté rolnické školy. Pak jsem si začal shánět nějakou práci. Dělal jsem nějaký čas v lese, pak se začalo dělat letiště v Bechyni, tak jsem začal dělat na letišti. Pak byla vojna. Já jsem šel na vojnu v roce 1953. Když jsem přišel z vojny, tak jsem měl rozvázaný pracovní poměr. Tak jsem byl ve stavebním podniku, jenomže práce nebyla. Pak jsem šel, to byl ten ARMASTAV, ti stavěli sídliště v Bechyni, pak to vzaly Pozemní stavby, potom jsem šel dělat do Milevska, na stavbu, to se přestavovaly haly. Stavbyvedoucí tenkrát říkal: půjdeš do průmyslovky. Tak jsem šel do průmyslovky, a protože to byla večerní škola, tak jsem to dělal pět let. Tam byla čeština jako maturitní předmět, tak jsme měli povinné četby, protože z literatury jsme dělali zkoušky. Já jsem si zrovna vytáhl u maturity Tyla, to jsem znal. Dobré bylo, když byly takové ty staré filmy, když jsem si je pamatoval, to bylo lepší než číst, protože než člověk přečetl knížku, tak tohle se spíš pamatovalo. Ty knihy na povinnou četbu jsme si sháněli sami. Od těch spisovatelů jsme museli něco mít, protože jsem nevěděl, na co narazíme, kdo jak bude mít štěstí při maturitě. U toho Tyla, nejdřív jsem musel znát jeho životopis a potom to jeho dílo a to vyložit. Já jsem si vzpomněl taky na *Maryšu*. Když jsem byl ještě v Chrášťanech, tam jsme hráli divadlo a zrovna tuhle *Maryšu*, tak jsem si to pamatoval, takže to se mi zrovna hodilo, to jsem ani nemusel číst. Tam to bylo dobré v tom, že i když už jsme nechodili do školy, tak tam se hrálo

divadlo ve škole, učitelé rozdali úlohy, zahrálo se, odbylo se to, sedlo se ke klavíru, ten vzal housličky a tancovalo se tam. Tak to bylo takhle večer po práci a sešlo se tam, pobavilo se to a nebylo to v hospodě třeba, to byl sál třeba u Zemanů, tam se to potom hrálo. A návštěvy byly velké. Horší to bylo s ruštinou, z té se taky maturovalo a tam jsem si vytáhl Majakovského. To nebyla moc moje silná stránka, ale ukecal jsem to zase. Takže se to nějak zvládlo, ale bylo to tvrdé, protože to už jsem se oženil, při tom do práce, to jsem jezdil do Tábora, tam jsme začali stavět sídliště proti nemocnici, potom v Sezimáku (Sezimově Ústí) paneláky. To jsme se střídali, byli jsme dvě party a vždycky čtyři dny jsme dělali a čtyři dny jsme byli doma. Jenomže já z těch čtyř dnů tři dny jsem šel do průmyslovky, to se dělalo soboty neděle, pořád to šlo. Tak jsem při tom studoval těch pět let.

Do Dražiče jsem se přestěhoval v roce 1956, v červnu nebo v červenci, protože tady byla teta a ti neměli děti, no a ten pan Zahradník, co byl tady, tak zemřel v padesátém šestém roce, měl rakovinu, tak teta tady zůstala sama. Otec řekl: nedá se nic dělat, musíš do Dražiče, tady nikoho neměli. Tenkrát to bylo, když byly žně, oni měli pole taky, tak se musela vzít kosa, byl to tvrdý chlebiček. Pak jsem chodil na rande se ženou, a to už jsem si koupil motorku tenkrát, když jsem pak chodil do práce, tak když jsem měl tu motorku, tak to bylo snazší. Tady v Dražiči byla taky knihovna, tenkrát to vedla paní Zuntová, pak se ty knihy nějak rozprodaly, kdo co chtěl, bylo to vystavené na sále, a kdo chtěl, tak si to mohl vzít, protože on tenkrát moc velký zájem o to nebyl.

Když jsme měli děti, tak jsme jim četli pohádky, jenomže nejhorší na tom bylo, že člověk byl utahaný. Já když jsem chodil do školy, potom do práce, to jsem musel jezdit taky ve čtyři hodiny už električkou z Bechyně do Tábora, abych na šestou hodinu byl v práci, to bylo tvrdé, no a potom se dělalo déle, třeba do osmi hodin večer se dělalo, já jezdil kolem desáté hodiny domů, přijel jsem o půlnoci do Bechyně, tam jsem měl u jedné tetky motorku. Pro zábavu potom už začala televize, jenomže já jsem musel třeba ty výkresy dělat v noci nebo po práci, protože já jsem tam musel bydlet, vždycky večer jsem si to musel prostudovat. No ale povedlo se to, dodělal jsem to, to byla šedesátá léta. Pak jsme začali stavět školu v Chrástanech, já jsem prvně dělal v Písku, ale když se začala dělat tady škola a já jsem tady odtud, tak jsem tady dělal technika, tak to taky chvíli trvalo. Takže ono na tyhle četby potom moc času nebylo, a kdyby bylo, tak byl člověk utahaný, takže spíš usínal.

Do důchodu jsem šel kolem devadesátého roku, devadesát tři čtyři, něco jsem přesluhoval, nějaký měsíc. Ke starým knížkám se teď už moc nevracím, spíš časopis, náš kluk Honzík mi vozí časopis *Epocha*, ten je prímový, tam se člověk všechno dozví. Ten je dobrý, pro ty kluky naše, co člověk zapomene, tak si to zase obnoví, když jsou pak nějaké soutěže a takové věci. Když se o kohokoli jedná z dřívějšíka, z těch dějin, tak tam jsou i narození, úmrtí hned u toho třeba v závorce. Takže to si člověk může všechno obnovit.

K mým nejoblíbenějším knížkám patřily verneovky, už tenkrát, to byla kniha *Deset tisíc mil pod mořem*, takové ty věci dobrodružné, pak ty rodokapsy taky jsme četli. To měl jeden kluk, ten jich pak měl doma spoustu, nevím, kde je sháněl, a on nám to půjčoval, za peníze ne, peníze jsme neměli, ty jsme utratili radši sami. Doma jsme brali noviny, ještě v Chrášťanech, když jsem bydlel, tak otec byl zavřený za války, dostal tenkrát půldruhého roku, a když skončila potom válka, tak byl ve Svazu osvobozených politických vězňů a oni měli i svoje noviny, tak ty jsme odebírali v Chrášťanech. Autory si nepamatuju, ale zajímalo mě vždycky ještě za starého Říma, jak to bylo, *Tak žil starý Řím*, že se člověk dozví nějaké věci. To bylo vcelku zajímavé, jakým způsobem se tam vládlo, jak to všechno bylo. Vždyť oni ti Římané měli pod sebou pomalu půl Evropy, když se to vezme, to Středomoří celé, to všechno ovládali, zdálo se, že to byl takový státeček, ale jací to byli houževnatí lidé. To byl obsah té knížky. Takové věci, ty mě také baví, ty dějiny. Moderní literaturu, současné autory, to nečtu, já to nemám rád.

Dostal jsem knížku na Vánoce, už mám přes půl přečtenou, o heydrichiádě: Jiří Šulc *Dva proti říši*, to se dá číst, je tam nějaký děj, není to pěkné, ale tak to bylo. Vnoučatům knížky nekupujeme, ti jich mají dost, ale co máme tady od mládí, ty pohádky, tak to jsme vždycky schovávali pro ty děti, tam je všechno možné. Někdy se díváme na televizi, podle toho, co tam je, někdy u toho taky usneme, no a zase v noci, když člověk nemůže spát, tak nasadím brejličky a čtu; mamka nadává: „Zhasni už.“ To mám tak pokaždé.

důchodkyně, dříve soukromá zemědělkyně, členka JZD, Olomoucký kraj

nahráno: 3. 12. 2009 (I. Pospíšilová)

Narodila jsem se v roce 1934. Jsem důchodkyně, mám sedmdesát šest roků, bydlím ve Štítech, okres Šumperk, a pracovala jsem téměř celý život v zemědělství. Zpočátku jako soukromník, později pak jako člen JZD a naposledy jako zaměstnanec Státního statku Štítý. Jako soukromá hospodářka jsem pracovala až do roku 1957, kdy jsem už jako dospělá přešla do jednotného zemědělského družstva, kde jsem pracovala zpočátku jako dělnice, družstevnice, a později jsem byla převedena na účetní práce. Můj život byl od mládí poznamenán právě prací v zemědělství, protože rodiče měli příliš málo času se věnovat nám dětem, tudíž v nás ani nějaké velké zájmy nepěstovali. Aby mi rodiče četli, když jsem ještě sama neuměla, na to vážně neměli čas, protože práce v zemědělství byla od nevidím do nevidím. A když nakonec byli doma, po práci venku, byli tak utahaní, že neměli chuť dětem číst. A něco jako *Mateřídouška* tenkrát nebylo, to bylo hned po válce... Jeden způsob, jak se něco dozvědět, bylo předčítání. Jednak se chodilo drát peří, tam se člověk něco dozvěděl od starších a tam se i četlo. Všechno, co se četlo, bylo na kalendáři, nebo byly takové malé brožury, které si předávaly jedna (ženská) druhé, byly zamilované – a to nás taky bavilo! Žádné ohledy se nebraly, jestli je nám sedm, nebo šestnáct. Tam se člověk nemohl ničím pokazit, když se četly ty dobré rady z kalendářů nebo nějaké povídaní, příběhy či malé brožurky.

První kontakt s knížkou byla až škola, neměli jsme čas na čtení, když jsme byli malí, museli jsme pást husy... Ale ani rodiče neměli potřebu nám to kupovat. Ale když jsem už uměla číst, tak jsem si četla sama. Sama jsem si velmi oblíbila četbu, a tudíž jsem četla to, co jsem dostala, jak se říká, k ruce. Od pohádek až po školní sešity. A později jsem se zajímala víceméně zemědělstvím. Četla jsem taky to, co četli moji prarodiče, nebo jsem dostávala knížky k Ježíšku, jako třeba *Kája Mařík*... U nás se dost četlo, tak jsem měla možnost číst i to, co četli dospělí. *Babičku* jsem četla kolem dvanácti let. Taky Bibli, kterou jsem musela číst povinně. Hned v obecné škole, to jsme chodili do náboženství, měli jsme katechismus. Žili jsme v katolickém světě, maminka i babička s dědou chodili do kostela, i já jsem musela chodit. I když se mi to někdy ráno nelíbilo... Ale já jsem v tom neviděla nic zlého, naopak, protože tam se člověk dozvídal něco, co kdysi bylo.

Potom jsem přešla po revoluci z obecné na Masarykovu měšťanskou školu ve Štítech – to jsme docházeli z vedlejší obce, asi do čtrnácti let. Víceméně jsem vyrůstala u babičky – i německy uměla, ale nenaučila mě to – a tam se dělaly knoflíky, aby si lidi nějakou korunu vydělali, na cukr, jak se říkalo, jinak stravu měli z obilí, které si vypěstovali, chleba a mouku, ale aby si něco přivydělali, tak obšívali knoflíky. Ty se potom nalepily na takovou kartu, kde jich bylo asi šedesát... celkem jich bylo šedesát a za to člověk dostal třeba sto padesát korun. I já jsem to později dělala. A při tom se taky četlo, babička byla velká čtenářka, ale při lampě oči bolí... A strejdové, její synové, mě čtením trochu zásobovali – víceméně k Vánocům nebo když nás navštívili, a to nebylo tak často. Že bychom se honili za nějakými nákupy, to ne, taky ve válce nebyl výběr. Četla jsem ráda a na co jsem přišla, ale knížky jsem si pořizovala až později, kolem sedmnácti let a nahoru. Rodiče nám knížky nekupovali, ti zemědělci na to moc peněz neměli. Měla jsem něco od Wericha, pohádky – byly takové hrůzostrašné, aspoň kresby. To byla celá kniha a každá pohádka byla jinak ilustrovaná. Ráda jsem sáhla po *Babičce* Boženy Němcové. Příliš jsme se nezabývali autorem, spíš obsahem. Co bylo, bylo. Nebo jsme měli takové malé časopisy, *Mateřídoušku* a podobně, ale to už jsem potom nechtěla. Měla jsem zastánce kolem čtení v babičce. Zamlada byla mezi lidmi a uměla i německy – trochu mi pomáhala, když jsme měli ve škole němčinu – a podporovala mě v tom, ale nenutila, a abychom se zaměřili na nakupování knížek, protože se nám líbí nebo protože je chceme, to nebylo, obvykle jsme od někoho něco dostali. Doma v knihovničce se objevovaly knížky, které četl táta: rodokapsy, dobrodružné. Ze zvědavosti jsem se do toho taky podívala, když to bylo po ruce. Ale to se četlo jenom v neděli, kdy bylo volno, po poledni se sedlo a pak měl čas na čtení, kdo chtěl. I rodiče četli, maminka taky, nějaké časopisy – ono jich mnoho po válce nebylo. Ale táta si sedl po obědě, pekáč buchet vedle, a maminka si četla, až měla všechno hotové, protože se říkalo: „Až si všechno uděláš, maminko, tak si sedni a vezmi si knížku.“ Maminka u toho taky usnula. A nás děti posílali samozřejmě ven a potom už jsme chodili taky do kina, takže knížky šly potom trošičku vedle a víc se chodilo do kina. Museli jsme chodit i na válečné filmy, přímo ze školy nás k tomu vedli.

Nejdřív tedy byly ty kalendáře, potom *Babička* a pak ta dobrodružná, ale to jsem přebírala od táty, který se těmi dobrodružnými bavil, přiznala jsem se na tom, ale jinak jsem se tomu nevěnovala. Ale když mě to zaujalo, tak bylo jedno, jestli to bylo chlapecké, nebo dívčí. Neměla jsem ráda české dějiny, Přemyslovce... já je sice všechny znám: Nezamysl, Mnata, Vojín a tak dál, ale že bych byla o nich ráda četla, to ne. To bylo spíš z dějepisu, to nebyla literatura... teda když si člověk o nich četl, byla to literatura. Ale já jsem historické knížky a feudály neměla ráda. My jsme byli chudý člověk a oni nás vykořisťovali. Všichni – od

Přemyslů až podnes. Ve škole jsme měli doporučené, co máme znát, alespoň část knihy, ale to bylo spíš ve vyučovací hodině literatury. Museli jsme si knížky sehnat, spíš od českých autorů, jako byl Čapek a takoví. Nebo nám to sehnali kantoři. Ve škole toho bylo dost, včetně náboženství, takže k dalším věcem už nás (rodiče, dospělí) moc nevedli – to až po pětáctýřicátém roce, kdy jsme se stali členy Svazu mládeže, což bylo kolem čtrnácti patnácti let. Tam jsme měli určitou doporučenou literaturu. Já jsem byla dost zaměřená na dělnickou, tenkrát se ve mně trochu projevil komunista – i když jsme měli náboženství, protože ten útisk od sedláků, kdy člověk musel dělat za dvacetikorunu... Proto jsme taky šli bez přinucování do družstva, tím jsme taky trochu žili. V tom Svazu mládeže zpočátku žádná velká knihovna nebyla, a když se potom objevila, už jsme tam zase nechodili.

Na vesnici se kolem čtení, takového společného, společenského, kdy by se chodilo do knihovny, moc nedělo, to bylo spíš věcí města. My jsme tady nežili přímo v literatuře, je nám to dneska líto, pochopitelně, ale tenkrát byla taková doba, že nejdřív byla práce a pak čtení. Mezi dětmi jsme se pochlubili, pokud někdo měl něco doma, řekl, dostal jsem to a to... Oblíbená kniha v té době? Snad *Babička*. Ale my jsme to vnímali jinak, než dneska se kolem toho vedou řeči. Já jsem taky ráda četla verše, ale nepamatuju si od koho. Vždycky mě trošku lákaly. Vystříhovala jsem si je – z časopisů – měla jsem toho hromadu, a pak jsem to stejně zrušila. Naskládala jsem si je, a až jich bylo víc, tak mě těšilo, že mám nějaké trochu jiné, než se najdou každý den v běžných novinách. Sloupky i básničky bývaly v novinách, to mě zajímalo.

Určitě tady ve městě byla knihovna, ale školní ne, tam jsme se zaměřovali víceméně na učení, a vyšší ročníky už potom měly vyučování náročnější a po válce nebyly knihovny hned k mání... Tedy byly knihovny, ale německé. Ale tak daleko jsme my ještě německy neuměli. Na měšťance jsem nechodila do knihovny, ani pak později – nebyl čas. Školu jsem skončila čtvrtou třídou měšťanky. Doma jsme ani rádio neměli, až potom jsem si ho pořídila, v letech mezi osmnáctým a dvacátým rokem. Byl to aparát, který sestavoval můj známý – nebylo moc hezké na pohled, ale aspoň to bylo na poslouchání. Noviny jsme neodebírali, ty byly třeba u holiče nebo třeba u hospodářů, kam jsme chodili na přástky. To bylo v čase do těch patnácti let.

V sedmnácti jsem začínala samostatně v zemědělství, kdy jsem převzala usedlost po svých prarodičích, kteří byli staří, dědeček měl osmdesát dva roků, když mě učil sekát na poli trávu. No a babička zemřela trochu dřív, v šedesáti osmi, a tak jsem se ujala hospodářství. Těžší práce nám obhospodařovali soukromníci, sedláci, jako třeba orbu, kopání brambor nebo

svážení obilí či sena, ale u toho jsem dlouho nevydržela, neboť jsem se brzy vdala – ve dvaceti letech. A tím jsem se také přestěhovala do jiné obce – z Jedlí do Štítů. Protože se v té době zakládaly JZD, to bylo asi v roce 1957, tak jsem vstoupila také do JZD.

Četba byla možná jedině z těch kalendářů, které vycházely na poště, kde byly všechny možné rady, jak se máme chovat v domácnosti, v zemědělství, víceméně se to pořád točilo kolem rodiny v zemědělství. Ty vycházely jednou za rok. Byly v nich na rozdíl od běžného kalendáře rady pro začínající děvčata v domácnosti, pak tam taky byly rady pro hospodářská zvířata, aby měly co nejlepší užitek. A pak tam byly rady, kdy se co má v zemědělství zasít, a taky zábava – žerty, nějaké povídky, pak i román na pokračování. Ten kalendář měl formu vázané knížky. V ranějším období, kdy jsem ty kalendáře četla, vycházely i takové brožury, kde to bylo podrobnější – jak hnojit a podobně. Ale to bylo spíš pro větší zemědělce. Já jsem četla ráda, ale abych si sama mohla kupovat knížky, na to moc nezbylo – když jsem byla sama se starým dědou, babička zemřela, tak jsem se musela věnovat hospodářství, a od osmnácti let jsem šla ještě při tom do továrny vydělávat peníze, takže jsem to od sedmnácti let prožívala jako dospělý člověk. Některé brožury, jak být hezký, jsme si také pořizovali, anebo jak se chovat, jak být dobrou ženou – to bylo kolem osmnácti a nahoru. Nebo byla taky nějaká knížka o pirátech, já už nevím, jak se jmenovala. Dobrodružná... Já jsem měla raději dobrodružné než historické, ty mě moc nelákaly. Taky dívčí romány, ale to už nevzpomínám, jaké názvy mohly mít. Já jsem se víceméně zaměřovala na poučné, protože mně toho doma moc neřekli, a když jsem něco chtěla vědět, tak jsem si to přečetla někde v knížkách... jak hospodařit, jak se udržovat... Doma se literatuře při zemědělství nevěnovalo moc pozornosti, možná u těch větších zemědělců, kde měli knihovny, ano. Tenkrát jsme kupovali taky časopisy, *Praktická žena*, na módní jsme se moc nevrhli, protože jsme si to stejně nemohli dovolit – ani to tenkrát nebylo tolik nabízeno jako teď.

Když jsem byla vdaná, zajímala jsem se o knihu *Naše dítě*, tu jsem si musela koupit, abych dítě vychovala trošku podle vzoru nějaké knihy. Nikdo nám knížky nezakazoval, protože ani nebyly k máni, a pak už byly v tom Svazu mládeže nebo tak, tak jsme se zase podřídili a četli jsme, co nám bylo doporučeno. V rádiu jsem poslouchala muziku i povídaní. Tam už člověk něco získal i ze světa, když bylo puštěné rádio. Ráda jsem poslouchala pohádky, ty dávali v neděli po obědě, ještě dodnes je poslouchám, když je chvílka klidu, ono taky je k tomu potřeba, aby byl v baráku klid... Vždycky jsem měla ráda pohádky, i když jsem byla větší, samostatnější.

Když už jsem potom byla zaměstnaná v JZD, kde jsme byli do roku šedesát čtyři, tak tam taky byla nějaká knihovna, ale to už byly určité brožury směřované ke kolchoznímu hospodaření.

JZD se potom změnilo na státní statek, kde později byla i knihovna. Já jsem se potom dostala na účetní, to jsem si velmi pochvalovala, ale musela jsem taky kvůli tomu chodit na školení, kde už jsme museli některé knihy znát – odborné, kolem účetnictví.

Manžel moc rád nečetl, můj první manžel ne, ten nebyl na knížky, ten byl na fotbal, takže toho knížky nezajímaly vůbec. Když na to byl čas, četla jsem dětem. Já jsem je měla rychle za sebou, do těch šesti let. Dětem jsme pořizovali i nějaké časopisy – *Mateřídoušky* nebo takové. To bylo v roce padesát sedm a výše. V roce padesát sedm, to už byly Věře čtyři roky, jsme se odstěhovali sem. No a tady to vlastně teprve začínalo, co bylo v Jedlí, to byla ubohost.

Myslím celého života, protože to bylo ve stísněných prostorách, částečně i málo peněz... Já jsem se víc věnovala tomu, abych to, co jsem neměla, těm dětem mohla dát. Doma jsem s nimi četla, protože jsem je musela kontrolovat. Ale naši s námi ne, oni měli základní školu a službu u sedláka, tak co mohli vědět – znali jen to, co se dočetli v nějakých hospodářových novinách nebo na těch přástkách. Měla jsem zájem, aby se moje děti k tomu dostaly trošku blíž. Vy se mě ptáte, jestli jsem kupovala dětem knížky, pochopitelně, ale nebylo jich tolik, když ty děti byly za sebou – ony se vlastně učily všechny tři zároveň. Byly to knížky pro opravdu malé děti, ve školce byla dětem taky dávána tahle leporela, takže jsme je už ani doma moc mít nemuseli – protože ony vlastně byly celý den ve školce a pak už měly taky rády klid. A my taky. Takže ano, od školky se věnovaly tomu čtení, ale už i za pomoci školky. Já jsem do školky nechodila, v té době nebyly školky, a když byly, tak nás tam nedali. Knížky jsem dětem kupovala, měly *Honzíkovu cestu*, měly knihu básniček, Noha a další básníci.

Když mně bylo dvacet, dvaadvacet a čtyřiaadvacet, tak byly na prvním místě děti, na čtení moc nezbyvalo, poslechla jsem si raději pohádku v rádiu, něco poučného nebo o minulosti, abychom něco věděli – mluvené slovo. Doba pokročila a byly třeba i dospělácké časopisy, pro ženské. V nich jsme se učily ruční práce, co se týkalo pletení, neboť jsme musely na dědině plést – nebylo toho tolik, musely jsme dětem ledasco uplést, tak jsme se zajímaly i o to.

Později byla i *Vlasta* – teď si ji vypůjčuju z knihovny. V práci nebyl čas na čtení, ani doma, já jsem si tam odtud nosila i práci domů. Jednak jsme v kanceláři byli celý den, jednak nás tolik nebylo a museli jsme vykonávat práce v poměrně velkém rozsahu. Ještě jsem při tom zaměstnání měla malé hospodářství, neboť v JZD v té době velké platy nebyly, a protože jsme byli početnější rodina, tak jsme si drželi dobytek, třeba krávu a prase. Pro svou spotřebu. Ale zase jsme museli shánět krmení... To je víc o práci než o čtení, celý můj život.

Rádio u nás v té době hrálo pořád, a zvlášť když potom byl Gott, tak se nezastavilo; noviny jsme neodebírali. Zato jsme měli televizi, nejdřív černobílou, to bylo po šedesátém roce –

když jsme prodali krávu, koupili jsme si televizi a tu jsme sledovali, kolik bylo času a taky co kdo jsme si z pořadů vybrali. Zprávy jsme poslouchali zaručeně a poslouchám dodnes, hudbu jsem taky měla ráda, zprávy, ale že bychom kupovali noviny, to ne.

V této době jsem četla míň, než když mi bylo třeba sedmnáct. Potom se četlo víc, ale to už potom manžel odebíral noviny, a tak už bylo trochu víc času na to sednout ke čtení. To bylo dětem tak sedm osm, pak už bylo volněji. To byla tak polovina šedesátých let. V té době jsem chodila i do knihovny. Když nebylo doma nic, tak se vypůjčilo něco z knihovny, ta je v místě, tak to nebyl problém. Ráda jsem četla romány nebo cestopisy – tehdy se hodně hovořilo o dobytí pólu, Amundsen a tak, tak to se taky v té době četlo, Hanzelka a Zikmund... ale víc už nevzpomínám. Já jsem vždycky prahla po vědění, jak se o sebe ženská má starat, takže to nebylo jen *Naše dítě*, ale potom později třeba *Žena po čtyřiceti* – to mě zajímalo, i když mi bylo třeba pětadvacet... Takové, řekla bych, malé vědecké, ale jenom kolem zkrášlování nebo spíš životosprávy, ta mě teda zajímala dost, protože jsem se to dřív doma nenaučila. I kuchařku jsem ráda vzala do ruky: *Českou kuchařku* – to byla takováhle bichle – mám dodnes. Takové knížky (o kráse a životosprávě) jsem měla jenom dvě, a to mně stačilo. Když děti studovaly, tak jsem měla možnost číst a něco se dozvědět s nimi. Základku měly za sebou, tak šly na další, jedna do zdravotnictví, jedna do účetnictví, na ekonomku – a to mě zajímalo. Musela jsem trochu studovat i odborné knihy, abych v zaměstnání stačila. Koukla jsem se do toho, i když jsem tomu třeba hned nerozuměla. Já jsem vždycky četla ráda, četla jsem dosti z knihovny, někdy mě to bavilo, někdy mě to nebavilo. Byly to knihy ze života, mohly by být, jak se tomu dneska říká, thrillery, detektivky, když byly napínavé, mě taky bavily – aby to bylo trošku vzrušující.

Když děti odešly studovat na střední školu, tak jsem dělala nějaké doučovací kurzy do zaměstnání, no a potom později, když už to vzdělání pro zaměstnání stačilo, jsem se opravdu věnovala knížkám. Ale taky hodně televizi – to už bylo tak na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Četla jsem vždycky ráda, ale trochu mě zrazovaly oči, měla jsem potíže a musela mít brzy brýle – na dálku. A k stáru pak i na čtení. Nemohla jsem číst v jednom kuse, protože i oči mě trošku zradily, snad tam byla nějaká vada – zvlášť v levém oku –, která mi čtení potom tolik nedovolovala. Já jsem na něj opravdu hodně málo viděla. Byla to taková speciální vada. Ráda jsem četla, ale musela jsem taky mít rozum.

Sem tam jsem nějaké knížky dostala, abych je nemusela kupovat, i já sama jsem nakoupila knížek dost – a teď se mně to teprve vrací, teď teprve se tomu věnuji. Teď, když člověk je sám, má trochu peníze, tak si koupí knížku za šest set korun – a někdy vám až zatrne, že to

není málo peněz. Teďka беру knížky od Výběru, světové čtení, souhrn určitých knížek v jednom, klasická literatura i o jídle, o správnosti jídla, o bylinkách... spíš encyklopedické. Nabízí se jich hodně, oni nedají pokoj a sami nabízejí další, takže člověk spíš musí odolávat, aby jich tolik nekoupil. Na důchod taky stojí hodně peněz. Já je třeba (knížky) i shromažďuju a dávám mladým. Já je koupím a přečtu a pak zase dám dál. A děti taky. Vědí, že knížka mě neurazí, tak mně sem tam nějakou koupí. Jsou to nejčastěji krátké příběhy ze života, z lékařského prostředí například, i láska se tam promítne, vázané, ale ne v pevné vazbě. To se spíš půjčuje od jednoho k druhému a nehledí se na autory, je to hodně z Německa – u nás to už budou překlady. Ten *Reader's Digest* není oblíbený, je to doplněk ostatního. A oni se vždycky přihlásí sami. Taky mám knih spoustu po manželovi, který byl taky čtenář, tedy druhý manžel, a ten si přivezl i knihovnu, takže mám ještě mnoho věcí nepřečtených – mám zásobu na delší dobu, nemusím se ani starat o nic nového. On měl spíš takové poučné knihy o Praze, fotkové, a potom taky třeba detektivky, *Sinuhet* – to je ještě nepřečtené... Je tam toho hodně, i ze zahraničí, co popisují okolní svět, poznávací. Romány manžel taky četl, ale vždycky byl odkázaný na to, co dostane, i když sám měl taky dost koupených knížek. Každý si četl, co ho bavilo, a spíš odpoledne, večer byla televize. Jak vstoupila do života televize, čtení bylo méně, televize nás o něj trochu připravila. Obraz víc vyjadřuje, než když se jenom čte, takže televize toho člověku dává víc.

Má nejoblíbenější knížka... *Babička* už je trošku překonaná, to už jsou jiné knihy, já se k ní nevracím. *Kája Mařík*, to už je zapomenuté... Myslím, že mě hodně bavily knížky, které se věnovaly tomu, jak má člověk vypadat, jaký má být, jak se má chovat. Spíš takové psychologické trošku... o péči o zdraví, tomu jsem se věnovala ještě víc než vzhledu. Jak správně rodinu živit, jak si uchovávat zdraví, jak o něj pečovat. Tedy hodně o tom zdraví, člověku, život jako takový, co se v člověku děje a co mu pomáhá.

Jsem ráda, když jsem [při četbě] sama, sednu si do pohodlného křesla a chci mít klid. A když mám na stole ještě kávu, tak je to o to lepší. Když jedu vlakem, čtu, zaháním čas, když je dlouhá cesta. Obvykle si do vlaku vezmu knížku nebo časopis, protože jsem se dostala k cestování na dlouhou trasu – navštěvovala jsem Most a to je ze Štítů osm hodin jízdy. Manžel tam měl rodinu. S vnoučaty jsem moc nežila, jak se rodina rozprchla, a když přijely na návštěvu, tak jsme byli rádi, že si můžeme popovídat, a na čtení se obvykle nedostalo. Zato pravnoučatům čtu – řeknou si sami, protože maminka na ně nemá čas. Přijdou za mnou, a pokud mají zájem, tak jim čtu. Jenomže oni už dneska mají jiné zájmy... Nemají tu trpělivost, aby jim člověk dlouho četl, jsou pořád v pohybu, a když v knížce není nějaká hra,

kde se rychle něco děje, tak je to nebaví. Už jich mám sedm, pravnoučat, ale zatím se věnuju těm nejmladším. A těm se čtou dětské knížky – oni si nosí svoje. Ale když jim chci přečíst něco z toho leporela, tak si sami řeknou. Čteme, co se dá. Oni to ještě neumí posoudit, ještě jsou malí, ti starší se už s námi o knížkách nebaví. Kolem sebe mám lidi, kteří rádi čtou. Třeba co bydlíme v jednom domě, tak ta mladá (sousedka) taky čte. I když má děti dvě, rozpustilé, i když má krátké zaměstnání, tak se věnuje čtení. To znamená, že čtení v naší rodině vždycky bylo, ale nikdo nepátral po tom, co čte a co má rád.

Do knihovny chodím; zajímá mě například Afrika a život v Africe, v těch těžkých podmínkách. To už je spíš dokumentární, skutečné příběhy. Hlavně že tomu trochu rozumíme – anglicky neumím, ale je dost překladů, takže se můžeme dostat do světa prostřednictvím knížek. Ráda čtu současné knížky.

Čtení se vlastně táhne od malička až do současnosti. Pochopitelně že nám – s odstupem času – chybí, že nám rodiče tolik času a ani prostředků nevěnovali, nebylo tolik literatury. Léta se vrátit nedají, a řekla bych, že se dá dosti dohnat. Že není potřeba plakat nad tím, že nám nečetli. Když člověk měl zájem o sebevzdělávání, tak se toho dozvěděl dost. Takže nelituju toho, že mně nečetli, protože vím, že nemohli. Z celého života mám nejvíc času teď, i největší zájem. Jednak proto, že jsem sama, jednak proto, že je velký výběr – tedy převážně v knihovně, protože kupovat knížky se už v našich letech nevyplácí. Teď mám doma zrovna dva časopisy, přišlo mně z Výběru světové čtení, mám tam dvě knihy, to je osm příběhů, to než přečtu, jsou Vánoce. To jsou jakoby romány nebo detektivky, thrillery. Vzala jsme si od nich průběžný časopis a oni dokážou nové knížky velmi rychle nabízet, až se tomu musím bránit. Nemůžu ovlivnit, co mám koupit, oni vybírají. Měsíčně chodí časopis, ten stojí padesátikorunu a v něm je to takové povšechné, zábava, z celého světa, i obrázky, je to takový časopis pro ukrácení chvíle. A knížky nabízejí jednou za měsíc, pokud si je teda vezmu. Já si myslím, že je můžu i odmítnout, zatím jsem si dvě nechala, stojí kolem osmi set, takže na co stačím. Teď jsem taky nedávno jednu odmítla. Když pošlou knížku, tak musím předpokládat, že to bude dobré. Když to dobré není, nedá se nic dělat.

Co bych tak uvedla jako nejoblíbenější knížku... teď máme těch knih, co sepsali umělci. Každý už má knížku, doma taky něco máme, životopisy, to je obyčejně pěkné čtení. Mám doma paměti – o Brodském – protože to se jednou dostalo. V příloze *Práva* je taky spousta informací o velkých lidech z naší historie. Třeba o nějakém politikovi, někdy zas spisovateli. Teď tedy odebíráam noviny, s přílohou, jednak je tam týdenní program, jednak jsou tam články o hercích a lidech, kteří něco znamenali.

důchodkyně, dříve družstevnice a v domácnosti, 76 let, Jihočeský kraj

nahráno: 23. 1. 2011 (M. Mikolášková)

Narodila jsem se v malé vesničce, která je v údolí, okolo jsou samé lesy, louky, rybníky pěkné, protéká tam potůček, je to vlastně říčka Smutná, a na konci vesnice je na tom potoku pěkný mlýn, který je dodneška udržovaný, mohl by být úplně jako v pohádkách. Ta vesnice se jmenuje Srlín a já jsem se v ní narodila v roce 1934. Ta kovárna, co tam byla, byla úplně hned u lesa, hned za cestou byly stromy, některé domy byly už v lese, ale ta vesnice je od hlavní silnice, co vede z Tábora do Písku, spíš do lesů. Proto v tom našem dětství my byli v lese pořád. Tam jsme si dělali chaloupky, z mechu jsme si dělali třeba nějaké ložničky a byli jsme vlastně pořád v lesích nebo v tom potoce; když tam bylo málo vody, byly vidět kameny, tak jsme přes ně skákali, chytali malé rybičky, někdy nás i rak chytl za palec, prostě jsme prožívali na té vsi to dětství. Můj tatínek jezdil pryč, po stavbách, tenkrát už se stavěly třeba ty velké nádrže jako Lipno. Protože byl tesařem, tak většinou stavěli někde ty velké baráky, tak jezdil pryč. Moje babička brzy ovdověla, děda byl někde na frontě a taky tam někde přišel o život, takže přišlo jenom oznámení. Měla čtyři děti, dva chlapce a dvě dcery, takže neměla ten život lehký. Moje maminka, ta zůstávala většinou doma, taky měla život těžký, chodila až do Bechyně pěšky a u nějakých nadlesních, kam chodila večer, a přes noc u nich prala a ráno se zase vracela. V mládí uklízela u sedláků. Ale když už jsme se potom narodili my, tak ten život měla takový usedlejší, pracovala třeba ve mlýně, nosila třeba i obědy odsud, my jsme se vždycky těšili, co přinese. – Doma se u nás moc nečetlo, dokud se svítilo lampami, knížky u nás nebyly, to si nepamatuju, že bychom měli knížky. Ale uprostřed vsi byla krásná škola, dole byl byt, bydlel tam pan řídící se ženou, a ta měla na starosti knihovnu. A ta většinou nám chudším, když viděla, že knížky nemáme, tak nám půjčovala pohádky a babička při té lampě nám je čítávala. Obzvláště jsem si vždycky zamilovala o hastrmanovi nebo o jezinkách. Tak jsem si představovala třeba, jak ten vodník sedí u toho mlýna nebo tak.

Když jsem chodila do školy, tak k nám chodili i ti z okolních vsí, byla to dvoutřídky, do páté třídy se tam chodilo, pak už se chodilo dál, asi tři kilometry. Když už jsem uměla číst, tak jsem chodila k paní řídící a půjčovala jsem si tyhle ty pohádky a už jsme si v nich četli, koktali, ale četli jsme si je. A když už jsem přišla do větší měšťanky, tak to už jsme vždycky k té paní řídící zalezli a takové ty románky jsme si vybírali a četli.

Pan řídící měl dvě děti, jedno studovalo v Praze, syn, na nějakého doktora a dcera herectví. Proto ten pan řídící na divadlo dost trpěl. Ve vsi si založil takový spolek, kde měl své herce, kde i moje maminka hrávala tenkrát. A cvičil každou zimu vždycky nějakou hru, takové ty – *Vojnarka* nebo *Divá Bára*, pamatuju se, že i *Viktorku*. To si pozval tu svou dceru z Prahy, my jsme na to vždycky koukali, nás třeba dal za trpaslíčky někam a pak nás učil básně. Prostě nám dával básničky, takové lehké, které jsme se měli učit, a pak nás učil, jak je máme přednášet, recitovat: tadydle přidej hlas, tadydle uber, tadydle to řekni takhle. A pak jsme příležitostně někde přednášeli.

Pak jsem přešla do větší školy, která byla asi tři kilometry vzdálená, tam už bylo víc učení, ale k té paní řídící jsme do knihovny chodili pořád, vypůjčovali jsme si knihy. Ještě než byla elektrika, tak na té vsi bylo takový smutno, ale pak, když už tam byla elektrika, tak to tam ožilo. Když bylo hodně husí, tak se celou zimu chodilo od chalupy k chalupě a dralo, ale tam se taky četlo. Tam vždycky někdo četl, většinou to byly takové romány, třeba od Boženy Němcové, prostě takové o gruntech, co se dělalo na gruntu, a my jako děti jsme taky poslouchaly. Někdy, když tam bylo něco veselýho, když jsme se krčily třeba u těch maminek, tak jsme vyprskly, peří vylítlo a už bylo veselo, už nás vyháněli. Tak to bylo taky hezký.

Do školy jsem chodila do patnácti let, pak jsem přešla na vyšší školu, kam jsem dojížděla, to už bylo víc učení, bylo taky dojíždění, takže už na to čtení tak nebylo času, ale paní řídící si mě zavolala a řekla mi, jestli bych si nevzala na starosti tu knihovnu. Pak přešla válka a my jsme s kamarádkami dávaly dohromady knihovnu, všechny knihy jsme znovu přebalily, očíslovaly, podle spisovatelů jsme je seřadily a byly tam opravdu pěkné romány. Ale pak přišel prostě nějaký rozkaz, jestli to bylo tím režimem, co nastoupil, že tihle a tihle spisovatelé musí být z té knihovny vyřazení, tudíž všechny ty jejich knížky se nesměly půjčovat, ty se nesměly číst. Byly to třeba *Ubožáci*, nebo od Jirásků taky nějaké, bylo jich hodně, třeba *F. L. Věk* byl zakázaný, musel se vyřadit, nebo všelijaké ty z vesnic. Tak se musely vyřadit, pan řídící je dal někam; kam ty knížky přišly, kolikrát jsem si na ně vzpomněla, kam asi, jestli se vrátily znovu do té knihovny. Potom už jsem přešla do zaměstnání a už jsem na to neměla čas, tak tu knihovnu přebíral ve vesnici někdo jiný.

Když jsem chodila do školy, to byly tancovačky a všelijaké ty zábavy, a přešla jsem do zaměstnání a i v tom zaměstnání, když jsem přišla domů, tak jsem si ráda četla, třeba vycházely *Večery pod lampou*, nebo to byly takové romány, ale do té knihovny jsem už moc

nechodila. Pak jsem se brzy vdala, přišla jsem z té naší vesničky dost kilometrů od ní, přestěhovala jsem se za mužem. Hodně mi chyběly lesy, protože tam byly blízko, tady už byly dál. Takže jsem se vdala, přišla jsem do jiného prostředí, do té vesnice jiné, a přišly brzy děti. Znovu jsem sáhla po knížkách, znovu jsem se vrátila k pohádkám, ale to už jsem si je mohla koupit. Hodně jsme jich nakoupili, všelijakých, s obrázky, říkanky, tudíž jsem se s těmi dětmi znovu vracela do těch mých let. Pak i dětem jsme kupovali knížky a četli jsme jim je, třeba i já jsem si je ráda přečetla, ale pak už přišla ta šedesátá léta, kdy začala televize, a ty děti už nějak ztratily zájem o knížky, nahradila jim všechno televize.

Pracovala jsem v Milevsku na Jance, byla jsem v kalkulaci, tam se hodně dělalo vzduchotechnické zařízení, to byl velký závod, tam se dělaly zakázky tenkrát, ta Janka začínala, tam jsme chodili po prknech, všude teklo bláto, teprve se to dávalo dohromady. Tam jsem začínala v kalkulaci, prožívali jsme tam taky všelijaké románky, bylo to tam pěkné, ale krátce. Pak přišla rodina, už jsem musela zůstat doma a už jsem se do zaměstnání nevrátila. Pak jsem chodila do družstva, na těch vsích se to úplně všechno změnilo, začala tahle družstva, ale udělali jsme si partu a chodila jsem do té práce, přestože jsem nebyla zvyklá, protože jsme doma hospodářství neměli, tak tady jsem přišla, kde měli pole, a musela jsem se učit žít, kosit, ale pak mě to bavilo a udělaly jsme si v tom družstvu takovou partu ženských a chodily jsme rády do práce. Pak jsem onemocněla, už jsem pak nemohla po polích chodit, tak mi dali v družstvu práci ve skladu, kde jsem vedla třeba papírnickví těch součástek.

Moje švagrová, už jako vdaná, našla na půdě plno knížek, to byly romány, o těch gruntách, celý ten život na tom gruntu, jak přecházeli z jednoho do druhého. Tak ty knížky putovaly od jedné k druhé, přečetly jsme je všechny. I když jsem byla nemocná a byla jsem v nemocnici, tak i sestřičky si je ode mě půjčily, i páni doktoři, je zajímaly taky třeba ty knížky o tom gruntu, byly to opravdu pěkné knížky, takové vesnické. Pracovala jsem do padesáti čtyř let, potom už jsem přešla do důchodu, ale pořád jsem ještě chodila pracovat. Ale pak, když už jsem byla úplně v důchodu, tak jsem hodně začala číst. Které knihy jsem dostávala, třeba od dětí, ty jsem rychle přeběhla, jak to začalo, jak to končilo, koukla jsem doprostředka a pak jsem je odložila. Teď si vybírám a čtu si je pěkně pomalu a užívám si řádek po řádku a znovu čtu a čtu, radši vezmu tu knížku než televizi.

Tady v Chrášťanech také funguje obecní knihovna, byla jsem tam možná párkrát, že jsem si tady taky půjčila nějakou knihu, ale mockrát jsem tam nebyla. Ale pamatuju si ještě, že můj tatínek odebíral nějaké noviny, jestli to byly *Hospodářské noviny*, a v tom vycházely i romány, pamatuju se *Petr Vok*, byl to taky román? Já nevím. Maminka je všechny vystříhávala

a vždycky jsme na ty noviny čekali, jak to bylo dál. Všecky ty knížky ona svázala, a když jsem se potom z toho Srlína přestěhovala sem, tak i ty mám v knihovně, ale vzadu, ty pěkné knížky mám vepředu.

Vnoučata jsem tady moc nezažila, až když tady žila dcera a měla tady dvojčata, tak jsem znovu ty knížky jim přebírala. A teď i pravnoučátka, strašně rádo si v těch pohádkách čte, ale myslím, že ty starší vnoučata už takový zájem o knížky nemají, že jim to všechno vzala ta televize a ty počítače.

Přes den ani nečtu, sednu si třeba ke knížce, ale protože už mám taky pokročilý věk, přečtu třeba dvě stránky a už mi hlava klesá. Večer si ji ráda vezmu, zase dost brzy usnu, ale pak se třeba v noci probudím a já bych ráda četla. Jenomže si říkám, já budu svítit a co tomu budou říkat jiní, je to na vsi, ale zase by mě ta knížka třeba uspala. Zase bych třeba myslela na něco jiného, protože se mi potom honí v hlavě, když nemůžu spát, kdeco všechno, a kdybych si vzala knížku, tak ta by mě znovu uspala, znovu bych přišla na jiné myšlenky a myslím, že by mi hodně pomohla, k tomu teď dospívám, že opravdu takto ty knížky беру.

Knížky dostávám jako dárek, hodně mi moje vnoučata teď dávají knížky, jsou to knihy i od té Javořické nebo od... Danielle Steel, ty mi teď hodně kupují, ty mě strašně zajímají. Ty nové mi kupují spíš ty lehčí, i třeba historické mi Miluška z Milevska přiveze, a když se do toho začtu, nejdřív říkám, to jsou taková zvláštní jména, ta si nebudu pamatovat, ale když se do nich opravdu začtu, tak pak mě ta kniha začne bavit a říkám si, takhle bych ji honem rychle přeběhla, ale takhle ji opravdu krásně přečtu. Mám hodně těch nových knih, ale už je čtu pozorněji. Četba pro mě vždycky byla takové upokojení, od jiných myšlenek jsem přešla k těm románům a vžila jsem se do toho, že jsem zapomněla třeba úplně na to, co mě trápilo, v tu dobu, než jsem to přečetla, jsem byla taková pokojnější. Pak se to zase třeba vrátilo, ale ty knížky mi dávaly hodně, uspokojovaly mě, od jiných myšlenek... když mě něco trápilo, vzala jsem tu knížku a vžila jsem se do ní.

Nejoblíbenější knížky jsou třeba ty od Javořické, ta píše vlastně z těch vesnických románů, kde popisuje třeba každé pole nebo každý les, co kde kvetlo, jak to všechno bylo, tak to mě strašně zajímá, všecky ty knížky od Javořické. Mám ráda i ty staré, ty venkovské knihy, asi proto, že jsem se na venkově narodila a vím, co třeba prožívala ta moje babička, jaký měla těžký život, potom i maminka, my už jsme to měli lehčí, i když po válce nastoupil ten režim jiný... co jsem zažila těch voleb, co jsem zažila těch prezidentů, ale myslím, že na vesnicích

to bylo horší pro ty lidi, ale zase ti lidi k sobě byli upřímnější, sešli se, babičky třeba seděly tam někde na lavičce, vyprávěly si nebo tak. Dneska nevidíš ve vsi, že by děti běhaly, to my jsme byli na té vsi pořád. I jako mladí jsme se takhle procházeli, dneska je to všechno zavřené v barákách, každý si prožívá to svoje. Berou někteří ten život moc na lehkou váhu.

důchodkyně, stále aktivní historička, 75 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 9. 7. 2009 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1935. Oba moji rodiče byli učitelé. Táta byl gymnaziální profesor, později učil na průmyslovce; a maminka byla učitelka na měšťanské škole, později učila i na obecné a na jednotné, jak se tehdy říkalo. Musím říct, že táta ještě navíc byl profesor češtiny, dějepisu a zeměpisu. Máma měla kombinaci češtinu a němčinu, takže u nás český jazyk byl zdomácnělý, a vůbec jsem si jako dítě neuvědomovala tuhle skutečnost. Táta po absolvování Karlovy univerzity v roce 1926 byl přidělen do Košic na gymnázium a tam strávil třináct let výukou; ovšem on to učil slovensky, nikoli česky; tam se česky neučil. A právě v Košicích si vybudoval velice krásnou velikou knihovnu. Jenomže v roce 1938 jsme se museli do čtyřiceti osmi hodin ze Slovenska vystěhovat a knihovna tam zůstala. Podařilo se vystěhovat jen její zlomek do Brna, takže po celý protektorát jsme opečovávali jen zlomek knihovny. Táta se už nikdy nevrátil k tomu velkému rozsahu knih, které měl v Košicích. Doma se samozřejmě četlo hodně. I prarodiče byli čtenáři, i když po svém, zejména babička (maminka tátova, narodila se v roce 1881) byla, řekla bych, venkovská žena. Byla porodní asistentka na Valašsku. Takže ta četla vždycky v neděli odpoledne. A kdykoli mě viděla přes týden s knížkou, tak říkávala: „Miluš, už zase nemáš co dělat, zas už nem čteš?“ Ona považovala četbu za něco svátečního, něco, co je vhodné jen pro neděli odpoledne.

S první knihou jsem se seznámila přes tátovo vypravování, protože jsem byla jako dítě předškolního věku trošku nemocná. Bylo nařízeno, že musím chodit na procházky, aby mi chutnalo jíst, abych zesílila a tak dále. A se mnou chodil táta a vyprávěl mi obsahy. Začal *Staré pověsti české*, poněvadž jako historik k tomu měl blízko, a tak začal příchodem praotce Čecha. A já, až jsem si *Staré pověsti české* mohla přečíst, tak jsem zjistila, že on mi je na těchto procházkách celé převyprávěl. Když jsem se narodila, přestěhovala se k nám valašská babička... A právě tato babička mi večer („to se hodilo,“ jak říkala) předčítala jako dítěti zejména pohádky. Pokud jde o moji první knihu, tak to byla kniha plátěná. To se tisklo na takovém hrubém plátně. Bylo to takové neleporelo, mělo to normální listy, nebylo to pravda moc tlusté, asi takových šestnáct listů malého formátu. Byly tam obrázky a k tomu všelijaké povídání k těmto obrázkům. Nosila jsem to s sebou v kapse a vždycky jsem si to rozložila, ukazovala jsem na ty obrázky a jakože čtu. Byla jsem na to velice hrdá. Číst jsem se naučila ve škole. Naši mě neučili číst schválně, abych se ve škole nenudila. Pokud jde o naši domácí knihovnu, tak v ní měl táta jednak svoje odborné věci, které si vzal s sebou a které potřeboval

pro vyučování, a jednak tam měl nádhernou knihovnu zvanou ELK, Evropský literární klub. Na ní si velmi zakládal a mně se strašně líbila barevnost těch hřbetů; bylo to vázáno v takovém plátně, barevně odlišené. Byly tam tituly, které jsem samozřejmě jako dítě nemohla číst, ale vím, že tehdy jsem si říkala: „Ty knížky jsou krásné, jednou si je budu číst, jednou si je přečtu.“ A měla jsem k nim takový uctivý vztah.

Když jsme ve škole začali „my máme maso, ó, my se máme“, tak musím říct, že jsem to měla moc ráda. Čtení jsem měla moc ráda, velice brzy jsem se číst naučila a pak už jsem si četla sama. Nevzpomínám si, že bychom jako spolužáci ve škole o knížkách mluvili; nevzpomínám si ani, že by ve škole byla nějaká žákovská knihovna, kam by si člověk mohl chodit půjčovat. Ono to bylo za války; nastoupila jsem v jednačtyřicátém (v Brně na Veverí 28; bydleli jsme na Mášově). Jakmile jsem se naučila číst a psát, vedla jsem si čtenářský deník. Takový černý tlustý sešit, linkovaný. Do něj jsem si psala. A pamatuji si, že úplně první knížku, kterou jsem si do něj zapsala, byla Ladova *O Mikešovi*. Se spolužáky jsme si vyprávěli z knih, které jsme přečetli, ale až tak v třetí, čtvrté, páté třídě. Měla jsem kamarádku, která se mnou seděla celou tu dobu... s tou jsme vždycky vyprávěly, co jsme si četly, co se nám líbilo. Ale že by to bylo rozšířeno po celé třídě, to nemůžu potvrdit, to nevím. Z učitelů mě ovlivnil pan učitel jménem Novák. Bylo to v páté třídě. Už jenom tím, že to byl muž, protože až do čtvrté třídy jsme měli samé ženy. Ony byly také dobré, o tom není pochyb. Dva roky nás učila paní ředitelka a ta byla výborná. Ale pan učitel Novák přece jenom přinesl do třídy cosi nového, a kladl nám na srdce čtení. On na to dbal a dbal také, abychom mluvili hezky, abychom měli jakousi slovní zásobu.

Pak jsme měli výborné učitele na střední škole, tehdejší jednotné škole, která byla prosazena v roce 1948. Měli jsme učitele češtiny, který trval na tom, že musíme číst a že si musíme vést čtenářské deníky. Což bylo dobré. On byl trochu svérázný. On psal do sešitů: „písmo = 5“, „kde máš ssavý papír?“ Skutečně vyžadoval čtení, dokonce mu věnoval část hodin, i když tehdy se literatura jako předmět na střední škole nevyučovala. On měl hodiny literatury, kde nás seznamoval s literaturou.

Co se týče první dospělé knížky, tak... no nevím, byla jsem orientovaná na historické romány. Vzpomínám si, že mezi tehdejší mou četbu patřil samozřejmě Třebízský, Josef Svátek a pochopitelně Alois Jirásek. Z knížek dospělých, tak ty základní knihy Boženy Němcové, *Babičku*, ale tu asi nejde úplně počítat mezi dospělou četbu. Nějaká skutečně „první dospělá kniha“, ne, to mi neutkvělo. Spíše historické romány. Tam jsem postupovala dost rychle,

takže jsem přecházela i na takové historické romány, jak psal Feuchtwanger... a skončilo to u *Sinuheta* a moderních historických románů. Povinnou četbu jsem z povinnosti přečetla, a možná že to nebylo až tak zbytečné, protože i tam se dalo najít něco pozitivního. Kupodivu jsem měla ráda povinnou četbu ruskou, ruské klasiky: Turgeněva, Dostojevského, Tolstého. To jsem strašně milovala, protože to byl okrsek úplně neznámý, úplně jiné prostředí. A oni to líčili velmi barvitě. To ano. Horší to bylo s těmi politicko-ideovými knihami. To už jsme ve věku gymnázia. Že by mi někdo někdy nějakou knihu zakazoval, ne, to ne. Vím jen, že byly knihy, které se u nás považovaly za takové „až budeš velká...“. Spíš mi bylo řečeno: „Tomu ještě nebudeš rozumět, až budeš větší, tomu porozumíš.“ U sestry to bylo podobné. Je o osm let mladší, kráčela v mých stopách. Ona podědila všechny moje dětské knížky. Pokud jde o dívčí četbu, tak leda o prázdninách. Já jsem četla strašně moc o prázdninách, poněvadž to byla spousta času. A protože jsme jezdili na Valašsko, tak tam nebyla dostupná žádná, řekla bych, zvlášť hodnotná knihovna. Tam měli naši příbuzní sice velkou knihovnu, ale to byla červená knihovna víceméně. Tam já jsem se seznámila s tou takzvanou dívčí četbou. Tam jsem přečetla všechny díla *Dany* od *Děvčátka Dany*, *Kamarádky Dany*... prostě tuhle dívčí četbu. A přečetla jsem tam taky ruskou knihovnu Čarské, což mě zaujalo. Dívčí četbu jsem měla vždycky na prázdniny, přes školní rok jsem se tomu příliš nevěnovala. Ale na Valašsku jsem se na dívčí četbu dokonce těšila, že si přečtu pár lehčích knih. Možná i pod vlivem této četby jsem, jako to dělají všichni mladí lidé, tak asi kolem třinácti a čtrnácti, začala psát své povídky.

Na brněnské filozofické fakultě jsem studovala jednooborovou historii a po jednom roce studia jsem si studium rozšířila ještě o jeden obor, archivnictví. Takže jsem končila se dvěma obory. V té době jsem už pravidelně chodila do knihovny. Už od střední školy jsem do ní pilně chodila. Jde o dnešní Knihovnu Jiřího Mahena, tehdy to byla Krajská lidová knihovna. Doma, jak už jsem říkala, se knihovna příliš nerozšiřovala. Nepamatuji si, že by se kupovaly nějaké knížky. Ano, dětské knihy jsem dostávala pod vánoční stromek, to byl běžný dar, dvě tři knihy. To byly takové ty dětské knihy, které udělaly radost, například *Z notesu svatého Petra* od Haškové, *Ferdu Mravence* jsem milovala, první díl jsem uměla téměř zpaměti.

Když jsem se v roce 1959 vdala, začali jsme si zařizovat byt, samozřejmě se do něj kupovaly knihy. Chtěli jsme toho nějak tak obsáhnout moc, takže jsme začali kupovat velmi pravidelně: Knihovnu klasiků, knihovnu zvanou Klíč, knihovnu Kapka, knihovnu Ilustrovaná Kapka, knihovnu Otázky a názory, knihovnu Malá moderní encyklopedie, Kolumbus a tak dále. To

jsme do velké míry pravidelně odebírali. Jakmile vyšel nějaký svazek, tak jsme do toho ukládali peníze. A taky jsme to s manželem (je ze stejného oboru jako já) četli. Je zajímavé, že jsme na to měli čas. Mně to velmi zajímalo, protože například v Malé moderní encyklopedii, když se narodila dcera, tak tam byla jedna knížka věnovaná výchově dětí, něco jako *Naše dítě*. A já jsem se k ní neustále vracela. To byla pro mě až učebnice. Z knihovny Otázky a názory jsem se vracela k celé řadě filozofických věcí, k rozborům. Zejména když byla dcera malá a já jsem s ní chodívala na procházky, tak jsem vždycky četla. Vždycky jsem s sebou měla knížky. A protože jsem potom pracovala na Špilberku (v Muzeu města Brna), tak jsem po cestě na Špilberk četla, než jsem vylezla ten kopec. On to potom člověk nevnímal tak ostře, že leze pořád na kopec. Četla jsem v tramvaji, četla jsem v autobuse...

Naše dcera, když se narodila, měla už svým způsobem založenu knihovnu, která se pořád během jejího dětství doplňovala. Ona náš zvyk převzala a vášnivě četla. Nemuseli jsme ji nutit, nepřestala ani v pubertě. Ona se ke knihám utíkala, když jí bylo všelijak. Já jsem vždycky říkala: hledá tam zapomnění nebo nějaké posílení. Je pravda, že jsem jí odmalička četla. Dodneška si pamatuju všelijaké říkánky, pak přišly pohádky a povídky. Já jsem jí až do doby, než si mohla číst sama, to je do nějakých šesti sedmi let, každý večer před usnutím četla. Žádné knížky jsem jí nikdy nezakazovala, ale také jsem jí říkala: „S tím počkej, to všechno si pak přečteš, to by tě teď ani nebavilo.“ A ona to kolikrát i otevřela a pochopitelně to byly spíš těžší knihy, takže je odložila. Vzpomínám si, že se toto stalo [i mně] například s paní Selmou Lagerlöfovou. Kdysi jsem se chtěla do toho zakousnout... a nešlo to. Bylo to cizí, já jsem ještě nebyla zralá na to prostředí.

U nás se četlo pořád. A vzhledem k povaze mé práce ani se moc nerozlišovalo mezi volným a pracovním časem. Akorát v době vzrušených událostí, spíše politických, kdy člověk nevěděl, jak to dopadne. Ano, tehdy člověk ztrácel chuť se do knih ponořit, neměl na to ten klid. Nejhorší to bylo na konci šedesátých a na začátku sedmdesátých let. Potom, jak už se to zase vyčábrilo, tak naopak se člověk v sedmdesátých letech ke knihám utíkal.

Do knihoven jsem chodila celý život, s dcerou jsem chodila, přihlásila jsem ji... a chodím ještě dodnes. Za komunismu byly pro mě knihy vysvobozením nebo nějakým takovým únikovým momentem. Když se člověk vrátil domů a byl z toho takový rozvrtněný, tak si vzal knížku a uklidnil se. Měli jsme velkou knihovnu; v níž jsme například měli celé Čapkovo dílo. Čapka já miluju a dodnes, když je mně zle, tak sáhnu po Čapkovi. Miluju zejména *Trapné povídky*, jakkoli je to divné, nebo jeho novinářské eseje a fejetony, poněvadž je tam strašně moc životního moudra a takového nadhledu. A člověk si pak řekne: no vidíš, musíš to

brát s nadhledem, ono je to všechno asi jinak. Měla jsem některé vybrané knihy, k nimž jsem se utíkala, když bylo potřeba.

Když se to přeškrobtilo, tak nějakou dobu to bylo tak vzrušené, že člověk neměl čas na čtení díky veřejným událostem. Nikdy jsem se bohužel nedostala – a toho dodnes lituju – k disidentskému čtení. Neměla jsem na samizdat spojení. Nechtěla jsem lidi zbytečně přivádět do nesnází, abych se zeptávala: „Nemáš něco ze samizdatu?“ Jedině, co jsem kdy získala, byly nějaké Seifertovy verše, *Morový sloup*. Takže pro mě bylo období, kdy začaly vycházet samizdatové věci... tak to mě velice zaujalo.

Pokud jde o mé vnuky, tak na jejich čtenářském růstu – mám-li být neskromná – jsem se podílela velmi. Když byli malí, tak jsem je hodně hlídala, protože dcera byla zaměstnaná. Já jsem pro ně vždycky v poledne chodila do školky a odpoledne jsme trávili, než ona přišla z práce, společně. A musím říct, že velkou část tohoto trávení, kromě všelijakého hraní, jsme trávili čtením. Myslela jsem, že si zvolí trochu jiná směřování, ale musím říct, že oni se dodneška věnují knihám. Oba – vnuk i vnučka – dobře a rádi čtou, i když u vnuka už dnes převažuje odborná literatura, protože studuje na Leteckém ústavu na Vysokém učení technickém. Jako malý třináctiletý chlapec pod dojmem literatury něco napsal. Vnučka se věnuje studiu jazyků, nizozemštiny a němčiny, takže se zaměřila na autory z těchto oblastí.

Pokud se podívám na to, jak se mi během života měnila skladba čtení, tak dnes zjišťuju, že už nemůžu číst romány. Ani historické. Já je totiž vidím příliš kriticky, protože se na ně dívám jako odborný historik. Například ale *Egyptán Sinuhet* je jeden z mých oblíbených. Mike Waltariho mám ráda. Nebo Saint-Exupéryho... ten však píše spíše romány filozofické, trošku psychologické. Romány jsem vysadila asi před deseti lety. Čím dál víc nemám ráda takové to prezentování intimních věcí ze života člověka na veřejnosti. Mně to vadí, i v televizi. Teď jsem spíš vysazena na literaturu faktu, hlavně životopisy. To preferuju a pořád to čtu. Ale nemám ráda takové ty romány, které rozpitvávají, jestli má jít nakoupit, nebo nemá jít nakoupit. To pro mě a v mém věku, řekla bych, je trošku komické. Současnou literaturu příliš nepreferuju. Musím říct, že se snažím přijít na chuť panu Vieweghovi, ale nemohu mu přijít na chuť. Nevím... Beru Arnošta Lustiga. U mladších autorů už nejsem schopna sledovat běh jejich myšlení a už i život je zřejmě jiný, než já si představuju, a proto mi to už nic neříká. Čtu ráda věci různých esejistů nebo povídkářů. Například Svěrákovy věci tak trošku na osvěžení mysli. Ale například Nepil, který je velice příjemný, se mi někdy zdá až naivní, jednodušší.

Ale zase je to takové pohlazení po duši; oceňuju, že je to někdy velmi vtipné. Mám ráda humorné věci, které si dovedou z života udělat legraci.

Co se týká rozhlasu, tak jsem ho měla vždycky velmi ráda. Dodneška poslouchám hry a velmi jsem také ráda poslouchala čtení v rozhlase. Ne zrovna dobře spím, tak mám rádio za uchem a poslouchám zejména v noci. Dodneška poslouchám jenom Vltavu a občas Prahu... a občas jen Radiožurnál, ale tam pouze zpravodajství. Kultivovaný hlas herců spojený s obsahem knihy, to mně dělalo doslova dobře. Televize pro nás byla zpočátku zábava, poněvadž jsme zažili její počátky, bylo málo vysílacích hodin, jen večer chvilku. Měla jsem ráda slovenské inscenace, bratislavské televizní pondělky. To byly literární předlohy zpracované velmi kultivovaným způsobem, kultivovaně zahrané. Na televizi se dodneška díváme jen večer. Přes den to otevíráme velice málokdy. Jen když jde o nějaké politické zvraty a člověk musí být v obraze. Pokud jde o počítač, tak jsem technické embryo, díky svému vnukovi vím, co mám stisknout. Internet jsem se už také trochu naučila, ale vůbec tam nehledám žádné pořady ani informace. A už se to asi v mém věku nenaučím.

Kdybych měla vybrat jednu knihu, tak to cítím jako nespravedlivé vůči těm ostatním. Ale kdybych musela, tak bych sáhla asi po Feuchtwangerovi – buď *Ošklivá vévodkyně* nebo *Židovka z Toleda* nebo ještě více *Válku židovskou*, to je mistrné dílo. Nebo Miku Waltarim z cizích. Z našich asi něco z Čapka. Ke knihám se vracím. Na nočním stolku mám kupodivu dalajlámu, to jsou takové jeho filozofické úvahy. A když večer dělám bilanci, co se mně povedlo za den, co se mně nepovedlo (od dětství jsem k tomu byla vedena), tak abych měla klid, vezmu si dalajlámu. Nejraději čtu v křesle, pravá ruka spočívá na hlavě ušlechtilého chrta a u levé ruky mám portské víno, tak asi takhle. Ne, tak to ne... Sedím ráda v pohodlném křesle. Jakmile si lehnu, tak nevím, jak si mám lehnout, neboť tělo už taky neposlouchá, někdy bolí. Není to příjemné. Vleže usínám, a to považuju za nedůstojné vůči knize, za urážku knihy.

důchodce, dříve zemědělský inženýr, 75 let, Kraj Vysočina

nahráno: 21. 2. 2011 (M. Vondráčková)

Narodil jsem se v roce 1937, za chvíli mi bude sedmdesát pět roků. Můj otec měl hospodářství, byl soukromý zemědělec a mnoho věcí četl. Protože v zimním období vozil... my jsme měli trať až k lesu, jak my tam říkáme... On byl tak náruživým čtenářem, že mu to až moje maminka vytýkala, že četl, když jel s koňmi, a šel i pěšky vedle koní, když jel na pole, tak si četl různé věci. Nejenom nějaký lehčí žánr, ale i nějaké romány si sám četl a využíval každé volné chvílky; když šel s těmi koňmi, tak to se smáli někteří lidi, že můj otec jede s koňma, veze hnůj... A k tomu lesu je to kilometr, kilometr a půl nebo dva, tak tu cestu, protože je to do kopce, tak musel jít vedle koní pěšky, aby jim ulehčil, tak četl. Jinak mně maminka, když jsem byl úplně malý a než jsem chodil do školy, tak mně četla některé příběhy a příhody, to byly spíš takové povídky, které už dneska by byly archaické, tak to mně četla.

Protože jsme měli doma hospodářství, tak jako žák základní školy jsem čítal hodně na pastvě. Tam jsem přečetl spoustu věcí, které mě zajímaly, včetně románových novinek. Ty vycházely... to bylo na způsob rodokapsů. A pak jsme si jako kluci kupovali, ne kupovali, ty už se nesměly vydávat, ale hltali jsme i rodokapsy, to jsme si půjčovali mezi sebou. To byly takové... kde dobro vítězilo nad zlem a v podstatě to byly westerny. A na té pastvě, to jsem hltal spíš takovéhle lehčí věci, ale i některé detektivky, které byly zajímavé. To jsem pásl krávy a pěkně jsem si je pustil nebo jsem je měl na provaze a já jsem si přitom četl.

Protože jsem začal chodit do školy v roce 1942, za války, tak tam jsme, mimo jiné, už tenkrát měli jazyk německý. Ale to mně nevadilo, protože zase jsme to měli různými způsoby a škola hrou... Z poezie byly různé věci, a tak jak postupovaly ty ročníky, tak jsme třeba se učili recitovat na různé akademie, dřív se tomu říkalo besídky. Já si dodnes vzpomínám, že mně bylo devět nebo deset roků a recitoval jsem „Vánoce, ó Vánoce“, to je klasická věc. Potom různé básničky a básně, které nám ve škole při jazyku českém, tenkrát se tomu neříkalo ještě literatura, to se nedělilo, to byla ještě obecná škola a v podstatě doznívala ta prvorepubliková... jak bych řekl... No, byl to ještě nádech těch věcí z první republiky, až do toho roku 1948... Ale když jsem byl ve školním věku, šestileté sedmileté dítě, tak nám četli učitelé. Byla to paní řídící, manželka pana řídícího, potom ředitele... Tak nám četla třeba z *Broučků*. Pak nám četla, to jsme byli osmiletí, *Káju Mařika*, to je taky známá věc, která se četla. A to jaksi vzbuzovalo trochu takovou chuť ke čtení. No a potom přišlo na řadu – to

dělám průřez těch hlavních trámů, těch hlavních nosných pilířů – *Babička* od Boženy Němcové. A protože tenkrát se dbalo nejenom na psané slovo, ale také na poezii, chtěl jsem říct na prózu. Tak z té poezie byly to různé říkanky a básničky, které byly tenkrát v tehdejších čítankách. Já jsem se učil číst z *Poupat*, to byla taková čítanka, jmenovalo se to *Poupata*. Četli nám, jako dětem, to mně bylo tak šest sedm let, v té první druhé třetí třídě, pohádky Boženy Němcové, to byl „Princ Bajaja“, „O třech havranech“, „Pták Ohnivák“... Po osmačtyřicátém roce, to jsem pořád ještě chodil do základní školy, protože do té jsem chodil devět roků, ale tenkrát se to jmenovalo po pátém ročníku měšťanská škola... tak tam to pořád bylo jako v tom duchu a v tendenci té první republiky, tak se četly věci o legionářích, po té válce, o bojích i našich vojáků v cizině. To byli legionáři z první světové války, to jsme četli, a četl jsem je a dychtil jsem, to jsem si četl doma a půjčoval jsem si to ve školní knihovně... Ty potom, ty knihy takové o legionářích a o tom, zmizely. Ale co jsem rád četl – četl jsem *Mauglího*, jo, to je známé, kde je Akéla a tak dále... A potom hodně se mi líbili *Lovci mamutů*, to napsal Eduard Štorch, a Čondl, to byli spisovatelé... Takže byli *Lovci mamutů*, no a verneovky, ty se četly také, *Let balonem*, o kapitánu Nemovi, to je o ponorce Nautilus, a pokračovalo to... Prakticky, dá se říct, všechny věci, co napsal Jules Verne. Tak to jsme také hltali. No a navíc já už jsem v roce 1946 odebíral *Vpřed – Rychlé šípy*, tak tam byly ty komiksové *Rychlé šípy* a vycházel tam na pokračování román o Stínadlech... Takže to jsem ještě sledoval tuhle už takovou tu moderní klukovskou literaturu. To bylo velice pro nás zajímavé, čekali jsme každý týden, kdy vyjdou *Rychlé šípy*, kdy vyjde *Vpřed*, kdy bylo na zadní stránce právě o *Rychlých šípech*. To jsou ty známé, od Mirka Dušína, Rychlonožky, Červeňáčka, Jindra Hojer... Tak to, tím jsme se taky bavili. No a do toho už tenkrát, a poměrně brzo, přišla *Babička* od Boženy Němcové, to se četlo dokonce i ve škole, pak jsem si ji samozřejmě doma přečetl. Mluvím pořád o tom věku školním, základní školy, od těch kolem desíti let, deset jedenáct. A jak ten čas pokračoval, no tak mě zajímaly některé věci, a to už jsme se učili o Jiráskovi, a přišly tam vlastně veškeré ty svazky, *U nás*, teda mimo jiné, *Temno* od Jiráska, a nejdříve přišli *Psohlavci*. A ty jsme taky čítali ve škole. *Mistr Jan Hus*, ty trilogie Jiráskovy, a veškerou tu četbu. A to už patřilo k takové té četbě doporučené, protože z toho jsme pak byli ve škole, už jaksi v těch vyšších třídách, na té měšťanské škole, zkoušení nebo jsme o tom museli vyprávět. Samozřejmě, četli jsme také od Raise věci, protože Karel Václav Rais působil v Hlinsku, tak to bylo velice blízko. – Když jsme byli na školním výletě, tak ty byly tak zaměřené, že jsme taky někde navštívili toho, kde byla plaketa, kde žil, kde co kdo tvořil. A v té měšťance, v tom prvním ročníku, druhém, jsme cestovali hlavně tady v okruhu, do Litomyšle, zajímalo nás samozřejmě rodiště Smetany – syn sládky Smetany –

muzea, kde zase byly některé věci, které mě pak donutily, že jsem si o tom, co se tenkrát událo, přečetl. Litomyšl, to spojuju s *Filozofskou historií*, to je velice známá věc ta *Filozofská historie*... A pak jsem samozřejmě viděl i film *Filozofská historie*, protože on byl zfilmován... Frýbort a tak, to jsou ty postavy, které se mně promítají. No a *O ševci Matoušovi*, to je od Antala Staška... A to vlastně jsme se učili o dějinách, a tak tím pádem jsem si přečetl *O ševci Matoušovi*, protože tam se vlastně odehrává boj na barikádách v tom osmačtyřicátém roce v Praze, kde generál Windischgrätz bombardoval Prahu... Když jsem byl ještě jako žák té docházky povinné, tak to byl Karel Jaromír Erben.

Já jsem chodil na střední, na rolnickou školu od roku 1951, tak to už začínala tvrdá, taková ta komunistická ideologie, přešlo se na sovětskou literaturu – *Příběh opravdového člověka*, to bylo o letci, který přišel o nohy a pak znovu lítal, *Mladá garda* od Fadějeva, a ty věci, které jsme si museli číst. Pak jsme četli válečné věci právě z té sovětské literatury. Ale i z těch klasiků, ti se objevili taky, protože pak do toho přišel Dostojevskij, ten se jako i za komunistů mohl, *Zločin a trest*. Ale víceméně to už byly knížky, které spadaly do té povinné četby, a mě spíš zajímaly některé věci, které byly románové, a začal jsem číst detektivky. Těch bylo spoustu, od všech těch známých spisovatelů, počínaje Agathou Christie. Tak to byly zájmové věci mé sféry a pak ta klasika, a ruská klasika a sovětská, to byla víceméně literatura, kterou jsme, takříkajíc, museli. I když některé věci byly dobré a třeba mě zaujala už tenkrát *Anna Karenina*. Tak to už jsem byl středoškolák. To se spojovalo to, co se muselo, a to, co potom člověka zaujalo. A potom, když se maturovalo a dělaly tyhle věci kolem maturity, tak i ta literatura se vlastně točila tenkrát kolem Majerové, i když z poezie byl, a ten nebyl na indexu, nositel Nobelovy ceny Seifert a samozřejmě ty básně Seifertovy. Na střední škole se to vlastně pohybovalo, co doba přinášela, a to, co se jako doporučovalo, a to, co tenkrát doporučil Zdeněk Nejedlý. Jeho zásluhou jsem si mohl přečíst celého Jiráska, protože byly vydány veškeré svazky od Jiráska. I když jeho pohled byl v některých věcech už trochu komunistický a zploštělý, ale to jsem já nevěděl, to jsem se samozřejmě dozvěděl později, když jsem si získával přehled z té světové.

Ještě bych mohl zabruslit z té světové literatury, jako středoškoláka – to byl Balzac, byl Maupassant, *Miláček, Červený a černý*, to je známé. A zase jsem už pak to viděl jako film, kde hlavní roli hrál Gérard Philipe. Samozřejmě, to bych zapomněl a to mě velice zajímalo a hltal jsem to, byl Victor Hugo, jednak *Bídníci* a *Devadesát tři*, vlastně revolta už proti té Francouzské revoluci, takže ty některé věci z Francouzské revoluce. A ty byly do toho zařazeny, protože se to týkalo té komuny, Pařížské komuny, která byla potlačena. Ale to se

promítá i s *Bídňky*, protože Jean Valjean, že, a tam se promítá i ta revolta té Pařížské komuny. Tak to by bylo z těch spisovatelů. A co jsem ještě hltal a četl a líbilo se mi to a rád, byla *Nana* od Émila Zoly. To byla hlavní postava, jinak ten hlavní román byl *Zabiják* od Émila Zoly, o alkoholu a o tom pokrývači, který začal pít a tak dále a tak dále... Takže to vlastně tvarovalo člověka, část té literatury, té francouzské... A už v té době existovala a bylo to dovolené, protože teď mluvím o letech 1951 až 1954, 1955, tak byli *Pickwickové* od Dickense, a samozřejmě že jsem si rád přečetl, i v tom mladším věku, *Ostrov pokladů*. Tak to bych mluvil o anglických – *Oliver Twist*, teď tam byl ten známý román Dickensův, teď si zrovna nemůžu vybavit, ale mám před sebou ty postavy. Ale fakt je, že toho Dickense jsem, část toho díla jsem přečetl. Protože tam mě zajímaly... tam byly ty strašné věci, které se týkaly Londýna, těch malých lidí a toho všeho, té bídy a toho, co se tam v tom Londýně tenkrát v té době odehrávalo.

A z těch dalších věcí, které by připadaly v úvahu, abych se o nich zmínil, tak už jsem jako kluk a jako středoškolák četl *Dobrého vojáka Švejka*, toho jsem přečetl a znal jsem ho, některé ty citáty, nazpaměť. Nebylo to populární, ale mně se to líbilo. Takže to patří k té naší, v podstatě se dá říct, že Jaroslav Hašek už je klasika. Nebo ty jeho povídky, ty byly velice zajímavé, ty byly velice úsměvné, protože to byl znalec pražského prostředí a těch figurek. Hodně jsem, na základě některých těch knih, chodil na filmy, které se tenkrát promítaly. Tak to jsem si tam na tom oživoval, nebo zpětně, zhlédl jsem film a potom jsem se vrátil znovu k té knize. Tenkrát televize ještě nebyla...

Potom, když jsem skončil střední školu a byl jsem v zaměstnání a dostal jsem se na vojnu, tak na té vojně byla knihovna, a to už mluvím o roku 1955 až 1957, kde jsem dostal taky darem za nějakou soutěž radistickou *Křížáky* s věnováním, od Sienkiewicze, to mi někdo ukradl. Tam byla v té vojenské knihovně díla jednak těch ruských, ale autorů, které uznávali komunisti, a z těch sovětských. A z těch našich děl tam byl samozřejmě celý Jirásek, tak to, co jsem nevěděl, to jsem si ještě tam... Ale času na vojně tolik nebylo, to se kradlo vlastně po večerech a po večerce a tak, jak vojenský život přicházel... Podle toho známého přísloví, že vojna není žádná kojná. To bylo víceméně nahlédnutí a prolistování některých těch věcí.

A pak už přišel praktický život, pak jsem studoval na vysoké škole zemědělské. Samozřejmě, vysokoškolské studium, to už se o literaturu nezajímalo, zrovna obor, který já jsem studoval. Studoval jsem agronomickou fakultu, směr fytotechnický, takže to už byly odborné věci a odborná literatura, kterou jsem si musel projít. Zejména to začalo skripty. Pak v té době, když

jsem studoval, jsme se přihlásili s manželkou do Máje a odebírali jsme Máj, pak jsme odebírali, protože Slováci taky, tak jsme odebírali od Směny ty edice všechny, které byly. Teď mluvím o letech šedesátých. Dá se říct, že některé ty edice už zase byly... byl to průřez světovou literaturou – Sinclair Lewis... Takže jsme si kupovali věci a ty jsme střídavě četli, a některé jsme ani nečetli. Protože mě třeba zajímal, tak jsem si vypůjčil, ještě když jsem byl zaměstnán na zemědělské správě, tak to byla knihovna okresu, okresního národního výboru, tak to byl od Tarleho *Bonaparte*. Jinak *Bonaparte*, těch dílů je víc, ale ten Tarle to popsal, prakticky to je taková životopisná studie celého Napoleonova života. Takže to mě velmi zaujalo a zajímal mě ten život Napoleona, protože může říkat každý, kdo chce, jak chce, ale Napoleon byl velký člověk a já jsem ho obdivoval. To, že se dokázal vypracovat vlastně z Korsičana, z nízké šlechty do takové pozice, a když byl zavřený, internován, tak napsal *Code de civil*, civilní právo, dal základ civilnímu právu. Čili takové ty věci odborného charakteru.

Pak přišel osmašedesátý rok, tak se uvolňovaly věci z toho dědictví literárního, no a to už jsme si mohli číst... mohli jsme číst i od Remarqueea *Na západní frontě klid*, Zweiga, to tady máme, *Čas žít, čas umírat*, *Tři kamarádi* od Remarqueea. Tak to jsem vlastně četl až v tom pozdějším období, v těch šedesátých sedmdesátých letech. Jak šel čas, tak se tyhle věci, co vydávaly ty edice, četly a formovalo se to asi tak, že jsem si střídavě kupoval románové novinky, tam byly různé detektivky, i verneovky, tak to jsem taky hltal různě.

V těch osmdesátých letech, to už se té literatuře otevřelo všechno. Samozřejmě už v těch šedesátých letech, když se blížil rok 1968, a to už 1965, to už se prakticky vydávalo, a zejména Slováci, a tak jsme to odebírali ve slovenštině, všechny věci, které kdysi, za komunistů, se nemohly ani vydávat. To se už všechno vydávalo, tak to se četlo. A jak říkám, zčásti se přečetlo, zčásti se dalo do knihovny s tím, že si to někdy, až bude chvílka, přečtu. Tak chvílka někdy byla, kdybych byl hodně nemocen, a zaplat' pánbůh, jsem nikdy nebyl tak nemocen, abych mohl třeba číst. Akorát pouze když jsem měl úraz ruky, tak to jsem marodil přes půl roku, protože jsem nemohl hýbat pravou rukou, tak to jsem přečetl spoustu věcí, protože jsem cvičil stále ruku, abych mohl hýbat prsty. Tak přitom jsem si některé věci, které se takhle nakoupily v těch šedesátých sedmdesátých letech, přečetl. Tak to je tak zhruba všechno.

důchodce, dříve horník a báňský technik, 75 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 19. 1. 2010 (D. Vaňurová)

Narodil jsem se v Bojkovicích, nejkrásnějším městě na světě, v roce 1935 jako první ze tří dětí, ještě mám mladšího bratra a sestru. Tatínek pracoval jako šofér auta místního notáře. Maminka byla po svatbě v domácnosti a před svatbou sloužila u vrchního zemského moravského rabína v Olomouci. Na rané dětství si moc nepamatuju, dokonce ani nevím, z čeho jsem se naučil číst. Když jsem šel do první třídy, tak jsem to už uměl, slabikoval jsem. Rodiče mi v dětství četli. Mám celý život schovanou svou první knížku, kterou jsem dostal ve čtyřicátém druhém roce na Vánoce, je to od Marie Příleské *Pohádky šťastných chvil*, je to nádherná knížka. – Tatínek hodně pracoval, neměl čas, ale maminka nám četla, celý život jsme si byli spolu blízcí, přes ni se ke mně dostala láska ke knížkám. Maminka byla dost činná u ochotníků, sokolské divadlo, i můj vztah k Sokolu formovala maminka, hovořila o knížkách, o čtení. Tatínek si ale také četl, byl pověstný tím, že než by někde vysedával na setkáních lidí, raději zalezl s knížkou a četl si. On si až za války dodělával základní vzdělání, ale to nemělo vliv na to, že by neměl rád knížky. Od dětství jsme využívali knihoven a příležitosti, kde jsme si mohli půjčit knížky, doma moc knížek nebylo, ty se začaly hromadit až s náma děčkama.

Ta kniha *Pohádky šťastných chvil* je první moje knížka, kterou jsem zachránil... ale opravdu první, kterou jsem ale nezachránil, byli *Broučci* od Karafiáta se Sekorovými kresbami, tato knížka zůstala mému synovi, nechal si ji zrekonstruovat a převázat a zůstala jemu. Ty *Broučky* jsem dostal k Vánocům v roce 1941, to jsem chodil už tři měsíce do školy. Ale já už v první třídě díky panu učiteli Setarimu předčítal celé třídě. *Broučci* se mi strašně líbili, ale nejradši jsem měl ty *Pohádky šťastných chvil*. Četl jsem si ty knížky sám, ale i předčítal z nich mamince, abych se naučil dobře číst.

Někdy v létě v roce 1943 jsme dostali od paní Myškářové, manželky advokáta bojkovského, oni se hlásili k německé národnosti a za války přesídlili do Vídně... ona se v Bojkovicích v tom létě objevila a přivezla nám jeden ročník *Srdíčka* – to byl za první republiky velice krásný dětský časopis, ten nám stačil na několik roků. Spolu s tím jsme dostali stejně vyvázaného *Mladého hlasatele*. Takže tyto dvě knížky vzniklé vyvázáním časopisů nám až do konce války zcela stačily. V tom *Srdíčku* byly takové divadelní scénky – spíš pro loutkové divadlo – ve většině byl Kašpárek, ale my jsme ty scény hrávali u nás v šopce. Posbírali jsme

se kamarádi, i s holkama, občas nám zdrhlo obecenstvo, když z vedlejšího chlívku vystrčila hlavu koza, ty hry ze *Srdíčka* jsme si všelijak upravovali. Ke konci války asi ve čtyřicátém čtvrtém roce jsem napsal slavnou divadelní hru, bohužel zůstal z ní jenom název: *Svatba na Kozím hradě*... strašně mě to mrzí, že je pryč. Chtěl jsem tu kozu zapojit do hry. Každý jsme hrávali několik rolí naráz, vím jen, že Kašpárka hrála Jiřinka Sýkorová, kamarádka, byla z rodiny utečenců z Těšínska, bydleli v Bojkovicích, když museli z Těšínska za války odejít, byli to učitelé, učili ve škole. Já hrál všechno, i babu Jagu, když bylo potřeba. V tom *Mladém hlasateli*, to bylo zajímavější, to byly klukovské věci, blízké Foglarovi, mělo to jeho ducha, v tomto ročníku nebyly *Rychlé šípy*, přímo Foglar se tam moc neobjeoval. *Mladý hlasatel* byl můj a *Srdíčko* mého bratra. Já nebyl vůbec ochoten *Mladého hlasatele* bratrovi půjčovat. Za války jsme odebírali dva dětské časopisy *Punt'a*, byl velký a malý *Punt'a*. Velký byl formátu asi A4 (ale na šířku) a malý byl A5 formát. Velký byl na kvalitnějším papíře, ten malý na novinovém papíře. *Punt'a* byl pes a měl ženu Kiki, už si ty příběhy nepamatuji, bylo to s obrázky a povídkám. V tom velkém *Punt'ovi* byly příběhy podobné takovému lidskému životu zabarvené pro děcka, kdežto v tom malém *Punt'ovi* to byla samá alotria, co ten *Punt'a* prováděl. Velký byl pro mě, malý pro bratra.

Už na základní škole jsme věděli o *Babičce*, o Karlu Jaromíru Erbenovi, o Nerudovi, ale nebyla to povinná četba. Po válce to byla taková zajímavá doba, to nás zajímaly zbraně a takové věci, na učení moc času nezbývalo, navíc jsme museli chodit pásat kozu, kterou jsme měli doma. To jsme chodili celá smečka, holky hlídaly zvířata a my jsme prohlíželi celý bojkovský katastr. Takhle jsme chodili ale pást už za války – a taky jsme věděli, co kde na kterém poli je. Protože mezi kukuřicí se pěstoval tabák, což byla věc smrtelného prohřešku proti Říši, za tabák se zavíralo i popravovalo, ale to jsme věděli. Ale dědeček byl kuřák a to, co dostal na tabačenkou, to mu nestačilo, a když jsme to slyšeli, říkali jsme: „Dědečku, a kolik chceš toho tabáku?“ A asi tři roky jsme mu dodávali tabák. Dědeček, který bydlel kousek od nás, hodně četl. Finančně nás podporoval. Byl dlouholetý hasič a o této činnosti nám podrobně vyprávěl, třeba jak se běhalo s ferulí, což byl dřevěný futrál, a když bylo potřeba poslat po hasičstvu nějaký vzkaz, tak hasičský velitel napsal do futrálu pár vět, například: „V neděli má pohřeb Matuš Urbánkúj, kdo přijde?“ a zavřel to do feruly a poslal to nejbližšímu hasičovi a ten zase dál; a tak si to posílali, až se ferula vrátila ke starostovi. A my jsme dědovi běhali s ferulí – od něj k Metoději Výkrutovi, to byl krejčí a hasič. Dědeček se vždycky ptal, jestli čteme, jestli máme rádi pohádky a podobné věci. Dědeček ale zemřel brzy, v sedmačtyřicátém. Já si dnes vyčítám, u dědečka i u tatínka, že jsem s nima nediskutoval,

nezpovídal je. Takto jsem hovořival s maminkou, když jsem za ní z Ostravy přijel, tak jsme povídali i do tří do rána, takže od maminky toho vím hodně.

My jsme měli senzačního učitele dějepisu na měšťance, to bylo ještě do padesátého roku, pan učitel Jašek, mám od něj jedinou věc, *Světlovskou knížku* – tam zůstávám u vytržení nad tou jeho nádhernou češtinou a nad tím, jak tu češtinu používá, krásná, košatá, barevná... dnes to říkám s obdivem, ale v době, kdy nás učil, nerad to přiznávám, ale měli jsme z něj spíš srandu, jak byl zarvaný do té historie. Spravoval muzeum, které bylo v suterénu školy, tam nás vodil na dějepis – a měl konkrétní ukázky toho, o čem učil... byli jsme darebáci, všechny bambitky, co tam měl, jsme vyzkoušeli, zdali se z nich dá střílet. V Bojkovicích bylo ještě jedno muzeum, kde byly knihy a dary od Holuba a od Musila a také jejich vydané knížky – cestopisy, a taky Stanka Vráze, a ty jsme si půjčovali tajně stejně jako ty bambitky – půjčili, přečetli, vrátili.

Po válce se také mně a bratrovi dostaly do rukou knihy Zane Greye, opravdové kovbojky – *Ztracená řeka Nevada* a *Hřmící stáda*. Knižky, které se mi líbily, jsem četl víckrát, *Nevadu* snad padesátkrát.

V patnácti letech (1950) jsem šel pracovat na šachtu do Ostravy. Byl jsem mladý, blbý a nadšený. Vyučil jsem se horníkem. V Ostravě jsem byl celkem čtyřicet roků. Po válce v čtyřicátém pátém roce vzpomínám, jak se k nám dostávaly knížky: něco nám přivezl tatínek z Prahy. Třeba *Pohádky rudých dětí*, to byla knížka, která vyšla u Vilímka někdy za první republiky. Ta se mně ztratila... to byly nádherné pohádky, z toho si pamatuju „Obr Glískap a stařec Zima“. Podle té knížky jsme si dělali mokasíny, tomahavky a podobně. Asi v roce 1946 jsem dostal knížku o našich letech *Byli jsme v bitvě o Anglii* a brácha dostal knížku *Stát osamělé hvězdy*, to byla historie osamostatnění státu Texas. Ta měla dalekosáhlé dopady pro mě, byť to byla bratrova knížka, protože když jsem odešel do Ostravy, moje knižní období představovaly především rodokapsy a rozruchy. A v těch rodokapsech jsem našel *San Alamo – Stát osamělé hvězdy*. Já jsem tehdy nevěděl, že jsou ty rodokapsy takové drsné limonády, ale poznal jsem, že ten *Stát osamělé hvězdy* plus několik málo dalších měly docela vážné téma.

Já jsem byl v roce 1952 lidem vyslaný do školy – na průmyslovku. To byl skutečný čin: na konci června, když jsme se vyučili, jako mladí vyučení havíři, jsme byli přiděleni na závody. Když jsme přišli na závod Záruba, kam jsem byl i já přidělený, tak nás závod vítal na

celozávodní odborové schůzi, snad dvanáct set lidí, vítali nás, mladé vyučené havíře, které tato republika potřebuje a tak dále, a mimo jiné předseda závodní rady prohlásil, že když máme mladé vyučené horníky, že bychom také potřebovali mladé vyštudované techniky. Byl jsem mezi šesti navrhovanými. Nikdo se nás neptal, jestli chceme. Těch dvanáct set lidí zvedlo ruky a poslalo nás do školy. Té se říkalo horní škola a je taky v Ostravě. Tam v češtině jsme měli velice zajímavého profesora Kubáta a ten přistoupil na moje domyšlivé vytahování, první práci – dopis – jsem napsal ve verších a dostal jsem jedničku. V této době jsme měli už nějakou doporučenou četbu, ale nepamatuju se co, já jsem z toho utekl. Na začátku výuky měl profesor přednášku o tom, co je a co není literatura, a mezi brak hodil rodokapsy. To se mě dotklo a pustil jsem se s ním do diskuse. No a on mě zahnal do úzkých, samozřejmě, já začal vytahoval *San Alamo* a ty věci, a on přiznal, že mám pravdu. A od té doby mě pan profesor nezkoušel ani v literatuře, ani v mluvnici a měl jsem jedničku. Dostaly se mně pak do ruky takové dva kopce brožovaných spisů Němroviče-Dančenka, to byl ruský, ještě carský spisovatel. Získal jsem je u dívky, se kterou jsem se znal z Brna. Bylo to z rusko-turecké války, romány na základě skutečných událostí boje u Šipky a podobně, celého Dančenka jsem přelouskal, to byla vedle rodokapsů má nejoblíbenější četba v té době. Vždycky jsem si při četbě našel někoho, komu jsem držel palce. Později, po maturitě, se pan profesor Kubát přiznal, že jsem byl surový na něho s Němrovičem-Dančenkem, že ho znal, ale ne ta díla, co jsem na něj vytáhl, tak on to musel doštudovávat.

V devatenácti letech jsem se poprvé oženil, mezi třetím a čtvrtým ročníkem průmyslovky, a v rodině mé ženy jsem se dopnul k *Dějínám* od Palackého. Kompletně celé vydání jsem přečetl v těch devatenácti letech. Myslím, že v této četbě Palackého trčí ten kořen, který mi říká, že patřím do této země a že patřím do této historie, o které Palacký psal. A to je ve mně natrvalo. Do práce jsem nechtěl jít na umístěnku, protože na moji šachtu zrovna nebyla, ale už v té době vyšel zákon, že každý mohl být umístěn takto, a já dostal příkaz učit na horní škole praktický výcvik.

V roce 1955 jsem narukoval. Na vojně jsem byl na šachtě, celý padesátý pátý maturitní ročník jsme se sešli v přijímači ve Vratimově u vojenských technických jednotek, ale my jsme už nebyli pětébáci. Na vojně jsem zůstal o rok déle, abych se zbavil povinnosti pracovat tam, kde mě přidělili na tu umístěnku. Na vojně se mně dostala do ruky knížka, která mě provází celý život. Je od Emmanuila Kazakeviče a jmenuje se to *Jaro na Odře*. Nevím, proč je pro mě tak významná, ale ta knížka mě tak chytla, že já jsem ji četl nejméně pětkrát za rok, rok co rok,

dvacet roků. Obsah je poslední dny válečných operací u dobytí Berlína. Já jsem kdysi četl jinak než teď, teď už jsem stařík, který si potřebuje odpočinout a dělají se mi při dlouhém čtení mžitky před očima, ale kdysi, když jsem si sedl, tak jsem od knížky vstal, až jsem ji přečetl. A i když jsem na šachtu jezdil poměrně brzy ráno, tak já jsem si čas uspořádal tak, aby dvacet minut před tím, než jsem vyšel z domu, aby mně zbylo v naprostém klidu na čtení – to je to nejkrásnější, co znám, takhle zahájit den. Tak jsem to dělal celý život. Měl jsem velkou výdrž, to *Jaro na Odře* jsem přečetl tak natřikrát. V horní škole jsme měli profesora, který zkoušel tak, že jsme nemuseli znát definice, ale mohl jsem mít Schmidtovu technickou příručku, ale musel jsem to bleskově najít. Já teď při četbě, i vzhledem k věku, vypouštím třeba jména, ale pro mě je důležitý děj, ale třeba i ta postava jak se chová, to je pro mě podstatné. Pro mě není podstatné třeba, pro jakého panovníka bojovala Johanka z Arcu, ale že to byla devatenáctiletá holka, která dokázala strhnout ty vojáky, cele se tomu věnovala. Kniha *Jaro na Odře* mi pomohla do života tím, že jsem se potom rval za ty svoje věci, za svoji četu na vojně, měl jsem pochopení pro chlapy, kteří odpracovali šichtu na dole a pak měli vojenskou přípravu, kterou jsem vedl. Nedržel jsem se striktně předpisů, ale byl jsem schopen si to obhájit. Když jsem kritizoval, byl jsem rozjetý jak lokomotiva, které se urvala brzda. Ta knížka mě v tom ovlivnila, že jsem byl jinak tvrdý, řídil jsem lidi, když jsem něco vyžadoval, tak to muselo být a tečka. Musel jsem dbát na bezpečnost práce, ale nešlo tolik o předpisy, jako spíš o cit pro to, když šlo o nějaké nebezpečné práce, tak jsem nedokázal být mimo to pracoviště. Na mém pracovišti se taky nikdy nestal žádný velký úraz. To *Jaro na Odře* mě ovlivnilo v tom stát si za svými lidmi, ale zas když bylo potřeba, tak je bez velkých rozpaků trochu přidusit. Vedlo to k tomu, že jsem jednak pak měl jejich důvěru a jednak věděli, že do blbostí je nepoženu.

V sedmdesátých letech jsem si způsobil průšvih, na stranické schůzi jsem řekl, že mi není jasný vstup spojeneckých vojsk... moji havíři pak sepisovali petice: běda, jak na mě sáhnou! To mě zachránilo a já zůstal na místě technika. To vše dávám na vrub té knížce *Jaro na Odře*.

Později jsem odebíral všechno z knihovny Máje, z Klubu poezie. Verše první jsem asi slyšel od maminky a já sám je zkoušel psát asi v páté třídě. Měl jsem krásné knížky veršů, třeba bibliofilské vydání Torquata Tassa, jednak jeho verše a jednak to bylo výtvarně doprovázeno vynikajícím způsobem. To se mně ztratilo – mezi havířema. Ale tam se mně ztratilo víc věcí, třeba *Rytíři bušidó* – o japonských samurajích. Knížky jsme si půjčovali navzájem a sem tam mně kamarád řekl: „*Rytíři bušidó* už zůstanou u mě, už je nedostaneš.“ Ono o havířích a o knížkách diskutovat by mohlo být v současné kulturní situaci úsměvné, to, co se páchá

v literatuře, nechápu, nevím třeba, proč chválí pana režiséra Pitínského, morduje současné divadlo. Já jsem měl to štěstí, že jsem viděl v brněnském Janáčkově divadle *Lišku Bystroušku*. Toho revírníka zpíval Rudolf Asmus, to byla nějaká postava! A potom jsem viděl tady tu slavnou inscenaci Slováckého divadla...

Mezi havíři se hodně četlo. Já jsem byl dlouho sám, rozvedl jsem se, 1962, měl jsem soubor (stále jsem byl v nějakých kulturních souborech) obrázkového divadla. Na celuloиду se vydávaly obrázky k pohádkám, třeba ke *Karkulce*, ještě mám doma ten jednoduchý bakelitový projektor. Takže to jsme promítali s havíři a vyprávěli dětem. Dělali jsme to, protože jsme chtěli. Jsem rozčilený, jak se hovoří o brigádách socialistické práce. Já jsem zakládal jednu a znám ty na šachtě, to nebylo nic nuceného. Ta naše brigáda, budu mluvit o naší, bylo to podobné i u druhých, když k nám přišli noví vyučenci, dva, tři, někdy pět, tak dostali od kolektivu každý dva tisíce korun. V té jedné brigádě nás bylo asi sto padesát. Když se takový kluk ženil, dostal pět tisíc. Když měli potomka prvního, dostali kočárek a deset tisíc. Existovaly soutěže, závodní, podnikové a revírní. Za dobré umístění jsme dostávali peníze. Když jsme ty peníze nepropili – jak se o havířích vykládá – především jsme je uložili. Taky jsme si vzájemně pomáhali, třeba při stavbě domu a podobně. Předák, vyučený havíř, řekl jednou při nějaké akci pomoci vietnamským dětem, že na to se můžeme vykašlat, že máme dost mrzáků vlastních – tak to řekl, byl goral z Ostravice a byl zvyklý tak mluvit. A tak jsme navázali družbu se Svazem invalidů v Ostravě. Brigáda zaplatila mistrovství republiky postižených ve volejbale. Mezi havířema se četlo všechno možné, nedávno jsem vzpomínal na jednoho, jmenoval se Alois Chlupatý, byl asi o deset až patnáct roků mladší než já, ten vyloženě četl Tolstého, to byl jeho oblíbenec. Jiní sháněli jak vydry naše spisovatele. Ostatní také četli, ale z rodokapsů vyrostli tak jako já, četli detektivky, taky jsem je četl. Z našich mám rád Hejmana, to ani tak moc detektivky nejsou, po autorovi Václavu Erbenovi, po tom jsem jel jak pes po uzeném.

Od vojny mě zajímá taková solidnější válečná literatura. Třeba William Faulkner, z války, z Tichomoří, třeba kniha *Pistole*. Nebo *Dvacet tisíc zlodějů* od Lamberta a další, přečetl jsem samozřejmě spousty sovětských autorů, Někrasov, Šolochov, Erenburg a podobně, ale líbil se mi zejména Někrasov. Ten má takovou útlou knížku, *Candát* se jmenuje, tento autor se mi líbí pro lidský styl, který má, jiní sovětští autoři ho neměli, to titulování, to u něj nebylo.

Několikrát jsem si přečetl *Tichý Don* Šolochova, je to zajímavý román, říká to hodně o životě. Přišel jsem k poznání, že když čtu knížku podruhé potřetí, tak se dovídám ještě spoustu dalších věcí, které po prvním čtení jsem nepochopil nebo necítil. Třeba v *Tichém Donu* hlavní hrdina měl moje sympatie a bloudil od bílých k rudým a nevěděl, kde je jeho místo, a na

ženské byl vysazený, ale zazlival jsem mu celou dobu, i když jsem to četl podruhé a potřetí, že mordoval tak tu svoji ženu Aksiňu. Já jsem to viděl i jako film, ona byla krásná žena... pak se zasebevraždila kosou. U této filmové adaptace jsem byl spokojený, tam se to povedlo převést knihu na filmové plátno. *Generálova dcera* Nelsona DeMilleho, viděl jsem film, ale prvně jsem četl tu knížku, tak z toho filmu jsem byl zhnusený, měl jsem možnost vidět ho podruhé a potřetí – už jsem se nedíval – ale knížku jsem četl čtyřikrát. Ta knížka má navíc ještě to, že když jsem byl se ženou v roce 1994 na Floridě, byli jsme na místě, o kterém se v té knížce píše: Matanzas, San Antonio. Tu knížku jsem ale četl až potom.

V současné době čtu ty novější americké knížky, abych se dozvěděl o těch amerických špinavostech, co sami na sebe doma páchají anebo co páchají do světa. Čtu i současné autory, vyhledávám je, já mám vášeň, že žádný potištěný papír nenechám bez povšimnutí – i ty pitomé reklamy, které chodí, já přečtu všechny. A noviny čtu a obzvlášť ty, kde se hovoří o literatuře. A mám zásobník knížek, o kterých vím, že tady nejsou ještě, nebudou, a za rok za dva že se na ně podívám, že bych si je chtěl přečíst, a teď zrovna od Faulknera mám v knihovně – já si něco tajně koupím... já nesmím kupovat. Když jsme se stěhovali z Ostravy, já jsem předal školám a různým institucím asi osm set knížek, v Bojkovicích už jsem škole, knihovně, předal asi čtyři sta padesát knížek, na Žitkovou jsem předal spoustu knížek a u nás pořád není knížky kam dávat. Tak sem tam si tajně něco pořídím.

Trvale dávám přednost a dívám se po Loukotkové, Vaňkové, Bonhardové, Bauerovi, Fialovi, to je ta česká historie. Loukotková se mně líbí, jsem její velký obdivovatel. Nesmírně si vážím Bonhardové – to je moje jednička z těchto autorů. Dále mě zajímá veškerá literatura faktu nejen k naší, ale i k světové historii. Hlavně druhá světová válka, ale naše dění, u nás. Někteří dnes prohlašují, že celý náš národ kolaboval v protektorátu a v minulém režimu. Jsou hloupí, až jsou zlí – neví, co se dělo.

Já v současné době vedle knížek a literatury mám jednu vášeň, a to je Sokol. Můj dědeček a můj tatínek byli gymnasté, byli opravdu cvičenci a sportovci, já jsem byl celý život sportovní dřevo. A teď, když jsme obnovili Sokol v Bojkovicích, poznal jsem, že když ti dva moji předci vyryli takovou hlubokou brázdu v tom Sokole, takže já v tom musím pokračovat, a protože na ně nemám, teď už v tomto věku vůbec ne, navíc pajdám díky šachtě, takže jsem činovníkem. Dávám si úkol, chci zpracovat historii těch před námi do posledního zasedání Župy Komenského před protektorátem. Už jsem sebral ta jejich jména, většina zemřela na popravištích a v lágrech... a začínám to dávat dohromady.

Co se týká způsobu čtení – teď už mohu číst jenom při sezení u stolu, kdysi jsem si četl i v posteli, ale to už nemohu. Do knih nepíšu a nepodtrhávám, to mě může šlak trefit, když si půjčím knížku v knihovně a je podtrhaná, já to nedělám ani ve svých. Jedině v odborných knížkách, svých vlastních. Výpisky si nedělám, spoléhám na paměť. Ještě jeden druh literatury mě zajímá, historické detektivky. Je to náš Vondruška a Ellis Petersová. *Bratr Cadfael* – toho jsem přečetl téměř komplet, jak vyšel v češtině, a mrzí mě, že ho nemám komplet, mám jich asi jen šest. I tuto knihu čtu opakovaně, třeba po roce, postava bratra Cadfaela je zajímavá, víte, já se v něm tak trochu cítím – těmi zkušenostmi na té šachtě, já ho poznal až coby báňský technik ve výslužbě. Je to taky taková duše – na jedné straně řádový mnich, dobrák a hodný člověk, a na druhé straně je to vysloužilý voják, takže tak nějak se v něm cítím. Ta postava se mi tak líbí i proto, že jsem se s ní setkal až později ve svém životě, dřív bych si mnohé skutečnosti tak neuvědomoval. Ale ten Vondruška je mi blízký, že je to naše, česká věc.

Příloha:

Vlastní tvorba

Soukromá poezie aneb Mne též Amor trefil

Štěstí je muška zlatá.

Štěstí jsou krvavé mozoly.

Štěstí je hluboká rána

která nebolí.

A co je moje štěstí?

Dnes je to jenom Sen.

Však kdysi jistě

to bude zářivý,

slunečný den.

Počítáš a víš, že čekám

Počítáš na knoflicích:

Přijde, nepřijde,
zapomněl, čeká –
a čas tak spěchá,
hodin je málo
a už chceš jít
a kroky váznou.
Počítáš na knoflících
a víš, že přijdu,
že venku čekám,
že hlídám tvé okno
a ranní vstávání,
že krok tvůj na dlažbě
mi radost vyzvání.
Počítáš na knoflících
a víš, že čekám.

důchodkyně, dříve učitelka, 74 let, Zlínský kraj

nahráno: 20. 10. 2009 (D. Vaňurová)

Narodila jsem se v Holešově, nedaleko Kroměříže, v roce 1935. Můj tatínek pracoval v lékárně jako magistr, maminka byla doma s námi a potom opatrovala tatínka, který onemocněl, měl těžkou revmatickou vadu a zemřel, když mi bylo jedenáct roků, v roce 1946. Bylo těsně po válce a léků nebylo. Měla jsem ještě o šest let mladší sestru. Když tatínek zemřel, začala maminka pracovat v čokoládovně Sfinx, tehdy Kneissl, ve Všetulích. Z dětství si nepamatuji, že bych viděla maminku číst, ale tatínka ano, měl doma knihovnu. Já jsem byla velice otravná, stále jsem se rodičů na něco vyptávala, a když mi bylo pět let, tak aby se mě zbavili, koupili mi *Kulihráškovu abecedu* – to byla moje první kniha, v ní byly verše: „Auto tu běda, houká až prach se zvedá“ – a já jsem to uměla brzy nazpaměť, tak jsem si to přirovnávala, pak když jsme šli do města, zase jsem se vyptávala na nápisy, a než jsem šla do školy, už jsem plynule četla noviny. První můj výdělek byl pytlík mandarinek, které jsem dostala u pana doktora, kam se mnou maminka šla s nějakou nemocí zcela banální, a já jsem si tam nahlas četla, byla jsem zvyklá číst si všechno, co jsem viděla, a pan doktor se podivil: „To čte to dítě, však ještě není školou povinné?“ Zavolal i ženu a dceru, aby se na mě šly podívat, a byla jsem odměněna těmi mandarinkami.

Pak mi ale bylo čtení zakazováno, protože se mi začalo stáčet a křivit oko. Naši mě začali honit od čtení, ale já jsem nechtěla poslechnout, zalézala jsem pod postel, a jak tam dopadalo světlo zešikma, ještě víc to oku škodilo, když jsem si tam tajně četla. Maminka se mnou jela k doktoru Vejdovskému do Olomouce, ten rozhodl, že se oko bude operovat, ale později, až oko víc vyzraje. Na zdravé oko jsem dostala černou pásku a to nemocné se tak mělo dívat rovně, ale děcka na mě pokřikovaly „Žižko, Žižko“.

V první třídě jsem měla problémy, neboť jak paní učitelka začala psát písmena na tabuli, já už vykřikovala celá slova a nebavilo mě to tam. Paní učitelka poradila rodičům: „Dejte ji učit hrát na nějaký hudební nástroj.“ Tak jsem se u ctihodných sestřiček začala učit na klavír. Na tatínkovo čtení si vzpomínám, jak seděl ve speciálním křesle, kvůli své nemoci, a tam si četl. Tatínka jsem velmi milovala a úpěnlivě se modlila za jeho uzdravení, když ale zemřel, ztratila jsem víru v Boha. Na Pánaboha jsem zanevřela. Přestala jsem věřit... a bylo. Na předcítání v dětství si také pamatuji, maminka, ta nám spíš zpívala národní písničky, a tatínek, ten nám

četl – klasické pohádky od Němcové, od Erbeny. Od malička nebylo svátků, nebylo Vánoc či nějakých odměn, abychom nedostali knihu, od malička nám je rodiče kupovali.

Na základní škole jsem měla kamarádku, která byla četbou tak zaujatá jako já, a byla to ona, která mi doporučila knihu *Vejce a já*, a mně se to šíleně líbilo. Už ve čtyřicátých letech. Byl to můj přechod od dětských knih ke knihám pro dospělé, kdy jsem se učila vnímat ironii, satiru, vtip. To mi bylo asi dvanáct let. V té době jsem už i milovala básně – pamatuji si úryvek: „V růžovém koutku u kamen, / vykvetla růžová cyklamen...“ Ty básně mám ještě někde schované. Taky jsem si sama psala – tvořila příběhy. – Povinná četba ve škole nebyla, ale paní učitelka Králová, ta mě šikovně ponoukala ke čtení – třeba slovy: „Tomu bys asi ještě nerozuměla.“ – tak to jsem si hned přečetla.

Na měšťance jsem chodila do divadelního kroužku, hrála jsem Boženu Němcovou na velkém divadle a teta Málka, můj arbitr, se pak dotazovala, proč jsem v té roli měla červené mašličky... nebyly to však mašličky, ale mé rudě planoucí uši. Žádné dívčí romány jsem nečetla, to se mi nezdálo zábavné. Já jsem totiž s klukama nechodila, do tanečních nechodila, mně se to zdálo jako ztráta času. Místo románek jsem se dala i se sestrou na četbu cestopisů. Sestře to zůstalo a hodně cestovala – v Austrálii půl roku, v Jižní Americe půl roku, ale já, já nejsem dobrodruh, nejvýš být někde tři týdny a domů. Na rozdíl od sestry. Četly jsme *Vráze a Holuba*, samozřejmě *Hanzelku, Zikmunda*. Velice se mi líbila ta jeho *Zvláštní zpráva č. 4*. Tu pořád opatruji, tu mám ve svém pokladu knižním. Pořád se k tomu vracím a pokaždé nacházím ne snad pasáž, která by mi unikla, ale kterou zase nějak jinak, nově vnímám.

Já mám ráda ruskou literaturu, setkala jsem se s ní na začátku padesátých let, na střední škole. Náš ruštinář nám řekl nějaké jméno spisovatele a že si od něj máme přečíst určité dílo, ale já si četla i jeho další díla a třeba se mi líbilo právě něco jiného než to, co propagoval ten učitel. Četla jsem Dostojevského, Tolstého, Puškina... toho miluju. Když jsem byla v Leningradě, mám jako aprobaci i ruštinu, šla jsem mimo výpravu, podle svého programu, po stopách Puškina – třeba do Mariina háje, kde byl zastřelený. Další moje láska je Lermontov – v jeho stopách jsem zase na Krymu navštívila místo, kde on byl ve vyhnanství – no, bylo to vyhnanství v uvozovkách, v nóbl společnosti: v Gurzufu.

Četla jsem i Masarykova díla... a pak jsem si různé názory autorů konfrontovala. Třeba Tolstého – to je velká má láska. On byl věřící, hrabě, který ale pracoval s mužíky, a Masaryk, který byl v Jasné Poljaně u něho na návštěvě. Tolstoj řekl: Neodporovat zlu. A Masaryk řekl: Já jsem taky proti násilí, ale kdyby na mě někdo zaútočil s úmyslem mě zabít,

tak třeba vyrvu cihlu ze zdi, abych ho zabil. Ale v jeho knihách je tolik lásky, tolik dobroty... tak to jsem si porovnávala.

Ruští autoři patří k těm, ke kterým se vracím. Šolochov: *Tichý Don*. Řeklo by se revoluční a tak, ale já jsem v této knize obdivovala houževnatost, zanícenost, tvrdohlavost v dobrém slova smyslu A ruský lid: byli mezi nimi i neřádi... ale ty popisy se mi líbily, všechno jsem v duchu viděla... viděla jsem i film *Tichý Don*, líbily se mi některé postavy, ale nebylo to ono jako v knize. Obecně to mám se zfilmovanými díly tak, že pokud čtu prvně knížku a pak vidím film – mě to bolí, protože už mám svou představu. Určitě vždycky řadím knihu mnohem výš než pak její filmové zpracování.

Vlastní rodinu jsem nezaložila, starala jsem se o maminku, která onemocněla se srdcem ještě v době mých studií, takže jsem se věnovala jí, zemřela mi před deseti lety. Byla na vozíčku a já jsem se jí věnovala. Ani jsem nesportovala, jen turistiku jsem pěstovala se svými žáky ve škole... relaxovala a odpočívala jsem vždy s knížkami. Maminka ani v době nemoci nečetla, takže s ní jsem zájem o knížky nesdílela. Ona byla jiná, praktický člověk, žila oběma nohama v tomto světě. Pokoušela jsem se jí předčítat, byl ve mně úplně přetlak – potřeba přečíst jí to, co se mi líbilo, ale viděla jsem, že řekla: „Líbí se mi to“, ale neříkalo jí to to co mně, nešlo to do ní a z ní, ale okolo ní. Viděla jsem, že se jí to líbí, ale nešlo to do ní a z ní, ale kolem ní.

I v postupu let, v sedmdesátých osmdesátých letech, stále základ toho, co jsem četla a co se mi líbilo, tak to byli čeští a ruští klasikové. K západním autorům jsem neinklinovala, taky kde takovou četbu v té době vzít... až v krajské politické škole jsem narazila na libri prohibiti, které nikde jinde nebyly. To bylo v sedmdesátých letech. Třeba Pavel Kohout: „jednou rukou verše píšu, v druhé držím revolver“ a teď byla kritika: co asi drží v levé ruce? Z exilových autorů mám ráda Procházku, ale ne všechno, já si vybírám, třeba jeho *Přestřelku* považuji za vrchol jeho díla, tu mám taky schovanou a nikdy bych se jí nezbavila. Mám knih méně, než bych chtěla – protože mám malý byt, tak je to jen výběr, ale přechovávám i knihy po sestře, která už zemřela, ona byla taky velká čtenářka... její syn ale nečte, ačkoliv je magistr... je matematik, po otci. Podezřívám ho, že ještě nedočetl slabikář. A jeho žena, ta čte jen katalogy. Dříve jsem si kupovala i víc než jednu knihu za měsíc, teď už ne, jsou drahé. Hlavně jsem kupovala cestopisy. Třeba knihy F. X. Doležala, bývalý narkoman, holohlavý, cestovatel – o Horní Voltě, o Indii, on je lovec hadů, kolikrát jsem mu nadávala, že je narkoman, ale měním i názor na lidi i na něj, zjistila jsem, že je to chytrý chlap, je takový jiný, ale přišla jsem mu na chuť.

V době, když jsem učila žáky na základní nebo pak i na střední škole, tak už fungovala doporučená četba, ale já své děti znala a vybírala jsem z té doporučené to, co by je opravdu mohlo zajímat a oslovit. Snažila jsem se v nich vzbudit i lásku k poezii, brávala jsem je na výlety na jednu chatu (druhý stupeň základní školy) a večer při ohni jsem jim recitovala básně, a jim se to líbilo... zase jsem vybírala, aby je to zaujalo, třeba Wolker „Baladu o námořníkovi“. I Wolker je můj velmi oblíbený autor. Z básníků ještě Karla Hynka Máchu a jeho *Máj*, a pak Puškinovy pohádky a Lermontovovy ukolébavky.

Do knihovny jsem si začala chodit půjčovat knížky s nástupem do zaměstnání, nejdřív v Holešově, pak v Bystřici pod Hostýnem a teď chodím tady v Hradišti. Domů jsem si kupovala osvědčené autory, aby to nebyla sázka do loterie, ale v knihovně jsem zkoušela a zkouším i objevovat ty, které ještě neznám. Ale půjčuji si i Frýbovou, kterou mám z našich současných autorů velmi oblíbenou, všechno se mi od ní líbí, jen jedna jediná kniha se z toho vymyká, a to je *Otcem i matkou proti své vůli*, tomu nemohu přijít na chuť. Ona se inspirovala *Hýtou a Batulem*, ona to četla v dětství – já taky – ale ona to přehnal, to až je neskutečné, to mi připadá „více než dva prsty přes“. Ještě si půjčuji ráda o Egyptě, to jsem četla už v patnácti. První knížka byl *Egyptán Sinuhet*, taky mám Pludka *Faraonův písař*, Zamarovského jsem hodně četla. Dlouho jsem pomíjela Čínu, až Ota Ulč, který si s mou sestrou dopisoval, mi ji přiblížil, vzal si Čiňanku a velice pěkně a zasvěceně o Číně píše. Tak o té Číně jsem začala si číst až teď v důchodě. I romány z toho prostředí někdy čtu, ale raději mám naučné historické knihy o Číně.

Jediné, čemu se vyhýbám, je naše historie, mně se ty Anny Svídnické, Anny Falcké, Přemysli, Nezamysli, Mnati – všechno se mi to plete... Mě to nijak nepřitahuje. Ani francouzská historie mě nepřitahuje, tam ti Ludvíci, akorát Huga mám ráda, *Muž, který se směje*, *Devadesát tři*... Hugo patří k mým ložnicovým autorům, vracím se k němu.

Čtu i současné české autory, třeba Halinu Pawlowskou mám ráda, ta je vtipná a šikovná, ale Viewegha vůbec, to není vůbec můj šálek kávy. Zajímá mě i děj, který se odehrává v současnosti, ale musí to být napsáno stylem, který mi sedne, aby to byla moje krevní skupina. A Viewegh – to mi jde proti srsti. Proti současnosti ale nic nemám.

K mé pohodě při čtení patří káva a cigareta, pokud to jde. A knížky jsem si rozdělila na několik skupin. Třeba mám knížky takzvané záchodové – to jsou takové s humorem, uvolňující myšlenky i tělo – a mezi nimi nejraději mám Jirotkova *Saturnina*. Pak mám knížky

ložnicové – a to jsou ty nejoblíbenější, ke kterým se stále vracím, ne aby mě uspaly, ale těším se s nimi.

Když je mi těžko, nemoc nebo ztráta někoho blízkého, tak nepřestávám číst – právě naopak, utíkám se ke knihám. Nikdy jsem číst nepřestala. Když jsem nemocná, když mě něco bolí, tak já už mám svoje knihy, včetně té MacDonaldové, které už umím z paměti, ale po kterých sáhnu. Zrovna u MacDonaldové mám dva různé překlady a podle nálady si vyberu, který číst. Hodně se u knih dívám, kdo je přeložil. Pro mě je perfektním překladatelem Michal Žantovský, v televizi když ho vidím, mi sympatický není, ale jeho překlady jsou kouzelné. Takový malý škrček, přítel Havla, vypadá jak trpajzlík. Taky miluju Čapka, i proto, že napsal: „Chtěl bych napsat tak dobrou knihu, aby mi pomohla při zánětu okostice.“ Mám svoje oblíbence mezi autory, svoje miláčky, ale nezávisí to od národnosti, prostě mi v určité chvíli sedne určitá kniha.

Zamýšlela jsem se teď nad tou Knihou mého srdce. Tak *Pán prstenů*, to mi nic neříká, další jsem znala už dávno... komu dát hlas? Tak *Babičku* bude volit celá starší generace, to mi bylo jasné. A tak jsem dala hlas Betty MacDonaldové. Čeho lituji, je to, že zrovna ji jsem nezastihla živou – v době, kdy bych jí mohla napsat. Kdybych mohla, hned bych jí napsala, pro tu spřízněnost, kterou k ní cítím, poděkovala bych jí za to, kolik lidí potěšila svými knížkami. V Americe ji ani neznají, a tady u nás má spoustu čtenářů, její způsob humoru je nám blízký. Oni mají jiný způsob humoru. Napsala bych jí taky, jak mi její knížky byly posilou v těžké době, když jsem se starala o nemocnou matku. Jak s humorem čelila své těžké situaci, když byla nemocná – v *Morové ráně* – jaký těžký život měla. Každému, kdo by chtěl poradit knížku, která by ho posílila, bych tuto doporučila.

Dlouho jsem neznala toho Brazilce Coelho, divila jsem se, jak to, že mi to uniklo. Tak jsem si půjčila jeho *Alchymistu*. Většinou se mi stává, že knížka mě osloví už po přečtení prvních dvou stránek... ale mě to neoslovilo. I říkám si: tož jedem dál, tak jsem četla... ale mě to neoslovilo vůbec.

důchodkyně, dříve sekretářka a úřednice, 74 let, Kraj Vysočina

nahráno: 9. 10. 2009 (D. Vaňurová)

Narodila jsem se v roce 1935, žádné sourozence jsem neměla, tatínek pracoval jako dělník v BOPO Třebíč-Borovina a maminka byla v domácnosti. Doma u rodičů jsem moc čtení neviděla, byla válka, nezaměstnanost. Rodiče moc nečetli, sem tam něco. Doma jsme měli pár knížek, ale knihovnu ne. Rodiče mi jako dítěti nikdy nepředčítali, nepamatuji si na to, ale kupovali mi knihy a já jsem si četla sama.

Jedna z prvních dětských knih, na kterou si vzpomínám, je *Kulihrášek*, vzpomínám si na pohádky *Sněhurka a sedm trpaslíků*, *Šípková Růženka* a taky jsem měla moc ráda *Broučky*, to jsem si dost často četla, to se mi moc líbilo. Líbilo se mi i to povídání i ty ilustrace také. V roce 1941, to mi bylo šest let, jsem dostala *Babičku* Boženy Němcové, tu jsem měla hodně ráda, tu jsem četla několikrát, ale asi později, až mi bylo kolem dvanácti let, bylo to vydání z roku 1918, vydal ji Lorenc v Třebíči. Ještě tu knížku mám schovanou a opatruji ji ještě s věnováním od maminky. Měla jsem ráda i pohádky bratří Grimmů a taky od Čapka *Dášeňku*.

Nepamatuji se, že by nám někdy nějaké knížky doporučoval nějaký učitel ve škole. Ani si nevzpomínám na žádné knihy mých spolužáků, že bych si četla něco na jejich doporučení. Knihy mi nejvíc kupoval tatínek, hned po válce, na podzim 1945, nosil mi knížky, které koupil přímo v továrně, kde je asi nabízeli nějakí prodejci z nakladatelství. Ve škole jsme žádnou povinnou četbu neměli. Nepamatuji si ani na žádnou školní knihovnu, a to jsem chodila do několika škol v Třebíči.

Můj tatínek v době, na kterou se pamatuji, když už bylo po válce, ale asi i ve válce, čítával dlouho do noci rodokapsy, to byli samí kovbojové, to jsem potom (to znamená kolem roku 1950) četla taky velmi ráda. Tatínek, myslím, četl skoro denně, asi ve dvacet tři hodin přišel z noční směny, a než šel spát, tak četl, maminku jsem číst neviděla. Tatínek četl rodokapsy, to byli samí kovbojové. Někdy jsem si knížky prohlížela, hlavně obrázky.

V dospívání jsem brzy četla *Pohorskou vesnici* od Boženy Němcové a ve čtrnácti letech jsem četla i *Povídky malostranské*. V té době jsem ještě nechodila do knihovny, to až později, většinou mi knihy kupovali rodiče.

V padesátých letech jsem začala ráda poslouchat četbu knížek z rádia – to bylo vždycky v neděli dopoledne a byly to hlavně četby z románů. Když mi bylo asi šestnáct sedmnáct let (rok 1952) vysílali *Židovku z Toleda*.

V roce 1950 byly vydané knihy Aloise Jiráska a já jsem je měla úplně všechny a všechny jsem přečetla a moc se mi tam líbila ta doba husitská, tam se rodilo mé vědomí o spravedlnosti, to se mi moc líbilo. Z Jiráskových knih se mi líbil *F. L. Věk, Na dvoře vévodském*, ale úplně stěžejní bylo *Temno*, ale bylo to tam takové krutější. Když jsem pak viděla seriál *F. L. Věk*, myslím, že knížka byla lepší, raději jsem četla. V dívčím věku mi červená knihovna nic neříkala, já jsem milovala cestopisy, třeba *Hanzelka, Zikmund*, nebo později Cousteau – *Dech moře, Tři dobrodružství lodi Kalypso*, to jsem moc ráda četla, potom to ukazovali jako filmy. V padesátých letech jsem si knížky, hlavně cestopisy, půjčovala od jednoho pána v továrně. V závodní knihovně byly samé politické spisy, tam jsem si nepůjčovala. Ten pán vedl turistický kroužek, jezdili jsme na výlety, Pojihlaví, Pooslaví, bavili jsme se i o knihách, a když viděl, o co mám zájem, půjčoval mi knihy ze své velké knihovny cestopisů.

Z padesátých let si pamatuji zážitek z jednoho domu na dolní straně třebíčského náměstí, nevím, jaké organizaci ta budova či knihovna patřila, jak se tam vyřazovaly knihy, byly naházené na hromadě a moje známá, kterou jsem tam potkala, mi říkala, že to jde všechno do stoupy, a dovolila mi nějakou knihu vzít, vzala jsem si cestopis o Tibetu.

Asi od šestnácti let mě bavila historie, a především archeologie, knihy to byly i tehdy krásné, nádherně ilustrované, ale stály hodně peněz. Už jsem si je ale začala kupovat sama. Ony tehdy knihy nebyly jen tak, že by si člověk mohl vybrat, co by chtěl. Myslím, že už v padesátých letech jsme chodili čekat do fronty na knížky, které vycházely. Už tehdy. Když jsem byla v práci, chodili mně do fronty na knihy stát rodiče, kterým jsem napsala, co mně mají sehnat. V podniku jsme měli paní, která chodila do knihkupectví a nosila nám knihy. Od ní jsem měla i informace, které knihy budou vycházet, a taky je někdy pro mě přinesla. Dělala to mimo svou práci, jakoby navíc, asi pro závodní výbor. Za měsíc jsem si koupila nejvýš jednu knihu, třeba *Bohové, hroby a učenci* – to byla velmi drahá kniha. Jako první v rodině jsem si začala budovat doma knihovnu, neboť do té doby jsme kromě mých dětských knih měli doma jen rodokapsy a též vydání *Večerů pod lampou*, ty jsem měla od mé babičky. Rodokapsům jsem ale dávala přednost před *Večery pod lampou*. A taky byly *Romány pod lampou*, to jsem si půjčovala od babičky.

Poté co jsem založila vlastní rodinu a měla dítě, se můj zájem o knihy nezměnil. Pořád jsem si kupovala knihy, protože to byli takoví moji kamarádi. Postarala jsem se o rodinu, všechno jsem udělala, a když šla moje dcerka spát, tak v noci jsem četla. Můj manžel také četl, většinou knihy, které jsem měla a koupila já. To už jsme měli kvanta knih; postavil se ke knihovně a vybral si. Svému dítěti jsem knihy kupovala i jsem předčítala, říkala jsem si, že kniha je krásná, ať se naučí číst. Dítěti jsem dávala knížky, které jsem četla v dětství já, a i jsem kupovala nové.

Koncem šedesátých let jsem poslouchala své oblíbené cestopisy také v rádiu – již jsem se těšila na znělku pořadu z vyprávění Hanzelky a Zikmunda. Od nich jsem četla skoro všechno. V osmdesátých letech jsem ráda četla *Zvěrolékař mezi nebem a zemí* od Herriota. Moje zaměstnání, práce na nákup knih a jejich výběr vliv neměla, nepotřebovala jsem knihy k dalšímu vzdělávání. K tomu mi postačovaly odborné časopisy odebírané v práci. Měla jsem hodně ráda i poezii, četla jsem básní veliké množství. Asi v patnácti letech jsem byla úplně nadšená a zamilovaná do Jiřího Wolкера, do jeho básní, ty mě oslovovaly. Potom už to byl třeba Ščipačov, Nezval, Mácha, Hora, Seifert, Sládek a další. Básně jsem měla velice ráda a dodneška je mám, oslovovaly mě, když jsem si je přečetla, tak jsem cítila, že to je to, co si myslím já.

Při četbě jsem si někdy dělávala výpisy – u těch archeologických knih, ještě dneska, když čtu, tak mám u sebe papír, a když mě nějaká myšlenka tam zaujme, tak si ji zapíšu. Ten papír jsem si pak nechala založený v knížce. Udělala jsem si seznam knížek, které mám, seznam své vlastní knihovny.

A básničky jsem si zapisovala, mám jeden sešit, takovou knížku, a tam si ty krásné básně vypisuji dodneška. I v běžném životě se mi stává, že mi nějaký verš nebo citát vytane na mysl. Třeba Olga Scheinpflugová, když vidím, že je někdo nešťastný, už mnoha lidem jsem to řekla: „Zastav se, vydechni, nespíchej, nemáš kam. / Něco si pěkného myslí nebo říkej, zvrát' hlavu ke hvězdám. / Polituj matičku Zemi ztíženou bolestí a zmatkem, / tu chvíli ticha nazvi svým domovem, / tu chvíli ticha nazvi svým svátkem.“ A to má takový úžasný obsah... Pamatuji si hodně básní. Jiné věci zapomínám, ale básně ne. Třeba Nezvala... nebo *Cyrana z Bergeracu* nebo *Manon Lescaut*: „To gaskoňští kadeti jsou, Castel-Jaloux jich kapitán... bez studu hrají, rvou se, lhou, to gaskoňští kadeti jsou, muž každý jimi oklamán.“ Na *Cyrana* jsem se byla podívat i na divadle. V Třebíči byla sokolská scéna, mnoho herců z ní pak bylo u státního divadla, ve filmech jsme je viděli... Tady bylo výborné divadlo. V mládí jsem viděla třeba *Těžkou Barboru* (na té sokolské scéně) a pak jsem si ráda četla knížky Jana Wericha nebo pana Hornička – některé až po revoluci, protože dřív nevycházely.

Dokud jsem chodila do práce a starala se o své dítě, na knihy byl čas až večer – tomu jsem říkala: hrabu se v knihách, přerovnávala jsem je a četla. Denně jsem knihám věnovala nejméně dvě hodiny času a je tomu tak dodnes, kdy už jsem v důchodu.

Co mi knihy dávaly a dávají: každá kniha, pokud byla dobrá, mě oslovila a obohatila, nutila mě přemýšlet o různých věcech, takže pro mě byla velkým přínosem. Četla jsem je, protože mi přinášely poznání něčeho nového.

Teď po revoluci si s oblibou půjčuji knihy faktu, a pokud je knihovna nemá, objedná mi je jinde a já si v tom lebedím, zajímají mě nové archeologické nálezy, svitky a podobně. Kromě naučné literatury čtu dodneška ráda detektivky a měla jsem ráda historické knihy, to mě taky ovlivnilo, třeba i z jedenáctého století, o těch rytířích, o těch hradech, to jsem měla jako náhradu za tu červenou knihovnu vyloženě, z Anglie hlavně. Dřív takových knih tolik nebylo, to je až teď, po revoluci se tyto knihy překládají, tak je čtu ráda i teď.

Nikdy v životě jsem neměla období, že bych nečetla, ne třeba úplně každý den, někdy jsem cestovala, ale pokud jsem doma, čtu. Ani nemoci mi nikdy nezabránily ve čtení. Co se týká poměru knih kupovaných a půjčovaných – to se změnilo hlavně po revoluci, v té době, v roce 1992, jsem také odešla do důchodu. Knihy jsou drahé, taková kniha stála třicet čtyřicet korun a dneska stojí tři sta, tak si ji jdu půjčit. Dokud jsem byla v práci, tak jsem si knihy kupovala. V důchodu mohu číst víc, i během dne – odpoledne, pak večer tak do dvanácti hodin nebo do půl dvanácté čtu. Když čtu ty knihy faktu, vypisuji si, tak musím sedět v obýváku, tak musím mít stůl, pravítko, tužku a vypisuji si to. Spojuje se mi teď ta možnost číst i knížky, které zde v minulosti nevycházely – především ty z literatury faktu, s možností cestování. I když cestuji po Evropě a čtu teď nějaké romány, mně to dělá velice dobře na duši, protože si uvědomím, když v knize popisují zámek nebo krajinu, že jsem to viděla a že je to krásné. Má velká touha je podívat se do Egypta, o kterém si od mládí čtu, ale jsem zbabělec a mám strach z těch teroristů. V kancelářích cestovních mi říkají, ať se nebojím, že jsou všude vojáci – ale to je právě nepříjemné.

V posledních letech moc ráda čtu knihy z prostředí dostihového sportu, takže Dick Francis, to je můj oblíbený autor. Přečetla jsem všechny jeho knihy, které byly u nás přeložené... přitom na dostihy jsem nikdy nešla. Další oblíbený autor je pro mě Karel Čapek. Nejráději mám jeho *Hovory s T.G.M...* nebo třeba *Zahradníkův rok*. Pak jsem si přečetla i něco od T. G.

Masaryka... Byli jsme v rodině masarykovci. Pamatuji si za války, že jsem byla malá a rodiče se nebáli a pouštěli přede mnou a poslouchali z Londýna Jana Masaryka... Dodneška slyším

znělku. Později jsem se zajímala i o fakta kolem jeho smrti. Když je teď ta možnost, tak jsem si přečetla životopis Jana Masaryka, nebo Filipi napsal *S Masarykovými* – o celé jejich rodině. Ke knihám, ke kterým se velice ráda vracím, patří knihy Alberta Schweitzera – *Nauka úcty k životu*, to mě oslovuje taky, jeho myšlenky platí pořád. Je to sice už pro nás trošičku zastaralé, ale jeho myšlení pořád platí. Z knížek, které mě podrží a pozvednou v těžké situaci bych jmenovala ty od pana Wericha či Horníčka. Z Wericha prýští takové člověčenství. Jako povznášejí v těžké situaci je pro mě třeba Kožíkova kniha *Na křídlech větrného mlýna* nebo knihy Betty MacDonaldové – *Co život dal a vzal* nebo *Vejce a já* – ta musela těžko pracovat a měla problémy, a když si to člověk přečte, tak si řekne: to moje není ani tak zlé.

Namluvené knihy na jiných nosičích neposlouchám, to by mi nepřinášelo takovou pohodu, já si to raději přečtu. Poslouchat můžu písničku, ale knížku si přečtu – vidím napsané slovo. V televizi se podívám na zfilmovanou knížku, ale ono se to často dost liší, každý režisér si to upraví podle svého.

Knihy současných autorů si moc neoblubuju, to, jak píšou, mně připadá divné, mě to tak nějak vytrhuje z toho hezkého života, vadí mi vulgarismy, popisují jako horší život, vraždy, drogy, vulgarity, to mně nepřináší na duši úlevu. To si nepůjčuju v knihovně, nelíbí se mi to. Třeba něco od Viewegha jsem viděla v televizi, nějaké ukázky jsem i četla, ale nezaujalo mě to. Když jsem to začala číst a viděla ty vulgárnosti, tak mě to odradilo. Neoslovují mě ani současné hry v divadle.

Když se ohlédnu za svým životem, tak lituji, že jsem knihy faktu, které mohu číst nyní, nemohla číst už v mládí. Jsem ráda, že přišla revoluce, ale pro mě už přišla pozdě, tyhle knihy jsem mohla dávno číst ve třiceti, byla bych z toho spokojená, daleko víc by mě obohatily, teď to chytám na poslední chvíli.

Slýchám a čtu o tom, že dneska mladí lidé čtou málo, myslím, že je to vlivem televize a počítačů. Co by se namáhali, když jim to takto všechno dají? V téhle době by bylo potřeba víc než v dřívějších generacích, aby rodiče dětem četli. Každý večer kousek... nebo jak sedí pohromadě, teď budeš číst kousek ty, teď ty... A tím je naučit číst si.

Jsou knihy, které bych chtěla mít stále, třeba i na pustém ostrově, se kterými bych se nerada loučila – a to je třeba kniha *Marie Stuartovna*. A vedle ní taky *Egyptčan Sinuhet* – vidím, že vychází stále znovu, je tedy o něj asi stále zájem, já jsem ho četla ráda, protože i z něj jsem se dozvídala mnoho o Egyptě, o balzamování, o vládcích, v té knize je všechno pěkně popsáno, kdyby nic jiného člověk o Egyptu nečetl, udělá si z toho obraz o Egyptě tehdejší doby. Další

kniha, které bych se nevzdala, je *Řecký poklad*, o Schliemannovi, jak objevil Tróju. Obdivuji i Řecko. Mezi své oblíbené autory řadím ještě Vojtěcha Zamarovského, který psal jako Čech o všech těch objevech, které mě celý život zajímaly. Nikdy mě nenapadlo napsat spisovateli svůj názor, ani nijak netoužím po tom, abych od něj měla knihu podepsanou.

důchodce, dříve zámečnick a údržbář, 74 let, Pardubický kraj

nahráno: 10. 6. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1936. Byli jsme čtyři sourozenci. Pocházím od Seče. Otec byl, jak se tomu říkalo, kovozeďedelec. Chodil do práce a potom pracoval na poli. Maminka byla v domácnosti celou dobu. Knihovnu jsme neměli, na čtení nebyl čas. Rodiče byli plně vytížení prací a starostmi o nás, takže nějaké takovéhle povídání, to bylo pro městské děti; na venkově se žilo těžce. Takováhle věc nepřipadala v úvahu... a taky se tomu ani nedivím. To bylo za války. Na nějaká leporela si vzpomínám, ale že by si maminka četla, na to nebyl čas. Byli rádi, když večer usedli a dali nás spát, protože ráno brzo vstávali do práce. Čtení bylo až záležitost školy.

Ve škole všechny knihy, které přišly, se četly, ale na nic konkrétního si nevzpomínám, to už je příliš dávno. Mezi spolužáky jsme si knížky také nepůjčovali, na vesnici takovéto věci nejely. Vzpomínám si na takové typické knihy: mayovky, Jules Verne. Výběru moc nebylo, to není jako dneska, kde už je to, řekl bych, přesycený. Už se to ztrácí... Povinnou četbu odmítat nebyl důvod, u nás byla jiná zodpovědnost. Když se řeklo, že je to povinnost, tak se to tak bralo, ne jak dneska... Rodiče ani učitelky mi nikdy nic nezakazovali.

Po měšťance (1951) jsem šel do učení, učil jsem se v Transportě Chrudim, učil jsem se na zámečnicka, montér ocelových konstrukcí. Bydlel jsem na internátu, v té době byl poměrně velký režim, návštěvy rodičů málo. Dokonce i Chrudimáci museli bydlet na internátu, protože neblaze působili rodiče na výchovu. Všechno bylo organizováno. Knížky fungovaly, ale bylo to nezáživné. Četba byla předepsaná, proto mě nebavila. Byla to taková ta dobová četba... a byla nezajímavá. Četli jsme... například takového toho Meresjeva. Na vojně jsem nebyl. Utrpěl jsem na konci učení těžký pracovní úraz, ruku jsem měl celou rozlámanou, měl jsem ji namotanou celou na vrtáku. – V mládí jsem četl rodokapsy, to si vzpomínám. Různě se to shánělo a půjčovalo, hlavně od spolužáků. Někteří to přinesli, dokonce to měli svázané. Doma se četlo, co bylo. Ale na nic konkrétního si nevzpomínám. Byly to dobrodružné knihy a taky detektivky.

Ženil jsem se v padesátém devátém roce, dvacet tři let mně bylo. Děti doma vedla manželka, dělala učitelku v mateřské škole, takže tuhleto činnost dělala ona. Máme dva kluky. Oni si

dost své zájmy určovali sami. Domácí knihovna byla, tu si přinesla manželka. Šedesátá léta... to nic, v práci mě zajímaly odborné věci, pro své povolání. Když jsem opravoval mašinu, která měla hodnotu několika milionů, tak jsem si musel nastudovat nějaké věci. Na odpočinkovou četbu, jak se říká, tolik času nebylo. Rádio jsme poslouchali, televizi moc ne, tenkrát v ní moc nebylo, hlavně zprávy. Tenkrát pořídít si televizi, to nebylo za lacino. První televizi jsem si pořídil na začátku šedesátých let, Mánes, pak si vzpomínám na Rubín, to byla první barevná televize, to se nedalo odnést, bylo tam těžké trafo. Noviny jsem četl běžně a čtu je dodneška, dnes čtu *Chrudimsko* a taky *Blesk*, ale беру to s velkým nadhledem, víceméně jako zábavu než jako zdroj informací.

Do knihovny jsem nikdy nechodil, ono ty obecní knihovny byly dost na úbytě. Synové své děti ke čtení vedli, protože byli sami vedeni od manželky. V práci jsme si nic nepůjčovali. Jinak jsme se bavili o sportu, trochu politika a rodinné problémy. Pro mě bylo přijatelnější se dívat než číst. Dlouho jsem nevydržel na zrak, unavovalo mě to. Článek si přečíst, to ještě, ale nějakou knihu že bych četl půl roku, to po třech listech nepřipadalo v úvahu. Nečetl jsem ani na dovolené, to se nedalo, tam mě zajímalo zase okolí, taky číst na sluníčku... Knížky nekupuju, něco dostávám od dětí, nějakou tu encyklopedii. Do toho, když mám volnou chvíli, nahlídnu.

My jsme byli učení, že když jsme četli knížku, tak žádný v posteli, muselo se s ní zacházet. Když se šlo do knížky, to se musely umejt ruce a řádně na stole se četlo. To jsme měli vštěpováno ze školy a to ve mně zůstalo. Nesnáším oslí uši, ohýbání stránek. Počítač a internet nemám a ani mě to neláká. Když něco potřebuju, tak mi to najdou děti.

Dnes jsou si lidi cizí, takové ty vztahy už nejsou, je to takové cizí. Jsou lidi na sebe i zlí.

důchodkyně, dříve učitelka na základní škole, 73 let, Zlínský kraj

nahráno: 5. 5. 2011 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1938. Tatínek byl zaměstnaný u Bati jako šéf papíren, kde se vyráběly kartony pro boty. Maminka byla v domácnosti. Tatínek vydělával u Bati opravdu moc peněz, takže si knihy mohli dovolit. Maminka, protože na to měla víc času, nám četla pohádky. První knížky, to byla hlavně Němcová a Erben, zkrátka klasika. Potom už rodiče začali kupovat takové ty knížky, které vycházely pro děti, třeba *Ferdu Mravence*. To bylo těsně před skončením války. Z války mám strašné zážitky. Bombardovali Zlín, tatínek byl navíc ještě hasič, takže byl u toho, a my jsme s maminkou třeba šly přes most v Otrokovicích, kde naši bydleli, a kolem nás padaly bomby; tři dny v krytu; pak jsme se vraceli, most byl udělaný jen provizorně a byli tam mrtví Němci. Mám ty vzpomínky dodneška, mnoho věcí si nepamatuju, ale toto si pamatuju. Zajímavé ale je, že mamka, když jsme šli do toho krytu, chtěla, ať máme každou knížku. Byly to nějaké pohádky, protože si myslela, že při tom zapomeneme na tu hrůzu.

Na obecné škole v Otrokovicích jsem měla štěstí na učitele. Víím, že jeden se jmenoval Matula, a ten třeba řekl: „Cos prosím tě četlas poslední dobu?“ Zpovídal nás, co jsme četli, a téměř každý týden se nás ptal, jestli jsme to už dočetli, jestli něco čteme. Toto si pamatuju dobře. Bylo to bezvadné, že už se člověk učil nebát se vystupovat. A někomu se to třeba zalíbilo, tak si tu knížku půjčil. Když jsem nastoupila do školy, číst jsem moc neuměla, naši na to nebyli, abych četla dopředu.

Do měšťanky jsem chodila taky v Otrokovicích. Tam už byly čtenářské deníky a povinná četba. Někoho to otravovalo, mě tedy ne. Já jsem si to přečetla, udělala jsem si o tom svůj názor, napsala jsem si obsah. A ty čtenářské deníky jsem si vedla asi do svých padesáti let. Jinak doma jsme knihovnu měli; rodiče měli takovou tu knihovnu... prostě od jednoho autora vždycky celé dílo. Byl tam Jirásek, Třebízský, Jules Verne, určitě Němcová, Rais. To bylo tak ze začátku, pak už se knihovna moc nerozšiřovala; byli jsme dva na studiích a s penězma to bylo všelijaké.

V roce 1957 jsem skončila na měšťance a potom jsem šla do Kroměříže na pedagogickou školu. Tam jsme měli češtináře, o kterém se pak zjistilo, že nemá úplně dokončené vzdělání,

ovšem nám to vůbec nevadilo. To byl tak báječný člověk, jmenoval se Josef Bednář. On měl takový zvyk, že začal hodinu literatury tím, že si dal před sebe haldu knih a teď otevřel jednu knihu a začal číst, třeba na začátku, někdy třeba v nějakém takovém dramatickém místě a teď... „Kdo víte, co to je?“ A my jsme se hlásili. To bylo úplně báječné, byla jsem takový čtenář, že se mi to dařilo hodně často uhodnout. Myslím, že ten, kdo neměl rád literaturu, se ji u tohoto našeho pana učitele musel naučit mít rád. Když jsem měla peníze, tak jsem v této době hodně kupovala poezii. Nikdy jsem neměla moc ráda literaturu faktu. Historické romány jsem četla, ale když byly psané jako beletrie. Když jsem to četla jako odbornou knihu, to mně utíkaly myšlenky, to jsem nemohla. Maturovala jsem v roce 1957. Jinak tato doba mi dost utkvěla, protože tatku vyhodili v roce 1948 z práce jako baťovce, byl chvíli bez zaměstnání. Pak ho vzali, protože přišli na to, že by místo něho stejně museli vzít tři lidi.

Po maturitě jsem nastoupila na základní školu do Nového Hrozenkova. Byla jsem tam rok a učila jsem všechno možné, dokonce jsem dělala i skupinovou vedoucí. Ztam odsud jsem odešla po prověrkách, které byly v roce 1958, protože jsem byla trošku drzá a řekla, co jsem neměla říct, tak mě dali pryč do družiny do Vsetína dělat vychovatelku. Bylo to dobře, dostala jsem se tím pádem tady do města a už jsem tady zůstala. Pak jsem šest roků učila kousek za Vsetínem, jmenuje se to Semetín, dnes už je to součást Vsetína. Tam jsem učila na malotřídce a byla jsem tam šťastná. Pomalu jsem si je připravovala. V páté třídě jsem už věděla, že už cosi přečetli, tak jsem je i nenápadně donutila, aby četli dál... hlavně tím, že jsem říkala, že je to pěkná knížka. Použila jsem metodu svého učitele ze střední školy. V páté třídě jsem jim nosila knížky, které oni už měli číst, aby je poznávali. A je to bavilo. Bylo to takovou nenásilnou formou. Když jsem skončila na malotřídce, protože se tam vracela kolegyně, která byla na mateřské, tak jsem šla učit tady na Vsetín na horní školu. Měla jsem tam také hodiny výtvarné výchovy. Jednou za mnou přišla paní inspektorka, která mi říkala: „Nemáme nikoho na výtvarnou výchovu, učí to sami neaprobovaní; běžte to dálkově studovat.“ A tak jsem šla studovat tu výtvarku. Dálkovou jsem začala ve Zlíně na pedagogickém institutu a potom jsem končila v Olomouci. Jinak když jsem učila, tak jsem vždycky chtěla, aby děcka na úvod hodiny seznámily ty ostatní s nějakou knížkou. A viděla jsem, že oni si pak o té knížce mezi sebou vykládali. Ale to bylo až tak ve vyšších ročnících – sedmička osmička. A ještě jsem to dělávala tak – kdo si chce připravit četbu na příští hodinu? A co budeš mít? Aby tam nepřišel s nějakou s prominutím... osmáci devátáci, to musíte hlídat. Neměla jsem pocit, že to nedělají rádi. A já jsem to ani příliš neznámkovala. Co se osvědčilo? Hlavně klasika: Jules Verne, Foglar; toho jsem učila i v letech, kdy se neučil, ale já jsem učila všelicos; kolikrát jsem se až

divila, že mi to prošlo. Někdy mě štvě, že se to dnes přehání, že toho udavačství bylo hodně. Já jsem to nezažila. Taky mě udivilo, že jsme jednou v devítce narazili na prokleté básníky a je to šíleně zajímavé, protože do té doby na to nikde nenarazili. To mě hodně překvapilo. Bezvadné také byly besedy s knihovnicemi. Tady jsou tak šikovné ženské, i na pobočkách. Přišlo se do knihovny a bylo vidět, jak ty děcka se vrhly na ty knížky a už si říkaly, než ještě beseda začala: „Četls toto?“ A pak si sedly, byly tam jako ve škole židle za sebou, a paní knihovnice řekla: „Tak, děti, dneska si povíme o těch a těch knížkách.“ Něco jim řekla, něco i promítla na videu. A někteří šli hned přímo za ní: „Mohl bych si tu knížku půjčit?“ A hned si taky půjčili.

Protože můj tatínek hodně četl a z knihovny nosil haldy knížek, tak jsem to učila i svoji dceru. Do knihovny chodila, můj muž také; ten byl velký čtenář. U nás nebyl se čtením knih žádný problém. Dcera je čtenářka, teď ale má tři děti, takže má starostí nad hlavu, její muž jezdí hodně ven, takže je pracovně vytížený. Teď se tomu moc nevěnuje, ale jako studentka (dělala v Praze ekonomku) si knížky kupovala, prostě to, co jsme doma na Vsetíně neměli, třeba *Remarquea*. Mám tři vnučky a ty se také snažím vést. U nás bylo vždycky zvykem kupovat knížky, k narozeninám, na Vánoce, takže v tom stále pokračujeme. Dvojčata (dvě starší vnučky), mají sedm roků, milují večerní čtení, takže čteme já nebo dcera.

Pokud jde o současnou literaturu, tak se musím přiznat, že nerada čtu Viewegha. Zklamal mě hlavně proto, že se mi zdá, že neumí tolik vyprávět jako někteří další spisovatelé. Mně to jeho vyprávění připadá trochu takové esemeskové, takové zkratové. Knížky už moc nekupuju, protože mám narvanou knihovnu. Místní knihovna, to je moje. Hodně jsem si půjčovala knížky, ve kterých se takzvaně otevřely ty obzory, ale nemůžu říct, že bych u mnoha těch knížek zůstala. Působilo to na mě dost tak plytce, měla jsem pocit, že někteří to píší proto, aby se zavděčili době po sametové revoluci. Ale zase třeba se mi moc líbila kniha Hany Andronikové *Zvuk slunečních hodin*, to je báječná knížka, to mně učarovalo, i způsob jejího vyprávění. A potom jsem si vzala do ruky *Nebe nemá dno* a už jsem zjistila, že je to úplně jiný člověk a že způsob podávání není takový spontánní, takový nějaký úplně upřímný. Kromě té Hany Andronikové mě z polistopadové literatury nenadchlo nic. Měla jsem fakt pocit, že se toto dělalo moc pro ty děcka. A takhle to tady šlo od těch menších až po deváťáky.

Od knížek jsem neodpadla nikdy. Internet nemám, ale umím ho. Byla jsem několikrát na kursu, protože jsem dělala univerzitu třetího věku – v Meziříčí a tady na Vsetíně. Zjistila jsem, že to na mě nějak hrozně nezapůsobilo. Tím, že poslouchám hodně rozhlas a že se dívám na různé televizní diskusní pořady, zeměpisné pořady... a taky hodně čtu, tak mi to tak nějak stačí.

Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? To nedokážu konkrétně říct, ale bylo jich hodně. Byla to hlavně beletrie, ale na nic konkrétního si nevzpomenu. Zajímavé je, že čím jsem starší, tím víc si otvírám *Babičku*. Vidím tam takovou úžasnou skromnost. Když třeba člověk pozoruje, co se děje, tak si říkám: přece jenom byli lidé, a určitě jsou, kteří přemýšlejí trochu jinak a kteří třeba v tom velikém blahu, které by měli chtít, neviděli všechno. A taky se hodně vracím k veršům. Mám hrozně ráda *Monology* od Kundery nebo *Zpěvy staré Číny*... nebo Machar – *Zde by měly kvést růže*... i Stěpan Ščipačov – *Sloky lásky*. Co se mi hodně líbilo, to mám v těchto knížkách založené. Kdysi jsem z nich uměla i spoustu z paměti.

Teď, když jsem už v penzi a nemám tady své vnučky, tak můžu číst i víc přes den. Ale já jsem takový typ, který nevydrží nic nedělat. Když jsem například začala chodit tady na Vsetíně do školského klubu seniorů, tak – protože do všeho moc mluvím – mě dali brzo do výboru a kolem toho mám spoustu činností, hlavně organizačních. Chodím dost do knihovny, jsou tady krásné besedy.

Mám to tak, že místo rohypnolu musím číst. A když jsem byla na nějakém zájezdu a tam se nesmělo číst, tak jsem šla někam do koupelny. Až jsem si půl hodinky četla, teprve jsem zalehla. Jinak bych snad ani neusnula. Víc rozečtených knížek nikdy nemám. Když jsem učila, tak to jo. Večer, když jsem měla čas, tak jsem študovala toho Zamarovského a další, ale úplně večer jsem už četla jenom beletrii.

důchodkyně, dříve hospodářka v traktorové stanici, 73 let, Olomoucký kraj

nahráno: 3. 12. 2009 (I. Pospíšilová)

Je mi sedmdesát tři roků, narodila jsem se v roce 1936 v Bystrci u Jablonného nad Orlicí, kde jsem strávila dětství do čtrnácti let. V té době se rodiče přestěhovali do Bukovice u Písařova, kde jsem žila do dvaceti roků. Po dvacátém roce jsem se vdala a bydlím ve Štítech. Po absolvování devítileté základní školy jsem nastoupila do Zábřeha, kde jsem absolvovala Mistrovskou zemědělskou školu, která byla určena na pomoc zakládaným JZD. Po ukončení této školy jsem rok pracovala doma u rodičů, kteří soukromě hospodařili, a pak jsem nastoupila jako hospodářka do traktorové stanice ve Štítech. Po nastěhování do Štítů a po mateřské dovolené jsem nastoupila jako instruktorka do zemědělského učiliště ve Štítech. Pocházela jsem ze středně rolnické rodiny. Oba rodiče pocházeli také ze zemědělství. Sourozenci jsme byli tři. Rodinné zázemí jsem měla dobré a vyrostli jsme v dědině, v kolektivu. My děvčata jsme tu měly pěvecký soubor, recitační soubor a při měšťanské škole v Jablonném jsme v tom pokračovaly, jak ve velkém pěveckém sboru, tak i v recitaci. Jako dítě jsem ráda četla, maminka nám předčítala, ale byly to české pohádky anebo často její pohádky, které si sama vymýšlela, ale maminka víc chtěla, abychom se před spaním modlili. Doma se moc nečetlo, protože bylo moc práce, jednak v zemědělství, jednak proto, že otec byl povozník, jezdil do lesa, takže jako děti jsme četbu od rodičů neměli. Nejvíce, co se doma četlo, byly noviny. Ty se odebíraly i z toho důvodu, aby se rodiče dozvěděli, jaká hnojiva či semena se prodávají. Maminka hodně četla Javořickou, vesnické romány. My děti, jak jsme trochu povyroستly, tak ze zvědavosti jsme je taky četly, ale jinak jsme četly povinnou četbu – *Babičku* Boženy Němcové a podobně. Název těch novin už přesně nevím, ale myslím, jestli se nejmenovaly *Rolnické*. Potom jsme odebírali časopisy *Naše domácnost* a z toho pak vznikla *Vlasta*, takže od takových mých patnácti let se u nás četla *Vlasta*.

První kontakt s knížkou byly dárky na Vánoce. Rodiče nám vždycky nějakou pohádkovou knížku koupili. První byly ty tvrdé, jak se daly i postavit, a i potom jsme vždycky k Vánocům nějakou knížku dostali. Domácí knihovničku jsme neměli, knížky, které jsme dostali, jsme měli schované a mezi sebou si je půjčovali, ale jinak nic. Že bychom měli nějakou knihovničku založenou, to ne, prostředí tomu neodpovídalo: rodiče znali jenom hodně práce, na děti neměli moc času. U babičky jsme nevyrostali, ty už byly staré. Jedna byla odstěhovaná, tady v Horních Studénkách, a druhá bydlela na druhém konci dědiny. Povídal

nám a vyprávěly, ale víc nás učily modlitbičky, hromadu jsem si zapamatovala, třeba jsme spolu ležely v posteli, musely jsme se modlit a ona mě učila dětské modlitbičky – místo čtení.

Do páté třídy nás učila paní učitelka Capoušková a ta měla velkou lásku k českému jazyku. To nám předávala a hlavně psát nás učila, takže když jsme nastoupili do Jablonného, do měšťanské školy, tak nás poznali, že jsme z Bystrce, protože jsme všichni psali stejně, takže vždycky říkali: „Tak ta je z Bystrce.“ Ve třídě se četlo na pokračování, třeba když měla paní učitelka práci. Byli jsme jednotřídka, tak nám zadala práci, abychom si četli. V té době se nejvíc četla *Babička*, Němcová, potom si vzpomínám na *Káju Mařika*. Vyrůstali jsme na samotě, kde bylo pět domů a kde jsme žili jako jedna rodina. Hodně se četlo v zimě – dralo se peří a u toho se četlo. A my děti jsme poslouchaly, i když se četly takové vesnické romány nebo od té Javořické. Pak se hodně četl Jirásek – při tom draní – v té době tady, v horách, byli lidi založení vlastenecky. Milovali ten rodný kraj, takže četli i toho Jiráska. Těch spisovatelů bylo víc, ale už si přesně nepamatuju. Byla to hodně zemědělská dědina a lidi opravdu pracovití. Bydlela tam i nějaká babička, na takovém výměnku, a v neděli tam hospodyním, těm našim maminkám, četla – hospodáři většinou seděli vedle a povídali si o koních. A my děti jsme většinou musely sedět pod stolem, protože to byly moc malé místnosti na to, abychom všichni seděli u stolu, a tak jsme poslouchaly. Jak říkám, dřív byli lidi hrozní vlastenci, takže se četly spíš takové vlastenecké knihy...

Čtenářské deníky jsme si vedli asi až na měšťance. Pak už byla devítka a bylo to přejmenované, ale já jsem ještě první dva roky chodila do měšťanky. Co se týče kroužků, tak tam jsme měli velký pěvecký kroužek, kde jsme zpívali vlastenecké písně, oslavovaly se narozeniny Masaryka, založení první republiky... To bylo v roce 1947. Já jsem ročník 1936, takže to mi mohlo být deset, možná že ještě víc. Osmáctýřicátý rok už si taky pamatuju. Pak jsme měli ten recitační kroužek, kde jsme zase přednášeli české básně, měli jsme i veřejná vystoupení. V tom pěveckém kroužku jsme z českých písniček zpívali třeba „Muzikanti, co děláte“, „Pásla ovečky“, „Tatíčku starý náš“ – o Masarykovi. A potom jsme ještě přednášeli jednu takovou vlasteneckou básničku... už si nevzpomenu. Sbor vedl pan učitel Stránský, který v tom měl zálibu, a bylo nás tam padesát. Vystupovali jsme, třeba když se konala nějaká slavnost ve škole. Bavilo nás to, že jsme se mohli předvádět a mohli jsme zpívat. Recitační kroužek vedla paní učitelka Kružiková a ona nás učila taky český jazyk a byla to asi taky vlastenka, která nám vštěpovala lásku k vlasti a také to, abychom znali pravopis. Ve Štítech, kam jsem chodila jenom rok a půl, to byla paní učitelka Trumečková. Ta nás taky měla na český jazyk a hlavně chlapce doučovala, aby psali správně „i“, a vždycky jako příklad dávala,

že měla synovce, který byl velmi zamilovaný a šel na vojnu a ta dívka mu poslala dopis a měla v tom hrubky – a on že se s ní rozešel, říkal: „Ne, mami, taková žena mně děti vychovávat nebude.“ Ve škole jsme dosti četli, většinou když páni učitelé museli na chvíli do ředitelny, tak jeden z nás musel, většinou některá dívka, číst nahlas a pak se nás paní učitelka vyptávala na obsah. Byla to třeba *Babička* od Němcové nebo potom jsme taky hodně četli *Kytici* od Erbena – české autory, cizí ne. Co se týče literatury, nikdo ze spolužáků mě neovlivnil. Byla to horská dědina a my jsme byli čistě zemědělská rodina, takže jsme měli víc práce než času na čtení. Jako malá jsem dostávala knížky jen na Vánoce (pohádky, *Kája Mařík*) a pak jsme si to mezi sebou s kamarády půjčovali...

Později jsem četla hlavně dívčí románky, dobrodružné ne. Maminka byla velká čtenářka, četla vesnické romány od Vlasty Javořické, a jakmile jsme dovršili určitý věk, tak jsme je taky rádi četli, ale protože tam byly už i zamilované, tak nejdřív tajně, ze zvědavosti. Maminka četla v neděli anebo večer. Dožila se vysokého věku, devadesát čtyř let, a i ve stáří hodně četla. Jednak noviny, jednak tyhle vesnické romány. Tatínek ne, ten miloval koně a nic jiného. Maminka se zajímala o všechno, třeba když se jel Dakar, věděla, kdo je první, a tyhle zprávy nám podávala. Zakazované, to neexistovalo, vůbec. Ve škole, při té povinné četbě, jsme si museli jít knihy vypůjčit do knihovny, protože doma jsme knížek moc neměli, ale pak už jsem na chození do knihovny neměla čas. Zprvu jsme pak měli knihy i doma a zadruhé jsme se pak více vrhli na noviny – jak začaly vycházet noviny, víc jsme četli noviny. Povinná četba, to byli Vrchlický, Němcová, Erben, Jirásek, Neruda, Karolina Světlá... V té době jsme odebírali pouze noviny – vydávali tam i romány na pokračování, lidi na dědině si to vystřihávali, dávali dohromady a pak si to mezi sebou půjčovali. Vycházela tam třeba Karolina Světlá, Božena Němcová, třeba *V zámku a v podzámčí*. Poezii jsme měli jen v tom recitačním kroužku, že bych si přímo četla poezii, to ne.

Rozhlas jsme doma měli, ještě za okupace, kdo neměl rozhlas, chodil poslouchat k nám. Okolo dědiny, kde jsme žili, bylo hodně partyzánů a ti si k nám chodili pro zprávy, někdy tam i poseděli. Otec vozil dřevo z lesa, přibližoval na pile, a tak když jel do lesa, do obroku dal bochník chleba a kousek slaniny, špeku nebo sádlo, takže my jsme v tomhle měli odboj, měli jsme i dva roky schované dva Rusy, zajatce, co utekli, což bylo dosti nebezpečné. Poslouchali jsme i zprávy... Londýn. To jsme ale my děti musely pryč, nemohly jsme poslouchat.

Na střední škole v Zábřeze jsme v češtině museli znát obsahy nějakých knih – opisovali jsme záložky, kde byly popsány. Na střední škole jsme se věnovali hlavně odborné literatuře –

pěstování, ovocnářství, zelinářství. Měli jsme i ekonomiku, psaní na stoji. Sama jsem si knížky nekupovala. Nebylo to finančně možné – rodiče moc šetřili a měli to za zbytečné. V dětském věku jsem četla víc než v dospívání, to už jsme museli pracovat doma, takže na četbu nebyl čas. Hodně jsme v té době navštěvovali kina, spíše než čtení se jelo do kina. Byly to taky poučné filmy. Rozhlas jsme poslouchali: zprávy anebo nějaké rady do domácnosti, ale spíš hráli. Noviny tehdy rodiče odebírali, teď přesně nevím, jestli to byly *Rolnické*, nebo *Zemědělské*, ale politické jsme nikdy nebrali. Knihovnička byla i v traktorové stanici, jenomže byla velmi skromná, nějaké noviny se tam taky braly. Pak, když jsem dělala instruktorku v zemědělské škole, tak tam byla poměrně velká knihovna, ale zase víc zásobená knihami z oboru. Myslím, že v té době jsem si četla Jiráska – už jsem tomu víc rozuměla než jako děcko.

Po svatbě jsme odbírali noviny, tedy můj partner. Pak si udělal myslivost a odebírali jsme i časopis *Myslivost* a četli literaturu taky z toho odvětví. Manžel nebyl čtenář, spíš poslouchal rádio. Knížky jsme v té době nekupovali. Asi jsme k tomu nebyli vedení jako mladí. Vyrůstali jsme v úplně jiném prostředí – když se v rodině hodně čte, všechno se ve vás odráží, ale tak jsme to neměli. Časopis *Vlasta* odebírám už od svých šestnácti, dřív se to myslím jmenovalo *Naše domácnost* – a tu odebírala jak maminka, tak já. Pak jsem se odhlásila a zase jsem se za tři měsíce přihlásila a odebírám ji dodneška. Noviny jsme nebrali, někdy jsme si koupili *Mladou frontu* a pak, když začali vydávat okresní noviny, tak někdy ty – na zprávy, co se děje okolo. Romány na pokračování v novinách už pak přestaly. Rozhlas jsme měli a pak už jsme měli i televizi – po padesátém roce, vlastně až skoro v šedesátém – takže volný čas se víc proseděl u televize, než by se četlo. Dodnes si sem tam přečtu nějaký román Javořické... Kolem těch patnácti jsme tyto romány četli spíš ze zvědavosti, jestli se vezmou, nebo nevezmou, četli jsme hlavně ženské romány; detektivky, to nebylo moje.

Dětem jsem četla pohádky. Starší syn je čtenář dodneška, ten si knihy kupuje a čte dobrodružné romány, cestopisy a podobně, a mladší ne. Ten starší byl vážnější, taky pak měl ve škole povinnou četbu a potom si to jaksi zamiloval. Jako malý se s námi o knížkách nebavil, ale pak už, když měl kolem těch šestnácti, ho čtení začalo zajímat. Ale spíš ty cestopisy. Dodneška, když jde do města, první jde navštívit knihkupectví, někdy za to dá takové sumy peněz... Třeba mi pak obsah té knihy i vykládá a vynucuje si, abych to poslouchala. Pak už jsem s dětmi nečetla, už nebyl čas, stavěl se dům. Knížky jsme dětem kupovali, na Vánoce vždycky nějakou dostali, spíš cestopisy nebo něco na pokračování, verneovky. Když byli malí, odebírala se i *Mateřídouška*.

Ve stáří jsem víc sledovala noviny, než četla. Pak mně taky přestal sloužit zrak, takže jsem knihy už tak moc nečetla. Někdy teda nějaký ten román anebo od Boženy Němcové jsem si něco vytáhla a přečetla, ale jinak ne. Knihovnu doma máme, do knihovny jsem ale nechodila, to jenom když jsme museli mít ten čtenářský deník, tak abychom to sehnali. Starší syn se mi vždycky snaží dát nějakou knihu na Vánoce a některé jsou jak nové, netknuté. Myslel, že mě předělá, protože já bych četla, ale neslouží mi ten zrak... už mám hodně silné brýle. Noviny ano, noviny přečtu celé. To mě zajímá, hlavně tady ten *Moravskoslezský deník* a *Vlastu* skoro celou prolistuju, i když musím podotknout, že dneska je jedna třetina samá reklama. *Myslivost* si prolistuju, když tam něco najdu, co mě zaujme, tam jsou i příhody myslivců, tak tu si nějakou přečtu. Ale jinak ne. Pokud bych byla nepohyblivá, tak bych se dala na čtení, ale toho se bojím a radši mám pohyb. Ne že bych seděla, protože když dlouho sedím, tak se dostaví revma, pohybová ústrojí pak nechtějí sloužit – ta chtějí pořád pohyb. Rozhlas poslouchám, ráno, dopoledne a odpoledne – přes den televizi ne, až odpoledne, k páté, začínají zprávy, a to poslouchám do půl desáté do deseti. Taky nějaký seriál zhlédneme, na to jsme zvědaví, i když někdy pak si řekneme: Nebyla to ztráta času?

Nejoblíbenější knihy byla jednak Karolina Světlá, kterou jsem dosti četla, jednak Božena Němcová a potom ten Jirásek. Jako oblíbená knížka vede *Babička, V zámku a v podzámčí...* Němcová a Jirásek – *Psohlavci...* Teď na stáří tomu víc rozumíme, než když jsme byli mladí a brali to jako povinnost. Historických filmů, se mně zdá, v televizi ubývá, jsou tam nějaké, ale spíš z ciziny. Českých ubývá. Ty bych přitom ocenila, nebo ten pořad *O poklad Anežky České*, to byl hrozně pěkný pořad, tak takové pořady kdyby sem tam byly. A taky není čas, vždyť i důchodci jsou pořád zaměstnaní!

Žádnou knížku, ke které bych se vracela, nemám. Mám ten život takový trochu obyčejnější. Někdy večer poslouchám z rozhlasu, je tam četba na pokračování, ale to jsou spíš takové románové knihy. Žehlím u toho – a poslouchám. Víte, co bych změnila? Že když potom už starší lidi mají číst, tak jsou poměrně malá písmenka, a pokud máte slabý zrak, tak číst něco s brýlemi a ještě lupou, to teda pohodlí není. Unaví to. Pokud jsme pohybliví a máme domek, jsme i coby důchodci zaměstnaní prací okolo domku. Ale kdyby – nechci si to přivolat – člověk musel ležet, kdybych byla nemocná, tak bych si nějakou knížku vždycky vytáhla. Aspoň na chvíli, aby se myšlenky trochu převrátily.

důchodce, dříve konstruktér, 73 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 3. 3. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1938 v Kobylí. Otec byl vyučený zedník, a když nebyla práce, tak dělal u pošťáků; nakonec byl listonoš. Matka byla – z dnešního pohledu – na mateřské dovolené, tehdy ovšem neplacené. Teprve až na stará kolena pracovala v JZD. Bylo nás osm dětí. Kniha jsme doma neměli, že bychom si četli, četl jsem až to, co bylo ve škole. Bylo spíš potřeba na chleba než na knížky. Na tuto dobu si opravdu nevzpomínám.

Do školy jsem šel v čtyřicátém čtvrtém roku, na konci války. Mám úžasné vzpomínky na učitele; byli tam výborní kantoři. Nejvíce na pana učitele Petráka, který nás učil matematiku a k matematice mě dovedl tak, že dneska je to pro mě koníček. Po otci jsem zdědil učebnici matematiky z roku 1914; tehdy to nebyla matematika, ale počty. Pořád si v tom studuju. Už jsem se domlouval s učitelkou, že bych dětem povykládal, jak se učilo matematice před sto lety, protože dneska se to už tak neučí. Byla to taková praktická ekonomie – faktury, účty.

Na měšťance mám taky výborné vzpomínky na učitele z dějepisu; on byl v koncentráku. Co jsem v té době četl, na to si už nevzpomínám. Je to tak strašně dávno. Měšťanku jsem končil v roce 1953. Na vesnici bylo nejhorší to združstevňování, to, jak lidi násilně nutili do kolchozů. Otec mé pozdější ženy z Velkých Pavlovic byl jeden z posledních dvou, kteří nebyli v JZD. Nakonec ho takzvaně zlikvidovali, veškerý dobytek mu odvedli do státního statku a nechali mu padesát arů záhumenku. Na to mám tak blbou vzpomínku. Byl jsem tak zblblý ze školy, že když rodiče nechtěli do toho družstva jít, tak jsem říkal matce – a za to se dneska strašně stydím: „Jednou vás budou děti proklínat, že jste nechtěli do JZD.“

Po měšťance jsem šel na strojní průmyslovku do Břeclavi. Tam jsme měli výbornou češtinářku; vůbec na kantory jsem měl štěstí. Nevzpomenu si na tituly, které jsem tehdy četl, ale už jsem si chodil do knihovny půjčovat knížky. Taky si vůbec nevzpomínám, jestli jsme dělali nějaké čtenářské deníky. Už v té době mě zajímala historie, a to historie novodobá. To mě zajímá dodnes. Vzpomínám si, že v té době jsem čtl Dumase, v tom bylo taky kus historie. Bylo to historické i zábavné.

Po maturitě jsem byl chvíli v zaměstnání, od června do listopadu. Byl jsem v Tisové u Sokolova, kde se stavěla elektrárna. Na vojnu jsem narukoval do Velimi u Kolína. Odsud mě poslali do Prahy na školu pro důstojníky v záloze. Už na vojně jsem získal hodnost podporučíka jako základák. Tam jsem si začal objednávat knížky *Dějiny světa*. To vydávali ruští autoři; každý rok vyšla jedna, ale celkem je to dnes na nic, protože to je zkreslená historie. Každý rok došel jeden díl; měl jsem to objednané.

Na vojně jsem se oženil, pak jsem se nastěhoval k manželce do Velkých Pavlovic. Pak jsem si zajistil zaměstnání v Hustopečích ve firmě Plynokov. Ta firma vyráběla hlavně láhve na propan-butan a tlakové nádoby. Tam jsem dělal ve vývoji konstruktéra. Dělal jsem tam prakticky celý život, až do důchodu. Pak se ze mě stal zemědělec. Manželka zdědila pole, syn má taky nějaká. Manželka dělat zdravotně nemůže, syn nemá čas, tak já to obdělávám.

Mám dva syny a dceru, ale oni četli sami, takže je nebylo potřeba nutit. Ještě když neuměli číst, tak jsme jim s manželkou četli pohádky. Musím říct, že dnes asi nečtou tolik co já. Já jim ale knihy kupuju. U nás je to jednoduchý na Vánoce: dětem koupím knihy a vždycky do ní vložím ještě nějakou obálku, a oni mně taky koupí knihy. Oni už ví, co mi mají koupit, že se zajímám o techniku a historii [podává seznam knih, co má doma, všeho chuť: technika, beletrie, zeměpis]. S televizí jsme to měli tak, že jsme je nechávali dívat se jenom na večerníček.

Změny po roce 1989 jsem velmi přivítal. Čtu si hodně knížek z moderních dějin. Teď jsem si četl třeba Beriju. Sice jsem o tom něco věděl, ale co se tam v Rusku dělo, to bylo něco strašného. Ale nijak systematicky nepostupuju. Číst jsem v životě nikdy nepřestal, ale když byly děti malé, tak nebylo tolik času. Četl jsem si pořád. Já se v televizi dívám na takové pořady, jako je *AZ kvíz*, *Na plovárně*, *Krásný ztráty* nebo třeba jak měl Marek Eben *O poklad Anežky České*, na Kučeru a jeho pořady o historii. Z novin čtu *Mladá fronta Dnes*, ale kupuju si ji jenom ve čtvrtek, protože je tam televizní program. Ale on ji jinak odebírá můj syn, takže si ji čtu u něho, když pracuji na poli – v poledne, při obědě. K čemu mám averzi, tak to jsou všelijaký ty *Blesky* a podobně.

Do knihovny chodím tak jednou za měsíc nebo i častěji. Doma na internetu se podívám, co tady mají, co zrovna není půjčené, a z toho si vyberu. Internet jsem zvládl, tady totiž byla akademie třetího věku, takže v rámci této akademie jsem se naučil základy na počítači. To mi bylo pětadesát. A k počítači se dnes není těžké dostat. Děti kupují pořád nový, takže od nich se mi ujde starší. Od kabelovky jsem si nechal zřídit připojení na internet. Na počítači si vedu

účetnictví, pak třeba polní práce – co jsem kdy udělal, abych věděl, co mě čeká příští rok, taky seznam knih. Staré knihy je mi líto vyhodit, ale někomu už to dát taky nemůžu, protože jsou tam věci zastaralý.

Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? Já jsem si nepřipadal nikdy, že bych se do něčeho takového dostal, takže jsem ji ani nepotřeboval. Ke knížkám se nevracím. Nestíhám; mám pořád tolik nových věcí. Já si hodně čtu ve vlaku, pak si čtu večer, když v televizi není nic rozumnýho. Čtu i před spaním, dokud neusnu. O hodně víc čtu v zimě než v létě.

důchodkyně, dříve dělnice na statku a cukrářka, 71 let, Olomoucký kraj

nahráno: 3. 12. 2009 (I. Pospíšilová)

Narodila jsem se ve Starém Městě pod Sněžníkem, kde jsem bydlela do čtrnácti let, a celý život jsem pracovala v zemědělství. Po většinu života žiji ve Štítech, kam jsem se po vyučení vdala. Naše rodina nebyla ani bohatá, ani chudá. Chodila jsem do školy ve Starém Městě, bylo nás šest dětí. Otec byl pekař a maminka mu pomáhala – v pekárně – a starší sourozenci i já jsme museli taky pomáhat. –Rodiče nám nepředčítávali, doma jsme neměli moc knížek, vyprávěli nám pohádky, ale nepředčítali. Matka byla ze smíšeného manželství, Němka, a otec na to jako pekař neměl čas, v noci vstával... Maminka se učila číst skoro až s námi, dost špatně mluvila česky. Když něco řekla špatně, my jsme ji opravovali, takže se snažila a nakonec mluvila krásně, že nikdo nepoznal, že byla rodačka Němka, a dokonce, co se týká českého pravopisu, na tom byla líp než její manžel. Byla snaživá, ale nečetla nám – neuměla, večery jsme trávili spíše povídáním, taky nás bylo šest a neměli jsme moc peněz, abychom si mohli knížky kupovat. Třeba v neděli k nám chodily i sousedky na besedu a hrávali jsme „Člověče, nezlob se“ a povídalo se. To jsem ráda poslouchala, když starší něco takového měli, povídali. Otec, když měl čas, tak si četl, zajímal se o politiku a četl právě takové knihy, i z koncentráku a podobně. Později, když jsem se naučila číst, jsem viděla, že měl třeba knihu, z koncentráku, *Byl jsem číslem...* – popisovali v ní, jak tam vězně mučili, jak je vysvlékali, jak bosí museli v ledu vozit sněhové koule... Ale to už jsem uměla číst, i když jsem na to byla ještě malá a moc jsem tomu nerozuměla. Měla jsem starší bratry, kteří měli verneovky a podobně, takže později jsem si taky nějakou přečetla. Rodiče kupovali noviny, a už když jsem byla malá, tak jsme měli i rádio, to se poslouchalo každý den, stejně jako se každý den četly noviny. Doma jsme měli i knihy o Masarykovi, i obrazy, otec byl vlastenec a nás k tomu taky vedl.

Když jsem potom začala chodit do školy, moje první knížka, kterou jsem dostala, byly *Tatíčkovy pohádky*, kterou mně na konci roku věnovala paní učitelka, za vysvědčení a protože jsem i hodně přednášela básničky. To bylo moje zlato, tu jsem měla ráda a nikomu ji nepůjčila, měla jsem ji zabalenou... Do té doby jsme neměli žádné knížky, ani leporela. Pak ještě v pozdějších letech, myslím v osmé třídě, jsem ze školy dostala knížku, a to byl myslím Karel Jaromír Erben. A pak ještě když jsem se učila, tak jsem dostala taky ze školy *Zamřížované zrcadlo* od Olbrachta. Vždycky když jsem nějakou knížku dostala, tak jsem si

toho vážila. Jako maličkým nám rodiče knížky nekupovali, spíš se kupovalo oblečení – šaty a tak. Ale otec, ten si vždycky nějakou tu knihu koupil, tak jsme do toho taky nakoukli, ale to byly spíš knihy, kterým jsme moc nerozuměli, jenom jsme se do nich dívali...

Neměla jsem moc možnost se ke knížkám dostat, až potom ve škole, když jsme měli povinnou četbu. Měla na mě vliv paní učitelka, učila nás asi tři roky a nacvičovala s námi i divadlo, hráli jsme *Babičku* a pak ještě jednu hru a tu jsem uměla snad celou nazpaměť, to byla Velesova *Šalmaj*. Když byla zkouška a někdo chyběl, tak ona vždycky říkala, zaskoč ho... Nacvičovali jsme po vyučování a vedla to ta paní učitelka, Pokorná se jmenovala, ta, která mně dala tu knížku; to byla moc dobrá učitelka. Učila mě i na housličky, ale hrála jsem jenom asi čtyři sešity Maláta a potom jsem toho nechala. Paní učitelka nám vždycky i předcítávala, byla taková lidová, dobrá a měla na mě velký vliv.

Když už jsem potom byla na vyšším stupni, tak když byla nějaká zajímavá knížka, třeba *Azurová step*, tak letěla po celé třídě, někdo řekl, tohle je dobré, to si přečti... tak jsme si to takhle půjčovali. No a potom byly knížky povinné: Božena Němcová, *Babička*, *V zámku a v podzámčí*, od Jiráka *Zapadlí vlastenci*... Myslím, že má první dospělácká kniha byla *Babička* – to když jsem hrála to divadlo, *Babičku*, tak jsem četla i knížku, srovnávala jsem si to. Bratři měli nějaké rodokapsy, verneovky, které, když mi půjčili, tak jsem si taky přečetla – třeba *Prázdniny ve hvězdách* nebo jak se to jmenovalo. Dobrodružné, to mě bavilo, ale povinná četba taky, třeba *Epigramy* od Havlíčka Borovského, to se mně líbilo, nebylo to z donucení. Museli jsme taky potom o tom psát nějaké slohové práce, takže já jsem si vždycky všechno poctivě přečetla, abych věděla, o co se jednalo. Strašně ráda jsem četla verše, třeba jsem měla ráda toho Ščipačova, nebo jak se jmenoval, a to byly dlouhé verše a bylo to spíš o lásce. I básničky jsem se ráda učila a přednášela je – to bylo už na druhém stupni, šestá sedmá třída – tam se zrodila ta obliba, pak už jsem si četla i sama, nejen přednášení. Erbena, *Kytici*, to jsem měla tak strašně ráda! Třeba „Zlatý kolovrat“ jsem znala celý nazpaměť. Romány u nás doma žádné nebyly, ale jezdívала jsem na prázdniny k tetě, kde jsem četla takové vesnické katolické kalendáře – a tam bylo taky krásné čtení, všelijaké příběhy a rady mladým. Teta hodně četla a nebránila mně, takže když jsem tam byla, čítávala jsem hodně, hlavně tyhle kalendáře. Pokud se nedělalo venku na poli, tak třeba v neděli jsme četli. Doma se v té době odebíraly nějaké noviny, ale já jsem do nich nekoukala, to až později. Rádio jsme měli, ráda jsem poslouchala rozhlasové hry, ale i povídání a muziku. Ve škole jsme měli školní knihovnu, kde jsme si mohli opatřit povinnou literaturu – kde taky jinde? Pro sebe jsem si tam knížky nepůjčovala, jen tu povinnou, po škole jsem musela hodně pomáhat

doma, bylo nás dost dětí, a samí kluci, takže jsem musela obstarávat takové ty ženské práce – nádobí a uklízet. Na čtení nebyl čas.

Na učilišti jsme měli jen odborné knihy, co jsme potřebovali, beletrii ne. Tam to bylo opravdu nabitě, ráno jsme brzy vstávali, chodilo se do práce, po práci škola... tam nebylo kdy. Učili jsme se češtinu, matematiku, povinnou literaturu už jsme neměli. Dostávali jsme tam kapesné, ale to bylo pár korun, pro holku akorát na nějaké kino a hygienické potřeby, a do kina jsme šli raději než si kupovat knížky.

Po vyučení jsem se přestěhovala do Štítů, vzala jsem si muže, myslivce. Byl myslivecký hospodář a chodily mu všelijaké odborné knížky a časopisy. Hodně si kupoval knížky – to jsem byla strašně ráda, protože jsem vždycky do toho koukala. On studoval hlavně ty odborné, protože byl hospodářem, musel vědět, co se kde mění, co se kde děje, a já jsem zase měla ráda spíš ty povídky z mysliveckého prostředí, zážitky myslivců. Třeba knížku, která se jmenovala nějak *Lovy pod Pradědem nebo pod Králickým Sněžníkem*, *Lovy beze zbraní* nebo *Lovy v Karpatech* – všelijaké takové knížky mám přečtené. To byly pěkné knížky. Já se k nim ještě kolikrát vracím, když třeba nemám co dělat, to mě moc baví. Manžel odebírá *Myslivost* strašných let, padesát roků, a tam je taky moc pěkné čtení. A tam jsou třeba i články „Pod zákonem“ – když se například na honu něco stane, tak takové rozluštění, paragrafy, v každém čísle je jeden příběh. Taky jsem si kupovala *Vlastu*, knížky už potom ne, ale manžel ano. Když se pak narodil syn, ten dostával knížek! Rozkládací od malinka... když ještě neuměl číst, tak jsem mu četla – všelijaké pohádky. A taky je ještě máme. Dělal jsem to určitě jinak, než to dělali naši. Třeba měl (syn) ještě knížku po tatínkovi, *Kačer Klap v Africe*, to měl rád. Když pak už uměl číst, tak si četl sám, dostával knížky každé Vánoce i jindy. Ještě měl *Honzíkovu cestu* – ke čtení jsme ho určitě vedli. A vždycky když nějakou knížku dostal, třeba tu *Honzíkovu cestu*, tak si na Štědrý den lehl pod stromeček – a už začal číst. Měl rád knížky, měl rád autíčka. Sobě jsem si knížky v té době nekupovala. Potom třeba sousedka donesla nějaké romány, jestli si to chci přečíst. Tak když jsem měla čas... a to se tak půjčovalo. Sladřáky, nějaké ty harlekýnky; červenou knihovnu jsem taky četla, tu mám přečtenou celou, když jsem si zlomila nohu, tak copak jsem měla dělat?! Nohu v sádře, nemohla jsem nic, tak jsem četla, co mně přišlo pod ruku – noviny, knížky, všechno. Do knihovny jsem nechodila a jako dárek jsem žádnou knížku nedostala, od nikoho, a četla jsem to, co bylo doma – ty myslivecké. Těch máme požehnaně.

Když bylo rádio a nebyla televize, to byly takové krásné večery! Hry vždycky začínaly od osmi, a to bylo moc pěkné, byl klid a poslouchalo se. Třeba jsme už i leželi, rádio jsme měli puštěné a poslouchali jsme. Potom jsme spravovali dům a měli taky kousek pole, zahradu a nějaké to hospodářství, takže okolo toho byla práce. A večer potom už byla televize, sedli jsme si, pustili si zprávy a koukali jsme se na nějaké pěkné filmy, třeba o přírodě, o zvířatech a tak.

Když jsem šla do penze, tak se to změnilo. A hodně. To není jeden den, abych si nepřečetla noviny, a co je, to čtu, *Myslivost*... Jak mám drobek času, tak čtu, noviny potřebuju ke kávě nebo si v nich jenom luštím křížovky, ale noviny, to je moje. Manžel dostává knížky dárkem každé Vánoce, tak to se snažím je mít vždycky skoro dřív přečtené než on. Mám ráda, když je něco nového, abych se do toho koukla ze zvědavosti, co tam je, o čem to je... to jsou zase hlavně ty myslivecké věci. Ona taková myslivecká knížka není špatná, to jsou pěkné příběhy! Tady sousedka mi dává nějaké ty babské časopisy, ani nevím, jak se to jmenuje, jsou tam ty inzeráty a takové věci. Vždycky mi to dá a říká: „Můžete to vyhodit, já už to mám přečtené.“ Ale já to vždycky dostanu a vyhodím – já to nečtu. To jsou takové seznamovací a tak – a to mě moc nebaví.

Teď si čas na čtení udělám – protože je zima, venku už té práce není tak moc. Mám i rituál: po obědě umyju nádobí, uvařím si kávu a už sedíme oba – děda čte a já čtu. Čteme, u nás se odpoledne čte. Potom se setmí, tak se pustí televize, v pět hodin začínají zprávy, a to se díváme. Žádná zdravotní omezení nemám, teda čtu s brýlemi. Rozhlas, to už poslouchám málokdy, jen když třeba v kuchyni něco dělám sama, nebo po obědě, když je tam nějaká ta muzika na přání. Ale třeba ty rozhlasové hry už teď moc neposlouchám, spíš se dívám na televizi. Dřív jsme leželi v posteli a poslouchali hry každý den, když nebyla televize, a teď už se to vystřídalo. Máme dost knížek, které jsem ještě ani nestačila přečíst, máme dvě knihovny.

Nedokážu říct, kdo je můj nejoblíbenější autor. Měla jsem ráda Erbena, *Babičku*. Ta první knížka, *Tatíčkovy pohádky*, to byl největší zážitek, protože to byla moje vlastní, tu mně nikdo nevzal – prostě to byla moje knížka, byly tam krásné pohádky, některá smutná, ale bylo to moc krásné, já jsem to četla pořád dokola a uměla nazpaměť, to byl asi můj největší zážitek z dětství. A později bych řekla *Babička* – u té jsem dokázala i brečet. Když ji potom dávali v televizi, tak jsem u toho taky plakala, já to vždycky obrečím.

Vnučkám jsem někdy taky četla, pokud byly u nás, taky jsem jim vyprávěla – všelijaké zážitky, hlavně z dětství. To jsme se vždycky odstěhovaly do pokojíčku nahoru, daly dvě

válendy k sobě a vyprávěly jsme. A já už jsem usínala a ony ještě vždycky: „Babi, povídej, cos dělala, když jsi byla malá.“ A to jsme tam dělaly takový rámus, že na nás přišel děda, co tady děláte... – na to mám strašně krásné vzpomínky. To se už nikdy nebude opakovat. Možná maminka by nám bývala víc četla, jenomže ona ještě tak dobře neuměla jazyk. A otec na nás neměl čas. Určitě bych byla radši, kdyby to bylo jiné. Protože když jsem přišla na prázdniny do toho Svébohova a tam ta teta uměla tak krásně povídat a taky tak četla, tak já vždycky měla pusku otevřenou a poslouchala jsem. Vyprávěla všelijaké příběhy, byla hrozně sečtělá – a mně to bylo líto, že jsem to doma neměla. Ale když mně přijde něco nového pod ruku, tak ze zvědavosti se do toho vždycky podívám a ráda si to přečtu, hlavně když to má nějaký smysl.

důchodkyně, dříve učitelka na základní a učňovské škole, 71 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 1. 5. 2015 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1943. Můj otec byl kantorem, učil na obchodní škole v Říčanech u Prahy. Dva roky jsme bydleli tam, potom jsme se vrátili do Velké Bíteše, protože pochází odtud. Tam se potom narodil můj brácha a ještě další bráchové. Byli jsme celkem čtyři. Maminka chodila na tu obchodní, kde se s ní, jako se svojí studentkou, seznámil, přivedl ji do jiného stavu a pak se vzali. Jeho rodiče asi příliš nebyli nadšeni, že si bere ženskou támhle odkadsi, protože když jsem se narodila, tak jsem u nich nebyla moc vítaná. Že by mně někdo něco četl, to si nevzpomínám; četla jsem si sama, až jsem ale uměla. Že by něco takového bylo, na to si nepamatuju; to bylo až později, až se narodili bratři.

Do školy jsem šla v roce 1949; tehdy to byla ještě škola obecná. Pamatuju, že jsme museli všichni do pionýra. A vím, že jsme tam měli jednu spolužačku... a ta trvala na tom, že do pionýra tedy nepude. A taky že nešla. Pamatuju si na jednu učitelku a ona šilhala. Byla vdaná za ředitele, takže oba dva se jmenovali Bílkovi. Děti neměli a byla to fakt zlá ženská. Za každou maličkost takhle rákoskou [rány přes ruce] a řezala nás. A ona šilhala, takže jsme nevěděli, kam kouká. Potom jsme měli jinou kantorku, takže už to bylo lepší. Měla jsem něco říct, bylo to představení, všichni byli nastoupeni, nahnali nás tam. A já místo „všeruský“ sjezd sovětů jsem říkala „všerubský“ sjezd sovětů. Já jsem nevěděla, co mluvím.

Doma jsme knihovnu měli, jenomže můj otec učil na škole, byl v KSČ, strana ho zavolala a on potom musel učil na VAAZ v Brně. Nakonec ale skončil ve Vyškově. Ale ještě než byl v Brně, tak hodně jezdil – byl v Žilině, Košicích. Dom přijel tak jednou za tři neděle.

Maminka, to bylo takový ustrašený dítě, jak se mně zdálo. Byla buzerovaná od své tchyně. Já sama jsem navštěvovala knihovnu, co tam byla. Vzpomínám si na něco z *Tisíce a jedné noci*.

Strašně se mně to líbilo. To jsme měli doma. Potom jsem doma měla oblíbenou další – o sochách Leonarda da Vinciho, Michelangela. Hrozně se mi to líbilo. Nakonec ta knížka zmizela. Moje teta, která byla ještě svobodná a bydlela u babičky, měla knihovnu a v ní byly knihy z ELKu. To jsem tam četla, protože já jsem se nakonec k té babičce přestěhovala.

Potom jsem tam na půdě objevila rodokapsy. A já jsem je vášnivě četla. Jednou jsem zjistila, že babička asi nechtěla, abych to četla, protože jeden jsem si přečetla a on zmiznul. A ona babička s nima topila. Jestli mě to bavilo? Já jsem byla nabuzená, že to vůbec můžu číst.

Babička tam taky měla červenou knihovnu, to jsem taky četla. Taky už v té době hormony

pořádně pracovaly. Ta červená knihovna se mně líbila. Všechno dopadlo dobře, vzali se, měli děti, spokojenost, prostě pohádka. Ale ono to v tom životě takto neexistuje. Školu, tehda se to jmenovalo všeobecně vzdělávací škola (jedenáctiletka), jsem končila v roce, kdy Gagarina vystřelili do vesmíru – 1961.

Po jedenáctiletce jsem dělala zkoušky. Můj hlavní koníček byl tehdy kytky a rostliny. A já jsem chtěla jít na zemědělskou školu, obor zahradnictví. Zkoušky jsem sice udělala, ale bohužel jsem asi neměla tu správnou tlačenu... a já jsem se tam nedostala. Nabídlí mně, abych chodila na provozní ekonomii na Vysokou školu zemědělskou. A já jsem si říkala: co já tam budu dělat? Musela bych dělat nějakýho ekonoma v JZD, to by mě asi nebavilo. Tak jsem udělala ještě zkoušky na pajdák, zpívala jsem tam písničku „U panskýho dvora náš Vitoušek orá“, což byla písnička, kterou měl rád Masaryk... a vzali mě. Tam to bylo tak, že první dva roky se studovalo všechno sakumprásk, dokonce jsem musela fídlat na housle. Po těch dvou letech jsme mohli jít konečně, kam chceme. Brali jsme tam taky češtinu a měli jsme si vzít knížku. Každý si samozřejmě vybral tenkou. Museli jsme vypsát všechna souvětí z té knížky. Mně se z toho obracel žaludek. Tyhle dva roky, řekla bych, mně nic nepřinesly, prostě jsem to musela udělat. Pak jsem chtěla předmět, kde by byla výtvarka, protože jsem uměla kreslit. Ale ještě jsem musela mít něco. A protože s výtvarkou nic jinýho nebylo, tak jsem šla na matiku. Šedesátá léta? Moc si na nic nevzpomínám, akorát že bylo něco na Kubě... a v Brně že povolili beanie.

Fakultu jsem skončila v roce 1965. Pak jsem nastoupila na učňovku tady ve Frenštátě. Tam bylo všechno – od čalouníků, cukrářů, přes ty stroje, šroubky a tohle. Učit výtvarku u těch cukrářek bylo takový stresující. Já jsem byla nabitá vědomostma... a oni že to nepotřebujou, že potřebujou nakreslit akorát dort. A s matikou mám taky příhodu. To jsem učila číšníky a jeden takovej, seděl vzadu a byl takovej malej, dala jsem mu čtyřku. A on se postavil a říká: „Soudružko, vy ste mě nasrala.“ Do penze jsem šla v roce 2000. Učila jsem na učňovce, pak v Jičíně na základce. Můžu říct, že v tom Jičíně se mi učilo dobře. Jednou jsem v šestce suplovala za kantora, kterej odešel na vojenský cvičení, dějepis. A protože mám ráda starověk, ten řecký, tak jsem to vykládala. A oni: „Paní učitelko, vy jste tam byla?“ Jako bych to prožila já. Měla jsem taky ředitele, kterej měl v Jičíně přezdívku „rudý pes“, zarytej komunista. Byl hroznej ras na nás i na děcka. Ale učila jsem i v Hodslavicích, to byla základka, a tam mě taky naštváli – kvůli slavení prvního máje.

Rodina. Vdávala jsem v roce asi 1968. Mám dvě děti, syna a dceru, manžel měl průmyslovku tady ve Frenštátě a pak byl strojnádce, jezdil. Dětem jsem četla. Teďka ty děcka nejsou zvyklý číst. Mí vnuci, mám čtyři vnoučata, se radši budou dívat na televizi nebo si vezmou ten tablet. U dcery je to tak, že její manžel je vyučeným kuchařem, takže tam nic společného není. U jejích dětí je počítač – a to je pánbůh. Jinak synovi Peťovi byly tři roky, když manžel zemřel, zabil se v autě. Jel do práce a srazil se s trambusem. Víím, že jsem jim kupovala dětský knížky... a pak si i četli sami. Oni měli tady mou knihovnu, takže si mohli vzít, co chtěli. Od detektivek... mám ráda historické knížky.

Mám strašně ráda historii Čech. V oblíbě mám pana Vondrušku. Koupila jsem si ty *Přemyslovce*, čtyři díly. Čtu to ráda znova, protože si to všechno nezapamatuju. To je moje oblíbená četba. Pak si ještě vzpomínám na knížku, kterou jsem měla jako oblíbenou – *V dáli je slyšet zpěv drozda*. Je to něco spíše z budoucnosti. Moje oblíbená kniha je *Švejk*. Proč? Líbí se mi, jak on mluví, to je nádhera. A je tam taky opodeldok, a já protože mám teď revmatický záležitosti, tak mám mast, která smrdí jako ten opodeldok. Kromě toho musím říct, že naši měli gramofon a tam byl kus *Švejka* namluvenýho. Od Wericha. To byla nádhera. Já jsem si to, vždycky když jsem přijela domů, pustila. Pak mám taky oblíbené detektivky. Agathu Christie. Ten, co píše o dostizích – Dick Francis. Taky jsem ráda četla *Babičku* od Boženy Němcové. Četla jsem ji několikrát. Co je mi tam nejvíc blízké? Jaká byla milá a hodná, i když Božena Němcová, podle mě, si to tam moc přibásnila. Když jsem si uvědomila svoji babičku, tak to bylo nebe a dudy, i když matčina matka – ta byla hodná. Když čtu poněkolkáté něco, tak tam vždycky člověk něco najde. Buď to přehlídně, nebo zapomene... já vždycky říkám, že já zapomenu. Tady chodím do knihovny, ale knížky si moc nekupuju, naposledy jsem si koupila akorát toho Vondrušku. Na další Vondruškovy knížky jsem zapsaná v knihovně v pořadí.

Měla jsem takový zvyk, to když jsem se vrátila ze studií, že jsem si četla s baterkou pod peřinou a k tomu jsem si zapálila cigaretu. Teď už dvanáct let nekouřím. A ještě jsem si říkala: vždyť oni, jako rodiče, to musí poznat, že to smrdí. Člověk má takový vlny čtení, že něco se mu líbí a něco se mu nelíbí. A co se mu líbilo kdysi, to se mu nelíbí teďka.

Média. U televize jsem v poslední době pravidelný sledovatel. Je to Vladimír a ta soutěž *Chci být milionářem*. Takže to si dám. A teďka něco víím a něco nevím. Taky mě baví pořady přírodní, třeba i z jiných teritorií než z českých luhů a hájů. Ještě se ráda dívám na *Star Trek*... a všichni mně říkají: „Ježišmarjá, jak se na to můžeš dívat?“ Rozhlas bych si pouštět

měla, ale nechci. Pouštěla jsem si, jak tam byl Kolbaba, to je cestovatel, kterej taky dělá různé besedy všude možně. Ukazuje obrázky, kde všude byl a co tam viděl. Byl taky na jižním pólu. Noviny odebírám jenom páteční a sobotní tady místní, ani nevím, jak se jmenujou, tam je televize, vyluštím si sudoku a křížovku. Můj oblíbený časopis je *Epocha*. To už odebírám pěkně dlouho. A jako dlouhodobý odběratel mám od nich na internetu časopis *21. století*. A taky čtu *Naši krásnou zahradu*. To jsou dva, které odebírám už dlouho. Internet nepoužívám vůbec.

důchodkyně, dříve účetní, 70 let, Zlínský kraj

nahráno: 4. 11. 2009 (D. Vaňurová)

Narodila jsem se v roce 1939 v Napajedlích, začala válka, nebylo kulturního vyžití, a tím byla poznamenána i naše rodina. Co já si pamatuji, tak se u nás četlo, četlo a četlo. Tatínek pocházel z Dubňan od Hodonína z rodiny skláře, v patnácti odešel k Bařům, začínal tam od úplně začátku jako poslíček v kancelářích a postupně se vypracoval jako účetní, v pětadvaceti se stal vedoucím tiskárny a v pětatřicátém roce, když Antonín Bařa koupil Fatru, tak tam odešel jako hlavní účetní. Dědečka skláře už si nepamatuju, zemřel ještě před válkou. Tatínek měl jenom základní školu, ale měl přirozenou inteligenci, takže se pořad po něčem pídil. Maminka pocházela z osmi sourozenců, bydleli v Loukách ve Zlíně, její tatínek byl povozník a původně mlynář, prostředků moc neměli. Přednostně se všichni chlapi museli vyučit nějakému řemeslu, maminka chtěla být učitelkou, ale na to nebylo, tak šla do rodinné školy v Napajedlích, tam když skončila druhý rok, zemřela jí maminka a musela jít domů starat se o domácnost, měla sedmnáct let. V roce 1938 se s tatínkem vzali, žili jsme v Napajedlech ve fatrovské kolonii, pak jsme se přestěhovali v Napajedlích do zámku, kde se od roku 1947 bydlelo v rekonstruovaných bytech. Kromě bytů zde bylo školicí středisko pro četníky z celé republiky. Tam jsem bydlela od sedmi let do dvaceti let. Měla jsem o rok mladšího bratra. Jako rodina jsme žili hrozně pro sebe. Rodiče byli fandové kina, kam chodili každý týden, hodně jsme odebírali časopisy, *Kinorevue*, *Móda*, tatínek noviny. Oba byli v klubu čtenářů, Družstevní práce se to jmenovalo, takže pravidelně jsme odebírali knížky. Rodiče měli doma knihovnu, ale tu si zbudovali sami, neměli knížky ze svých původních rodin. Tatínek měl jen základní školu, ale měl přirozenou inteligenci a pídil se po knihách a maminka, když chtěla být tou učitelkou, taky ji škola bavila, ale na knihy v dětství neměli, asi jen co jim kdo půjčil. My děti jsme dostávaly pohádky, pamatuji se, že knížka, to byla samozřejmost na Vánoce, na to jsme se nejvíc těšili, také se pamatuju, že nám četli rodiče pohádky, byly to leporela, *Červená Karkulka*, pohádky od Boženy Němcové. První knížka, která mi utkvěla v hlavě, byli *Broučci* od Karafiáta, to mi bylo tak pět až šest let, nejvíc mi utkvěly obrázky z té knihy – byly tam čtyři na křídovém papíře, barevné, dodneška vidím tu obrovskou bobuli vína nakreslenou s pípou, pak tam byli ti broučci, jak letí k Berušce na návštěvu s těmi lampičkami. Další knihou z té doby, kterou mi četla mamka nebo tařka, byl *Zakletý rarášek* – o zlobivém klučinovi, který maminku zlobil a ona řekla „kdyby ta moucha se z tebe stala“ –, která tam někde lítala a ono se to stalo – a ta hrůza, aby nezabila místo mouchy jeho, v té

knize byly krásné ilustrace ve stylu Kvěchové, předčítali nám asi denně, před spaním, leželi jsme v postýlkách a četly se nám pohádky. Častěji nám četla maminka, protože tatínek býval dlouho v práci. Někdy jsme si vybírali, co chceme číst, některých pohádek jsme se báli a jiné měli rádi. Prožívali jsme krásné dětství, rodiče byli moc hodní, byla u nás pohoda. Hodně jsme chodívali ven, ale když jsme byli doma, třeba v neděli odpoledne, tak jsem viděla tatínka, jak si četl, i maminka si četla. My s bratrem jsme měli každý svou knihovničku, oddělené knihy, které jsme si pak vzali, když jsme jako dospělí odcházeli z domu. Z doby dětství si pamatuji na knihu *Hýta a Batul*, byli to dva sourozenci, napsala to asi americká autorka, byly to příhody malých kluků, kteří dělali různé rošťárny, jejich příběhy z rodiny, jak reagovali rodiče, jak zlobili, jak je trestali, bavilo nás to. Ale jako malá jsem měla asi přesto raději pohádky. Jeden maminčin bratr od Baťů šel do Kanady a oni měli tři děvčata, a protože tam neměli českých knih, tak prosili, jestli bychom jim nějaké neposlali – tak jsme *Broučky* a *Zakletého raráška* (asi krom jiných) jim poslali, já jsem s tím souhlasila, ale pak mě mrzelo, že je nemám, schovávala bych je doteďka.

Ve škole, to bylo v roce 1946, jsem měla moc hodnou a přísnou paní učitelku Karpíškovou, učila mě v první a druhé třídě, a vždycky když jsme včas skončili hodinu, tak nám četla pohádky, na to nikdy nezapomenu. My jsme na ni čekávali před vyučováním a všichni jsme ji chtěli držet za ruce. Ve škole nám nabídli možnost odebírat časopisy – já si vybrala časopis *Vlaštovka* a brácha časopis *Brouček*. Nebyly to časopisy barevné, jen černobílé, s perokresbami, tam byly články, ale i příběhy o dětech, našich vrstevnících, a taky různé otázky, hádanky, to nás bavilo. Když skončil ročník, tak nám to naši nechali svázat a později jsme se k nim vraceli, tehdy byl i *Junák*, tak tam byly nějaké značky, morseovka a podobné. Po válce v obchodech asi mnoho knih nebylo, my jsme si je mohli objednávat přes školu, dostali jsme nabídku a doma s rodiči si vybrali. Také v této době vyšla knížka *Chaloupka strýčka Toma* a z té nám rodiče také čítávali, to mi mohlo být tak šest až osm let a vzpomínám si, že mi při této četbě bývalo smutno.

Pravidelně a hodně jsem četla zhruba od deseti let, kdy už jsem se naučila perfektně číst. Četla jsem všechno, k čemu jsem přišla. Z dětských knih jsem měla moc ráda Andersenovy pohádky, ty jsem si už četla sama, mám je dodnes schované.

A hned jak jsme začali chodit do školy a naučili se trochu číst, rodiče chodili do knihovny – knihovna byla v Napajedlech na radnici, tak jsme tam s tatínkem pravidelně chodili. Dětské oddělení nebylo zvlášť, byla to taková velká místnost, něco jsme si mohli vybrat, pan knihovník se znal s tatínkem a něco nám doporučil... hrozně ráda jsem chodila do knihovny

už od dětství. Chodili jsme tam pravidelně. Knížek jsme si velmi vážili, i když jsme je dostávali, tak jsme je hrozně opatrovali, dodneška si neumím představit, že bych si něco zaškrtila v knížce, když tak jsem si tam vložila papírek. Neexistovalo, abychom obrátili knížku hřbetem nahoru, to mi hrozně vadí, že se to teď tak běžně dělá.

Asi od šesté třídy základní školy jsme si vedli čtenářský deník a taky nám doporučovali četbu, nevím, zda se to muselo povinně číst všechno, ale já to četla, protože mě všechno zajímalo. Až do padesátých let byly knížky pěkné, ještě nebyly tak tendenčně zaměřené. Červenou knihovnu jsem v době dospívání moc nečetla, to jsem neměla ráda, vadilo mi, že jsem na druhé stránce už věděla, jak to dopadne. Nějaké románky dívčí jsem přečetla – *Jindra, Jarka* nebo jak se to jmenovalo, od někoho jsem dostala *Svéhlavičku* – ale ta mě nějak nezaujala, měla krásnou vazbu, ale drobné a husté písmo. Ale kromě románků jsem v té době asi četla ráda všechno, co bylo doma, co mi nabídli v knihovně...

U nás byla pohoda, když byl čas, každý si někam zalezl s knížkou... měla jsem s tím i problém, nechtěla jsem nikam chodit, už na vyšším stupni školy – raději jsem byla někde schovaná s knížkou, rodiče mě posílali, ať jdu s někým ven... vzala jsem knížku a lehla si na deku pod borovici a zas si četla. A když jsem četla, tak jsem nevnímala svět.

Od šesté třídy (1952) jsem měla výbornou češtinářku paní Lukašíkovou, díky ní jsem se velmi dobře naučila i gramatiku, kdybych šla studovat na vysokou školu, určitě bych si vybrala češtinu... V té době vyšel kompletní Jirásek, asi třicet knih, tak toho naši taky objednali, to mě taky zaujalo, to mi bylo kolem čtrnácti let. Jiráskova jsem celého tehdy přečetla – kromě *Bratrstva*, to jsem nedokázala přečíst. *Temno* se mi velice líbilo. Je to zajímavé, ale Jirásek mě tehdy zaujal.

Můj tatínek musel v roce 1948 odejít ze svého místa, protože odmítl jít do KSČ. Byl přeřazený jako kontrolor v revizní skupině a musel jezdit po celé republice, kde byla Fatra, jezdil až do Žiliny. Maminka mu to nikdy nevyčítala, byli stejného smýšlení. Myslím, že jsme na tom materiálně nebyli moc dobře, ale rodiče se nám přesto snažili dopřát – třeba zrovna ty knížky. Celá rodina byla stejného smýšlení, kromě jednoho mamčin bratra. Doma jsme měli i knížky, které v té době v knihovnách byly zakázané. – Můj tatínek, protože byl rodák z Dubňan, byl velký obdivovatel Masaryka, měli jsme jeho knížky, i na zdi jsme měli reliéfy Masaryka, Beneše, od Beneše jsme měli knížky, samozřejmě o Baťovi jsme měli knížky, věděla jsem i v té době, že jsou to zakázané knihy. Pamatuju se, že ty reliéfy na zdi jsme měli schválně za dveřmi, které když se otevřely, reliéfy nebyly vidět. Už v té době jsme věděli, že ty knížky jsou zakázané. V naší rodině to nebyl problém, možná trochu u rodičů.

Chtěla jsem jít na zdravotnickou školu, ale nevzali mě z kádrových důvodů – pocházela jsem prý z buržoazní rodiny, tak jsem šla na školu ekonomickou, tehdy se jí říkalo hospodářská. Na střední škole jsme měli profesora Adamce, taky napsal knížku z Valašska z jeho současnosti, výborný češtinář, zaměřoval se nejvíc na literaturu (předpokládal, že gramatiku už umíme) – a ten mě přivedl k Shakespearovi, vůbec k poezii, k veršům, to jsem měla ráda, i *Evžena Oněgina*, měla jsem ráda Nezvala, Wolkera – „Baladu o očích topičových“ – uměla jsem ty básně nazpaměť, ale ne že bych je někde přednášela, jen sama pro sebe, byla jsem spíš plachá, uzavřená a nechtěla jsem k sobě přitahovat pozornost. Když jsem byla na zábavě, přála jsem si, aby pro mě nikdo nepřišel, já tam šla jen proto, že rodiče chtěli, abych šla mezi lidi. Na střední škole (druhá polovina padesátých let) jsme měli i školní knihovnu a do té jsem také chodila. Četla jsem Shakespeara, moc se mi líbil, nevadilo mně, že to není psané jako próza v románu, ale drama.

Moc se mi líbily *Veselé paničky windsorské*, *Zkrocení zlé ženy*, *Othello* – to se mi líbilo tak, že jsem některé části uměla zpaměti, samozřejmě *Hamlet* se mi líbil... *Macbetha* jsem si koupila a četla jsem ho až někdy později. Vůbec mi při čtení nevadilo, že je to drama. Na střední škole jsem začala pravidelně odebírat *Mladý svět* a ten jsem brala asi do třiceti let. Pak se mi zalíbil Tolstoj, *Vojna a mír* – přestože je to bichle, tak se mi to tak líbilo, že jsem se později k této knize ještě vrátila... *Annu Kareninu* jsme měli doma. Ta se mi líbila ještě víc, bylo to zajímavé, předtím jsem o Rusku té doby nic neslyšela. Taky Ostrovského jsem četla, ale ne autora *Jak se kalila ocel*, ale dramatika Alexandra Nikolajeviče. Taky z Čechova jsem něco četla, ale Tolstého nejvíc. Bavily mě v té době historické romány, přestože jsem neměla ráda dějepis. Další autor, o kterém jsem se dozvěděla prostřednictvím školy byl Balzac, jeho knihy jsem si pak objednávala, když jsem vyšla ze školy prostřednictvím Klubu čtenářů, například *Bratranec Pons*, *Lesk a bída kurtizán*. Z Klubu čtenářů byl povinný odběr čtyř knih a k tomu byla prémie – třeba Leonardo, Rembrandt; to byly nádherné knížky.

Na střední škole jsem měla taky moc ráda Čapka a přála jsem si ho dostat u maturity. A já si ho nevytáhla, ale vytáhla jsem si Jirásku, takže taky perfektní. Od Čapka se mi líbilo *R.U.R.*, *Krakatit*, *Povídky z jedné a druhé kapsy*, *Věc Makropulos*, *Bílá nemoc* – ta se mi líbila velmi i jako film se Zdeňkem Štěpánkem. Oblíbila jsem si i Remarquea – *Vítězný oblouk*, *Na západní frontě klid*, *Čas žít, čas umírat*. Ty knihy jsem si půjčovala, a když se mi líbily, tak jsem si je pak koupila.

V době studií jsem měla také ráda rozhlasové hry v rádiu, bývalo to pravidelně v jednom dni v týdnu v osm večer, vždycky jsem se na to těšila. Naši měli rádio v kuchyni, ty byty tam byly

upravené ne ideálně, všechno bylo slyšet až k sousedům, tak jsem to nesměla mít moc nahlas. Rádio stálo na kredenci a já stála na židli u něj, abych to dobře slyšela, a tak jsem ty hry poslouchala. Televizi, která začala vysílat asi v padesátém třetím roce, jsme doma neměli, ale měl ji pan správce Pelc, byla to obrovská bedna s maličkým obrázkem, jako první jsem tam viděla krasobruslení.

V roce 1959 jsem se vdala, odešli jsme s mužem na devět let do Ostravy, pak jsme se vrátili do Napajedel. Svě děti jsme neměli, my jsme adoptovali děti, až nám bylo ke čtyřiceti... V rodině mého muže neměli knihovnu, jeho maminka četla ale knížky Javořické, které si půjčovala od sousedů. Nečetl tolik jako já, ale obdivovala jsem, když už něco přečetl, jak měl úžasnou paměť, sloní paměť, on dovedl to míň, co přečetl, využít víc. Například jednou dcera známého potřebovala na druhý den obsah něčeho od Fučíka a můj muž říká: to je problém? Já ti to donesu. On to taky nečetl *Lidé, bděte!*, on to znal z vyprávění, o tom se mluvilo, a on si přečetl záložku a pak jí to napsal a ona měla dobrou známku. Můj muž měl rád literaturu faktu a strašně ho zajímala druhá světová válka. I o politiku se zajímal, ta současnost ho zajímala a nejvíc ta druhá světová válka, to se pídil po těch knihách, co vycházely o jednotlivých nacistech – brožované, literatura faktu. Zajímal se i o politiku, dokázal snad přečíst i Engelse. Já sama mám absolutní antipatii ke všemu, co se týká všeho vojenství. Ale povídali jsme si navzájem o knihách, které jsme četli, třeba mi i něco doporučil, od Miroslava Ivanova to byly dobré knížky.

Když nám bylo přes třicet let a neměli jsme vlastní děti, adoptovali jsme chlapce a holčičku, už byli větší, sedm a devět let. Dcera byla velice šikovná ve škole. Když k nám přišli, začali jsme si samozřejmě po večerech taky s nimi číst... buď jsme četli, anebo zpívali. Některé knihy byly ještě z mého dětství a pak se jim kupovaly nové knihy, tak jak jsme my jako děti knihy dostávali. Syn měl problém s učením a s četbou – pro něj to nebyla zábava, ale povinnost.

V dospělosti, to mi bylo asi kolem padesáti, jsem si velmi oblíbila Waltariho, *Egypt'ana Sinuheta*. A i teď v důchodu čtu další jeho knihy a moc se mi líbí. Už od dětství jsem měla přání podívat se do Egypta, nevím proč, čím mě Egypt zaujal, a právě po té padesátce jsem měla období číst všechno možné o Egyptě, i beletrii i naučnou, hodně toho teď vycházelo, o faraonech, o Nefertiti... až teď mě to trochu přechází a čtu zas něco jiného.

Celý život jsem četla, i když přišly ty děti, i do knihovny jsem pořád chodila, v práci jsme měli taky knihovnu, tak jsem i pomáhala knihovníkovi – třeba jsem dělala recenze do

rozhlasu z nových knížek. Bez knížky si život neumím představit, když jsme se na důchod přestěhovali do činžáku do Malenovic – prvně jsem tam šla do knihovny.

V nejposlednější době se mi velice zalíbil Robert Fulghum, první knížku jsem si půjčila v knihovně a pak si půjčovala další jeho knihy, protože se mi líbil. Strašně se mi líbí, jak on píše o obyčejných věcech, samozřejmých, které člověk ani nevnímá, a on na to dovede tak upozornit, je úžasný. To je vypravěčský dar.

Mám neteř, se kterou sdílím lásku ke knížkám a máme i podobný vkus, ona třeba měla ráda Viewegha a já taky. Žije v Příboře, ale ty knihy nás spojují. Třeba k Vánocům před dvěma lety jsem jí koupila od Fulghuma něco a ona mně taky (každá jiný titul). Četla jsem i knihu od jeho syna, ale to nebylo ono. A další, který se mi líbí v současnosti, je Paulo Coelho – *Alchymista*, *Záhir*, z kritik jsem vyrozuměla, že ho moc neuznávají, ale mně se líbí, je čtivý a každá jeho knížka má myšlenku, třeba *Alchymista* jde hledat štěstí na druhý konec světa, vrátí se a zjistí, že ho má doma. Nebo *Záhir* – pro tu lásku jde až na druhý konec světa, není si jistý, jestli se vrátí... toto se hrozně mně líbí. I o té prostitutce z Brazílie ve Švýcarsku – *Jedenáct minut*, nebo *Pátá hora* se mi líbila, i když to bylo náboženské, úžasné, jak se dovede obětovat člověk, když mu zahyne rodina... to byl silný zážitek.

Z našich autorů mám ráda Marii Kubátovou, její pohádky, a teď se mi strašně líbilo *Jak roztancovat babičky*, z toho jsem si dokonce udělala výpisky, mně se strašně líbí ty její slovní obraty. Mám už od mládí (od šestnácti let) dva sešity, kam si píšu myšlenky, které mě v knihách zaujmou. Taky si píšu deník, ale ne moc rozsáhle. V devadesátých letech jsem měla takové údobí, že jsem si na každý den, když jsem přišla do práce, napsala nějaké heslo (citát, myšlenku někoho, přísloví), toho jsem měla dvě obálky A4, až teď nedávno jsem to vyhodila. Jako dalšího autora mám ráda Wericha, pohádky i další knihy: *Když už člověk jednou je a Listování*.

Mám ale ráda i časopisy – konkrétně *100+1*, ale je tam tolik informací... Ale televizní divák nejsem, i když na některé zpracování knih jsem se podívala, třeba *Jana Eyrová*, nebo *F. L. Věk*, i od Balzaca romány natočené, na to jsem se podívala a nevadilo mi, že to bylo i jinak než v knize. Dávám přednost tomu, abych prvně četla knížku a až pak viděla film v televizi nebo v kině, ne naopak, protože jsem věděla, že oni to nemohou všechno tak natočit a obsáhnout, a já už jsem věděla všechny podrobnosti.

Většinou jsem čítávala večer, ale v posteli nerada, to je nepohodlné, raději v křesle, ale teď v poslední době sedím při čtení nejraději u stolu, čtu v kuse tak dvě hodiny, víc bych asi nevydržela sedět v kuse.

Když si půjčuji knížky v knihovně, chodím tam později, až vím, že tam budou vrácené knihy, a z těch si nejdřív vybírám. A když si nevyberu, tak mám i vypsane knihy, o kterých jsem četla nebo slyšela, a ty si najdu. Detektivky ani nečtu, asi nejsem tak zvědavá, abych to musela číst.

Pro sebe si už teď žádné knihy nekupuji. Za život jsem se sedmkrát stěhovala a nemám teď místa, takže mi zůstaly jenom ty opravdu vybrané knížky, každý rok je přebírám, a které vím, že se k nim už nevrátím – tak je vždycky v březnu dávám u nás v kině na burzu knih, starají se o to bývalé knihovnice... nedokázala bych dát knížku do sběru.

Na některé knihy vzpomínám, jak byly ilustrované, myslím, že ilustrace jsou v knížce velice důležité. Zvlášť u těch menších děcek. V současné produkci knih myslím, že jsou pěkně ilustrované ty dětské, ale knihy pro dospělé mě někdy až zarazí, nemůžu pochopit, co to představuje, je to moc moderní. Já mám ráda obrazy, i ty moderní, ale u těch knih mám někdy pocit, že ilustrace nevyjadřují, o čem ta kniha je. Ale mám ráda, když i v knize pro dospělé nějaká ilustrace je, nemusí jich být moc. Taková kniha mě víc zaujme... i v případě, že se mi ta ilustrace nelíbí, tak aspoň vidím, jak si to představoval ten malíř. Taky se mi líbí v knihách, když alespoň kapitoly začínají pěkně malovanými iniciálami.

K některým knihám se vracím. Taková, která mě hodně ovlivnila, to je *Paní Parkingtonová* od Louise Bromfielda, četla jsem ji už asi třikrát, když si na ni vzpomenu, tak ji pořád vidím, ta postava se mi strašně líbila a byla by mi vzorem, kdybych to dokázala. Tu knihu mám taky z Klubu čtenářů, asi od svých osmnácti dvaceti let. Tu postavu obdivuji, obyčejná holka, co se vypracovala, měla těžký život, nesouhlasila s tím, jak manžel žil a co dělal, a ona to dokázala překonat a pomoci druhým, to je úžasná síla. Vždycky jsem si říkala: kdybys něco z toho udělala, tak by se ti taky něco muselo podařit... ale já jsem se i v manželství měla tak dobře, čtyřicet jedna let jsme byli spolu, měla jsem v něm bezpečí. Já měla krásné dětství a on těžké – a já si myslím, že lidé, kteří to nemají v životě jednoduché, něco dokážou... kdo je v pohodě, tak netouží po ničem. Pro mě jsou knížky i relaxace i poznání, v mládí jsem četla úplně všechno, a tak jsem díky získanému rozhledu ani ve skutečném životě nečekala žádné zázraky. Ještě jednu knihu chci jmenovat, tu by měli povinně dostávat všichni novomanželé, je to od psychologa Pavla Říčana a jmenuje se to *Cesta životem*, úžasná kniha. A to mě zase srovnalo, pomohlo vyrovnat se s bývalým životem a současným, jak on tam popisuje ty jednotlivé stupně vývoje, že každý má něco, co v člověku má něco vypěstovat – toto by měli

všichni znát. Hlavně mladí, aby se dětem věnovali, nedávali jim jen televizi, aby si s nimi povídali, pohádky jim četli, jak je to důležité pro ty jejich povahové vlastnosti, které jim pak vyčítají, že nejsou takoví nebo makoví.

Ta knížka mi strašně pomohla tady v tom mém věku.

důchodce, dříve geodet, 69 let, Jihočeský kraj

nahráno: 27. 4. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1943 v Budějovicích; mám ještě sestru – o čtyři roky starší. Tatínek byl truhlář, rodák z Ledenic. Tuhle chalupu postavil on a já jsem ji zdědil. Maminka hospodařila doma v domácnosti. Tatínek byl soukromý, a když v padesátých letech skončila truhlařina, tak šel dělat do hartmunthky; víceméně tam dělal nádenickou práci. Potom byl nábor na modelářinu do budějovické škodovky, dali ho školit do plzeňské škodovky a tam se vlastně requalifikoval na obor modelář. Řekl bych, že rodiče mi četli málo. Prarodiče jsem moc nepoznal. Ze starých rodičů jenom babičku; byla rozena 1885. Vzpomínám si, že mi vyprávěla, ale ne četla. Byla už starší a neposlouchaly ji oči.

Do školy jsem šel v roce 1949. Bylo to tady v Ledenicích. V první třídě jsme měli pana učitele Sládka; ten ještě běžně používal rákosku – natáh nám ji na záda. V té době jsem číst neuměl. Se školou mi dost pomáhala sestra; starala se o mě. Ona četla hodně; to byl knihomol. Ta i tajně, když ji rodiče poslali spát, tak si svítila pod peřinou. Já se musím přiznat, že jsem nikdy velký čtenář nebyl, ale vzpomínám si, že v šesti letech jsem dostal *Švejka*. Dnes už ho v knihovně nemám; má ho sestra v Karlových Varech, takže já do něj nejdu.

Na druhý stupeň jsem chodil pořád tady. Vzpomínám si, že jsem přečetl *Robinsona Crusoea* a takový. Povinné četbě jsme se spíš vyhýbali. Do čtenářského deníku jsem opisoval od druhých. Častokrát jsem si to nechal odvyprávět od sestry, protože ta to měla zmáklý. To se dělo i na třetím stupni. Vzpomínám si, že do nás biflovali *Timur a jeho parta*, ale že bych to já četl, to ne. Věděl jsem to, protože se to četlo ve třídě. Klučičí věci jsem moc nečetl, spíš jsem tíhnul po válečných věcech. V knihovně nám od de Gaulla knížku z války; mám tam šest dílů Churchilla. Jinak rodiče mi moje čtení vůbec neorganizovali. Na základní škole jsme měli na češtinu nějakýho učitele Poláčka. To byl pedant, takže čeština byla jediný předmět, ve kterém jsem později na střední škole neplaval.

Základní školu jsem končil jako jedenáctiletý, v roce 1957, a šel jsem na jedenáctiletku. Šel jsem do Trhových Svinů, protože to byl v té době okres. Bylo to v době, kdy to tam zrovna

zakládali, dva roky před náma – v roce 1955. Měli jsme dobrou češtinářku, která tady začínala, pak šla do Budějic na dívčí školu. Na jednom srazu jsem jí složil poklonu; říkal jsem jí: „Vás je na tej dívčí škole škoda, protože vy jste dokázala prohnat i nás chlapy.“ Na povinnou četbu si moc nepamatuju, ale pamatuju si třeba na *Židovku z Toleda*. Tu nám doporučil nějaký profesor Konupa, který učil dějepis. Takových knížek vyjmenoval asi patnáct, ale já jsem z nich přečetl jen málo.

Maturoval jsem v šedesátém roce, to mi bylo sedmnáct. Pak jsem šel na návstavbu na zeměměřičskou průmyslovku do Prahy. Tam čeština skončila; byly samé odborné předměty. Zajímala mě historie našeho oboru a hodně jsem se soustředil na odbornou literaturu. Chodil jsem v Praze do univerzitní knihovny. V té době jsem hrál závodně šachy; ty jsem studoval do desíti hodin večer... a od desíti do půlnoci jsem teprve dělal školu. Pak jsem to změnil. Když mi skončila škola, tak jsem šel do univerzitní knihovny; tam jsem si do večere zmáknul školu a pak jsem dělal do deseti šachy.

Po škole jsem dělal měsíc a pak jsem šel na vojnu. Šel jsem k péesákům, i když jsem měl napsáno, že jsem živnostnického původu, ale protože ostatní měli napsáno od uličních výborů „chuligán“, „darebák“, tak já jsem byl ještě kádr. Dva roky jsem sloužil na děčínské brigádě plus tenkrát se sloužilo i proti NDR. Dokonce jsme tam budovali dráty. Východní Němci v té době chodili k nám a od nás chodili do západního Německa. Bylo to v době, kdy v Berlíně postavili zeď. Na vojně jsem času moc neměl. Služeb se samopalem jsem tolik neabsolvoval, ale pořád jsme stavěli nějaké dráty. Když se veme čtení, tak to bylo dost slabý. Dostal jsem dvacet lidí; jeden poddůstojník s partou stavěl kůly a já jsem s partou na to nasazoval dráty – ostnáče.

Vojnu jsem skončil v roce 1964. Šel jsem tam, kde jsem už před vojnou začal – na středisko geodézie do Budějic. Okres jsme měli rozdělený na rajony a já, protože jsem Ledeňák, jsem dostal na starosti bývalý okres Trhové Sviny. Občas jsem vzal za knížku, ale jen tak přes zimu.

S manželkou jsem začal chodit ve svých třiadvaceti, ale naše braní jsme odložili, protože do toho vstoupil příchod vojsk. Brali jsme se v sedmdesátém roce. Dcera se nám narodila v roce 1972. S ní to bylo jiný než se mnou. Ona byla spíš takovej pecivál. Ještě dnes když vylezu na půdu, tak je tam po ní hromada knížek. Na žádnou červenou knihovnu nebyla, ale zajímaly ji

třeba knížky o tenistech a takovéhle věci. Jí se knížky kupovaly už od dětství. Ale před spaním, než usne, jsme jí nečetli.

Pak jsem měl ještě dvě zaměstnání. Asi po devíti letech v Geodézii jsem odešel do podniku, který se dneska jmenuje Ředitelství silnic a dálnic. V té době jsem poznal celé jižní Čechy. Tady jsem dělal šestnáct let. V roce 1987 jsem nastoupil na Temelín. Ten podnik se jmenuje GEFOS a dělám u něj příležitostně dodneška; občas jdu na brigádu.

Do důchodu jsem šel, když mi bylo šedesát čtyři. To bylo v roce 1997. Četl jsem si hlavně ty válečné věci. Tady musím říct, že předtím to bylo ovlivněný hlavně sovětskou literaturou a mně bylo jasné, že to je informace naprosto jednostranná. To, že nás osvobodili Američani, jsem třeba věděl od nějakýho Venci Stehlíků, který byl Plzeňák. Občas se stane, že si přečtu něco, když mi to někdo doporučí – třeba nějakou knížku z Pacifiku. Mám dva koníčky, což jsou spíš koně – celý život dělám volejbal a myslivost. Vezmu si s sebou občas na posed i nějakou knížku, ale stane se, že do ní pak ani nenahlídnu, protože to, co se děje, mě zajímá víc.

Přiznávám, že žádného autora jsem si nějak neoblíbil. Doma mám hlavně literaturu mysliveckou. Stane se mi třeba, že najdu stopu, kterou neznám, takže jdu do literatury. Od začátku odebíráám časopis *Myslivost* a teď jsem poslední dva roky odřekl, protože dneska je to takhle tlustý [ukazuje]. O myslivosti tam máte jen tři stránky. Jestli jsem si četl i nějaké historky z přírody, třeba Tomečka? Takové ty historky, třeba pytlácké – ne, to já nemám. Musím se přiznat, že na to nemám čas.

S televizí to mám tak, že někdy se povede, že víc, třeba v zimě. Někdy ji nevidím třeba tři dny. Zajímají mě hlavně zprávy. Rozhlas poslouchám, když dělám v dílně, nebo ho vytáhnu ven, když dělám na zahradě. Stane se, že jsem sám v chalupě, takže mám jako společnost rádio. Internet nepoužívám vůbec. Nemám doma ani počítač. Noviny si kupuju, ale příležitostně. Když se něco děje, třeba dneska ty Věci veřejný, tak je kupuju skoro každý den – hlavně *Mladá fronta Dnes*; za *Právo* bych nedal ani korunu; tím bych je podporoval. Časopisy žádné dnes nekupuju.

laborantka, 67 let, Liberecký kraj

nahráno: 12. 6. 2015 (E. Klíčová)

Rodiče jsem měla poměrně starší, maminka mě měla ve třiceti a byli jsme tři sourozenci. Pocházím z dělnického prostředí – maminka byla vyučená švadlena a tatínek kolář, ale tatínek v době krize neměl práci, a tak dělal v nemocnici ve Vysoké nad Jizerou. On byl šikovnej, byl u porodů, u převazů, rentgenoval... už se k řemeslu nevrátil a po válce si udělal ekonomický rychlokurz, a pak dělal v té léčebně správce. To jsme se tam už přestěhovali z Ruprechtic, které jsou blíž Krkonošům. – Já si asi, abych pravdu řekla, nepamatuju, že by nám naši četli, zato ale zpívali, hodně zpívali, jak tatínek, tak maminka. A protože jsme z hor, tak maminka navlíkala korále a byla se mnou doma až do první třídy, tak mi vyprávěla a zpívala. Vykládala spíš, co se stalo v sousedství a tak. Maminka sečtělá tedy nebyla, ale tatínek ano, ten mi i knihy kupoval. Ten nám vždycky vyprávěl, jaký to bylo dřív, jak to vypadalo v době války a po válce. Dřív se o tom asi hodně mluvilo, protože jsme skutečně seděli po obědě u stolu a tatínek takhle vypravoval. Ale protože mám sestru, která byla o deset let starší, tak ta, když jsem šla do první třídy, si už vydělávala, a ta se o mě moc starala. Taky mi kupovala první knížky: Kvěchová, *Mauglí*, to bylo ilustrovaný, na to nemůžu zapomenout.

Před školou jsem určitě úplně číst neuměla. To je zajímavé, pamatuju si šaty, které jsem měla na sobě, i aktovku, všechno, jak jsem šla do školy... ale úplně první knížku... no zřejmě to byly nějaký leporela: *O kohoutkovi a slepičce*, *Ubrousku*, *prostři se* a takový říkadla *Devatero kvítí* od Erbena, *Ladovy říkadla*. První třídu jsem vychodila na vesnici, kde jsme bydleli, a od druhé třídy jsem chodila do Vysoké nad Jizerou. Nejvíc mě to čtení chytlo až potom na základní škole ve Vysoké nad Jizerou. Tam jsme měli výbornou učitelku na český jazyk. Paní učitelka byla i knihovnice. Tam jsem se tedy stala vášnivou čtenářkou, to jsem přišla ze školy a četla, až se na mě maminka zlobila: „Už k obědu!“, „Už toho nechej...“ Ve škole to zkraje byla *Odvážná školačka*, to byla ruská knížka. Já jsem šla do školy v roce 1954, a to byly ty padesátý léta, ta poválečná euforie a Sovětský svaz a tohle všechno a i ta knihovna podle toho vypadala. Pak s přibývajícím věkem jsem přečetla třeba celýho Jirásk. To jsem měla všechno z té knihovny, to bylo od paní učitelky. Ona se jmenovala Lída Hníková a moc na ni vzpomínám. Ve škole jsme si vedli čtenářský deník, měla jsem jich několik svazků. Moc ráda jsem si do nich kreslila a psala úryvky, třeba jen odstavec, to mě moc bavilo. *Poslední medvěd*

na Šumavě 1834, to si barvitě pamatuju, co bylo tehdy. To jsem ohromně ráda četla Baary, Jirásky, Němcovou, vyprávění z Pošumaví. Klasický pohádky jsem dočítala později, ale strašně mě zaujala *Krása nesmírná*, to byla taky ruská knížka, tu mám doma a i vnoučatům z ní předčítám.

Tu paní učitelku-knihovnici jsem měla i na druhém stupni. Je fakt, že vlastně naší třídní byla až potom od té páté třídy, od měšťanky. Úplně to vidím, dřevěné regály s cedulkami od kolika do kolika let... a když někoho viděla, že hodně čte, tak mu něco i doporučila. Já jsem chodila do družiny a potom v měšťance jsme měli takový klub. Ten klub byl místo družiny, od šestý třídy, to bylo pro šestkaře až do devítky... já mám povinnou devítku. Nevím, jestli to bylo všude, ale my jsme tak tomu říkali. Byla jsem i sportovně založená, takže volejbal, běh na lyžích, hodně jsme sportovali, chodili jsme hodně do přírody, ale říkalo se tomu klub. A všechno, ale i ta literatura, mě opravdu všechno bavilo. – Chodili jsme také do literárního kroužku a mívali jsme taková pásma. Paní učitelka vybírala, možná to snad někde přejímala, úryvky z různých knih a od různých spisovatelů a byl z toho celek a při různých příležitostech jako MDŽ jsme s tím vystupovali. Byl tam i pěvecký kroužek, já jsem ještě taky hrála na housle, tak jsem vystupovala i s hudebním kroužkem. Pamatuju si pěvecké soutěže, snad byly i recitační, zřejmě to bylo, ale to jsem neabsolvovala, jedna spolužačka jezdila, ale já jsem spíš zpívala.

Do pionýra jsem chodila, to tehdy nebyl nikdo, kdo by nechodil. Jako pionýrky jsme měly na starosti jiskřičky. Ale mám na to dosti nezáživnou vzpomínku. V pionýru nás nevedli, ani abychom byli nějak nadšení pro socialistickou republiku, ale ani k ničemu dobrému, co by v nás zůstalo. To ten skaut dneska, to je úplně něco jiného, to je i pro život, ale pionýr nám nic nedal. V tom klubu jsme měli, ona nebyla původně pedagog, i když si dodělávala zkoušky, výbornou paní učitelku Jandovou. My jsme s ní chodili do Pasek, kraje *Zapadlých vlastenců*, a s ní jsme si osvojovali Raise. Spoustu zájmů dovedla u nás děti vyprovokovat. Ve třídě jsme byli asi čtyři vášniví čtenáři, co jsme si půjčovali knížky a chodili do knihovny a do toho klubu. Shodou okolností jsme spolu seděli v lavici. A my jsme taky chodili do toho klubu a teď, jak jsme už starší, tak míváme každý rok srazy, tak se setkáváme i tam, jsme taková čtverka.

V patnácti jsem vyšla ze školy a šla jsem pak do Hradce Králové na zdravotní školu. Určitě mě taky začala zajímat nějaká červená knihovna a taky mě už bavily takový ty knížky, kde jsem se dověděla i o zahraničí. Dřív jsme totiž četli hlavně místní knížky: o Podkrkonoší, klasiku, Jiráska. Já vím, že když jsem maturovala z češtiny, vybrala jsem si esej na téma „Co

mi literatura dala pro život“. To jsem psala právě o těch odborných knihách, že se z nich člověk hodně dozví – cestopisy, o vědě trochu, měla jsem ráda Hanzelku a Zikmunda, ale literaturu faktu pak až jako úplně dospělá. V maturitní četbě jsem měla ohromnej náskok už v prvním ročníku. My měli češtináře, který měl chalupu ve Sklenařicích tady... no v mluvnici to malinko vázlo, to jsem byla dvojkařka, ale literaturu jsem měla vynikající, na jedničku. No a ten češtinář se úplně divil – on se vždycky ptal, jestli jsme to či ono četli, a tak jsem se vždycky hlásila. A on mě potom zkoušel, jestli se nehlásím nějak nadarmo. Ale už nebyl tak podnětný jako paní učitelka ze základní školy. To bylo i tím, že to byla spíš odborná škola, češtinu jsme měli jen dva roky, takže v prvním ročníku jsme opakovali a pak jsme měli hlavně rozbory vět. Asi si myslel, že už je to v nás a už si sami budeme vybírat knížky. – Tak ta červená knihovna ne že by mě fascinovala, ale chtěla jsem si to v pubertě přečíst, protože jsem měla rodiče starší a sestra už v té době měla svoji rodinu a na bratra se v některých věcech nešlo moc obrátit. Tak to mě lákalo, to jsme si s děvčaty půjčovaly.

Se sestrou jsem ale byla v kontaktu pořád. Bohužel ji už nemám, ale pořád čekám, že zazvoní a přijde na návštěvu... první šitíčko, první knížky, první manikúra – všechno od sestry Jany. Tak nějak mi nahrazovala maminku. Maminku já měla hrozně ráda, byla vyučená švadlena a šila mi, ale pocházela ze zemědělské rodiny, kde na čtení nebyl čas, neměla vzdělání, navíc byla z pěti dětí a musela pracovat na poli, proto nebyl na čtení čas. Tatínek byl sice taky z pěti dětí, ale už měl pokračovací školu a pracoval v Praze, kde měl staršího bratra, takže tatínek už něco nasával jinak než maminka. Měla jsem ráda třeba příběhy z džungle, *Maugliho*, ve slovenštině *Jahody z divočiny*. No ale Foglar nebyl – to mě strašně mrzí. Na základce se musel vyřadit z knihovny a pak už jsem se k tomu nedostala. Maturovala jsem v roce 1966, to se to pak trochu uvolňovalo, ale literatura šedesátých let se ke mně nedostala. Také jsem už neměla čas. Třeba Foglara znám jen z manželova vyprávění, který měl všechny přečtený, on to četl tajně, mezi klukama to kolovalo.

Ti slavní autoři šedesátých let, ti se ke mně také nedostali, snad Škutina, to něco bylo.

Komunistka jsem nikdy nebyla a nejsem, ale bohužel k téhle literatuře jsem se dostala, až když jsem byla vdaná. Rok 1968 jsem prožila v Liberci. Já si pamatuju, když přijeli takzvaní osvoboditelé – já měla zrovna svou teprve druhou službu, sloužila jsem na transfuzní stanici, no a to byla taková situace, že když tam byly ty tanky, tak děvčata pospíchala domů k rodině a já byla tenkrát svobodná, tak jsem tam musela zůstat.

Za dva roky nato jsem se vdala. Hned přišly ty sedmdesátý léta a už to chladlo a já pak měla v roce 1971 syna a v roce 1973 druhýho, tak se to prostě nějak všechno... bylo toho hodně:

práce a rodina, měla jsem málo času na čtení, to ano, ale nezdá se, že bych jinak své aktivity omezila, dál jsem sportovala, hrála volejbal, soukromě se učila angličtinu, ale bohužel v tom nejsem ani trochu dobrá, začínala jsem několikrát. Literatura mě sice neustále zajímala, ale nejvíc až když potom synové studovali v Praze, tak potom už bylo víc času, to jsem četla zase víc. Sem tam detektivky, ale zase nemůžu říct, že bych je měla nějak ráda. Dneska třeba Vondruška ano, historický detektivky si přečtu ráda, ale co vůbec nemusím, je sci-fi. Teďka mám ráda historický romány a historii vůbec. Noviny a časopisy, o to jsem se zajímala pořád. V osmdesátých letech – to synové studovali a já jsem začala číst. Už jsem se vůbec nevracela ke knížkám, věříte, že třeba ani moji synové nemohli pochopit, že jsem přečetla pět dílů *F. L. Věka*? Byla tehdy jiná doba, pomalejší, bylo na to víc času. V těch sedmdesátých a osmdesátých letech to taky byla odborná literatura, protože jsem si dělala specializaci tři roky chemie a biochemie a dojížděla jsem do Brna, tak jsem byla dosti zaneprázdněná – na Brno ovšem ohromně vzpomínám... K Výstavišti, tam jsme měli doškolovák. To jsem četla spíš takovou odbornější literaturu nebo historický romány, k tomu jsem tíhla, většinou od českých autorů, ale i třeba i *Kdo chytá v žitě* od Salingera, Hemingwaye, Stendhala, velice ráda pak vzpomínám na *Navzdory básník zpívá* Jarmily Loukotkové, na Petišku. Taky jsem četla Frýbovou. Pak Boučkovou, to jsem od ní četla obě dvě knížky. Snažím se, jenže já jsem si vždycky říkala, napíšu si aspoň spisovatele, kterýho čtu, abych to nezapomněla, ale vedla jsem si to chvíli a nevydrželo to. Vždycky jsem se orientovala podle knihovny, co tam bylo nového, nebo kolegyně, švagrová, synové, co mi kdo doporučil.

Po revoluci bych se možná k Foglarovi dostala, ale zpětně jsem tehdy četla Vaculíka, Kunderu... To už jsme nemuseli stát fronty. Já mám knihovnu velkou, knižní čtvrtky to byl rituál, to bylo pěkný, ale stejně jsme se k ničemu nedostali, to, co jsme chtěli, bylo rychle vyprodáný. A já jsem i dost dostávala knihy od synů, ale na ty autory si už ani nevzpomenu. – Do důchodu jsem šla v roce 2004, nepracovala jsem déle, protože jsem u sebe měla ještě osm let maminku, o kterou jsem se starala na plný úvazek. Teď už čtu jediné večer před spaním. Když jsem mívala služby, tak to jsme byly tak vytížený, že jsme přečetly leda časopis nebo noviny, denní tisk.

Možná čím jsem starší, tak nějak teď spíš tíhnu k jiným destinacím. Teď jsem naposled četla *Indickou princeznu* od jedné francouzské spisovatelky. To bylo moc hezký z té Indie, z těch krajín čtu ráda, nebo z Japonska. Je to zároveň i podle pravdy, ta princezna byla Španělka, co se provdala do Indie. Nedávno podle toho natočili i film. Ale když mám moc knih poučných a

naučných, tak potom tak trochu zabrousím opět – už se to nejmenuje červená knihovna, do četby pro ženy. Jsou to spíš takový lehký romány, aby člověk zapomněl. Když mám víc takových odborných knih, u kterých musím přemýšlet, nebo mě to dojíká, tak si potom vypůjčím nějaký ten román pro ženy.

A co se týče dneška, co jsem důchodkyně, tak taky nemám moc času: mám tři vnoučata, se syny jsme koupili velkou zahradu a starší domek, ale určitě čtu víc než předtím, když jsem chodila do práce. Čtu, když si jdu třeba lehnout v deset hodin, a čtu třeba do jedenácti, do dvanácti hodin. Manžel je taky vášnivý čtenář, tak chodíme do knihovny oba dva, podle knihovny se také orientuju, co je nového. Také odebíráme *Reflex*, tam je také, co vychází, ale už stejně knihy tolik nekupujeme. Před rokem 1989 jsme knihy kupovali víc, protože byly i lacinější. Ještě v devadesátých letech jsme knihy kupovali, ale asi s odchodem do důchodu jsme přestali. Nemáme se špatně, žijeme si velice dobře, to si nechci stěžovat, ale už radši chodíme do knihovny. Od dětí dostáváme knihy – máme pejska, tak jsem třeba dostala *Znalec psích duší*, Katku Tučkovou, obě její knihy, *Vyhnání Gerty Schnirch* i ty *Bohyně*, jsem četla a tu jednu i vlastním, tu jsem dostala. Teďka jsem měla dvě takový útlý knížky od jedny spisovatelky, co mně dala kolegyně z virtuální univerzity třetího věku. Bylo to z dneška o rozvedené ženě, ale na tu autorku si nevzpomenu. Ale například Monyovou jsem četla asi dvě knihy, ale to není zrovna moje parketa. Ale pak se mi moc líbilo, to jsem se smála od začátku, to byla vtipná knížka, od Bočka, *Poslední aristokratka* se to jmenovalo, takže se snažím číst i tyhle naše autory.

V univerzitě třetího věku jsme si mohli vybírat obory. Tehdy nás bylo dvacet, když jsme začínali, ale teď už mám po promoci. První byla astronomie, to bylo takový rozjížděcí, asi nás zkoušeli, jestli to ty knihovničky, ty „knihovničky“, tak já říkám našim děvčatům, jestli to zvládnou. Pak jsme měli etiku s doktorem Šolcem, to byl vlastně poradce Václava Havla, na to taky moc vzpomínám, to bylo vynikající. Tak jsme si mohli vybírat z různých témat, takže jsme měli pak i odívání I, II, to bylo od středověku, já jsem dělala jen dvojku, mohli jsme ještě třetí, co se nosilo v té době, pak jsme měli čínské léčitelství. Chodili jsme na přednášky a po šesti přednáškách jsme dělali na počítači zkoušky. Já jsem v té době před třemi lety s počítačem neuměla, ani jsem ho nevladla, tak mě to donutilo a koupili jsme si notebook. Takže to mělo tři klady: přišla jsem mezi lidi, něco jsem se dozvěděla a naučila se s počítačem.

Média. Rádio poslouchám Český rozhlas 2, výhradně Dvojku. To si bereme i tranzistor na zahradu, to mám opravdu ráda, tam jsou zvaní hosté a vždycky se něco dovím. V televizi

nevynecháme zprávy, manžel se v sobotu a v neděli dopoledne dívá na všelijaký pořady: *Toulavá kamera*, *Objektiv*... muži mají víc času, já jen poslouchám z kuchyně, taky *Polopatě*, na to se chodím dívat, to mám ráda, ale že bychom byli vyloženě televizní, to ne. Podvečerní seriály vůbec nesledujeme, to my až od těch zpráv, sport, to musí být. Takže když je sportovní pořad a já se chci na něco dívat, tak mám malou televizi a k ní se můžu uchýlit. A taky nás zajímají na ČT 2 filmy z přírody: *Útěk na Haiti*, podmořské dokumenty, to máme rádi – vždycky, aby nám to něco dalo. Muž také, já už to nemusím, my jsme měli na základce povinný válečný filmy nebo filmy z koncentráku, to mi nedělá dobře, ale muž to sleduje, ty letecký katastrofy a válečný pořady. *Mladou frontu* odebíráme, už co jsem vdaná, tedy čtyřicet šest let. Dneska je tam navíc celý týden nějaká příloha: „Domácnost“, „Víkend“, „Bydlení“... Taky pravidelně odebíráme *Reflex* a *History*, takže teda jednou za čtvrt roku až přes osm set korun platíme za časopisy. Právě když si třeba tu *History* chci přečíst, tak pak někdy utíkám i k takovým lehčím žánrům. Na internetu toho neumím moc, když něco nevím nebo když něco sháním, tak to si to umím vyhledat na Wikipedii, posílám fotky a tak, ale sociální sítě, Facebook, to ne, to vůbec. Jenom když přijde taková nějaká rezoluce od synovy tchyně, která žije v Praze, rezoluce, že prosí média, ať nezkrslují situaci o Ukrajině a Rusku, tak to podepisuju a přijímám, ale jinak se nezúčastňuju, i mě synové varovali, takže to radši ne.

Moje životní kniha je *Mauglí*, to jsem četla mnohokrát, pak ještě ta *Kráska nesmírná*. Mám ráda dobu Karla IV. a podobně, tak ten Vondruška nebo Hora Hořejš, od něj mám všechny knihy, i to, co bylo v rozhlase, *Toulky českou minulostí*. Pěkný je, že si v tom čtu, i synové si v tom četli a že to budou dědit vnoučata.

Synům jsem četla a ti taky čtou vnoučatům, ten mladší ani nemá televizi, on učí na waldorfské škole, jeho žena na základce, oni se skutečně věnují dětem, které také chodí na waldorfskou školu. To je znát, oni neusnou bez nějakého příběhu. Druhý syn si až teď ve čtyřiačtyřiceti přivezl z porodnice první dítě, tak to ještě nečte... Myslím, že pokud se lidi mohou dostat ke knihám, že to život hodně obohacuje, ani třeba nemusí mít vysokoškolský vzdělání, ale kdo čte, tak se s ním dá líp povídat... a myslím, že se obohacuje ohromně.

V každém případě se pozná, kdo čte a kdo ne, si myslím.

Teď jsem toho zas tak moc nepřečetla, spíš jako dítě a žákyně, ale vidím to i u svých synů, ač mají vysokoškolský vzdělání, tak mají ještě díky knížkám rozšířený obzor. Dokonce ten náš mladší syn napsal knihu o Goethem, on vystudoval filozofické vědy. I já jsem v něm zasíla semínko, který ve mně třeba rodiče nebo spíš sestra. Myslím, že kdyby se rodiče víc snažili,

tak z ledaskoho by byl i lepší člověk. Že by se pak upínal třeba tímto směrem než k alkoholu a drogám.

důchodkyně, dříve mistrová, 67 let, Kraj Vysočina

nahráno: 22. 2. 2011 (M. Vondráčková)

Narodila jsem se v roce 1943. Co se týká mých rodičů, tak maminka, jako mladá, si vystříhovala... Tenkrát vycházely takové ty všelijaké, řekla bych, romantické – Kyzlinková, Javořická a tak dál, tak si to vystříhovala a nechávala si to svazovat. Tatínek, ten měl rád válečnou literaturu, ještě mám doma mnoho knížek, které jsme mu kupovali. Že by nám rodiče nějak moc četli, to snad ani ne. I když tatínek, když jsme třeba drali peří, tak nám četl, my jsme draly a on nám četl, ale jinak nám dost povíдали pohádky.

Na první knížku si v žádném případě nevzpomenu, ale vím, že jsem měla ráda *Káju Mařika*, *Gabru a Málunku*, *Malého Bobše* a všechny takové... A hlavně jsme měli teda, a mám ještě dodneška a dost jsem četla, i třeba synovci, pohádky Boženy Němcové. Ve škole jsme měli velice dobrou učitelku, co se týkalo českého jazyka. Vedli jsme si čtenářský deník, ten po nás chtěla, měli jsme tam mít i sem tam nějakou tu citaci z té knížky, takže se to těžko dalo nějak opsat... Moc jsem nečetla mayovky teda, to jsem moc nemusela. Ale tajně jsem četla ty maminčiny vystřížené knížky. Takové ty zamilované, ještě ve věku, kdy ona si myslela, že to teda ještě nemusím... Povinná četba jasně, k samizdatu jsem se nikdy nedostala.

Měla jsem ráda, i když se k němu už nevracím, Remarquea, toho jsem měla kompletně celého, teď vím, že vyšly ještě dvě knížky, které kdysi dávno u nás nebyly. Ale jednu z toho jsem si teda půjčila v knihovně, ale nevím, možná už mě ten Remarque tak jako přešel... ta už mě teda moc nezaujala. Mám ráda historické knížky, z toho teda vyplývá třeba Vaňková. Ráda jsem četla i Kožíka, ten měl životopisné knížky. Mám doma knížky od Loukotkové, četla jsem jedno období dost ráda Stanislava Rudolfa, takové ty dívčí románky.

No a teď už spíš teda Holcovou, Borskou, Zdeňku Brabcovou, Frýbovou, tu mám myslím taky skoro celou, Loukotkovou jsem dost četla... I třeba takové ty historické, jak je od Bohumila Říhy, jak je ta trilogie z doby Jiříka Poděbradského. Jiráskova jsem četla, protože byl povinný, ale k tomu bych se dneska už ani moc nevracela. On je hodně popisný a takový dost těžký. Dneska už spíš sáhnou po takových těch lehčích knížkách.

Chodím pravidelně do knihovny, minimálně těch sedm osm knížek za měsíc přečtu. Takové ty čtyři jsem tenkrát i v práci přečetla. Dělal jsem mistrovou učňům na potravinách, potom,

když se to tak jako rozpadlo, tak jsem dělala na prodejně. Mám maturitu a pedagogické vzdělání...

Co se mně třeba líbí... Tak třeba se mi líbil od Jirotky *Saturnin*. Co jsem měla vypůjčené od švagrové, od toho, nevím, jak se to správně čte, toho Coelha, *Alchymista*... Ale ten mě teda moc nezaujal. Sice jsem ho přečetla, protože vím, že se umístil. To jsem si nechala v knihovně vytisknout, těch sto knížek, a tak jsem se snažila z toho, co mají, si to přečíst. I když hodně z toho jsem teda četla. Ale ten teda mě moc nezaujal, švagrová má od něj ještě další knížky, ale ty, říká, že jsou ještě slabší než *Alchymista*, tak ty jsem ani nečetla.

Ještě Herriota mám docela ráda, to je takové jako odlehčené. Nebo MacDonaldovou, ať už je to *Vejce a já* nebo tak... Podle toho, zrovna jakou mám náladu, když je to něco takového na odlehčení. Jedno období jsem dost četla detektivky, ty už teď taky tolik ne. Když přijdu v knihovně na nějakou knížku o ženách v těch arabských státech, muslimkách a tak dál, jaké tam mají problémy, takové ty ženské, tak po tom ráda sáhnu.

Co teda nemusím – Viewegha. To je takový jiný styl, toho teda nemusím. Co se týká teď, tak třeba Holcovou mám ráda, Brabcovou, Borskou, to jsem říkala, Loukotkovou, o té Frýbové už jsem mluvila. Ještě teď, když jdu do knihovny, tak prvně si vybírám tam z těch vrácených knížek. Docela mě zajímají, nebo ráda bych si tak nějak přečetla naše spisovatele, ale bohužel teda se mi nepodařilo sehnat nikde takové ty současné, abych měla přehled. Měla jsem, nebo mám doma, slovník cizích spisovatelů a slovník českých spisovatelů, ale to je někdy do roku, já nevím, 1978. Ale ty nové už teda... nemám přehled.

Knihovnu mám velikou, teď dostávám knížky, synovec, neteř, ti mi kupují, protože vědí, že se mi zavděčí. Ale já sama, no teď dětské knížky... Tak tomu malému čtu. Ještě synovci, to se všichni divili, když byl malý, dneska už je dospělý, má už dítě, ale když byl malý a byl u nás, tak jsem mu četla, vybírala, ze *Starých pověstí českých* takové ty zajímavosti – jak se stavěl Karlův most, jak tam vozili a dávali ty vajíčka do malty, nebo o tom kouzelníkovi Žitovi, to se mu vždycky líbilo. Vždycky jsem mu z toho vybírala jen takové ty kousíčky, které teda jako dítě strávil.

Knížka, ke které se vždycky ráda vrátím – *Věčně zpívají lesy*, třeba. Už se moc nevracím teda k takovým těm knížkám, co jsem kdysi četla. Když se takhle dostanu k nějakým časopisům nebo k novinám, kde mají třeba prodej, jak, kdy, co kdo dostal nebo kde kdo měl nějakou

úspěšnou, tak si to vždycky píšu a pak to hledám v knihovně. Málokdy se tam teda k tomu dostanu, protože některé věci se nedají... No, tak snažím se, abych něco věděla, no ale... Knížka je asi lepší než filmové zpracování, protože ono do toho filmového zpracování se všechny ty vtipnosti nedostanou, je to prostě stručné. *Saturnina* jsem četla víckrát, i když ho doma nemám.

Teď už knížky nekupuju, knížek mám mraky, jednak celkem dneska knížka je drahá záležitost a prostě to, že si to člověk může jít vypůjčit v knihovně... protože některé knížky opravdu přečtete jednou a už bych se k nim ani nikdy nevracela, k některé se po čase teda vrátím... Když se mi to nelíbí, nebo když prostě dojdou kolem šedesáti sedmdesáti stránek a nezaujme mě to, tak to prostě nedočtu. Nenuťím se jako to přečíst, když je to něco takového... Poznámky si nedělám a někdy mě to mrzí, že bych si měla aspoň teda napsat název a autora, protože se mi stane pak v knihovně, že mi řeknou, tohle jste měla v roce 2007 nebo 2008, protože oni jak jedou na počítače, tak to prostě zjistí. Protože si nepamatuju název a už toho spisovatele, protože někteří ti spisovatelé, člověk když je vidí, tak po nich znovu sáhne, a už si nepamatuju teda ten název no...

Četla jsem hodně a čtu hodně, a myslím si, že jsem vyprovokovala i kamarádku k tomu, aby chodila do knihovny, protože ona nechodila, tak jsem ji tak nějak zlákala, takže už chodí do knihovny. I když ona čte něco úplně jiného, já už dneska takovou tu Javoříckou, Kyzlinkovou a takové, to teda nemusím. Protože to člověk ze začátku už ví hned, jak to dopadne, přeskočí dvacet stránek a stejně nic se neděje, to jako nemusím. Ale když jsem nemocná a není mi dobře, potřebuji si spíš odpočnout, abych u toho nemusela moc přemýšlet, tak sáhnu po nějaké té knížce po mamince, co tam jsou, ale to jen spíš tak jako na oddych.

důchodkyně, dříve knihovnice, strážná, 67 let, Kraj Vysočina

nahráno: 21. 3. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem tady na hájence v Domamili v roce 1945, těsně po válce; bylo to úplně na samotě, kde nebyla ještě ani elektrika – do mých třinácti let. Otec byl hajný, matka vyučená krejčová, ale byla v domácnosti, hospodařila. Četli jsme při petrolejce, čtení proto byla u nás vzácnost. Při petrolejce jsme se vždycky večer sešli, někdo něco pracoval. Z rodičů mi četla hlavně maminka, knih bylo málo, takže se četlo všechno – i pohádky, i ze starých kalendářů, i něco cestopisného. Měla jsem staršího bratra, takže jsem poslouchala třeba ty cestopisy, to už bylo spíš pro něho. Z doby, kdy jsem ještě neuměla číst, mi utkvěla kniha, kterou dostal bratr – byl to *Špalíček*, který ilustroval Mikoláš Aleš. Stále jsem si ji prohlížela. Z té doby si pamatuju, že byl zvláštní prodej knih, ale knih ruských (v azbuce): na hájenku nám přišla taková bednička knih, z ní jsme si mohli vybrat, zaplatit složenkou a byla tam adresa dalších zájemců. Ale přitom my jsme si nic neobjednali, chodilo to po nějakých adresářích. Mně se ty knihy ale strašně líbily, protože v nich byla myslím nějaká princezna, byly zkrátka pěkně ilustrované. Jako děti jsme hodně četli s baterkou pod peřinou, to bylo tehdy, když jsme ještě neměli světlo, tak jsme knížky pak dočítali s baterkou. Četli jsme hodně knížky i na půdě u otevřeného vikýře.

Do školy jsem nastoupila v roce 1951; v té době jsem uměla jen pár písmenek, ale číst ne. Z hájovny jsem chodila do Štěpkova, což byla nejbližší vesnice; půlhodinka pěšky. Byla to jednotřídka. Měli jsme pana učitele, byla tam i knihovna – zabalené knihy v šedivém papíru. Pan učitel byl velice náboženský člověk, takže se nás snažil co nejvíc naučit. Byla to jednotřídka, takže to probíhalo tak, že jsme museli něco dělat a pan učitel se staral o druhé v lavicích. Takto jsme většinou stihli poslouchat i to, co bylo pro jiné. Pro nadané žáky to bylo výborné. Víím, že jsem v té době kromě učení nesla na zádech nějakou tu knížku; dost jsme si ze školy půjčovali. Vzpomínám si třeba na Štorcha – bylo tam třeba něco, co se odehrávalo u pramenů Rokytky, u nás máme také prameny Rokytky. – V tomto kraji se odehrály babické události, takže si pamatuji na milici a ozbrojené strážce, které se tam rozestupovaly a hledaly vrahy. Rodiče nás ale politickou situací tolik nezatěžovali.

Do šesté třídy jsem chodila tady do Domamile; byla to osmiletka. Tady více zapracovala rodina, protože už jsme více dostávali knížky – třeba Verne, taky nějaký Zikmund a

Hanzelka. Vzpomínám si, že se mi ale nelíbil *Kája Mařík*, i když jsem byla z hájenky. Zdálo se mi to takové až nepravdivé. Nečetla jsem ani žádnou dívčí četbu; v té době toho bylo málo. Mým vzorem byla máti, která měla nejoblíbenější knihu *Kámen a bolest* od Schulze. Já jsem ji ve svých dvanácti přelouskala, ale nevím, jestli jsem všemu rozuměla; objevila jsem ale, jak bohatý jazyk je čeština. Jinak rodiče mi nic nezakazovali. Pokud bych jim měla za něco poděkovat, tak za volnost. Knížky jsme si mohli vybírat, jak se nám hodilo. Mohli jsme číst cokoliv. Mezi dětskými a dospělými knihami žádný předěl necítím. Z dětství si vzpomínám například na knížku od Plevy – *Kapka vody*. Tehdy jsem pochopila, že při psaní může obživnout cokoliv. A *Ezopovy bajky*, krásně ilustrované Hollarem. V takové knize stačí zalistovat a hned je všechno jiné.

V roce 1959 jsem nastoupila v Moravských Budějovicích na gymnázku; tehdy to byla jedenáctiletka (tři roky). Měli jsme velice mladou paní třídní (ruštinářka-češtinářka), tady se už odehrávají i moje první literární pokusy. Ale u nás toto nebyla žádná vzácnost – trochu psala i máti, byla takový vesnický písmák. Jedenáctiletku jsem ukončila v roce 1962. Asi i zásluhou paní profesorky jsem objevila zdejší krajevou literaturu, třeba Březinu, Nezvala – máti na něho vzpomínala, že se s ním párkrát viděla. Doma jsem se dozvěděla zase něco o Demlovi (ten učil mého dědečka) a Florianovi. Taky Kosmák, protože moje máti je za svobodna Kosmáková; rod Kosmáků je tady všude kolem. Z té doby si vzpomínám na *Světovou literaturu*; ten časopis mi velmi pomohl. Odebírala jsem ji.

V roce 1962 jsem maturovala, potom jsem nastoupila na knihovnickou školu do Brna. Chtěla jsem někam ke knihám. Byla to dvouletá nástavba. Tam jsem musela leccos dohánět – jazyky a světovou literaturu. Na tu jsme měli velmi dobrou kantorku. Na této škole byla pro mě zajímavá hlavně praxe. Dostala jsem se do velkých knihoven... i do Rajhradu – to byly krásné historické knihy. Taky nás brali na vyřazování knih, byly to kupy knih a my jsme si mohli občas nějakou vzít. Vždycky se mi podařilo vytáhnout tu pravou. Víím, že jsem si vytáhla nějakou mystickou knížku.

Knihovnickou jsem skončila v roce 1964, další rok jsem se vdávala. V té době jsem nastupovala praxi do Ostravy. Prvně jsem dělala metodičku – měla jsem bez praxe poučovat ostatní (v městské knihovně). Potom jsem se dostala do hudebního oddělení. Zakládali jsme v té době i slepeckou knihovnu. Vzpomínám si, že tehdy jsem si objevila Exupéryho – *Malý princ* a *Noční let*. V té době vycházely velice dobré knihy; pořád se k nim vracím – třeba

Kobo Abe – *Písečná žena*. Ta mi vyhovuje po všech stránkách: je to románový příběh, krásně napsaný, zajímavý příběh. Také třeba Pessoa *Město bez moře*, což je kniha napsaná jednou větou, taky výborný překlad. Šedesátá léta, to je pro mě čtenářský vrchol, jsou to knihy navždycky. – Vdávala jsem se v roce 1965, v roce 1971 se mi narodilo dítě, mám jen to. Nezkoušeli jsme na ní nic, spíš aby měla ke knihám volný přístup. Knížek u nás bylo dost. Jinak dceři jsme hodně četli. Vzpomínám si třeba, že se jí nelíbili *Broučci*. Jinak manžel četl spíše odbornou literaturu, taky nějakou uměleckou o malířích; moc románů asi nepřečetl. Dcera je psychologka, takže se také dala hlavně na odbornou literaturu. Myslím, že ani ona moc románů nepřečetla.

V Ostravě jsem byla do roku 1979. Pak jsme se vrátili sem do Domamile; to jsem se ale už ke knihovnictví nedostala. V Ostravě jsem ale už začala sama psát a publikovat. Existoval tam Autoři v povijanu; byla to taková literární skupina při kulturním domu VŽKG; bylo nás tam asi dvacet a všichni psali básně, tak asi právě proto jsem se dala na kratičké povídky. Něco mi pak vyšlo v *Kulturním měsíčníku* a ve sbornících *Generace*. Taky jsme měli pořady v Divadle hudby; taky jsme si k tomu promítali moje koláže. Tady jsme se setkali s paní spisovatelkou Pedešvovou, k níž jsme pak chodili (na Soláň). Co kdo napsal, jsme si četli. Jestli se k nám dostávaly samizdaty a exilové knížky? Nedostávaly. Jenom jsme slyšeli, že je nějaký spisovatel, který nechce emigrovat, a on to byl Václav Havel. Musím taky vzpomenout, že do knihovny v té době (po osmašedesátém roce) chodili někteří čtenáři a chtěli, aby se vyřadila ta a ta knížka, vzpomínám si, že v jednom případě šlo o detektivku. Pamatuju si asi na tři takové čtenáře. A že jestli to neuděláme, tak si půjdou stěžovat výš. Taky jsme kromě toho museli z fondu vyřadit knihy podle seznamů, které jsme dostávali. Všechno se muselo vázat do balíku, přesně spočítáno; nikdo si nesměl nic vzít, to vůbec nešlo. Přes to šla ještě nějaká kontrola. Jestli to někdo počítal, to nevím, takže kdyby se tam podstrčila nějaká jiná knížka, možná by to nerozbalovali. Mysleli jsme, že je to jen na určitou dobu, že se ty knížky zase vrátí zpátky. Odvezlo se to do zvláštního skladu. Co mi ještě z mého ostravského knihovnictví utkvělo? Že některé knihy lidem pomohly. Víím, že jsem jedné paní, když byla nemocná, tak jsem půjčila *Knihu o životě a smrti* Axela Muntheho. A ona mi za to přišla poděkovat; stalo se mi to i s jinými lidmi. Občas jsem zaskakovala i v dětském oddělení a tam se vybíralo a doporučovalo obzvlášť. Na lidi kolem mě se dalo spolehnout. Ředitelka sice byla trochu angažovaná, musela na všechny schůze, ale my jsme jí fandili, protože dala knihovny do pořádku po vzhledové stránce.

V roce 1979, jak jsem říkala, jsme se přestěhovali zpátky, tady jsem měla nastoupit do knihovny do Moravských Budějovic. Ale nějak to nevyšlo. Sehnala jsem potom místo v dětském domově v Duchcově, což je odsud nedaleko. Úplně jiná práce. Dala jsem tady do pořádku místní knihovnu; některé starší děti mi i pomáhaly. Byly to děti bez rodičů, některé měly rodiče, kteří si pro ně občas jezdili. Děti nám tu nemusely říkat „soudružko“; mohly nám říkat „teto“; někdy říkaly „soudružko teto“. Tady jsem byla asi tři léta; pak se uvolnilo místo na vysílači (byly tam i rušičky), kam jsem nastoupila. Tam jsem dělala velitele ostrahy. Tam jsem mohla hodně psát. V roce 1989 jsem šla do předčasného důchodu. I tady byla malá knihovnička (odborová), trochu jsem jim ji vylepšila. Ve službě tam bylo tak dvacet pracovníků.

Čas po roce 1989? Přihlásila jsem se do Knižního klubu, ale byla jsem jím zklamaná, takže jsem se potom odhlásila. Zjistila jsem, že už ty nové věci nejsem moc schopna vnímat. Nevím, čím to je. Nejvíc mě potěšilo, že jsem si mohla vydat knížku sama; to dřív nebylo. Jde to zvládnout i finančně. Nemířím do Prahy, protože pro mě je zajímavé, když mohu s nakladateli hovořit, proto zůstávám tady v regionu. Osobní kontakt s nakladatelem považuju za nutný. Od svých čtenářů zpětnou vazbu občas dostávám. Jednou jsem dostala i dárek – ručně upletenou síťovku, protože jsem napsala takový fejetonek „Nákupní taška“. Chodí mi i nějaké dopisy; získala jsem i pár přátel – většinou jsou to ženy. Našly si mě na internetu (mám své webové stránky) a napsaly mi. Teď se ozývají i autoři, s nimiž jsem začínala.

Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? Asi je jich víc, ale asi nejvíc Ludvík Aškenazy – *Černá bedýnka*; tam je totiž obraz (fotografie) i text. To je spíše inspirativní záležitost. Pak ještě Carlos Fuentes – *Smrt Artemia Cruze*. Tam jsou osoby „já“, „ty“, „on“. Dále třeba Jaime Pessoa – *Město bez moře*; k tomu se můžu vracet pořád; u nás vyšla v roce 1969. Můžu ji otevřít kdykoli a vždycky můžu najít zajímavou část... a krásně si vždycky odpočnu. Dále Italo Calvino – *Nesnadné lásky*; to proto, že hlavně píšu povídky; je to srozumitelné obsahově a i poutavě čtenářsky napsáno. Mám to tak, že u všech těchto knížek vím, že je napsána tak, že se do toho už sama nemusím ani pouštět, protože bych to líp nedokázala. Možná mě to svádí i víc psát pro děti.

Mé zvyky a rituály. Od čtení jsem v životě nikdy neodpadla. Knížku mám na všechno, nejen na odpočinek. Kniha je můj stálý přítel. Jsem zvyklá číst hodně venku, to bylo hlavně za časů,

kdy jsem bydlela na hájovně. I dnes hodně čtu venku. Čtu cokoliv pořád. Rozečtenu dokážu mít jen jednu knížku.

Jiná média? Na televizi se dívám stále méně a méně, i když mám stále více a více času. Je to ale všeobecný fenomén: čím více programů, tím více balastu. Sleduju hlavně zprávy, pořady o přírodě a někdy se i díváme na něco v rodinném kruhu, ale seriály ne. Občas se podívám i na nějaký film – třeba *Kolja*. Tady se do kina moc dostat nedá. V rozhlase poslouchám hudbu, většinou vážnou, což se dá i při psaní a čtení. Internet používám – odepisuju jenom na poštu, pak mi počítač slouží místo psacího stroje. Informace ale na internetu nehledám. Noviny a časopisy čtu nejraději při snídani. Odebírám časopis *Příroda a Magazín 2000* – to je i trochu sci-fi, hlavně na odpočinek, jsou to věci, které se ještě nemůžou napsat jinde, jako že něco bylo vynalezeno, tak se to objevuje tady. Literární časopisy jsem četla dřív, teď ne. Viewegha jsem přečtla, ale nějak mi neučaroval. Líbí se Fulghum. Soustředuju se spíš na zdejší autory – ať už o historii, něco o Březinovi... nebo třeba jaké jsou kameny. Nejvíc mě potěší, když je fotografie a dobrý text.

vychovatelka, dříve učitelka na učilišti, 67 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 3. 3. 2011 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1944; jsem jedináček. Pocházím od Brna z Chrlic. Tatínek zůstal v Německu, nevrátil se z nasazení. Byla jsem s maminkou a babičkou. Ty mi jednak vyprávěly, pohádky a to, co se tradovalo, jednak jsme doma měly velkou knihovnu. Z nejtělejšího dětství si pamatuju na Alšův *Špalíček*, *Říkadla*, pohádky Boženy Němcové. Naše knihovna byla spíš „ženská“, ale potom, když jsem si to sama probírala, tak tam byl třeba Dostojevskij, Wolker, Puškin, zkrátka klasika.

Do školy jsem šla v roce 1950, v Chrlicích, chodila jsem tam osm let. Už na mateřské škole jsem měla vynikající paní učitelku (ona byla ředitelka), a protože jsem měla památník, tak mi do něj napsala básničku; pamatuju si ji dodneška. V první třídě jsme měli moc hodnou paní učitelku; na konci první třídy jsme byli na pohřbu její dcery – stejně staré, jako jsme byli my. Ve druhé třídě jsme měli paní učitelku, která krásně kreslila; tady to byla spíš říkadla doprovázená kresbou. Měli jsme to na nástěnkách. Ve třetí třídě jsem zjistila, že nesmím říkat všechno, co si myslím. Musím říct proč. V roce 1953 u nás byla obrovská bouře, povodeň; ve třídě nás bylo pět, co jsme nechodili do náboženství. Pan řídící to domluvil s katechetou a říká, že půjdeme na náboženství, že nás nemůže odvést domů. A jenom jsme tam přišli, pan řídící zavřel dveře a katecheta začal: „Vy jste bezvěrci, budete se smažit v pekle, v ohni...“ Já jsem chvíli poslouchala, pak jsem se přihlásila a říkám: „Ale, pane katecheto, to není pravda, maminka říkala, že žádný peklo není.“ A on, byl to takový silný člověk, červený, zbrunátněl a zařval: „Martó, ven!“ A kluci říkali: „My jsme s ní.“ Tak jsme hráli na chodbě fotbal; z ponožek jsme si udělali pucku. No, nebyli jsme potichu. Pak přišel pan řídící a ptal se: „Co se vám stalo?“ „On ju vyhodil a my jsme šli s ní.“ A tak nás rozváděl domů a se mnou šel poslední a říká: „Martó, pamatuj si, že nemůžeš všude říkat to, co si myslíš.“ A tento pan řídící nás měl k četbě. Taky si pamatuju, že v té době byly recitační soutěže. Celkově můžu říct, že jsme měli dobré učitele.

Na druhém stupni si vybavuju hlavně to, že jsem měla stejně starého bratránka, který mě zásoboval takovýma klukovskýmá knížkama: hlavně to byly foglarovky. Holčičí věci mě bavily tak do čtvrté páté třídy. Pak už převážil sport. A taky knížky v této době byly hlavně o sportu a knížky cestopisné. A taky jsem se snažila číst v ruštině, protože jsme měli dobrou

ruštinářku. Taky jsem recitovala. A taky nás to bavilo. Byly v té době i lidové kursy ruštiny (LKR). Hodně se recitovalo a mně se to vše líbilo. Vzpomínám si, že jsem hodně četla večer s baterkou pod peřinou, foglarovky a tak. Když jsem studovala, dělala jsem to taky, ale četla jsem už jenom odbornou.

Na jedenáctiletku jsem nastoupila v roce 1958, bylo to v Brně, na Opuštěné. Měli jsme paní učitelku češtiny Habartovou, která dva roky studovala na Sorbonně v Paříži. U ní jsme přešli spíš na světovou literaturu. Dávala nám směr, kterým bychom měli jít, ale vycházelo se hlavně z tehdejší povinné literatury. Taky jsme si vedli čtenářské deníky. Ze začátku jsem si ho vedla ráda, ale pak si na něj už člověk zvykl. Měli jsme tu výhodu, že jsme tam mohli lepit i různé věci, třeba vstupenky z divadel a koncertů nebo výstřížky. Dobová četba? Začalo to *Odvážnou školačkou*, přečetla jsem i Pavlíka Morozova... a pak už to tak nějak skončilo, přešli jsme na *Oněgina*, na Tolstého.

Jedenáctiletku jsem skončila v roce 1961 a pak jsem šla na přírodovědeckou fakultu do Olomouce, obor zeměpis a tělocvik. Tady už to byla spíš odborná literatura, všechno, co souviselo s cestováním. Z tělocviku to byla hlavně odborná literatura ze všech odvětví sportu. Nejvíce mě zajímala atletika, třeba různé metodiky. Z kultury té doby to bylo v Olomouci hlavně divadlo. Pak taky kino, taky tam bylo pěkné muzeum. A taky jsem dělala sport závodně, takže jsem toho času zase tak moc neměla. Dvakrát týdně jsme jezdili na závody a mezi tím trénink. Většinou se študovalo ve vlaku. Fakultu jsem dokončila v roce 1966. Z té doby si vzpomínám hlavně na *Literární noviny*, pak už jenom odborné časopisy z jednotlivých druhů sportu.

Pak jsem nastoupila na učiliště do Hustopečí a jsem na něm dodnes, dřív jako učitelka, teď už jako vychovatelka. Vdávala jsem se v posledním ročníku na fakultě, v dubnu, v říjnu se mi narodil syn. Doma jsem byla jen tu krátkou dobu, co jsme mohli být doma, hodně mi pomáhala maminka. Pak se mi narodil ještě druhý syn. Oni byli zvyklí, že u nás byly knížky, taky proto, že jsem dělala ještě druhou vysokou školu při zaměstnání (1972 až 1975) – obor občanská nauka na filozofické fakultě v Brně. Oni viděli, že se učím – a „co to máš, co to máš?“ A já: „Pojď, tady máš knížečky.“ Kupovali jsme pohádkové lístečky, měli doma spousty pohádek... taky leporela. Ty pěkné knížky, jako třeba Němcová a Erben, to jsem ještě měla strach jim nechávat. Když byli větší, tak se z nich sice stali čtenáři, ale jen úzce zaměření – na ryby. Samé ryby, ryby, ryby... A to jim zůstalo dodneška. K tomu pak ještě

profesní literatura, dále televize a internet. Jinak u nás doma jsme dlouho televizi neměli, ale hrálo rádio a v něm se poslouchaly pohádky. V neděli o půl druhé všechno muselo být hotové a poslouchaly se pohádky. A pak taky večerničky – Hajaja. Televizi jsme kupovali v sedmdesátém roce. Když v ní byla pohádka, tak to se mohli dívat, jinak ne. Tohle jsme se snažili i u vnoučat, pokud byly u mě.

Když jsem učila, tak to bylo tak, že učňové neměli zeměpis, jedině snad v rámci občanky jsem mohla něco doporučit. Tady toho prostoru bylo dost. Dávala jsem aktuality, a když měl žák aktualitu ze světa, tak aby nám něco řekl o té zemi, musel si něco přečíst. Posílala jsem je proto do knihovny. S děvčatama to bylo o něco jednodušší – tam se šlo přes módu. Některé to chytlo, četly hodně, ale některé ne. Na učilištích to není moc módní. Až se stala z učiliště střední odborná škola, tam už se četlo víc. Změny v roce 1989 vnímám ve školství záporně. Jinak kultura tady v Hustopečích, na malém městě, funguje ohromně. Když přijedou známí, tak obdivují, co my tady všechno máme: sport, divadlo, koncerty, přednášky. Že se toho po roce 1990 tolik otevřelo, jsem přivítala, ale děti to nepřijaly. Řekla bych, že je to nezajímá. Dnes k nám sem chodí žáci s horším prospěchem a diametrálně jiným vztahem ke kultuře. Oni mají kulturu pivo, cigarety, drogy. V sedmdesátých letech k nám chodily děcka s vyznamenáním, dnes je to jinak. Říkala mi češtinářka, že na přijímací písemku jí na otázku, co napsal Jan Amos Komenský, psali – *Kolja*. Nečtou, mají hezkou knihovnu, češtinářka se snaží... Teď dělám vychovatelku. Snažím se s nimi chodit na výstavy (těch je tady hodně), taky do knihovny jsem s nimi chodila. Snažíme se...

Od čtení jsem nikdy neodpadla. Kantor musí pořád v tom svém jet. Přešla jsem však k takové literatuře... detektivkám, hlavně do vlaku. Jsou to sešitky. Napřed jsem ve vlaku opravovala, ale pak jsem si řekla, že musím vypnout, a četla jsem hodně detektivky. Mám oblíbeného Erbena nebo Agathu Christie, Perry Mason. Teď už na ně zase není čas. – Mezi své nejoblíbenější knihy počítám encyklopedie z různých oborů. Knížky kupuju pořád, i když jsem si říkala, že už je kupovat nebudu. Hodně taky čtu knížky z regionální historie, dala jsem se do klubu historie a vlastivědy. To je to hlavní, co čtu. Současní autoři? Viewegha a Monyovou tady míváme na besedách. Od Monyové jsem četla asi šest knížek. Něco jsem viděla v televizi, tak jsem říkala, že bych si to radši přečetla, protože mám radši knížku, napřed knížku a potom film. Z posledních knih světové literatury si vzpomínám na *Moštárnu*, *Řeku bohů*. Hodně teď čtu i na internetu, ale hlavně noviny, všechny noviny, co tam jsou, *Blesk* ale ne. Jinak čtu většinou po obědě, knížky, dám si takovou siestu. Před spaním už číst

nemůžu, protože mi to nedělá dobře na oči. Abych večer četla, to už musí být knížka. Takto jsem jedním dechem přečetla Okimuru, ten jeho životopis. Je to Japonec, co bydlí v Praze a má cestovku. Byla na to fronta. Když mám náladu, tak si hrábnu do knihovny a vezmu si něco. Mám tam hodně životopisných knih o hercích a sportovcích, ale třeba i Plácido Domingo, Mozarta. Taky sáhnou občas po poezii, třeba po Wolkrovi. My jsme ho znali jenom ze školní literatury a já objevuju, že on napsal spoustu jiných věcí, které mně zůstaly jako studentovi utajeny. Taky Havlíčka Borovského, to když je člověkovu moc smutno, Žáčka. Puškina jsem měla ráda, k tomu se vracím.

V televizi se dívám na zprávy a na sport. V práci se dívám na to, co nemám doma – Spektrum Animal Planet. Pak mě zajímají přírodopisné seriály, co dávají u nás. A také staré filmy a staré seriály. Ty nové ne. U nás jede ČT 24, zprávy, aby byl člověk v obraze, co se děje.

důchodce, dříve farmaceut, 67 let, HL. město Praha

nahráno: 26. 5. 2015 (B. Svobodová)

Narodil jsem se v roce 1948 v Uherském Ostrohu, kde bydleli rodiče mé maminky. Mí rodiče v té době bydleli v Bánově, což je asi třicet kilometrů od Uherského Ostrohu, a tam bydleli rodiče mého táty a do mých pěti šesti let jsme tam žili s nimi. Jsem vdovec, manželka zemřela na onkologické onemocnění a zůstala pro mě ženou jedinou. Vzali jsme se v roce 1976, žili jsme v Praze, vychovali jsme dva syny, oba vystudovali vysoké školy a teď mají velmi slušné zaměstnání.

Co se týče mého rodinného zázemí, tak rodiče mého táty vlastnili velký zájezdní hostinec v Bánově, byl tam i kinosál, takže táta vedl místní kino, velkou hospodu nebo i Bař'u, který v těch lokalitách sídlil. Takže zázemí, když jsem přišel na svět, bylo velice příznivé a obdobná situace byla i u mé maminky, děda byl nejdřív prvorepublikový četník, pak velel pátracímu oddílu. Ale po roce 1948 se změnila poměry, ten, kdo byl bohatý, byl chudý, a zase opačně. Zájezdní hostinec byl samozřejmě zabaven, děda s babičkou přemístěni do nějakého skoro chudobince... Ale rodiče byli oba absolventi obchodní akademie. Pár let předtím, než tam odmaturoval táta, tak tam odmaturoval i Tomáš Bař'a, byla to taková trošku lepší škola, a i z toho důvodu si myslím, že měli slušné zaměstnání. Táta pracoval v projekčních organizacích, maminka celý život v Jednotě jako účetní. Na dětství teda nemůžu pohlížet tak, že bychom nějak finančně trpěli, neměli jsme auto ani televizor, ale na druhou stranu, že bychom neměli prostředky třeba na dovolenou nebo četbu, to ne.

Když zavřu oči a vzpomenu si na svého tátu – a je to pro mě vzor, moc bych si přál, abych já byl takovým vzorem pro své děti –, tak ho vidím buď pracovat na zahradě, nebo ležet v posteli a číst si knížku. Byl obrovský nejen sběratel knih, ale i čtenář, ne přímo klasické beletrie, ale měl obrovskou sbírku divadelních knih, byl velký ochotník. Veškerou tu sbírku, troufám si říct možná do tisíců, pak věnoval mému synovi, který v jeho tradici pokračuje. Byl v dobrém slova smyslu knihomol. V Uherském Ostrohu byl každý druhý občan člen místní knihovny, a co se týká mámy, tak jí a babičce jsem chodil půjčovat asi jednou za čtrnáct dní nějakou tu zamilovanou knížku. Tátovi ne, ten měl svoje. Taky jsem ho vídával s novinami a v té době vycházel i časopis *Lidé a země*, který odebíral. Vybavuju si, že mi maminka četla. Jedna z prvních knížek, když jsem byl snad ještě ne v posteli, ale v postýlce, se jmenovala

Mourek od pana (Vladimíra) Mazálka, byla vydaná ve válce a opravdu si na ni vzpomínám, a maminka i říkala, že jsem některé pasáže uměl z paměti. Nepamatuju si žádná leporela nebo barevné obrázkové knížky. – V dětství pro mě televize velký fenomén nebyla, už z toho titulu, že jsme ji měli až od roku 1961, vysílat navíc začala až v roce 1953 a pohádky až v roce 1956. Ale v Bánově, tam televizi měli a ani nevím, jestli je dávaly každý den, možná že je Štěpánka Haničincová, idol dětí, vykládala jen v sobotu. Pak byl *Robot Emil*, to bylo s Šaškem. A kdy nastal večerníček, to si nevzpomínám. Na gramofonu si táta pouštěl ty svoje opery, jeho sbírku mám dodnes. Ale měli jsme i *Spejbla a Hurvínka*, takže to jsem poslouchal, a v rozhlasu to nebyly pohádky, ale František Filipovský četl *Bylo nás pět*. Na to si dobře vzpomínám, protože když to pak dávali v televizi, nebyl tam ten specifický hlas Františka Filipovského, tak moc mě to nebavilo. To bylo na rozhraní toho, co jsem začal chodit do školy.

Na podzim 1954 jsem nastoupil do základní školy, číst jsem se naučil až tam. A jedna z prvních knížek, které jsem přečetl sám, byl *Robinson*. Pokud se nepočítají nějaké časopisy, ale v té době stejně dětské časopisy moc nebyly. Vzpomínám si na to, že mi maminka tu knihu přinesla a řekla, že je těžká, takže to možná nebylo v první třídě, ale třeba ve druhé, to vážné nemůžu říct. Z časopisů jsem na prvním stupni čítával *ABC*, to vím na sto procent, a teď si nevybavím, jestli v té době byla i *Mateřídouška*, ale *ABC* bylo číslo jedna, tam totiž na zadní straně vycházel i ten seriál *Robot Emil*. Na prvním stupni se nám šíleně měnily učitelky, první dvě musely ze školy nějak odejít. Abych řekl, jestli mám nějaké zážitky nebo podněty z této doby, tak ne, až z druhého stupně. Ještě mi kromě *Robinsona* z této doby utkvěl *Malý Bobeš*, nevím, jestli to byla povinná literatura, snad ani nebyla, ale četl to každý. A jak maminka pracovala v té Jednotě, tak oni tam taky prodávali knihy; a už tenkrát byly pověstné čtvrtky, které jsou snad dodnes. Mám spoustu knih nakoupených z období toho prvního stupně, dneska už je teda nemám, má je můj syn, ale některé jsem si nechal. Ať už to jsou *Bubáci a hastrmani*, *Ladovy pohádky* – i když ty psala spíš ta jeho dcera, pohádky Boženy Němcové s krásnými ilustracemi i *Erbenovy*... to všechno jsem četl v období toho *Robinsona*. Takže když mě k tomu nevedli ve škole, vedla mě máma. Knížky mi rodiče kupovali za odměnu, docela často, nebylo to jenom na Vánoce nebo za vysvědčení, troufám si tvrdit, že z této doby mám takových sto knih. Do knihovny jsem chodíval jen mamince a babičce a poprvé mě tam vzala máma, ale nevzpomínám si, že bych si pro sebe půjčoval, máma mi kupovala dostatek knížek, abych si vystačil sám se sebou. Ještě musím říct jednu věc, že když mi máma koupila Andersena, tak jsem se ho bál číst.

Na druhém stupni se pak literární výchova změnila, měli jsme skvělou paní učitelku. Výuku měla rozdělenou, asi podle osnov, na gramatiku a na čtení. Ona byla nevdaná slečna a pro ni to manželství bylo s literaturou. Pakliže jsem v oblasti literatury něco získával a věděl, jak to získávat, tak to je její zásluha. Byla povinná a byla nepovinná literatura. Samozřejmě i v té povinné byly blbosti jako *Timur a jeho parta*, ale byly tam knihy, které se pohybovaly tak jako na rozhraní, a pak už záleželo na tom učiteli, jak to podá, aby se ta povinná literatura pro žáky stala zajímavou, a přesně k tomu nás ta paní učitelka vedla. Já už teď přesně nevím, jestli čtení bylo dvakrát nebo třikrát do týdne, ale my jsme se na něho velice těšili, jak jsme se netěšili na tu gramatiku – ona byla velice přísná. Takže na paní učitelku velice rád vzpomínám nejen kvůli čtení, ale měla nás i na hudební výchovu a taky myslím, že věci, které znám z oblasti hlavně vážné hudby, tak to mám opět od ní, pořádávala zájezdy do Brna na opery, do Hradiště do Slováckého divadla – uměla to všechno hezky propojit. Když se vrátím ke školní četbě, tak většinou, co je povinné, je protivné, ale já jsem například *F. L. Věka* zhltl, a to bylo tím, že paní učitelka nám o té době hezky vykládala. Když se na Jirásku zeptám i svých dětí, tak protáhnou oči, protože vidí čtyřicet centimetrů knih, ale toto můžu uvést jako doklad toho, že i povinná literatura se dá podat tak, aby se nestala jen tou povinnou. Druhou zkušenost mám, že jsem přečetl *Káju Mařika* – František Háj, to je taky šest nebo sedm dílů, a pro mě pak bylo šíleným zklamáním, když jsem se dozvěděl, že ten František Háj není chlap, ale že to byla vlastně ženská a její pseudonym. Samozřejmě pak jsem četl *Broučky*, a je zajímavé, že dnes tolik populární Foglar, ten mě úplně minul. Ale z této oblasti jsem přečetl... italský autor, nevím, jak se jmenoval, ale ty knížky se jmenovaly *O Cibulkovi*, a pak něco podobného byl *Medvídek Pú*, to jsem četl hodně rád. Čtenářské deníky jsme si samozřejmě vedli; a tam to muselo být nejen obsahově, ale i gramaticky správně, což mě znervózňovalo. Mrzí mě, že skončily někde v propadlišti dějin, teďka bych si je docela rád přečetl. Mám zápisky svých synů, které si vedli asi tři nebo čtyři roky, aniž bychom to my rodiče věděli, a když mi je psychicky nepříliš dobře, tak to otevřu, čtu a hrozně se při tom bavím. – Jestli byla nějaká chlapecká nebo dívčí četba, to nemůžu říct. Všichni jsme perfektně znali Jirásku, byl velice populární, ale nepozoroval jsem z toho, že by dívky četly raději *Filozofskou historii* a my třeba *Staré pověsti české*. Pokud se týká toho, že někdo četl radši dobrodružné a někdo radši to, co popisuje dějiny, tak já jsem spíš patřil k těm druhým, takže dobrodružná šla mimo mě. Ještě v té době byly rodokapsy, ale ty, které se zachovaly snad ještě z předválečného období, určitě to nebyly rodokapsy, které by byly v té době tištěné někde na Západě.

Na střední školu jsem nastoupil v roce 1963, začal jsem bydlet na internátě a mé čtení se v té době proměnilo dost podstatně. V rámci různého kamarádství jsem měl i kamaráda, který se později věnoval malování, už v té době na něj byl orientovaný a začal mi o něm vykládat. A já, přestože bych v té době nenamaloval ani kosa, tak jsem k tomu našel takový zvláštní obdiv a vztah, chytlo mě to a potom ve stáří mě to dochytilo. Takže tehdy odpadl *Kája Mařík* i Jiráskovy knihy a začal jsem si kupovat monografie malířů nebo celých směrů, z té doby mám knížky o impresionismu, expresionismu a podobně. Nemůžu říct, že bych se věnoval nějakým jiným knihám, ano, moje první dospělá kniha, i když nevím, jestli se takto dají charakterizovat, jsou knížky Bohumila Hrabala, první, kterou jsem si koupil sám, byl *Automat svět*. Mám i třeba knížky od Kundery, ale k malování jsem hodně tíhl. Kapesné jsem utrácel za knížky, které už tehdy nebyly levné. Co se týče výuky ve škole, tak když srovnávám, co mi v maturitním předmětu čeština dala základní škola, druhý stupeň a střední škola, tak si troufám říct, že základní vzdělávání mi dalo daleko víc. Záleží to hodně na tom učiteli. Povinná četba pokračovala, byli jsme z ní zkoušeni, ale nějaký fundament nebo konkrétní věci si nepamatuju. Naše profesorka byla hodně zaměřená na francouzskou literaturu, studovala v Lyonu, no a francouzská literatura, alespoň v té době, to byli *Tři mušketýři* a Victor Hugo a to mě moc nebralo. Soukromě jsem se tak zabýval ze sedmdesáti procent knížkami o malování a ze třiceti procent Kundera, Hrabal... ale tady ty knížky to bylo něco jako moderního – jestli mi někdo řekne, že tomu v šestnácti letech rozumí, tak mu prostě nevěřím. Ty knížky měly něco nevysvětlitelného, a proto po tom člověk vůbec sáhl. Četba k maturitě pak vycházela z toho, co jsme měli přečíst za čtyři roky. Byl nějaký seznam, a protože jsme z něj něco museli mít, tak jsem se v té době věnoval Komenskému, a kupodivu jsem ho i jako maturitní otázku náhodně dostal, takže jsem se docela vyřádl. S odchodem na střední školu jsem opustil i *Ábíčko* a myslím, že jsem neodbíral nic, protože na internátě byla taky knihovna, a pokud jsem měl nějakou potřebu, tak jsem využíval ji. Byla zásobena všemi tenkrát dostupnými časopisy, ale abych pravidelně něco četl, to bych si vymyslel. Ve škole knihovna nebyla. Celkově nemohu říct, že by ve mně střední škola v oblasti četby zanechala nějaké hluboké vlivy, na rozdíl od toho kamaráda, který mě velmi ovlivnil.

V roce 1967 jsem odešel na vysokou školu a bydlel jsem na kolejích. Takže jedno z nejkrásnějších období naší historie, Pražské jaro, jsem prožil v Praze. Na ty roky 1967, 1968, 1969 docela rád vzpomínám, navštěvoval jsem pravidelně koncerty, právě s tím kamarádem, který taky přešel do Prahy, i když tady nestudoval, chodili jsme do divadla do

ABC, Semaforu, Národního divadla, takže se dá říct, že kulturně jsem se docela vyžíval. Co se týče čtení, tak v této době byla hlavní četba skript, předsevzal jsem si totiž, že mě z té školy nevyhodí, takže skripta byla to hlavní. Kromě toho mi utkvěl ještě ten Hrabal, z této doby mám asi šest nebo sedm knížek, co jsem si kupoval – *Pábitelé*. A pak ještě písňové texty třeba od Suchého, to mám dodnes i s věnováním, vystál jsem si kvůli tomu frontu. Knihovnu jsem nenavštěvoval, jen studovny, ale za účelem studia právě těch skript. Noviny jsem četl, tenkrát velice populární *Lidovou demokracii*. Byl to trošku vzdor, že nebudu číst *Rudé právo*, i když obsah těch novin se až tak nelišil a cenzurovali to stejně. Ale bylo to určité gesto. Televize na kolejích nebyla, ale rádio jsem poslouchal. Nebylo to normální rádio, jmenovalo se to rozhlas po drátě a tenkrát tam běžela relace *Naše padesátka* k padesátému výročí založení ČSR, to jsem poslouchal velice často a líbilo se mi to.

Po ukončení vysoké školy jsem nastoupil do práce, oženil jsem se a moc volného času na čtení jsem neměl. Každý je nějaký a já teda, když jsem něco dělal, tak jsem to dělal vždycky důsledně. Takže když jsem šel do fabriky pracovat v Léčivech, tak jsem se rozhodl, že tam nesmím být nějaký poslední, aby si ze mě dělali srandičky. Zaměstnání jsem se věnoval naplno. Naštěstí jsem měl kolegu o generaci staršího, který mě do fabričky zavedl, protože ve škole toho o dění ve fabrice moc nezískáte. Navíc jsem dokončil chemii, obor potravinářství, a to k té farmacii mělo pořád hodně daleko, nevěděl jsem základní věci a ty jsem se do sebe snažil co nejdřív dostat. Tak spíš než nějaké literatuře jsem se věnoval sebevzdělávání. Ten kolega mi vždycky řekl: „Tohle si přečti, abys věděl.“ Když jsem v té práci pak dosáhl určitých pozic, tak jsem se musel hodně připravovat i doma. Tehdy jsem si vybral pár knížek na takové to ulehčení, aby se mi ulevilo v tom napětí. To je hlavně Haškův *Švejk*, i když tam se spoustou věcí nesouhlasím, kdybychom se všichni chovali takto, tak nevím, jak by to v té republice vypadalo. Ale líbilo se mi, že ji můžu otevřít téměř kdekoliv, přečíst čtyři, osm stránek a dostat se do jiného světa. Jedno období jsem měl rád i Škvoreckého *Zbabělce*, kde popisuje ten revoluční rok 1945 jinak, než jsme to brali ve škole, a pak ještě Karel Kyncl – *Postřehy z Velké Británie*, on vydal asi šest nebo sedm knih, mám je všechny. Jeho jsem miloval i v rádiu, když měl ty polední desetiminutovky – setkal jsem se s ním i osobně na pohřbu Palacha, mám odtud fotografii i se Škutinou.

Co se týká manželky, tak v mnoha vlastnostech co do věnování se své práci jsme byli stejní – žena pracovala jako odborná asistentka na Vysoké škole ekonomické na katedře financování. Jsem přesvědčen, že ten její ošklivý konec jde na konto toho, jak se věnovala té škole. Její

zaměření tedy bylo spíš než na nějakou relaxační literaturu na studium a na přípravu. Nečetla, ale dívala se hodně na televizi na seriály, které já teda ignoruju. A ohledně výchovy dětí, tak mám dva syny a každý je úplně jiný. Jeden to bere stylem, že možná někdy četl nějaký *Čtyřlístek*, ale ten druhý, dědic všech těch knih po mém tátovi, je neskutečný čtenář. Neznám v okruhu svých známých nikoho, kdo by měl tolik knih. Všechny je sice nepřečetl, ale ví o nich. Vlastně už od malička bylo jeho zaměření číst, číst, číst. A jestli pro mě jako pro dítě byla kniha dárkem, tak i pro něj to tak vždycky bylo a je to tak dodnes. Při kupování knížek cena nikdy nebyla rozhodující. Pro syna jsem věděl, že je zaměřen na historii, a tam bylo několik řad, kdy se vydávaly snad všechny státy světa, a pak cestopisy. Pokud se týká mě, tak samozřejmě máte nějakého autora a ten vám buď něco řekne, nebo ne, ale většinou jsem tu knížku otevřel, a když mě to nechtylo, tak jsem si ji nekoupil. Jestli měla nějakou hezkou obálku, to už je druhá věc, ale primárně jsem vybíral podle jména. Jako rodina jsme do knihovny nechodili, ale synové ano, měli ji při škole a na tom druhém stupni už chodili tady v Praze, měli průkazku.

Terapeutický a relaxační účinek na mě spíš než literatura měla hudba, klasická jazzová, hlavně Pavel Smetáček. Televizi jsem jako svého kamaráda nikdy moc nebral, souvisí to s tím, že jsem byl hodně pracovně vytížený. Teď ji sleduju, ale neviděl jsem jediný seriál, jediný díl natočený po roce 1989, ale ten rok s tím nemá nic společného. Dívám se na zprávy a dokumenty, zejména historické, hlavně o druhé světové válce. Je zajímavé porovnávat je s tím, co jsme se učili, i s tím, co se o té době píše. Ale teda radši dokumenty než hraný film. A v rozhlasu mě teď štvou někteří moderátoři a moderátorky – když vím, že ten určitý člověk bude vysílat od devíti do dvanácti, tak si v té době to rádio nepustím. Myslím, že to dřív nebývalo. Rozhlas si zapnu jen z nutnosti, když chci zjistit, jestli je dálnice zapchaná nebo jaké bude počasí, a ne proto, že bych tam vyhledával nějaký pořad, i když některé pořady tam jsou zajímavé a člověk by se mohl něco dozvědět, ale ti lidé jsou mi nepříjemní. Dřív byla úplně jiná struktura těch pořadů, dřív jsem rozhlas poslouchal pravidelně denně. Časopisy jsem sledoval, odborné jsem odebíral – *Naše lékárna*, *Farmaceut*, ale nějaké kulturní ne. Ke konci pracovní kariéry jsem začal pracovat i s počítačem a internetem, ale musím říct, že o všech těch novinkách hodně přemýšlím, jestli jsou pro rozvoj lidstva, když to řeknu vzosně, nebo pro jeho potlačení – ať už jde o omezování svobody, intimity... mám před sebou obrovský otazník, jestli je to až do té míry kladné nebo spíš záporné. Internet začal v druhé polovině devadesátých let a hlavně po roce 2000, nás tehdy zaměstnavatelé velice školili, stálo to spoustu času a peněz – museli jsme se naučit vyhledávat informace, zpracovat je do prezentace a tu pak odprezentovat třeba v Londýně, nebo já nevím kam všude jsem jezdil. A

to taky bylo na úkor nějakého čtení. Počítač jsem používal k práci, doma ho taky mám, ale je to jen jeden z přístrojů, není to má záliba. Podobný postoj mám i k telefonům.

Do důchodu jsem nastoupil v roce 2008. Je všeobecná pravda, že důchodci mají strašně málo času, najednou přijdete o ten rytmus a činností si naplánujete tolik, že je za ten den prostě nestihnete udělat. S odchodem do důchodu jsem se od své bývalé profese téměř oprostil. Občas sice přijde někdo, kdo chce poradit, a mám taky spoluvlastnictví v jedné malé farmaceutické firmě, ale to mi zabírá tak jeden den v měsíci. Zabývám se hlavně tím, co mě celý život bavilo a nemohl jsem tomu věnovat víc. Jsou to dvě oblasti: knihy o malování a tajemná literatura o vzniku Země, vesmíru, teď se zaměřuju už jen na faktografické knížky. Malování mě chytlo natolik, že jsem ochoten na některé výstavy jezdit do světa – třeba do Londýna. A protože věnovat se malování obecně od renesance až po třeba kubismus je nesmysl, tak můj fokus je období přelomu 19. a 20. století a první poloviny 20. století, zejména pozdní impresionismus, expresionismus – hlavně Edvard Munch. To je moje veliká láska a myslím, že v republice není mnoho lidí, kteří o něm mají tolik knih jako já. Oslnilo mě to natolik, že jsem o něm sháněl literaturu, ale ta mi přišla nedostatečná, tak jsem se rozhodl, že budu překládat. Když jsem byl v Norsku v Munchově i v národní galerii, tak jsem si tam koupil knížku, kterou se mi povedlo přeložit, teď už má druhé vydání. No ale tato záliba musí mít i nějaký druhý konec v tom, že nějaký ten obrázek máte, takže jsem začal sbírat obrazy skupiny Osma, kterou Munch ovlivnil, speciálně jsem se zaměřil na Antonína Procházku. Jsem i členem společnosti, která se tady v Praze zabývá aukcemi, takže v této oblasti jsem to, přes tu řečně odmlku pracovního života, dotáhl až sem a myslím, že i tady s tou mou knížkou to není zas tak špatné, a to neříkám z chlubení... Druhý můj favorit je Cézanne, o něm taky čtu knížky. Jinak knih o malování mám desítky.

Takže v angličtině nejen čtu, ale z ní i překládám. Ale cizí jazyk a čtení v něm je pro moji generaci speciální kapitola. Ruštinu jsme se učili patnáct roků, ale protože se to muselo, nenaučili jsme se ji tak, aby to té době odpovídalo, což je škoda, protože pořád je to světový jazyk, který je důležitý, jak jsem se později přesvědčil v profesní oblasti. A pak je tu druhá věc – někdy je mnohem zajímavější číst něco v originále. Na rozdíl od Maďarů nebo Poláků, kteří se, alespoň v mé generaci, rusky naučili, my jsme byli švejci a z přiblblých politických důvodů jsme to odmítali. Zpětně to vnímám tak, že je hroznou chybou, že nejsem chopen třeba toho Dostojevského přečíst v originále a musím se spoléhat na to, že to ten překladatel přeložil dobře. Angličtině jsem se věnoval od školy, na vysoké jsem z ní dělal zkoušku. První,

co jsem udělal po nástupu do Léčiv, jsem si platil učitele, abych v tom jazyku dosáhl určitého stupně, což se mi povedlo. A jedna z mých zálib je, že teď učím anglicky místní holčiny. Další oblast literárního zájmu je to, co ve mně vzbuzuje tajemno, to je celá ta teorie velkého třesku, ať už jde o knížky Simona Singha – *Velký třesk*, Stephenha Hawkinga *Hodiny času* nebo jsou to naše knihy Součkové, *Okna vesmíru dokořán* od pana doktora Jiřího Grygara. A teď jsem narazil na něco, což je šílená paralela s tím, jak jsem říkal o tom *Švejkovi*, že jsem ho otevřel, přečetl si čtyři strany a byl jsem spokojený. Teď to mám podobné s knížkou od Miroslava Veverky *Evoluce svým vlastním tvůrcem*, to je úžasná tlustá kniha a je jedno, kde ji otevřu. Už ji mám určitě přečtenou, přitom jsem ji vlastně nečetl od začátku do konce, což je taky zajímavé. To je jedna z největších mých vášní, které se věnuji v posteli, kromě toho, že luštím křížovku nebo sudoku, tak si čtu tuhle knížku. – A ještě jsem vzpomenu ty aukce, to je taky fenomén, dřív jsem byl spíš na sport, ale tohle je ještě větší adrenalin. Čtu i literaturu z tohoto prostředí, *Jak prodat vycpaného žraloka za 12 milionů dolarů* – Don Thompson, to je pro mě knížka na dovolenou. Do knih se nemá psát, ale tady do této si zvýrazňuju určité zajímavosti a je pro mě obrovský zážitek to číst. Mám ji přečtenou už nejmíň pětkrát.

Mám dva vnuky a třetí je na cestě. Každý sice chválí to svoje, ale když tomu staršímu řeknu nějakou básničku, tak si ji pamatuje a odříká mi ji i po měsíci. A to není nějaká básnička těch krtečků, ale třeba Lada – „Jede Kudrna okolo Brna“ [recituje]. Sami ještě nechtou, protože mají tři roky, i když ten jeho táta, když mu byly čtyři, tak mi psal dopis, mám ho schovaný.

Současnou literární produkci nesleduju. Moje první vlastní knížka, jak jsem říkal, byl Hrabal a tím i ta moje moderna končí. Nedávno jsem v prodejně knih otevřel knížku Václava Havla *Odcházení*, přečetl jsem snad dvě nebo tři věty a zase jsem ji uložil zpět. Sice nemám žádnou Havlovu knížku a taky už ji asi nikdy mít nebudu. Můj osobní názor je ten, že Havel měl velkou pozici o Pražském jaru, ale po revoluci, jak nastalo všechno to vydávání a adaptace jeho děl... ne že bych tomu nerozuměl, ale vůbec mě to neoslovuje. I ten film *Odcházení* byl propadák, jen se to nepíše. Se svými přáteli a spolužáky si o literatuře povídáme. O té moderní, tam ten vztah, jak jsem prezentoval na Havlovi, máme naprosto stejný. Ale když jsme byli na průmyslovce, oblíbili jsme si *Alenku v říši divů* – Lewis Carroll, a to natolik, že některé pasáže jsme se naučili z paměti, takže když teď máme srazy, tak si některé pasáže říkáme. Třeba tu část o Žvahlavovi jsme si říkali takřka jako pozdrav [recituje]. Většina z nás si to z té doby pamatuje. Vůbec nechápu, že *Alenka v říši divů*, mám ji v originále i v překladu, je pohádka. Viděl jsem to i zfilmované, dávali ji teď nedávno, díval jsem se a

vydržel jsem se dívat, ale jako sedmašedesátiletý. V tom televizním zpracování to nebylo tak strašné, ale v té knižní podobě je to hrůza. Do knihovny nechodím, vystačím si s vlastními zásobami. Knížky kupuju v knihkupectví a často na výstavách, v Jízdárně pražského Hradu vydávají monografie jednotlivých malířů a ty si pravidelně kupuju. Z internetu si je neobjednávám, nějak tomu nevěřím. Do antikvariátu taky někdy zajdu.

Co se týká zhodnocení vlastního čtenářství, tak to je taková otázka, co by bylo, kdyby. Ať už jde o zaměstnání nebo o něco jiného... to, co jsem dělal, mě bavilo a tak, jak to bylo, to bylo. V té hlavní životní periodě jsem se kariéře, v tom dobrém slova smyslu, věnoval natolik, že bych musel ubrat, kdybych se třeba věnoval víc čtení, a možná bych tu práci tak nezvládal. Naopak jsem rád a chci se pochválit, že ve stáří mám své zájmy.

Nejoblíbenější autor a kniha, to bylo v různých obdobích různé. V šedesáti sedmi letech, když člověk čte takřka šedesát let, tak nevěřím, že má pouze jednoho oblíbeného autora – takže pro ten raný věk byla Božena Němcová, možná Erben, pak v předpubertálním věku to byl *Robinson a Kája Mařík* a taky ten Jirásek, *Staré pověsti české*, mám je v kožené vazbě a malované Antonínem Procházkou, jsou od táty, taky unikát. To jsem četl hodně rád, na rozdíl třeba od filmu, který maloval Trnka, toho jsem se bál. V pubertě to byl Hrabal – *Automat svět, Perličky*, v pracovním období Hašek – *Švejk*, toho jsem měl na nočním stolku. Z oblasti malování, tam se nedá říct jeden autor a v té teorii velkého třesku je to Singh, úžasná kniha, krásně vysvětluje věci nevysvětlitelné. Vracím se ke *Švejkovi*, Veverkovi a na dovolené i k Thompsonovi. Když mě knížka během prvních pěti stránek nezaujme, tak ji nedočtu, často si ji ani nekoupím, a když takovou dostanu, tak ji založím. Čítávám v posteli, teď jsem teda ještě propadl sudoce, předtím křížovce, tak buď začnu knihou a pokračuju v luštění, nebo naopak. Dál čtu na dovolené, a pokud to umožňují, tak dopravní prostředek, nemyslím tramvaj – když jsem hodně lítával, tak v letadle. V dopravních prostředcích neumím spát, tak čtu. Knihy vybírám podle jména autora, tématu a tak padesát procent knih kupuju při nějakých výstavách. Někdy jdu třeba koupit dárek synovi, vidím něco, co mě zaujme, a tak si to koupím taky.

Čtení z počítače nebo čtečky vůbec neprovozuju, jednak mám dost blbé pravé oko, často ho musím zavřít a čtu jen levým. Takže čtečky a tady ty záležitosti... to až v mojem příštím životě. I v počítači, když něco potřebuju vyplnit, nějaký formulář, tak si to musím vytisknout. Uspořádání všedního dne mám různé, záleží na konkrétním programu; když jsem překládal tu

knížku, tak jsem u počítače strávil třeba osm hodin. Jinak rádio poslouchám dopoledne, když tam mám ty pro sebe příjemné moderátory, a pak počasí. Hodně času trávím na zahradě, na počítači strávím tak hodinu, většinou vyřizuju poštu. U televize jednu, jednu a půl hodiny – to jsou zprávy a nějaký dokument a někdy večer po desáté – žádný seriál! – je opakování *TeleTele*, které sleduju a připadá mi to někdy vtipné. Každý večer pak jdu pětakilometrovou trasu, a pak vlezu do postele, tam půl až tři čtvrtě hodiny luštím a půl až tři čtvrtě hodiny čtu. Zhasínám kolem půl druhé, jsem noční člověk.

A jak bude čtení vypadat dál?... Když se zaváděla televize, tak se říkalo, že zničí kamenné divadlo, klasickou knihu – nic takového se sice nestalo, ale přesto mám strach, když přihlédnu ke všem těm technikám, že to na ty knihy negativní vliv může mít. Ale nedejde to do stavu úplné nuly, protože tady furt bude skupina lidí, kteří ty knížky budou mít rádi, protože kniha pro ně bude něco víc, určitý symbol výjimečnosti.

důchodce, dříve voják z povolání, 67 let, Ústecký kraj

nahráno: 11. 10. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v únoru 1945 ve Velešovicích, což je u Slavkova u Brna. Narodil jsem se ve sklepě, když akorát šla fronta. Táta byl vyučeným elektrikářem a elektromechanikem; pracoval ve firmě MEZ v Židenicích, potom přešel do ZKL Brno. Maminka pochází ze zemědělské rodiny, taky z Velešovic. Její otec byl soukromý zemědělec. Když jsme začali chodit do školy, maminka se rozhodla nastoupit do zaměstnání; myslím, že to byla Metra. Mám dva sourozence, oba starší. Vzpomínám si, že jsme strašně rádi poslouchali rádio, ale protože táta byl domácí typ, tak jsme měli i domácí kino. Dokonce táta měl kameru Admiru a natáčel soukromé rodinné filmy. Vzpomínám si, že jsem v dětství měl problémy s výřečností – neuměl jsem říct „I“. Před spaním se nám četlo. Dokonce jsme to měli i tak, že starší bratr nám mladším. Měli jsme svůj dětský pokoj. Tehdy ještě televize nebyla, tak se po večěři poslouchalo chvilku rádio nebo se četlo. Táta byl spíš na technickou literaturu; máma si četla takové ty různé romány... i rodokapsy.

Do obecné školy jsem nastoupil v roce 1951 ve Velešovicích. Číst jsem ale v té době neuměl. Uměl jsem nějaká písmenka, ale neuměl jsem je složit. Byli jsme rozděleni na prvňáky, další třídy byli druháci, čtvrtáci a třetíci a pátáci. Mí první učitelé mě hodně naučili, třeba pan učitel Blahutka nebo pan řídící Blecha nebo Střelec. Pan učitel Blahutka nás vedl k četbě; byl to přísný pán. Měli jsme silnou, asi pěticentimetrovou čítanku, se kterou měli někteří potíže. Já jsem ale četl rád. Četla se nejenom povinná četba, ale i všechno ostatní, co koho bavilo.

Do měšťanky jsem chodil ve Slavkově. Český jazyk mě učila paní učitelka Závodná. Měli jsme povinnou četbu, ale ona nás nenutila. Nechala to dost na takové dobrovolnosti. Čtenářské deníky jsme si museli vést, ale že by nás vyloženě tlačila do kouta, to ne. Z takové té klučičí literatury si vzpomínám na *Robinsona Crusoea*... dále třeba na *Tajuplný ostrov* a takové ty věci. To ale povinná nebyla, ta byla trošičku jiného ražení, tohle vše jsem si četl sám. Vzpomínám si, že jsem v té době četl i nějakého Foglara, ale to bylo v časopise. Nevzpomenu si úplně, jak se ten časopis jmenoval, ale myslím, že *Vpřed*. Na poslední stránce byly *Rychlé šípy*. Rád jsem četl i mayovky; z našich to byl ale Jirásek – třeba *Staré pověsti české*. Dnes to samozřejmě člověk hodnotí jinak, hlavně z hlediska pravdivosti. Taky mě začala zajímat literatura kolem fyziky a takové věci. Měli jsme výborného učitele na fyziku

(pan učitel Hrubý), který nám založil modelářský kroužek. A přes to jsme tehdy táhli tu technickou literaturu – literatura o aviatice, historie balonů, to všechno jsme četli. Z časopisů jsem četl *Modelář*. V pozdějších letech to byl časopis *Křídla vlasti*. Rodiče nám doma, pokud jde o knížky, nezakazovali nic, ale u nás taková ta literatura o životě člověka, o jeho anatomii, to v rodině nebylo, protože maminka pocházela ze silně náboženské rodiny. My jsme se samozřejmě po tom pídili, po kamarádech. Nakonec jsme se i dopídili.

Školu jsem skončil v roce 1959. Pan učitel mě směřoval na střední školu (jedenáctiletku), ale táta, protože byl mechanik, tomu moc nepřál. A tak jsme se domluvili, že se půjdu učit. Šel jsem do Brna – tenkrát se to jmenovalo Elektrotechnické závody Julia Fučíka a bylo to na Dornychu. Praxi jsme měli v Husovicích a školu jsme měli na Lidické. Přiznám se, že na četbu jsem v té době moc času neměl, ale jinak na učení mám výborné vzpomínky. Začal jsem totiž chodit do plachtařského klubu (Aeroklub ve Vyškově). K tomu jsem si studoval aerodynamiku, meteorologii, mapy, zkrátka všechno, co k tomu bylo. V té době se rodiče rozvedli, maminka se přestěhovala do Brna a tatínek s námi zůstal ve Velešovicích. V roce 1962 se ale rodiče nějak dohodli a já jsem se přestěhoval k mamince do Brna.

V roce 1963 jsem se rozhodl a nastoupil do vojenské školy do Nového Mesta nad Váhom. Chtěl jsem být prostě vojákem. Druhá věc, která mě k tomu vedla, bylo samozřejmě rodinné zázemí. Osamostatnil jsem se. V učilišti o nás bylo postaráno se vším všudy. První rok jsem tam dělal takzvaný maturitní kurs. Nedělali jsme nic jiného, než že jsme se učili k maturitě. Navštěvoval jsem tam i knihovnu; mám na to dobré vzpomínky – třeba třikrát týdně se promítalo kino. Nemuseli jsme ani chodit do města. Po obědě jsme měli na učebně samostudium a tam jsme nesměli mít nic jiného než učivo. Po roce, to už jsem byl jako posluchač, jsem pokračoval v učilišti, což bylo tříleté studium, něco jako průmyslovka. Byl jsem zaměřen na radiové zabezpečení letectva, takže jsem se připravoval na působení na letišti. Zase to bylo zaměřené na studium, takže jsme měli povinné samostudium – do šesti do večere. Na nic jiného jsme nesměli šáhnout. Akorát ti, co byli „výtečníci“, měli po obědě volné samostudium. Spojovací učiliště jsem končil v roce 1967.

Po skončení školy nás jmenovali do důstojnické hodnosti. A protože jsem se rok předtím oženil, měl jsem jednu výhodu. Mohl jsem nastoupit do Brna k jednomu spojovacímu útvaru. Jenže když jsem nastoupil, tak mi velitel útvaru oznámil, že jeho útvar má i jednotku v Olomouci, tak jsem potom nastoupil tam. V květnu 1968 jsme v Olomouci dostali byt, tak

jsme se tam celá rodina přestěhovali; to už se nám narodila dcerka. Vojákem z povolání jsem byl až do důchodu, to je do mých pětapadesáti let, to bylo v roce 2000. Pak jsem ještě chvilku pokračoval jako občanský zaměstnanec, ale v roce 2003 jsem skončil úplně. Pro mě bylo rozhodující, že jsem v roce 1973 nastoupil studium na Vojenské akademii v Brně. Měli jsme takové zkrácené tříleté studium – dost perné. V té době nebylo nic jiného než učivo – učivo, učivo, učivo... Starší holka ale začala už chodit v Brně do školy, tak s ní jsem se trošku doučoval. Že bych vzal nějakou literaturu, třeba Jiráska, na to nebylo času.

Moje rodina. Mám dvě dcery; manželka je vyučená kuchařka, která byla celý život v kuchyni. Ta na čtivo nebyla. Dětem jsme kupovali knihy k Vánocům, byl to takový klasický dárek. Podle čeho jsme to vybírali? Nechali jsme to spíš na tom, co bylo na trhu. Zpočátku to byly pohádky, potom jsme kupovali spíš historické knihy, třeba Jiráska, Eduarda Basse. Potom si už knížky vybíraly samy. Pokud jde o televizi, tak měly svoje pořady. Po osmé hodině večer se ale nedívaly; to neexistovalo.

Ještě se musím zmínit o své manželce. Nečetla, ale když jsem já začal chodit do knihovny, tak začala číst. Čte romány a detektivky. Jejím oblíbeným autorem je Ed McBain, ale v poslední době se vrhla na starší české detektivky, taková zelená řada. Všechno z knihovny v Žatci. Knihovna tady v Žatci je vynikající.

Sem do Žatce jsem se dostal, když jsem skončil Vojenskou akademii (1976). Tady byl spojovací prapor, tady na letišti, ale to už neexistuje. Po čtyřech letech jsem šel na úroveň divize. Po Listopadu jsem začal povyšovat, nevím, čím to. Oslovil mě tehdy generál Dufek, protože hledal personalistu. To bylo od roku 1993 do roku 1997. Pak jsem dělal personalistu u generála Klímy. V té době jsem si začal dodělávat nějaké vzdělání na právnické fakultě – čtyři semestry. V roce 2000 jsem sundal uniformu.

Můj současný stav? Během svého vojenského života jsem toho moc v rukách neměl. Vůbec jsem nechodil do knihovny. Četl jsem jenom to, co jsem potřeboval k výkonu služby. Přestěhovali jsme se z Mladé Boleslavi do Žatce a první, co bylo, že jsem si našel knihovnu. Říkal jsem si, že na televizi člověk pořád koukat nemůže. V létě – jízda na kole, ale v zimě co? První, co jsem chtěl, bylo dočíst si celého Hanzelku a Zikmunda. Kromě nich беру rád cestopisné knihy o Nepálu a Himálajích. Velice rád čtu i knížky historické – třeba Zmizelá města. V této knihovně je výborná kniha *Žatec ve staré fotografii*. Vezmu si tu knihu, nalistuju, vidím tam nějaký dům a hned se jdu podívat, jak teď vypadá. Beletrii moc nečtu;

moje zaměření je historie a cestování. Přečetl jsem třeba *Toulky českou minulostí*, všechny díly. Nebo výborná kniha byla *Letem českým světem*, vážila asi deset kilo. Jde o stejná místa, která jsou nafocena po sto letech. Výborný spisovatel, kterého čtu, je Forsyth, třeba jeho *Boží pěst*, ale i jiné; dále třeba Le Carré, Browna. Ale ještě rád zajdu do knih o Marii Terezii, Josefu II., Františku I., prostě historie a životopisy panovníků. Pokud jde o mé čtenářské zvyky, tak v posteli nečtu; v křesle. Na „oné“ místnosti čtu ráno... a knížky. Pokud čtu, tak dopoledne si dám takovou hodinku a odpoledne hodinku dvě, ale zásadně nečtu večer. Ale ne každý den.

Když jsem jednou v těžké situaci, to bylo s mou dcerou, tak jsem začal číst Hanzelku se Zikmundem. Vzpomněl jsem si, že jsem to četl v mládí... a vzal jsem do ruky znovu.

Můj mediální den? Noviny nečtu, nějak mě neberou, protože denně, pokud nejsem na nějakých cestách, si v televizi vysleduju zprávy a s tím si vystačím. Televizi průměrně denně věnuju dvě hodiny. Rozhlas si pouštím; moje stanice je Český rozhlas 2 – Praha, to rád sleduju (Cibulka a Anderle – takové ty vzpomínky, které mi připomínají mé dětství). Počítač mám, ale využívám ho jenom jako počítač. Internet nemám; když něco potřebuju, tak jdu k vnukovi. Bojím se, že kdybych ho měl doma, tak bych u něho seděl a seděl.

systémová programátorka, 66 let, Zlínský kraj

nahráno: 27. 10. 2009 (D. Vaňurová)

Narodila jsem se v roce 1943. Můj tatínek absolvoval průmyslovku, ještě v Košicích, sice Moravák narozený v roce 1915, ale po vzniku republiky převeleli dědečka do Košic, kde pracoval na hlavní poště. Jeho dvě děti tam prožily svoje mládí, získaly vzdělání, ovšem po vyhlášení Slovenského štátu bylo „Čechúni von“, tak v té době byl právě tatínek tady na vojně a už tady zůstal. Rodiče se vrátili tam, kde byly jejich kořeny, pro babičku to byly Mutěnice a pro dědečka to byly Velké Pavlovice, takže nakonec se usadili v Mutěnicích. Tatínek si dodělal tu průmyslovku a oni byli všichni, celá rodina včetně jeho sestry, pracovníky ministerstva spojů, pošty, takže tatínek se věnoval telekomunikacím. Maminka byla vyučená kadeřnice, do mých čtrnácti let byla v domácnosti, věnovala se výchovně mně a mému mladšímu bratrovi. Když už jsme byli soběstační, tak nastoupila do zaměstnání jako vedoucí kadeřnictví Šárka. – Z dětství si nevzpomínám, že by mi doma četli, ale pohádky se vykládaly, takové ty klasické. To, že se hodně vykládalo, to bylo plus, tehdy ještě nebyla televize. V sedm se večerelo a pak už byl takový poklid, kdy se sedělo a vykládalo – a to, co jsem se o rodině tehdy nedozvěděla, to jsem se nedozvěděla už vůbec: veškeré vzpomínky tatínkovy na dětství prožité v Košicích, maminčino dětství prožité tady v Uherském Hradišti, vzpomínky třeba na hradišťské Židy, na celé jejich rodiny. Neměla jsem asi žádnou jednu oblíbenou pohádku, v mých genech je asi tvrdě zabudovaný realismus. Tatínek zemřel v roce 1979, už se nedožil revoluce, která přišla deset let potom. Celý život poslouchal Hlas Ameriky, byl členem národně socialistické strany, osobně se znal s Miladou Horákovou. Myslím, že on i maminka právě pro práci v národně socialistické straně neměli tolik času se s námi dětmi zabývat...

Ohromné plus pro mě bylo, když jsem se naučila číst. Jako na první knížky vzpomínám na ty z prvorepublikových vydání, které jsme měli doma, to byly ty klasické dětské, *Hýta a Batul*, potom *Pim a Pam* – to byla dvojčata, které ukradli cikáni... a prostě ty jejich zážitky a tak dále...

Po osmačtyřicátém roce to už bylo všechno jinak. Na jednu z dívčích knížek, na kterou si vzpomínám, tak to byla *Odvážná školačka*, tu jsem měla svou a nevím, kde se mi ztratila. Pak jsem četla všechny díly *Gabry a Málinky*, všechny díly *Káji Mařika*, měla jsem to od někoho půjčené, ne po rodičích. Maminka pocházela z takového prostředí, kde na to finance absolutně

nebyly, že bych po ní třeba měla nějaké knížky; co se týká tatínka, myslím, že spousta věcí zůstala na Slovensku, že skutečně brali s sebou jenom to nejnnutnější a s tím zbytkem se rozloučili.

V dospívání jsem četla různé knížky Jaromíry Hüttlové, takové různé septimánky, to jsem četla asi ve dvanácti třinácti letech. Nepamatuji se, že bych v padesátých letech ve škole měla nějakou povinnou četbu, kterou bych musela číst, ale samozřejmě ty vzory, které nám dávali, Pavka Morozov, který tam udal celou rodinu, a *Mladá garda* a *Jak se kalila ocel*, v podstatě vím, o čem to je, možná z filmu, že jsme na tom byli se školou.

Nemohu si ale stěžovat na to, že bychom neměli nějaké kulturní vyžití, ani v době ještě předškolních let, protože tady existoval Sokol, měli přepychové loutkové divadlo, staral se o ně pan řídící Řezníček, chodili jsme do malého sálu sokolovny na to divadlo, i dospělci měli amatérské divadlo, vzpomínám si třeba na rodiče Josefa Abraháma z Kunovic. Vzpomínám si na *Lucernu*, kterou hráli gympláci.

Bydleli jsme na Mariánském náměstí, kde se dvakrát týdně odbývaly trhy, a jako děti jsme to sledovaly, ty Bzenčanky, jak tam prodávaly.

V devíti letech, v roce 1952, jsem k Vánocům dostala *Babičku*, hned jsem ji také začala číst. Byla to jedna z knih, která mě hned sebrala... v těch padesátých letech, to byl můj ideál babičky. Babička z maminy strany, která by měla možnost se mi věnovat, protože byla Hradišťáčka, tak byla zavřená na sedm let... vzpomínám si, jak na nějakém předvánočním trhu jsme kupovali malý stromeček a maminka ho dávala do balíku a posílali jsme to babičce do kriminálu. V životě jsem se k četbě této knihy vrátila ještě několikrát... myslela jsem si, že to bude teď „Kniha mého srdce“, dala jsem jí hlas. Dodnes ji mám oblíbenou, pořád se k ní vracím. *Saturnina* jsem netipovala, že by vyhrál. I když to byla první knížka, kterou jsem darovala mému manželovi, tak k tomu *Saturninovi* mám takový nějaký odstup – z mého pohledu je to takový pokus o anglický humor vypůjčený od Jerome Klapka Jerome, k českému humoru to tak nějak nesedí... spíš chápu oblíbenost knih Betty MacDonaldové, která vystihla myšlení blízké každé ženě. Jedna z mých velmi oblíbených knížek bylo *Slovácko sa súdí* Zdeňka Galušky, a když jsem přemýšlela proč, asi jsem vnímala ten folklór, měla jsem to možnost ještě i sama zažít, dneska když člověk uvidí tetinku v obyčejném denním kroji, ta jupka, šorce, je to už neobvyklé. Tehdy jsme vidali Mařaťanky, Derflanky v krojích... a taky ta paleta nadávek, já jsem je uměla všechny z paměti. Tuhle knihu jsem četla už před svým patnáctým rokem, já jsem byla hrozná, četla jsem pořád, a když už mě maminka posílala ven, tak jsem si dala knížku pod bundu (nosili jsme ty „slušivé“ teplákové hnědé bundy) a seděla jsem venku na schodkách a četla jsem si.

Folklór mě hodně pohltil, už od deseti let, už jako desetiletá jsem zpívala s Hradišťanem. Asi od deseti let jsem začala chodit do veřejné knihovny, pamatuji si ještě Bedřicha Beneše Buchlovana, byl to takový nahrbený útlý pán, měl brejličky, v knihovně mu pomáhala jeho žena. Do této knihovny jsem chodila a chodím celý život, kromě období, kdy jsme s manželem bydleli v Praze.

Z padesátých let si vzpomínám na nádherné čtení na pokračování z rádia *Liška Bystrouška* a Karel Höger. On jako Brňák – ten akcent v té řeči byl naprosto kouzelný, celá rodina jsme to poslouchali, nádhera. Chtěla bych si nechat udělat kopii.

Po základní škole jsem šla na jedenáctiletku a na gymnázium a tam mě učil profesor Slováček a ten zas byl primášem ve Staroměstské, nyní Dolině, tehdy ještě neměla název, až podle jedné mé písničky dostala název Dolina, takže tam jsem také zpívala, ještě byl národopisný kroužek na gymplu. Přes tento silný zájem o folklór jsem nepřestávala číst, asi od dvanácti let už knihy pro dospělé, například *Hrozny hněvu*. Tyto knihy jsem získávala od příbuzných, od známých, byl Evropský literární klub (ELK), ten vydával velmi hodnotné knihy ještě před válkou. Některé z těch knih jsem pak měla možnost si koupit vlastní v osmašedesátém roce. Naši produkci knih v padesátých letech jsme ani nekupovali, ani jsem ty knihy nečetla. Knížky jsem nakupovala až někdy v roce 1965, kdy vycházela produkce, která mě zajímala, do té doby jsem čerpala z toho, co se různě po známých dalo vypůjčit.

V roce 1964 jsem se vdávala, v roce 1965 se nám narodil syn. Manžel měl také zálibu v knihách. Z původní rodiny jsem v domácí knihovně moc knížek neměla, co si pamatuji, tak to byly nádherné pohádky – někdy ze začátku století, já už si je pamatuji jako starou ojetou knížku, byly to pohádky z celého světa, vždycky v podtitulu bylo napsáno, z které je to země. Bylo to zajímavé, protože i v těch pohádkách se odkrýval způsob života v té které zemi. Synovi jsem samozřejmě začala taky budovat knihovničku. V té době (druhá polovina šedesátých let) vydávala Artia nádherné knížky, tiskli je, myslím, v západním Německu, nádherná edice Balet, vycházely takto jednotlivé světové balety pojaté jako knížky, *Louskáček*, *Labutí jezero*, *Spící krasavice*, s nádhernými ilustracemi. Ale první knížka mého syna, to byl *Medvídek Pú*. Když jsem synovi četla pohádku Hanse Christiana Andersena o ošklivém káčátku, syn se uprostřed pohádky rozplakal... přemýšlela jsem, co dělat, jestli nečíst dál a odvést jeho pozornost jinam. Ale neudělala jsem to a příběh dočetla, je třeba každý příběh dovést do konce a i dítě si tím musí prožít určitou katarzi...

V té době jsem já četla klasiku: Feuchtwanger, Hemingway, Steinbeck, spoustu toho bylo. Naučné knihy jsem musela studovat v rámci své profese, to byla spousta manuálů, takže jsem to pak vyvažovala jako odreagování se četbou beletrie. Vždycky jsem upřednostňovala angloamerickou literaturu. Nejvíc knížek mám nakoupených z roku 1968, tehdy jsem objevila Karla Pecku, který se do té doby nesměl vydávat, Škvoreckého, první vydání *Zbabělců* mám doma, potom mi posílali z Toronta ze Sixty-Eight knížky k narozeninám. Tehdy se to otevřelo. Kdo tehdy věděl, co se dělo v jáchymovských dolech, buďto lidi, kteří tím prošli a ti o tom nemluvili, anebo ti, kteří je tam strčili a drželi je tam. Takže třeba román Karla Pecky *Horečka* – tak to mi vyletěly oči navrch hlavy... a potom všechno, co od něho vyšlo.

Mojí celoživotní náplní – dvacet tři let – byla práce s výpočetní technikou. V podniku výpočetní techniky jsem pracovala v různých vedoucích funkcích, odcházela jsem jako systémový programátor; zatímco programátor se věnuje různým zakázkám, jako je analýza nebo programování pro zpracování na počítači, kdežto systémový programátor pracuje se systémem počítače, to jest provádí údržbu, provádí změny v systému počítače. To byly ještě ty velké počítače, v podstatě jsem zažila nástup výpočetní techniky v Československu, počínaje rokem 1967, kdy přišly první počítače, to byly ruské, Minsky – podle města, kde se vyráběly, byly ještě v pancéřových skříních, bylo to všecko takové neohrabané, jediná výhoda, kterou nám tam povolili, tak to byla rychlostiskárna. V devadesátém roce, kdy se podnik výpočetní techniky začal rozpadat, jsem odešla do České spořitelny. Odešla jsem, protože po těch letech prožitých v podniku jsem věděla, že to půjde ke dnu, začali odpadat zákazníci, začaly se rozpadat podniky, začaly restituce. Státní správa se osamostatnila, to byl náš veliký zákazník, včetně účetnictví, mezd a všeho. Takže jsem využila příležitosti a prakticky ze dne na den jsem odešla do České spořitelny. A tam jsem deset let spadala pod oddělení úvěrů s tím, že jsem vykonávala funkci vymáhání pohledávek, to byly žalované úvěry, návrhy na exekuce, jednání se soudy, jak občanskoprávní soud tady v Hradišti, tak obchodní soud v Brně.

Když přišla éra internetu, odmítla jsem to. Víím, co s člověkem může udělat dlouhodobá práce s počítačem, takže internet ani e-mail nepoužívám. Víím, že internet třeba v určité věci mi dá kusou informaci. Já když tu informaci potřebuji, já si zajdu sem do knihovny, vezmu si naučný slovník a obklopím se dalšími knihami a nemusím sedět otrocky u internetu. Mám strach z toho pohlcení... že pohled člověka na nějakou problematiku se tím dost zúží.

Velice mě potěšila má čtrnáctiletá vnučka Kristýna, která často seděla u počítače, Facebook, Wikipedia a tak dál, a najednou mi začala vyprávět, jak četla Steinbecka *O myších a lidech* a jak to na ni zapůsobilo. Teď v Holandsku navštívila Muzeum Anny Frankové, zajímá se o to, vidím, že tíhne k literatuře. Sice rodina mého syna žije v Praze, ale od narození vnučky jí kupují knihy, první, kterou ode mě dostala, byly *Děti z Bullerbynu*.

Četla jsem vždycky a dodnes čtu večer v posteli, u stolu pouze časopisy, například *Xantipa*. Nádherné knihy jsem četla od Jamese Clavela, to se člověk zase seznámí s úplně jinou komunitou, s Japonskem. Českou klasiku jsem četla jako dítě, pak už světové autory. Číst jsem v životě nikdy nepřestala, z pátku na sobotu jsem často četla i do tří do rána.

Po revoluci se na knižním trhu objevila spousta nových jmen. Ale když se dívám na ty novinky, možná pod titulem knihy se skrývá kvalitní román, ale bohužel mají tak bombastické obálky, že to už člověka odrazuje, že tu knihu odloží. Je přeplněno Daniellou Steelovou, detektivkami, horory, co mně na tomto knižním trhu chybí a možná i ve výběru a nákupu knih v této knihovně, to je společenský román. Synovi jsem teď na Vánoce koupila *Egyptána Sinuheta*, jak to vidím, člověk se bude asi zase vracet k osvědčené klasice. Co vyšlo od Hemingwaye, Remarquea, Feuchtwangera, to mám všechno, ale bohužel už nic dalšího nenapišou. Steinbecka velice miluju, je to můj oblíbený autor, je to humanista, má silné sociální cítění, když vezmu třeba knížku *Na plechárně*, s jakým porozuměním se tam dívá na ty homelesáky, pro druhého je to spodina společnosti, pro něho jsou to lidi, z nichž každý má svůj charakter a každý stojí za to, aby si ho všimnul. Z jeho knih miluju *Na východ od ráje*, to můžu otevřít na kterékoliv stránce a začít číst. Ve filmovém zpracování třeba úplně zmizela ta postava Číňana, který ty kluky vychovával... Steinbeck v šedesátém osmém roce učinil prohlášení, v němž odsoudil vstup sovětských vojsk na naše území – jako jediný z těch věhlasných spisovatelů, o kterém vím, tak tím v mých očích ohromně stoupl. Taky se okamžitě tehdy přestaly vydávat jeho knihy.

Nebýt šedesátého osmého – jak bych se dozvěděla, že existuje Marcia Davenportová, milenka Jana Masaryka, autorka *Údolí rozhodnutí*, nádherný román, který si všímá imigrantů ze Slovenska, z Čech – i si všímá rozdílů mezi nimi. Také patří k mým oblíbeným autorům. O Masarykovi jsem četla Čapkovy *Hovory s TGM* a také knížku od Viktora Fischla, kde píše o Masarykovi...

Teď už víc než rok čtu knížky Chaima Potoka a těchto autorů, Isaaca Bashevis Singera mám velmi ráda, čtu tyto knihy ráda, protože se věnují jednotlivým diasporám, třeba u toho Potoka jsou to chasidé, dozvěděla jsem se spoustu věcí, třeba o hebrejské abecedě. Vynikající

spisovatelka je Ruth Bondyová, o které tady pan Lustig tak nepěkně mluvil, kniha s titulem *Víc štěstí než rozumu*, ona na rozdíl od pana Lustiga, ačkoliv měla ten samý osud, vyloučená z měšťanské školy, prošla Terezínem, koncentráky, byla odvezená na odklizení trosek do Hamburku, taky se zachránila... ale na rozdíl od něj o všech záležitostech holokaustu se v knize zmiňuje okrajově, ale hlavně píše, jak odešla do Izraele, budování, kibucy, měla za manžela novináře, bohužel to byl alkoholik, má jednu dceru. Překládá z češtiny do novohebrejštiny. Četla jsem si i od Borovičky knihu o Mosadu, zklamalo mě, jaký přístup měl k válečným zločincům prezident Perón, že byl profašistický (snad i z důvodu, že mu dovezli do Argentiny kapitál, ukradené židovské majetky), nebo mě zklamalo, že Eichmannovi vystavil falešné papíry Vatikán...

Dneska si knížky pro sebe nekupuji, jen jako dárky, ale pak na tom nešetřím, spíš asi naučné knížky. Důležité jsou pro mě v knížce ilustrace i celková úprava (vkusná obálka). Líbí se mi ilustrace Cyrila Boudy – jím ilustrované pověsti. Bohužel v mé oblíbené *Babičce* (mám dvě vydání, jedno ještě po tetě), ilustrace nemáme, jen fotografie.

V poslední době bych se chtěla dozvědět věci, které jsem se dřív dozvědět nemohla. Možná, i kdyby bývaly se mi ty knihy, co čtu teď, dostaly do rukou dříve, je otázka, zda by byl tehdy člověk zralý je pochopit. O holokaustu toho vím spoustu i o osudech některých hradištských Židů, ale zajímá mě to, jak se ti lidi dokázali s tím vyrovnat. V některých těch románech se člověk setkává s tím, že ještě ta další generace, děti těch přeživších, nějaký ten syndrom, přeneseně, nesou. Zнала jsem některé věci z vyprávění maminky, za války byli zdejší Židé odsunuti do Uherského Brodu – tam byl i Valtr Komárek, napsal o tom vzpomínky... dobře to vystihla ta Bondyová – *Víc štěstí než rozumu*. O této problematice jsem se z knih začala dočítat až v šedesátých letech, třeba u Škvoreckého *Sedmiramenný svícen*, a pak až po revoluci vycházely další tyto knihy.

Ze současné české tvorby a autorů mě zaujala Hůlová. Ale mám takový pocit, že knihy těch mých oblíbených autorů, třeba teď Noah Gordon, jeho *Šaman*, že je to něco mnohem hlubšího... než knihy současných autorů. Moc mě nebere Viewegh, něčím se uvedl – *Báječná léta pod psa*, ale teď je to takové na zakázku: jeden román ročně – a jedeme dál, je to takové lehce natřené... Třeba ten Gordonův *Katalánc* – kdo z našich současných autorů se s ním chce srovnávat. To, co jsem četla doposud, mě vychovalo k tomu, abych byla náročnější. Byla bych ráda v obraze, i co se týká tvorby dalších autorů, ale mám jen určitý čas a v něm chci číst ty nejkvalitnější z dosažitelných děl.

Reva Mannová – *Rabínova dcera* – tahle kniha mě taky zaujala: autobiografická výpověď, hledání změny života a hledání Boha, to mám zrovna teď rozečtené. Dcera londýnského rabína, která žila v Londýně lehkým způsobem života: drogy, sex a tak dál, odletěla do Izraele a tam se snaží dostat k poctivému, niternému vnímání Boha, v chasidské komunitě.

Každý spisovatel je jiný, a pokud je kniha kvalitní a spisovatel píše naprosto upřímně o lidech, vždycky se tam setkáte s problémem, který máte vy sama. Hodně čtu knihy o holokaustu, zajímá mě, jak se s tím ti lidé vyrovnávali. Knihou, která mi pomohla a posílila mě v době těžké nemoci a operací, byla knížka povídek Oty Pavla. Myslela jsem v těžkých dobách na Alfréda Jindru, o kterém Ota Pavel psal. Byl to kanoista, byl postižen dětskou obrnou, studoval na vysoké škole ekonomické, pak pracoval v Československém rozhlasu, nepoddal se své nemoci a žil podle kréda, na které jsem pak vždy vzpomínala: „Jen ten cíl je ztracen, který je ztracen v našich myslích...“

důchodkyně, dříve prodavačka, 66 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 28. 3. 2015 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1949 v Náchodě, ale v Novém Městě jsme bydleli. Když jsem se narodila, tak už oba rodiče byli staří. Narodila jsem se jako osmé dítě. Nejstarší byla sestra o sedmnáct let starší. Tátovi bylo padesát a mamce bylo čtyřicet šest. Mamka šla do předčasnýho důchodu. Když jsem se narodila, táta ještě pracoval. Táta jezdil do Radvanic jako horník, dělal nějakýho pumpaře v dolech a jezdil domů asi jen jednou za čtrnáct dní. To jsem se vždycky strašně moc těšila, protože jsem ho čtrnáct dní neviděla. Když mně bylo šest let, tak sestra už se vdala a třeba holky už se staraly bráchům o prádlo. Mamka prala mně a starý tetě, která s náma bydlela.

S literaturou to u nás byla asi bída, si myslím. Ale vím, že táta náš četl hodně noviny a ty se nesměly vyhodit z žádnýho roku, takže jich byly bedny pod posteleva. A mamka? Celý svoje dětství si pamatuju, že si před spaním četla... a řekla bych, že všechno možný. Vzpomínám si, že tam byl nějakej Rais a něco takovýho, ale nevzpomínám si, že by chodila do knihovny. Ledacos doma ještě bylo, hlavně po babičce, protože dědeček byl ředitel školy. Ale jako dítě vůbec vlastně nevím, kde se ta literatura brala. Ale co vím určitě, tak že večír co večír táta náš chodil do hospody, na jedno pivo se tomu říkalo, a já jsem si vždycky vlezla do té manželský postele a mami, čti mně. A ona: „To tě nebude bavit, to je otrava. Nevotravuj!“ A já: „Mami, bude mě to bavit, hrozně mě to bude bavit.“ Chtěla jsem, aby mi četla... a z čehokoliv. Ten hlas té maminky. Prostě už v tom se projevuje láska, že někdo kvůli vám si třepí pusou. A tak mamka, chudák, četla a mořilo ji to a mořilo. A byly to kolikrát věci, kterejm jsem nerozuměla, ale mně to vůbec nevadilo. Byla jsem spokojená. Akorát když to bylo třeba něco pro mě se nehodícího nebo o Vánocích, aby se neprozradilo, že to nenosí Ježíšek, tak to různě přeskakovala, zamumlala nějak, cenzurovala to. Kolik mi večír co večír četla a moje dětská literatura doma, to byla jedna takováhle tvrdá deska, jak je z těch leporel. Tak jenom jednu, nějakej hloupej Honza tam šel do světa s nějakým trakařem. Z obou stran byl obrázek. Jiný vlastnictví si z předškolní literatury nepamatuju. Tohle bylo vlastnictví všech a já jsem to po nich zdědila.

Jak to u nás bylo s vírou? Tatínek byl ateista – hrozně se zlobil, že mamka chodí do kostela. Víam, že kvůli tomu byly i hádanice. O Bohu se u nás nijak nemluvilo, ale věděla jsem u mamky, že je stoprocentně přesvědčená, že Bůh je. Každou neděli chodila na mši a pak chodila, ještě když někdo z nás měl narozeniny.

Do školy jsem začala chodit v roce 1955. Číst jsem určitě neuměla. Nestresovalo mě to, ale učení mně celejch devět let nešlo. První dny jsem hrozně brečela, to jsem chtěla, buď aby tam se mnou byla maminka, nebo že chci domů. Ale pak jsem věděla, že se nedá nic dělat, tak jsem ustoupila. Tím, jak mně to extra moc nešlo, tak mě to učení ani nebavilo. Když jsem se doma poctivě učila, zcela výjimečně, tak jsem druhý den dostala pětku. A to vás tak otráví. Co si pamatuju, nevím, od který třídy to bylo, tak to se vždycky v sobotu poslední hodinu půjčovaly knížky. A z toho jsem byla úplně nadšená. Učitel vždycky přinesl pár knížek, řekl titul a my jsme se hlásili, kdo by si to chtěl půjčit. Takhle nám je půjčovali na ten tejden a za tejden jsme si je prohodili. Žádný titul si ale nepamatuju, možná leda *Honzíkovu cestu*. Byla jsem nadšená, že si domů nesu knížku s obrázkama. Doma knížky byly, třeba po dědovi, ale to byly takový knížky, který by mě zajímaly dneska. A taky teta měla dost knížek, ale ona četla dost německy, aby nezapomněla němčinu. Co mě v té době ovlivnilo za knížky, tak to bylo od bráchy Slávka. On měl velkou knihovnu, knížky si i hodně kupoval. A byl hodně nábožensky založenej. Televize nebyla, a když jsem už byla nudou vedle, což u nás bylo málokdy, tak jsem šla za ním do pokojíčku a říkala mu: „Slávku, půjč mi nějakou knížku.“ A on: „A co by to tak asi mělo bejt?“ A já jsem vždycky říkala: „No, buď to nějaký detektivky, anebo nějaký zázraky.“ A to se mně celej život s tím smáli. Je fakt, že ty detektivky mě pustily za pár let, ale o zázracích můžu číst furt. On tam jinou literaturu ani neměl. Hodně se tím zabejval. Vím, že měl sešitek a v něm měl vypsany autory, který by doporučoval. Vím, že když jsem byla malý dítě, tak u nás se diskutovalo třeba o Solženicynovi, o Kafkovi... experimentální psychologii jsem četla, když jsem byla malá školačka. Některý věci, třeba jako složení buňky, jsem přeskakovala, to mě vůbec nezajímalo. Přečetla jsem si to až jako dospělá. Co dívčí četba? Pamatuju si akorát na *Spolužačky z páté třídy*. Možná že jsem něco četla, ale nemůžu si vzpomenout. Jestli mně rodiče něco doporučovali nebo zakazovali? To ne, my jsme doma určitě nic závadnýho neměli.

Školu jsem skončila asi v roce 1964, přesně to nevím. Pak jsem šla zrovna do práce, do fabriky. Jestli jsem nechtěla studovat, nebo se aspoň učit? Ne, já jsem to brala úplně jako samozřejmost. Byla jsem přešťastná, že už se nemusím učit. A jsem hrozně ráda, že to rodiče ani nenapadlo, že bych se měla jít něco vyučit. Pamatuju si na to, jak jsem chodila do fabriky a jak jsem si ve dvě hodiny odpíchla na vrátnici, a ta představa, že nemusím dělat domácí úkoly a za čtrnáct dní mi daj zálohu a za dalších čtrnáct dní výplatu. Já jsem tomu nemohla věřit. Úplnej ráj. Na dílně nás bylo asi tak sto padesát ženskéjch, seděly jsme takhle jedna

vedle druhý. Vyráběly se tam hodinky. To byla moje práce, že jsem u setrvačky, jak je ten vláseček, tak jsem ho vohejbal na takový mašince. Čtení šlo v té době úplně bokem. Mě zajímalo jenom tancování a kino. A samozřejmě kluci. Ti kdyby nebyli v kině ani na zábavě, tak bych tam ani nešla. V osmnácti jsem se vdala, což bylo tehdy celkem normální. Po čtyřech letech jsem pak měla syna. Od dvaceti dvou, tipuju, jsem byla doma. A můj muž byl tak velice hodnej, že mně ani jednou asi tak za patnáct let neřek, abych šla do práce. Byla jsem doma a mně se tak strašně doma líbilo. Celkem máme dvě děti.

Jestli jsem dětem četla? Myslím, že ano. Před spaním jsem jim četla. Určitě nějaký pohádky, si teda myslím. Víc si pamatuju, že čtu vnoučatům. To už jsem z toho měla rozum, tak jsem se k tomu víc nutila. Jinak moje děti byly mnohem hodnější a učenlivější, než jsem byla já. Co manžel? On je úplně jinej. Jeho hrozně zajímá sport. Ten čte denně. I kdyby mu bylo sebevíc špatně a padaly trakary, tak si jde koupit *Sport*. Knížky čte výjimečně tu a tam, když mu něco doporučím. A někdy si ji i přečte. Co mu doporučuju? To, co mně se líbí. A já hrozně ráda čtu, když je to humorný, když se člověk u toho může krásně pobavit. Čtu už potřetí v životě, nebo aspoň podruhý, vize Kateřiny Emmerichový, všech pět dílů. Syn mi je koupil k narozeninám. To jsou ty zázraky, zůstalo mně to z dětství a pořád mě to oslovuje. A to když děti byly jako školáci, tak hlavně dcera mi říkala: „Mami, víš, proč jsem si já nikdy nepřečetla tu *Píseň o Bernadettě*? Protožeš mi ji celý dětství tak nabízela, že jsem vůči tomu měla úplnou averzi.“ Z toho jsem jim četla úryvky, to si pamatuju. Víc nevím, že bych je nějakou literaturou zásobovala. Oni byli dost takoví samostatný. Já jsem jim četla tak dvakrát nebo třikrát, je to taková perla mé knihovny. Pokud jde o televizi, tak naše děti nebyly takový, že by u toho furt seděly. Ony měly všelijakých zájmů. Já si myslím, že jsme to ani nemuseli nějak omezovat.

Vnoučata. Ony ke mně chodily dvě z nich, syn má pět dětí. Dvě z nich ke mně chodily každé pátek na hlídání a spaly u mě do soboty. Nechtěla jsem, abychom to trávili u televize, nejvíc ten večerníček... nebo když byla výjimečně nějaká ta pohádka. Jinak jsem se snažila je mít v posteli do té půl devátý nebo tak a slíbila jsem, že jim budu číst nebo vypravovat pohádku. Skousli to, že si museli jít lehnout. Já ale velkej výběr knížek nemám, jsem takovej nekupovací typ. Takže „Červená karkulka“, pak nějaký pohádky od Erbena, Boženy Němcový. Dala jsem jim vybrat, kterou chtěj pohádku, a tu jsem jim přečetla.

Jsem teď v důchodu, takže si trošku čtu i ráno, ale jen chvíličky, jen co se proberu z mrákot. A ne vždycky. Čtu skoro jedině v posteli. Dělal jsem to vždycky, ale teď jsem měla takovej

vážnější úraz páteře a mě, pokud jsem svisle, tak mě ta páteř bolí. A když si lehnu, tak mě nebolí, tak proč bych četla ze sedě. Proto nemám ráda, když jsou knížky moc těžký, protože je čtu vleže... a líp se s tím otáčím, když je knížka takováhle [tenká].

Jinak knížky si občas koupím. Od čtyřiceti se chystám do domova důchodců, tak nechci ani věcný dary. V poslední době jsem koupila třeba *Naše cesta do katolické církve*, ta se mně hrozně líbila. A pak třeba *Chudobka z Orlických hor*. To je místní; jsou tam o ní věci, který jsem vůbec nevěděla. Pak *Vidění očištců*; myslím, že se mně to zdálo zajímavý. A hodně zajímavý se mi zdálo tohle, asi nejvíc ze všech – *Stála jsem u brány nebe a pekla*; ta ještě žije, viděla jsem ji v televizi, je to paní lékařka zubní. Měla klinickou smrt. Pak mám ještě rozečtenou tu Kateřinu Emmerichovou. A když se mně dostane nějaká hodně veselá, sranda, tak si ji taky hrozně ráda přečtu.

Jak to mám s Biblií? Mám Novej zákon – ten jsem dostala k biřmování, dost jsem ho měla léta zasunutej ve skříni a teď ho mám u postele a snažím se každý den třeba kousíček. Ale já chodím asi čtyřikrát tejdne na mši, takže tam vlastně to Evangelium slyším. *Stála jsem u brány nebe a pekla* jsem četla vícekrát a *Naše cesta do katolické církve*, to jsem četla dvakrát určitě. Poprvé mně to působilo radost to číst. A podruhé si čtu knížku taky tehdy, když se setkám s nějakým člověkem a narazíme na nějaký témata a já si vzpomenu, že ta knížka by tomu člověku odpověděla líp než já, když nejsem vůbec vzdělaná, a tak si říkám, že bych ji ráda půjčila, ale ještě si ji jednou honem přečtu, jestli to je vůbec vhodný. Třeba když to jsou úplně nevěřící lidi... tak aby se jich tam něco nedotklo.

Pokud jde o tu Emmerichovou, tak ta mě ovlivnila hodně. Čím? Jako katolička jsem vedena vším, že Bůh je láska a že nás nesmírně miluje. A já všemu okolo jsem věřila, i tomuhle jsem věřila, ale v koutku duše jsem si říkala kdoví, kdoví, kdoví. A můžu říct, že od té doby, co jsem si přečetla ten díl, kde je o tom ukřižování a o tom soudu, tak vod té doby jsem o té lásce stoprocentně přesvědčená. Člověk si mohl myslet, že Mu nic jinýho nezbylo, že ho ukřižovali, ale tohle bylo tak přesvědčivý. On už byl tak doraženej, dokopanej, ze flusanej, že jiný už na to bičování umírali... a oni, když před ním mrskli ten Kříž těžkej, kterej měl nýst, tak já bych se nervově zhroutila. A ona tam píše, co viděla... že se k němu vrhnul, objal ho a začal ho líbat. A děkovat za to, že se to stane. A věděl, co se stane, bylo mu to do detailů ukázáno i s tou nenávistí těch lidí, kterou vůči němu budou mít, až to na něm budou vykonávat. To, že ten Kříž objal a líbal, tak to mě přesvědčilo. A po celou Křížovou cestu jak prosil Boha a modlil se, aby nezemřel dřív, než to bude moct všecko protpřít, aby mu nic nebylo uleveno. Tak tahle knížka mě stoprocentně přesvědčila v tom, že Bůh nás miluje.

A z těch humorných? Kdysi jsem četla Betty MacDonaldovou. Proč? Protože hraje na ženskou notu. Velká dřina – žádná láska. Proto se to ženskejm líbí. Třeba jak líčila, že se učila klavír a balet... a pak jenom tahala kýble s hlinou a zeleninou. A manžel na ni akorát ňafal. Každá si říká: já, to mám dobrý, že ještě nebydlím tam. Vím, že by se mně určitě líbily věci od Haliny Pawlowský, protože její humor se mně prostě líbí. Ale nějak si ty knížky nepořizuju, protože u ní mám někdy pocit, že to, co říká, ty různé rady a věci... na můj vkus se mně zdá, že to není morálně v pořádku. Já to ale neznám z knížek, ale z televize... a tak se tomu snažím vyhejbat. Když chodím ke zpovědi, tak mně připadá blbý si nakoupit knížky, o kterých už předem vím, že bych se z toho pak šla zpovídat... že si špiním duši. – Musím taky vzpomenout, že jsme tu kdysi měli kněze, Jaroslava Knittla, on měl taky svý vydavatelství. On tady obnovil Akademický týdný. Ten když tu působil jako kněz, to bylo ještě za komunistů, tak ten jakmile vyšla nějaká trošku solidní knížka, tak to zaved do kázání, upozornil na ni. Řekl, že to tady budou mít, že se byl ptát... a kupte to. To byl úplnej buditel. A člověk, když šel z kostela, tak měl pocit, když si tu knížku nekoupí, tak že svým způsobem hřeší. Ale jo. On hřeší, protože když se vydá slušná knížka, tak bych řekla, že je povinnost to finančně podpořit, protože jinak se budou prodávat samý sračky. A můžou pak křesťani nadávat a kroutit nad tím hlavou, ale když si nebudou kupovat solidní knížky, tak vydavatel jim je zadarmo vydávat nebude. Vzpomínám si, že nás takhle pozval i na film *Pokání*. Kino bylo narvaný, ale já bych řekla, že díky němu. Já jsem ten film tehdy moc nepochopila, ale pochopila jsem ho až nedávno, když jsem si přečetla *Souostroví Gulag* od Solženicyna. Třeba v tom filmu, jak žena tam chodí a v krajkových rukavičkách hladí ty zmrzlý klády, protože ví, že je káceli někde třeba její syn nebo manžel, který už dvacet let neviděla. A podle těch rukaviček bylo vidět, že je to panička. To jsem třeba v tom filmu ještě nepochopila, o co jde, až když jsem si přečetla tuhle knížku, tak jsem teprvá ty souvislosti víc pochopila, co se v tom Rusku a v těch zemích dělo.

Média. Počítač ani internet nemáme vůbec. Děti mě k tomu nijak nechtěly přinutit, protože mě znají. Jsou rády, že jsem se naučila psát esemesky. S rádiem to máme tak, že k obědu si pouštíme Český rozhlas 2, to tam hrajou něco, většinou nějaký hity z našeho mládí, to máme rádi. A pak někdy poslouchám s tátou *Toulky českou minulostí*. To se mně zdálo docela hezky udělaný. Střídalý se tam hlasy, a to pak není nuda. Dřív jsem poslouchala Proglas, ale nelíbila se mně tam některá hudba... kytarovky. Proti kytarám nic nemám, sama na ni ráda hraju, ale to byly na tři akordy dokola, nudný melodie. Ale hlavně jsme si pořídili televizi Noe, a tím pro mě Proglas skončil. Já, když není manžel doma, tak si pustím Noe anebo televizi Lux,

slovenská a křesťanská. A když se mně na těchto programech nic nelíbí, tak teprva hledám v těch ostatních asi pětatřiceti... a někdy nenajdu ani tam. Mě baví, když mluvěj lidi. Tam může sedět osmdesátiletý dědeček a něco vypravovat a mě to bude bavit. A co filmy? Na filmy já jsem hroznej paškrta. Třeba se vůbec nemůžu dívat na ty různé seriály jako *Vyprávěj*, protože to je z doby, kterou já znám... a když paní má účes, o němž vím, že tenkrát by v něm nikdo nešel, tak mně to tak vadí, že to musím přepnout jinam. Víím, že by si nikdo takto tu palici nenačesal. Televizi si většinou pouštíme až večer, ale někdy jsem se schopná na ni dívat i jindy. Akorát tedy manžel dvě pohádky vždycky o víkendu. Mně se někdy líbí *Uchem jehly*, záleží, koho tam maj... někdy je to taky nuda. Pokud jde o časopisy, tak já osobně si kupuju *Světlo*, časopis, kterej si kupuje málokdo, někteří tím opovrhují. Je zajímavý, že jeden tejden se mně líbí a druhý tejden už tak ne. Nevím, jestli se tam v té redakci střídaj. Pak se mně dostává do ruky třeba *Milujte se!* nebo *Regina*, ale nekupuju si je, to mně prostě někdo dá, třeba švagrová. Noviny? Já vůbec. Manžel denně, denně, denně *Náchodský noviny*, *Echo* a hlavně *Sport*. Všechno musí přečíst. Říkám mu: „Vždyť ti to večer řeknou v televizi.“ A on: „Prosím tě.“

důchodce, dříve plavčík, technik, záchranář, námořník, zámečnick, 66 let, Zlínský kraj

nahráno: 28. 7. 2009 (J. Trávníček)

Můj původ je – podle komunistů – dělnický. Podle dnešního jsem synem živnostníka, otec byl kovář a podkovář, matka dělnice a já jsem byl také dělník a potom technik. Otec tím, že byl kovář, tak byl také vlastníkem ve Valašském Meziříčí. Potom mu to zkonfiskovali a přešel na dělnickou profesi. Narodil jsem se ve Valašském Meziříčí; tam jsem prožil dětství do školních let. A potom jsme získali byt v Novém Jičíně po vylidnění Němců. – Nevzpomínám si, že by mi rodiče jako malému dítěti předčítali, ale sem tam nám maminka vyprávěla pohádky. U prarodičů, kteří bydleli od nás přece jen daleko (na statku), se nikdy v životě nečetlo, skoro ani noviny. Matka ráda četla. Měli jsme doma knížky, takové ty tradiční, co byly za první republiky, asi tak třicet až čtyřicet v sekretáři. Byly to spíš zdravotní knížky, poněvadž si pamatuju, že jsem tam objevil anatomii... a něco tam bylo i z historie. Otec se zajímal o historii. A tyto knížky jsem četl i já, když jsem se naučil číst. Dodnes historii čtu a mám ji velice rád. Jiné knížky tam nebyly. Důvod zdravotních knížek byl ten, že mi sestra zemřela v osmi letech na zápal mozkových blan (tehdy ještě nebyl penicilin) a tehdy se léčilo ještě po domácku. Můj první kontakt s knihou, to bylo asi ve škole, slabikář, ale měli jsme i pohádky. Dodnes si pamatuju na *Pohádky* Boženy Němcové. Mělo to takový červený obal a bylo tam dost obrázků.

Když jsme přešli do Nového Jičína a já jsem se naučil číst, tak jsem si půjčoval knížky a ty jsem hrozně rád četl: rodokapsy pod lavicí a podobně. Utkvělo mi zejména, že tehdy bylo náboženství povinné a my kluci jako sportovci jsme ho nenáviděli a utíkali jsme. A taky jsme nenáviděli Bibli. Dnes si ji člověk přečte, ale tehdy ne. Pamatuju si, že jsme vždycky dostávali šmytcem. Proto jsem také dostal ve druhé třídě dvojku z chování. Už ve druhé třídě. Bylo to hlavně proto, že jsme na různé obrázky kreslili rohy, všelijaké čerty. Utíkali jsme oknem. No, jak to dělají kluci. Další příhody nebudu vyprávět, ty jsou na černou kroniku. Přitom otec byl silně nábožensky založený, matka ne. Ale on mě odnaučil náboženství. Honil nás do kostela, ale po kostele dal mamince klidně facku. Tehdy jsem si náboženství zprotivil. Jako každý správný kluk jsem četl rodokapsy, protože tehdy to bylo. Potom *Rychlé šípy*, na konci čtyřicátých let jsem chytl ještě skauta, než ho zrušili. Kromě Foglara si ještě vzpomínám, že jsme četli *Káju Maříka*. Tohle bylo ještě na národní škole, než jsme začali chodit do měšťanky. Asi ve druhé třídě jsem se dostal do městské knihovny v Novém Jičíně,

tam už jsem si vybíral knížky sám, byly to hlavně knížky dobrodružné: Štorch s Burianovými ilustracemi – to byl kopřivnický rodák. A potom jsem začínal číst historii, hlavně českou. Vzpomínám si na několik učitelů, hlavně na češtinářku na měšťance. Za reformy se to zrušilo. A tato češtinářka nás vedla k literatuře. My jsme ještě dělali závěrečné zkoušky, a to bylo něco jako maturita na měšťance. A to bylo i z češtiny, povinná četba a podobně. Pak mi utkvěl učitel, později se stal ředitel, doktor Štindl. Později byl odstaven a dělal v archivu. Byl progresivní a v Novém Jičíně byly čtyři měšťanské školy. A on měl možnost vybrat si z těchto škol do třetí měšťanky žáky. Tím vznikly třídy, kde byli nejlepší žáci z celého města. A já jsem se do této třídy dostal. Dělali jsme si vlastní časopis *Průvan*, měšťanský. Kreslili jsme do něj a psali články. Mělo to formát A4.

Na učení jsem se dostal do Vítkovic, obor kovomodelář. Byl to nový obor, začínalo tlakové lití a plasty. Na učilišti jsem hrál divadlo, ale spíš mě zajímal sport, hráli jsme volejbal. Měli jsme mužstvo, které bylo mistrem republiky učilišť. Po vyučení jsem nastoupil do národního podniku Tatra v Kopřivnici. Tam jsem byl jako špičkový dělník. Tam jsem pracoval půl roku a nastoupil na vojnu. Na vojně jsem hodně četl. Dostal jsem se do Brna a sloužil jsem dva a půl roku, protože mě chytla kubánská krize. Dost jsem se věnoval tanci. Když vytáhnu tablo vojáků, tak na něm ležím a čtu. Z Brna nás přeložili do Moravské Nové Vsi, kde byla knihovna. Byla to jednotka, která navigovala veškeré letadlové spoje. Tu jsem přečetl všecku a k tomu i všechny knížky, co kluci dovezli. Četl jsem všecko, co se dalo, bez výběru. Chtěl jsem vyplnit čas a taky se trochu vzdělat. Ale žádné politické věci, to mě nezajímalo.

V roce 1964 jsem přišel z vojny domů. Pak jsem se trošku zapletl s horolezci, takže tehdy jsem četl hlavně knížky o horolezectví. Dodnes tady některé mám. Pracoval jsem v Horské službě, nejdřív jako dobrovolník a potom jako profesionál. Čtení bylo mým koníčkem, protože kromě tréninku jsem se věnoval hlavně knížkám. Hodně jsem chodil do knihovny. Tehdy už začala televize, ale ta mě od knížek neodtahovala. A neodtahuje mě dodnes, protože si vybírám pořady: historie, sport; mám naladěný kanál historie, starověk.

Ženíl jsem se, když mi bylo skoro sedmadvacet let. Když se mi narodila dcera, tak jsem jí předčítal pohádky, většinou já. Moje žena musela po třech měsících nastoupit do práce, tehdy nebyla mateřská tak dlouhá. Tehdy jsem si dálkově dělal průmyslovku – v Kopřivnici. Se ženou jsme kvůli knížkám neměli problém, ale potom jsme se po sedmi letech rozvedli. Zavínil to alkohol, ale ne z mé strany. Žena pocházela z německé rodiny. Tchán v roce 1943

padl na východní frontě a tchyně byla Češka, proto ji neodlífrovali pryč. Tehdy jsem se naučil trochu německy. Tchyně měla německé knížky a sem tam jsem se do nich podíval a četl. Ale ona byla spíše ten typ náboženský, tradičně náboženská. Dále jsem další manželství neměl, měl jsem hodně známosti.

Své dcery jsem ke čtení vedl. A když jsem dělal jako technik kulturní pořady s knihovnou, tak jsem je na ně zval. Musely tam povinně nastoupit, aby věděly, aby se vzdělávaly. V Novém Jičíně jsem se seznámil s rodinou Krylových. Přistěhovali se tam po osmačtyřicátém. Starší sestra Karla se mnou chodila do třídy, pracovala také v našem časopise. Ona mě seznámila s rodiči a pak jsem často chodil do tiskárny. O rodině Krylových vím dost, Karla jsem znal ještě jako školáka, než museli odejít z Nového Jičína. A potom jsme se setkali zpátky v šedesátých letech, když se objevoval v rozhlasu v Ostravě. Po revoluci jsem nastoupil do Strojtextu, kde jsem se setkal s Karlovým bratrem Janem. Tam jsme probírali, co jeho sestra, co Karel – tehdy ještě žil. A taky jsem se dozvěděl, že Jan píše verše.

Prošel jsem mnoha povoláními. Čtyři roky jsem se plavil jako motorář. To je dvanáctihodinová služba, pak den volna. Hlavně když jsem se plavil na nákladní lodi. Tam byly knížky i knihovna, protože na moři je času hodně. Na moři jsme byli v jednom tahu šest až sedm měsíců, potom jsme měli volno tři měsíce a pak jste byl povolán třeba na jinou loď.

Vlastní knihovnu mám, asi tak devadesát knih. Měl jsem jich daleko více, ale různým stěhováními se ztratily a něco jsem i rozdal. Sledoval jsem knižní novinky, vybíral jsem si knížky podle svého vkusu. Když jsem byl na moři, tak jsem je přestal kupovat. Hodně jsem chodil do knihovny, kde jsem bral knížky na kila, jak mi říkali. Za týden jsem si někdy půjčil až osm devět knih. V Novém Jičíně jsem měl štěstí na dobrou knihovnu. Manželka mého kamaráda tam dělala a vždycky jsem měl první všechny novinky, které do knihovny přišly. Rozhlas mám rád už od dětství, protože tehdy televize nebyla. Rád jsem poslouchal různé četby na pokračování a dělám to dodnes, hlavně Brno, Vltavu, Česko. Ležím v posteli a poslouchám. Rozhlas je pro mě daleko lepší než televize, nejenom kvůli aktuálnosti, ale i poučení. V rozhlasu poslouchám například *Toulky českou minulostí*, které jsou i na deskách.

V důchodu jsem tři roky. Střídavě žiju na chalupě v Beskydech, střídavě u své přítelkyně v Uherském Hradišti, se kterou jsem se seznámil před šestnácti lety. Má ráda folklór a já jsem ho také měl rád. Měl jsem různé období, kdy jsem četl málo nebo vůbec ne. Například když jsem byl nějakou dobu v Praze, kde jsem se špatně orientoval. Sice jsem chodil do divadel, ale

na četbu nebyl čas. A pak to bylo, když jsem přišel po devadesátém roce na Pustevny. Dělal jsem tam vedoucího sportovního střediska; měl jsem na starosti bazény, sauny, masáže a tak dál. Co se týká četby, tehdy to byly jediné časopisy, ne knížky.

Každý rok čtu *Švejka*. Hlavně si v něm listuju, když jsem v nějakém srabu. A říkám si: „Člověče, už ti život leze krkem...“ Vždycky otevřu jeden z dílů a začtu se. Zjišťuju, že jednou se směju té kapitole, jednou se směju jiné kapitole. Pak je tu *Královnin náhrdelník*. Vracím se ke knížkám, které vydal Švandrlík, Šmíd a Krejčí. To jsou knížky, které jsou humorné... člověk se aspoň zasměje, protože život je těžký. Švandrlík má blízko ke *Švejkovi (Černí baroni)*... já jsem nastoupil ke konci Čepičkovy éry a švejkovina na vojně byla i za nás. Teď se dostávám k literatuře, která byla kdysi zakázaná, a tu si čtu... Kundera, Škvorecký. S dobou po Listopadu jsem velmi spojený... akorát že mě to nechytlo spíše. Škoda že to nebylo tehdy v šedesátém osmém.

důchodce, dříve geometr, 66 let, Pardubický kraj

nahráno: 10. 6. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1944. Otec je vyučený nástrojař, maminka prodávala v potravinách. Mám mladší sestru o tři roky. Pohádky a podobné věci, to nám před spaním četli, s tím jsem se setkával každý večer. Víc otec. Vzpomínám, že kromě pohádek mi četl i *Staré pověsti české* a Vančurovy *Obrazy z dějin národa českého*. Rodiče moc knížky nekupovali, ale knihovnu jsme měli. Nevzpomínám si, že by chodili do knihovny. Knížky jsme si půjčovali.

Když jsem přišel do školy, číst jsem neuměl. První určitější vzpomínku mám až z páté třídy. Měli jsme milovaného učitele pana Křivánka, to jméno si pamatuju. K němu jsem chodil si půjčovat *Brehmův život zvířat*. To mě ohromně zajímalo, bylo to vydání v šedé kůži. K otci spolužačky jsem také chodil; ten zas měl sbírku knih dobrodružných – *Černý korzár*, *Černá růže*. Ta druhá kniha mě provázela celé dětství, autora neznám, historický román z gotické Anglie o cestě jednoho šlechtice do Číny. Bohužel o tu knihu jsem přišel, někomu jsem ji půjčil a on mi ji nevrátil.

Základní školu jsem končil v roce 1958 a pak jsem se nemohl nikam dostat. Mám ještě doklady, kde stojí, že vedení školy mě nedoporučuje k dalšímu studiu, protože můj otec zastával zájmy kapitalistů a nesouhlasil s únorovým převratem. Nakonec, protože jsem se docela slušně učil, tak na odvolání až nevím kam jsem byl podmíněně přijat na tehdy dvanáctiletku, ale podmíněně s tím, že bude záležet na otci... V té době jsem pravidelně ministroval. Ale farní knihovna nefungovala, měli jsme slečnu katechetku. Četl jsem i povinnou literaturu, neboť ke knížkám jsem nikdy odpor neměl, četl jsem i tehdejší produkci, například *Řezáč*, *Timur a jeho parta*. Když jsem chodil na gympl, tak byly takové módní knihy; například ten, kdo nečetl *Věčně zpívají lesy*, tak ten byl mimo; a teď jsme o tom se spolužáky diskutovali. Další kultovní kniha byl *Remarque – Tři kamarádi*.

My jsme měli na dějepis pana profesora Hanuše, to byl ten spisovatel, Miroslav Hanuš. A protože já jsem četl a poměrně hodně, tak vždycky když mělo být v dějepise nějaké zkoušení, tak jsem dostal úkol něco nastudovat a přihlásit se s problémem. Já jsem se včas přihlásil s nějakým problémem, že mně není něco jasné, a hodina uplynula v tomhleto vysvětlování a zkoušení nebylo. Takže já jsem nakonec dostal jedničku za aktivitu bez nějakého zkoušení a

třída byla zachráněná. My tři, co jsme seděli v lavici, jsme chodili do Skutče na letiště a lítali jsme. Celé čtyři roky. Pan profesor Hanuš napsal knihu, která se jmenuje *Jana* a je z tohoto prostředí... a píše tam o těch třech kamarádech, to jsme my, a ta Jana je naše spolužačka... tak to je o naší třídě. Hlavní postavou je tam ona, my jsme tam jen okrajově.

Maturoval jsem v roce 1962. Pak jsem šel do Prahy do školy na dvouleté studium odborné, obor zeměměřičství, a pak jsem šel na vojnu. Dva roky na vojně, to je taková černá díra, protože já jsem byl v topografickém ústavu v Dobrušce, ale byl jsem u takového zvláštního útvaru; celé dva roky jsme jezdili a obnovovali hraniční kameny, přeměřovali a kontrolovali hraniční pásmo. V kasárnách jsem se moc neohráł, byli jsme pořád v terénu. Tady jsem nečetl. Po vojně jsem nastoupil ve středisku geodézie v Chrudimi, kde jsem pracoval až do roku 1991. To bylo v roce 1966. Moc knížek jsem v té době nekupoval, to víc chodilo mezi kamarády, takže jsme si je půjčovali... například Škvorecký, Kundera.

Ženil jsem se ještě na vojně. Když jsem se vrátil, měl jsem už syna. Moje žena byla na konzervatoři, ale její otec dostal dvanáct let za vlastizradu, takže ji okamžitě vyrazili z konzervatoře, pak opravovala hranolky a takové věci. Mám tři děti, v tom dvojčata. Čte akorát ten nejstarší, a i u něj se čtení rozvinulo až později, dvojčata vůbec nečtou. Přestože jsem jim četl každý večer pohádky, nic se v nich neprobudilo.

Taky jsem vedl skauty od roku 1967... i v době, kdy to bylo zakázáno, jsme jezdili na trampské osady. To byly dvě vlny 1967 až 1971 a pak od roku 1989, kdy se skaut obnovoval. Foglara mám v knihovně celého, četl jsem ho od dětství. Základ té knihovny je od otce, já jsem ji dokupoval, různá vydání stejných knih. Pořád se k tomu vracím, jsou to živé knihy. V našem skautu jsme se o knížkách bavívali, nejenom o Foglarovi, ale například i o Zapletalovi; půjčovalo se to, protože ty knížky nevycházely.

Krize ve vztahu ke knihám jsem nikdy neměl. Dva roky jsem už důchodce, ale více času nemám. Kdybych se pídil po důvodu, tak ho nenajdu. Aktivit mám takových různých; nic z nich nekouká, jenom ztráta času. Mám tři vnučky. Jezdí k nám každých čtrnáct dní na víkendy, takže jim každý večer čtu.

Do knihovny už chodím přes dvacet roků. Já když chodím do knihovny, tak rozděluju knížky na tři hromádky: pro sebe, pro otce, pro manželku. Svou vlastní knihovnu jsem si rozdělil na několik částí, například dětské knížky a Foglara, pak sci-fi, pak válečná literatura, tam mám sbírku o druhé válce... no a pak takové klasické jako Hailey. Teď už kupuju knížky minimálně, dřívě jsem je kupoval, například detektivky – řadu 3×.

Já jsem takový zvláštní čtenář. Když mám náladu, tak vytáhnu knížku a začnu ji číst od začátku třeba do třetiny, pak ji odložím. Mám knížky na neděli, na všední den, na to, když je hezky, mizerně... Nevolím je úplně náhodně; to cíleně jdu a vytáhnu je z knihovny. Taková typická knížka na neděli je třeba Hailey, teď si čtu třeba Francise, mám od něj asi dvacet knih – to je všední den. Jedna kniha mi vyjde tak na dva večery, jde o knihy, které čtu podesáté, popatnácté. Čtu většinou večer v posteli, jsem noční tvor, takže čtu kolikrát i do třetí ráno. Ale vstávám zase v devět. Čtu tak od půlnoci do tří. Současnou literaturu nesleduju; spíš se na to připravuju. Mě zajímá historie, teď mě zajímá hodně historie místní. Například pan profesor Fiala, to je místní věc. Sháním, když na něco padnu, tak odsud. V jednom období jsem se upnul na Antickou knihovnu; všechno, co vycházelo, jsem měl. Nedávno jsem to nabídl knihovně, ale oni to nechtěli, že jim to zabírá místo a nikdo to nečte, což já považuju za zločin, například Hérodotos – *Dějiny*. Teď ve školství nevím, jak to dělají. Nedávno si vnučka přinesla sešit a já jsem to nemohl přečíst; přitom v první třídě krásně psala a teď je to písmo složené z malých tiskacích, psací do toho. O čtení, to vůbec... Já nevím, co ta škola dnes dělá. Já když si vzpomenu, jak jsme si *Ferdu Mravence* půjčovali, četli jsme ho pod lavicí... a dneska ne.

důchodce, dříve zámečnick, 65 let, Zlínský kraj

nahráno: 10. 12. 2009 (D. Vaňurová)

Narodil jsem se v Uherském Hradišti v roce 1944. Otec měl dílnu, zámečnictví, vedle knihovny, tatínek byl zámečnick a měl aj učně, maminka byla v domácnosti. Byl jsem druhé dítě, mám sestru, ročník 1929. Vedle knihovny byla školka a vedle dům číslo 181 a tam jsme bývali spolu s poštovním úředníkem Trubeckým. Takže v tom okolí knihovny jsem vyrůstal, tam naproti byly garáže, tata tam spravoval auta, motorky; a dílnu jsme měli v rohovém baráku vystrčeném do ulice.

A když se otvírala knihovna, to bylo v roce 1951, tehdy tam bývala taková blondýna silnější, paní Benešová, my jsme tam s klukama chodívali. A ona se mi líbila, když psala ty lístky, tak ona psala takovým způsobem, že se dívala zcela zblízka na papír, měla ho až před očima. Mě nikdy nebavily tyto knížky, já jsem v životě nepřečetl jeden rodokaps... Doma jsem nikdy nikoho neviděl číst, ani mně nikdo nečetl. Až jsem začal chodit do školy.

S klukama, se kterými jsem se kamarádil, co bydleli v okolí, my jsme chodili do knihovny kvůli tomu, že se tam hrály hry – Člověče, nezlob se, šachy a podobně. To bylo tak asi v roce 1952, 1953. My jsme tam chodili kvůli těm hrám a přitom jsme se dostali až ke čtení. Jenže tam když se čítávalo, tehdy byl výběr jinší, mě nebavily ty rodokapsy, to je brak, já jsem čítával verneovky, potom encyklopedie. To si vzpomínám jak dnes, došla paní Benešová a já jsem donesl takovou silnou obrazovou encyklopedii. A ona mi říká: „Chlapče, to ale není pro tebe, to ty nebudeš číst, tomu ty nerozumíš.“ A já řekl: „Ale rozumím.“ Tak ona zase řekla: „Já ti to tedy půjčím, ale až přijdeš, tak si tě vyzkouším.“ A taky se mě pak ptala: „Jak se vyrábí cihly?“ A když jsem jí všechno odpověděl, ona mě zkúšala, šla do toho regálu a donesla mně druhý díl. Tak mě tyto knížky bavily. Potom jsem se, když jsem byl starší, začal zajímat o knížky, jako byly od Thora Heyerdahla, Hanzelku, Zikmunda – cestopisy. Tyto knížky jsem si půjčoval, když jsem chodil na základní školu. Až jsem si sám vydělával, kupoval jsem si detektivky 3×... pak z dostihového prostředí. Po už bylo asi tak po šedesátých letech.

Já jsem vyučený zámečnick. Tatínkovi dílna zůstala i v padesátých letech, my jsme totiž měli havárku, v padesátém roku do nás bouchl státní autobus, velká havárie to byla, on jel užralý ještě s tú dakotú a přehodil nás přes silnic, já jsem pak dva měsíce nechodil a tatínek na tom

byl moc špatně. V Luhačovicích to bylo u sokolovny. Když do nás praštili, on měl klíční kost zlomenou, asi osm devět žeber zlomených, těžký otřes mozku, přeraženou lebku, zlomenou nohu, holenní kost a asi po pěti šesti letech ho bolel žaludek a normálně mu našli v břichu pytel hnisu, z toho úrazu, přes dvě kila. On byl ročník 1892, už měl i roky a dělat už nemohl – tak mu tu dílnu nechali na dožití. V té době až do roku 1955 chodila maminka dělat do Fruty. Já se vyučil zámečnickem v Letu, ale mě to nějak nebavilo. To řemeslo mně nepřiřostlo k srdci, já jsem chtěl jít do školy. Chtěl jsem dělat námořní školu... ale nedostal jsem se tam. To mě přitahovalo i na základě těch knih, které jsem četl. Chtěl jsem jít k Plavbě labsko-oderské, jezdit na Labi. Mám kamaráda, co byl kapitánem, mám od něj doma aj tu lodivodskou čepicu. On byl starší. V Letu jsem byl vyučený v roce 1960 a z Letu jsem v roce 1962 utekl a dělal u Ingstavu. Po vojně jsem pak v druhé polovině šedesátých let šel dělat k Pozemním stavbám jako údržbář, přes osmašedesátý rok jsem byl v Ostravě. A nakonec jsem šel dělat k Povodí Moravy, spravoval jsem tam bagry, buldozery. Pak jsem ztama utekl, nepohodl jsem se s Králíčkem, to byl inženýr, on mě k ničemu nepustil; šel jsem jezdit k Žďárským strojárnám, dělal jsem opravy těžkých strojů.

Na žádné učitele, kteří by mě přitáhli ke knihám, si nepamatuju. Pamatuju se ale, jak v roce 1966 hořela tady v Hradišti knihovna. Já jsem dělal u taty v dílně a najednou začalo takové práskání. A taky se objevilo světlo, to se celé stalo večer. Taky jsem si o tom četl záznamy v hasičských kronikách, protože teď dělám taky kronikáře u hasičů.

V té budově synagogy měl tehdy Olíšek zkoušku filharmonie (ta byla v patře nad knihovnou) a furt klepal tú paličku, že kdo tam ruší. A to jim hořela střecha nad hlavou. Dojeli hasiči se stříkačkou a s erenou a začali hasit, uhasili to, tak shořela jen ta střecha. Pak se to celé předělávalo a pak už po opravě v té budově byla jen knihovna.

Když jsem dospěl, už jsem do knihovny nechodil, kupoval jsem si svoje vlastní knížky. Pak jednou vyšlo ve *Zpravodaji Uherské Hradiště*, že paní Plačková vydává sborníčky – osobnosti regionu, šel jsem za ní, dala mi ten první a já jí nabídl, že jí do toho budu dělat fotky (sedmdesátá až osmdesátá léta). Všecky ty sešitky s osobnostma, i ty, co pak vydávala Pavlicová, mám, já je schovávám. Bylo to pěkné, bylo to zajímavé, ale nebylo čas na to čtení.

Z beletrie jsem četl ty detektivky, Francise, František Alexander Elstner – protože on měl hrozně zajímavé řeči. A druhý je takový, kterého bych přirovnal k Elstnerovi – Miroslav Stingl. Oni z něj udělali blba, jako že ublížil republice, přitom v žádné jeho knížce, ani v jedné, se nedoče, kdo tam vládne na těch Tahiti, vůbec o tom se nezmiňoval, on byl

etnograf. Já ty knížky všechny mám, ty byly tak zajímavé... Někdy se k těm knížkám vracím, ale je to tak asi, že nemám na ty knížky čas. Já totiž teď ještě píšu o kočárech, navázal jsem kontakt se sběratelem kočárů panem Obrem z Čech pod Kosířem. K těm kočárům jsem se dostal nechtě. Kdysi moje tetička bydlela na dnešním hotelu Koníček. Té budově spadla střecha a já jsem to tenkrát nafotil. A hledal jsem si k tomu údaje o majitelích a podobně, chodím to hledat do kronik do archivu tady v Hradišti. To tak dělám už přes dvacet let. Napsal jsem do Kopřivnice panu Rosenkrancovi, který je kustod sbírek kopřivnického muzea, co tam mají o firmě Hrček a Neugebauer (majitelé té fabriky, ze které spadla střecha). On mi poslal všechno, co o nich tam měli, a já zase jemu všechno, co jsem našel tady o té továrně, rodokmeny a tak dál.

Všecko píšu na psacím stroji, mám ho od Franty Šopíka, říkal, že nemůžu psát na normálním stroji, a dal mě tento, který už nerozbiju. Franta už umřel a to mám na něho památku. Na počítači bych psát nechtěl, myslím, že má vadu, to záření z obrazovky kazí oči.

Zajímám se o všechno a spoustu věcí sbírám, třeba staré pohlednice. Třeba mě zaujalo zjistit, v které době byl zbořen sanktusník na střeše kostela, zvonička v hřebenu stěny, na některých starých fotkách je a na jiných ne. Kdy ju zbořili, to ještě nemám zjištěné. To všechno vyzkoumávám v zápisech v archivu, třeba jsou tam záznamy ze schůzí městského zastupitelstva a tam se dočítám spoustu informací. Mně archiváři, když tam přijdu, mně vždycky něco schovají.

Já čtu *Haló noviny* a i tam, když něco zajímavého, si přečtu, hledám k tomu další informace... Ať je to o zázracích Ježíše Krista, o hradištských hudbách, to všecko sbírám... a mám spoustu desek očíslovaných, složky na různá témata, a cokoliv zajímavého najdu, okopíruju to a přidám to k tomu určitému tématu. Mám seznam těch čísel a u každého to téma napsané. Na jedné straně mám svou knihovničku a na druhé sbírku těch složek.

Tady mám takovou starou knížku od de la Camary *Paní mých snů*. Tu knížku tady mám proto, že de la Camara byl kamarád Harry Jelínka ve Vídni, podvodníka a kšeftmana s obrazama. Já jsem ji kdysi koupil na trhu. Tu knížku *Paní mých snů* jsem ani nečetl.

Taky *Švejka* jsem koupil a četl jsem ho celého... v dnešní době by se Hašek jako spisovatel neuplatnil, protože on celý den seděl v hospodě, potom šel do redakce a nechal si vyplatit peníze, to by mu dneska nikdo nedal. Mám tady hodně knížek od Dänikena, já jsem ho četl, protože on má takové zajímavé náměty, ale četl jsem to později než na konci šedesátých let. Nebo Miroslav Ivanov – *Kdy umírá revoluce, Historie skoro detektivní*. Ani to nikdo nebrali,

že je Rus, já říkám, ať je, a kupoval jsem to. Peša – *V dvojím ohni*, to je o partyzánském oddílu Olga na Chříbech.

Perfektní knížka je Ceram – *Bohové, hroby a učenci*. Takovéhle knihy jsem začal kupovat někdy v sedmdesátých letech, protože to mělo hodnotu, to jsou hodnotné knihy. Františka Pecháčková – *Hříšné město, Proč mlčí živí*, to jsou popsane Mařatice.

K mnoha knihám jsem přišel tak, že ve Slováckém muzeu vyházeli spoustu knih, to bylo v sedmdesátých letech. Mám i knihovnu Bedřicha Beneše Buchlovana, ty knihy mi nabídl ke koupi jeden známý, dr. Hubáček, dal jsem za ně dohromady čtyři sta korun. Já jsem ty knihy chtěl, protože je to regionální literatura, všechny jsou od BBB podepsané. V jedné je třeba věnování Rudovi Kubíčkoví – rok 1943. Stály každá tři čtyři koruny. Z té muzejní knihovny vyházeli Ben Waltera, já si všechny ty knížky koupil po pětikoruně. To je, jeho počátky. Mám třeba pamětní list ze schůzky moravských bibliofilů a exlibristů – 20. května 1934. To jsem koupil kdysi za dvacet korun.

Když někde v časopise nebo novinách čtu něco týkající se knížky, kterou mám, tak to vystříhnu a do té knihy založím. Když mě něco v knížce zaujme, tak si v ní i podtrhuji. Poznámky během čtení si nedělám, až pak na nějaké téma píšu, tak to přímo vypisuji z určitých knih.

Mám spoustu výstřížků o Františku Frištenském, třeba tenhle z roku 1970, ten zlomil černocho a Gusta Frištenský pak zlomil jeho. Mám o něm knihu od Břetislava Dietricha. Cokoliv mě zaujme, baví, začnu se o to zajímat víc a vyhledávám si další informace, údaje, knihy... třeba o Jožovi Úprkovi. Nebo o malíři Antošu Frolkovi *Mezi paletou a písní*, to je taky zajímavá knížka, tu jsem si objednal. Mám tady ještě další knížky o malířích, řadu těch knih je koupených na burzách, za dvacet, pětadvacet korun.

Výstřížky dávám nejen do knih, ale mám založené složky na všechna možná témata, mám jich ke dvěma stovkám. Tyto složky jsem si založil někdy kolem roku 1985 a od té doby je rozšiřuji. Třeba rodokmen rodiny Rajzlů, všechno o závadných potravinách, pátrání po historii zeleného kádru v Chříbech, sto šedesát let knihtisku v Uherském Hradišti, vše o stromech, veškeré živnosti v Hradišti – nejstarší je asi z roku 1874 až 1885, těch živností je, vše o kočárech a mnoho dalších. Já to dělám všechno ze zájmu, s nikým nespolupracuju, protože to jsou všechno kšeftsmáni.

Z autorů knih mám rád hodně Verneho, když začaly po revoluci vycházet verneovky nově, kupoval jsem si je. Četl jsem je v mládí a teď jsem si je chtěl všechny koupit, abych měl celou knihovnu. Jenomže pak jsem šel do důchodu a už mně nestačilo peněz, tak jsem přestal to

kupovat. Uchovávám všelijaké poklady, třeba *Průvodce na šibřinkách Sokola* z roku 1909, v něm jsou reklamy zdejších firem, co existovaly v té době. K svým oblíbeným autorům řadím ještě Ludvíka Součka, líbí se mi, že píše knihy faktu, byl taky vynikající fotograf, jeho knihy mám raději než Dänikena. Za nejlepší z jeho knih považuji *Tušení stínu*. Vedle něj zde mám *Kladivo na čarodějnice*, *Černé barony*, Eskyma Welzla, Richard Konkolski – *Sólo přes Atlantik*, *Dobrodružství křtěné mořem*, to jsou zase ty moje oblíbené lodě... Miroslav Náplava – *Plavby přes Atlantik*, Eduard Ingrid, vynikající fotograf a jel obráceným směrem, z Jižní Ameriky, byl aj muzikant.

Nejvíce knih mám od Verna, Dänikena a všemožné knihy o regionu Uherské Hradiště. Sbíráám všecko. Ze všech oborů. Byl jsem v různých krúžcích, ale ze všeho jsem vystúpil, všude chtějí jen příspěvky.

Můj zvyk je číst v posteli, ale teď už toho tolik nepřechtu, protože vždycky brzo usnu. Kupuju si *Haló noviny* a v těch novinách jsou zajímavé články. Já to opisuju a už mně to nejde tak rychle, jak jsem psával, zabere mi to času, a než se dostanu ke čtení knížek, už je večer... Mám i všelijaké slovníky, to jsem si obstaral kvůli křížovkám, které jsem luštil. O Čachtické paní mám víc knih, třeba z roku 1933, pak *Žena dvou mužů*, *Tajemství čachtické bestie*, vyšlo toho víc, to se mi při čtení líbilo. Bylo to i zfilmované, mám nějaká DVD, ale když zpracují něco podle knihy, oni to udělají takovým způsobem, že je to zkrátka nedívatelné. Je to jiné, než to bylo v knížce, to neberu.

Tady mám všechna ta díla, co vydala v knihovně Plačková, jak jsem s ní spolupracoval, o Hradišti, to je zajímavé čtení.

důchodce, dříve technik a překladatel technické literatury, 65 let, Ústecký kraj

nahráno: 12. 10. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1947 v Teplicích; s rodiči jsem bydlel v Oseku. Otec byl úředníkem na šachtě, matka byla v domácnosti – původem prodavačka u Bati. Pokud si vzpomínám, tak se mi jako dítěti četlo. Četla mi babička; vzpomínám si také na obrázkové knížky. *Brehmův život zvířat*, to byla kniha, kterou jsem si neustále prohlížel. Vzpomínám si, že ty obrázky byly takové litografie; možná že byla dokonce německá. Jestli mi rodiče četli před spaním, to si nepamatuju, ale určitě mi někdy četli.

Do školy jsem začal chodit v roce 1953. Pokud jde o dobovou politiku, to se nedalo opominout. Byla taková atmosféra, že rodiče doma poslouchali Svobodnou Evropu a mně říkali, že jsou věci, o kterých se nesmí mluvit nebo se smí mluvit nějakým způsobem. Z prvního stupně si pamatuju na učitele, který měl velmi dobrou pověst a byl přísnější. Byla to spíš taková vojna. Do páté třídy jsem moc nečetl, nebo si na to aspoň nepamatuju. Dost jsem chodil do kina. Tehdejší indoktrinace byla spíš přes sovětské filmy.

Na druhém stupni základní školy jsem četl takovou tu dobrodružnou literaturu: Jules Verne – *Patnáctiletý kapitán*, taky rodokapsy, k nimž jsem se dostal někde ve sběru. Pak jsem to cíleně vyhledával. Bavilo mě to, protože to bylo něco naprosto odlišného od těch *Timurů*, i když v něčem to bylo hodně podobný. Stěžejní byl v té době taky Verne; k mayovkám jsem se dostal až někdy kolem patnáctého roku. Taky jsem velmi rád četl takové ty knížky o přírodě, třeba Turgeněvovy *Lovcovy zápisky* nebo Vitalij Bianki. To jsem měl velmi rád, možná proto, že můj děda z otcovy strany byl vesnický řidič a chodil střílet; druhý můj děda byl panskej hajnej.

Otec měl knihovnu; nevím, že by příliš četl, ale já jsem se mu v té knihovně hrabal a bral jsem knihy, které bych asi v té době číst neměl. Tak jsem přečetl třeba *Tichý Don* od Šolochova... a zvláště mě tam upoutaly takové ty scény násilí, znásilňování a tak dále. Pak si vzpomínám ještě na knihu *Tahiti, ostrovy hříšné lásky*. Když to rodiče zjistili, tak nedělali třeba to, že by to vyndali z knihovny. Pak začalo takové to období, že člověk začal číst věci, které tehdy vycházely – v šedesátých letech. To byl Páral, Hrabal... to byla taková zjevení. Tohle mě potkalo někdy na rozhraní základní a střední školy.

V roce 1962 jsem nastoupil do učení – ročního; potom na průmyslovou školu chemickou v Mostě. Tam jsem četl hodně. Škola vyžadovala nějakou povinnou četbu, kterou jsem víceméně zvládal. Čtenářské deníky jsme si vést nemuseli. Měli jsme takového velmi zajímavého učitele, který byl z Ostravy, měl takové to ostravácké nářečí. Říkal: „Ja chapu, gdyž to někoho nebavi, tak to prostě nečte.“ My jsme to zneužívali a on, když nás zkoušel, se ptal: „Co jsi četl?“ A on říkal: „Víte, pane profesore, mně to nějak nesedí.“ A on: „Dobrá, neda se nic dělat.“ Zpětně ale lituju, že jsem si tu českou literaturu nějak nepřečetl systematicky. Byla to chyba, pak už jsem se k tomu nedostal. V té době jsem se orientoval spíš na sport... ale na kulturu taky. V té době nám doporučovali *Literárky*; ty jsem bral od patnácti let až do doby, kdy je zakázali. Taky jsem odebíral *100+1* a ještě *Host do domu* a *Scéna*. Taky si vzpomínám na *Krásy Slovenska*, což byl takový časopis zaměřený na Slovensko, což byla moje zamilovaná země, kam jsem se několikrát dostal jako turista a potom jako horolezec. Na vojně jsem si taky přečetl celou Bibli, někdo mi ji dal, ne že by mě chtěl ale evangelizovat.

Maturoval jsem v roce 1967. Pak jsem nastoupil krátce do zaměstnání. A pak jsem šel na dva roky na vojnu. Měl jsem takovou typickou vojnu: první rok moc volna není, protože je buzerace. Byl jsem v Kbelích, což byla velká kasárna, kde byla dokonce i knihovna. Tam jsem se přihlásil a půjčoval si knížky, takže jsem četl dost i na vojně. Na vojně jsem zažil invazi; byli jsme kousek od Ruzyně. Tady jsem taky dost četl, dost jsem chodil i do knihovny. Vzpomínám si třeba na *Hlavu XXII* a *Švejk* – to tam má rezonanci. V roce 1969 jsem se na vojně nechal takzvaně nalejt do uranových dolů, kde jsem strávil rok. Na vojně, to byl rok 1969, mě to už štvalo... a taky jsem nechtěl, aby mě někde zneužili. To bylo zásadní období pro mé směřování. Byla tam taková zajímavá snůška lidí. Jednak tam byli lidi, kteří se tam dostali za různé přečiny – od politických až po kriminální. Jednak tam byli lidi, kteří se chtěli nějakým způsobem vyhnout vojně. Taky jsem se v té době už zajímal o cizí jazyky a tam jsem narazil na pár lidí, kteří to vyučovali. Z nich významná byla farářka Srnková, československá, která učila francouzštinu, angličtinu, němčinu. Já jsem k ní chodil. A u ní jsem se seznámil ještě s několika lidmi, které ona kolem sebe ještě shromažďovala.

Po vojně jsem se vrátil do Ústí a začal jsem pracovat ve zdejší chemičce. Osudnými se mi staly jazyky, protože jsem tady začal chodit do jazykové školy, kde jsem se seznámil se svou ženou. Oženil jsem se v roce 1972. Pak jsem prošel řadou zaměstnání: chemička v Ústí, Výzkumný ústav anorganické chemie v Ústí; další bylo družstvo Mechanika Teplice, potom

to byl Výzkumný ústav tukového průmyslu, kam jsem nastoupil do technické knihovny a zabýval se tam rešeršemi patentové literatury. Bylo to podle ruského vzoru a zašivalo se tam spousta lidí. V té době jsem začal studovat knihovnictví a vědecké informace – v Praze a dálkově. To bylo asi čtyři roky, ale zjistil jsem, že mi to k ničemu nebude. Akorát člověk pronikl do toho, co je to informace, jak se to třídí. To bylo od roku 1986; tam jsem zažil revoluci; půl roku se neučilo.

Postupně jsme měli tři děti (kluky). Dětem jsme četli celkem pravidelně. Když byly trošku větší, tak to i vyžadovaly – čtení a vyprávění pohádek. A kontrolovaly, jestli se čte správně. Přes manželku jsem se dostal do církve bratrské. Uvěřil jsem... a potom jsme četli dětem pravidelně Bibli. Jestli jsme z nich udělali čtenáře? Myslím, že ne. Někdo četl víc, někdo míň. Ale že by to byli takoví vášniví čtenáři, to nebyli.

Pokud jde o moje čtení ve vztahu k jazykům, tak už na střední škole jsem četl nějaké jednoduché povídky, co vycházely v Sovětské knize. Pak když jsem se v angličtině zdokonalil, tak jsem řadu let odebíral *National Geographic*, což zrovna moc lehké čtení z hlediska angličtiny nebylo. Dostával jsem to od svých příbuzných. Pamatuju si, že jsem jednou zjistil, že už jsem schopen v angličtině číst.

Doba mého intenzivního čtení spadá do starého režimu. Jednak jsem na to měl v mládí víc času, jednak sem pronikaly některé knížky, které tady nebyly povolené. Dostal jsem třeba k *Animal Farm* nebo k *1984*. Mezi lidma se to půjčovalo a říkalo se: „Musíš to přečíst do rána.“ *Doktora Živaga* jsem přečetl v angličtině; asi za dvě noci. V novém režimu jsem už moc nečetl; možná už skoro vůbec. Jednak jsem chodil do zaměstnání, jednak jsem se už přižívoval překládáním. Času na čtení bylo málo. Co jsem překládal? Většinou to byly takový technický věci. Jedna třeba o skotské whisky. Bylo to tak, že moji přátelé si zřídili nakladatelství, vydali několik knížek, takže mě zneužili k překládání. Taky jsem přeložil jednu knížku o rakovině prsu.

Dnešní stav? Žádný čtenářský režim nemám. Občas mi někdo doporučí nějakou knihu, tak si ji přečtu. Pořád ještě objevuju některé autory, které jsem neobjevil, kteří mě nějak fascinují – jako je třeba Coelho. Musím říct, že většinou knížky nedočtu. Něco člověk rozečte a pak čte třeba dvě tři najednou. Teďka čtu *Černou labuť* (Taleb), což je velmi zajímavá knížka. Nebo Tomáš Sedláček – *Ekonomie dobra a zla*. Takové ty knížky, kde se člověk ještě může něco dozvědět, i když mi to třeba nebude moc platný. Období, že bych za rok nepřečetl knížku,

nebylo. Ale přečetl jsem třeba jednu nebo dvě. Bylo to v době, kdy jsem chodil do zaměstnání, po večerech překládal a přitom jsme stavěli ještě kostel. A do toho ještě rodina. Kniha, ke které se vracím, je Bible; to je kniha, která se čte pořád. Někdy se kvůli nějakým citátům vracím ke knížkám odborným. Taková kniha je třeba *Chrám a tvrz* o českém jazyce. To je takové osvěžující, nemá to žádný děj, takže se to dá číst po troškách. Můj nejoblíbenější autor? Rád jsem četl Hemingwaye; to bylo v šedesátých letech. Taky Orwella jsem přečetl, co se dalo. Kdysi byl můj oblíbený autor Victor Hugo. Musím říct, že můj oblíbený autor byl Čingiz Ajtmatov.

Mediální den. Nejvíce užívám internet. Strávím na něm poměrně dost času; ne že bych si po něm surfoval, ale vzhledem k překládání je to výborný zdroj informací, kde si člověk třeba jazykově dohledává nějaké vazby, ale taky nějaké faktické věci. Na internetu čtu i nějaké noviny. Občas si ale papírové noviny koupím. Většinou si koupím *Mladou frontu* nebo si kupuju nějaké časopisy. Třeba si občas koupím *Respekt*. Televizi si někdy pouštím na pozadí; nedívám se na ni, ale poslouchám, což je dost šílený. Občas si vybírám nějaké programy; hodně mě zajímají takové ty zeměpisné nebo cestopisné pořady... anebo některé publicistické pořady na dvojce. Někdy i takové pořady jako *Na plovárně* nebo *Interview*. Rádio poslouchám docela rád. Poslouchám BBC.

Dost důležitým člověkem byl u mě můj strýc, který byl učitelem a s kterým jsem se setkával vždycky o prázdninách. Ten na mě měl takový světonázorový vliv. Byl to člověk, kterého jsem jednu dobu považoval za bytost, která má i jiné zájmy než pouze přízemní.

důchodkyně, dříve dojička krav a ekonomka, 64 let, Jihočeský kraj

nahráno: 27. 7. 2011 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1947. Je mi šedesát čtyři let. Do pětatřiceti let jsem žila v Ostravě. Do Malšína jsem se odstěhovala za romantickou krajinou. Vystudovala jsem gymnázium a vysokou školu ekonomickou. V Malšíně jsem se nejprve živila jako dojička krav a po roce jsem se dostala na místo místní ekonomky. – Jako malé, když jsem ještě sama neuměla číst, mi rodiče zpívali a četli. Každý den před spaním mi četli pohádky. Byli oba dva ateisté. Maminka pěkně zpívala a byla slovesně nadaná. Maminka nám zpívala lidové písničky, četla nám básničky, říkanky. Otec ne. Doma jsme měli spoustu knih. Nebyla televize; měli jsme ji až od šedesátého roku.

Na základní škole byla povinná četba. Knížky jsem si půjčovala ze školní knihovny, chodila jsem i do obvodní knihovny Ostrava 4. Do knihovny začaly chodit některé děti, tak jsme tam s bratrem začali chodit taky. Rodiče nám hodně kupovali knihy jako odměnu k Vánocům, za vysvědčení. Od osmnácti let potřebuji mít brýle, jsem krátkozraká. Rodiče to dávali do souvislosti právě s četbou. Rodiče nám čtení nezakazovali, jen chtěli, abychom se více učili a míň si četli.

Některé knihy – ty nejostřejší – nám byly nepřístupné do puberty, což je celkem logické. Oproti jiným generacím u nás bylo více věcí tabu. Maminka nás zasvěcovala kolem třináctého roku. Nevím, jestli tam měli schované nějaké *Markýzy* nebo nějaké lékařské studie o sexu. Dlouho před námi schovávali ilustrovanou lékařskou knihu. Jako děcka jsme měli knihy dobrodružného charakteru – verneovky, *Malého Bobše*, Čajku, ruské autory, ale ne klasické – to bylo pro nás ještě těžké, ale *Cestu opravdového člověka*, *Robinsonku*. Také klasické pohádky Boženy Němcové, nějaký Jirásek tam byl, ale zdál se nám těžký. Hodně jsme ujížděli na verneovkách. První knížku, kterou jsem si sama přečetla, byl *Malý Bobeš* od Josefa Plevy.

Na střední škole, na gymnáziu, mezi roky 1961 až 1965, jsme my, co jsme chodili na angličtinu a co jsme předtím četli, měli takový klub děcek. Mezi holkama a klukama ve třídě nás bylo pár, co jsme měli o četbu zájem. Mezi určitou vrstvou mládeže se četly určité knihy – Kafka, Salinger a jiné špeky. Tehdy to byla trošku snobárna, bylo to módní. Jako svou první

dospělou knihu vnímám asi v těch šestnácti letech *Kdo chytá v žitě*. Tenkrát mi vyhovoval víc styl New Yorku. Remarque a *Tři kamarádi* pro mě nebyl tak klíčový.

Na střední škole jsme měli povinnou četbu. Ruští klasici byli fajn – Čechov, Gogol, Dostojevskij. Pak jsme v ní měli nějaké komunistické autory – Šuleř, Majerová, Pujmanová. Měli jsme češtináře, který byl kovaný komunista, měl ruskou manželku. Jinak to byl charakterní člověk – zásadový, spravedlivý. Nesnášel modernu, avantgardu, dekadenty. O tom, že se to čte, se před ním nesmělo mluvit. Rozhodně pro mě nebyl vzorem. Z povinné literatury jsem zkusila, jaké to je, a když jsem zjistila, že mi to něco říká, tak jsem si to přečetla. Už nevím, jak to bylo, když jsme to nečetli, asi jsme zašli za někým starším. – Denně jsem si ukradla na čtení tři hodinky – před spaním, nebo jsem dělala, že se učím, ale přitom jsem si četla. Hodně jsem si četla v besídce na zahradě, protože tam mě nikdo nerušil, večer v posteli a v dětském pokojíku – tam jsme většinou dělali, že jsme pod knížkou měli položený třeba dějepis. Když šla máma, tak dějepis šel nahoru.

Před šedesátým osmým rokem bylo určité vydechnutí, najednou se dalo sehnat to, co předtím ne – buď ve slovenštině, protože v tomhle byli lepší – ve vydávání i ve filmech; nebo i v knihovně. Dal se sehnat i samizdat. V knihovně se dal sehnat i Kafka, který nebyl vyloženě zakázaný.

Odebírala jsem časopis *Plamen a Světovou literaturu*, kde na pokračování vycházela řada zahraničních klasiků. Pomáhali jsme si k tomu, protože to nebylo běžně k sehnání. *Plamen a Světovou literaturu* jsem měla objednanou a ještě jsem byla v Klubu přátel poezie. Byli tam ztracení básníci a tyhlety věci. Trošku to byla tenkrát – přiznávám se dneska s nadhledem, snobárna. Bavilo mě to, ale přivedli mě k tomu ostatní. Říkala jsem si – Jula Malá to čte, ten to čte. To jsou chytrý lidi, asi na tom něco bude. Teď se mě zeptaj a já nebudu nic vědět. Tak trošku malinko mě k četbě přivedla póza. Ale pak už to póza nebyla, když jsem sama zjistila, že je to kvalita. Četli jsme dekadentní záležitosti, věci, které nás mladé zajímaly kolem sexu, co běžně dostupné nebylo – Salinger. Knížky jsme si půjčovali mezi sebou. Bylo tam i hodně samizdatu a nesmělo se o tom vědět. Ostrava je poměrně velké město, kde k tomu bylo zázemí. Chodili jsme do různých klubů – například do divadelního. U mladého člověka to byla z třiceti procent póza, protože tam chodili herci, Kačer a další. Byly jsme mladý holky, chtěly jsme se předvést, že jsme chytrý, přitom jsme byly blbý jak tohle.

Rok 1968, to byla pro mě pecka. Jak člověk viděl, co se ve městech dělo – jak tanky válcují osobáky a lidi před tím utíkají. Naštěstí jsem nebyla v Praze, v Ostravě to mělo mírnější formu. Bylo to zklamání z toho všeho. – Po roce 1968 jsem už začala mít trošku víc starostí,

tak už toho čtení tolik nebylo a báli jsme se. Dělali jsme různé akce, různé divadelní představení. Chodila jsem do sportovního klubu, řadu let jsem byla v ostravském horolezeckém oddílu. Na Skřítku v Jeseníkách jsme dělali akci. Hrál se tam divadlo, dělali ho Brňáci, které bylo protistátní, proti komunistům. Přiletěla tam helikoptéra StB a pak nás v roce 1971 vyslychali na StB. Po výsledku na StB jsem se začala bát. Nebylo mi to příjemný. Nabízeli mi, jestli bych pro ně nesehnala občas nějakou informaci, což jsem pochopitelně odmítla. Ale měla jsem pocit, že na mě pořád někdo kouká.

V době normalizace jsem potom hodila ve všem zpátečku. Začala jsem se zajímat o chlapy, chtěla jsem mít děti, rodinu. Byla jsem v zaměstnání, měla jsem pauzu ve studiu.

V sedmdesátých a osmdesátých letech to byl hrozný fofr – zaměstnání, dvě malé děti, nové prostředí v Malšíně. Byli jsme okouzlení prostředím – najednou byly houby, borůvky, Lipno, kola, túry. U nás na vesnici jsem ještě vedla nějakou dobu pionýry a brala jsem je na výlety. V tomhle období bylo čtení chudák. Četlo se, ale málo – jen jako relaxace před spaním; půl hodiny, než se mi zavřely oči.

Rok 1989 byl stále v zóně velkého fofru – syn měl osm, dcera deset, zaměstnání, dost jsme se angažovali v Občanském fóru. Prožívali jsme to. Byla to euforie. Po roce 1989 se četli Havlové, *Prezidentův vězeň* – aktuální věci k té době. Také jsme začali cestovat – Alpy a tak. Objevily se věci, po nichž člověk toužil celý život, a najednou byly k dispozici. Ani po revoluci v době velkého knižního boomu jsem si nic nekoupila, jen jsem si knížky půjčovala přes známý a v knihovně. Nějaké knihy mi posílal Klub poezie. Něco jsem půjčila a nevrátilo se to. V Ostravě bylo období, kdy něco vyšlo a stála se na to fronta. To jsme ještě neměli děti. Koupila jsem si němčinu, francouzský slovník, něco dětem.

My doma nemáme moc knih. Mám zetě bibliofila, který si v knihách libuje a knihy sbírá. Všechny peníze dává do knih. On i píše. Můj bratr vůbec nečte, je to inženýr, vysokoškolák. Celej život říká, že je to ztráta času. Osobně se považuju za sečtělého člověka. – Mám tady škváry, to není Knižní klub. Jednou jsem si objednala *Reader's Digest* – Nejlepší světové čtení a nemohla jsem se ho zbavit. Jedna kniha stála pět set korun. Byl to výcuc ze světové literatury – hodně okleštěné, ani bych tomu neříkala světová literatura. Je to takové čtení do vlaku. Musela jsem se jich zbavit. Je to kniha pro Američany – buď jsou to detektivky, nebo nějaké cajdáky o lásce. Text není úplný, vždycky je to nějak smrsknuto. Dá se to číst, ale není to žádná velká kvalita, hodně epický.

Jezdím pořád do knihovny do Vyššího Brodu. K paní Blažkové chodím tak jednou za čtvrt roku [paní Blažková vede místní maličkou knihovnu otevřenou hodinu jednou týdně]. Podívám se, jestli tam něco nepříbylo. Ale paní Blažková nedostává knihy tak často, jak bych chtěla. Od listopadu půjčila dvacet knížek, ale ten žánr mě neláká. To, co už bylo v místní knihovně zajímavého, tak to už jsem si přečetla. A manžel taky. Ve Vyšším Brodě je knihovna perfektní, jsou tam kvalifikovaný ženský, který mají i zájem vám pomoci – vyhledají, rezervují vám knihu. Vyšebrodská knihovna je dobrá, to jsem ani v Ostravě nezažila. Bez knihovny nelze. – Když mám čas, tak mám napsáno, co bych asi chtěla, a v knihovně si to proberu. Když čas nemám a mám fofr, tak vletím do knihovny a беру knihy, které vracejí lidi, rychle to probírám a ptám se knihovnice: „Romano, co máš nového?“ Teď tam mám pořadník na Larssona. Například čtu takové věci, které frčej. Mám švagrovou, která hodně čte, v Praze, ta mi vždy doporučí nějaké knihy. Když čte moje švagrová [Larssona], která je fajněmekr na knížky, tak to asi bude dobrý. Knížky si vybírám na doporučení přátel a rodiny. Nebo si na internetu přečtu nějakou recenzi o knihách, knižní novinky a tak. Teď čtu *Vyvrhelové* od Jelinekové. K Jelinekové jsem se dostala tak, že před pěti lety dostala cenu za literaturu za *Pianistku*. Četla jsem o ní, že je nejlepší. Řekla jsem si, že je to ženská stejně stará jako já a že za něco cenu asi dostala, tak si to přečtu. Taky jsem viděla film – nejdříve jsem četla knihu a pak viděla film. Přečetla jsem asi čtyři nebo pět jejích věcí.

U čtení mám dnes rituál – cigáro – bohužel. Sednu si na balkon, i v zimě. Je tam krásný výhled – tam kouřím a čtu si. Večer, když jdu kolem desáté spát, si půlhodinu čtu – jinak bych neusnula. Musím číst. Vracím se ke knize *Pouští a pralesem* od Sienkiewicze, když na mě padne nostalgie. Četla jsem ji mnohokrát, ale nevydržím se k ní vrátit dokonale – jako že bych si ji přečetla znovu – už ji znám skoro nazpaměť – to okouzlení tady není. Oblíbený autor je Kerouac. *Na cestě* se dá číst stále dokola. Je to filozofická záležitost. Ale hlediska v tom daná v běžném životě uplatňovat nelze, kór když je ti tolik let a žiješ ve střední Evropě. Některý jeho věci mi také nesydlí.

Televizi jsme měli doma od roku 1960. Jako děcka jsme se dívali na Poláky, hlavně na Disneyland. Chytali jsme televizi Katovice, kde to bylo otevřenější a byl větší přístup k americkým filmům. Polsky rozumím perfektně. Dívali jsme se na televizi sedm až deset hodin týdně, ale rozhodně jsem více četla. Dívala jsem se, když byl nějaký film.

Čtu soustavně. Před sedmi lety, když k nám přišel internet, jsem měla období, že jsem tři čtyři roky skoro nečetla. Byla jsem internetem okouzlená, uchvácená informacemi. Dřív musel člověk do vědecké knihovny nebo si informace někde shánět, a stejně nesehnal. A teď si tam zadáte, kliknete a máte širokou nabídku ze všech možných oborů. Z medicíny, z vesmíru, literární záležitosti, muziku – stahovala jsem si, učila jsem se akordy a sólička. Nějaký ty klipy, nějaký ty sprostárny. Ráda si zahraju počítačové hry – postřeh, logické uvažování (Machinarium). Internet mě dostal. Když k nám přišel, tak jsem tři čtyři roky četla velice málo. Z počítače mě bolí oči. Knihy jako takové jsem na internetu nečetla. Mám e-mail. Internet používám každý den – hodku dvě – vyřídím si poštu, kouknu na Facebook. Na Facebooku komunikuju hodně s dcerou a se synem a s jejich vrstevníky. Mám tam i své přátele. Dávám tam i fotky, videa, komentáře. Akorát máme hrozně pomalej internet. Přes internet si doporučujeme i knihy – přes Facebook a e-mail. Elektronickou knihu jsem zatím nečetla. Mám problémy s očima. Možná si časem pořídím tablet, ale zatím ne. Pokud to pro mě bude finančně dostupné, tak když člověk někam jede, bylo by šikovný, že nemusí s knihou manipulovat. Mám své oblíbené webové stránky, které navštěvuji pravidelně – kde hlavně čtu noviny. Akorát si to člověk nemůže vzít na záchod. Přes internet si pouštím rádio. Stáhli jsme si film *Tři sezóny v pekle*. Film mě vzal a hned jsem si hledala další informace k filmu na internetu. Hodně čtu názory a diskuse na internetu. Když čtu například nějakou knihu a děj se někde odehrává, tak si to na Google Earth najdu a přiblížím si okolí. Na televizi sleduji pravidelně většinou zprávy. Dívám se na seriál *Doktor House* a *Ordinaci*. Když je kvalitní film na dvojce, tak si to nahrávám. Pouštíme si filmy z DVD.

pracující důchodce, dříve technik, 64 let, Zlínský kraj

nahráno: 5. 5. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1947. Bývám ve Vsetíně, ale nejsem původem Vsetíňák. Jsem z Brna, kde jsem bydlel do svých devatenácti let. Na Vsetín jsem se přizemnil. Moji oba dva rodiče byli dělníci, oba dva dělali v Královopolské slévárně. Otec byl svářeč, ale vyučený byl dokonce řezník; byl celkem náruživý čtenář. Máti tam jezdila na jeřábu. – Co já si pamatuju na nejmilejší knížku, co jsem měl jako děcko, ještě předškolák, tak to byla *Koza Luisa*, ani nevím, kdo to napsal. Četla nám ji matka, protože ona byla s námi doma (mám ještě o tři roky staršího bratra). Vzpomínám si ještě na pohádky. Moje babička, matčina matka, mně koupila ke čtvrtým nebo pátým narozeninám *Zlatodol pohádek*, což byl poměrně odvážný Kauf. To jsou, řekl bych, dost těžké pohádky. Původně mi to četla matka, ale já jsem si to začínal sám slabikovat už dřív, než jsem šel do školy. Taky tady sehrál roli brácha, který byl o tři roky starší, v tomto směru jsem na tom byl líp. Doma v knihovně jsme měli českou klasiku: Karolinu Světlou, Boženu Němcovou, kompletního Jiráska. A já, co se chlubím, že jsem z této knihovny podědil, tak mám klasické *Staré pověsti české*, vydané v roce 1910, na krásném křídovém papíře a v zelených deskách. Vzpomínám si, že jsem tady měl problémy se čtením, a to z toho prostého důvodu, že jsem se naučil číst potichu dřív než nahlas. Od té doby čtu velice rychle.

Na základní školu (na Košínovu) jsem chodil až do páté třídy. Když jsem nastoupil, tak už, dá se říct, jsem číst uměl. Vzpomínám si, že nás ve třídě bylo až pětatřicet, měli jsme i fajn paní učitelku, ale já jsem byl před děckama dost popředu, díky četbě. A když máte na starosti třicet pět žáků, tak ti, kteří jsou až moc vpředu, tak vám dělají ostudu. Taky jsem měl problém, že jsem se zakoktával; zrakem jsem byl o tři řádky dál než hlasem; a najednou ztratíte nit. Máti nás oba hnala dost ctižádostivým směrem, takže problém byl v tom, že když se paní učitelka na něco ptala, tak já jsem moc vykřikoval. A učitelé to rádi nemají.

Na druhém stupni, to už bylo na Slovaňáku na přelomu padesátých a šedesátých let, jsme měli vynikajícího češtináře; jmenoval se Brabenec. Ten nás honil dost přes gramatiku; navíc on byl ještě tělocvikář. Což jsem já moc neoceňoval, protože jsem byl na tělocvik taková gula. Na povinnou četbu si vzpomínám. My jsme ale doma měli knihovnu zaměřenou na obrozence, klasický fond, takže já jsem měl tohle všecko přečteno dřív, než jsem to dostal ve škole jako

povinnou četbu. Někdy v šesté třídě jsme měli jako povinnou četbu *Proti všem* a já jsem v té době měl přečtených už všech třicet dva svazků Jiráska. To se nijak nechválím, to tak skutečně bylo. Bylo to dáno i tím, že otec byl kdysi aktivní skaut, sloužil taky pět let ve francouzské cizinecké legii; a on nechtěl, abychom se sportu věnovali, proto ty knihy. Rodiče nám žádné knihy nikdy ale nedoporučovali ani nezakazovali. Byla k tomu nějaká pravidla; hlavně zacházení s knihou. Když jsem si něco vytáhl z knihovny, tak jsem to musel obalit; neexistovaly nějaké oslí uši; neexistovalo číst při jídle. Faktem je, že volný čas jsem trávil s knížkou, taky díky tomu, že jsem moc nesportoval. Takže jsem přišel dom, najedl jsem se, švihl jsem s aktovkou do kouta a šel jsem číst buď do parku, nebo jinam. Už jako kluk jsem měl dost vyhraněné zájmy. Zajímala mě příroda, z tohoto důvodu jsem chodil i do místní knihovny (na Palackého). I historie mě zajímala. Takže se nedá říct, že bych četl kór moc dětskou četbu. Proto pro mě ten přechod z dětské četby do dospělé vlastně ani nenastal. Hodně mě v té době bavilo husitství; naši byli vyhranění vlastenecky jako Češi, takže proto jsem začal hodně číst Jiráska. Vzpomínám si, že jsem ho začal číst kupodivu od *Bratrstva*. To bylo v páté třídě.

V roce 1962 jsem šel na slévárenskou průmyslovku. Tam už je víc literatury a já, protože jsem měl hodně z české klasiky přečteno, tak jsem měl výhodu, ještě s jedním spolužákem, který byl přes literaturu, že jsme byli miláčky paní češtinářky. V té době jsem četl absolutně všechno. Čtenářské deníky jsme si nevedli. Náš ruštinář, pan profesor Obršlík, dělal knihovníka a my jsme jako průmyslovka kupodivu brali pět až osm nových knih týdně. Mě k němu doporučila naše češtinářka, jako že su dost velký čtenář, takže to skončilo tak, že jsem mu dělal pomocníka a měl jsem za úkol ty knihy, které nám došly, obalit. Vzal jsem je domů, obalil, přečetl, vrátil. Takto si vzpomínám, že jsem přečetl všech devět svazků *Tisíce a jedné noci*, ale četl jsem všecko, absolutně nevybíravě. Jinak spolužáci, až na toho jednoho, se moc o knížky nezajímali. Byli to spíš trampíci a technické typy. Na maturitu, když se dával seznam literatury, tak jsem uvedl jako dvacet pět titulů české spisovatele. A pak jsem uváděl i nějaké světové – Dreisera, Huga a podobně. Paní učitelka mi říkala: „Češtinu budeš dělat naposledy, protože ty bys jim zvedl tvrdě laťku. A nebudu se tě ptát na české spisovatele, na to zapomeň, to necháme těm slabším.“ Nakonec jsem vykládal o Dreiserovi, o trilogii *Finančník*, klasický americký vzestup a pád.

Maturoval jsem v roce 1966. O politiku jsem se moc nestaral. Mě stejně zajímala víc historie, takže to, co se dělo, na mě moc vliv nemělo. Udělal jsem přijímačky do Ostravy na báňskou,

na hutní fakultu. Mé povolání bylo ovlivněno rodem. Byl jsem jediný chlap, který se vrhl na železo tak jako moji předci. Původně jsem chtěl dělat vojenskou chemii, ale to nechtěli rodiče. Tady jsem začal dělat s děčkama jako vedoucí na eroháckých táborech, byli jsme tam docela dobrá parta. Celé prázdniny na vysoké škole jsem strávil třeba na táboře. Na kolejích jsem býval se svým kolegou z průmyslovky, jednou za šest neděl jsme jezdili domů. Většinou jsme trávili čas na kolejích; tam pro mě byla novinka televize. Mí rodiče koupili televizi, až já jsem byl na vysoké škole. U nás doma se spíš poslouchaly rozhlasové hry.

Hned po vysoké škole jsem se oženil a teprve potom jsem šel na vojnu. Pokud jde o čtení, tak jsme si s mojou do noty padli, jenomže ona má tu smůlu, že čte stejně tak rychle jako nahlas. Z našich dětí, máme tři (syna a dvojčata, syna a dceru, po deseti letech), se však bohužel ani jedno nestalo čtenářem. Měli jsme snahu je vést, ale tam už fungovala televize. A já jsem byl dost velký příznivec počítačů, tak starší syn dostal ještě na základce počítač. Je čtení netáhlo, táhly je jiné věci; navíc já jsem je dost nutil do sportu. Oni se spíše dali na sport. – Že v té době existuje nějaká zakázaná literatura, to jsem věděl, ale moc jsem tuto literaturu v lásce neměl. Abych pravdu řekl, mě Havlovy hry absolutně nic neříkají. Ještě tak celkem beru Škvoreckého. Kundera se mi ale moc nelíbí. Já jsem měl spíše rád epiku a kupodivu mě vždycky bavily pohádky. Ty jsem si četl i v dospělosti. A když začalo vycházet sci-fi a fantasy, tak jsem jako technik tíhl spíš k tomu žánru. Teď spíše fantasy, už ani sci-fi ne. Na tom je fascinující to, co si ten spisovatel vymyslí. V poslední době hrozně rád čtu fantasy českých autorů. Nejvíce si cením Červeňáka. Po přelomu v roce 1989 mě nejvíce dralo, že knihy šíleně zdrahly, takže jsem začal víc chodit do knihoven, přestal jsem úplně kupovat beletrii. Když kupuju, tak většinou encyklopedie, atlasy. V životě jsem od čtení nikdy neodpadl.

Nemůžu říct, že by mi někdy jediná kniha pomohla v těžké životní situaci, i když jsem na tom byl hodně špatně a jednou nohou na jiném břehu. V tom směru jsem vždycky oceňoval Marka Twaina; je to literatura, která vám dodá takový životní optimismus. Kniha, ke které se vracím? Kupodivu *Tři mušketýři*, *Tři mušketýři po deseti letech* a tak dále. Kdybych měl být úplně upřímný, tak nejvíce se vracím k *Pohádkám* od Boženy Němcové. To si cením jako literárního skvostu. To jsou fakt nejlepší pohádky, na lepší jsem ještě nenarazil.

Dokud jsem neměl brýle, tak jsem byl schopen knihu přelouskat za den, tak těch dvě sta, dvě sta padesát stránek. Do postele si knihu nosím, ale neusínám u ní, většinou usínám u televize.

Je to spíš jako droga. Když mě kniha zaujme, tak ji čtu třeba do třech nebo do čtyřech do rána. Můj největší čtenářský boom byl na průmyslovce. Odhaduju, že jsem za průmku mohl přečíst tak kolem devíti set knih. Teď se mi stane, na rozdíl od průmyslovky, že knihu i nedočtu... že mě výrazně nebaví, že ju odložím a sáhnu po jiné. Čtu i na „oné“ místnosti; ne že bych tam měl knihovničku, ale občas si tam knihu vezmu. Několik knížek zaráz číst nedokážu. Mám ale na mysli čtení beletrie; to nejde. Prostě příběh dočtu a šmytec. Ano, dokážu číst současně i odborné knihy, ale to není čtení, v nich spíš hledám. To není, že bych četl knihu od začátku do konce.

technik IT, 63 let, Liberecký kraj

nahráno: 21. 5. 2015 (B. Svobodová)

Narodil jsem se v roce 1952 v České Lípě a celý život tady žiju. Jsem ženatý, mám čtyři děti – dvě dcery (38, 35 let) a dvojčata (22 let), kluka a holku. Bydlím v rodinném baráku s manželkou. – Co se týká mého rodinného zázemí, máma byla učitelka na druhém stupni, celý život, a táta byl vyučenej sazeč-tiskař, a když se v roce 1951 přestěhovali sem, tak začal pracovat v akumulátorce jako technik a dělal to až do důchodu. Tátu jsem doma s knížkou moc nevidal, byl spíš takový společenský člověk, byl členem asi všech spolků, které v České Lípě byly, oblažoval potom i důchodce, když byl v klubu důchodců, hrou na kytaru a byl z toho důvodu velice oblíbený. Ale že by dvakrát četl, to ne. Máma, ta určitě četla, měli jsme poměrně, teda ne až tak velkou, ale takovou slušnou knihovnu. Určitě četla i mně, ale tyhle ty, pro mě prazážitky, už si tak nepamatuju – určitě to byly pohádky, ale co konkrétně... Možná mi utkvěla *Honzíkova cesta*, *Ferda Mravenec* a *Mikeš*. Ani si nepamatuju, že by nám ve školce čítávali. Babičky a dědové v tom taky roli moc nehráli, obojí prarodiče jsou z jižních Čech a každé prázdniny jsem trávil u máminých rodičů na vesnici a faktem je, že tam jsem se věnoval spíš lítání po venku, a ne nějaké kultuře. Gramofonové desky s pohádkami si taky nevybavuju, ale v rozhlase odpoledne se pohádky četly, to jo.

Číst jsem uměl už před nástupem do školy, máma mě to naučila. Hlasité čtení před třídou mi problém nedělalo, myslím technicky, zvládal jsem to dobře, ale že bych si to nějak užíval nebo se na to těšil, to ne. První knížku, kterou jsem přečetl sám, si nepamatuju. Určitě jsme měli teda samozřejmě povinnou četbu, ale nevybavím si ji, nechci kecat. Byly to takový ty klasický, co bylo tenkrát, v pozdější dobu to byl nějaký Jirásek a zkraje asi nějaké ty klasické dětské knížky. Do knihovny jsem určitě chodil, nepamatuju si, že bychom tam byli se školou, vzali mě tam naši někdy na prvním stupni. Taky si nepamatuju, že bychom si v dětství s kamarády nějak víc půjčovali knížky, možná kromě výjimek, *Vinnetoua*, ten se nedal sehnat. Ale to bylo až trochu později. Já jsem teda byl spíš takový samotářštější, ale kamarády jsem měl. Rozhlasové pohádky pokračovaly i po nástupu do školy. Jinak mě ale rodiče ve čtení podporovali, máma určitě. Knížky jsem dostával jako dárky na Vánoce i za vysvědčení. Dětských knížek z té doby mám poměrně dost, zjišťuju to teď zpětně, ale přímo z té doby si je moc nevybavuju. – Když mi bylo tak deset dvanáct, tak jsem na Vánoce dostal právě *Vinnetoua*, bylo to trojdílný, nedalo se to sehnat, takže to byla velká vzácnost, která pak

trošku kolovala po kamarádech. Ale já jsem do toho o Štědrým dnu zaleh a nic se mnou nebylo. Čet jsem to furt a nakonec babička, byla tenkrát u nás, mi to sebrala a schovala. Byl jsem jak z divokých vajec, nedělal jsem nic jiného, než jsem knížku hledal, nakonec jsem ji našel a pak už jsem si ji sebrat nenechal – to mě prostě vzalo, tak jsem to žral. *Vinnetou* je určitě spíš chlapecká četba, ale v té době jsem to nějak nevnímal nebo nerozlišoval. Na jinou generační knížku kromě něj si nevzpomínám.

Po přechodu na druhý stupeň si z povinných seznamů vybavuju, že jsem přečetl skoro celého Jiráska – *Bratrstvo*, to je třísvazkový, o *Babičce* ani mluvit nebudu, to je přece jasný, to jsme měli v kožený vazbě, krásný vydání, jedno z prvních. Pak mě zaujalo, a to fest, *Emil a Dana Zátopkovi vypravují*, to jsem četl několikrát, je tam taková moravština, to bylo moc pěkný. Táta mi to někde koupil, bylo to mimo povinnou četbu. Je to taky asi moje první dospělá kniha, protože to už nebyla dětská literatura určitě, četl jsem ji v těch čtrnácti až patnácti letech. Pamatuju si, že jsem taky ještě četl několikrát *Žlutá jola* – Petr Nevod. Ještě mě bavilo číst i *Od hlavy k patě*, se to jmenovalo, naučná knížka nejen o lidském těle, o zdraví, byly tam různé zajímavosti. Docela jsem si pamatoval i brouky a ptáky – to byly takové malé knížečky nebo katalogy. Takže od začátku byla vedle beletrie i ta rovina odborné nebo faktografické četby. Čtenářské deníky jsem si vedl, četl jsem poměrně dost, ve škole nás z přečtené literatury taky zkoušeli, ale musím říct, že jsem četl nad povinný penzum. K češtinářům jsem měl pozitivní vztah, učil jsem se dobře a z češtiny jsem měl vždycky jedničku, včetně literatury samozřejmě. Čtení mě bavilo, česky umím slušně dodneška, takže mě třeba štve, když lidi dělají chyby a hrubky. Mám takový dar, to je po tátovi, jak dělal toho sazeče, že se kouknu na stránku, a když je tam nějaká chyba, tak mě to bouchne do očí. Taky si nepamatuju, že by mi rodiče v oblasti čtení něco zakazovali, ani sám jsem v dětském nebo studentském věku v žádném období necítil ke čtení odpor. Dál jsem chodil do knihovny; že by byla i nějaká školní, to si nevybavuju, a pokud byla, tak jsem tam nechodil. Z dětských časopisů to bylo samozřejmě *Ábíčko* a pak *Čtyřlístek* a později přišly věci jako *Technický týdeník*, to jsem odebíral řadu let. Na televizi jsem se díval, začaly černobílé, my jsme ji měli poměrně brzo. O muziku jsem se začal zajímat až na gymplu, možná v posledním roce základky. Taky jsem na gymplu začal hrát na kytaru, ale předtím jsem devět let od nějakých sedmi roků hrál na housle, pak jsem toho, trouba, nechal a přešel na kytaru.

V roce 1967 jsem nastoupil na gymnázium, myslím si, že jsem začal číst spíš odbornější a náročnější literaturu. Víím, že jsem si několikrát čuchnul ke *Švejkovi*, ale teda musím říct, že

jsem začal číst první díl, ale nedokončil jsem ho. Poprvé jsem ho opravdu přečetl celého až na vejšce, myslím ve třetáku. Pamatuju si na Mňačka *Jak chutná moc*, potom jsem několikrát četl, neříkám, že přečetl, Otu Pavla, a to taky bylo na gymplu. To je jeden z mých hodně oblíbených autorů, ať už to o těch rybách a o tátovi nebo i ty sportovní. A ještě jsem se na gymplu a na konci devítiletky dost intenzivně zajímal o staré kultury, Mezopotámii, Asyrskou říši a hlavně Egypt. C. W. Ceram má o těch věcech nádherné knížky. Dokonce jsem se v tom orientoval tak, že když jsem přišel na gympl, tak si profesorka historie myslela, že jsem nějaký fanda dějepisu, a měl jsem to u ní pak celou dobu dobré, i když to tak úplně nebylo. Několik historických knížek jsem ale tehdy přečetl, ať už to byl Jirásek nebo historické romány, *Ecce homo* si vzpomínám třeba. O tý starý kultuře jsem toho načel dost a bere mě to teda furt... Petišku jsem četl několikrát, nechci to nějak hodnotit, ale ten vypravěčský sloh je nádherný. – Čtenářský deník už jsem si nevedl tak jako na té základce, kde to bylo víceméně povinný. Tady už to teda povinný nebylo a sám pro sebe jsem si to nepsal. Učitelé nás z četby zkoušeli dál. Po srpnu 1968 se i ve škole projevil odpor k Rusům, ruština mezi náma upadla v nemilost, ale zase tak jako každý jsme se bavili spíš o těch denních věcech a na čtení to až zase takový vliv nemělo. V téhle době jsem si už nějaké knížky kupoval i sám, ale že bych si nějak intenzivně vzpomínal jaké, to si teďka nevybavím.

Muziku jsem teda začal poslouchat na gymplu, už se něco dalo sehnat, něco bylo v rádiu a magnetáček jsem taky nakonec měl. Na gymplu čtení pořád převážilo nad televizí, díval jsem se ani ne hodinu denně, tenkrát nebylo tolik vysílacího času a zajímaly mě taky jiné věci.

V roce 1970 jsem šel na Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy do Prahy, tam jsem bydlel na koleji, takže kolejní život veselý. Tam se to docela vyhranilo, že jsem konečně přečetl *Švejka*, a od té doby jsem ho přečetl několikrát. Nejlíp se mi četl, to už jsme bydleli v baráku, na záchodě. Blbý bylo, že jsme měli jediný záchod, takže mě z něho vyháněli, ale tam to bylo nejlepší. Poprvé jsem ho přečetl, když jsem se učil na markovské procesy, to jsem se učil měsíc a měl jsem takový režim, že jsem se tři čtvrtě hodiny učil a čtvrt hodiny četl *Švejka*. Taky jsem delší dobu poslouchal i četl Wericha – Werich, Voskovec a Ježek a Horníček – taky oblíbenec, Ota Pavel, ten psal krásnou češtinou. A pak jsem objevil *Egyptana Sinuheta* od Mika Waltariho. To je moje nejoblíbenější knížka. Přestože jsem od Waltariho přečetl ještě několik dalších věcí, tak tahle je pro mě bezkonkurenčně nejlepší filozoficko-historická knížka. Taky jsem začal číst literaturu faktu, vzpomenu si na Dänikena – tu jeho nejznámější jsem přečetl několikrát [*Vzpomínky na budoucnost*] a podobným tématem jsem se pak zabýval i u jiných autorů – Souček *Tušení stínu*. Z téhle oblasti jsem pak

hodně četl, taky musím zmínit, že jsem začal hodně číst válečný knížky, a to mě taky drží doted', i když se to spíš převážilo do filmů, ale Miloše Hubáčka, který píše opravdu neuvěřitelně, obdivuju, takové detaily, kde mohl sebrat.

V Praze jsem chodil do kina, do divadla, taky teda ne moc intenzivně, což si vyčítám, protože ty příležitosti tenkrát byly. Muziku jsem provozoval pořád a s klukama jsme hráli kolektivní hry – Piráti – to si občas zahrajeme doted'. A pak jsme řádili dole ve sklepě na koleji, hráli jsme pinčes až do rána, ale to s literaturou nemá nic společného.

Výšku jsem skončil v roce 1975. Asi po půl roce jsem šel na vojnu a předtím jsem se ale šťastně oženil. Na vojně jsem byl rok, tam si nevzpomínám, že bych nějak intenzivně četl, byl jsem v kanceláři jako finančák, takže jsem měl celkem privilegia. Tehdy jsem se zabýval manuálními pracemi jako vyřezáváním různých ptákovin, ale něco jsem tam určitě přečetl, neřeknu přesně co. Týkalo se to určitě oblasti historické literatury nebo literatury o historii. Po vojně jsem se vrátil do Lípy, přišly děti, a se čtením to nějak velká sláva nebyla, protože na to nebylo moc času. Ale knížky, který jsem si oblíbil, jsem četl opakovaně pořád – *Švejka*, od Wericha jsem přečetl řadu knížek, ne hry – tam pokud jsem se k něčemu dostal, tak to byla *Těžká Barbora* a pak filmy. Ty hry nemůžu říct, že bych četl nějak rád, prostě mě to nebere, i když mám několik spisů Werichových her, nepřečetl jsem je. Ale ty jeho povídky a *Fimfárum*, to je jasný. Jsou to víc filozofické knížky, není to dětský. Poezii jsem četl dřív, když to bylo povinné, ale jinak skoro vůbec, kromě Cimrmana, tam se taky občas něco rýmuje, to si pak i dobře zapamatuju. Jak nemám rád ty hry Werichovy, tak Cimrmany naopak čtu a čítával jsem.

Další věc, kterou miluju, je *Vejce a já* od Betty MacDonaldové. *Co život dal a vzal* už není ono, ale z *Vejce a já* už jen ten citát babičky: „Jenom to nevař moc dobrý, chlapi jsou čuňata, sežerou to všechno.“ To nepotřebuje komentář. A další oblíbenec je *Sherlock*, četl jsem ho kolikrát, zkoušel jsem to i v angličtině, ale to už je let. Je to podle mě krásně přeložené.

Když přišly děti, tak čtení upadlo. A když pak bylo víc času, tak jsem se k němu postupně vracel. Nešlo o nějaký programový návrat. Převážilo to spíš do těch technických a faktografických žánrů. Vracet jsem se začal někdy v polovině osmdesátých let, když ty starší holky trochu odrostly, a pak se na začátku devadesátých let narodily dvojčata, tak tam bylo zase jasno – dvojčata četbě hodně škodila. Dětem jsme četli a ke čtení jsme je vedli už od těch nějakých obrázkových knížek, ale nevím, které měli nejradši. Do knihovny jsme s nima taky občas zašli, ale když to vezmu na příkladu dvojčat, tak jsou mezi nimi ve vztahu ke knížkám

výrazné rozdíly, přestože vyrůstali ve stejném prostředí. Dcera, která teda studuje bohemistiku, knížky přímo žere, kdežto syn, to je počítačový typ, který u toho od mládí sedí, manželka ho nechala a on toho samozřejmě zneužíval a byl u toho furt. A že bych ho viděl s knížkou, to si snad vůbec nepamatuju, možná s nějakou odbornou, když se něco učil, to bych zas kecal, ale s nějakou beletrií, to si fakt nepamatuju. Starší holky, ty četly tak nějak rozumně a manželka je velká čtenářka. Čte z polovičky detektivky a z polovičky knížky hlavně od autorek, jejich jména si nepamatuju a většinou jsem je v životě neslyšel a ani nejsem ochotnej si je pamatovat. Knižky si vzájemně nedoporučujeme. Já jí *Švejka* doporučovat nebudu, protože už mě s tím několikrát vyhodila a ani by ho nepochopila, jako teda většina ženských, jak jsem přesvědčený. A ty její knížky já taky číst nebudu. Když jsem do toho tak koukl, tak tohle nemusím. Nikoho, kdo by mi četbu pravidelně doporučoval, nemám, vybírám si podle toho, co se o ní dozvím, a v první řadě podle oblasti, typu, co ta knížka je. Kvůli zaměstnání knížky až tak moc nečtu. Počítačům se věnuju asi dvacet pět let, dřív jsem četl časopisy a dneska je to všechno na internetu, je to jiný médium akorát. Informace o knihách čerpám něco mezi známýma, něco si občas povíme, občas z novin nebo televize.

Musím říct, že v poslední době moc nový beletrie teda nečtu a víc spíš literaturu faktu nebo časopisy. Několik let odebírám *21. století* a to jsou samý fakta, víceméně odborný články a je toho tolik, že nic jiného nestíhám. No a víc se teda dívám na filmy, samozřejmě to není knížka, ale je to takový koncentrovanější a komprimovanější, přičemž uznávám, že někdy je to na škodu, protože ta knížka může být lepší. Většinou to, co člověk vidí nebo čte první, prostě to první médium se mu líbí víc. V některých případech si člověk tu knížku přečte, i když ji dřív viděl zfilmovanou, protože je to obsažnější, může si tam různé věci představit jinak. Ale není to tak, že by knížka byla lepší vždycky, někdy i ta adaptace přinese něco jiného, lepšího. – Do knihovny teď už moc nechodím, knížky si spíš nekupuju, protože je už teď moc nemáme kam dávat. I ty, co jsem zdědil po našich, jsou v garáži a nevím, jestli se k nim někdy dostanu. Kdoví, jak to s nima dopadne. Spíš se vracím k těm, který jsem kdysi četl, to, co se mi kdysi líbilo, si přečtu znova. Nebo někde něco najdu doma v knihovně, co ještě přečteného nemám.

Knihu, která by mi vyloženě pomohla v nějaké krizi, nemám, ale *Egypt'an Sinuhet* mě mnohokrát vedl k zamyšlení nad tím, jak se ten svět vyvíjel. Když jsem byl v Egyptě, mohl jsem si šáhnout na určitý věci z té doby a vidět je, tak to pro mě byl zážitek, vzpomněl jsem si, jak o tom Waltari píše. To mi jakoby pomáhá k tomu, abych se kolikrát uklidnil, že to

v tom životě není všechno černobílé a že může být líp i hůř. – Rád cestuju, knížky si na cesty sice беру, ale většinou tam toho moc nepřečtu, snažím se do sebe spíš dostat něco z cesty. Čtení se moc nevěnuju ani třeba na dovolených někde u moře, sice si knížku nebo časopisy vezmu, ale moc toho nepočtu. Pokud bych měl jmenovat knížku, kterou si chci přečíst a pořad na to nebyla vhodná doba, tak mi na mysl vytane *Jitro kouzelníků*.

Jsem počítačový technik, takže s počítačem pracuju denně, doma jich mám několik. V práci jsem se z toho náměstkování vrátil do IT v devadesátém roce, a to vlastně začínaly počítače. Internet jsme ve firmě zavedli taky poměrně brzo, v letech 1992 až 1993, ze začátku to samozřejmě nebyla žádná sláva, ale postupně se to šířilo jak lavina. Vzhledem k tomu, že mám v práci počítač jako prostředek, tak nemůžu říct, že bych se tam věnoval nějakému brouzdání po internetu, to jsou spíš výjimky, když něco hledám, jinak na to není čas. A doma u počítače strávím tak dvě až tři hodiny, ale já to mám jako takové zábavní multimediální centrum – koukám přes počítač na televizi, filmy nebo si nahrávám nějaký pořady a ty si tam pak pouštím nebo si na něm přehrávám muziku. Že bych na internetu brouzдал nějak masivně, po YouTube, a koukal hodiny a hodiny na nějaký klipy, to nemůžu říct, spíš tak cíleně, co mě zajímá. V porovnání s tím se čtení věnuju průměrně mezi čtvrt a půl hodinou denně. Čtečku elektronických knih jsem zkoušel, ale nepoužívám to skoro vůbec, z obrazovky počítače jsem zvyklý číst, ale tu čtečku, tam jsem neměl důvod, i když e-booků mám stažených hromadu. Audioknihy poslouchám, tuhle jsem poslouchal *Stařec a moře*, byl jsem nemocný, tak jsem si to pustil, ale nedoposlouchal, teď mě to teda mrzí. Zás ale musím říct, že něco takového jsem pustil po dlouhé době, přestože pár nahraných knížek mám, je to dobré... musím se k tomu vrátit. Byl jsem teď čtyři měsíce nemocný a přečet jsem jednu tlustou knížku, víc ne, spíš jsem se díval na filmy na počítači nebo v televizi. Nemoc pro mě tak není dobou, kdy bych se čtení věnoval nějak víc.

Když se podívám na čtenářství nejmladší generace, tak kromě výjimek, což je ta moje dcera, která to studuje, tak si myslím, že čtení dost upadá, protože mají hromadu jiných zájmů a dál nastupují jiná média. Facebook, to je taky mor. Já ho nemám, ale k tomu, abych se tam něco dozvěděl o svých vlastních dětech, které si tam furt něco pinkaj a pak mi řeknou: „Ty to nevíš, vždyť to mám na Facebooku,“ tak si ho asi budu muset pořídit. Ale zase musím být opatrný, aby to nesplnilo ty nebezpečí, který to má, o kterých každý ví a každý na ně kašle, alespoň mám ten pocit. Takže tyhle média knížky podle mého dost válcují. Teď mám dvě vnučky, vídám je jednou za měsíc, takže je nějak soustavně k četbě nevedu, jsou malé, tři a

pět roků. Ale kupujeme jim takové ty obrázkové knížky. Současnou literární produkci nemůžu hodnotit, je toho určitě dost. Myslím, že je odvaha dneska vydávat další a další knížky. Líbí se mi citát ze *Světáku*, když jim ten profesor, co ho hraje Oldřich Nový, říká: „Musíte chodit do knihovny a musíte si koupit knížku.“ A oni na to: „Co bychom si kupovali knížku, když budeme chodit do knihovny.“ Takže mi připadá, že nových knížek je docela přetlak, ale nevím, asi to nějak funguje, ještě teda při dnešních cenových podmínkách. Teď se to nějak zlepšilo, když sundali tu daň, no ale i tak nevím. Knižky jsou dneska drahé, přestože se dělají lacinějšími technologiemi, ale když člověk opravdu něco chce mít, tak za to ty peníze musí dát.

Jak knížka vypadá, to je pro mě důležité. Některé knížky, když jsem dostal, tak jsem si je třeba šetřil na nějakou vzácnější příležitost. To jsem pak někde zalezl a já to беру trochu jako slavnost, když otevřu knížku, první stránku, tak si ji prohlížím... To je možná taky jeden z důvodů, proč ty e-booky až tak nemusím. Přece jenom když to člověk drží v ruce, pak to dočtu, zavřu, tu poslední stránku, ten obal, tak to je taky nějaký zážitek. Dneska jsou knížky dělané z takového šmelcového papíru – je to levnější, ale není to ono. – Čtení ve slovenštině jsem nějak nevyhledával, ale tehdy nám to bylo jedno a v jiných jazycích jsem moc nečetl – učili jsme se rusky, anglických knih dřív moc nebylo a k němčině jsem si čuchl na dva roky, takže nemůžu říct, že bych v ní četl. V ruštině pak z nutnosti na výšce, protože na matfyzu byly k dispozici knížky buď v ruštině, nebo v angličtině a těch anglických bylo hrozně málo. Ty přišly až později.

Nejoblíbenější autor je Hašek, četl jsem toho od něj víc – ne všechno, protože toho napsal strašný kvanta, těch fejetonů, a i když si vzpomenu, tak *Dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona*. Nejoblíbenější kniha je *Egypt'an Sinuhet* a vracím se ke *Švejkovi*, tam je všechno. Byly časy, kdy jsem byl schopný citovat různé pasáže, ne teda celého samozřejmě, i když mám kamaráda, který to uměl nazpaměť. V řadě životních situací si na *Švejka* vzpomenu, protože tam je to vyřešené. Pokud jde o mé čtenářské zvyky, čtu rád doma v klidu, v posteli většinou, před spaním večer a ráno spíš časopisy. To jsou knížky nebezpečné, protože, pokud je tlustá, tak může i omráčit. Ale už to, když knížku otvírám a když ji zavírám, to samo o sobě je pro mě takový rituál. Na záchodě už teď nečtu, přestože bych si to mohl dovolit, protože už máme doma dva. Knižku vybírám podle tématu, žánru, doporučení, ale roli hraje i vzhled.

Ohledně budoucnosti čtení si myslím, že knížka bude fungovat dál, ale spíš jako výběrový předmět, že když si lidi budou chtít nějakou knížku ošmakat a budou se k ní chtít vracet, tak v tištěné podobě. Takové to konzumentské čtení, kdy vím, že si to přečtu jednou a pak už ne – viz detektivky, viz ženské romány, tak si myslím, že se vyplatí si to buď půjčit, nebo mít v e-booku, kde má člověk tisíce titulů, může šáhnout po čemkoliv a není vázaný na to, jestli to mají v knihovně nebo jestli to má doma. V tom e-booky podle mě mají budoucnost, ale knížka jako taková, já k ní cítím, řekněme, úctu, že je to předmět, na který si můžu šáhnout, a když ji čtu, tak je to přece jen něco jiného, než když koukám na displej.

lékařka, 61 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 1. 7. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1952 v Přerově. Moji rodiče jsou středoškoláci. Tatínek je technik, kterej pak dělal průmyslovej rentgen, a maminka je úřednice. Mám jednoho bratra. Jako dítě jsem určitě byla ke knížkám vedená, protože můj tatínek byl a je velkej čtenář. Četl široce. Mám vzpomínku na to, že ve třech letech jsem uměla recitovat „Vodníka“, Bezručovu „Ostravu“, protože tatínek měl rád Bezruče. Asi jsem byla verbálně zdatná, měla jsem věřící babičku a už v roce a půl jsem uměla „Otčenáš“. Písmenka jsem ale neznala; k tomu mě nevedli. Určitě se mi četlo, ale ty vzpomínky nemám. Četl mi tatínek v tom, co mi vybral, maminka asi taky. Maminka ale tolik nečetla. Byly to klasický pohádky, určitě nějaký básničky. Vzpomínám si na jedno leporelo, který jsem musela mít v roce a půl nebo dvou a ve kterým mi vždycky ukazovali, že tahle holčička je mi podobná; to leporelo dodneška mám. A taky si vzpomínám na babiččinu ilustrovanou Bibli, s rytinama. Babička to dostala, když vycházela ze školy, za vzorný prospěch. To mohlo být i předválečný, protože babička se narodila v roce 1900. S vírou to u nás bylo tak, že nás nechali pokřtít, ale do kostela vůbec nechodili. Moje maminka se k víře vrátila až po šedesátým roce věku, kdy můj bratr vstoupil do řádu.

Do školy jsem šla v blbě době, ale nějak mě to neiritovalo, protože rodiče se snažili, aby před náma radši nic neříkali. Do školy jsem asi šla ráda. Číst jsem určitě neuměla, možná jen některý písmenka. Vzpomínám si, že o Vánocích v první třídě jsem četla první knížku. Byly to neilustrovaný ruský pohádky a vím bezpečně, že jsem tehdy ještě neuměla všechny písmenka, protože na některý jsem se chodila ptát. V první třídě jsme měli hodnou a milou paní učitelku, mimochodem matku disidenta Vladimíra Hučína... ta nás měla dva roky, ale nějaký čtenářský věci si od ní nepamatuju. Ve škole to ani moc neprobíhalo, spíš jsem četla sama. Ve druhé třídě jsem dostala za vysvědčení *Patnáctiletýho kapitána* a toho jsem přečetla, s velkou radostí. Věrně jsem pak četla dál, všechno, hlavně mě to zajímalo. Četla jsem taky rodokapsy. Odkud jsme je měli? Tatínek je nosil domů z fabriky. Asi si to tam chlapi mezi sebou půjčovali. Vzpomínám si, že když mi bylo deset let, tak jsem dostala Zamarovskýho *Objevení Tróje*, který jsem přelouskala a řekla si, že je to lepší než verneovka, a dokonce jsem šla na jeho přednášku o téhle knize... a mám ji od něho podepsanou. Víím, na co jsem se ho tenkrát ptala. Archeologie a tyhle věci mě zajímaly.

Jestli mi rodiče něco doporučovali a zakazovali? Zakazovali mi tři díly *Káji Mařika*, protože tam už se líbali. Mohla jsem to číst jenom do čtvrtýho dílu... ale samozřejmě jsem to přečetla všechno. Jestli ty díly doma přede mnou schovávali? Ne, předpokládali, že poslechnu. Četla jsem pořád. Vyčítali mi, že čtu potmě, že si zkazím oči, četla jsem hodně. Brzy jsem začala chodit i do knihovny. A třebaže jsem tomu úplně nerozuměla, přelouskala jsem do svých deseti jedenácti let celou naši knihovnu, která nebyla úplně malá. Pamatuju si, že jsem některý věci odložila... a později jsem se k nim vracela, třeba *Mipam, láma s Paterou moudrostí* od David-Neelové. Jenom jsem si to otevřela a řekla: o zvířatech, to mě nezajímá. Tatínek mě zásoboval dobrodružnou literaturou, i encyklopedickou, taky literaturou, která se týkala dějin. Ale v podstatě jsem si šla docela sama.

V té době se v naší rodině octla literatura jako Mňačko a Solženicyn, což byl pro mě docela bod zlomu. To jsem četla ještě na základce, hned jak to vyšlo. Všechno jsem to přelouskala. Třeba *Jeden den Ivana Denisoviče* mám úplně v paměti, tu knížku, jak vypadala, i to, kdy jsem to četla, i to, co to se mnou udělalo. Stejně jako jiný věci, který se týkaly třeba padesátých let. V roce 1963 emigroval můj strýc přes Vídeň do Ameriky. A v tu dobu už jsem věděla, že jsme na opačné straně barikády. Ale do mých patnácti let ve mně nebyl takovej ten antagonismus; to přišlo až s osmašedesátým. Hrozně ráda jsem v té době četla Součka – *Cesta slepých ptáků*, *Cesta do středu Země*. Jinak nic dalšího ze sci-fi mně nic neříkalo.

V roce 1967 jsem šla na dvanáctiletku. V tu dobu jsem se úplně přeorientovala a četla jsem převážně básně. Jak se to stalo? Možná jsem sama psala poezii, takže mě to zajímalo. Četla jsem Ortena, Březinu, Skácela, Mikuláška, Kainara, samozřejmě Seiferta, protože tehdy vycházel *Deštník z Piccadilly* a ty jeho přelomový věci. Taky Holuba. Nejvíce povznášející zážitek mám z Březiny. Myslím, že nějaký sklony k mysticismu ve mně byly, že jsem začala v sobě objevovat sklon k věcem, který jsou mimo realitu na zemi. Fascinovalo mě, že dohromady nikam nevycestoval, a jeho duše se toulala po celým světě. S nikým jsem to ale nesdílela. Na literaturu jsme měli vynikajícího profesora, opravdu vzdělanýho člověka, kterej se ale později s komunistama velmi zapletl. Naše hodiny literatury byly překrásný, zábavný, strašně moc jsme se toho dověděli. Měl to načtený a měl taky přehled a dokázal nás dobře učit. Měli jsme i čtenářský deníky, ale to mě otravovalo. Něco jsem tam jako napsala, ale nikdy jsem si ten deník nepsala. Měla jsem ale svůj deník, do kterýho jsem si z nějakejch knih vypisovala myšlenky. Ale povinná literatura mě tak otravovala, že pokud jsem to neměla přečtený už předtím, tak jsem to nečetla – ze zásady. Nejvíce mě ale otravovalo, že je povinný. Kdyby třeba udělali povinnýho Solženicyna, tak mě to taky otráví. V té době jsem i

sama kupovala krásný knihy svému otci jako dárek. Pamatuju si, že jsem třeba koupila první vydání Waltariho – *Egypt'ana Sinuheta*.

V roce 1969 jsem vylepila nějaký plakáty, takže mě promptně na malým městě odsoudili na tři měsíce podmíněně na jeden rok. A byl zázrak, že mě nevyhodili ze školy; ta se za mě ještě postavila. A to pak hodně určilo můj život. Chtěla jsem studovat angličtinu – ruštinu, dokonce jsem se na tu fakultu dostala, do Brna na filozofii, byla jsem přijata, ale protože na mě přišlo udání, že mám tyhle problémy a ještě jsem v podmínce, tak mě na to udání vyhodili, předtím než jsem tam stačila nastoupit. To bylo v roce 1970. Vůbec jsem nevěděla, co budu dělat, takže jsme se rozhodli, že bych chodila rok na jazykovku do Zlína. Tam byl správce, původem Maďar, kterému maminka vypověděla můj příběh..., a on měl pro mě veliký pochopení a jako sekretář té školy, že mě vzali do německé třídy, přitom já jsem ani pořádně německy neuměla. Byla jsem tam rok a udělala si tři státnice, ale v tu dobu jsem už věděla, že nemůžu jít tím směrem, kterým chci (filologii), a že můžu dělat jenom zaměstnání, který člověk v tomto státě dělá i v kriminále. A to byla medicína. Kdyby mě někdy vyhodili z práce, tak doktor pořád dělal doktorskou práci, sice horší, ale pořád nešel k lopatě. Udělala jsem přijímačky na lékařskou fakultu do Olomouce, a stejně mě pak vyhodili na to udání. Takže mně bylo jasné, že musím opustit svůj rodný město. Aby můj posudek nešel z toho města, ale aby šel ze zaměstnání. Proto jsem šla do Prahy. Rodiče mi sice sehnali místo v technické knihovně Přerovských strojů, ale jsem s pláčem říkala, že tady nic nevystuduju, a odešla jsem.

Pracovala jsem v Institutu hygieny a epidemiologie na překladatelském oddělení. Tam jsem se dostala do úžasné společnosti – moji spolupracovníci byli o dvacet a o čtyřicet let starší než já. A jakmile se dozvěděli, že mám průšvih, tak jsem byla jejich dítě. Můj šéf, pan Tauer, znal všechny evropský jazyky a některý asijský. Měla jsem úžasný spolupracovníky. Měli zdroje Edice Petlice. Mimochodem z tohoto oddělení, kde jsem pracovala, pocházel Hejdánek. Byla jsem tady rok. Ten institut byl při hygienické fakultě, proto pro mě bylo nejsnazší jít právě na tuto fakultu. A v tu dobu to ještě neznamenal, že musím pracovat v hygieně. To bylo v roce 1972.

Fakulta. Četla jsem pořád. Během fakulty jsem se vdala a asi po třech letech rozvedla, takže jsem i vedla domácnost. Studentskej život jsem neměla úplně jednoduše. Četla jsem poměrně dost, ale ne už s takovým výběrem, protože medicína člověka pohltí úplně, takže času na čtení bylo poměrně málo. V tu dobu jsem hodně chodila do divadla: Ypsilonka,

ústecký studio, Provázek, kterej jezdil do Prahy, to byly všechno kvalitní věci. A pak jsem ještě chodila na text-appealový pořady Jaroslava Jakoubka. Z té doby si vzpomínám na svoji milovanou knihu *Raněný slepotou* (Huxley). Hodně mě v té době zajímala angloamerická literatura. Dostávala jsem se i k cizojazyčným knihám, protože jsem byla pořád ve styku s lidma z překladatelskýho období. A kdo se dostal ven, vozil sem literaturu zpátky. Takže z té doby si vzpomínám, že jsem četla Fredericka Forsytha v angličtině, prostě co kdo vozil a co se dostalo. Když jsem se měla učit na zkoušky, tak jsem si speciálně zpívala moravský lidový a četla červenou knihovnu – jako oddech. Jindy jsem to nepotřebovala číst. Byl to jenom relax.

Fakultu jsem skončila v roce 1978. Šla jsem do Berouna jako do svého prvního místa. Bylo to takový fiasko, že za měsíc jsem už byla zpátky v tom svém ústavu, ze kterého jsem vyšla. A protože jsem tam měla nějaký kořeny (jinak se tam nedalo hned tak po fakultě dostat), tak jsem se tam dostala. Dělala jsem fyziologii práce a to mě moc nebavilo, ale hodně jsem chodila do divadel a hodně jsem četla. Už jsem tam nebyla jako překladatelka, ale výzkumnice... a absolutně nic mi to neříkalo. Vůbec jsem nevěděla, k čemu je to dobrý. A vždycky jsem říkala, že když někomu spolehlivě předepíšu aspirin, že je to užitečnější, než když tam budu sedět nad téma rešeršema nebo nad něčím bádat. Přišlo mi to docela zbytečný.

Podruhý jsem se vdávala v osmdesátém roce. A to jsme s manželem odešli do Novýho Boru. To jsem byla v devátém měsíci. Oba jsme měli dobrý místa – můj muž byl sekretář Atomový komise. Ale my jsme věděli, že nechceme mít dítě v Praze. Měla jsem silný vědomí, že vyrůstání v přírodě už pak nejde v životě nahradit. Tam se nám narodily dvě děti... a zase jsem se tam setkala s báječnými lidma. Zase jsem měla zdroje Edice Petlice. Hodně jsme si četli; hodně jsme si knihy vyměňovali. To město byl velmi zajímavý mix sklářských výtvarníků a špičkových elektrotechniků. Tady jsem se cítila dobře do té doby, než jsem odešla do zaměstnání, protože můj šéf byl Mengele a já jsem věděla, že tam nevydržím. To bylo v roce 1983.

Máme čtyři děti (dnes jim je 33, 32, 26 a 22 let) a četli jsme jim prakticky úplně od kojeneckýho věku. Nebyly až tak velký rozdíly mezi tím, co se jim četlo. Byly tak přiměřeně stejně vnímavý. A neměli jsme televizi. Jestli je to neznevýhodňovalo? Nemyslím si, ačkoli v určité době se nad nima babička slitovala a televizi, černobílou, jim koupila. Co se osvědčilo? Halasovy uspávkanky, Kainarovy; hodně krásných věcí jsme četli od Štíplové. Velmi se dětem líbila Miep Diekmannová, Holand'anka, úžasný verše pro děti, který doted'

oslovujou i moje vnoučata. A v brzkém věku třeba i *Robinsona*. Pamatuju si, že náš pětiletý kluk znal *Robinsona* téměř z paměti... že ho to hrozně bavilo. Hodně se jim četly pohádky. A když už byly devadesátý roky, tak se jim hodně četly *Letopisy Narnie*. Co se mi nepodařilo, byly třeba ty verneovky. Taky jsme je měli snahu vést. Třeba jsme jim řekli, že si myslíme, že tohle jim ještě nic neřekne. Ale aby něco četli, v tom jsme jim nezabraňovali. Doma byla velká knihovna, ale oni byli saturovaní – měli stovky a stovky svých knih. A všechny knihy, který jsem jim dávala, jsem si napřed přečtla. Kdyby to byl nějaký úplný brak, tak to vyhodím. Všechno jsem čtla s nima, *Harryho Pottera*, všechno... Četli jsme si s dětma dětskou bibli, ale já, můj muž v té době nebyl věřící. Jak to přijímali? V tu dobu dobře. V opozici začali být až v pozdějším věku. Můj muž se nechal pokřtít v roce 2006, i když mi to slíbil už v roce 2001 na manželských setkáních. Jestli jsem ho nějak řídila? Ne, to moc nešlo. On si sám bral knížky, třeba od Rohra. V tom chlapeckém společenství si to vzájemně doporučovali. Ale on má tak málo času na čtení, zato čte důkladněji než já, takže co přečte, to si pamatuje... a dýl mu trvá. Začal podnikat v roce 1991 a od té doby je tak vytíženější, že čte málo. Když relaxuje, tak si pustí nějakýho *Agentu 007*. – U dětí mých dětí je to jiný. I když se tak moc nedívají na televizi, tak žijou na rychlejších filmech, na rychlejších věcech, takže některý věci, který se četly našim dětem, tak nepřijaly, nemají na to trpělivost. A to mě docela mrzí.

Záplava knih byla na přelomu starýho a novýho režimu. Kupovali jsme kvanta knih. Jestli jsem to i četla? Nikdy se mi nestalo, že bych to nepřečetla. Já mám doma všechno přečtený. Nevydržím, abych to nečetla. Soustavný čtení, to je pro mě Bible. Mám ji na nočním stolku; doma jich máme pět nebo šest. Sama jsem si koupila překlad ekumenické současné s kralickým, kde je to vlastně na jedné stránce. Když to čtu, tak občas srovnávám. Co tím sleduju? Ten kralickéj překlad mi připadá opravdu půvabnej a v některých věcech je přesnější. A tím, že pocházím z Přerova, tak mám hlubokej vztah k Blahoslavovi, Komenskému. Komenský mě nějakým způsobem provází v mém životě. Bibli ale úplně denně nečtu; když mě něco zaujme nebo slyším nějaký kázání, vracím se k něčemu, co mě zajímá. Taky si tam chodím pro nápovědy. Když jsem zjistila ve čtyřiceti, po tom, co jsem byla dva měsíce znovu v práci, po čtyřech letech mateřské, že jsem znovu těhotná, tak jsem otevřela Bibli a ten příběh byl Zachariáš a Alžběta. Takže jsem to takto zaklapla a řekla: „Je to Jan.“ A bylo to tak. Určitě si chodím do Bible pro takový to potěšení, povzbuzení. Jinak na svém nočním stolku mám setrvalě asi tak osm knih, který čtu tak nějak postupně. Jestli mám ještě kromě Bible nějakou takovou knížku? Určitě není jedna. Mám ráda Saula

Bellowa, hlavně *Dobrodružství Augieho Marche*, *Děkanův prosinec* asi taky. Dotýká se mě to taky tím, že jsem prošla intenzivně obdobím antropozofie... a Bellow je antropozofií taky dotčenej, často na ni odkazuje. Mám ráda Heinricha Bölla. Nejrádši mám *Biliár o půl desáté*. Mě tam fascinují takoví ti morálně neotřesitelní lidi, o kterých hodně psal třeba Joseph Conrad. Mám ráda toho Huxleyho. Když jsem byla mladší a bylo nějak zle, tak jsem sahala k Rollandovi – *Dobry člověk ještě žije*. To mě tak vždycky zvedlo. Velmi ráda mám Mešu Selimoviče – *Derviš a smrt*. Bylo to pro mě takový memento, poznání, že neplatí věta, že účel světí prostředky, ale že jsou to vždycky prostředky, který posvěcují cíl. Že i pokud k sebesvatějším cílům sáhneme ke špatnejm prostředkům, tak je konec. Jinak básničky mě už moc nedrží, to je už jen výjimečný. A ještě velká láska, která mě provází životem, je Shakespeare. Miluju jeho *Sonety*. To byl pro mě velkej zážitek. První jeho sonety, který se mně dostaly do ruky – to mohl být možná rok 1967 –, byl Vladislavův překlad. To mě v tu dobu zasáhlo. Velkým tématem v mém životě je i *Faust*. Dostala jsem se k němu brzy, ale nepochopila jsem ho. Pochopila jsem ho, až když mi bylo třicet dva a četla jsem ho zároveň s výkladem. I když jsem byla přes antropozofy už formovaná předtím, tak jsem to nedokázala nějak dočíst. Pochopit, to se snad ani nedá říct, protože na to nejsme – naše generace – dost vzdělaný. Myslím, že po Homérovi je to druhá největší věc evropský literatury.

Můžu číst všude. Cokoliv – to asi nemůžu říct, protože na odborný věci se potřebuju soustředit. Už když děti byly malý a já jsem padala únavou, protože jsem měla dvě hned po sobě, tak jsem potřebovala čtení jako drogu. Když je to beletrie, tak čtu tak sto stran za hodinu. Když odjíždím na dovolenou a nemůžu si s sebou brát kufr knih, tak si беру anglický knihy, kde těch sto stran nestihnu. Jak to dělám technicky? Asi do sebe nasaju úplně všechna slova a ten příběh mě pohltí a potřebuju se tím prokousat rychle. Jsou ale výjimečný knihy, kde čtu pomalu a kde si to užívám. Miluju tlustý knihy, protože čím tlustší kniha, tím dýl z ní mám požitek. Najednou mám rozečtených tak dvě knížky. Přitom můžu číst současně i dvě knížky beletristický. Tím, jak jsem četla rychle, tak jsem si nepamatovala, jak se jmenovala hlavní postava. To nejdůležitější pro mě byl příběh a to, jak jsem si užívala ten jazyk. A celkovej dojem z knihy. Některý knihy jsou ve mně. Ten dojem, ne ty odstavce. To, co jsem na nich měla ráda. Od knihy očekávám silnej příběh, proto mám třeba ráda z americký literatury Khaleda Hosseiniho. A nejrádši mám asi tu první – *Lovce draků*. Můžu číst venku i uvnitř, kdekoliv. Když jsem šla rodit, tak jsem si brala tašku s osmi knihama, abych to v té porodnici přežila.

Knihy kupuju hodně jako dárky, ale i pro sebe. Vždycky jdu koupit, kdo má narozeniny, a dopadne to tak, že jemu koupím jednu a sobě dvě. A přitom to nevydržím a přečtu si i tu, kterou mám jako dárek. A někdy ji pak ani nedám, protože o tu knížku nechci přijít. Doma máme přes tři tisíce knih. Do knih si poznámky nedělám. Dřív jsem si něco podtrhla. Ale dnes, kdy už mám paměť tak mizernou, tak si budu muset psát, co jsem přečtla. Jestli mám nějakého tipaře? Ne, sama. Podívám se do té knížky. Podle čeho se řídím? Obálka je dneska zavádějící, až na některý nakladatelství, kde člověk může jít vcelku najisto. I škváry můžou mít relativně slušnou obálku a obráceně. Většinou nechodím kupovat sama pro sebe, ale pro někoho... a skončí to tím, že si knih odnesu víc, než co jsem koupila tomu člověku. Chodím i do knihovny, ale s tím mám problém. Nevydržím tam tak dlouho bloudit těma regálama, takže si často přinesu i nějaký úplný škváry. Přes internet nakupuju knížky jen výjimečně. To by muselo být něco, co neseženu v knihkupectví a co potřebuju a co jinak neseženu. Občas knížky pro děti. Jestli mi kupují knihy i mí blízcí? A jestli jim dávám nějaké nápovědy? Ne, nechám to na nich. Myslím, že děti (syn ne, ale holky) mají cit pro to, co by mě mohlo bavit. Dříve se dalo víc, protože ten knižní trh nebyl tak zahlcenej.

Média. Televizi nemáme. Rozhlas si pustím ráno, když chci třeba vědět, jaký je počasí, a taky kvůli zprávám. To je v šest hodin. Dřív to byl Hlas Ameriky; taky v šest hodin. Pak sedám do auta a pouštím si Vltavu. Běží tam zrovna v té době vážná hudba a těsně před sedmou je úvaha a pak hudba, kterou vybírá Otakar Svoboda, to jsou úžasné skladby... a pak poslouchám ranní Mozaiku anebo vážnou hudbu, z toho se raduju, u toho se i trochu modlím. A když přijdu z práce domů, tak si taky něco pustím; poslouchám internetový Radio plus, zase tu Vltavu; žádný komerční rádia neposlouchám. Noviny čtu. Jsou čím dál horší. Pravidelně dostáváme *Lidovky* a z časopisů *Respekt*. Už léta. I když už léta si říkám, že nechci číst jen o politice. Pořád je člověk zahlcovanej negativníma zprávama. Čtu i jiný věci – o bylinkách. Ale to ne tak úplně pravidelně. Pravidelně *Lidovky* a *Respekt*. Plus svoje odborný časopisy. Jak s internetem? Spíše zprávy, ale nějak mě to moc nebaví. Maily mě taky nebaví; já chci s lidma mluvit naživo. Otravuje mě, že musím odpovídat na tolik mailů a něco vyřizovat. Jak pracuju pro Evropskou komisi klasické homeopatie, tak dostávám od nich nejméně pět mailů denně v angličtině. Mám pocit, že mě internet zatěžuje.

knihkupec, předtím vedoucí prodejny potravin, 61 let, Zlínský kraj

nahráno: 21. 4. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1950, pocházím z Klobouk, tady jsem se narodil a tady – doufám – aj umřu. Tatínek byl taky, jako já, vyučený obchodník, pak si udělal obchodní akademii, pak nastoupil na vysokou školu do Prahy a při studentských nepokojích v roce 1948 byl půl roku před koncem školy vyloučen. Byl tady ochotník a muzikant, který hrál asi na osm nástrojů, vedl tady dechovku a jazz. Maminka žila celý život bez maminky, staral se o ni otec, měla ještě sestru, nebyla vyučená nic, dělala všechny možné práce, šila papuče a tak dále. Byla ale nadaná, to znamená, že byla herečka a vynikající zpěvačka. – Rodiče mi doma četli, pokud si pamatuju, ale pro mě to vždycky bylo tak, že pokud jsem na Vánoce nedostal pod stromek aspoň tři čtyři knížky, tak jsem byl nemocný. Z této doby si pamatuju, že mi četli *Broučky*, ale také od Svatopluka Čecha *Výlet pana Broučka*, to jsem měl asi tak čtyři roky a od té doby si to pamatuju. Od té doby pak u mě bylo jedno období, že jsem zbožňoval husity. Šmátral jsem v knihovně, díval jsem se na obrázky, takže se stalo, že jsem uměl číst, než jsem šel do školy.

Do školy jsem začal chodit v roce 1956. Všichni v té době četli nahlas a já jsem jako jediný uměl číst potichu. To, že jsem uměl číst a ostatní ne, jsem nepovažoval jako nějakou výsadu; spíš jsem jim pomáhal, aby oni taky uměli číst. Mám vzpomínky na svoji první učitelku, byla to nějaká paní učitelka Coufalová, měla mě první až pátý postupný ročník. Byla to žena s pohnutým osudem. Byla dcera Františka Josefa Peřinky, který napsal mimo jiné *Vlastivědu klobouckou*. Tatínka ale neznala, poněvadž on opustil rodinu, když byla malá. Ona si pak za muže vzala nějakého advokáta, který dělal okresního soudce v Uherském Brodě – Přemysla Coufala, který byl za Obranu národa vězněn v Osvětimi a tam také zemřel. Byla tím dost poznamenaná, byla na tom dost špatně psychicky. A když jsme chtěli, aby nám četla, tak nám četla *Sibiročku* a takové legionářské věci z první republiky. A to dávala číst i nám, abychom se u toho střídali. Na druhou stranu byla ale přísná; tam se nesmělo vyrušovat, to se nedalo představit, že by někdo zneužíval její dobroty a zlobil, jak jsou dneska všelijací ti výrostci, co si dělají, co chtějí.

Druhý stupeň. Přejít z dětské do dospělé četby, to vám nějak neřeknu. Ještě dneska si rád přečtu dobrodružnou knihu. Rodiče věděli můj vkus, ale v té době na mě neměli čas. Do deseti let jsem byl jedináček, pak se mi narodil bratr. Tím byl o mě zájem ještě menší, protože

otec byl celý život zaměstnaný taky jako obchodník, takže chodil večer domů. Maminka byla ochotnická herečka a já jsem s ní žil, dělal jsem náповědu od svých šesti sedmi let. Čtenářský deník a povinná četba? Jaký jsem k tomu měl vztah? Určitě jsem neopisoval; snažil jsem se přečíst, co jsme měli mít, něco jsem jen prolistoval a vypsalsi z toho výpisky.

Vzpomínám si, že jsem měl dobrou učitelku v šesté třídě, Emilku Húskovou, která nebyla o moc starší jak já, ještě studovala vysokou školu... a ta nás docela přivedla k literatuře.

Netrvala striktně na tom, co máme přečíst; co jsme přečetli, tak jsme si z toho udělali elaboráty. Mám jednoho spolužáka, který od čtvrté třídy četl pořád jednu knížku – *Motocykl v podzemí*. To byla jediná knížka, kterou přečetl. A dneska je z něho plukovník a JUDr. On říká: „Vidíš, ty vole, ty ses učil dobře, četls, já jsem přečetl dvě knížky a je ze mě to, co jsem, vedoucí policie.“ Nebudu říkat kde.

Potom jsem chtěl jít na vojenskou hudební školu, protože jsem hrál devět let na housle, do Roudnice nad Labem, chtěl jsem flétnu. Ale otec rozhodl, že flétna tady v dechovém orchestru není potřeba, že je potřeba lesní roh. Tak jsem se začal učit na lesní roh, ale nebavilo mě to. Potom jsem sekl i houslemi a šel jsem na gymnázium, tehdy to byla SVVŠ, tady v Kloboukách. To bylo v šedesátém pátém roce a já jsem se paradoxně přihlásil na humanitní větev experimentální školy. Měl jsem pět jazyků, z nich jsem ale celé roky měl čtyřky; z toho, co mě bavilo, jsem měl jedničky. Měl jsem vysvědčení jednu dvojku, čtyři čtyřky a sedm jedniček. Mám velmi dobré vzpomínky na moji profesorku Ludmilu Opálkovou, která byla rodačka někde od Brna, navíc to byla krásná žena, zajímavým způsobem podávala učivo, takže literatura byla jedna z mojich nejoblíbenějších. Tady si vzpomínám na knížku, která mě ovlivnila na celý život – *Cesta na severozápad* od Kennetha Robertse. Je to opus obrovský a dopracoval jsem se k němu sám. Vracel jsem se k ní a pořád ji mám v paměti.

Maturoval jsem v šedesátém osmém roce, v době pohnuté, před vstupem sovětských vojsk. Taky jsem měl zkušenost, protože v dechovce, kde jsem hrával a která byla jedním ze špičkových orchestrů v Československu, tak s touto dechovkou jsme vyjžděli do ciziny, teda taky na Západ – třeba do Rakouska v šedesátém sedmém nebo do Německa, do Belgie, do Francie. Tady jsem se cítil úplně jako v jiném světě. Tady jsem zjistil, že na těch jazycích něco je, takže jsem se začal i víc zajímat o jazyk německý a francouzský, což mně zůstalo dodneška. A tady musím říct, že dalším koníčkem od mého mládí, který jsem taky zdědil po

svém otci, byla filatelie. To mi taky vydrželo dodneška. Zeměpis a dějepis pro mě byl hračkou, protože to je pro mě zábava, a dodneška mě mrzí, že jsem k tomu nepřivedl své děti.

Po maturitě jsem si podal přihlášku na práva, na Karlovu univerzitu. Tam jsem se nedostal. Pak jsem si podal přihlášku na Vysokou školu ekonomickou do Prahy. Paradoxně jsem se dostal na zahraniční obchod. V té době se moc nečetlo, v té době se stávkovalo. 21. srpna jsem taky vstoupil do KANu, který byl posléze zrušen. Mám akorát jednu zkoušku; v lednu 1969 jsem odešel; nebyl jsem vyloučen. Odešel jsem, protože jsem zjistil, že na to možná nemám, možná to ani nechci. Můj otec byl v té době zaměstnancem potravin a zajistil mně, že jsem si udělal výuční list. Během roku jsem se vyučil jako prodavač potravin, uznali mně vzděláním a udělal jsem si rozdílové zkoušky. Na podzim jsem se znovu hlásil na práva, na brněnskou fakultu, která byla poprvé od čtyřicátého osmého roku otevřená, a tam jsem se nedostal. Bylo čtyři sta uchazečů a bralo se asi padesát studentů. Objevoval jsem nové a nové autory.

Šel jsem na dva roky na vojnu, do Podbořan u Žatce k tankistům, kde jsem dělal proviantáka. Tady jsem četl hodně a všecko. Nechal jsem si knihy posílat z domu. Tady jsem viděl, jak se to láme. Ještě první rok přetrvávala proti Rusům taková nevraživost, ale pak oni vyloučili důstojníky, kteří s tím nesouhlasili, a tam se stalo, že nastoupila normalizace. Žádné nějaké komplice, se kterými bych mohl sdílet zájem o čtení, jsem na vojně neměl.

Z vojny jsem se vrátil na podzim 1971. Otec už v té době byl v invalidním důchodu, protože měl nemocné srdíčko. Nastoupil jsem k podniku Potravin Gottwaldov a dělal jsem střídače, to znamená, že jsem jezdil po celém okrese; někdo jel třeba do lázní, udělala se inventura a jsem přebral prodejnu po něm, byl jsem tam po dobu tří až pěti týdnů. To trvalo zhruba půl roku. Potom se uvolnilo místo tady na prodejně ve Valašských Kloboukách, měl jsem honosný název vedoucí provozovny, ale byl jsem tam sám s jednou prodavačkou. Ale bavilo mě to a dělal jsem to naplno. Dokonce jsem získal Rudou standardu, za což jsem se styděl, jako nejlepší mladý prodavač. Pak chtěli, abych vstoupil do strany, ale říkal jsem, že se cítím být nezralý. Pak si patřičný soudruh zjistil mé kádrové materiály a pustil mě z hlavy. Pak jsem povýšil na větší prodejnu, kde byli čtyři lidé, pak na prodejnu, kde bylo deset lidí. A tam jsem de facto pracoval do roku 1984. V roce 1984 už byla nutná změna; už jsem byl vyhořelý. Šel jsem pracovat do výrobního družstva Důbrava, kde jsem dělal odbytáře. Vydržel jsem tam sedm let, ale bylo to pro mě martyrium – vstávat na šest hodin a blinkačka. Za dvě hodiny

jsem měl svoji práci hotovou a šest hodin jsem se nudil. To jsem si něco četl nebo jsem třídil známky.

V roce 1990 jsem využil toho, že byla volnost, a pak jsem si po zaměstnání – to jsem byl ještě v Dúbravě – zřídil takový maličký antikvariát tady na náměstí s tím, že jsem si to pronajal od muzea Zlín. Prodával jsem také poštovní známky pro sběratele a antikvární věci, různé tisky a obrázky. Pak během roku dvou tady skončila prodejna knihy, natrvalo, restituent neměl zájem tam knihy dál prodávat, tak jsem se nechal přemluvit od bývalé šéfky z knihkupectví, abych ty knihy prodával já. Od jednadvadesátého jsem začal prodávat nové knihy. Doposud je to pro mě koníček. Během doby, co jsem knihkupcem, vidím, že zájem lidí klesá. Dneska je minimálně o padesát procent nižší než v roce 1990 a 1991. Dneska mladá generace nečte. Dnes je velký úpadek o literaturu faktu. Mě dřív živily encyklopedické záležitosti, dneska ne. Co jsem bral od Knihy po deseti dvaceti kusech, tak dneska беру tři, z toho si koupím jeden sám. Co dneska nejvíc jde? To nevím sám. Tady je to taky ovlivněno tím, že u nás na Valašsku je dvacetiprocentní nezaměstnanost, takže lidi mají jiné starosti než si kupovat knížky. Čtenářská komunita tady bohužel vymírá. Pořád mám spoustu známých, ale ti mě neživí, jak se říká. Kdo mě živí? Za chvíli mě bude živit asi manželka. Mám tu taky sběrnou Sazky, což mi pokryje nájem. Taky tady prodávám víno, беру ho od jednoho vinaře. To mně dělá tak deset patnáct procent výdělku. Knížky mě dělají dneska možná tak čtyřicet procent. To, že to upadá, je dáno nezaměstnaností, jak jsem o tom mluvil. Další faktor je internet. To je zloděj. Tady nemáte mladou generaci, která kupuje knížky. Ta takzvaná intelektuální elita, to vám vyjmenuju na prstech jedné ruky, přitom je tady několik škol. Přitom ti lidé nekupují jinde, to já mám zjištěno. Například v městské knihovně částka na knihy neustále klesá; to vím, protože jsem už několikáté období zastupitel. Takže jestli knihovna kupuje za sedmdesát pět tisíc knížek za rok, tak co může nakoupit? Přitom Klobouky mají spádovou oblast asi dvacet šest tisíc.

U mě v rodině to fungovalo tak, že své děti jsem do ničeho nenutil, ale svou přirozenou cestou začaly číst. Mám dceru a syna, dcera je operní zpěvačka, syn tady pracuje se mnou. Řekl bych, že oba dva určitě čtou. Kniha, která by mi pomohla v těžké životní situaci? Ne, o tom jsem nikdy nepřemýšlel. Pravidelně se vracím, jak jsem už říkal, ke knize Kennetha Robertse *Cesta na severozápad*. Ovlivnil mě člověk, který psal o zdejších místních záležitostech – Čeněk Kramoliš, kterého jsem i vydával, vlastním nákladem.

Můj mediální den? Internet nepotřebuju vůbec, na to mám syna. Kdybych měl mít ještě internet, tak nebudu mít čas vůbec na nic. Vím akorát, jak se zapíná, asi po třech letech jsem zjistil, co to je myš. Televizi využívám – mám satelit, ale dívám se tak, že jen jedním okem, druhým okem čtu. Rozhlas – to je kulisa. Denně čtu tak asi šest hodin. Noviny a časopisy, to je těžké, nestíhám. Kromě odborných filatelistických čtu *Reflex*, *Kontexty* a pak některé literární a pak i spoustu jiných, například *Dějiny a současnost* a jiné historické časopisy. V životě jsem od čtení neodpadl nikdy. Moje oblíbené místo na čtení je gauč, naproti je televize, levý bok. Na záchodě nečtu, dřív jsem četl, ale jak stárnu, tak zjišťuju, že nejde dělat dvě věci naráz. I když tam mám knihovničku. Z poslední doby mě nad míru zaujal jeden autor, který vyčnívá nad všechny autory, a to je Stanislav Komárek. Jeho knihy se nečtou nijak lehce, ale je to člověk, od kterého se dozvíte vždycky něco nového. Jeho mozek musí být skoro tak veliký, jako měl soudruh Lenin.

programátor, analytik a finanční poradce, 60 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 2. 6. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1950. Otec dělal šéfmontéra u firmy Montas v Hradci Králové, matka byla zástupce vedoucí kožešin. Otec byl středoškolák, matka byla vyučená. U prarodičů jsem zažil jen jednu babičku, protože dědové mně záhy zemřeli v mém útlém mládí. Babička bydlela s námi; byli jsme taková střední vrstva na středně velkém městě.

Matka i babička mi před spaním čítávaly pohádky, většinou to byly krvelačnější pohádky, něco mě i děsilo, například „Polednice“ od Erbena. Vzpomínám si, že už v předškolním věku mi předčítaly *Děti kapitána Granta*, verneovky, Sienkiewicz – *Pouští a pralesem*. Tvrdili mi, já si to už nepamatuju, že jsem začal ve čtyř a půl letech číst sám. Na domácí knihovnu si moc nepamatuju, ale vím, že jsme měli Palackého, *Dějiny národa českého*, to klasické šestidílné vydání, já jsem si tam hlavně prohlížel obrázky. Měli jsme tam Jiráskova *Proti všem* a *Na dvoře vévodském*, *Babička*. Ohromně rád jsem si prohlížel *Dikobraz* – americký brouk, strýček Sam v cylindru a s pupkem.

V první třídě, nastoupil jsem v roce 1957, jsme měli dobrou učitelku, byly to taková škola hrou, žádný dril, tu jsme měli do třetí třídy. Pak jsme měli kantorku, která byla zažraná bolševička, takže to začalo být trochu tristní, všude kolem nás visel Lenin, museli jsme pořád něco nacvičovat na různé akce „Vítejte nám, mocnáři“. Dávali nám Arkadije Gajdara a takové věci, ale my jsme to moc nečetli, už tenkrát nám docházelo, že třeba takový Pavlík Morozov byl bonzák. I mě, jako většinu mých spolužáků, rodiče vedli k tomu, že co se říká doma, to se nesmí říkat ve škole. Z roku 1961 mi utkvěla jedna epizoda – spolužák, který seděl se mnou v lavici, připsal na plakát Fidela Castra *I. Kantorka z toho udělala až ředitelský průšvih*, bylo vyšetřování, jací jsme zlotřilci, tenkrát jsme měli půlky stažený. Ale nevyšetřilo se to, byli povoláni rodiče na rodičovské sdružení.

Asi tak od čtvrté třídy byly naším největším zájmem rodokapsy, cliftonky. Jeden spolužák měl dědu, který měl na půdě dřevěný kufr plný této brakové literatury. K Vánocům nebo k narozeninám mi rodiče pravidelně kupovali verneovky a knížky z edice KOD. Ve škole existovala školní knihovna, měli jsme půjčovací kartičky, ale moc toho v ní nebylo z toho, co by nás zajímalo. My jsme měli spíš mánie na rodokapsy, byl tam nějaký Václav Řezáč, *Nástup*, což nás nezajímalo. Tehdy v šedesátém čtvrtém nebo pátém vyšla *Kámásútra*, to jsme si půjčovali. Vzpomínám si, že kantorka češtiny, když to vyšlo, upozorňovala, že tohle

bychom neměli číst, čímž o to vznikl zájem. Jinak učitelé nám nic nezakazovali, spíše nám pilo krev, že nám doporučovali takovou tu literaturu o budování socialismu. Ale nečetli jsme to, spíš jsme do toho jen tak nakoukli, dělali jsme si výtahy z výtahů, od spolužáků a z vyšších ročníků.

Na střední škole, chodil jsem na gymnázium (přírodovědná větev), vlastně esvéveška, nás dost iritovalo, že nám vnucovali obrozence. Už od rodičů jsme věděli, že ti obrozenci byli většinou kavárenští povaleči. Všichni ti ruchovci a lumírovci nám byli cizí. To bylo kolem osmašedesátého roku, už toho dost vycházelo, vzpomínám si, že jsem si četl něco od Feuchtwangera, *Markéta vévodkyně pyskatá*, *ošklivá vévodkyně*. Hodně jsme četli Čapka. Já sám jsem se už orientoval na technické věci, takže jsem se začal dobírat odborných věcí. Dělali jsme tehdy všemožné olympiády – matematická, fyzikální, chemická. Začala tehdy vycházet celá řada detektivek, například Agatha Christie... a pak jsme šli ještě po takových dílcích jako *Rytíř Smil*. Chodil jsem v té době také do technické literatury, byla to hodně technická literatura, ale převechsoval jsem se také dost na sci-fi, byl to například Stanisław Lem, dost jsme si ulevovali lehčí literaturou.

Televizi jsme si pořídili v roce 1966, ale v té době jsme měli jiné zájmy, zapalovala se nám lýtka. Rozhlas jsme také měli, poslouchala se Svobodná Evropa, krátké vlny byly méně rušeny, rodiče však pořídili ruské rádio Selena, které mělo ohromný rozsah, takže na to se dala Svobodná Evropa chytat. Jinak u nás byl i klasický rozhlas po drátě, takže si pamatuju, že než se šlo do školy, tak zaznělo klasické pípáníčko.

Vysokou školu jsem studoval v Praze, byla to ekonomická, čtvrtá fakulta, automatizované systémy řízení. Bylo to v letech 1973 až 1977. Měl jsem to formou dálkového studia, neboť v té době jsem už nastoupil do zaměstnání. Dělal jsem programátora a zároveň jsem studoval. Měl jsem docela pech: to, co jsem dělal, to se tam přednášelo. Asistenti chodili konzultovat ke mně, ale nepříjemné bylo, že do nás rvali dějiny mezinárodního dělnického hnutí a vědecký komunismus. Snažili se vyhnat ducha osmašedesátého roku. Na zkoušce z vědeckého komunismu jsem byl hodinu a tři čtvrtě, vzpomínám si, že mi po zádech tekly čůrky potu. Na kolejích to moc se čtením nebývalo slavné, hráli jsme hlavně mariáš, takže si vzpomínám jen na mariášové příručky. Ke všem těm obskurním předmětům politickým jsme dostali seznamy literatury a docela bazírovali na tom, abychom to znali, nejenom z nějakých výcuců. Ale nečetli jsme to, zase fungovaly výcucy a výcucy z výcuců. Tenkrát byla kupodivu k dostání Bible i Korán, takže to jsme četli, dokonce jsem se naučil i jednu sůru. Četli jsme to, protože

se to dost odmítalo. Taky se tenkrát muslimský svět dost vynášel, takže jsme si řekli, podíváme se, jaké to je, ze zájmu jsme si to přečetli, byla to trochu jako revolta. Já pak jsem používal z Bible hlášky ve svém oboru, když něco nefungovalo, například když byla nějaká havárie nebo nepředvídaná událost, například o třísece v oku, utnout ruku a tak dál. Na vojnu jsem byl odročen, měl jsem asi pět odkladů, než jsem se dopracoval k tomu, že mně dali modrou knížku.

Oženil jsem v roce 1975, první dítě jsem měl v pětadvaceti, druhý v dvaatřiceti, nyní jsem deset let šťastně rozveden. Žena byla laborantka, středoškolačka. Nastoupil jsem u firmy, která mi sehnala byt. Dětem jsem před spaním nečetl, ale hodně má žena a pak hlavně babičky, které nám chodily hlídat děti, vyzvedávaly je ze školky a četly jim, klasické pohádky a tak. Synové už kolem šesti let si z naší knihovny brali sami, oni se už kolem pěti naučili číst a počítat. My jsme si dost brzo pořídili video a my jsme jim dost kupovali pohádky. Vzpomínám si, že mladší syn, když mu bylo tak osm let, se upnul na všelijaké encyklopedie, knížky o zvířatech.

Já jsem dělal myslivost, takže jsem měl i dost této literatury, ale také myslivecká próza, autory si už nepamatuju, například *Tygrík a tuláček*, to bylo o kocourkovi. Moje krize byla spíš spavá nemoc, protože tak, jak jsem dělal, to bylo bez rozlišení času, člověk musel hodně věcí nastudovat. To bylo výpočetní středisko, kde jsme dělali softwarové modely na výpočet dřeva a všeho kolem. Pokud si vzpomínám, tak jsem nejvíc četl, když jsem se usadil na onu místnost. Měl jsem zčásti narovnané knížky, ale vždycky když jsem tam šel, tak jsem sáhl namátkou do knihovny, nikoli cíleně, ale namátkou, ale vždycky když mě něco zaujalo, tak jsem si to odložil do štusu na oné místnosti a vrátil jsem se k tomu při následující návštěvě. Před spaním jsem si nečetl, to jsem si vždycky pustil televizi. Četl jsem hromady odborné literatury, mám jí doma odhadem tři metráky. Četl jsem ji, když vyvstala potřeba, když byl požadavek na nějaké řešení, na řešení v nějakém prostředí. Přišel nějaký nový software, k tomu štus literatury, to vše se muselo nastudovat. Postupem času se knížky, zejména dětské, odvážely na chalupu, zabalilo se to do pytle, teď se to chystá pro vnoučata.

Do knihovny, ani technické, jsem nechodil. Mám maminku, která má Alzheimeru, má ji v Trutnově v péči bratr, ale i já tam občas jezdím se o maminku postarat. A on má solidně vybavenou knihovnu, takže si z toho беру a čtu. Má tam velké množství faktografické literatury, například druhá světová válka ze všech stran. On je lékař, takže tam má převážnou část medicínských věcí, ale má tam i nějakou beletrii, například *Křižáci*.

Švejka mám stále po ruce, poněvadž to je studnice, dá se tam nalézt vždycky příslušná situace na situaci jsoucí. Vždycky když po mně nějaké úřady chtějí vyplnit nějaké formuláře, tak já říkám, že vyplním, vezme, že na klystýrech stojí Rakousko. Nečtu ani o dovolené, to je pro mě čas pracovní, chalupa.

Po roce 1989 se věci uvolnily, ale z hlediska čtení to bylo čím dál tím horší, my jsme si s kolegy ještě zřídili živnostenské listy, abychom mohli ty naše „black boxy“, na které jsme měli autorská práva, využít i komerčně. Pracovní doba se nám protáhla až na čtrnáct hodin. Hned jak byl uvolněný internet, jsme ho dostali k dispozici, myslím tak devadesát dva, devadesát tři. Člověk seděl u internetu a stahoval. Dnes už vlastně všechno, co potřebuju, najdu tam. Knížky už sám nekupuju, ale mí synové, kteří jsou už dospělí, vysondují, co by se mně líbilo, takže knihy dostávám od nich k Vánocům. Na televizi se dívám většinou na zprávy, mám ji puštěnou, i když sedím u počítače. Většinou je to tak, že mám dva počítače a na tom druhém si naladím občas televizi, kouknu na ni, jen když se něco děje.

důchodkyně, dříve referentka, správcová a další, 59 let, Středočeský kraj

nahráno: 10. 3. 2011 (J. Trávníček)

Tatínek pochází ještě z předcházejícího století; narodil se 1895. Maminka se narodila 1915. Žádnou babičku ani dědečka jsem nepoznala, protože jsem se narodila rodičům, kteří už byli starší. Otec byl strojní inženýr a matka byla účetní. A vzhledem k tomu, že měli tento původ, tak jsem měla problémy, abych vůbec našla zaměstnání. Maminka mého otce byla Rakušanka, jeho otec byl Čech. A vzhledem k tomu, že jim kšefty nešly (otec mého otce byl sládek), tak šli do Ruska. A můj otec se tam narodil, v Samaře. Otec se vrátil do Čech v pětáctýřicátém se Svobodovou armádou, dokonce byl dva měsíce jako partyzán na Slovensku. Ve Svobodově knize *Z Buzuluku do Prahy* je dokonce vyfotografovaný. A on tohle všechno vyprávěl, zejména když k nám přišla nějaká návštěva. Zažil, co Rusko je, a už by se tam nechtěl vrátit. V Rusku zůstala jeho žena a dcera. Žena tam zemřela a jeho dcera si ho po válce našla přes Červený kříž, byla o dvacet tři let starší než já. Máma chodila do kostela, táta ne. Říkala, že náboženství nikomu neuškodí. My děti jsme do kostela chodily, ale nebylo to úplně dobrovolný. Měla nás k tomu i teta, která nás pak brala na nějakou sladkost do mlíčáku. Měla literaturu velice ráda, dokonce když byla mladá, tak psala fejetony do novin; působila na Uherskohradištsku, od dvanácti let byla sirotek z pěti dětí. Její nejstarší sestra v patnácti letech nastoupila, aby je mohla nějak dotovat. Maminka si udělala jenom obchodní školu; zajímala ji literatura, básničky, znala hodně lidí kolem literatury, například paní Wolkerovou, paní Ivšínovou. Já jsem měla knížky, které nikdo neměl. Se sourozenci jsme se učili společně. Když se pletlo, tak jsem i já pletla; když se hrálo, tak jsme hráli společně. Maminka, tetičky i tatínek nám kupovali knížky; vždycky jsem dostala nějakou knížku.

Když jsem začala chodit do školy, to bylo v roce 1957, uměla jsem se určitě podepsat; to vím. Tady jsme měli paní učitelku, která mě neměla moc ráda, byla přísná a děti trestala. Se spolužáky jsme si knížky půjčovali. Vzpomínám si třeba na *Gulliverovy cesty*, to byla taková skládačka, kde se vám postavily postavy. A moje spolužačka (dnes je to moje švagrová) mi tu knížku nechtěla vrátit, protože ji počmárala. Z té doby si vzpomínám na *Chudou Janinku* od Mileny Ivšínové. Tu jsem si už přečetla sama.

Na druhém stupni jsem ráda četla dobrodružné knížky. Pamatuju si *Dobrodružství kapitána Blooda*, *Tři mušketýři*. Ke čtenářským deníkům jsem měla kladný vztah. Něco jsem si sepsala

sama, něco jsem ale opsala. Z povinné četby jsem ale všechno nečetla. K sovětské literatuře, která se tehdy hodně četla, mám zvláštní vztah, protože můj otec se tam narodil.

Protože jsem neměla ten správný původ, šla jsem na učení. Bylo to tak, že jsem chodila z podniku do podniku a hledala, jestli mají náhodou volné místo. Přišla jsem s matkou do jednoho strojírenského podniku a tam mi řekli, že kdybych přišla o tři dny dřív, tak jsem mohla být soustružnicí, ale že teď mají volné už jenom zámečnice. A tak jsem nastoupila, protože nebylo volné nic, ani prodavačka... nešlo to. To bylo v roce 1967. Tam byli hlavně kluci, v každé třídě jen asi dvě holky. Něco jsme četli, dokonce jsme měli i čtenářské deníky, ale řekla bych, že jsme to spíš házeli za hlavu. Sama jsem v té době těžila z domácí knihovny; nemusela jsem ty knížky vyloženě hledat v knihovnách. Půjčovala jsem i spolužákům, pokud si řekli. Vyučila jsem se v roce 1970 a měla jsem výhodu tu, že jsem měla výborné mistry. Mám výtvarné nadání a oni to věděli, podporovali mě v tom. Když jsem se zúčastňovala STM (Soutěž tvořivosti mládeže) a takových soutěží, tak jsem dělala různé měděné růže nebo obrázky z dýh... nebo něco pájela.

Po vyučení jsem nechtěla chodit na odpolední, protože jsem bydlela na kraji města a tmavé kouty se mi nezdály. Říkala jsem si, že jestli to půjde, tak že si udělám průmyslovku. Podnik, kam jsem nastoupila, mi to schválil. Tak jsem začala chodit na večerní strojní průmyslovku do Pardubic. Pět let jsem studovala a zároveň dělala černý řemeslo. V té době jsem měla tak málo času, že se ani číst nedalo. Do dvou jsem dělala a tři dny v týdnu jsme chodili do školy – pondělí, středa, pátek. A to bylo tak do sedmi. Žila jsem u rodičů, kterým jsem – když bylo potřeba – pomáhala. Zajímala mě jóga a taky jsem chodila malovat do kroužku akademického malíře Daňhelky. Normálně jsem četla jen věci do školy, přes prázdniny jsem si četla i něco jiného – třeba Jirásků, Čapka, a abych si načetla něco dopředu, protože jsem taky musela maturovat. Maturovala jsem v roce 1975; pak jsem šla na lepší (do Továrny mlýnských strojů) a dělala jsem tam cenovou referentku. V té době jsem už dělala svoje výstavy a měla jsem problém, kde ty obrázky vystavit.

V té době jsem četla hodně věcí z jógy. Do Pardubic jezdil profesor z Brna. Mě zajímala ta teorie, ani ne praxe. Ten profesor vykládal o vesmírné lásce a takových věcech, které mě přitahovaly. Od té doby jsem začala číst tuhle „pozitivní“ literaturu. Pozitivní proto, že je to něco mezi nebem a zemí. A sháněla jsem i filmy, aby tam nebylo moc krve, aby mě to zkrátka naladilo nějak pozitivně. Těch knížek nebylo moc, ale já jsem si strašně přála, aby tato

literatura ke mně přišla. A ona skutečně přišla. Když jsem měla možnost si nějakou knížku sehnat nebo půjčit, tak jsem si ji půjčila. Třeba u známých, u tety.

Vdávala jsem se v roce 1978. Manžel byl lakýrník a celkově jsme protiklady. Mě ten protiklad zřejmě k sobě přitáhl. Jeho zajímá fotbal, televize moc ne, pivo si dá tak jedno dvě. Zajímá ho myslivost a přírodovědné věci. Dětem jsme knihy kupovali, hlavně moje matka a já. Moje dcera znala *Honzíkovu cestu* a *Malého Bobše* už ve čtyřech letech. Pak jsem měla ještě po čtyřech letech druhou dceru, ta tak nadaná nebyla, ale četla jsem i jí. S televizí to bylo u nás tak, že když děti byly malé, tak byly jenom večerníčky a nějaký dětský pořad. Jinak já jsem byla dost proti televizi, nějakou dobu jsme ji vůbec neměli. Oběma dcerám ještě dodnes, když mám možnost, tak kupuju nějakou knížku. Obvyčně jim kupuju nějaké „pozitivní“ knihy. Jsou to věci, které ujasňují, že člověk má být dobrý. Dřív to byly kvalitnější knihy; dneska to píše kdekdo a není to ono. Anebo jim kupuju takové knížky, protože to jsou děvčata, aby tam bylo něco milostného, dobrodružného. A taky mám ráda dramatické knížky.

Rok 1989 jsem přijala pozitivně, taky proto, že začala víc chodit literatura, která mě zajímala – o vesmírné lásce a podobně. Přečetla jsem jich strašně moc; to byla kniha za knihou. Buď jsem si je kupovala, nebo jsem si je půjčovala... nebo jsem chodila do knihovny. Mám kamarádky, s kterými tohle sdílím, ne přímo společenství či spolek, proti něčemu takovému jsem už od normalizace; to nemám ráda. Do místní knihovny chodím i kvůli e-mailu, hledám si, co potřebuju, internet si chci časem pořídit domů. Od úřadu práce jsem si udělala i kurs na počítač, což bylo plus. Udělala jsem si i účetnictví a jeden kurs, který byl od Evropské unie. Hodně mě taky baví psychologie, protože když jsem dělala referentku (správce budov) v Poděbradech, tak jsem musela jednat s pacienty, kteří nebyli spokojení. Ze současné literatury si občas něco přečtu. Když jdu do knihovny na internet, tak si i něco najdu. Oni to dnes dělají tak, že knížky zfilmují, a vy pak nemáte moc velký zájem tu knížku přečíst. Ale ta knížka je obvyčně úplně jiná než film. Jsem sice už v důchodu, ale ono pořád je co dělat – vnučata, pletení, malování – takže knížky nechávám spíš na léto.

Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? To byly tyhle ty „pozitivní“ knížky. Když jsem dělala v pojišťovně, tak mi pomohla *Škola úspěchu*. To nemusí úplně souviset s vaším problémem; stačí, když se naladíte na pozitivnější vlnu, a potom to může být jakákoliv knížka. Teď jsem dostala od kamarádky knížku, která se jmenuje nějak jako *Šumění křídel andělů*; to vás naladí na tuhle vlnu a pak problém zapadne. A pak, když to máte oddálený,

tak to dokážete vyřešit úplně snadno a rychle. Vracím se ke knize, kterou jsem si koupila kdysi na jedné přednášce a která vás opravdu zpozitivní... jmenuje se to [nevzpomene si], je to zase z pozitivní literatury. – Číst před spaním v posteli není můj zvyk. Když jsem v posteli s knihou, tak obvykle usnu. Čtu třeba při vaření. Čtu a vařím a je to dobrý. Když je to pozitivní literatura, tak to nevádí... stejně musíte vařit s láskou, nemůžete vařit, když nadáváte nebo když máte jedovatý řeči. Měla jsem kdysi problém s žaludkem, a když jsem hledala příčinu, tak jsem zjistila, že všechny negace musím dát pryč, přijmout tu negaci a zlikvidovat ji. Jedna z knih, která mi pomáhá, je od lékaře a zároveň šamana Ruize – *Čtyři dohody*. To mi pomáhá a vracím se k tomu. Říká se tady: nehřeš slovem. To znamená, abyste si neubližoval, abyste se chránil vy.

Ráda poslouchám rozhlas, kde mám Prahu (ČRo 2). Když to je dobrý, tak to nechám, když to je špatný, tak to vypnu. V televizi si pořady vybírám, teď se dívám na *Nemocnici na kraji města*. Taky tady absolvuju kursy francouzštiny – a ve středu a v pátek ráno; pořad mě to nutí. Na internet chodím do městské knihovny, tak čtyřikrát za týden.

důchodkyně, dříve úřednice a knihovnice, Karlovarský kraj

nahráno: 19. 6. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1954 z Karlových Varech. Maminka s tatínkem pocházejí z Plzeňského kraje. Odtamtud se odstěhovali do Chebu a já jsem do svých pěti let vyrůstala v Chebu. Vyrůstala jsem s maminkou, tatínkem a ještě s babičkou. Můj bratr, když jsem se narodila, měl šestnáct let. Víím, že rodiče mi předčítali – klasický pohádky a všechno, co děti zajímá. Když mi nečetli rodiče, tak mi četla babička. Nejvííc si vzpomínám na takový ty klasický pohádky – Božena Němcová nebo Karel Jaromír Erben. Měla jsem i různá leporela se zvířátky z lesa nebo z polí. To mám ještě doma schované... a počmárané. Nedalo mi to, vzala jsem tužku a pastelku a čmárala jsem po tom.

Do školy jsem začala chodit v roce 1960. Číst jsem v té době už docela uměla. Všechno jsem zvládla bez problémů, akorát mi přeučovali psaní z levý na pravou. Žádný trauma jsem z toho neměla; zvládla jsem to. Učitelky jsme měli výborný. Byly to učitelky, který pomalu učily úplně všechno. Byly hodné, vstřícné, i když tam měly hodně všelijakých rarášků, trochu více těch zvidavějších a interaktivních dětí. Vzpomínám si samozřejmě na slabikáře, ale pak všelijaké příhody dětí; třeba jak šly pouštět draka nebo byly na zahradě a pomáhaly. Konkrétně mi utkvěl Bohumil Říha – *O letadélku Káněti*. To bylo tak na pomezí prvního a druhého stupně.

Na druhém stupni jsem prošla dívčí četbou a vzpomínám si i na čtenářské deníky. A protože jsme měli i ruštinu, tak i na čtenářský deník z ruštiny. Četla jsem všechno poctivě. Jestli jiní ode mě opisovali? Někdy jo, někdy ne. Z dívčí četby mi utkvěla třeba Helena Šmahelová – *Dobrá mysl*. Do dospělé četby jsem přešla nějak bez problémů. Neuvědomuju si žádný zlom. Co bylo potřeba, to jsem četla. Doma mi rodiče nic nezakazovali a doporučovali mi podle toho, jak jsem rostla. Ale já jsem si většinou vybírala dobře. Jestli jsem na jejich doporučení dbala? Dbala, dbala... neodmítala jsem je. Z těch knížek, které mi doporučili, si vzpomínám na *Malýho Bobše*. Taky jsem v té době četla *Lassie se vrací*, *Dva divoši*... bylo toho hrozně moc. A potom ze zvyku jsem taky četla *Vinnetoua*. V té době to taky přišlo do kin, ale já jsem nejdřív četla knížky. Doma jsem si pravidelně četla před spaním, a když mi vyšel čas, tak i přes den. Na televizi jsem se dívala hlavně na sport: fotbal, hokej, krasobruslení, skoky na

lyžích. Tatínek byl ze sportovní rodiny a rád se na sport díval... a já jsem to pochytila od něj. Bavilo mě to a baví mě to i dodnes.

Na základce jsem končila v roce 1969. Jestli jsem tu dobu nějak vnímala? Až dost... docela. Třída se tehdy tak nějak rozpúlila – na ty hodnější a na ty zlobivější. Pak jsem nastoupila na dvouletou ekonomickou školu v Karlových Varech. Byla to všeobecná ekonomika. Státnice byly z psaní strojem. Po tomhleto jsem pak šla ještě na čtyřletku. Po prvním ročníku jsem si udělala rozdílovky, takže jsem to celkově měla na pět let. Z četby to byly spíš takový ty knížky vážnějšího charakteru a baví mě to doteď. Třeba historie – Egypt, Řecko, Řím. Na ekonomce, nižší i vyšší, jsem měla docela dobrý spolužáky. Z učitelů si vzpomínám na paní profesorku Černíkovou, která mě měla na literaturu. Měla výborné výklady literatury, rozborů jednotlivých děl a taky co se týče slohových prací.

Maturovala jsem v sedmdesátém pátém. Pak jsem rok dělala kancelářskou pracovníci. Odtamtud jsem pak odešla, protože do účetnictví se mi nechtělo. Tak jsem se rozhodla, že půjdu do místní knihovny, nynější krajský. Začínala jsem dvacetiletou knihovnickou práci – od roku 1976 do roku 1996. A odtamtud jsem šla uklízet. Dva roky nazpátek jsem už v důchodu. Co ta knihovna udělala s mým vztahem ke čtení? Jsem takovej tvor, kterej se rychle zorientuje. Dělala jsem i různé besedy, třeba pro děti předškolního věku. Začínala jsem ve Vochově, pokračovala ve Starý Roli. Pak jsem byla půl roku na mateřské. Protože tatínek a maminka hlídali, tak jsem syna nechala v péči mých rodičů a pokračovala jsem v práci v knihovně dál. To byl rok 1977, 1978. No a potom se mi v roce 1985 narodila dcera. S tou jsem byla dva roky doma a pak jsem zase pokračovala v knihovnické práci tady na pobočkách v Karlových Varech. Ještě musím říct, že jsem studovala i knihovnickou školu, to když se mi narodil syn. Studovala jsem ji čtyři pět let; víc to nebylo. Dálkově.

Děti, když se už naučily číst, první druhá třída, tak jsem k té knížce ani nemusela nutit. Když byly malé, tak jsem jim četla anebo jsem jim vyprávěla. Syna mám učitele; učí v Holešově na gymnáziu. Ten svým dětem čte – jeden den čte, jeden den vypráví pohádky. Se ženou se v tom střídají. Každý z mých dětí bylo trošičku jiné. Syn byl povahou po mně; je takovej rozvážnej. Dcera je zase spíš po manželovi; baví ji cestování, vodáctví, dějepis, zeměpis. Když mé děti nebavilo čtení, tak jsem jim vyprávěla nebo jsem jim něco zazpívala. Když se děti naučily číst, tak jsme jim i něco doporučovali; nic jsme jim nezakazovali.

Měla jsem v životě období, kdy jsem četla víc a kdy míň, ale úplně jsem číst nepřestala. Pokud jde o zvyky, tak na „oné“ místnosti nečtu, v posteli taky ne, spíš v křesle nebo na židli u stolu, spíš v takovém tom ušáku. Ani v autobuse ani ve vlaku nečtu. Musím být prostě doma. Když třeba nemůžu spát, tak třeba ráno v pět nebo šest hodin si otevřu knížku. Nebo když jdu spát, tak si chvilku svítím lampičkou, třeba tak patnáct dvacet minut čtu. Jestli to mám jako usínací rituál? Někdy je, někdy ne. A někdy, když to jen trošku jde, tak čtu i přes den. Když si chci fakt odpočnout a abych byla – jak se říká – v kouzelném světě, tak si přečtu klasickou Boženu Němcovou – pohádky a někdy i povídky. Taky záleží na tom, co dávají v televizi. Když tam je něco, co třeba nemusím vidět, tak vypnu televizi a přečtu si nějakou knížku. Čtu hodně knihy životopisné, třeba jak jednotlivé historické osobnosti umřely. Taky občas sahám k *Pravidlům českého pravopisu*. Kolikrát když se třeba dívám na televizi, tak mi v uchu zazní, jako že by to mělo být jinak, než to oni řeknou. Tak se jdu přesvědčit; to mi nedá. Teď jsem si koupila *Ottův příruční slovník naučný*, takovej ten maličkej. Zjistila jsem, že tam jsou některé věci, které bych si potřebovala doplnit. Současná literatura? Teď čtu třeba Noru Robertsovou. Z našich jsem četla životopis Menšíka, Dvořáka, Marvana a takový věci. Manžel taky rád čte, hlavně literaturu faktu. Většinou se zaměřuje na první a druhou světovou válku a na současnost, a to nejen domácí, ale i zahraniční. Beletrii občas taky, ale spíš detektivky nebo vědeckofantastickou literaturu. Necháváme se ve svých škatulkách, ale je pravda, že jednu nebo dvě knížky mi doporučil, a tak jsem si je přečetla... a nebyla jsem zklamaná.

Média. Rozhlas si doma pouštíme, většinou na zprávy, co se děje, a počasí. Pak to třeba na chvilíčku zavřu. Televizi zapneme i dopoledne – třeba *M.A.S.H* nebo seriály. V poledne si v televizi většinou pustím zprávy. Tu si pustím i odpoledne, když se třeba vrátím z nějakých pochůzek. Pak ji třeba zavřu, to záleží na tom, co tam je. Pak si vezmu nějakou knížku, třeba tu Němcovou, nebo si vezmu křížovky, časopis, něco si přečtu. Z novin čtu někdy *Blesk*, někdy *Právo*. Co se týče časopisů, to už je různorodější – *Čas pro hvězdy*, *Pestrý svět*. Potom sem tam nějaký křížovky – třeba *Sedmička*. Pak *Chvilka pro tebe*, *Překvapení*, potom *TV expres*. To si kupuju nebo si to půjčuju od známé. A já to třeba dám zase dalšímu – takový kolečko. Internet – to všechno dělá manžel, já ne. Já mu jenom řeknu: „Tohleto bych potřebovala odeslat.“ Mailovou schránku máme společnou, ale obsluhuje ji manžel. Internetu já se netýkám. A když si třeba potřebuju odpočnout, tak mu řeknu: „Hele, najdi mi tam puzzle.“ Na internet a počítač já nejdu, odhodlám se k tomu, ale – jak se říká – času málo.

soukromý zemědělec, 59 let, Liberecký kraj

nahráno: 5. 11. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1955 v Český Lípě. Matka byla mzdová účetní a táta... to byl věčněj student. Kdysi byl furťák (voják), pak ho z toho vyhodili, nějak přes politiku, ještě dřív než jsem se narodil, měl nějaký kecy proti Rusům, tak šel dělat vychovatele. Chvilku jsme bydleli kousek odsad' v Šidlově, to ještě můj děd s babičkou soukromničili, pak jsme se přestěhovali do Mnichova Hradiště, protože tam si táta nabrnk moji mámu a tam mě vyrobili. Maminka mi doma předčítala, ale třeba *Malýho Bobše*, to do mě rval fotr. Určitě pohádky od Boženy Němcové. Ale hlavně nám četla babička, o prázdninách. Třeba *Káju Mařika* a takový věci. Bylo nás tam tehdy dost – já, ségra, dva bratrance a sestřenice. Předčítala nám po obědě, tak půl hod'ky nebo hod'ku. A to jsme seděli a ani nedutali, ani jsme nechtěli ven.

Do školy jsem šel v roce 1961 v Mnichově Hradišti. Nějaký písmenka jsem znal, ale že bych uměl plynule číst, to určitě ne. Četly nám tam dost družinářky, ale já už si nevzpomínám co. Myslím, že nám tam předčítaly *Pověsti*. Ale ve škole, v době učení, to si nevzpomínám, že by se nám něco četlo. Z prvního stupně si vzpomínám, že jsem čet *Práce, Lovci mamutů, Hoši od Bobří řeky*. Toho Foglara měl táta, sice zamčenýho, protože už to asi bylo zakázaný. Měl obrovskou knihovnu, kde byly normální věci, ale pak byla taková malá... a ta byla zamčená. A já jsem jako dítě zkoumal, co tam má zašitýho. A ony to byly knížky, asi indexový. Myslel jsem si, bůhvíco tam nemá, třeba nějaký nahatý fotky.

Vzpomínám si, že už v pátý třídě jsem se pustil do *Smrt si říká Engelchen*, to byl myslím Mňačko. Moc se mi to líbilo, ale moc jsem to až tak nepochopil a pak jsem si to čet ještě několikrát znova. A tam jsem se nasral na komouše, díky týhle knize. Byla tam jedna osoba ženská, která jako by byla u Němců, ale nebyla. Ale na konci z ní udělali, že byla. Tam jsem si řekl, že ti komančové jsou svině, a už tam jsem na ně zanevřel. V pátý třídě jsem to čet poprvé a pak ještě další roky jsem si to utříboval. Tuhle knihu jsem čet asi tak pětkrát. Jestli si toho otec všimnul? Ne, já jsem to vždycky všechno pečlivě vrátil a zavřel. On byl pedant. To měl z toho furťáctví. Říkal třeba, že budeme ve čtrnáct nula nula doma. Já říkám: „Ve dvě?“ On: „Ne, ve čtrnáct nula nula.“ U Mňačka to bylo jiný než u pověstí a Foglara. Čím? Připadalo mi to víc doopravdivký. Takový jako syrový. Jako život mi to připadalo. Ale tak mi

připadalo i to *Práce*. Ještě k té tátově skřínce: byla tam taková brožurečka *Jak a co*. Byl tam vysvětlenej třeba pohlavní styk. Ale tohle jsem si přečet ještě na prvním stupni.

Jestli jsem v té době nějak vnímal šedesátý léta? Jednou jsem se chyt, to už na druhým stupni, s učitelkou. O co, to už nevím. Ale byl průser, že si tam volali i fotra. Vzpomínám si, že jsem si tehdy četl *Ábíčko*, taky jsem odbíral *Pionýra*. Toho jsem pak už ani nečet, takže hlavně to *Ábíčko*; byly tam všelijaký vystřihovánky, modely. Tehdy to bylo hop sem, hop tam. V tý době jsem už začal poslouchat muziku, tvrdou. Moji kamarádi měli starší bráchy, v té době už byla á trojka, magneták, byli Parpli, Zepelíni. Bylo to muzika a taky nás už začaly hodně zajímat holky... a taky jsme se už dostávali k alkoholu. Tam čtení docela opadlo. Občas sice někdo nějakou knihu doporučil, ale ten průšvih je, že já jsem se po nich už ani nějak nepídil. A když jsem si nějakou od někoho půjčil, tak se člověk ani nekoukal na název... a buď se do ní začet, nebo ne. Odkud se to bralo? Byli jsme taková parta a oni měli většinou starší bráchy. To já jsem neměl. Tak od nich. Taky jsme se tak už začali dostávat k nějakým samizdatům. Různý básně a takhle... přepsaný. Ty básně mě ale moc nechytly.

Školu jsem skočil v sedmdesátým a pak jsem šel do učení. Šel jsem do Kolína učit se instalátérem. Byl to učňák dost vostrej. Každou středu se musela podlaha umejt petrákem, smýt tu pastu a znova napastovat... a šúrovat. Tam čtení nebylo, ale dost se chodilo do kina. Režim byl vostrej – nikam ven, vlasy stříhali. Přišel jsem tam s mařenou, ostříhat jsem se sice nemusel, ale muselo bejt povolení od rodičů. Ale už se na mě koukalo přes prsty. Hned první den mě načapali kouřit, na záchodě. Ani žádněj učitel. Tam byli učitelé boxeři, to nebylo nic dobrýho. Hned ji natáh. Tady jsem si ustřelil ruku; bouchla mi třaskavina v ruce. Takže jsem učňák na nějakou dobu přerušil. Slíbili mi, že si to dodělám, že nastoupím jako druhák a přitom že si dodělám prvák. To mi ale zamítli, ale já jsem opakovat prvák nechtěl. Tak jsem se šel učit truhlářem. A to jsem šel na Kladno. A truhlařinu jsem dodělal. To bylo v roce 1974. Vzpomínám si, že jsem tehdy četl Remarquea – *Na západní frontě klid* a *Tři kamarádi*. Přečet jsem to jedním vrzem.

Pak jsem asi půl roku truhlařil, v tý dílně, kde jsem se učil. A pak mi přišel povolávák. Ale uhrál jsem to na modrou. Nejdřív jsem to uhrál na pět měsíců, že bych jako šel na vojnu, ale nakonec jsem byl místo vojny ve Škodovce v Mladý Boleslavi v kotelně, nejpodřadnější práce. A tam už v těch letech docela chodil samizdat. Jak se to ke mně dostalo? Ne přes dílnu, ale přes hospodský kamarády. A ono tam i vycházelo *Vokno*, protože můj kamarád se v tom

angažoval. Tam fungoval Frič, my jsme mu říkali Fric... a ten tam fungoval s tím Stárkem-Čuňasem. Jestli jsme něco rozepisovali? Já ne, ale některý kluci jo. A dostalo se ke mně i *Svědectví*... a to ani nevím od koho. Bylo to dohodnutý tak, že to máš ve schránce, a koho uznáš za vhodnýho, tak mu to dáš taky do schránky. Kdo mně to do té schránky hodil, to já nevím. Zpátky jsem už nechtěl, šlo to prostě dál, nic jsem neskladoval. A většinou to bylo tak, že to kolovalo, kolovalo, až to někam odfrčelo. Víím, že *Vokno* k nám chodilo z Turnova, proběhlo to Mnichovo Hradiště a muselo se vracet tomu dotyčnýmu, kterej ho vytáh z toho Turnova. Taky jsme jezdili na všelijaký ty tajný muziky a tam se s takovýma lidma setkáte. A čeho bylo málo, tak to fungovalo jako „předej dál, víš komu“... a hotovo. Docela to fungovalo a taky už tam byla i trochu konspirace, aby se zase tak moc nevědělo. Ale asi jsme si na to spíš tak hráli; nás asi nikdo tak moc nehlídal. Byli jsme taková silná pětka, kterým se mohlo věřit: šup, tady to máš. A jeden byl vyučenej sazečem, tak ten i něco množil v práci. Něco bylo přepsanýho a něco jsme měli i v originále, třeba od Škvoreckýho. To bylo mezi těma máničkama tak, že na to máš tři dny a musí to jet dál. A pak jsem čet takouhle bichli, už si moc nevzpomenu na název, ale taky kolovala mezi náma, máňama. Žili tam na smetáku... kluk s holkou. Pak jsem se ještě jednou dostal do blázince a tam jsem si ji vzal s sebou... a ta se po tom blázinci tak rozešla, že přišla pryč.

Ve dvaceti jsem se oženil. Vzít jsem si ji chtěl, ale byla v tom. Vypadalo to ze začátku, že jsme na stejný vlně. V té době se projížděly i nějaký fety – čikuli, toluen, nějaký prášky. To bylo to období. Já ale čikuli ne, spíš toluen. Řek bych, že ten toluen byl na ty psychedelický stavy nejlepší. Žádný deprese, veselo. Vzpomínám si, že jsme někdy v těch stavech hráli i nějaký divadelní kusy. Jinak manželka moc ty samizdaty nebrala. Ba naopak: „Co to taháš domů?“ A manželství? Jedno dítě, druhý dítě... prostě to neklapalo. Pravda, chodil jsem do hospody docela dost, ale o děti jsem se postaral a prachy jsem vydělal. Rozchodů mezi náma bylo mraky. Já jsem se odstěhoval k mámě. Přišly děti: „Pojď zpátky, ona nás mlátí.“ Takže zpátky. Pak to zase neklapalo, takže jsem zase odešel k mámě. Ona dělala scény, ať du zpátky... takže zase zpátky. Rozvedli jsme se v osmdesátým devátým, když já jsem byl v lochu.

Něco k lochu? Byl jsem tam za pokus o vraždu, pak to změnili na těžký ublížení na zdraví. Ale ve finále jsem seděl za zničení cizí věci. Ta moje si nabrnkla nějakýho frajera a přivedla si ho domů, tak jsem ho prohnal nožem. Bylo několik odvolání a jsem si furt ved tu svou pravdu. A oni furt měnili výpovědi. Do lochu jsem se dostal v osmdesátým osmým, v prosinci. Ve vězení knihovny byly, ale nečet jsem tam nic. I byla možnost, ale na baráku byl

režim: nástup, nástup na nástup, příprava na přípravu přípravy... Samý apely a buzerace. Já jsem byl proto radši v práci. Tam jsem dělal normálně v truhlárně. A do práce jsem chodil i v sobotu neděli. A i tý cimře, co chodila do práce, dali pokoj, nebuzerovali je. Se Sašou Vondrou jsme šúrovali chodbu, ale on se k nikomu nehlásil; byl uzavřenej. Ani řeč se mnou nedal. Taky jsem dělal na ajcárně, pak se mě štítily i bachaři. Vůbec nevěděli, o co de. Když se kolem něj projde, už jen ajc je. Tam o ně pečoval kluk, co jim nosil žrádlo a prášky, a normálně mu snížili trest na polovičku.

Rodina. Jestli jsem dětem jako čet? Tam jsem to teda zanedbal. A manželka? Ta nebyla čtivá vůbec. Holka četla velice, ale pak se zvrtila. Jak já jsem se zvirt k máničkám, tak ona k fašounům. Ta i psala. Ale vzpomínám si, že jsem jim i čet, ale takový spíš drsnější věci. Pohádky jsem jim nečet. A oni se pak do těch samizdatů nasáčkovali sami.

Když jsem přišel z toho lochu, tak jsem se chtěl vrátit do Hradiště. Pak byly nějaký soudy skrz děti. A i jako trestanej jsem je vysoudil. Oni: „Tati, my chcem k tobě.“ Ale u soudu pak řekli, že nechťej. Pak jsem po soudu, kdy mi zase říkali, že chťej ke mně, tak jsme byli na nějakých testech až v Praze. A tam řekli, že máma je není schopná vychovávat, že jako není psychicky zralá. Doporučili, aby šli k tátovi. Tak jsem je oficiálně dostal já.

V novém režimu jsem se ještě stýkal s těma máničkama, pak jsem se vrtnul na to jezeďačení. Po převratu se tady objevily mraky knih, sice drahý, ale bylo jich hodně. Takto jsem si objednal veškerý Dánikeny a přečet jsem zatím dva – *Vzpomínky na budoucnost* a tu druhou si nepamatuju. Ale vyšlo jich asi pět. Mám nakoupených mraky knih... nepřečtených. Vo vojsku – *Hitlerova armáda*, *Hitlerovy tajné zbraně*. Koupil jsem i *Mein Kampf* – nečitelná kniha. I kdybyste chtěl, tak ji nedáte, teda aspoň já. To jako když jsem prubnul Bibli. Tu jsem taky nedal, úplně nečitelná. Nerozuměl jsem tomu, nezačet se a nechápal... kniha ta a odvolání to. V té době jsem pořád poslouchal muziku. Kdysi jsem něco koupil a za dlouhejch zimních večerů i něco přelouskal, ale teďka jsem už tři roky nepřečet ani knihu. Lousknu denní tisk, ale to jen tak přelítnu; nezajímá mě to. Úplně jsem z toho vypad. Dřív jsem se o tu politiku zajímal, ale teď je to, řek bych, prasečina. Po tom převratu jsme si to představovali, že to bude jinačí.

Autora, kterýho bych si potřeboval číst opakovaně, nemám. Jak se stalo, že jsem už tři roky nic nečetl? Třeba přes léta dělám sena dlouho do večera a pak se vrtnu hned do hospody. Tam něco popiju, a jak jsem trošku už připitej, tak se to mžiká, za chvílku bolí hlava a odloží se to. A taky mi vypadá z paměti, co jsem přečet, takže se musím vracet. Máte mraky takových

kamarádů. Jednou zavolá ten, jednou zavolá ten a nikomu nechcete říct ne, takže dete čtyřikrát v tejdnu do hospody. Ted' jsem si koupil knihu *Baráky*, protože já jsem na ty baráky jezdil. Tam probíhaly ty samizdaty, tam se hrály i hry, sochalo se, předčítalo se tam. Párkrát jsem tam vzal i manželku, ale ta nad náma ohrnovala nos: „Vy se na těch barákách jenom ožerete a kecáte nesmysly.“ Ale my jsme nekecali nesmysly. – Poslední knížka, kterou jsem přečet, je *Racek Livingstone*. Taky si vzpomínám, jak byly ty čtvrtky – *Hlava XXII* a tak podobně. V těch frontách jsem stál. Vzpomínám si třeba taky na *Letiště*. Nebo *Motýlka* – ten taky byl ve čtvrtkách. I Párala jsem nějakýho skousal, ale ten mě moc nechyt. Jestli to byl jinej styl? Asi to bylo moc na bednu, ale já jsem čet taky pár knížek na bednu, kdy jsem se musel vracet, na něco se voptat, když jsem nechápal. Protože ten kluk, jak jsem se o něm zmínil, že byl vyučenej sazečem, tak ten byl bedna, ten byl načtělej. S tím jsme i knihy konzultovali. Já jsem tady říkal Lád'ovi: „Hele, já jsem toho přečet mraky, ale už si nevzpomenu... a už si i těžko uvědomuju ty děje.“

Média. Internet nemám, i když bych ho chtěl, protože když si potřebuju třeba najít náhradní díly, tak mně to támhleten kolega [ukazuje] našel. Vrazil jsem do toho patnáct tisíc a tady v krámě bych do toho dal dvacet. Víím, že by se mi ten internet vyplatil, a víím, že bych se chytil, protože blbej nejsem. Noviny čtu, ale drbnu, bulvár – *Blesk* mi chodí. Je to hnůj; vyluštím křižovatku... a jen tím takhle prolístnu. Proč to čtu? Když jsem si objednal, tak to ještě bulvár nebyl, ono se pak předělalo. Kdysi jsem odebíral *Zemědělský noviny*, ty pak nějak skončily a já nejsem schopnej si dojít a objednat si něco jinýho. Támhle od toho kolegy [ukazuje] dostávám *Reflex*. Televizi mám jako kulisu. Ale když to hraje v hospodě, tak to mi vadí. Doma sleduju válečný filmy. Ale to je až tady. Jak jsem měl holku, dceru, a ona chodila s plešounem, tak až ten mě do toho zatáh. A ona si i plešouna vzala a já jsem se s nima jako mánič přel. A oni říkali, že mají taky svoji pravdu, tak mi přines něco přečíst. Rádio neposlouchám vůbec. V autě mám céda, takže tam si pouštím svoji muziku.

poštovní úřednice (přepážková pracovnice), 58 let, Plzeňský kraj

nahráno: 30. 10. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1956 v Teplicích. Maminka byla dělnice, taťka pracoval na dráze. Mám bratra, mladšího o čtyry roky. Co se týče čtení, moc si toho nepamatuju, ale určitě mi doma četli. Maminka četla; vzpomínám si na to, že jako děti jsme každou neděli po pohádce, doposlouchali jsme pohádku v rádiu... a pak maminka četla. A taky se u nás strašně zpívalo... a uměla jsem spoustu říkanek, který umím dodneška. Určitě jsme měli takový ty dětský knížky, třeba leporela, protože když jsme se stěhovali, tak si pamatuju, že to tam prostě bylo. Některý ty knížky se třeba dědily, měly je ještě naše děti. Brácha zrovna vylezl na půdu, má rok a půl starýho vnuka; a našel knížky po nás. Četl i taťka. Vzpomínám si, že četl takový ty detektivky, kriminálky, sešitový vydání. A taky vím, že se mu to vždycky kupovalo. A hodně se četlo, protože děda měl nádhernou knihovnu. Některý knížky jsem po něm podědila. Odtamtud jsem brala spoustu knížek. Myslím si, že děda byl velkej čtenář.

Do školy jsem začala chodit v roce 1962 a bylo to v Proboštově. Když jsem šla do školy, tak jsem číst neuměla, ale zvládla jsem to dobře. Odsud si pamatuju na jednu paní učitelku, byla to paní učitelka Hana Ellingerová. Měli jsme ji od první do pátý třídy... a my jsme ji milovali. Naučila nás a měla k nám takovej ten hezkej maminkovskej přístup. Dala nám takovej ten dobrej základ. Do pátý třídy jsem měla samý jedničky. Když mě to ve škole nebavilo, tak jsem si četla i při vyučování. První druhá třída – to si moc nevybavuju, ale už od třetí třídy si vybavuju. Ale třeba takovou pátou třídu, to si už pamatuju. To když mě to nebavilo, tak jsem dokázala číst a jedním uchem ještě i poslouchat. A četla jsem i o prázdninách. Jezdila jsem k tetě na Moravu, k mamčině sestře, tam zase byla knihovna, takže jsem si vybírala knížky, většinou ty dětský.

Jinak doma u nás byla dvojí výchova; zlomilo se u mě v osmašedesátým, to mi bylo dvanáct. Milovala jsem Sovětský svaz do osmašedesátýho roku, pak se to těžce zvrtilo. Už jsem začala chápat, nehledě na to, že můj bratranec se dostal na Západ, do Francie. Tady musím říct, že jsem z katolický rodiny a nikdy jsem neměla problém s tím, že chodím do kostela. Zpívala jsem i v kostelním sboru a taky jsem zpívala ve školním sboru. A vůbec se to netlouklo. A když jsme se přestěhovali do Bohosudova, tak tam to bylo to samý. Neměla jsem jedinej problém s tím, že jsem chodila do kostela. Ale byla jsem i v Pionýru a SSM, mně to nevadilo, netlouklo se to. Že jsme věřící, tím jsme se nikde nechlubili, ale ani jsme se tím netajili. Do

Bohosudova jsem chodila osmičku a devítku. Čtenářské deníky? Ani v Proboštově ani v Bohosudově je po nás nechtěli. S holkama jsme si knížky půjčovaly, asi takovým způsobem „to je dobrý, to si přečti“. A četla jsem taky dívčí literaturu, od babičky. Babička měla nádhernou knihovnu, ještě z první republiky – červenou knihovnu. Že bych to prožívala, to ne, ale líbilo se mi to. Nedávno jsem vystrachala jednu z těch knížek, ani nevím, jak se ke mně dostala – no úžasný. Nepoznamenalo mě to, ale líbilo se mi to. Možná jsem ty knížky četla až do osmnácti, ale mezitím jsem už přecházela na jiný knížky – třeba na tu povinnou četbu. Něco se přečetlo poctivě, něco se opsalo. Takovej Jirásek, ten se číst nedal, co si budu vyprávět. Jinak na dospělé knížky jsem přešla tak nějak plynule, žádný zlom tam nebyl. Chodila jsem taky do knihovny, četla jsem, co se mi líbilo.

Základní školu jsem skončila v roce 1971 a šla jsem na gymnázium, do Duchcova. Měla jsem tam kamarádku, s kterou jsme si fantasticky rozuměly. Seděly jsme čtyry roky spolu. A s kantorama to bylo taky dobrý. Četla jsem zase a zase i při hodině, když mě to nebavilo. Co? Všechno. Z časopisů jsem četla *Mladej svět*, s mamkou jsme četly *Vlastu*... a když se sehnala *Stoplusjednička*, to byl zázrak. Ale taky *Dikobraz* – úžasný čtení. Četla jsem, co se tak namanulo. Ale hlavně to byla beletrie, lehký čtení. Z tohoto období si pamatuju *Když v ráji přšelo*, oni z toho pak natočili film, ale zkazili ho tak hrozným způsobem. Byla jsem z toho úplně otrávená: říkala jsem si: jak můžou tak krásnou knížku takhle zkazit. To bylo o úplně něčem jiným. Když už vzpomenu na nějakýho spisovatele, tak mám ráda Feuchtwangera. Ale taky Remarquea – *Tři kamarádi*. Dále třeba Steinbeck, Hemingway. Z ruské literatury si vzpomínám na něco, co se jmenovala *Dinka*, četla jsem toho hodně... bylo to takový zadumaný. Na jména si ale už nevzpomenu. Taky básničky od Jesenina, ty byly nádherný. Čtenářský deník jsem měla – něco jsem napsala sama, něco jsem opsala.

Maturovala jsem v sedmdesátém pátém. Maturita bez problému. V té době jsem už byla těhotná s Janou. V březnu jsem se vdávala, v květnu maturovala a v srpnu se narodila Jana. Bydleli jsme v té době v Bohosudově, kam jsme se v šedesátém devátém přestěhovali. Jana, když byla malá, byla furt nemocná, tak jsme si řekli: nic, pryč a v sedmdesátém šestém jsme se octli tady, v Poběžovicích. Napřed do Mnichova, to je vesnice tady kousíček, a osmdesátým osmým jsme si postavili tady. Kromě Jany mám ještě syna, o rok a půl mladšího, než je Jana.

Dětem jsme četli. Já jsem jim taky četla, ale večerní uspávání měl na starosti tatínek. Hlavně pohádky – od „Českýho Honzy“ všechno možný. S televizí to bylo tak, že večerníček ano a pyžámko. A v neděli studio *Kamarád* a ve čtvrtek studio *Vega*. Ve starých televizních novinách byla ve znělce baletka – a po baletce šli spát. A televizi neměli povolenou dlouho, ale oni o ni ani nějak moc nestáli, protože měli jiný zájmy. Dělali judo. Jinak si vzpomínám, že jsme dětem občas něco doporučovali. Můj mužskej má třeba metr a půl Knih dobrodružství a odvahy. Četli, co bylo doma. Jana určitě četla knížky, co byly po mně. Doma jsme žádný choulostivý knihy neměli, takže jsme jim ani nic nezakazovali. Jinak s dětma nebyl a ani dodneška není problém. Manžel čte takový ty detektivky, ale nedoporučujeme si nic. Tipy k Vánocům na knihy si dáváme ne s manželem, ale s dětma.

Co se mnou udělala nová doba? Mě se tyto změny nijak moc nedotýkají. Ať se děje, co se děje, tak pokud se něco nehroučí v rodině... Je víc knížek. Když mi někdo řekne, že to a to je pěkná knížka, tak si ji půjčím. Knižky ale sama kupovat neumím, spíš si nechám poradit. Kniha, ke které se vracím? *Medojedky*. Když ji začnu číst, tak ji začnu číst od začátku do konce. Pamatuju si, že jsem k *Medojedkám* sáhla, když začala ta válka v Jugoslávii, protože našemu Mirkovi bylo dvacet, byl těsně po vojně a já jsem měla strach, že ho povolají na vojnu. A v té knížce je láska, válka, všechno. Dohromady jsem ji četla třikrát. Já nějakaj vyhraněnej vkus, že bych četla jen tohle nebo tohle, nemám. Mě ta knížka musí zaujmout, a když mě nezaujme, tak ji odložím. Do dvacátý stránky mě musí zaujmout. Tu knížku mi může doporučit třicet lidí, a pokud mě nebaví, tak ji odkládám. A když mě zaujme a já čtu, tak se musím podívat na konec, musím se podívat, jak to skončí – jestli ho zabijou, jestli se vemou, jestli se utopí. Přečtu třeba třicet stránek od konce a pak přečtu dalších tři sta padesát.

Ještě když jsem pracovala tady na státním statku, ještě za starýho režimu, tak jsem měla kolegu, kterej mi půjčoval knížky. Jedna byla, už si nevzpomínám na název, ale bylo to o tom, proč Bůh poslal pohromu na Sodomu a Gomoru, tlustá knížka, osm set stránek. A to je přesně ta knížka, u který jsem přečetla sto stránek a už jsem to chtěla zavřít, ale otočila jsem kapitolu a přečetla si tu sto první... a pak jsem tu knížku přečetla jedním dechem. A pamatuju si ji dodneška. – Božena Němcová – *Babička*, tu můžu číst furt. Poprvé jsem ji ale četla jako holka, v těch deseti jedenácti. Je to knížka, na kterou nedám dopustit. Četla jsem ji dohromady čtyřikrát. Mně se ta knížka líbí, protože je to taková pohoda... pro mě je to pohoda. – Měla jsem hrozně ráda Feuchtwangera, zaujala mě třeba knížka *Nepravý Nero*... a pak taky *Goya*. A od něj jsem si i nějaký knížky koupila. Ale třeba taky *Svět podle Garpa*.

Ten mě dostal tím způsobem, že jsem si sedla odpoledne, byla jsem sama doma a přečetla jsem to za odpoledne a večír. To je knížka, která mě dostala. A taky třeba *Quo vadis*, Loukotková – *Není římského lidu*. Měla jsem ráda tenhle ten Řím. A taky mě dostala *Katyně*. – Mezi mé tipaře patří dcera Jana, snacha Helena, syn. Oni už ví, třeba: „Hele, mami, tohle by se ti mohlo líbit, zkus to.“ Ale třeba mám i kolegyni z práce, co jsme spolu seděly dvacet let proti sobě. To jsme si i půjčovaly knížky. Teď zrovna čtu Patricka Taylora. Je to Herriot, ale humánní doktor. Přesně ten styl, jako je Herriot. Je to lehounký čtení, úžasný. Odehrává se to v Irsku v roce 1963, 1964; doktor tam léčí lidi.

Nejraději čtu v posteli. Je to trochu i jako usínací rituál – pět stránek a končím. Nebo třeba v neděli odpoledne. Nebo třeba navečír. Musím mít na to čas a chuť. Na dovolenou si buď něco půjčím, nebo si to nechám doporučit. Ale hlavně to musí být takový lehounký čtení. Současná literatura? Asi bych to četla, kdybych se k tomu dostala. Ale nedoputovalo to ke mně. U Viewegha znám ty filmy. Ale já radši nejdřív knížku a pak teprve film. V devadesáti devíti procentech je knížka a film takovejhle [ukazuje] rozstřel, takže je málo filmů udělaných podle knížky... a to mi vadí. Ten film je úplně o něčem jiném. Třeba Dan Brown – *Šifra Mistra Leonarda*. Napřed jsem ji četla a pak jsem teprve viděla film. Ale musím říct, že bych tu knihu nikdy nepřečetla, kdyby na ni církev neudělala takovou antireklamu. A to bylo pro mě doporučení. Přečetla jsem to na dovolený, jedním dechem za dvě odpoledne. A řekla jsem si: když to vezmu jako pohádku, tak co ta církev proti tomu má? A ten film je udělanej téměř jako ta knížka. – Na „oně“ místnosti nečtu, ale manžel tam má sešitový detektivky. A někdy si do vany беру i knížku. Sice mám zamlžený brejle, takže si je musím čistit, ale tu kapitolku, než mi vystydne voda, si tam přečtu. Ale to je zřídkka. Musím být sama doma a mít klid. Jak to mám s Biblií? Jsem věřící, ale na Bibli nejsem schopná se soustředit. Na mě je strašně těžká. Moje vnoučata mají dětskou bibli, tak jsem si říkala, že asi šáhnu po ní. Spíš jako si osvěžit některý věci. Ale Bibli jako takovou... přiznám se, že jsem měla snahu. Nečtu ani nic dalšího z náboženské literatury. Na tohle já opravdu nejsem. Mně to stačí v neděli v kostele. Možná třeba životopisy svatých by mě i bavily, třeba František Assisi, ale nedostala jsem se k tomu, protože jsem to zatím ani nevyhledala. Něco z poslední doby? To byl ten Taylor, jak jsem o něm už mluvila, ale líbil se mi *Poslední kabriolet*. To jsou knížky, na který vzpomínám. V práci mám spíš nervy, takže čtu takovou spíš lehčí literaturu. Nějaký těžší věci nebo něco, nad čím by se muselo fakt opravdu přemýšlet, to se mně fakt opravdu nechce. Měla jsem kamaráda z naší ulice, ten mě znal a půjčoval mi taky knížky. Třeba mi přinesl *Náš dědek Josef*. Taky jsem si vzpomněla na

knížku, kterou jsem četla ve vlaku a musela jsem ji zavřít, protože lidi si mysleli, že jsem se zcvokla – *Pan Kaplan má svoji třídu rád*. Nejvíc mě rozřechtaly „Telemannovy vrata“. Ještě třeba *Šaman*, *Ranhojič*, *Lékařka* – teď si ale nemůžu vzpomenout na autora. A záleží na překladu. *Šamana* a *Ranhojiče* překládal jeden člověk, *Lékařku* někdo jiný a já jsem to nemohla dočíst.

Mediální den. Ráno vstanu a jako zvukovou kulisu si pustím televizi, než se najím. Místo rádia. Večer se televize taky pustí. Mám doma maminku, osmdesátiletou, takže večer se koukáme na nějaký ty seriály. Ale kdybych měla možnost vybírat, tak bych vybírala. Třeba teďka se povedlo přes satelit – *Šumař na střeše*. Snažím se přes ten satelit občas něco vylovit. Rádio? V práci nesmíme, ale třeba v sobotu neděli při vaření ho poslouchám. Buď tam mám Impuls nebo Plzeň... prostě co zrovna chytím. Kde hrajou česky a kde hrajou hezky. Cíleně jednu stanicí neposlouchám. Internet jo, ale ne v práci, tam máme intranet. Udělala jsem si internetový bankovníctví, vyřídím e-maily, projedu, co tak jako potřebuju, výjimečně když si potřebuju najít nějaký vlakový spojení. Na internet du jednou za týden, a to jen proto, abych se koukla, kolik mám peněz na účtě, že došlo to, co mělo, a vymažu si maily. Mě to nebaví, je to pro mě ztráta času. Sice jsem na Facebooku, ale mám to čistý jako slovo Boží. Kdybychom počítač nedostali, tak bychom ho možná ani neměli. Noviny? Manžel kupuje *Blesk*. Já ho přelístuju – titulky. To, co čtu já, jsou *Haló noviny*. Dostáváme je v práci, jsou to komunistický noviny. Ty si přečtu, když mám čas a nemám nic jinýho na čtení. S něčím souhlasím a s něčím ne, ale pořád si říkám, proč to tehdy bylo takový a ne jiný, když jsou takoví skvělí. Nebo v pátek když přijde *Domažlickej deník*, to jsou naše místní noviny, tak to prolístuju. Z časopisů mamince kupujeme *Rytmus života*. A někdy se ještě kupuje *Pestrý svět*, taky pro maminku. Ale takový ty ženský časopisy si nekupuju. Na *Vlastě* jsem ale vyrůstala; maminka ji kupovala. Ještě po revoluci jsem ji pár let brala, ale když tam bylo devadesát osm procent reklam, tak jsem si řekla, že za to ty peníze fakt dávat nebudu. Ale *Vlasta* byl úžasnej časopis; ve svý době to nemělo chybu. Taky nebyla k dostání; kdo ji neměl na pořadník, tak ji neměl. A kdo chyt *Stoplusjedničku*, ten byl za geroje. Já jak jsem dělala na tom statku, tak my jsme měly se sekretářkou takovou dohodu: ona ji přečetla a pak mi ji přinesla. Teprve potom ji dostali ostatní. A zjistila jsem, naše Jana ji má předplacenou nebo si ji pučuje... a není to vono. A ještě se vám musím přiznat k jedný věci: já čtu časopisy odzadu. Proč? Nevím. Možná je to z tý doby, kdy vepředu nebylo nic zajímavýho.

řidič, 57 let, Ústecký kraj

nahráno: 4. 6. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v srpnu 1955. V Děčíně jsem od malička v tomto domě, jsem tady celý život. Chodil jsem na základní školu Vrchlického. Mám jenom základku, vyšel jsem v šestnácti letech, vyučení jsem nezkoušel, protože jsem chtěl jít na automechanika, ale nevzali mě tam. Od té doby jsem řidič s nákladním vozem. Nejdříve jsem rozvážel mléko a další věci do obchodů. V osmnácti jsem šel na dva roky na vojnu do Příbrami. Po vojně jsem nastoupil do ČSAD – jezdil jsem linku v Děčíně městskou dopravu. V dvaceti osmi letech jsem to změnil a jezdil jsem s kamionem do zahraničí – pracoval jsem pro firmu Diana. Jezdili jsme ve dvou řidičích. Ve volnu jsem si šel lehnout. Teď jsem u firmy Impeka a tam rozvážím rohlíky. Mám tam směny – krátký, dlouhý týden; dlouhý týden je pět dní, krátký týden jsou dva dny. Ráno jezdím ve tři, o půl čtvrté a jezdím do pěti odpoledne. Mám dvě mladší sestry. Žiju s maminkou, se kterou žiji celý život. Byl jsem ženatý a žili jsme tady pohromadě, ale pak to nešlo. Mám dvě děti – klukovi je třicet a holce dvacet sedm let, ale děti ke mně nejdou. Bývalá žena nechtěla, abychom se stýkali. Rozvedli jsme se, když dětem bylo patnáct let. Nelíbilo se jí, že jezdím s kamiony. Mezitím jsem měl ještě nějaké vztahy. Tatínek je deset let po smrti.

Doma jsme knihovnu neměli. Doma jsme neměli dětské knížky. Maminka nám před spaním nevyprávěla ani nečetla. S knížkou jsem se setkal až na základní škole. Táta nám přinesl *Rychlé šípy* – to bylo pěkný – jako komiks, prohlížel jsem si to. Měli jsme jich hodně. Pak jsem je četl, když jsem se naučil číst, ale pak se ztratily. Nevím, jestli jsem měl problémy se čtením. Ve škole jsme četli *Slabikář*, *Honzíkovu cestu*. Nepamatuji se na školu a čtení. Do knihovny jsem chodil sám od sebe, když mi bylo asi čtrnáct patnáct let. Chodil jsem si půjčovat knížky. Četl jsem si od Štorcha *Lovce mamutů*, občas jsem si četl mayovky a v létě jsem na to koukal v televizi, *Tarzana*. Na základní škole jsem se díval na televizi. V trafice jsem si kupoval časopisy s detektivkami. Četl jsem si to, když jsem měl doma volno.

Čtení mě přešlo tak před deseti lety. Vždy jsem si lehnul, měl jsem kriminální příběhy a teď už mě to taky nebaví, není na to chuť. Na vojně jsem si nečetl, ani mě to nebavilo. Svým dětem jsem knížky nekupoval, ani jsem jim nečetl.

Knížky si vůbec nekupuju, ani noviny nebo časopisy. Na televizi se dívám stále, když jsem doma. Internet nemám. V autě, když rozvážím, nemám rádio. Mám rád pohádky a dívám se na ně. Měli jsme gramofon a pouštěli jsme si starého *Hurvínka* na deskách, když byla máma v práci. Měli jsme gramofon hodně nahlas, když naši přišli domů, tak jsme dostali. Když jsem byl malý – asi šest let – tak jsem si dělal lodičky. Jednou jsem se málem utopil a pan soused mě zachránil. Když jsme byli malí, tak jsme se dívali na večerníček. Na filmy s hvězdičkou jsme se nesměli dívat. V kamionu jsem poslouchal rádio – Radiožurnál.

Knížky jsem dětem nikdy nekupoval ani nečetl. Knihovnu doma nemáme. Máma večer čte – příběhy lásky, časopisy – *Čas na lásku*, které mamce kupuju. Oblíbeného autora ani knížku nemám.

Ráno ve tři hodiny vstanu, pustím si televizi, udělám si kafe a o půl čtvrté musím do Ústí do práce, kde naložím rohlíky a rozvážím je do Kauflandu. Když přijdu domů, tak si udělám pozdní večeři a v sedm, v půl osmé jdu spát. Dneska mám volno. Udělám si s mamkou jídlo. Odpočíváme. Díváme se většinou na televizi. Nečtu, neposlouchám rádio.

finanční poradce, 57 let, Pardubický kraj

nahráno: 10. 6. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1953. Pocházím z rodiny drobných zemědělců tady od Chrudimi, asi tak patnáct kilometrů. Otec měl plnou starost s polnostmi a dobyt看em, takže se mi po stránce čtení moc nevěnoval. Byl soukromý zemědělec, hospodařil na několika hektarech, ale když v padesátých letech přišla éra zakládání družstev, tak se stal jedním ze zakládajících členů a vstoupil i s maminkou do družstva. Maminka pracovala v živočišné výrobě. Spíše ona mě vedla ke čtení. Hlavně to byl Lada a jeho říkadla. Mám vztah k Ladovi dodneška. Dodneška si pamatuju, že matka mi obracela říkadla a já v době, kdy jsem ještě neuměl číst, jsem podle obrázku dokázal říct, co je tam za text. Maminka, když mě dovedla do první třídy, tak se tím pochlubila. Měl jsem ještě bratra, on je pouze vyučený, ale je velký čtenář, nevím, jestli je to tradice a geny. U bráchy si moc nedovedu představit, kde se to tam vzalo. Jeho zajímala historie, historie Chodů, oblast Šumavy. K tomu jsem ho přivedl možná i já. U nás byla v první řadě práce. Když zbyl mamince večer čas, tak si vždycky našla chvíli a nějakou tu pohádku mi přečetla, ale musím říct, že to bylo zřídka. Pak to ještě byla Božena Němcová a Karel Jaromír Erben, čili klasika, v pozdějším věku Astrid Lindgrenová, ale to jsem už četl sám, *Kalle Blomkvist*.

Jestli jsme se se spolužáky bavili o knihách, na to si nevzpomínám. Já jsem už na prvním stupni začal koketovat s malířstvím. Spíš jsme se bavili o malování. Čtení bylo spíš mou interní věcí. Vzpomínám si na verneovky a mayovky, Foglar ne – toho jsem poznal až v pozdějším věku, až po svých třicátinách. Tady přestává fungovat vliv matky a otce a vstupuje do toho teta. Ona je velice vzdělaná a inteligentní dáma, která bydlela ve Zlíně, a ona za mnou jezdila. Ona odhalila můj vztah k literatuře okamžitě a začala mi kupovat knížky. A protože byla vzdělaná, tak se trefovala. Vzpomínám si, že mi kupovala Astrid Lindgrenovou, hodně verneovek, dál třeba Walter Scott – *Ivanhoe*, možná i nějakého Dumase. Vždycky tam napsala věnování. Vzpomínám si s povděkem, jak se vždycky teta dokázala trefit do mého vkusu. To bylo na začátku šedesátých let.

Měli jsme výbornou kantorku v deváté třídě. My jsme si povídali třeba celou hodinu, kdo co přečetl a co ho tam zaujalo. Naše kantorka vyžadovala, aby se člověk postavil, aby tak věděl, že teď něco předříkává těm ostatním. Dodnes si pamatuju na proslov jedné spolužačky o *Ivanhoeovi*; to byl úžasný zážitek jenom ji poslouchat.

S povinnou četbou jsem nikdy neměl problém. Tady musím zmínit profesora na střední škole, on tomu říkal „doporučená četba“ a já jsem ji přesto přečetl, celý seznam, například i včetně Komenského *Labyrintu světa*. To byla elektrotechnická průmyslovka v Pardubicích.

Nevzpomínám si, že bychom se se spolužáky o knížkách bavili. Nevzpomínám si, že by mě tam kdy něco otrávil, ani Majerová. Teď se na to s odstupem času člověk dívá jinak, například na ten socialistický realismus, ale tenkrát jsem to zhltnul všechno. A díky této povinné četbě jsem se seznámil se spoustou autorů, na které bych později neměl pomýšlení nebo bych se k nim ani nedostal.

Moje první dospělá kniha byl asi Šolochov – *Tichý Don*. To byla střední škola; studoval jsem ji v letech 1968 až 1972. K němu mě přivedl bratr, on byl o sedm roků starší. To byla kniha, která mě v teenagerovském věku hodně ovlivnila. A pak to byla druhá: Feuchtwanger – *Židovská válka*. Na to mě taky přivedl bratr. Vůbec nevěděl, kdo to Feuchtwanger je, viděl tu knihu za výlohou a koupil si ji. Zhltnul to jedním dechem, začal mi o tom vypravovat a já: „Jasně, brácha, to si musím přečíst.“ To byl šestnáctý sedmnáctý rok. V této době jsem se seznámil s Jiráskem, to byl další autor, který mě ovlivnil, dnes už Jirásek nikomu nic neříká, bere se to jako překonaná záležitost, málo vychází, pokud vůbec, spíše jen *Staré pověsti české*, jinak nevím, že by z jeho husitské trilogie něco vyšlo. Bere se to jako archaická záležitost: archaický jazyk, rozvleklé popisy krajiny. Tady asi počíná můj zájem o historii. Že by mi někdo něco kdy zakazoval, o tom nemám povědomost. Když přijela „bratrská vojska“, tak to mně bylo patnáct let a něco ve mně zlomilo, ale nesouviselo to s literaturou; politiku a literaturu jsem oddělil.

Na vojně jsem byl dva roky. Napřed Poprad, deset měsíců, pak Most, tady jsem chodil hodně do městské knihovny. Kluci chodili po hospodách, já taky, ale kromě toho tu byla i knihovna. Vojna je u mě spojena se Sienkiewiczem. Tady jsem přečetl skoro celého Sienkiewicze. Určitě jsem četl i něco jiného, ale Sienkiewicz, to je především historie, tedy především trilogie a *Quo vadis*. Splatil jsem tím svůj dluh a ještě to doznívalo i později, to byli *Křižáci*. Na vojně jsem toho přečetl hodně, ale v paměti mi utkvěl jen Sienkiewicz.

Po vojně jsem začal pracovat. Manželka má vystudovanou filozofickou fakultu, češtinu a ruštinu, to bylo ještě za bolševika, v Praze. Bylo jasné, že tady se naše zájmy spojují, v literatuře jsme si velmi rozuměli. A v tomto duchu jsme vedli i naše jediné dítě. Knižky jsme si kupovali docela pravidelně, až jsme naši knihovnu zacpali úplně. Pak jsme knížky

dávali do antikvariátu a knihovnu jsme obměnili. Dceru jsme bohudík ke čtení přemlouvat nemuseli, ona se toho chytla sama. Já, manželka tolik ne, jsem strašně dbal na pohádky. Dívali jsme se spolu i na večerníček, potom jsme si o tom vypravovali. Když byla malá, tak jsem vyprávěl přijatelnou formou i o české historii. Třeba na procházkách. Když nabývala na věku, to už to nechtěla poslouchat, nudilo ji to. A vydala se vlastním směrem. To bylo na střední škole.

Do knihoven jsem v této době nechodil. Já, když jsem měl o něco zájem, tak jsem se to snažil koupit, bez ohledu na cenu. Sledoval jsem, co vychází... a pak to byly ty čtvrtky, kdy se stálo ve frontách. Několik front jsem si vystál. V televizi jsem se díval hodně na divadelní inscenace, protože divadlo je mým dalším koníčkem. A pak to byly ty známé slovenské pondělky, dodneška si vzpomínám na *Othella* s Kukurou v roli Jaga, to je nezapomenutelná role. Samozřejmě i seriály, zejména Dietl, to mi nevadilo a dodneška nevadí. Je tam samozřejmě nějaká úlitba režimu, ale jsou tam typické dialogy. Vzpomínám si na *Nemocnici...*, kde úlitba režimu byla minimální. Někjaká stranická schůze, to tam muselo být, ale ty dialogy, vykreslení charakterů, to Dietl uměl. Z rozhlasu si vzpomínám na nedělní pohádky na stanici Praha a potom, když jsem přicházel do let, to byly rozhlasové hry. Dnes už jsem spíš na rádia, kde vysílají muziku... a spíš jako kulisu. V televizi dnes hlavně zprávy, jsem také velký příznivec ČT2, kde je hodně pořadů o historii a o kultuře, pořady, které se týkají religiozity – jsem věřící.

K zakázané literatuře jsem se za normalizace nedostával, to jsem objevil až po Listopadu. Něco jsem tušil... I před Listopadem kolovaly různé tisky, lidi si to opisovali sami, například Čapkova esej „Proč nechci být komunistou“, dodneška to mám svázáno. Když přišel Listopad, tak jsem o tom začal přemýšlet a zjistil jsem, že jsem Chartu nemohl podepsat, protože jsem o tom ani nevěděl. Dostával jsem se i hodně ke knížkám ze šedesátých let, vzpomínám si například na Kunderův *Žert* nebo *Černé barony*. To bylo přes kamarády. Kde to sehnali, po tom jsem už nepátral. Zpětně jsem se přes tuto literaturu začal dostávat k padesátým létům a k chápání padesátých let, poněvadž já sám jsem byl tehdy malý. Strašně mě fascinoval osud Milady Horákové. Pak třeba Palach.

V době těsně před Listopadem jsem se setkal s Foglarem, vlastně ve věku dost pozdním. Vzpomínám si, že za bolševika běžel v televizi i seriál s Třískou. Když se začalo o Foglarovi mluvit, skoro až s nábožnou úctou, říkal jsem si: „Hergot, já se na to taky musím podívat i v tištěné podobě.“ Říkal jsem si, že je to literatura, která kdyby se ke mně dostala ve věku, kdy to bylo adekvátní, určitě by mě pozitivně ovlivnila. Byla to spíš nostalgie, něco jako

splněná povinnost. I takto zacházím s literaturou. Takto jsem se například dostal i ke Kafkovi. Říkal jsem si, že Kafku musím objevit... *Proces*... první spisovatel, který mluví o totalitě. Doba těsně po Listopadu mi poměrně splývá, byl tam zájem o Patočku a Havla. Ale překrývá se mi to tady s odbornou literaturou historickou, to byl koníček, který byl na prvním místě, historie a potom literatura. Začal jsem se věnovat této odborné literatuře, hlavně husitství. Šmahel, který přestal dělat tramvajáka a vrátil se do akademie věd, a vyšla *Husitská revoluce*. Já, protože odborné vzdělání na tomto poli nemám, dělám místo komparace pramenů komparaci odborné literatury. Historická literatura přestala být tendenční, přestala mít ideologický nátěr... to bylo pro mě strašně důležité. Zajímám se o kontroverzní období, vezměte si, jak ho vykládal bolševik. A tady se otevřely nové věci. A tady jsem přišel na to, že musím s velkou vehemencí obhajovat Jirásku... aby došlo k profesionálnímu náhledu, tedy z pohledu toho, že Jirásek byl profesí historik. Byl to velký nápor na peněženku, ale o tom netřeba mluvit, odebíráám edici *Velkých dějin*. Už dost filtruju, protože si dokážu vybrat. Vlastně až po Listopadu jsem si objevil Dostojevského, začal jsem *Zločinem a trestem*. Pak i Danteho *Božská komedie*, všechno dluhy z dřívější doby, všechno po konzultaci s manželkou. My jsme se ve volných chvílích bavili o literatuře a divadle. Taky jsem začal víc chodit do divadla. Začala se k nám v té době dostávat skandinávská a americká dramatická literatura.

Ve svém životě jsem neměl období, kdy jsem nečetl, všude mě doprovázely knížky, například i tehdy, když jsem byl dlouhodobě hospitalizován. V nemocnici jsem přečetl strašná kvanta knih. Bojím se však, že krize přichází teď, protože ztrácím schopnost soustředit se. Obávám se, že je to věkem. Nepozoruju to až tak u beletrie, ale u odborné literatury. Přičítám to věku. Pozoruju, že mně teď trvá řádově déle přečíst odbornou knihu. Myšlenky mi utíkají. Knížek, ke kterým se vracím, je víc. Nedovedu si představit, že by to měla být jen jedna. Strašně rád se vracím k Čapkovu *Krakatitu*. Ten měl dostat Nobelovu cenu. Čapek mě fascinuje. Dále mě strašně fascinuje *Bílá nemoc* a *Matka*. Tady přesně vyhmátl, co se bude dít a že to takto bude. To nebylo věštění z křišťálové koule, tady on něco přesně trefil. Strašně rád čtu jeho zamyšlení, kde se vrací k pátečníkům a mluví o deziluzi z Angličanů a Francouzů, když došlo k Mnichovu. Strašně rád se vracím k Jiráskovi, k jeho husitské trilogii. Oceňuju to, jak se dokázal pečlivě připravit, prošmejdil kde co. Mým oblíbencem, k němuž se vracím, je i Palacký a jeho monumentální *Dějiny*.

Strašně rád čtu, když je venku ošklivé počasí, pošmourná atmosféra, když déšť bubnuje do parapetu nebo když sněží. Strašně těžko se mi čte v horku. Dost to souvisí s náladou, venku čtu málo; souvisí to dost s koncentrací. Proto čtu spíš doma. A spíše se na to snažím

nachystat, připravit se; aby byl pořádek na stole, abych měl připraveno pití, třeba kafe, takhle si to nachystat... a pak se do toho prostě ponořit. Také to souvisí se soustředěním. Dřív jsem neměl problém se do toho ponořit. Problém mám teď.

Dost mě překvapuje současný trend mladých lidí a jejich vztahu ke čtení. Jsem přesvědčen, že ochabuje. Možná že svůj podíl na tom má i škola, kantoři. Já sám jsem ze staré školy. Kantor, který chce v druhých něco zapálit, musí sám hořet. Ono to souvisí s jejich platy. Kantor mateřského jazyka by měl fungovat dost nenásilnou formou. Je tady totální selhání už základní školy, například když vám holčina řekne, že Hus byl ten, koho upálili v Kostnici v plynové komoře.

Myslím, že internet nevytlačuje tištěnou knihu. Slyšel jsem spoustu vzdělaných lidí, dokonce technokratů, například bývalého ředitele škodovky Kulhánka, který říká: „Ten zážitek, že si vezmu knihu a sednu si, to usebrání, to mi nemůže nic na světě nahradit, žádné cédédčko.“

Takže si myslím, že věk knih neskončil. Já nemám problém u mladé generace s jejich hudbou, která například manželku tahá za vlasy, nemám problém s jejich způsobem vyjadřování. Mám problém s jejich zájmy. Nejsou zacílení, nemají vážnější zájmy.

Počítač a internet žádný problém, je to moje původní profese. Internet používám, jako že sleduju to, co vychází, zejména z pohledu odborné literatury. A taky přes internet objednávám knížky, už moc nechodím do kamenných obchodů, zejména Kosmas... ale našly by se i další. Vyberu si, kde to je nejlevnější, a odtud si to objednám. Pravidelně sleduju Paseku, protože tam vychází řada dějin. Pokud jde o můj poloprofesionální zájem o historii, tak my máme svůj server, tomu se věnuju, je tam i rozsáhlé diskusní fórum o husitství. A pak vycházejí i časopisy v internetové podobě, například *Živá historie*, *History revue*, *ĎaS*, jsou tam recenze i o nás. Nacházím tam i dost chyb, například že Hus vychází z Kalvína, to by se v takovýchto časopisech stávat nemělo.

podnikatel (cukrář), 57 let, Jihočeský kraj

nahráno: 27. 4. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem v roce 1957 v Budějicích, ale celý život jsem prožil tady, v Ledenicích. Oba rodiče jsou odsud. Tatínek mi umřel, když mi bylo devatenáct. Začínal od píky, byl cukrář, začal doma péct, pronajal si dřevěný stánek, pak si pronajal barák a nakonec koupil tuhle chalupu, pak postavil ještě jednu (v roce 1945). Maminka se při něm vyučila a pomáhala mu. V padesátých letech to otcí komunisti vzali. Musím říct, že na mě rodiče nikdy moc času neměli. Že by mi něco četli, to si nevybavuju. Táta byl velký myslivec a rybář, takže mě brával na tyto akce. Nejstarší brácha (o jedenáct let starší) mi často nahrazoval tátu. Vím, že mi říkali „knihomol“, protože jsem strašně četl, ale to už muselo být ve škole.

Do školy jsem šel v šedesátém roce, to mně ještě ani nebylo šest let. Číst jsem ale asi v té době ještě neuměl. Už v této době jsem četl hodně o myslivosti a rybaření. I nějaké skautské věci – Foglar nebo válečné věci, to se mi taky líbilo. Ale to muselo být až později, jedna až čtyři. Foglara hodně, protože tady byl v roce 1968 založený skaut; založil to pan farář a fungovalo to tady rok a půl. Pak jsem byl ještě chvílku ve skautu v Budějicích, protože tady ho zrušili o chvíli dříve. Mám nádherné vzpomínky na skautský tábor – byl jsem na dvou, ve čtrnácti a patnácti letech. Hodně knížek nám půjčoval pan farář. Z Foglara si vzpomínám hlavně na *Rychlý šípy*. V té době jsem chodil tady hodně do knihovny, to bylo asi tak do osmnácti let, ale pak už jsem na to neměl čas.

Ve škole jsem něco z povinné četby přečíst musel, ale do čtenářských deníků jsem občas něco „opálil“. Na druhém stupni jsme měli fantastickou češtinářku, která na mě měla velký vliv. Z toho jejího jsem žil celý leta... a celý život z toho žiju. Možná bych ještě něco přeříkal – třeba takový ty jako „Balada o očích topičových“. Byla přísná. Chodil se mnou její syn, na kterého byla třikrát přísnější než na nás ostatní. Celá naše generace na ni vzpomíná strašně v dobrém.

Školu jsem ukončil v roce 1969. Pak jsem šel na gympl do Trhových Svinů. To už bylo po osmašedesátém a my jsme byli celá rodina, rodiče i bráchové, takoví dost antikomunističtí. Dost jsme se o té době bavili, jako že to nemůže dlouho vydržet. V té době jsem už určitě odebíral *Myslivost*. Od té doby ji odebírá, ale připadá mi, že je to už všechno na jedno brdo. Když to vezmu, jak vypadala před čtyřiceti lety a jak vypadá dnes, tak je tak ze sedmdesáti

procent stejná. Už ji asi tři roky neodebírám. Četl jsem si i nějaké knihy o přírodě, vzpomínám si hlavně na Tomečka a Kozáka – to bylo o Rusku. Jedna z nejlepších mysliveckých knížek, kterou jsem kdy četl, byla od nějakýho ministra průmyslu (Šrámek se jmenoval a titul byl *O lovech a myslivcích*); byla vydaná za „totáče“ a pak byla stažená. Byly to takový myslivecký příběhy. Dokonce tam píše o Fidelovi, jak se s ním setkal v Tatrách. Bylo z toho poznat to, jak si tehdejší papaláši žijou. Pak jsem ji půjčil nějakýmu Vencovi Slepíčkovi a knížka se mi ztratila. Teďka si ale uvědomuju, že to nemohlo být na gymplu, ale až když jsem se vrátil z vojny. Z jiných knížek si vzpomínám hlavně na válečné věci. Učarovali mně *Nebeští jezdci*. Tyhle knížky s válečnou tematikou jsem taky vyhledával. Chtěl jsem jít na lesárnu do Písku, ale z okresu České Budějovice brali jen dva.

Maturoval jsem v roce 1973. Podal jsem si přihlášku na Vysokou školu zemědělskou do Budějic, obor zoo, kam jsem nebyl přijat pro velký počet uchazečů – to se tak odpovídalo. Ale já jsem žádnéj supr prospěch neměl. Byl jsem trojkař, moc jsem se neučil. Šel jsem na dvouletou nástavbu na stavárnu; pak jsem šel na dva roky na vojnu. Řekl bych, že v té době jsem už moc nečetl, s gymplem to skončilo. Na vojně v Domažlicích jsem v útvarové knihovně nebyl nikdy. Měli jsme tam takovou dílničku, kam se dalo zašít, a já jsem se tam věnoval vyřezávání. Hodně volného času jsem strávil taky sportem.

Z vojny jsem se vrátil v roce 1977. Pak jsem nastoupil na generální ředitelství Koh-i-noru do projekce. Pár let jsem dělal projektanta, kreslil jsem všelijaké stavby, a pak jsem dělal v investicích – až do roku 1988. V roce 1988 nám Jednota vrátila tuhleto místnost. Začal jsem to tady předělávat. V té době se už mluvilo o podnikání, takže jsem začal dělat zmrzlinu. Dokonce jsem si dopisoval s Jednotou (ještě před rokem 1989), aby rodičům vrátili zmrzliňák a chladicí zařízení. Po revoluci mi poslali dopis, že když je v tom družstvu najdem, tak si je můžeme vzít. Ale nic nám nevrátili. Nejdřív jsem si to vyzkoušel. Začal jsem dělat na investicích učiliště, které se mělo stavět tady v Ledenicích. Chtěl jsem si vyzkoušet, jestli mě cukrárna uživí (otevíral jsem ji 8. června 1990 na první svobodné volby). Na rok jsem šel dělat vychovatele k učňům tady v Ledenicích a do práce jsem chodil ve čtyři odpoledne; střídali jsme se tu s bratrem. Od roku 1993 jsem tu byl už na plný pracovní úvazek.

Ženil jsem se rok po vojně, to mi bylo pětadvacet. Manželka studovala vysokou školu zemědělskou a dcera se nám narodila, když studovala, takže jsem s ní jezdil na parkoviště, aby ji manželka mohla nakojit... a tím aby nepřerušila. Ke čtení jsme ji určitě vedli, teď

máme vnučka a i jemu knížky kupuju. Manželka mu čte a já mu kupuju knížky, hlavně ale takový ty myslivecký. Ale třeba i sportovní – něco o historii Dynama. Ukazuju mu třeba, kdo je Karel Poborský.

V domácí knihovně mám hodně odborných věcí o myslivosti, ale jsou taky detektivky – třeba Agatha Christie. Tu jsem četl hodně, ale ještě víc manželka. Dost jsem četl knížky od Bati nebo o něm. Hodně se k nim vracím. Doporučil mi to jeden sportovec, který byl jedním z těch Baťových mužů. Jinak musím říct, že ke čtení se dnes dostávám jenom na dovolené. Co si na dovolenou беру? Vždycky nějakou detektivku. Třeba Dicka Francise. Většinou si беру jen dvě knížky na dovolenou, ale jsou taky dvě knížky, které za rok přečtu.

Jiná média. Rozhlas – dvacet let jsem neslyšel, co je v rádiu. Televize – poslední rok a půl už nechodím ani na zprávy. V zimě ale na to koukám víc, v létě míň. V internetu jsem úplný laik. Mám udělané kursy, ale chodím na to strašně málo; všechno to řeší manželka. V létě žiju tak do devíti venku – zahrádka a tak. Noviny přečtu každý den, od začátku do konce – *Jihočeský deník*. Začnu ráno na záchodě a skončím večír při zprávách. Zajímá mě hlavně sport, ale přečtu i černou kroniku. Zajímá mě i politika, dělám v radě obce už deset let, ale z politiky jsem dnes znechucenější, i z té komunální. Teď odebírám *Naše příroda*; vždycky mi to koupí k Vánocům. Den začínám před sedmou na záchodě, kdy čtu *Jihočeskou*, pokud ještě není nová, tak čtu tu z předchozího dne. To je dvacet minut – rituál.

invalidní důchodkyně (přivýdělek jako učitelka v jeslích), 56 let, Karlovarský kraj

nahráno: 19. 6. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1957. Otec byl učitel (matematika a tělesná výchova). Učil problémové děti, na zvláštní škole. Původem byl voják z povolání, ale v padesátejších letech ho vyhodili. Maminka byla účetní. Mám staršího bratra. Oba dva byli velcí sportovci, tenisti, takže moc času na čtení neměli, ale spíš si četli před spaním. Tím, že se učili cizí jazyky, tak třeba máma si četla pohádky v angličtině, aby se zdokonalila. Nám dětem nečetli. Táta četl vyloženě knížky o sportu a cestopisy, to měl rád. Třeba Hanzelka – Zikmund. Ale že bych je třeba přes den viděla, že by se začetli do nějaký knížky, to ne. Ale před spaním si pročetli; na nočním stolku se jim nějaká ta knížka válela. Že by mi rodiče četli před spaním, to se mi vůbec nevybavuje. Trochu nám leda vyprávěli. Vzpomínám si, že jsme hráli hodně společenský hry.

Do školy jsem začala chodit v roce 1963. Tím, že byl táta učitel, tak už jsem nějaká písmenka uměla. Číst jsem se naučila bez problémů. Ve škole se četla *Honzíkova cesta*, *Ferda Mravenec*, tohle jsem si četla i doma. Jako dítě jsem chodila i do knihovny. Kdo mě k tomu přivedl? Asi ta škola. Tam jsem si vybírala spíš takový pohádkový příběhy. Vím, že jsem četla *Neználka*; to byly tři bichle. Mám to ještě doma ve sklepě schovaný pro svý vnoučata. Pak mě taky zajímaly dětský encyklopedie – třeba Říha, taková stará, černá, čtvercová. Na tom mě bavily i ty obrázky a taky že jsem se tam něco dozvěděla; byla jsem takový zvědavý dítě. Pak jsem četla i takovej ten Rozum do kapsy, byly to takový malý knížičky. V tom jsem si ráda listovala. Doma mě rodiče vůbec neřídili – nic mi nezakazovali. Ale musím říct, že jsme žádnou velkou knihovnu doma neměli.

Na druhém stupni si vzpomínám na čtenářské deníky. Do těch nás nutili ve škole, ale nebavilo mě to. Buď jsem to opsala od spolužáků, nebo od tři roky staršího bratra. Já jsem takovej člověk, že když mě někdo do něčeho nutí, tak se zaseknu. Takže z povinný četby jsem se snažila vykrotit. V době puberty mě chytla taková ta dívčí četba – o vztazích, jak je to mezi mužem a ženou, tohle se ve školách neučilo... takové to *Dospíváme v ženy*. Měla jsme kamarádku a vždycky jsme spolu něco šmejdily; začly s náma ty hormony mlátit. Potom jsem přešla na science fiction. Co mě k tomu přivedlo? Hodně bratr. On to četl a hodně mi doporučoval knížky. Jeho zajímala i astrologie. Šla jsem tak nějak po jeho knížkách. On moc

nesportoval, zato já jsem byla jako klukanda – chodila jsem na fotbal a támleto, ale on seděl doma zahrabanej v knížkách. Co se mi na tom líbilo? Dumala jsem si nad tím, že to je možná pravda, nebo to není pravda. Jestli tomu mám věřit, nebo nemám věřit. Něčemu jsem ale věřila. Bylo to pro mě zajímavý – takový jako jaký by to asi mohlo být v budoucnu. Ale sdílet ve škole jsem to s nikým neměla.

V roce 1972 jsem šla studovat na střední ekonomickou školu, obor cestovní ruch. Bavilo mě spíš kreslení, chtěla jsem jít na oděvní průmyslovku, ale rodiče mi to nepovolili. Taky bych jim utekla z domova... a pak jsem měla takovej ten špatnej politickej profil: nebyla jsem dělnického původu a nikdo u nás nebyl politicky angažovanej, takže body, který potřebujete, jsem musela dohnat hlavou. Na střední škole jsem četla starou belu. Nebyl čas. A taky obor byl dost náročnej. Člověk se musel furt učit jazyky. Četla jsem si proto jednoduchý věci v cizích jazycích – v němčině a francouzštině. Maturovala jsem v roce 1976; pak jsem udělala zkoušky na vysokou (na ekonomickou do Prahy), ale nešla jsem tam. Dostala jsem se, ale nešla jsem.

Doma mi pořád lajnovali život a v té době moje kamarádka potřebovala partáka, aby dělal kulturní referentku v Žínkovech u Plzně, na tom zámku. Odmaturovala jsem a za čtrnáct dní jsem nastoupila do práce, prostě takovej truc. Chtěla jsem o sebe postarat sama. Dneska vím, že to byla chyba, poněvadž mi vysoká škola chybí. V té době jsem nečetla vůbec. Přitom jsem měla dost času. Dokonce jsme tam měli i knihovnu – pro rekreanty. Ale v té době jsem měla v hlavě spíš sport a kluky. A taky konečně bez rodičů, utržená z řetězu. Hodně brzo jsem se vdala, v té době to tak bývalo. Bylo mi dvacet (1977). V roce 1978 jsem měla první dítě, v roce 1982 druhý.

Pokud jde o děti, tak jim jsem pohádky četla. Strašně měly rády *Adámka*. Potom samozřejmě klasický pohádky a potom přišlo takový období, že měly radši, když jsem si nějaký vymejšlela, třeba nějakou slátaninu. Ale jinak znaly všechny knížky, takovýho *Kubu Kubikulu*. Tohle jsem jim všechno četla. Potom když už byly doma samy, já jsem chodila cvičit, tak jsem jim třeba kupovala kazety. Pustila jsem jim, když jsem nebyla doma, kazetu s pohádkama. Pokud jde o televizi, tak večerníčka měli; jinak oni se k televizi nijak nehrnuli. Tehdy to ještě nebylo. Myslím si, že se z nich ale vášniví čtenáři nestali.

A přitom já jsem v té době začala zase číst; to bylo po mateřské. A četla jsem si jenom před spaním, abych přišla na jiný myšlenky. Četla jsem si hodně psychologický věci, to mě hodně

zajímalo, a pak zase science fiction, spíš ale k příběhům, názvy si už ale nepamatuju. Akorát *Den trifidů* a nějaký takový podobný. Zaujalo mě to, protože to bylo napínavý, a odvedlo mě to od celodenních starostí. Děti usnuly a já jsem si šla číst, abych se odreagovala. Pak když byly děti větší a já jsem se rozvedla (1990), tak jsem na čtení neměla vůbec čas. Měla jsem dvě zaměstnání.

Pak jsem se znovu vdala a měla jsem třetí dítě. Narodilo se v roce 1993. Taky jsem jí četla, ale ona nechtěla. Chtěla, abych si vymýšlela. Měla ráda takový trpaslíky, tak jsem si o nich vymýšlela takový výchovný pohádky. Pořád říkala: „Vymysli si něco o trpaslíkách.“ Brzo ale byla doba počítačů, tak tomu podlehla.

Vždycky mám období, kdy jsem četla, pak kdy jsem nečetla. Kdy jsem četla nejvíc? Asi teď. To bylo v době, kdy jsem onemocněla a musela jsem být dlouho doma. Potřebovala jsem přijít na jiné myšlenky, a tak jsem začala znovu číst. A teď čtu docela intenzivně. Vybírám si témata, pak si o tom podiskutujeme třeba s kamarádkama... nebo když čtu nějakou zajímavou recenzi o knížce, tak se na to mrknu. A pak mám svoje oblíbený – třeba celého Gordona nebo celého Irvinga. V poslední době jsem přečetla *Milénium* od Stiega Larssona. A to jsou tři takovýhle bichle. Ale mě to neodradilo.

Do knihovny chodím pravidelně, jsme kamarádky s Liduškou [knihovnicí], takže si tam chodím i popovídat. Vždycky si něco vyberu, takže minimálně jednu knížku za tejdenn přečtu. To ale až ty poslední roky, hlavně tím, že nejsem tolik v práci. Nechávám si poradit. Mám hodně ráda psychologii, ale čtu i hodně beletrie. Člověk pořád nemůže do sebe hustit něco těžkýho. Ale třeba Kunderu jsem přečetla celého, všechno, co bylo přeloženo do češtiny. – Na čtení musím mít svůj klid. Mám takovej kouteček. Musím číst vevnitř, venku ne – mě ty podněty ruší. Do přírody sice chodím ráda, ale já se tam kochám. Ve vlaku jsem četla, když jsem dojížděla na ozařování, do Chebu každé den. Když vidíte ty Pražáky, jak naskočí do metra a každé má knížku – tak to ne. Pro mě je čtení relaxace. Když mám chuť si zacvičit, tak si jdu zacvičit. Když mám chuť si číst, tak si zalezu a jdu si číst. Oblíbení autoři? Mám ráda Gordona i Irvinga. Vracím se k nim, protože vždy pozapomenu, o čem to bylo. Třeba tak za pět za šest let. Tyhle autory mám ráda, ale jinak někoho úplně neoblíbenějšího nemám. Někdy mě i láká zfilmovaná verze. Občas jsem zklamaná, tehdy když si napřed přečtu knížku a pak vidím film... nebo i naopak. Někdy se mi víc líbí zfilmovaná verze. Taky záleží, co vidím první. Když jsem měla za sebou chemoterapii a bylo mi špatně, tak jsem nemohla ani číst. Proto jsem si půjčovala filmy na dývídíčkách.

Co mi čtení přináší? Proč to dělám? Protože se ráda odtrhnu od reality. Nebo mě to zajímá. Jsou určitý druhy knížek, který jsou oddychový, jiný jsou zase těžký. Já se nad tím potřebuju zamyslet; nemyslím na své problémy. Já hodnotím knížku, že mě strhne, a těším se, že v ní budu pokračovat. Ale jsou i takový, že je nedočtete. Prostě mi to nic neříká. Ale těch je minimum. Některý knížky mám jako relax a některý jako zdroj vědění. Mám i své doporučovatele. Je to třeba místní knihovnice, ale není jediná. Hodně si i hledám sama. Když mě někdo zaujme, tak si po tom jdu. Není to úplně stoprocentní jistota, ale obvyčejně se trefím. Teď jsem si vzala Vánošovou, to je ale oddychovka... příběhy ze života. Trošku přitažený, ale čte se to dobře. Třeba jsem přečetla *Milénium*, to bylo jako to těžší, a teď by si chtěl mozek odpočnout a číst něco lehčího. Když se mi knížka extra líbí, tak si zapíšu autora nebo si vypíšu pasáž. Využívám počítač, že tam mám ikonku „Moje čtení“ a tam si některý pasáže zapisuju, ale jen to, co mě zaujme... třeba nějaká trefná myšlenka.

Média během dne. Časopisy nečtu vůbec. Já na to ty peníze nedám. Občas, když jsem ležela v nemocnici a všichni to tam čtou, tak se do toho juknu. Anebo třeba když čekám u holiče nebo u doktora. Mě nezajímá, kdo s kým a proč. Nezajímají mě ani recepty, protože jsem experimentátor, takže improvizuju. Zajímají mě ale bylinky. Pak jsem taky četla hodně knížek o Tibetu, protože jsem dělala jógu. Jeden čas jsem četla i knížky o různých náboženstvích, i když jsem bezvěrec. Považuju to za vzdělání... jako abych o každým náboženství něco věděla. Jóga mě navíc baví. Dodneška ji cvičím. Bez ní bych se neobešla. Četla jsem i knížky o reinkarnaci. Věřit tomu, nevěřit tomu? Bibli jsem se pokoušela číst, ale byla na mě příliš těžká. Tak jsem si četla dětskou. K víře mě to ale nepřinutilo. Jsem realista a pro mě to není. Taky jsem k tomu nebyla vedená. Proti náboženství nic nemám, dokonce si občas zajdu i do kostela na nějakou mši. Jen se tak podívát, ze zajímavosti. Chodím i na benefiční koncerty. Atmosféra kostelů mě přitahuje. Televize? Snažím se vybrat si film, kterej se mi líbí, ale jinak mě televize nezajímá. Rozhlas? To si radši pustím písničky. Občas si ho pustím jako kulisu. Ve Varech je nejlepší Dragon. Ale že bych tam sledovala nějakou relaci, tak to ne. Internetu jsem nepropadla, jako že bych tam vysedávala. Pro mě je to práce a zdroj informací. Díky internetu jsem taky ve spojení se synem, kterej je na Novém Zélandu, tak si skypujeme. Spojila jsem se třeba s onkologickým centrem Arcus v Český Lípě. Byla jsem s nima na ozdravnejch pobytech. Přitom jsem si je našla přes internet.

projektový manažer, 55 let, Zlínský kraj

nahráno: 21. 4. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1955. Tatínek byl opravář televizorů, ale byl vzdělaný opravář televizorů, protože původně studoval v katolickém semináři; má tři semestry katolického semináře, ztama odešel, jak školu v padesátých letech z Olomouce přesunuli do Litoměřic. Pak si udělal maturitu na střední škole elektrotechnické a dal se na elektrikáře, byl nadšený radioamatér. Maminka je vyučená dámská krejčová, ale v podstatě celý život pracovala v Kloboukách v Palu jako dělnice. Doma nám četli rodiče i prarodiče, poněvadž první čtyři roky jsme bydleli společně s nimi v Horní Lidči, kde dědeček byl řídící učitel a babička byla učitelka. Takže tam vztah k literatuře byl velký. Když jsme se potom přestěhovali do Klobouk, tak nám hlavně čítávala maminka. Byli jsme čtyři sourozenci, já jsem nejstarší. U nás knih bylo hodně. Rodiče knihy kupovali pravidelně, tenkrát taky fungoval Mladý čtenář ve škole, takže i tam jsme hodně objednávali knihy. Ať si říkáme, co chceme, tak tam byl solidní výběr základní literatury, která se dala číst. Knihovnu jsme měli doma velikou, protože tatínek se dobře znal s nebožtíkem panem Baránkem, místním knihkupcem, který mu ve čtvrtek knihy nechával.

Když jsem přišel do školy, už jsem uměl číst, ale neuměl jsem psát, teda: uměl jsem psát, ale neuměl jsem psát pěkně. Tehdá byl základ školy krasopis, takže já jsem to měl takové, že jsem se nemusel učit nic, ale musel jsem se učit pěkně psát. To bylo na počátku šedesátých let. Vzpomínám si, že jsme měli paní učitelku Mikeskovou a ta se na tu dětskou literaturu hodně zaměřovala a četli jsme klasická díla – například *O letadélku Káněti*, na další si nevzpomenu, ale tohle mi utkvělo. Taky si pamatuju *Medvídku Pú*, toho jsem četl hrozně rád, pamatuju si, že ho měla v knihovně babička.

Druhý stupeň, to jsme chytli osmašedesátý... v deváté třídě jsme měli pana učitele Vlka, což byl vynikající češtinář, který nám doporučoval literaturu. On nás učil nejenom číst, ale i mluvit. Měli jsme takzvaná mluvní cvičení, kde jsme obsahy knih museli vykládat ostatním spolužákům, což bylo perfektní, že jsme se naučili mluvit. A tento pan učitel nám doporučoval jakoukoli literaturu, hlavně když budeme číst. Jeho miláčkem byl Jirásek, ale já jsem zrovna Jiráskova moc nepřečetl; přiznám se, že ty knihy se moc vlekly, řeknu to tak. U nás byla velká knihovna, rodiče mě nijak neditigovali; co jsem si vzal, to jsem si mohl přečíst.

Nikomu se v ničem nebránilo, protože erotická literatura se u nás nevyskytovala. Detektivky jsem začal číst v sedmé třídě a nikomu to nevadilo. Čtu je dodnes, je to uklidňující. Jednak si potpím na některé autory, jednak čtu, co mně přijde pod ruku. To se ale netýká jen detektivek.

V letech 1971 až 1975 jsem dělal gympl, tady ve Valašských Kloboukách. Základní můj čtenářský zážitek z této doby je, že jsem nikdy nedočel jedno z povinných děl, a to *Babičku* od Boženy Němcové. Tu knihu jsem nedokázal přečíst, ta kniha se tak vleče. Paní profesorka, tehdy se říkalo soudružka, to věděla, takže se hrozila jenom toho, abych si nevytáhl ženu v české literatuře. Ve čtvrtém ročníku jsem k tabuli ani moc nechodil, psala mi jedničky automaticky. Kromě *Babičky* jsem ale neměl problémy s ničím. Měl jsem takový zvyk, že když jsme měli povinnou četbu, tak jsem napřed napsal obsah a potom jsem si teprve knihu přečetl. Většinu těch knih jsem znal, takže jsem je nemusel ani číst. Vrcholný zážitek byl, že jsem si vymyslel nějakou knihu severské literatury, nějakého islandského spisovatele, a paní profesorka to nepoznala. Čeština mě bavila moc, protože paní profesorka nás učila literaturu na tu dobu hodně odvážně. V té době byli už někteří autoři vyhozeni z knihoven, ona se ale o nich přesto zmínila, například ruralisti, takové ty Křeliny. Dodneška mi v hlavě utkvěla věta, když jsme brali Ivana Olbrachta, kterého začala slovy: „To mi musíte prominout, ale já to tak musím: nejlepší knihou Ivana Olbrachta je *Anna proletářka*.“ A pak už jsme začali brát *Hory a staletí*, *Golet v údolí*, to, co se dá od něho číst.

Po maturitě jsem chtěl jít dělat kantořinu, na matematiku-biologii, do Brna, do Olomouce nebo kdekoliv. Ale bez úspěchu, protože tatínek kdysi studoval na toho faráře. Takže jsem si mohl vybrat mezi technikou a zemědělstvím. Mám tak vystudovanou ekonomiku zemědělství. V této době jsem četl všechno, co mi přišlo pod ruku, bydlel jsem na kolejích, takže s kamarádem jsme tam dokonce měli literární skupinu nazvanou DDT, duo Doležal-Trávníček, pokoušeli jsme se psát básně a podobně. To bylo v době studia Green, kam jezdíval na své antidiskotéky Jiří Černý. Tam jsme dělali i vlastní programy, třeba večery poezie z našich ptákovin. Taky to fungovalo, že když spolužáci potřebovali napsat nějakou milostnou básničku, tak jsem jim ji napsal, takový servis. Většinou s tím pak i měli úspěch, většinou to zabralo. V té době jsem se i dost dostával k samizdatům. Na zemědělce nás totiž byla většina, kteří tam byli za trest, takže k tomu měli i takový ten vztah. Takových lidí, jako jsem byl já, kteří nesměli studovat nic jiného, se našlo víc. To zaprvé. Zadruhé mi hodně věnoval můj strýc Mojmir, protože ten také přepisoval. Dostávaly se ke mně i knížky z

exilových nakladatelství, moc toho nebylo, ale něco přece. V té době jsem četl všechno, co mně přišlo pod ruku, a hodně jsem četl těžká díla. V tu dobu měl člověk ještě čas číst to, co bych dneska už nikdy nepřečetl, jako je třeba *Odyseus* od Joyce. A pak taky hodně klasiku. Dělal jsem si takový základní fond, protože člověk věděl, že jak už bude pracovat, tak se k tomu nedostane. To jsem četl tak tři sta knížek za rok. Dodnes jsem schopen za den přečíst jednu knihu, tři sta stran.

Po škole a roční vojně jsem nastoupil tady v Kloboukách na statek jako agronom. Vymývali se mnou všechna volná místa, kde se dalo – agronom, ekonom, mechanizátor. Byl jsem jediný technik, který nebyl ve straně. V té době jsem pořád hodně četl, akorát když jsem dělal agronoma, tak přes léto na to nebyl čas. Ráno v šest do práce a večer, když se podařilo, tak jsem došel z práce, když se nepodařilo, tak jsem přespal v práci. Četl jsem hlavně přes zimu. Dokud byl člověk svobodný, tak mohl číst náročnější věci. Když jsem se oženil, tak já i žena jsme byli na stejné lodi; i ona hodně četla. Oba naši kluci uměli číst, už když šli do školy; tam to bylo v pohodě.

Když je mi nejhůř, tak čtu básničky. Vracívám se hodně ke Skácelovi, Seifertovi, Mikuláškoví. A pak se vracím i k detektivkám – například k Dicku Francisovi, Jan Klíma, to jsou matematické detektivky, bratr Ivana Klímy, jsou to nádherné detektivky, humorně laděné, velmi dobře se to čte. K Bibli se moc nevracím, na to je tam na mě moc mrtvol. Ale jestli se k něčemu vracím pořád, tak to jsou dvě věci: *Černí baroni* a *Vinnetou*. *Černí baroni* vás uklidní tím, že se tam musíte smát, ať děláte, co děláte. A *Vinnetou* tím, jak člověk dokáže zvítězit, i když je úplně dole. Old Shatterhand, který to vypráví, tak ten nikdy neprohrál. A jako kniha je to úplně něco jiného než film. Srovnal jsem si to a zjistil jsem, že film byl slabý odvar z knihy.

V době, kdy máte smlouvy na dobu určitou, kdy jste pořád trochu nezaměstnaný, tak se vám nedaří se soustředit na nějakou náročnější literaturu. Hlava šrotuje jinými problémy a nedokáže se soustředit na těžké věci. Čtu detektivky a veškerá skripta svých synů, co mají. Čtu taky odbornou literaturu, protože člověk se musí celý život učit, takže hlavně zeměpis, dějepis, politologie. Co je zajímavého, to si přečtu, nebo třeba když mně to doporučí tady Pavel, náš místní knihkupec. Když je čas, když nepomáhám dětem s referátem. V současné době dělám s bezdomovcama, například na azyláku člověk hledí na některé věci, co všechno bezdomovci dokážou přečíst. Například jeden si přečetl kompletního Zolu.

Můj mediální den. Doma odebíráme *Mladou frontu Dnes*, ale čtu ji až večer, až přijdu z práce. Časopisy – já neodbírám nic a moje žena odebírá časopisy geografické, je totiž učitelka zeměpisu. Občas si přečtu *Reflex* a *Respekt*, ten ještě spíš, protože *Reflex* je už dost bulvár. Taký si přečtu *Lidové noviny*, když mně přijdou pod ruku, nebo i *Hospodářské noviny*. S *Bleskem* a takovými si netykám. V televizi sleduju hlavně sport. A když se podívám na zprávy, tak se podívám hlavně na jedničku. Ale jinak na televizi moc nejsem. Internet je pro mě pracovní nástroj, mimo to na něm sleduju zprávy – co je nového ve světě a doma; na nějakých rozumných serverech (*iDnes*, *Lidovky*). Občas vstoupím i do nějaké diskuse, obvykle se tam přihlásím, když se tam člověk dočte nějakou ptákovinu. I nějaký ten blog si občas přečtu, ale oni ti blogeři jsou většinou dost jednostranní.

V životě jsem žádné období, kdy bych odpadl od čtení, neměl, to neexistovalo. Můj oblíbený čtenářský čas je večer v posteli; čtu si tady i pracovní věci, ale především pro sebe. Pracovní ale jen tehdy, když nestíhám. Většinou mám rozečtené tři čtyři knihy a podle nálady vezmu tu nebo onu. Jsou to ale různé žánry; nedokážu mít rozečtené dvě detektivky. Současnou literaturu trochu sleduju. Viewegha jsem četl první díla, ale pak jsem ho už číst přestal, poněvadž je to totéž. Z poslední doby mě zaujala druhá kniha Mariusze Szczygieła. Čtu i na záchodě, ale knihovničku tam nemám; tam čtu hlavně noviny. Pravidelně chodím i do místní knihovny; sem tam se tam dá ještě najít i něco, co se dá číst, ale to, co oni nakupují, to se nedá. Mají třeba kompletní Vlastu Javořickou, poněvadž tu lidi čtou, hlavně duchodci.

truhlář, OSVČ, 55 let, Zlínský kraj

nahráno: 21. 4. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1956, pocházím z vedlejší vesnice, ze Smoliny, odtama je Jožka Valčíků, atentátník na Heydricha. Byli jsme tři kluci, já jsem nejstarší. Tatínek byl zootechnik, při zaměstnání studoval vysokou školu. Maminka byla dělnice, ale byla s nama doma. Knížky jsme doma měli, to nebyl problém. Že by nám rodiče doma četli, na to nebyl čas. Dědeček byl myslivec, s ním jsem tíhl spíš k přírodě. Z této doby si vzpomínám na takové ty pohádky o Budulínkovi, klasiku.

Do školy jsem chodil do Smoliny, tam to bylo do páté třídy, bylo to smíšené, protože tolik dětí tady nebylo, bylo to velmi rodinné. Číst jsem se učil až ve škole. Učitelé, kteří mě učili, byli manželé a oni spíš tíhli k hudbě, folklór a něco takového. Na měšťance bývaly slohové práce; knížku, kterou jsme měli jako povinnou, tak to se opisovalo. Tehdy si vzpomínám na filmového *Vinnetoua*, doma mám i knížku, ale že bysme tenkrát čtení nějak holdovali, to tedy ne. Vzpomínám si taky na *Rychlé šípy*, také jsme odebírali nějaké časopisy.

Pak jsem se učil, to bylo v letech 1971 až 1974, střední školu jsem dělal 1974 až 1977. Školu jsem měl ve Valašském Meziříčí, praxi v Otrokovicích. Na denní studium jsem přestoupil do Bystřice pod Hostýnem. V učení jsme to měli dost těžké, bylo to dost náročné, hlavně přejíždění... a taky jsme byli kluci šestnáctiletí, to víte, to byly holky a takové ty zábavy. Tam jsme sa k té četbě ani moc nedostali. Na průmyslovce si už člověk sem tam aj něco počtl, hlavně ale knížky historické, dokumentární, to čtu dodnes.

Ženil jsem se v roce 1977. Syn vystudoval teorii a dějiny literatury, filozofickou fakultu v Opavě, je vyučeným knihkupcem, teď tady vede farní knihovnu. Svým dětem, mám kluka a holku, jsme knížky kupovali, to jo, ale v tomto směru jsme je nechávali být, neomezovali jsme je. Knihovny jsme nenavštěvovali, ale knížky jsme si kupovali. Knížku pořád beru jako nejvhodnější dárek, to mám pořád v sobě. Kupuju podle toho, jaký má zájem.

Že byly v té době, v sedmdesátých a osmdesátých letech, nějaké knížky zakázané, to jsem věděl, ale nedostával jsem se k nim. Tady musím říct takovou perličku: byl jsem ve straně, bohužel, ale komunisti mě vyhodili před Listopadem. Byl jsem v okresním výboru strany, s Čubú a tú partijú... a jsem se tam do nich opřel a oni mě vyhodili. Mohl jsem být potom geroj, nikdo mě nechtěl zaměstnat, pořád ještě před Listopadem, všichni ode mě pryč, byl

jsem prvním nezaměstnaným v této republice. Pak přišla revoluce, pak všichni zase začali za mnou a já jim říkám: „Víte co, pánové, já už mám politiky až po krk, končím.“ Už jsem sa na to... V době před Listopadem si vzpomínám, že s jedním, dělal předsedu stranické organizace, jsme kopírovali *Černé barony* na cyklostylech. Jinak to kopírování byla na cyklostylu hrůza. Kluk, který teď vede farní knihovnu, tak mu pan farář dával i nějaké samizdaty. Je dokonce vyfocený s panem farářem v *Katolickém týdeníku*.

Já osobně su myslivec, takže si občas koupím něco o přírodě, pak nějaký ten dokument a historické knihy. O tohle se zajímám pravidelně. Z historie mě baví spíš ty starší věci – středověk a tak. Že bych měl nějakou knihu, ke které se vracím? Ne, to ne. Sem tam si přečtu pro potěšení duše *Slepičí polévka pro duši*, to se člověk tak trochu odrelaxuje.

Jinak v sobotu si kupuju *Právo*, protože je tam i slovenský program, pak nějaké ty regionální noviny. Rádio si naladím, to když ale nepracuji na strojích, většinou Brno. V televizi, protože jsem takový spíš doják, tak se dívám na *Poštu pro tebe*, to si vždycky poplaču. Internet nemám, na tyto věci nejsem. Nenahodil jsem řemen, ale mrzí mě to a budu ho asi muset brzo nahodit. Vím, že dělám chybu.

Čtu hodně v posteli. Mám to tak, že když v televizi nic pořádného není, tak si vezmu knížku.

truhlář, 55 let, Ústecký kraj

nahráno: 20. 7. 2011 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1956. Jsem ženatý a mám tři dcery, jednu vlastní a dvě nevlastní. Vydělávám zhruba deset až dvacet tisíc měsíčně. Celý život žiju tady v Děčíně a živím se jako truhlář. Narodil jsem se v Benešově nad Ploučnicí do rodiny se šesti dětmi. Rodiče na nás neměli moc času. Úlohu vychovatelů převzali starší sourozenci, zejména starší sestra. Vzpomínám si, že sestra mi v mládí vyprávěla mnoho příběhů a vymýšlela si vlastní pohádky. Občas mi i předčítala. Doma jsme měli dvě středně velké knihovny. Všichni bráchové byli starší, tak se tam našly různé zajímavé knížky v sešitkách – rodokapsy, *Rychlý šípy*. Vždycky jsem si tam něco vybral, když bylo ošklivo. Pak jsem si hodně půjčoval ve škole od kamarádů.

Hodně jsem četl dobrodružný romány. Nejvíce jsem četl, když jsem byl nemocný. To mně i máma nadávala. Mluvíme o době základní školy. Když jsem měl horečku a nemohl jsem pořádně spát, tak jsem si hodně četl verneovky, které jsem sehnal. Něco jsme měli doma, něco jsem si půjčoval od sousedů v baráku. V baráku bydlelo asi tak šest partají a ke dvěma nebo ke třem jsem chodil. To, co mě zajímalo a měli jsme doma, to jsem si postupně přečetl. Když jsem měl možnost, tak jsem si chodil vybírat k sousedům. Se sousedovic klukem, který byl zhruba starý jako já, jsem chodil do školy. On mi něco půjčil a já jsem mu zase půjčil to, co jsme měli my doma. Akorát občas byly s půjčováním problémy, někdy mi to vrátil a někdy zase ne – buď na to zapomněl, nebo se to kolikrát někam založilo. Když to byla nějaká hodnotnější knížka, tak jsem musel i na jeho tátu. Táta na něj zatlačil, tak byl ochotný hledat ji a pak mi ji i vrátil. Jinak se kroutil, že už to nemá a že už to vrátil.

Na základce jsem hodně četl od Jacka Londona. Několikrát jsem četl *Tarzana* v různých vydáních. Toho mi zase nosil spolužák do školy. Bylo blbý, že jsem ho musel vrátit na určité datum, tak jsem ho dočítal ve škole. Řekl mi, že za tři dny mi přinese další díl, takže jsem si doma musel rychle udělat své povinnosti a pak jsem si mohl číst. Když jsem to nestihl doma, tak jsem se to snažil dočíst ve škole pod lavicí. Když mě chytla učitelka, tak z toho nebyla odvázaná. Občas mi to sebrala, ale to jsem kňoural, že je to spolužák a že to potřebuju vrátit, tak mi knížku vrátila, akorát mě kárala, abych to nedělal. – Bratr mi nosil jiná vydání *Tarzana* od někoho z práce. Začátek *Tarzana* byl dobrej, ale pak má Tarzan syna. Pokračování série *Tarzana* už nebylo tak záživný. Bratr mě někdy káral, že toho braku čtu zbytečně moc.

Doporučoval mi naopak cestopisy od Hanzelky a Zikmunda, které jsme měli doma, Mauglího a jiné o přírodě. Také jsem četl westernové sešitky z první republiky. Ty jsem měl od spolužáka ze školy, který to měl od svého strejdy, který toho měl hodně. Byly tam pěkný obrázky od Buriana. – Začaly vycházet dobrodružné příběhy Karavana. Někdy jsem si něco koupil, něco jsem si půjčil. Sousedům jsem třeba pomohl uložit seno a za to jsem dostal nějaký drobný, tak jsem si koupil třeba někde nějaký sešitek. Nebo doma, když jsem pomohl hodně na zahrádce, třeba navozit hnůj, nebo když jsem byl starší, tak jsem dělal dříví na zimu. Takže nějaké peníze mi dali, to jsem si koupil nějakou knížku.

Na základní škole jsme měli povinnou četbu. To jsem neměl rád. Někdy jsem něco četl, ale měl jsem výhodu, že sestra byla starší. Když jsem hodně kňoural a ona už to nemohla poslouchat, tak šla a dala mi ten obsah knížky, co měla ve čtenářském deníku, opsat. Trochu jsme to upravili. Protože jsem musel odpoledne králíkům na trávu, pak jsem si chtěl venku pohrát (dříve se nesesedlo u počítačů; spíš jsem byl aktivní, hrál se fotbal a házená), tyhle věci jako povinná četba šly pak stranou. Člověk to pak honil po večerech na poslední chvíli. Nechala mě mučit, ať něco vyplodím, a když už viděla, že už toho moc nevyplodím, tak už to vzala. Byla na tom inteligenčně daleko vejš, tak mi ze soucitu pomohla a dali jsme to dohromady, abych to přinesl. Už si jednotlivé tituly moc nepamatuju. *Reportáž psaná na oprátce* od Julia Fučíka, to tam bylo určitě. Někdy se mi u pár knížek stalo, že mě ten příběh tak dojmul, až mi z toho bylo hodně smutno, až mi z toho zvlhlo oko. Třeba si pamatuju knížku *Muž se srdcem kovboje*. Nechával jsem se příběhy strhnout. Pak jsem četl Foglara – *Hoši od Bobří řeky* a *Modrá zátoka*. Něco jsme měli doma, něco jsem si popučoval. Knížek jsme měli doma dost, ale ne že by se nějak kupovaly. Sestra si něco občas koupila, to, co potřebovala do školy, někdy něco půjčila. Už tenkrát, i když ty knížky byly daleko lacinější než dneska, to bylo v omezeném množství. Občas jsem dostával knížky jako dárek. Brakovou literaturu ani ne, ale pak když jsem byl starší, tak jsem dostával knížky o horách k narozeninám. V manželství mi začala kupovat knížky o horách žena.

Chodil jsem na učňovskou školu. Tam už povinná četba nebyla. To si nepamatuju, že by po nás něco chtěli. Akorát nám dali nějaké úkoly, že jsme si museli z literatury sehnat, abychom ten úkol dali dohromady. Na devítiletce byly každý rok dané tituly a na konci roku se to muselo zpracovat. Občas jsem přečetl něco, co jsem potřeboval odborného ke studiu. V omezeném množství nám někdy něco doporučili. Člověk to udělal, jenom když musel. Četl jsem nejvíc v posteli večír před spaním a pak když jsem marodil. Pak někdy, když bylo hezky přes léto, tak jsem si venku lehl na deku. Vždycky jsem byl někde stranou. Rušivý vlivy

kolem ne – někde stranou, abych to lépe vstřebal. Brakovou literaturu jsem četl hlavně v dětství. Pak už nebylo v učení tolik času. To už tolik času nebylo na nějaký brakový literatury. Nejvíce jsem četl ve školním věku, pak jsem dojížděl do učení. Při přechodu z devítiletky na učení jsem ze začátku byl hodně unavený, protože se učilo sedm hodin denně. To jsem si odpoledne chvíli odpočinul, pak jsem si doma musel udělat své povinnosti. Na to čtení tolik času nebylo.

Později jsem začal trochu vyřezávat. V osmnácti devatenácti letech jsem měl po operaci nohy dost času a souseď byl na služební cestě v Africe, dovezl si nějaké masky. Mně se to líbilo, a tak jsem zkusil vyřezávat. Šlo to docela dobře a začal jsem se tomu věnovat. Pak jsem místo braku hodně koukal po cestopisech, jestli by tam nebyl nějaký námět; po různých uměleckých knížkách, kde jsem koukal, co se tak řeže. Třeba byly knížky o malířích, ale vzadu byl katalog, kde byly i řezby, ilustrace a obrazy. To mě zajímalo. Knížky jsem moc nekupoval, protože to bylo už tenkrát docela dost drahý. Někdy jsem zašel do knihovny, co tam mají. Někdy jsem si třeba knížku půjčil. Na kus papíru jsem namaloval to, co mě zrovna zajímalo jako inspirační zdroj. Kopírky tenkrát nebyly. Podle toho jsem si někdy něco udělal. Dělal to dodnes. Například teď jsem byl po další operaci nohy, měl jsem dost času. V knihovně jsem si prolistoval celé umělecké oddělení kvůli námětům. Doma jsem měl odborné knihy o řezbě, ale to mi moc nedalo. To bylo všeobecný, já jsem byl víc pokročilý. Později se k tomu mojemu řemeslu přidaly tesařské věci. Půjčil jsem si literaturu o tesařině – třeba něco specifického, třeba schodiště; něco jsem měl v práci; někdy něco z knihovny. Pár knížek má vedoucí v knihovně. V knihovně máme příbuznou, takže jsem tam zašel, aby mi něco vyhledala. Třeba jsem dělal pro známé – chtěli nějaký vietnamský motivy a vietnamské řezby. Nikdy jsem ve Vietnamu nebyl, tak těžko budu řezat vietnamské řezby. Tak mi vyhledala vietnamské motivy.

Při práci tolik času nebylo. To už jsem začal číst spíš to, co jsem potřeboval – buď ty odbornější knížky k práci, nebo k řezání. To byl asi přechod – zlom ke koníčku. Taky jsem tolik možností neměl jako ve škole.

Když jsem chodil do zaměstnání, četl jsem, když jsem byl nemocný. Začal jsem číst z *Reader's Digest* výběru. Někdy jsem si přečetl povídky od Šimka a Grossmanna, na ty jsem si vzpomněl ze školy. Ve škole na to nebyl čas, ale pak jsem si je sehnal. Taky mě zajímaly záhady, *Heyerdahl*, létající talíře a ty věci v Andách, kresby viditelné jen ze vzduchu. To jsem

si půjčoval a četl. Stalo se mi, že jsem si půjčil knížku *Vzpomínky na budoucnost* a na chmelu mi ji ukradli. Pak jsem ji musel zaplatit, aniž bych si ji přečetl.

Doma jsme měli nějaké knížky o politice, ale že bych to chtěl nějak číst nebo zkoumat – jako dítě školou povinný, to mě nezajímalo; když jsem byl větší, tak člověk slyšel různé názory kolem. To jsem nečetl, ale zakázaný to nebylo. Táta dělal předsedu ROH, doma jsme měli nějaké věci, které k tomu bylo potřeba. Jinak jsem se se zakázanými knihami nesetkal.

Teďka jsem už dlouho žádnou [knihu] nikomu nedal. Knižky jsem dříve dával ženám, když jsem se ucházel o jejich přízeň, nebo sousedovi k narozeninám nebo k Vánocům.

Rodiče noviny odebírali pravidelně. Když už jsem uměl číst, četl jsem to, co mě zajímalo. Některé zprávy ze světa. Televizi jsme neměli. Co jsem se oženil, tak jsme pravidelně noviny neodebírali. Noviny kupujeme kvůli televiznímu programu. Po revoluci jsme jednu dobu odebírali *Reader's Digest Výběr*. Občas se kupoval *100+1 zahraničních zajímavostí*. Teď odebíráme ten *Spirit*.

Na televizi jsme se ze začátku chodili dívat k sousedům. U toho jsem večír usínal. To mi bylo tak osm. V novinách byl program, když mě něco zaujalo, tak jsem se šel zeptat, jestli bych se mohl podívat – třeba mistrovství světa nebo krasobruslení. Když mi bylo dvanáct let, pořídili jsme si černobílou televizi. Pravidelně jsem sledoval věci ze světa – cestopisný, o přírodě. To platí pořád. Teď se kouknu na western, historický filmy. Někdy z nutnosti se člověk kouká na nějaký přibližný seriál – člověk u toho podřimuje, odpočívá, natáhne si hřbet, taková odpočinková forma.

Nejoblíbenější kniha – Jack London. Od Verna jsem toho také přečetl hodně, ale k Londonovi jsem měl blíž. Problémy s očima mají asi vliv na čtení, s brejlema tak dlouho nevydržím číst. Brejle mám teprve něco přes rok, takže na ně nejsem tolik zvyklý. Přečtu si to, co musím – program, návod. Že bych si vzal knížku a rozečetl ji večír před spaním, to ne. Já u postele nemám ani světlo. Někdy si něco vezmu, ale to je málokdy.

psycholožka, 54 let, Středočeský kraj

nahráno: 24. 5. 2012 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1958 na Slovensku v Nitře ve velké harmonické, romské rodině. Je mi padesát čtyři roků. Jsem vysokoškolsky vzdělaná. Žili jsme v romské osadě, za Slovenského státu se tam moji rodiče museli stěhovat, ale pak jsme se odstěhovali do rodinného domku se zahradou do Mojzírovce u Nitry. Mluvílo se u nás slovensko-maďarsko-romsko-jidiš. Tatínek měl židovské kořeny. Měla jsem sedm sester, já jsem nejmladší, je mezi námi velký věkový rozdíl. Mamce bylo čtyřicet šest let, když mě porodila. Pro své sestry jsem stále dítě. Tatínek mi umřel, když mi bylo pět let. Mamka byla vdova – zůstaly jsme jí dvě holky; sestra o šest roků starší, která studovala, a já. S manželem jsme se poznali na vysoké škole, vdávala jsem se v roce 1985. Byla jsem devatenáct roků vdaná. Pak jsem se rozvedla. Mám jednoho syna. Žiju sama se synem, kterému je dvacet tři let. Přes týden je syn u otce v Praze, kde pracuje, nechce dojíždět, soboty a neděle je doma.

Z dětství se mi vybavují leporela. Když mi chtěl tatínek udělat radost, nosil mi z práce leporelo. Jako dítě jsem měla výbornou paměť, říkanky jsem se učila nazpaměť. Uměla jsem docela brzo číst, protože moje sestra už chodila do školy a já jsem se od ní učila, když se učila. Sestře jsem říkala, přečti mi to, a ona mi říkala: „To je A, to je B, to je C.“ Než jsem šla do školy, tak jsem četla a psala. Doteď vidím, jak sedím na zemi s polštářem a leporelem a otravuji s dotazy, jaká jsou to písmenka. Do školy už jsem uměla běžné říkanky. U nás se mluvilo slovensky. Máma mluvila hatlamatalštinou. Musela jsem umět víc jazyků. Otec byl názoru, že který chleba jíte, ten jazyk umíte. Chodily jsme na slovenské školy.

Moje máma byla napůl negramotná, uměla se akorát podepsat, měla dvě zimní školy. Byla hospodyně u faráře. Máma hodně poslouchala rádio. Měla doma hodně práce – měla velkou zahradu, vinohrad – prodávala z domácího. Táta dělal jako odborný asistent v archeologickém ústavu Slovany. Když jsem byla malá, vodil mě tatínek do muzeí. Když přišel z práce, tak četl noviny. Otec četl. Pamatuji si, že nám otec četl klasické pohádky před spaním nebo, když bylo ošklivo a nemohli jsme ven, v zimě. Poslouchali jsme všichni v rodině, máma u toho zašívala. Otravovala jsem, aby tatínek četl. Zalezli jsme si do postele a četli jsme klasické slovenské pohádky. Táta mi ukazoval ilustrace – krásné princezny, bílého koně, prince. A pak jsem kreslila princezny. Sestra mi nečetla. Byla jsem zvědavé dítě a pro sestru jsem byla spíš otrava. Babička s dědečkem už nežili. Když jsem byla větší, tak jsem chodila na návštěvu za

starší sestrou do Plzně. Sestra měla doma knížky. Knižky jsme měli ve starém sekretáři na okrasu – tam, kde jsme měli porcelán.

Měli jsme nedělní rituál. Stávaly jsme v posteli. Máma nám udělala kakao a něco sladkého. My jsme se sestrou byly v posteli a v osm dávali na rozhlasu pohádku. Dodnes na to vzpomínáme. Dlouho jsme neměli televizi. Gramofon jsme také měli pozdě, v sedmdesátých letech ho pořídila sestra a poslouchala Beatles. Televizi nám koupila starší sestra v roce 1968, 1969. Jako děti jsme měly rituál s maminkou, která milovala kino. V neděli jsme po obědě šly do kina. Bydlely jsme na začátku vesnice a asi kilometr jsme šly do kina. Máma sledovala, co dávají v kině. Z kina jsme chodily do cukrárny – jen když jsme byly hodné. Bylo to spojené se svátečním oblečením. V neděli se máma parádně i oblékala – sundala zástěru a nasadila parádní šátek. Většinou to byla nedělní pohádka. Udržela si tento rituál do pozdního věku, dělala to i s vnoučaty.

V roce 1964 jsem šla do první třídy. Na nižším stupni jsem kromě povinné četby moc nečetla. Chodili jsme do starého kostela, který byl předělán na školu. S nástupem do páté třídy jsme přešli na druhý stupeň, chodila jsem na devítiletou základní školu. Jako malá jsem byla dost často nemocná, měla jsem astma. Na základní škole si nevybavuji, že by mi někdo četl. Poslouchala jsem rádio. Dělala jsem sportovní gymnastiku ve sportovním klubu, ale propuklo u mě astma. Byla jsem na několik měsíců v Luhačovicích. Do páté, šesté, sedmé třídy jsem nečetla.

Na vyšším stupni mě povinné čtení ve škole nebavilo – Országh Hviezdoslav, Kukučín. Musela jsem to číst, protože jsem byla ctižádostivá a chtěla jsem mít dobrou známku. Měli jsme čtenářské deníky. Byla pro mě otrava číst něco, co mi nic neříkalo. Ke čtení jsem měla odpor. Za socialismu to byly úplné žvásty. Na základní škole nás zkoušeli z povinné četby. Měli jsme čtenářské deníky, kam jsme si zapisovali knihy, které jsme přečetli. Byla jsem starý rebel, klidně jsem řekla, že se mi to nelíbilo. Pak to bylo i tak, že někdo ze třídy to přečetl a dal to ostatním opsat. Ze slovenské literatury si nevzpomínám, že bych byla z něčeho nadšená.

Knižky mě chytly až v pubertě – ve čtrnácti patnácti letech. To už jsem se pak od knížky neodtrhla. Měli jsme malou vesnickou knihovnu, kam mě vzala moje kamarádka. Na popud objevení knihovny jsem začala číst. Naprosto jsem propadla knihám a jen jsem četla. Byla jsem zavřená v pokoji a četla jsem. Těšila jsem se na sobotu a neděli, že bude volno a budu číst. Milovala jsem zimy a deště, protože jsem mohla číst. V knihovně jsem byla vyhlášená

čtenářka, která chodí často a pořád. Začala jsem číst klasiku. V knihovně jsem si poprvé našla *Janu Eyrovou* od Brontëové, kterou mi někdo poradil. Začala jsem číst světovou literaturu. Pak jsem četla jiná díla od Charlotty Brontëové, pak jsem četla i Emily Brontëovou. Vybírala jsem si podle jména, pak jsem četla jiné anglické romantiky.

Před střední školou, kolem čtrnácti patnácti let, přišly filmy. Viděla jsem nějaký film v kině a chtěla jsem si přečíst předlohu. Byly to romantické filmy s Jeanem Marais. Už jsem byla čtenářka a seděla jen doma. Maminka mi říkala, že musím taky ven s dětmi. Já jsem byla zahrabaná v knihách. Do knihovny jsem chodila dvakrát týdně. Moc jsem se tam těšila, stalo se to pro mě radostí – těšila jsem se, co tam zase objevím. Paní knihovnice mě pak už znala a říkala mi, co dostali nového nebo že něco objednala. Starší paní knihovnice, která byla sečtělá, mi knížky i doporučovala a vedla mě.

Na základní škole jsme si knížky doporučovali, když jsme byli větší – v osmé deváté třídě. Četla jsem ve škole i pod lavicí. Nemohla jsem se od knih odtrhnout. V této době se stávalo, že se spolusedící ptala, co čtu. Řekla jsem například: „Čtu Zagorku – *Plameny inkvizice*. Je to krásný.“ A pak si to půjčila. Četli jsme francouzskou literaturu – knižní předlohu filmu *Angelika*, romantické filmy s Jeanem Marais. Na Slovensku v sedmdesátých letech oproti Česku vycházelo více knih a v lepších překladech.

Jezdila jsem na prázdniny do Čech k sestře do Plzně. Jejich babička (tchyně) věděla, že jsem čtenářka, tak mi v Čechách půjčovala ve vesnici knížky. Poprvé jsem se setkala s českými autory – s klasikou. To jsem ještě nebyla na střední škole, v osmé deváté třídě. Četla jsem *Gabra a Málinka*, *Kája Mařík* a červenou knihovnu, kterou jsme na Slovensku neměli.

Babička byla z učitelské rodiny a chtěla mě o prázdninách zabavit. Neměla jsem problém číst v češtině. Četla jsem odpoledne na lehátku v zahradě. Sestra si stěžovala, že kvůli knížkám ani nikam nejdu.

Střední školu jsem dělala v Nitře, kam jsem denně dojížděla dvanáct kilometrů. Při dojíždění do školy jsem nečetla. Na čtení musím mít klid. Když jedu nějakým dopravním prostředkem, tak čtu maximálně nějaký časopis. Četla jsem nejraději v posteli. Čtení mi na střední škole zůstalo. Přešla jsem na trošku jiný žánr. Romantika ustupovala. Děvčatům ze třídy jsem doporučovala knížky. Na střední škole jsem si začala dělat svou vlastní knihovnu. Začala jsem dostávat své první knížky od rodiny a kamarádek. Věděli, že jsem člověk, který miluje knihy. Máma se sestrou mi koupily prosklenou knihovnu. Začala jsem si tam dávat své oblíbené knížky. Měla jsem tam své romantické knihy, některou povinnou literaturu.

Na střední škole jsme měli také povinnou literaturu – zase Kukučín, Hviezdoslav. Už jsem si kupovala i vlastní knihy – chodila jsem do knihkupectví. Dostávala jsem kapesné. Když jsem měla svátek nebo narozeniny, tak mi sestry většinou daly peníze, abych si koupila, co jsem chtěla. Já jsem si nekoupila nic jiného než knížku. Na střední škole jsem začala mít ráda encyklopedie – měla jsem pocit, že toho hodně nevím. Ve druháku ve třetáku, v sedmnácti osmnácti letech mě chytli malíři. Asi jsem byla u sestry v Praze na výstavě malířů a chtěla jsem o nich něco vědět. Začala jsem číst a doteď čtu jejich životopisy. Úplně mě fascinoval život Toulouse Lautreca. Četla jsem Tintoretta, Michelangela, Leonarda da Vinciho, Gauguina. Když jsem na to měla, tak jsem si to koupila, nebo půjčila.

Změnila jsem knihovnu – chodila jsem do městské knihovny v Nitře. Chodila jsem tam méně často než dřív. První dva roky mě ještě držela romantika, pak přišly biografie malířů, encyklopedie, občas nějaký bestseller, který koloval po třídě. Četla jsem cestopisy – chtěla jsem cestovat – Zikmunda a Hanzelku, Stingla. Mezi holkami jsme si vyměňovaly knížky. Když nám něco odpadlo, šly jsme do kavárny, kde jsme si vyměňovaly tipy.

Na střední škole jsem objevila antikvariát, kam jsme chodily s kamarádkou. Zjistily jsme, že v antikvariátu pořídíme knížky levněji – za pět korun knížka. Jezdila jsem si tam pro cestopisy. Zašly jsme tam, když nám odpadla nějaká hodina. Šly jsme na zmrzku a pak do „antíku“.

Maturovala jsem ze slovenštiny. Doteď velice špatně píšu. Jsem nevyлеченý dyslektik – vynechávám písmenka. Nenačila jsem se pravopisně psát. Píšu foneticky, jak slyším, tak píšu. Z diktátů jsem měla pětky. Doteď to mám jako velký komplex. Když jsem nosila úřední zprávy na soud, tak jsem prosila sekretářku, aby mi to přečetla. Z literatury jsem byla excelentní. Povinnou literaturu jsem se snažila číst, ale nic mi to neříkalo.

Maminka žila svůj život hospodyně. Viděla, že jsem úplně jiná – intelektuálně zaměřená. Když jsem si četla, dělala výpisky z knih, tak říkala, aby mě nikdo nerušil – jen zaťukala na pokoj, jestli nechci napít nebo najíst. Občas jsem pomáhala na zahradě, ale vždy dobrovolně. Matka byla z chudých poměrů, jenom dělala. Sestra byla úplně jiná, dělala učňovskou školu a musela hodně pomáhat. Máma říkala, že já se uživím hlavou. Říkali mi, že jsem knihomol. Zhoršil se mi také zrak.

Po střední škole jsem šla do Prahy. Bylo to pro mě dost hektické období, odtržení od rodiny. Neměla jsem čas na čtení. Snažila jsem se číst, alespoň když jsem usínala. Je to moje tradice – bez knížky neusnu. Když jsem byla ve stresu, četla jsem své oblíbené knížky – přinesla jsem si je s sebou – Brontěovy – *Bouřlivé výšiny* ve slovenštině. První tři roky jsem nové knihy

nečetla. Bylo hodně práce – denní provoz, soboty, neděle, noční. Přišla jsem unavená a maximálně jsem si přečetla časopis. Pak jsem se připravovala na školu a učila se odbornou literaturu. Pokaždé mi napsali – uspěla jste – přihlaste se v Bratislavě. Čtení mi během tří let 1977–1980, co jsem neměla sílu a čas číst, chybělo.

Na vysoké škole jsem se učila o zkouškovém, ale přes semestr byl čas, aby si člověk studoval a dělal pro sebe. V sobotu v neděli jsem měla čas – vrátila jsem se ke knížkám. Byl pro mě dar, že jsem na kolejích bydlela s historičkou-bohemistkou – vtáhla mě do české literatury a seznámila mě s českou klasikou. Přes to jsem se dostala k Tolstojovi, Čechovovi. Začaly jsme chodit do divadel a já jsem to chtěla číst. Pět roků pro mě existovala jen kniha. Odtrhla jsem se od romantiky a cestování a našla jsem klasiku. Začala jsem číst životní osudy. Oblíbila jsem si Fukse. Se spolubydlící jsme se ovlivňovaly – ona mě vtáhla do české historie, já ji do psychologie. Slovenskou literaturu neuznávala, myslela si, že jsou to braky. Četly jsme si na kolejích na pohovkách. Když jsme byly starší, tak jsme na koleji začaly číst zakázanou literaturu. Dostaly se k nám strojopisy. Na Slovensku jsem sehnala Mňačka. Otec znal někoho, kdo znal Mňačka. Náhodou jsem se zeptala mámy a ta mi přes známé v Nitre půjčila rukopis s tím, že ho nikomu nepůjčím. Koloval jen mezi nejbližšími. Na kolejích se dělaly razie. Nevěděly jsme o tom. Našli mi Mňačka. Nikdo mi nic neřekl, jen zmizel z naší kolejší knihovny. Asi mi ho vzali svazáci. Měly jsme se spolubydlící udělanou knihovničku od jejího bratra. Od Mňačka jsem měla *Smrt' sa volá Engelchen* a *Jak chutná moc*. Jedno odpoledne, když jsem se vrátila z přednášky, byly pryč.

Na vysoké škole jsme stávaly fronty před Slovenskou knihou, kde vycházely dobré knížky. Věděly jsme, co vyjde. Četly jsme si *Nové knihy*. Knihy jsme si kupovaly k narozeninám, svátkům, výročím. Chodila jsem do Klementina.

Když jsem byla v Praze na vysoké, tak jsem chodila hodně do divadla na činohru Na zábradlí, do Vinohradského. V Národním divadle jsem za celé studium byla jen dvakrát – bylo to nedobytné. Chodily jsme se spolubydlící z kolejí i do kina, když přišly Formanovy filmy – *Amadeus*. Milovaly jsme varhanní koncerty. Jako studentky jsme si Prahu nesmírně užívaly – nebyl týden, že bychom někam nešly. Na koleji jsme neměly rádio, od sestry jsem dostala magnetáček a poslouchaly jsme se spolubydlící tehdy zakázanou Kubišovou, Edith Piaf – šansony. Před spaním jsme si četly a pustily jsme si magnetáček.

Spolubydlící měla načtenou literaturu a už mi jen doporučovala. Četly jsme světovou literaturu. Když jsem měla volno nebo když jsem měla noční, kterých jsem měla hodně, tak jsem si četla. Na noční jsem si mohla dovolit číst, jen jsem zkontrolovala děti. V noci jsem hodně četla a na noční jsem chodila jen s knížkou. Vysoká škola je u mě spojená s tím, že

jsem vnikla do světové literatury. Objevila jsem ke konci studia to, co mě celý život bere – parapsychologie – duchovní psychologie. Dělala jsem poruchu spánku a tam jsem možná vnikla ke knihám, které byly s tímto tématem spojené. Začalo to tím, že jsem si přečetla Moodyho, a pak jsem objevila Kübler-Rossovou. Kübler-Rossová tady tehdy nebyla, nesměla se překládat. Získala jsem ji nařukanou v překladu. Po revoluci se začaly překládat. Soustředila jsem se na literaturu, která je blízká mé praxi. Začala jsem číst duchovní psychologii, kterou čtu dodnes. Baví mě záhady – ne Däniken – to jsou podle mě populistické žvásty – ale záhady, co je mezi nebem a zemí, hledání smyslu a existence života. Do této tematiky jsem začala vnikat už na konci vysoké školy a začala jsem shánět literaturu. Když něco takového vyjde, tak si to koupím. Začala jsem i skrz téma svého zájmu číst Junga. Toto jsem začala číst, když jsem začala pracovat.

Tři roky jsem učila jako učitelka. V této době jsem četla psychologicky orientovanou literaturu. Beletrie mi utíkala. Četla jsem si to po nocích, když jsem nemohla usnout. Z knih jsem si dělala i poznámky. Manžel byl filozof, četl Hegela a Kanta. Měli jsme garsonku a on seděl u psacího stolu a dělal si poznámky a já četla na pohovce. Vzájemně jsme si knihy nedoporučovali. Byl orientovaný jinak. Knihy už jsem si hledala sama. Když jsem začala mluvit o Moodym, vypadala jsem jako exot. Dělala jsem, co mě baví. Po revoluci jsem měla lepší přístup ke knihám. Ale syn byl malý a já jsem moc času neměla.

Na mateřské jsem začala číst leporela a pohádky synovi. Když mi můj bývalý manžel něco sehnal, tak jsem byla ráda, ale měla jsem na to málo času. Syn byl hodně nemocný, byli jsme s ním i často v nemocnici, po otevření hranic jsme jezdili i k moři. Snažila jsem se jeho problémy řešit. Neměla jsem soustředění na čtení. Až když syn vyrostl, hrál si hodiny s legem, tak jsem měla chvíli na to si číst. Do tří čtyř let synových jsem neměla vůbec čas. Strašně mi to chybělo. Ke knihám jsem se vrátila, až když jsem nastoupila do zaměstnání a syn do školy. Když byl syn malý, tak jsme se dívali na televizi. Večer, když usnul, tak jsem si potichu pustila televizi.

Když byl Matěj větší, tak jsme chodili do městské knihovny. Synovi jsme pravidelně četli, měli jsme rituál, ale stejně není čtenář. Náš rituál byl tento – odpoledne před spaním, když byl malý, jsme se naobědvali, pak jsme si spolu sedli a syn utíkal pro velkou knihu pohádek. Lehli jsme si na postel a já jsem mu četla v češtině. Když četl synovi manžel, tak spal dříve než syn. Syn dostával hodně knížek, ale nepamatuji si, že by si někdy četl. Chytl ho internet a počítač. A to jsme oba velcí čtenáři. Četli jsme mu před spaním. Otec ho bral do Hostounic do

malé vesnice do knihovny, brali jsme si domů knížky. Přišel počítač a byl konec. Povinnou četbu ve škole si našel na internetu se slovy: „Já si to vygoogluju.“ Možná až vnoučata ho přivedou ke knize.

Léta letoucí jsem členkou Knižního klubu. Posílají mi výběr knih. Byla jsem mezi prvními členy. Posílali mi katalog a já jsem si vybírala knihy. Dnes si hledám knihy na internetu. Moje další vášeň je starý Egypt, egyptologie i romány jako *Egypt'an Sinuhet*. Miluji všechny knížky Elizabeth Peters, která je egyptoložka a píše historické detektivky. Ještě jsem objevila Barbaru Woodovou. To je moje oddechová četba. Knihy jsem objevila podle anotace v Knižním klubu. Pak už to jméno znáte a jedete všechno od nich. Hledám podle katalogů a dnes podle internetu. Hledám si, co vyšlo od té a té autorky. Dvakrát do měsíce mi posílají novinky a zajímavé knihy si objednáám. Na internetu hledám knihy podle konkrétního autora nebo podle nakladatelů. Nejčastěji si objednáвам z Knižního klubu. Přes internet jsem si dvakrát nebo třikrát objednala knížky. Na internetu jsem si už i četla knížku. Čtu části knížky – resumé na internetu, a pak si zajímavé knížky koupím. V knihovně jsem dlouho nebyla. Ve věznici nebyl čas jezdit do knihovny. Jsem orientovaná na Knižní klub – je to taková moje mánie. I na poště mě znali: „Přišly vám knížky.“

Když se vracím ke knížkám, tak ji chápu jinak ve dvaceti, ve třiceti a v padesáti. Knihy, ke kterým se vracím, jsou Brontëovy – relaxační; nejoblíbenější jsou *Na větrné hůrce* – četla jsem je ve slovenštině i češtině. Oblíbené knížky jsou od Elizabeth Peters, *Sofiina volba*, životopis Rembranta, Gauguina, *Sen o Tróji*, Woodová. Bibli musíte mít, máme ji dvakrát. Bibli jsem četla. Jednou mi jedna stará paní řekla: „Když vám bude v životě nejhůř, otevřete Bibli a nechejte ji volně otevřít, vždy tam najdete nějakou radu.“ Opravdu vám vždy řekne, co potřebujete. Nejsem věřící, naučila mě věřit spirituální psychologii. Neustále si kladu otázku, proč je to tak. Chci rozumět lidské psychice, chci to vědět, to mě nutí knížky číst. Zajímá mě starý Egypt, protože si myslím, že ti lidé byli nesmírně zkušení.

Psala jsem občas odborné komentáře k článkům o výchově dětí do jednoho časopisu. Psala jsem do *Vězeňství* – to mi vždy korekturoval manžel. – Založila jsem s jednou spolupracovnicí Domov svatého Karla Boromejského, kde jsou vězeňkyně. Jako psycholog jsem tam vybírala první ženy. Založila jsem tam pro ně sanitářský kurz. Přišla jsem s tím, že by vězeňkyně mohly pomáhat starým a nemocným. Prosadila jsem to na ministerstvu. Jsou tam s nimi zavřené dvacet čtyři hodin. Večer chodily vězeňkyně číst starým a nemocným, protože tam mají dost času. Byla tam velká knihovna, kterou po někom dostali. Psala jsem o

tom článku do *Vězeňství*, jak to jde. Propagovala jsem čtení starým lidem, když už nemůžou a nevidí na to. To, co se jim četlo, si vybírali pacienti sami, nebo jim to navrhly samy vězeňkyně. Někdy se četlo v jídelně, někdy i u lůžka. Sestry věděly, když to byla nějaká intelektuálka. Když to byla stará paní, nevzdělaná, tak chtěla poslouchat třeba pohádky. Má to výsledky, například jedna vězeňkyně mi řekla: „Já možná budu krásná, ale už nikdy neokradu starého člověka.“

Svým pacientům doporučuji knihy, a i musím. Ve věznici nemáte jinou možnost, jak vězni nabídnout relaxaci, než knížku. Ve věznici jsem vedla knihovnu pro vězně. V devadesátých letech byly peníze, takže jsem mohla i nakoupit knihy. Věznům jsem nabízela knihy podle osobnosti, když jsem je lépe poznala. I oni sami mi řekli, co by rádi četli. Měla jsem tam hodně intelektuálů, kteří si vyžádali psychologicky a duchovně laděnou literaturu. Ve věznici jsou i duchovní a scházíme se spolu, pro ně jsem také sháněla knížky, aby je tam měli. Sami vězni si knihovnu vystavěli. Mohlo tam být dva tisíce knih. Taky se stalo, že rušili někde knihovnu a dali ji darem boromejkám, aby z toho mohly brát a číst starým lidem. – Ve vězení máte hodně času na to číst. Dvacet čtyři hodin jsou zavření. Je dobré, že tam knížka je.

Nevědí, co mají číst. Nechají si poradit. S věznem jsem procházela regály – beletrie, odborné knížky, jazyky, literaturu faktu; a nabízela jsem jim knihy. Když tam byli dobrodruzi, ti chtěli cestopisy, intelektuálové si vybírali psychologické knihy, měla jsem tam studentky, které se chtěly učit jazyky – angličtinu a tak dále. Knížky jsem kupovala do věznice já, protože jsem věděla, jaké knihy vězni chtějí. Někdy jsme si kupovali knížky i pro nás. Pak jsme také my dostávali peníze na knihy – odborné. Teď na to peníze nejsou. Když nám dali knihy, tak jsem je tam také dávala do vězeňské knihovny.

Ke čtení jsem ve věznici určitě někoho přivedla. Byly tam ženy, které na čtení neměly čas v životě, ale věděla jsem, že má na to, aby začala číst. Pak přišla rozzářená s tím, že nikdy netušila, že může mít z knihy takový zážitek svobody. Říkala jsem jim, že ve věznici nemají pocit svobody, ale kniha jim svobodu nabídne a myslí se přenesou jinam. Je to také obrovský relax od stresu ve věznici. Vězeňkyně mi daly zapravdu a pak chodily a půjčovaly si, nechávaly si poradit.

S drogově závislými jsem vedla hatha jógu, kde jsme pak měli prostor pro doporučování knih s duchovní psychologií, dělali jsme si zelený čaj, mluvili o jejich potížích a já jim doporučovala knihy – říkala jsem jim – „Zkuste si přečíst tohle.“ Četli například odborné výzkumy s LSD. Byli motivováni k tomu, aby to četli.

Mediální den. Ráno vstanu, sejdu dolů a pustím si zprávy na ČT 24. Pak jdu do práce a poslouchám rádio. Pokud mám chvíli čas, tak mám knihy i odborné a čtu si. Když potřebuji, tak se dívám do příruček, například *Psychologický slovník*, *Diagnostika*. Mám tam i literaturu, která mě baví, čtu si, když mám prostor. Pak přijdu domů, pustím si ČT 24, pokud se něco dělo. Pokud mám časopis, tak si ho čtu odpoledne u čaje – už léta si pravidelně kupuji *Květy*. Večer se dívám na program v televizi, pokud si něco vyberu. Mezitím si čtu. Většinou se dívám na filmové adaptace. Televizi si pouštím jako rádio, pustím si ČT 24 zprávy. Nesleduji seriály. Nechávám si na čtení hodinu před spaním. Kolem desáté zhasnu televizi a poslouchám rádio – Radiožurnál. Poslouchám večerní rozhovory a čtu si u toho. Než usnu, tak někdy poslouchám MP3. Bez knížky neusnu. I když jsem v hotelu na služební cestě, tak si musím před spaním číst. Někdy usínám až ve dvě hodiny. Jsem typ, který málo spí. Když zbystrím, že se něco děje, poslouchám rádio. Bývám vzhůru do jedenácti. Vždy mám dvě knihy u postele – beletrii pro zábavu a odborné knížky o spirituální psychologii. Podle nálady si vyberu.

Na filmovou adaptaci si zajdu i do kina – například jsem byla v Kralupech na nové *Janě Eyrové*. Namluvené knihy jsme měli na kazetkách pro syna, které jsem mu pouštěla – *Hurvínka* a podobně. Až nebudou tablety tak drahé, nechám si to dát k Vánocům, protože se na tom dají zvětšovat texty. Na flešku se dá nahrát kniha a dá se přetáhnout do tabletu. Takhle si představuji, že budu jednou číst. Vůči elektronickým knihám jsem nejdřív měla výhrady. V práci nám dali pokyn, že budeme psát na počítači, a ne na psacím stroji, tak jsem si říkala, že to nezvládnou. Počítačům jsem se bránila, ale pak jsem musela. Chytl mě internet. Pochopila jsem, že tam najdu, co potřebuji – články z psychologie; to je to, co občas čtu večer, když se nedívám na televizi – například si dám vyhledat názory na Junga, čtu i na slovenských serverech.

Nejoblíbenější autor – Elizabeth Peters a starý Egypt, Woodová. Četla jsem všechny bestsellerové, líbí se mi Körnerová, ráda si přečtu Hrabala. Nic mi neříká Páral, Viewegh. Když něco čtu a nejde to, tak knížku odložím, ale snažím se knížku prolistovat. Nejsem typ, který se hrne za bestsellery. Přečtu si dobré detektivky. Nepustí mě celý život moje psychologie. Pro mě je kniha velký zdroj informací. Pro mě byly knihy dar. Až budu stará, tak chci mít v domově důchodců svou knihovnu. Pro mě je kniha něco, bez čeho si svůj život nedokážu představit. Největší trest by pro mě byl ten, že bych nemohla číst. Pro mě je knížka druhá voda, kterou člověk potřebuje.

referentka, administrativní pracovnice, 53 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 5. 10. 2010 (J. Trávníček)

Narodila jsme se v roce 1957 na Slovensku v Prešově. Tam jsem vyrůstala do pěti let, pak jsme se přestěhovali do Prostějova. Oba dva rodiče jsou Slováci z východního Slovenska. Tatínek byl státní zaměstnanec, voják z povolání, hudebník. – Knížky jsme dostávali jako dárky k narozeninám a Vánocům. Že by mně někdo četl coby děcku, to si vůbec neuvědomuju; vůbec to nemám zafixovaný. Pamatuju si jen povídání a zpívání. Maminka velice pěkně zpívá, ale knihy, to určitě ne. Taky mně nezůstaly takové ty malé knihy. Nemám je. Knihovnu naši měli, nebyla nijak extra bohatá, tu jsme spíš později doplňovali s mým bratrem. Prarodiče tady nefungovali vůbec. Byli to obyčejní vesničtí lidé, kteří měli hospodářství. Do školky jsem vůbec nechodila, takže číst jsem se naučila až ve škole.

Do školy jsem začala chodit v Prostějově. Čeština mi nedělala problémy, protože my jsme na Slovensku měli sousedy a to byli Češi, přestěhovali se právě z Prostějova a měli česká děcka. Já už jsem se naučila česky na Slovensku, od děcek, s nimiž jsem si hrála. V Prostějově si pamatuju to, že jsem chodila do městské knihovny, do dětského oddělení. U našich jsem si to dost vybojovala, protože to byla taková průkazka a museli to potvrdit rodiče, že s tím souhlasí. Určitě to bylo už ve třetí třídě, ale přesně si to nevzpomínám. Tituly už si přesně nevzpomínám, ale byla to taková ta dívčí četba, třeba Šmahelová, to jsem hrozně ráda četla. A četla jsem si hodně knížek ve slovenštině. Hrozně ráda jsem četla tenký knížky, který byly raz dva přečtený. Z časopisů si vzpomínám na *Mladý svět*, *Ohníček*, *ABC*, a takové ty komiksové s robotkem Emilkem, to se u nás hodně četlo, brácha aj já. S bráchou jsme se o knihách nebavili, protože on měl klučíčí zájmy. Byl tehdá hodně do sportu, hrál fotbal. Do patnácti jsem měla ráda takový ty dívčí románky. Třeba si pamatuju, nevím, kdo to už napsal, ale jmenovalo se to *Lásky pětáctročných*, slovenská kniha, mám ji ještě někde doma. V té době jsem četla takové ty zamilované knížky. Potom jsem četla hlavně knížky z lékařského prostředí, Ota Dub, Valja Stýblová, to se mi hrozně líbilo.

S televizí to u nás bylo tak, že jsme se směli dívat jen na něco, ale ono tam v té době skoro nic nebylo, taky byla jen černobílá televize. Večer v osm hodin byl konec. Pamatuju, že jsem se dívala otevřenýma dveřima z pokojíčku do obývacího. Rodiče nesledovali, co čteme. Že by si oni sami kupovali knihy, to jsem nezaznamenala. To už, až jsem byla vdaná, jsem zaznamenala, že táta si kupoval knížky o přírodě, o zvířatech. To až byl v důchodě. Ale coby

děcko jsem nezaznamenala, že by si nějakou knížku koupil. Doma si pamatuju, že četl akorát noviny, knížky ne. To vždycky když přišel z práce.

Střední škola, to byla zemědělská v Prostějově, na začátku sedmdesátých let. Ve škole jsme se o knížkách nebavili, protože já jsem byla jediný člen třídy, který byl z Prostějova. Jinak to byly děcka z celé republiky. Byla to specializace, která byla jediná v republice (drůbežnictví, drůbežářství). Já jsem šla domů a oni zůstávali na intru. Čtenářské deníky jsme museli mít, ale praktikovalo se to většinou tak, že se to opisovalo. Ale pamatuju si, že jsem si některé knížky chtěla ze zvědavosti přečíst, poněvadž jsem si říkala, když jsem to opisovala: „Já tomu nerozumím, co tady je napsaný.“ Bylo to někdy tak zestylizovaný, že jsem ani nevěděla, o čem ta knížka je. Takto jsem si četla sama *Červený a černý*, protože jsem si řekla: „Já to chci vědět, jak to vlastně je.“ A potom Vančuru *Rozmarné léto*, to si pamatuju, že jsem si přečetla v době, když byl ten film akorát. A když jsem maturovala, tak jsem si vytáhla právě tuto oblast literatury, tak jsem tam právě toho Vančuru pěkně odvykládala. A oni se mně strašně smáli a říkali, že jsem se určitě dívala na ten film. Já jsem říkala: Ano, dívala, ale zároveň přečetla knížku.“ Tím jsem češtinu u maturity zvládla úplně parádně.

Po maturitě jsem začala pracovat jako veterinární technička na Okresní veterinární správě v Brně. Pak jsem se vdala, a když mi bylo dvaadvacet, tak se mi narodila první dcera. Pak přišly ještě dvě děti. S manželem jsme si hodně kupovali knížky. On věděl, že mám ráda lékařskou tematiku, tak mně kupoval tyto knížky. Dokonce když on študoval, tak já jsem mu četla jeho skripta *Soudní lékařství* a podobně. Mě to hrozně bavilo. Takže on se třeba učil na zkoušku a já jsem si vytáhla jeho *Soudní lékařství* a četla si kolem toho. Dětem jsme četli. Vzpomínám si, že když jsem měla Sylvu, moji nejstarší dceru, to byl manžel na vojně, tak v té době jsem tady měla na hlídání ještě jednoho chlapečka. Byl jen o pár měsíců starší než Sylva. A on byl takovej uplakanej, jeho maminka dodělávala medicínu, potřebovali chlapečka někde nechat hlídat, hlavně když ona jezdila do Brna. A já jsem viděla v těch knížkách strašně velkou naději, že toho kluka zpacifikuju. Já jsem si vzala knížku od Jana Čarka, to dnes vytahuju i na svoji vnučku Lucinku, takový pěkný říkadla. To jsem si vždycky vzala před postýlku a četla těm dvěma děckám. Funguje to i na Lucinku, když s ní jdeme po lese a teď si spustíme. Když se našim děckám četly pohádky, tak to oni poslouchali se zájmem. Ale pak nastaly rozdíly. Nejvíce čte Sylva, ta nejstarší. Odmala a pořád, čtenář jak blázen. Dokonce i psala na střední škole nějaké povídky. Tomáš, ten prostřední, naprosto odmítal číst. Jenom když byl donucený. Já jsem mu říkala: „Tome, ty nepřečteš jediný díl *Vinnetou*, to je taková

krása, takový dobrodružství.“ Ale nedonutili jsme ho, strašně málo četl. Myslím, že dodneška nečte, leda něco odborného. Ledu co ho zajímá, hlavně kolem auta, parametry a tak. A Lada, nejmladší, ta četla hodně, ale jen určitý okruh: koně, psi... a zvířátka. Princezny, pohádky, to jo, když byla malá, ale když byla větší, tak jen určitý okruh... a to dodneška. Ona ví pomalu víc kolem koňů než Luděk, můj muž, veterinář, protože ju to zajímá. Ale nebude ti číst žádný dobrodružný nebo romantický... Pokud jde o mě, tak to jsem určitou dobu vůbec nečetla. Až děcka byly veliký, tak jsem se vrátila ke čtení, je to tak poslední rok dva. U mě to dost lítalo. Člověk byl unavený po práci, pak se podíval na televizi, bylo devět... a konec. Třeba když jsem dva dny v týdnu od pěti na nohách a domů přijdeš o půl šesté, tak seš úplně vyčerpaný. Já navíc nejsem zdravý člověk a ono se to všechno smísí dohromady. Já potřebuju na načerpání síly mnohem delší dobu. Třeba pět let vůbec nic, jenom časopisy a noviny. Ale do knížek jsem se nepustila. Ani do svých oblíbených lékařských.

Ke knížkám se nevracím. Přiznám se, že jsem jednu knížku četla dvakrát, ale to bylo proto, že jsem nejdřív četla knížku, to bylo hrozně dávno, pak jsem viděla film, a protože ten film byl naprosto něco jinýho, tak jsem si chtěla znovu knížku po iks letech přečíst. Knížka je *Žena dvou mužů*, to jsem četla nejdříve ve slovenštině, Jožo Nižnánsky, *Čachtická pani*, *Žena dvou mužů*, to je pokračování. Tenkrát ta kniha vyšla jenom ve slovenštině a mně se nějak ztratila, někomu jsem ji půjčila. Teď ji mám v češtině od svého zetě. A vrátila jsem k ní jenom proto, že jsem byla na tom filmu a řekla jsem si, že si tu knížku musím ještě jednou přečíst.

Kdysi jsem četla hodně Párala, když byly děcka ještě menší, to jsme si s Luděkem hodně kupovali. Názvy si už nepamatuju. Hrozně se mi to líbilo, všechno to bylo ze severních Čech, kde on dělal. To jsem jistou dobu úplně hltala, hlavně ten jeho styl. To mi bylo tak kolem třicítky. No a to se tak nějak stříдалo s Otou Dubem. Pak začal Luděk hodně číst Dicka Francise, takže u nás se kupoval hodně. Jsou to vlastně detektivky z dostihového prostředí, takové lehké knížečky. K tomu mě taky trochu přitáhla dcera Lada, protože u nás byli pořád koně, mluvilo se o koních.

Na záchodě nečtu, můj muž ale ano, má tam svou knihovničku. Já čtu v posteli. Tam mám pohodlíčko, čtu si časopisy i noviny, všecko. Ale jen večer. Přes den tam nevydržím. Když si sednu do křesla, tak mě všecko rozptyluje. Já potřebuju být v ložnici sama, potichu. Někdy mě třeba knížka chytne a já čtu třeba do jedné hodiny a pak nemůžu do rána spát. Teď jsem se

třeba pustila do poslední knížky Viewegha *Biomanželka*, ale daleko jsem nedošla. Budu si k tomu teď muset najít psychickou pohodu. Začala jsem ju číst, přeskakovala stránky, abych se dostala do toho, co mě chytne. Pořád jsem si říkala: „To je kruci nějaký obyčejný, já su od něho zvyklá na jinej styl.“ Taky mě baví historie, ale jsou to moc tlustý knihy. Ráda si kupuju ten časopis *Historie*, tady mě to víc baví. Ale to jsou jen takové výcucy. Například o Karlu IV. tam máš jen dvě tři stránky, jen takové zajímavosti.

Internet používám, ale doma nijak moc, leda když něco sháním. Že bych potřebovala být přilepená na Facebooku jako naše Sylva, která je tam aj v práci, to ne. Mám vnučku, rok a tři čtvrtě, a jí už taky čteme, třeba *Mravenečka*. Na ní hodně zkoušíme, hodně na ni jdeme s knížkama, i Čarka na ni bereme. I obrázky rozezná, ona třeba rozezná jednotlivá zvířátka.

nezaměstnaný, 53 let, Ústecký kraj

nahráno: 4. 6. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v Teplicích v roce 1959. Když mi bylo deset let, odstěhovali jsme se s rodiči na Ovesnou, kde jsme bydleli. Tam jsme bydleli všichni na jedné kopě. Začal jsem chodit v Benešově do zvláštní školy. V patnácti letech mě na učení nevzali. Chodil jsem do práce – do státního statku, kde jsem pásal krávy. Dělal jsem to deset let. Pak jsem chodil do práce, dělal jsem nitě – „špuloval“ jsem, to jsem dělal patnáct let. Pak zavřeli podnik a už jsem nic nedělal. Našel jsem si souseda a chodil jsem s ním do práce. Děláme školku – chodníky, dlažby. Každý den chodíme dělat. Mám čtyři sestry a čtyři bratry, jsem z devíti dětí – já jsem nejstarší. Mám družku, ještě jsem nebyl ženatý. Nemám děti. Od dvaceti pěti let jsem bydlel v Ústí nad Labem a před pěti šesti lety jsem se přestěhoval do Benešova.

Rodiče mi pohádky nečetli, nevyprávěli nám. Naši nic neměli, byli starý lidi, bylo to za komunistů a byli chudí. Neměli nic, neměli ani televizi, nevěděli, co to je.

Na základní škole jsem se nic nenaučil, vyhodili mě, abych nechodil do školy. S tátou jsem začal chodit do práce a řekli: „Chodíš s tátou do práce, tak už do školy nechod.“ Bylo mi dvanáct třináct. Od čtrnácti let jsem nikam nechodil. Neumím vůbec číst, vůbec nic.

Ráno brzo vstávám, v půl sedmý. Odpoledne, když přijdu z práce, poslouchám rádio. Mám rád písničky, diskotéky – poslouchám Rádio 1, Blaník. Večer se dívám na televizi – na zprávy, na filmy, na seriály. Moje oblíbený jsou *Sandokan*, kovbojky, *Sedm statečných*, *Vinnetou*. První televizi jsem měl v roce 1992.

technik, 53 let, Plzeňský kraj

nahráno: 10. 11. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1956. Pocházím z vesnice na Klatovsku. Matka byla dělnice, pak přešla do invalidního důchodu, protože byla těžce nemocná, otec pracoval jako vlakvedoucí u ČSD. Rodiče mi četli málo, neměli čas. Mě víceméně opatrovala starší sestra, která mi ale pohádky nečetla. Knihovnu jsme doma měli omezenou, ale noviny jsme nějaké odebírali. *Rudé právo* bylo u nás na denním pořádku. Tam jsem si taky něco přečetl, i když jsem tomu moc nerozuměl, ale zajímala mě hlavně sportovní rubrika.

Měl jsem dvě starší sestry, které mě naučily číst nebo hláskovat, ještě než jsem šel do školy. To byla chyba, já jsem si totiž dokázal přečíst leccos, ale protože jsem byl před ostatními, tak jsem nepocíťoval potřebu číst nějaké knihy. Skládal jsem písmenka, i slova jsem uměl skládat, zatímco ostatní jen tak koktali. Do školy jsem chodil v Janovicích nad Úhlavou. Tehdy tam bylo dva a půl tisíce lidí a tři tisíce vojáků. Měli jsme češtinářku, byla to naše třídní, která mě naučila skutečně dobře českému jazyku, gramatice, ale literatura tam trochu pokulhávala. Janovice byla spádová vesnice, kam jezdily děti z okolních vesnic, které pocházely z opravdových hospodářství, kde se musel kydat hnůj, takže knížky tam moc velkou roli nehrály. Táta byl spíš do přírody a odbíral časopis *Lidé a země*. Ten jsem měl hrozně rád, ten časopis mě pak přivedl na knížky rodáka z Janovic Karla Pacnera. On psal knížky a dával mi je (s podpisem), protože já jsem tehdy hltal astronomii a kosmonautiku. Táta mi říkal „musíš číst“, ale tím to pro něj skončilo, do výběru knížek se mi nijak nevměšoval. Já sám cítím, že se neumím vyjadřovat, jak bych chtěl. To je asi tím, že jsem tehdy čtení zanedbal, pak už jsem to nedohnal.

Vzpomínám si, že první knížka, kterou jsem přečetl od začátku do konce, byl *Robinson Crusoe*. To bylo v šesté třídě. My jsme to sice měli za povinnou četbu, ale já, pokud jsem chtěl jednotku z češtiny, tak jsem to musel přečíst, abych věděl, o čem to je. Víím, že jsem ji četl čtrnáct dní, vždycky v posteli po dvaceti stránkách, ale dokázal jsem to. Pak si vzpomínám, že jsem četl i Jirásku, protože *Psohlavci* byli v povinné četbě. V deváté třídě pak *F. L. Věka*, v deváté třídě byl první díl povinný. Tehdy, to bylo na začátku sedmdesátých let, běžel v televizi ten seriál. I nějakého dalšího Jirásku jsem četl, ale byl to dost problém, protože on to má dost objemný, což nejsou knížky pro mě.

Na střední školu jsem chodil na gympl do Klatov. Říkalo se mu Gymnázium Jaroslava Vrchlického, ale oficiálně se jmenoval Gymnázium Klatovy. Tam mě čekal šok, protože jsem zjistil, že jsem nic nečet. Na češtinu jsme dostali tehdejší ředitelku. Ona přišla do třídy – vzpomínám si, jak kdyby to bylo včera – a řekla: „A začínáme od antiky.“ Pak přišel Homér, Sofoklés, Ezopovy bajky... a já koukal. Ale koukali jsme všichni. Byli tam sice lidi, kteří byli v obraze, ale já jsem nevěděl nic. Akorát jsem věděl, že to existuje, ale nějaký obsahy, to mi scházelo. A teď mi došlo, že jsem na gymnáziu, sice na přírodovědné větvi, ale že mi tu češtinu neodpustí a že kromě gramatiky neznám nic. Musel jsem začít číst aspoň něco, abych obstál. Knížky jsem nečetl celý, něco jsem si prolistoval, něco jsem si přečetl z obsahu. Za pololetí jsme měli přečíst tak osm až deset knížek. Dost jsme ve čtenářských denících opisovali od sebe, já bych to jinak nedokázal. Vzpomínám si, že jsem četl nějakého Remarque a Otu Pavla, ono se to nechalo číst. Ota Pavel psal knížky o sportu, a to mě tehdy bavilo. Tam jsem taky četl věci od Karla Pacnera. Staří Pacnerovic měli v Janovicích krám, měli tam průmyslové zboží, sice ho nemohli mít svůj, ale byli podnikaví, tam matka kupovala i časopisy. A jednou, když matka tam kupovala *Lidé a země* pro tátu, tak Pacnerová jí řekla, jestli by nechtěla nějakou knížku od jejího syna. První jeho knížka byla *Na obou březích vesmíru*, tu mi dala i s věnováním. To byla knížka, která se naprosto nedala číst, protože byla zahlcená takovými... moc odborná. Jména, data, to mě moc nebavilo. Mám ji v knihovně, že se k ní ještě vrátím, což nastalo předloni, když bylo výročí čtyřiceti let od letu na Měsíc. Ale zjistil jsem, že číst to nejde... ani v tom pozdějším věku. Máma mu říkala, že mě to dost bere, tak on mi potom začal posílat knížky i s přátelským věnováním. Jeho špičková kniha byla *Velký krok pro lidstvo* o Apollu 11. Tehdy to vydával v Albatrosu a nikdo nechápal, jak to mohl vydat, poněvadž on se musel vždycky zmínit na několika stránkách o sovětské kosmonautice a na jedné mohl psát o americké.

V Janovicích jsme měli knihovnu a byla dobře zásobená. Veškerá povinná četba tam byla dostupná, ale šel jsem tam málokdy, vesměs jsme si tyto knížky mezi sebou půjčili. Dost jsme jich měli i doma, protože matka byla velká čtenářka, zejména když byla v invalidním důchodu. Ona četla všechno. Tam najdete od Stendhala *Červený a černý*, Jirásek je tam skoro kompletní. Taky Remarque tam byl. Byla taky v Klubu čtenářů a oni jí posílali knížky, každé měsíce jí přišla nějaká knížka za minimální cenu. A tím pádem si ona vybuodovala dost velkou knihovnu a řada knížek, které jsme měli číst, tam byla. Občas mi poradila i něco ke čtenářskému deníku, ale dělala to nerada. Ve třídě jsme byli takový kolektiv, který si pomáhal. Třeba někdo řekl: „Hele, já jsem četla Stendhala, nechceš to půjčit?“ Taková přátelská výpomoc. Nebo: „Hele, přečti si první část, já si přečtu druhou.“ Pak se to dalo

dohromady. Holky nám to dávaly vesměs opsat a my kluci jsme jim zase dělali deskriptivu. Třeba v ruštině, já jsem ji nenáviděl, hrozila mi čtyrka, a ony mi dělaly úlohy. Zase v matice si sedla za mě a já ji to nechal opsat. Na gymplu jsme dostali češtináře a ten začal, když nás vyvolal: „Co jste četl od Čapka?“ nebo „Co jste četl od Vrchlického?“ Pochopitelně si člověk na něco vzpomněl. A on: „Tak zarecitujte aspoň něco.“ A bez toho dvojku nedostal. Vzpomínám si, že v této době mě taky braly detektivky. Bylo to takové období vzepření se klasické literatuře. Abych měl odpověď pro češtináře, když se mě zeptá, co čtu, tak abych neříkal jen povinnou četbu. Abych to i četl a neříkal jen nějaké nadpisy.

Maturoval jsem v roce 1976 a pak jsem šel na techniku do Prahy, na strojní. Tam knížky nefungovaly vůbec. Každý tam jel na sebe a byly tam jen odborné a technické knížky. Vzpomínám si, že jsem četl dost časopisů. Tehdáž vycházel zajímavý časopis *100+1*. Tam byly na tehdejší dobu jedinečné články, o celém světě, nejenom o východním bloku. To jsme měli na koleji, někdo to přines, všichni to zhlтали, půjčili jsme si to a vrátili majiteli, kterej to dostal v salátovém vydání. Můj kamarád nakladatel vydal knihu *100+1* osobností od Robíška a to bych dal skutečně za povinnou četbu. Třeba tyhle informace jsme tehdáž neměli, třeba co to bylo za člověka, čím se zajímal. Po škole jsem šel na rok na vojnu, byl jsem v Táboře, což bylo hrozný. Polovina osazenstva Tábora byli vojáci. Na to nemám dobrou vzpomínku.

Ženíl jsem se v roce 1985. Když jsme už měli děti, tak jsme jim předčítali, protože jsem si říkal, že teď doženeme, co my jsme zanedbali. Měly ohromnou knihovnu dětských knížek. Ale nijak jsme je nevedli. Můj starší syn, kterému je dnes pětadvacet, jak vidí knížku, tak ji musí přečíst. A je to díky tomu, že jsme ho odmala k tomu vedli. Četli jsme mu pohádky a on si v tom listoval. Teď studuje v Plzni na právech a troufám si říct, že přečetl za studium víc knížek než já za celý život. Myslím tedy ty klasický knížky, ne odborný. Druhému synovi, kterému je dnes třiatdvacet, to tak nefunguje. Buď jsme se mu tak nevěnovali, anebo se to neujalo. Já si spíš myslím, že se to neujalo, protože on měl vždycky blíž k technice, je po mně. S televizí jsme to u dětí, když byly malé, nepřeháněli: večerníčky a víkendové dny. Snažili jsme se je v tomto omezovat, spíš aby si něco přečetli. V té době jsem pracoval ve výpočetním středisku ČSD, pak jsem šel do PVT (od roku 1995). Dnes dělám v regionálním středisku Sazky, mám na starosti agendu – zásobování a techniku, spíš administrativní práce.

Při čtení mě drží to, že můj kamarád Jirka Říha vydává knížky, nakladatelství Cykloknihy. Mám od něj všechno. Mě ty knížky hrozně uklidňují, je to jedno z témat, které mě hodně

zajímá: cestopisy. Má tam hezké fotky a je to zpracováno na profesionální úrovni. V tehdejší době nebyl ani Hanzelka a Zikmund dostupný normálně. Dneska to doháním: kde kdo byl a co tam viděl. Vždycky večer si to otevřu; to je takovej balzám na duši. Všichni už spí, žena třeba kouká na televizi a já si čtu. Současnou beletrii nečtu, ale furt mě zajímá astronomie a kosmonautika. Teď jsem nedávno přečetl knížku *Poslední muž na Měsíci*, je to o posledním astronautovi, myslím, že se jmenoval Cernan. Zajímá mě to, jak člověk může třeba změnit pohled na svět proto, že se procházel po Měsíci. Jak se ze špičkového vědce a astronauta, který musel projít sítí testů a certifikátů, stal věřící člověk. On v tom vesmíru poznal, že věci nemohly vzniknout náhodou. A to ho přivedlo k víře. Myslím, že i na mě to má vliv... a taky díky Grygarovým článkům na internetu. Čím lidstvo víc ví, tím si víc lidí uvědomují, že vesmír je nekonečný... a že ta víra tam někde je. Dnes se už přikláním k cimrmanovskému: Jsem ateista, až se děším, že mě za to Pán Bůh jednou potrestá. Tohle mě teď docela vzalo, akorát mě mrzí, že těchto knížek nemám víc.

Knihu, ke které bych se vracel, nemám. Byly knížky, které jsem přečetl třeba i dvakrát. Mám rád autory jako třeba Ota Pavel. Většina těchto knížek byla zfilmována a já už nemám potřebu si to číst. Sice se říká, že v té knížce je to lepší, ono to je pravda... Taky jsem to měl třeba tak, že když třeba v televizi proběhl nějaký film, jako třeba podle Hrabala, tak jsem si následně vzal knihu a přečetl jsem si ji. Kniha, která mi pomohla? Asi před měsícem a půl jsem šel na vyšetření a druhý den jsem ležel na operačním stole. A neměl jsem s sebou ani kartáček na zuby. Tehdy mi pomohla kniha *100+1 osobností* od Robíška, kterou vydal kamarád Jirka Říha. Ta se nedá přečíst najednou. Čtu ji už půl roku a žena mi ji přinesla i do nemocnice, protože jsem ji měl na nočním stolku. Prognózy byly u mě dost vážné a ta kniha mi pomohla. Listoval jsem si v ní a četl si, co jednotlivé osobnosti zažily. Tato kniha mi pomohla ustát tři dny v nemocnici, člověk tam vidí prostředí, které je skličující.

Čtu večer v posteli. Při tom usnu, ale než usnu, tak si přečtu pár stránek. Takto přečtu osmdesát nebo devadesát procent knih. Je to lepší než internet, protože tam lovíte a stejně nakonec skončíte jinde, než jste chtěl.

redaktorka, 52 let, Plzeňský kraj

nahráno: 10. 11. 2010 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1958. Pocházím z Plzně. Moji rodiče jsou oba vysokoškolsky vzdělaní lidé. Tatínek je vědecký pracovník a řídicí pracovník v oboru historie, je archivář, maminka učitelka češtiny a ruštiny. Od útlého dětství – řekla bych – prostředí podnětné. Rodiče mi doma četli, střídali se. Z předškolního věku mám zážitek s knihou přes mého dědečka. On byl Rus a učil mě azbuku. Pamatuju si, že mě učil, ještě než jsem šla do školy, a to byl asi můj největší předškolní zážitek s knihou. Byl exulant z roku 1921, bílá emigrace. Dědeček se sice naučil česky, ale doma s otcem mluvil rusky, a vzhledem k tomu, že maminka učila ruštinu, tak ani pro ni to nebyl problém. S námi dětmi ale mluvil česky. Byly jsme dvě děti, mám mladší sestru. Ona byla dyslektická, měla v pozdějším věku bariéru číst sama. Až když se učila číst sama. Musím taky říct, že doma jsme neměli televizi do svých čtrnácti patnácti let. Rodiče ji moc nechtěli. Trochu to možná asi byla i finanční otázka. Pokud byly peníze, jako že tehdy moc nebyly, tak jsme spíš cestovali. A byla to až společenská záležitost, když už začalo být neúnosné nemít televizi... Když bylo v televizi něco mimořádného, tak se vždycky k někomu dalo jít, takže mě ta televize ani nějak nebrala.

Když jsem šla do školy, tak jsem uměla základní věci, jednotlivá písmenka, vyloženě číst ne, to bych neřekla. Ze školy mi nic z té doby neutkvělo, to hlavní se pro mě odehrávalo v rodině. My jsme měli rozsáhlou knihovnu a od dětství jsem do ní měla přístup jako do celé. Rodiče to nijak nerozdělovali, i když se mě snažili svým způsobem nasměrovat na dětskou literaturu. Mně se však podařilo přečíst některé knížky dřív, než by bylo zdravo. Ne že by byly závadné, ale že jim člověk v té době nerozuměl. Přejít od dětské k dospělé četbě, to byly u mě dobrodružné knihy, kde jsem si uvědomila, že to už tak úplně pro děti není – třeba *Indiánek Paw*. Bylo to něco z indiánské osady a bylo to o malém indiánovi. Najednou jsem si jako uvědomila, že to už je život, a ne pohádka. A pak také dobrodružné vynálezecké knihy; tam mě fascinovala faktografická stránka. I příběh toho vynálezce. S rodinnou knihovnou jsem si vystačila dost, ale přesto jsem chodila do knihovny. Rodiče mi knížky doporučovali a já jsem měla dost důvěry v jejich výběr, ale řekla bych, že jsem občas přestřelila až do té moc dospělácké literatury; předčasně. Takové knížky, které mi dnes připadají, že by se měly číst kolem třicítky, tak já jsem četla kolem patnácti let. A když jsem si je pak přečetla ještě jednou, měla jsem z nich úplně jiný dojem. Pochopitelně. Rodiče mi nic nezakazovali.

Povinná četba ve škole – musím říct – že mě vždycky odrazovala. Vždycky jsem inklinovala spíš k současné tvorbě, což mi zůstalo dodnes. Ne že bych minulou tvorbu zatracovala, ale protože se klasika vnucovala za každou cenu a že se dostatečně nevysvětlovalo, proč je třeba ji číst. Dnes chápu, proč by děti měly číst *Babičku*, nebo proč by ji měly znát. Ale tohle se nedělo, přestože kantorka, kterou jsme měli, byla velice dobrá a sečtělá. Tohle – zdá se mi – nefunguje dobře. Nadiktuje se seznam, co se musí přečíst, a to mě dost odrazovalo. Nicméně jsem to přečetla, protože ten pocit povinnosti ve mně byl. To mě udolalo. Proti tomu se rádio u nás poslouchalo hodně, i třeba četba na pokračování, večerníčky. To jsme jako děti poslouchali hodně.

V roce 1974 jsem nastoupila tady v Plzni na gymnázium. Na žádného zajímavého učitele jsem nenarazila. S kamarádkama jsme se ale o nějaké té literatuře bavily; doporučovaly jsme si knížky. Věděly jsme dokonce, že už je zakázaná literatura, a tu jsme si půjčovaly. Pamatuju si například na Mňačkovu knihu *Jak chutná moc*, pak Pasternakova *Doktora Živaga*, taky nějakýho Kunderu, to jsme měli doma, takže se to samozřejmě četlo. V té době se četlo hodně, taková ta typická středoškolská literatura, například Remarque. Víím také, že v té době se mi líbil Romain Rolland, což dneska je úplně mimo, ale tehdy mě to oslovilo, protože to bylo úměrné věku. Četla jsem také současnou literaturu, třeba Párala, Novotného, Švejdu. Myslím, že to nebyla úplně špatná literatura.

Maturovala jsem v roce 1977. Nastoupila jsem na filozofickou fakultu do Prahy, na obor knihovnictví – vědecké informace. Souvisí to s mojí fascinací knihami, protože s knížkami jsem chtěla něco dělat životně. V Praze jsem byla ráda, dodnes ji miluju, ačkoli první měsíce jsem byla trochu ztracená. Bohužel jsem tam ale nebyla moc dlouho, poněvadž jsem otěhotněla a studovala jsem to dálkově. Dostudovala jsem normálně v termínu, za čtyři roky. Z oboru mi nejvíc utkvěl předmět bibliografie, ten mě i nejvíc zajímal. Kdybych někdy nastoupila do knihovny, což se nikdy nestalo, tak tohle bych asi chtěla dělat nejvíc. Diplomku jsem psala o zavedení automatického systému do Státní vědecké knihovny v Plzni. Po studiu a mateřské jsem nastoupila do Západočeského nakladatelství tady v Plzni. Dělal jsem hlavně beletrii a regionální knížky. Práce to byla zajímavá, protože člověk, dokud to nedělá, tak si nedokáže představit, co to obnáší. Co jsou lidi schopní napsat a mají o tom představu, že to je literatura. Taky si nedokáže představit, jaká je ta práce s textem. Celkově mi to však pohled na literaturu trochu srazilo, odkouzliho. Po Listopadu jsem dokonce dělala ředitelku, v rámci likvidace. Pak jsem nastoupila do soukromého nakladatelství, jednoho,

druhého, třetího. No a teď už jsem asi jedenáct let na volné noze. Práce mě baví, ale OSVČ je docela honička. Něco jiného je Plzeň a Praha, ale už vlastně pro Plzeň skoro nedělám; to bych se neuživila. Někdy k tomu trochu i překládám.

Mám dva syny. Pokud jde o jejich vztah ke čtení, tak se vyvinuli ne tak úplně stoprocentně, jak bych si to představovala, ale zase musím říct, že to není až tak katastrofální. Jak někteří rodiče naříkají, že jejich děti vůbec nečtou, tak tak to není. Jeden syn je navíc dyslektik a dysgrafik, ale musím říct, že čte, protože ho to baví. Ten druhý vystudoval filozofii a čte víc. Má podobné chápání literatury jako já. Mám už dvě vnoučata, jedno čerstvě, a u toho dvouletého platím jako ta babička, co nosí knížky. On knížky miluje, takže se to snažím i rozvíjet.

Když se to tady na počátku devadesátých let zlomilo, tak to pro mě mělo různé fáze: nejdřív nadšení, co všechno se objevilo za knihy, navíc člověk měl ještě tendenci všechno to kupovat. Pak přišlo takové zneřehlednění, pocit, že se vydává všechno a není v tom žádný přehled. To mi vadilo, ale musím říct, že člověk se v tom naučil orientovat, taky se vyprofilovala nakladatelství. Dneska jsem si našla na internetu zásilkové služby, od nichž si nechávám posílat novinky, takže svým způsobem jsem se v tom naučila orientovat. Knihy si občas nakupuji přes internet (Kosmas), ale dost často je kupuju v Praze v Luxoru, protože mám pořád pocit hmatatelnosti knihy. Otevřít si ji a vidět, jak vypadá, to ve mně zůstává pořád. Čtečku nemám, ale už jsem o ní dost přemýšlela, ale stále si ráda kupuju knihy, některé i proto, jak vypadají. Dokážu si představit, že bych čtečku někdy využila, třeba na cestách. Jednu dobu jsem měla pocit, že knihy vycházejí neorganizovaně, trošku mi možná chyběly ty knižní čtvrtky. Co mě však asi nejvíc rozčarovávalo, byla úroveň knih ve smyslu redakční úpravy. Ale i to už se vyprofilovalo. Nakladatelství, která chtějí dělat kvalitní knihy, tomu už začala věnovat patřičnou péči. Dnes mě fascinuje, s jakou rychlostí je možné vydat knihu. Třeba je olympiáda a za tři týdny vyjde kniha. To je fakt fascinující. Dřív se kniha vyráběla dva tři roky, i dýl. Taky mě fascinuje, jak se okruh literatury rozšířil i do oblastí, kam by se předtím nerozšířil – i teritoriálně. Například severská literatura, ta se předtím třeba vůbec nevyskytovala. A také spousta oblastí vědních i nevědních oborů.

Že bych měla někdy v životě období, kdy bych úplně odpadla od čtení, tak to ne. Měla jsem jedno takové období, kdy se mi zdálo, že čtu víc pracovně než pro sebe, a to mě teda dost deptalo. Když to dosáhne takové míry, že si čtu pro sebe málo, tak si zase nastavím takový

režim, že si pravidelně večer jdu lehnout a čtu si pro sebe. Taková hodina, kdy už se nečte pracovně, ale pro sebe, je devátá večer. Internetu věnuju denně docela dost, pracovně i soukromě, tak asi půldruhé hodiny. Současnou beletristickou produkci se sledovat snažím. Z poslední doby mě zaujal třeba Josef Formánek, Balabán, Campírek.

Jednoho nejoblíbenějšího autora nemám, asi jich bude víc. Co mně třeba za poslední rok vzalo dech, bylo *Třetí přání* od Fulghuma. Ale asi jen první díl, ten mě úplně fascinoval, druhý a třetí už ne. Ke knihám se moc nevracím, mám pocit, že mám málo času na to, co chci všechno obsáhnout. Mám místa, kde zásadně čtu, ale nemám místa, kde zásadně nečtu. Číst můžu všude. Na záchodě čtu výjimečně, mám tam jednu knihu. To je taková kniha, která se nemusí číst v celku, je tam položená, když je potřeba něco si číst. Jsou knihy, díky nimž jsem si něco podstatného uvědomila. Například *Francouzský život* od Jamese Hallera. Hodně totiž čtu francouzskou literaturu, ta mě hrozně baví. Nebo třeba ten Fulghum. Byla jedna kniha, která mě kdysi ovlivnila, to byl *Svět podle Garpa*. Irvinga jsem pak poznala dokonce osobně, což mi vrhlo na něj úplně jiné světlo. Myslím, že platí, že by člověk neměl autora znát. Vědomí toho, co bych všechno chtěla přečíst, mě deptá. Doma mám štos knih, u kterých si říkám, že až na ně bude čas, tak si je přečtu. Ale hromada narůstá.

knihovnice, 52 let, Pardubický kraj

nahráno: 29. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1962 v Pardubicích. Tatínek pocházel z Orlických hor. Byl dělník a navíc měl těžkou zrakovou vadu; začal číst, až když byly zvukové knihy pro zrakově postižené, ale vždycky se zajímal o literaturu. Takže to, co ho vždycky zajímalo, třeba Churchilla, si čte až od šedesáti let zvukovou formou. V mládí dokonce psal i nějaký básničky. Celej život pracoval s výkresy a lupou a dělal nástrojaře. Nemohl číst, takže jsme neměli vybudovanou klasickou rodinnou knihovnu, ale musím říct, že jak nemohl číst, tak se nám zase velice věnoval. Vyprávěl nám třeba pohádky. Maminka byla z bohaté rodiny selské, kulacké. Po osmačtyřicátým byla vyhozena ze školy, všichni její sourozenci, takže byla nucena dělat dělnici. Nikdy se s tím v celým životě nevyrovnala. Byla zatrpklá na společnost. Myslím, že v jejich rodině tradice čtení nebyla. Oni byli bohatí, hospodařilo se, měli dokonce pomocníky v domácnosti, ale nebyla v tom ta kultura. Maminka nám vyprávěla pohádky, některý si i vymyšlela. Doma jsme měli úplnou klasiku – *Pohádky* Boženy Němcové, *Kytici*. Ale vyprofilovanou knihovnu jsme neměli, takový ty cíleně předkládaný knihy. Byli jsme tři sourozenci a nechodili jsme nikdy do školky. Maminka byla s náma doma.

Do školy jsem šla v šedesátým osmým. Něco jsem už asi uměla číst. Jinak čtení mi nedělalo problémy, protože jsem byla vždycky jedničkář. Prvních pět tříd jsme měli kantorku, která neměla děti, pocházela z Dobrušky a vím, že tenkrát, když šel seriál *F. L. Věk*, všem rodičům napsala dopis, ať se na to děti můžou koukat. Takže si pamatuju, že v osmi letech jsem se mohla v neděli od osmi do devíti dívat na seriál. Byla takový mateřský typ učitelky. Jestli jsem vnímala tu dobu? Trochu jo. Byli jsme v Pardubicích, kde byla Syntézia, takže si pamatuju 21. srpen, že všude nad Pardubicema litaly letadla. Pak třeba takový momentky, že třeba v parcích všude leželi ruští vojáci. Lidi jim nosili vodu, ale naši říkali: „Jsou to okupanti, ne.“ Říkám to taky kvůli tomu, že naši v těchhle věcech měli jasno; názorově jsme byli zakotvení. Víam, že některým spolužákům rodiče neřekli nikdy nic o okupaci, aby nebyl průšvih. Tohle jsme my nikdy neměli.

Na druhém stupni jsem četla hodně, třeba Jirásků... celého. Opravdu se mi líbil. Líbil se ten příběh a nevadilo mi svítání na dvaceti stránkách. Víam, že to možná bylo i kvůli tomu, že nám

naše kantorka říkala: „Děti, když si to nepřečtete teďka, tak už si to nepřečtete nikdy.“ Četla jsem třeba *Skaláky*, docela se mi to líbilo... a pak jsem přečetla všechno. Hodně brzo jsem začala číst Remarquea. To byl pro mě takový ten přestup do dospělé četby. Jsem takovej systematickej typ, že napřed čtu jednu a pak v nějakým pořadí všechno. To samý jsem pak měla s Hemingwayem. Nejdřív *Sbohem, armádo* a pak jsem si přečetla všechno ostatní. Rodiče do naší četby vůbec nezasahovali. Oni na to neměli to oko. Hezký ale bylo, že nám každou neděli odpoledne četli z těch pár knížek, co jsme doma měli. Co nám četli? Třeba *Lassie se vrací*, pak nějaký úplně náboženský – belgickej misionář, kterej se staral o malomocný, otec Damián. Ale nebylo to nějak vybíraný; bylo to takový nahodilý, žádná formace v tom nebyla. Ale hezký bylo, že se nám věnovali.

Dívčí četba. Asi jo, nějaká Helena Šmahelová nebo *Robinsonka*, ale mě to moc nebavilo. Ve škole nám o tom řekli, ale to beru spíš jako povinnou literaturu. Někaký ryze dívčí romány jsem ale nečetla. Četla jsem třeba Loukotkovou (*Není římského lidu*), objevila jsem i Sienkiewiczze – *Quo vadis*. To se mi hrozně líbilo. Taky jsem asi četla nějakýho Rase, to mě bavilo víc [nahlíží do čtenářského deníku].

Na střední školu jsem šla v roce 1977 a byl to pro mě velkej zlom. Zlom to byl v tom, že jsem sice byla jedničkářka, ale nevzali mě z nějakých politických důvodů na gympl v Pardubicích. Takže naši mě dali na stavební průmyslovku do Mýta. Mám dobrou paměť, takže jsem ještě prvák byla schopna prolízt tím, že jsem se všechno učila nazpaměť. Bylo nás ve třídě deset holek a dvacet dva kluků. A přišel zlom ve druháku, kdy začala deskriptiva, a byl pro mě konec. Řešila jsem, že z té školy odejdu, ale na druhou stranu – a to byla velká devíza – tam byli kantoři, kteří byli vyhozeni z politických důvodů a museli tam učit. Takže třeba úžasná češtinářka, ruštinářka taky. Ale byli tam vyhození kantoři z odborných předmětů. Třeba v Brně spadnul most, tak musel jít za trest učit. Byli to kvalitní lidi. Nikdo do nás nikdy nehustil politiku. Mohli jsme si číst, co jsme chtěli. A v ruštině nám naše stará kantorka řekla, to si pamatuju dodneška: „Děti, dobře, naučte se román *Betonárna*“ – to si vymejšlím – „ale protože jsme okupovaný, nesmíme s vaničkou vylít i dítě – Dostojevskýho.“ Vykládala nám výborným způsobem o Bulgakovovi, o Dostojevským, o Tolstým, Čechovovi, takže jsem dobrovolně všechny ty romány četla. Ale u nás bylo zase specifikum, že děti byly orientovaný technicky, takže nikdo nečetl. Já jsem se vymykala, protože jsem byla jediná, komu šel dějepis a čeština. A těchto kantorů jsem byla oblíbenec. Z milosti jsem měla dvojky a pak troje ze všelijakejch těch deskriptiv.

Pořád jsem řešila odchod ze střední, ale bylo v těch mých sedmnácti, kdy jsem potkala [kněze] Václava, kterej byl v Pardubicích, ale měl sestru v Letohradě. On už mě trochu začal navádět – tohle je dobrý, třeba *Srdce* od De Amicise. Jestli jsem měla nějakou podobně založenou kamarádku nebo kamaráda? To jsem pro ně byla spíš já. Jediná ve třídě jsem byla křesťan. Na češtinu jsme ale měli kantora, nějakej Petr Zajíček, byl čerstvě ženatý, bylo mu asi třiatřicet... a on si nás bral každej tejdě domů a měli jsme takzvaný literární kroužky, kam nás chodilo tak deset patnáct. A on nás velmi silně ovlivnil, sám psal povídky, aktivně už prožil osmašedesátý. Třeba nám říkal: „Pujmanová byla hrozná děvka, protože se z politických důvodů vzdala svého syna Petra.“ A on nám ty povídky četl. A třeba nám řekl o Fuksovi, že to byl náš nejčtenější autor v cizině. Říkal nám, že byl homosexuál, dokonce ho znal osobně. A říkal nám taky: „Nejlepší věci byly šedesátý léta, pak se trochu zaprodal.“ Tak nás trochu nasměroval i v moderní literatuře. Taky dost riskoval, protože nás tam chodilo tak deset, takže kdyby nás vybrali, bylo zle. Ve druháku nebo třetáku jsem tam vzala Václava... a pak konvertovalo asi deset lidí ve třídě. Nechci, aby to vyznělo nafoukaně, ale myslím, že to byla i moje práce. Zapůsobila nějaká kombinace kantora-češtináře s Václavem... a na konci čtvrtáku se deset lidí nechalo pokřtít, navíc z technický školy. Někteří kantoři za mnou stáli, napsali mi posudek, že jsme se mohla dostat na vysokou. S mnoha z nich se dodneška přátelím. Byla to pro mě v podstatě rodinná škola. Kdybych byla na pardubickém gymplu, tak bych asi neměla takovej osobní zážitek z kantorů, jako jsem měla v tom svém specifickém postavení ve Vysokým Mýtě. Taky musím vzpomenout kantorku, která byla vyhozena z Prahy, v Mejtě chodila do kostela. Vždycky z kostela utíkala honem domů. A pak jsme se jednou seznámily. Já jsem k ní přišla, pak jsem k ní chodila každých čtrnáct dní. Ona mi třeba objevila Bölla. To bylo úžasné. Ta mě tedy hodně nasměrovala – třeba i na Greena.

Maturovala jsem v jednaosmdesátým a dala jsem si přihlášku na pražskou filozofickou fakultu – vědecké informace a knihovnictví. Napoprvé jsem se nedostala, napsala jsem si sama odvolání – a dostala jsem se. Bylo to tam politicky tříbený, ale nás třeba bylo v jednom kruhu deset křesťanů. Ta škola už víc šla a měla jsem taky víc času. Začala jsem si objevovat třeba Divadlo Na zábradlí, kromě čtenářského deníku jsem si zavedla ještě další, kam jsem si psala obsahy divadel, který jsem viděla. A víc jsem si četla ty knížky, který mě zajímaly. Dokonce tam byli lidi, ale do těchto kruhů jsem se já nedostala, že chodili na semináře ke Kroupovi. Byly to děti z takovejch hodně intelektuálních pražských rodin, kteří se tam dostali taky dost pokoutně. Bylo tam taky několik dětí z disidentských rodin, třeba syn Josefa Forbelskýho. Jsem taky třeba spolužačka Ondřeje Černýho, kterej teď dělá ředitele Národního

divadla. To, že jsme křesťani, jsme museli tajit. Já sama jsem se pohybovala kolem katolického disentu – dělala jsem spojku, vozila jsem věci. Nejvíc jsem byla napojená na Halíka. On tenkrát dělal psychologa U Apolináře. Pozval mě vždycky na kafe, ale neprobírali jsme knížky. Neměl tehdy to postavení, jak ho má dneska. Že je tajnej kněz, to jsem nevěděla. Bližší informace se v těchto kruzích nesdělovaly. Fakulta je pro mě nezajímavá tím, že tam byl na jednu stranu takovej ten politickej teror; třeba jsme měli nonstop pět hodin vědeckej komunismus, hned nato politická ekonomie. Měli jsme třeba školu do osmi do večera, abysme nemohli chodit do divadel. Nebo jsme museli chodit dělat politický školení do učňáků. Bylo to hrozný, ale dělala jsem to tak, že jsem si s sebou brala svůj sešit a těm lidem jsem povídala o nějakých knížkách, který čtu. S učiteli jsme osobní vztah jako v Mýtě neměli. Viděla jsem tam velkou bojácnost. Jak to bylo se samizdaty? K tomu jsem se dostávala spíš přes Václava. Takový ty věci přes noc, Orwella nebo církevní věci. Ke konci už po nás trochu šli, takže vím, že se estébáci trochu poptávali. Jednoho spolužáka vyhodili kvůli citaci Václava Černého.

Fakultu jsem dodělala v roce 1985. Po škole jsem chtěla zůstat v Praze. Zнала jsem už Jaroslava Vrbenského z Vyšehradu, znala jsem nějakou redaktorku Pohunkovou. To všechno byli lidi, kteří dělali v katolickém disentu. Oni zase přes svoje známý mě dohodili na místo knihovnice v Endokrinologickém ústavu. Bylo to taky specifický prostředí – taky to vidím jako vedení od Hospodina – prostředí úžasných lékařů. Ať byli komunisti nebo ne, ti lidi drželi za jeden provaz. A měli jsme tam dva kádrováky, kteří hlídali všech sto lidí. Byla tam i taková disidentská skupina. Přitom já jsem měla jinou profesi než všichni ostatní – dělala jsem rešerše. Tím pádem jsem se dostala lidem nablízko. Jinak konec totality – všechno bylo takový interní. Chodilo se na všechny demonstrace. A i když byl někdo komunist, tak byl takovej ten komunist osvícenej. Byla jsem třeba na Seifertovu pohřbu, tam mě estébáci legitimovali, pak dostal hlášení ředitel, zavolal si mě na kobereček a řekl: „Dostal jsem hlášení, ale vy jste výborná pracovnice a tohle je váš soukromej život.“ Nikdy jsem za nic neměla žádněj postih. Ti lidi mě měli rádi osobně. Ve čtení jsem už měla to svoje, hlavně to od Václava – třeba jsem četla celýho Werfela. A nějaký svoje tipy jsem zase posílala dál. Taky jsem seděla s Michaelou Frejovou, která hodně přepisovala pro samizdat, takže se půjčovaly takový ty *Informace o Chartě*, *Informace o církvi*. Zapojila jsem se jako kolportér předchůdce *Respektu*, ani nevím, jak se to jmenovalo. V práci jsme pak zakládali Občanský fórum.

Potom se Václav dostal do Hradce, jenomže tam zvítězila klika estébácká, takže „byl odejit“ po půl roce z Hradce a dostal se do těchhle končin, do Letohradu. Já jsem skončila v Praze a přešla jsem do Ústí nad Orlicí, nejdřív na řadový místo, pak byl vypsanej konkurs na ředitele. Já jsem se přihlásila a vybrali mě. Ředitelka jsem od devadesátýho prvního. Kontinuálně jsem četla další knížky z kupiček od Václava. V profesi mě asi dost ovlivnil disent, protože jsem věděla, co jsou věci, který se vracely. Ovlivnilo mě taky to, že jsem předtím dělala v odborný knihovně, takže při výběru preferuju takovou tu intelektuální literaturu, aby si vybrali i třeba lékaři, kteří sem chodí. Aby by nebyl jen takovej ten střední červeney proud. Tím, že jsem začala dělat manažerskou funkci, měla jsem na čtení asi míň času. Sháníš peníze a granty, takže člověk čte míň. Pak mě ovlivnily takový různý náhody, že jsem byla třeba v grantový komisi a tam jsem potkala Tomskýho. Takový ty nezapomenutelný lidi, u kterých mě tak úplně nemusí zajímat jejich soukromej život. Jednou za rok tady zvu pro studenty gymnázia jednoho spisovatele. Vždycky se mi u těch lidí osvědčilo, že my se spolu nebavíme jakoby o literatuře, ale snažím se jim říct, ať ty děti vedou hlavně k nějaké občanské aktivitě – aby chodili k volbám... Třeba Kantůrková říkala, že si neváží knihy *Nejsi*, to když jí umřel manžel, ale já musím říct, že jsem s ní udělala největší terno, když sem třeba přijdou lidi a brečí, že jim umřel manžel, tak já jim doporučuju právě to. Co ona si nepovažuje literárně, tak já vím, že je to její nejpůjčovanější knížka. Zase díky Václavovi jsem začala číst hodně koncentračnickou literaturu. Za svou zásluhu si trochu беру, že jsem přinutila některý nakladatele vydat knížky, který už jsou rozprodany – třeba od Zweiga *Svět včerejška*. Takhle nakladatelům dávám zpětnou vazbu, co by se mělo zase vydat... a v knihovnách to není. Pokud jde o místní nakladatelství, tak v Oftisu jsem dřív dělala korektury, teď na to už nemám čas. Oni vydávají hodně regionálních věcí. Takto jim já zase něco doporučuju.

Když na to mám jen trošku čas, tak čtu. A to čtu u krbu... Ale dostávám to k tomu málo, třeba někdy v sobotu. Nikdy jsem nepřestala číst *Respekt*. Furt mám kupičku pěti šesti knih, který mám ani ne tak rozečtený, ale u nichž vím, že je potřebuju přečíst. Naráz jsem schopna mít rozečtenu tak jednu dvě knížky, víc ne. Hodně dělám doporučení lidem. Obracejí se na mě už cíleně. Ke svým úplně zamilovaným knížkám počítám *Klaunovy názory*, četla jsem to jen jednou, udělalo mi to takovou stopu a určitě se k tomu někdy vrátím. Se čtením Bible to mám spíš jako liturgicky – příprava na neděli. Bibli jsem četla tak v sedmnácti osmnácti, jako že jsem si to podtrhávala. Dneska už ji ale touto formou nečtu. Tehdy jsem tak četla, abych se s ní seznámila. Co mě opravdu zasáhlo, to je Stefan Zweig – *Svět včerejška*; pak pro mě byl velkej objev Berta von Suttner, byla to přítelkyně Nobela, pak si vzala o deset let mladšího

mužskýho, bezvadná, zajímavá ženská. Taky mě hodně ovlivnily knížky od Hany Librový. Hrozně se mi to líbilo, že to není taková přemrštěná ekologie. Ona vám řekne třeba: když vaříte, dělejte to s láskou, je to důležitý, vytváří to vztahy. Hodně mě ovlivnilo od Todorova *V mezní situaci*. A pak co všude doporučuju a co mě zasáhlo – od Sebastiana Haffnera *Příběh jednoho Němce*. Popisuje tam, jak jednoho dne přišli a vyházeli židovský právníky. Bohužel to je psaný do roku 1939, kdy emigroval. A ten jeho román našli až jeho synové v roce 2000. A pak si ještě pamatuju, že jsem nechtěla, aby ta kniha skončila... a to bylo od Werfla *Čtyřicet dnů*. Žádnou beletrii jsem v životě nečetla podruhé, beru to, jako že mi to krade čas na to, co mám na stolku a chci to číst. Básničky? Ne, na to nejsem.

Média. Čtu *Respekt*, a to od doby, co začal vycházet – pondělní rituál. *Lidovky* odebíráme, takže každé den běžným okem, sobotní s větším důrazem, protože je tam ta „Orientace“. Z televize se dívám pouze na *Zprávy a Události*. A v neděli se snažím teď na Artu sledovat ve 20.20 ty filmový kluby. Na věci z archivu se nedívám. I když si to někdy nahraju, tak se nepřinutím, abych se na to pak dívala. Snažím se dívat, když se to vysílá. Dívám se hodně na klubový věci. Vždycky jsem měla dobrý tipaře na filmový kluby. Třeba i na vysoký jsem chodila na tajný filmový kluby. Měla jsem štěstí, že jsem v devadesátých letech potkala Jiřího Cieslara, a docela nablízko... a on mi dával taky tipy. Internet – pracovně, to musím pořád. Jsem asi čtyři roky na Facebooku, ale docela dost si tam filtruju lidi: mám tam hodně novináře a vždycky na tom hodně jsem, když je třeba volba prezidenta nebo teďka Ukrajina. Dostaneš se k dobrým věcem. Vůbec to nepoužívám na takový „co jsem měla k obědu“, ale používám to informačně. A dost lidí mi říká, třeba mámy na mateřský, že si to stahujou ode mě. Rozhlas mám puštěnej jako clonu – Radiožurnál, když třeba pracuju, vyřizuju poštu, což není nějaký „top“. Mám kamarády, kteří mají naladěnu pořád Vltavu, tak to já tak nemám. Máme nějaký DVD, ale k tomu, abych si je pustila, se nedostanu.

nezaměstnaný, 52 let, Ústecký kraj

nahráno: 4. 6. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1960 v Benešově nad Ploučnicí, je mi padesát dva let. V Benešově nad Ploučnicí žiju celý život. Chodil jsem devět let na zvláštní základní školu. Pak jsem šel hned do práce. Nechtěl jsem se učit, nevyučil jsem se. Dělal jsem zedničinu, kopání, v Benaru manipulanta – vozil jsem materiál, u města jsem dělal asi pět let. Teď jsem na pracáku, není žádná práce – už deset let. Tady v okolí nic není, všechno zrušili. Dojíždět do Prahy se finančně nevyplatí. Jsem tady doma na podpoře. Mám dvanáct sourozenců, všichni jsou tady v Benešově. Jsem čtvrtý. Máma je z Košic, táta byl Ukrajinec. Sám mám šest dětí – nejmladšímu je čtrnáct a nejstarší je dvacet dva let – ta má dvě děti. Jsem ženatý, ženil jsem se ve třiceti letech.

Když mi bylo pět let, byl jsem hodně po nemocnicích – měl jsem revma. Byl jsem v Poděbradech, Mariánských Lázních. Byl jsem tam sám. V nemocnicích byly učitelky, ty nám chodily číst pohádky, učily nás tam psát. Doma nám vůbec nečetli, rodiče byli negramotní. Nikdy v životě jsme neměli doma knihy. Sourozenci mi nečetli, měli svoje starosti – běhali, flákali se, chodili do práce.

Nejdřív jsem chodil do normální školy, ale pak komunisti dávali všechny cikány na zvláštní školu. Byl jsem dobrý na počty, ale na čtení moc ne. Ve škole jsme museli číst z tabule, z knížky. Ve škole jsme četli nahlas a střídali jsme se. Četli jsme slabikář. Ve zvláštní škole byly jen písanky a slabikáře. Vyšel jsem ze šesté třídy a bylo mi patnáct. Byl jsem pořád nemocný. Ještě mě nabourala motorka a byl jsem rok v nemocnici s nohou. Nebyl jsem na vojně, měl jsem modrou knížku.

Když jsem byl v pubertě, třináct až patnáct let, chodil jsem s klukama v neděli do kina. Měl jsem rád *Vinnetoua*, *Sedm statečných*, kovbojky. Nad *Vinnetouem* jsme brečeli.

Pak se v životě střídala práce, basa, práce, basa. Odseděl jsem si deset let. Četl jsem v base a to už jsem zapomněl. Nebyl tam moc čas – byly tam rajóny – úklid. Nudil jsem se, tak jsem to dělal. V base za to dávali peníze. Knížky ve vězení půjčovali, ale nebral jsem si je. Měl jsem jiné zájmy. Hráli jsme kostky a šachy. Do svých dvaceti osmi let jsme bydleli v lese v besídce

dva kilometry od Benešova, v Ovesné. Tam nebylo vůbec nic, byli jsme tam odříznutí od světa. Chodil jsem do práce a pak do Děčína za holkama. Ještě jsem neměl žádné děti.

Svým dětem jsem nikdy nekupoval knížky, mají svoje knížky. Nechtějí mě poslouchat – nezajímá je, jak jsem vyrůstal. Hlavně mají mobily, esemesky píšou. Já dodneška s telefonem ani neumím, ani mě to nezajímá.

Moje žena roznáší asi dva a půl roku noviny. V půl šestý ráno přijdou noviny, já vstávám, udělám si kafe, dám si cigaretu a vezmu si noviny a podívám se. Jsou to malá písmenka a nevidím na to. Mám jen slabé brýle. Když svářeli na stavbě, tak jsem do očí chytil „blesk“, čtrnáct dní jsem neviděl na oči. Po kávě a novinách jdu do kůlny, pustím si rádio a tam dělám kola. Poslouchám rádio Impuls a Ústí. Sleduju zprávy v rádiu a v televizi na Čtyřce. Dívám se na zprávy a na politiku, na Moravce a tak. Chodím v sedm hodin spát.

kněz, publicista, dříve instalatér, 51 let, Kraj Vysočina

nahráno: 10. 10. 2009 (D. Vaďurová)

Narodil jsem se v Třebíči v roce 1958 a žil jsem s rodiči a bratrem v Kočičině – čtvrti, kterou protékala řeka Jihlava. Moje nejbližší vzpomínka na knihu je z domu, z doby, kdy jsem ještě neuměl číst, doma byly zajímavé knížky pohádek a matka říkala: jestli chceš, abychom ti je četli – my nemáme čas. Jestli si je chceš číst, tak tady máš takovou knížku s písmenkama, tak se na ni podívej, nauč se ta písmenka a pak si budeš číst sám. A já jsem se vlastně učil z té knihy – á, bé, cé, učil jsem se ta písmenka a začal jsem pak chodit do Třebíče do knihovny.

Tam jsem vzbudil velkou pozornost; přišel jsem a řekl, že chci chodit do knihovny a půjčovat si knihy. Pro ty knihovnice to byl zážitek, protože jsem ještě ani nechodil do školy.

Druhou mou vzpomínkou na knihy z nejranějšího dětství je vzpomínka na paní Brabcovou z Kočičiny ze Zdislaviny ulice. Sháněl jsem něco na čtení od její vnučky a ona si toho všimla. Měla doma kufr a ten byl plný knih a ona mi je půjčovala. To byly knihy, které byly takovým mým vstupem do zajímavých věcí a událostí, které já jsem neznal – ona to byla celá červená knihovna. Takže tu jsem četl už coby žák základní školy.

O prázdninách jsem jezdil do Studené ke své babičce, to jsem chodil asi do druhé třídy, a na procházce jsem se potkal se spisovatelkou – poprvé v životě jsem potkal spisovatelku –, kterou tam všichni znali: jmenovala se Vlasta Javořická, ona se vlastně jmenovala Zezulková. Tehdy už to byla stará paní, chodila do katolického kostela a já, když jsem ji potkal, tak jsem řekl: „Dobrý den, naši prosím říkali, že to, co píšete, nemám číst, že to je čtení pro služky!“ A Vlasta Javořická se usmála, pohládila mě a řekla: „A, Honzíku, copak služky nepotřebují číst?“ A bylo to. Vzpomínám na ni, když v televizi běží dnes ty nekonečné seriály a říkám si: zlatá Vlasta Javořická. Ono to asi mělo svým způsobem nahradit ty dnešní seriály. Ona v roce 1939 napsala dopis Stalinovi, když došlo k záboru Československa německou armádou, v tom dopise mu vyjádřila svoje pohrdání nad tím, že nepomohl Československu, ten dopis začínal oslovením „Veliký Staline, ukázal jste se malým...“ a končí: „...ze všech spojenců nám zůstal jen jediný, spravedlivý Bůh.“ A za tenhleten dopis pak po roce 1948 nesměla vycházet, kdyby byla v Rusku, tak by ji KGB sebralo a šla by bručet, ale že se to stalo v Čechách, tak akorát měla zákaz vycházet. A nebyla ani uváděna mezi spisovateli.

Už na základní škole jsem vedle četby začal taky psát, já jsem byl grafoman. Ve čtvrté třídě, u paní učitelky Kožinové, na Nových Dvorech, tak ta vždycky, když opravovala diktáty, tak mě

vyzvala, abych šel vyprávět nějakou pohádku. Znal jsem z paměti celý *Zlatodol* Josefa Štefana Kubína – vyprávěl jsem třeba o devítihlavém drakovi. Vedle toho jsem psal – vymyslel jsem si o Třebíči – o tajné chodbě, která tam vedla... podle Foglara... takové záhadné to bylo – jako Stínadla. To jsem napsal a paní učitelka mi v tom opravovala chyby, a tak jsem se učil psát. Když jsem chodil do páté třídy, tak se tahle paní učitelka otrávil po rozvodu s manželem...

Další paní učitelka, na kterou vzpomínám, byla paní doktorka profesorka Darja Honková ve Slavkově u Brna. Protože jsem ministroval a chodil do kostela, to bylo za normalizace, tak mi řekla paní učitelka Matoušková v matematice na základní škole, potom co jsem v testech z množin, které přišly z ministerstva, velmi dobře uspěl, nejlépe z naší třídy – abych se na střední školu ani gymnázium nehlásil: „Na střední školu se ani nehlaš, oni tě stejně nevezmou, ty ministrante!“ Já se tehdy divil, jak to může vědět, vždyť jsem ještě ani nedělal přijímací zkoušky... tak jsem se šel učit do Slavkova instalátérem. A tam jsem potkal paní Darju Honkovou, což byla vyhozená profesorka z bučovického gymnázia, kvůli osmašedesátému roku; za trest ji dali na učiliště. Poznali jsme se tak, že jsem nastoupil na učiliště, vidím, kabinet českého jazyka, knihovna, tak jsem zaklepal a povídám: „Dobrý den, paní profesorko, můžu si u vás půjčit nějakou knížku?“ A ona řekla: „A co by tě zajímalo?“ A já, že miluju Jaroslava Haška a nebo ještě víc že miluju knížky od Zdeňka Matěje Kuděje. A ona se na mě podívala a řekla: „Ty seš první z těchto kluků, kdo ví, kdo to je Zdeněk Matěj Kuděj“. A ještě řekla: „Ten Hašek tě jednou zničí.“

Chodil jsem ještě do recitačního kroužku, do hereckého kroužku, hrál jsem v divadle Bonaparte. K Haškovi jsem se dostal také už na základní škole, když jsem se nudil v chemii a všiml jsem si, že spolužačka Dufková za mnou něco čte a pořád se směje – a byla to knížka Z. M. Kuděje *Ve dvou se to lépe táhne* – to jsou vzpomínky na jejich výlety s Jaroslavem Haškem. Jedna cesta vedla do Plzně na pivo a ta druhá do Hrusic k Josefu Ladovi. Takže tohle byly věci, které mě úplně uchvátily, které mi učarovaly... a to má přesah až dodneška, kdy se kamarádím s jeho vnukem Richardem Haškem a s pravnukem Martinem Haškem. Hašek mě provází celý život. S Haškem mám dokonce zážitek z vlastní klinické smrti – nerad o tom mluvím – že jsem se najednou ocitl u Haška v jeho domu pod hradem Lipnice a že on zrovna umíral a já jsem si sedl k němu na postel, kde neměl nic, jen drátěnku. Já jsem k němu mluvil, ale on mě neslyšel... a najednou si uvědomil, co to je, a divil se tomu. A tohle jsem všechno vykládal primáři a personálu, oni na mě divně koukali. A jedna sestra říkala:

„Podívejte, já mám jeho diář a on tam má napsáno, že v těchto dnech měl být na Lipnici, kde je sraz Spolku Jaroslava Haška.“

S poezií jsem se ale setkal už dřív, miloval jsem Jiřího Wolkra, měl jsem knihu *Den se mi v rukou přelomil*, taky jsem měl rád Františka Gellnera, prokletého básníka, který se ztratil na ruské frontě. To byl můj oblíbenec, kterým jsem provokoval své učitele a učitelky, když na výzvu, co nám povíš, Jeníku? – jsem recitoval: F. Gellner: „Neumru já od práce, nezahynu bídou, / nezalknu se v oprátce, skončím syfilidou.“

V období učňovských let mi začaly náboženské věci připadat odtržené od života, měl jsem k tomu nedůvěru. Začala mě zajímat parapsychologie, začal jsem se zabývat Karlem Weinfurterem a Ludvíkem Součkem. Dostal jsem se k těmto autorům tak, že jsem měl v Třebíči kamaráda Fejtu, ten měl tatínka, u kterého se scházeli lidé, kteří byli Weinfurterovi žáci a sjížděli se k nim, do Jelínkovy ulice. Silně na mě zapůsobil výjev, který jsem tam schován v rohu viděl na vlastní oči: pan Fejta seděl v křesle zády k rozsáhlé knihovně, na něco čekal a soustředoval se. Pak přišla chvíle, kdy jeden z lidí za jeho zády vytáhl namátkou z knihovny jednu knihu, zavřenou ji podal dalšímu člověku, ten ji otevřel, podal dalšímu a ten v duchu si četl na té otevřené stránce a pan Fejta, otočený zády k nim v rohu, to namlouval na magnetofon. A když to dodělali, pustili záznam na magnetofonu a kontrolovali to s textem v knize a pamatuji si chvíli, kdy ten jeden pán s úsměvem řekl: „Měl tam tři chyby!“

Což mě vedlo samozřejmě k četbě Weinfurtera a taky k poznání, že existují věci, které někdo považuje za lež, jiný za zázrak, ale já to na vlastní oči viděl a musel jsem si s tím poradit, co s tím dál. Byla to pro mě stejně zajímavá zkušenost jako s proutkaři. Já jsem se s nimi setkával i osobně, když jsem třináct let na okrese Třebíč měřil vodní prameny. Četl jsem další literaturu z této oblasti, samozřejmě *Vzpomínky na budoucnost* Ericha von Dänikena. Ludvíka Součka.

Měl jsem v životě knihu, která mě ovlivnila a pomáhala mně v životě, tu napsal Antonín Zhoř, byla o Ludwigu van Beethovenovi a jmenovala se *Sám proti osudu*. Četl jsem ji v období kolem svého dvacátého roku, v období vojny, na které já nebyl, měl jsem modrou knížku – kvůli očím, ta knížka mě vedla k poznání, že ne to, jak jsou karty rozdány, že to rozhoduje, ta tělesná indispozice. Beethoven hluchý složil *Devátou symfonii* – já tím pochopil, že dokážeme zvítězit nad svým osudem i nad nedokonalostí svého těla, když budeme dál studovat a povznášet svého ducha. V podobném duchu mě dál ovlivnili – to už bylo v osmdesátých letech – lidé na husitské fakultě, to byli zajímaví lidé, někteří z nich prošli i věznicemi. Ovlivnili můj výběr knih, které jsem studoval, například k napsání své vlastní práce, třeba

knížky Karla Farského, který nechtěl v první republice založit církev protestantskou, on co psal, tak to bylo o české katolické národní církvi, která vzala do svého dědictví památku na Husa, na první husitské sbory, ale nebyla přímo protestantská.

Zabývám se hodně židovskou literaturou, k mým oblíbeným autorům patří Avigdor Dagan – Viktor Fischl, mám rád Ruth Bondyovou, která žije v Izraeli, píše tam do největších novin *Davar*, ale překládá i českou literaturu a třeba velice populárního udělala v Izraeli Járu Cimrmana, je to úžasná paní. Byl jsem v Izraeli, kde jsem hledal místo, kde bych chtěl zemřít, ale když jsem to prošel, tak jsem si řekl, české lesy jsou české lesy, Vysočina je Vysočina. Co se rituálů a literatury týká, měl jsem období, že jsem ráno vstával v pět hodin, sedl si k počítači a napsal jsem fejeton. Takže psal jsem ráno, ale knížky jsem četl večer, seděl jsem přítom v křesle. Teď, co jsem po těžké havárii, tak i ty rituály jsou přeházené a spletené, teď čtu a ležím v posteli... Píšu ráno, čtu večer. Čtu s tužkou v ruce a dělám si do knížky poznámky.

Ve své knihovně přechovávám i přes několikrát stěhování stále své oblíbené knihy, ke kterým se vracím. Třeba Traven – dodnes se přesně neví, kdo to byl – jeho *Lod' mrtvých*, nádherná kniha, tu bych určitě chtěl jmenovat. – Dänikena tady mám dvakrát, vydání z roku 1970, kdy jsem ho četl, v něm mám založené různé výstřižky z časopisů, které se té tematiky týkají. Mám i takový zvyk při čtení, matka mě za něj doma trestala, ale dělám to pořád, čtu s tužkou v ruce a podtrhávám si celé odstavce, které mě zaujmou... což dělám ale jen ve svých vlastních knížkách.

Od Jacka Londona mám vícero knih, ale nejmilejší je pro mě *Tulák po hvězdách*. První knížky od Londona mi doporučila v knihkupectví paní prodavačka Pavlíková, abych si koupil *Mořského vlka* a *Bílého tesáka*, a pak jsem četl i další jeho knihy. To je kniha otvírací. Stále se vracím ke knížkám Jana Wericha a ve vzpomínkách i k místům, kde bydlel, kde vznikaly ty jeho myšlenky. Já jsem bydlel, když jsem byl v Praze, kousek odtud. Jakob Edelstein – ten, který zachraňoval Židy před Terezínem a podobně a potom s nimi zemřel. Bondyová – *Víc štěstí než rozumu* – jak se zachránila z Osvětimi. Byl jsem u ní v bytě. *Lidé z maringotek* Eduarda Basse – to je věc, která se týkala mého dětství, i já mám dodnes maringotku, kterou se chystám převézt z Lipnice k Sadku u Třebíče. Rád se vracím ke knížce *Historie Židů v Čechách a na Moravě* od Tomáše Pěkného. Koho mám rád, to je Ephraim Kishon, satirik izraelský, který píše satiru, řekl bych, Haškovým stylem a má zajímavý humor. Chaim Potok, ten je známý, četl jsem ho i vícrát, ale teď už dlouho ne.

Koho jsem měl moc rád, to byl Bernard Malamud, k tomu jsem se velice často vracel, obdivuji, jak dokáže příběh nejen popsat, ale udělat, otevřít, to je to, co dovedou židovští autoři, Češi kromě Čapka to tak nedokážou.

Mým velkým vzorem i při vlastním psaní byl Fulghum. A dokonce o mně několik lidí psalo, že jsem českým Fulghumem. Potěšil mě tím, že nebyl katolík a křesťan, ale byl velice otevřený pro věci života. A vedle něj hodněkrát čtený Anthony de Mello, kterého jsem mnohokrát citoval v kázáních, jeho příběhy ukazují, jak příroda přináší klíč k pochopení toho, co děláme, a myslíme si, jak jsme duchovně povznesení. Zdeňka Hrabicu mám velice rád, nedávno udělal v Lukách nad Jihlavou armádní přehlídku ze skupiny, která provázela generála Karla Klapálka. Málokdo v Čechách dneska ví, že ti lidi věnovali tolik let svého života... a byli v tom vychovaní od Masaryka, že za tu republiku se musí bojovat.

Z Hrabalových knih jsem se velice často vracel k *Lodi komediantů*. Hrabal – to je velký Pan Spisovatel. K němu se vracím a budu vracet.

Nejvíce knížek v knihovně mám asi od Karla Čapka, kdybych měl vybrat, co mě z jeho tvorby oslovilo nejvíce... zazní to asi prostě, ale mám od něj nejradši *Povídky z jedné a druhé kapsy*... Třeba taková věc jako „Zločin na poště“ – o životě jde říct ledacos moudrého, ale nic mě tak neoslovilo jako „Zločin na poště“, příběh, který mě zasáhl.

Rád bych ještě jmenoval Bradforda: *Černošskej Pán Bůh a Izraeliti*. On to není pokus o černošskou bibli, ale o slang, je to vtipné a je to ze života, tak to mám taky rád. Tohohle pána miluju: Romano Guardini – *O modlitbě*. Nikdo o modlitbě nedokázal tolik říct. Dál mám rád pana Mahlera, chytrý pán, jeho výklad, jeho kniha *Katedrála*.

Kdybych si mohl ponechat jedinou knihu, tak by to bylo něco od Alberta Schweitzera, protože to je člověk, který mě dokázal nadchnout tím, jak své kritické myšlení o úctě k životu dokázal postavit tak, že zachraňoval lidi, když Evropa se zmítala v krizi, světová válka na dosah, a on odešel do Afriky a tam postavil Lambaréné. Každý z nás má někde svoje Lambaréné – ne že ho má, ale má ho někde dělat.

Internet a knížky – používám ho k vyhledávání faktografických věcí, trasy, kudy pojedu, a podobně, používám ho ke komunikaci s lidmi, ale krásnou literaturu tam nehledám a knížky z monitoru netoužím číst. Ke komunikaci ano, ale knihy zůstávají knihami. Současné české spisovatele nečtu.

programátor a jednatel softwarové společnosti, 51 let, Pardubický kraj

nahráno: 6. 4. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se na podzim roku 1962. Jsem mladší dvojče. Rodiče – oba dva vysokoškoláci. Oba dva byli stavební inženýři. Máma pracovala ve stavební laboratoři, zabývala se zeminou; povolovala, jestli se stavba může postavit, nebo ne. Tatínek dělal stavbyvedoucího; stavěl mosty a silnice. Když nám bylo šest, tak se rodiče rozvedli, a máma pak už zůstala sama. Oba hodně četli. Máma určitě přečetla za rok padesát a více knížek a hodně knížky kupovala. U otce tím, že tak brzo od nás odešel, nevím. Když jsme se naučili číst, tak brácha, když přišel ze školy, tak lehl do postele a četl si. Co četl? Myslím, že všechno. Chodil do knihovny; bral tam knížky pro sebe a pro mámu. Pokud jde o období do šesti let, tak je problém, že si nic nepamatuju.

Do školy jsem začal chodit v roce 1968. Žádná písmenka jsem v té době neznal, dokonce jsem ani některá neuměl vyslovit, takže čtení pro mě bylo něco úplně těžkého a něco, z čeho jsem měl okamžitě hrůzu. Vyhýbal jsem se tomu, jak jsem mohl: schovával jsem se pod lavici, byl jsem dýl na záchodě. Měl jsem strach z posměchu třídy, protože třída se mi hned od začátku smála. V první třídě jsem neuměl říct *ř* a *r*... a *l* jsem uměl s velkými obtížemi a nahrazoval jsem to *j*. Neskutečně jsem koktal; vůbec jsem nedokázal spojovat. Takže výsledkem bylo, že učitelka, místo aby třídě vysvětlila, že se to časem doučím, tak to ještě podporovala. Ve druhé třídě jsem se naučil *r* a až ve třetí *ř*. Písmenka jsem uměl, ale co se týká knížek, tak jsem je bral jako nutné zlo. Babička nade mnou stávala, a když jsem něco přečetl špatně, tak jsem dostal pohlavek. Byl jsem s mámou na nápravě řeči, tam zjistili, že na ten věk jsem úplně zaostalej a že máma má se mnou číst. Máma ale na to taky neměla trpělivost, takže to bylo stejný jako s babičkou – vždycky jsem dostal pohlavek. Máma se sice snažila najít nějakou knížku, která by se mi snad i líbila. Vzpomínám si, že to bylo o nějakém bílém koni. Mně se ta knížka samozřejmě vůbec nelíbila, protože už jenom představa, že máma přijde z práce a už zase budu muset dvacet minut číst, byla pro mě neskutečně stresující. Chtěl jsem si hrát s merkurem, a ne číst.

Později mi máma říkala, že když se brácha naučil číst, byl od něho klid, ale já jsem otravoval pořád. Brala to, že ji obtěžuju, že se mně musí věnovat, takže si pamatuju, že na nápravě řeči jsme byli snad jenom jednou. Asi to čtení bylo tak špatný, že nebyla vůbec schopná se mi věnovat. Ve škole to bylo tak, že mi šla dobře matematika, nemusel jsem se ani učit

vlastivědu a takové předměty. Tím, že jsem měl ale tehle ten handicap a navíc jsem měl ještě brýle, tak jsem sedával vepředu. Byl jsem vzorné a hodné dítě; nevyrušoval jsem. Jenom to čtení bylo špatný. Všichni to ale nějakým způsobem tolerovali. Když už jsem musel číst, tak to neznámkovali. Z toho, co jsme četli, mi ani moc neutkvělo. Jenom velký stres. Třeba vím, že *Honzíkova cesta* byly velká písmenka, pěkné obrázky. Prohlížel jsem si obrázky, ale písmenka jsem dělal, že nevidím. Dopředu jsem počítal, která věta na mě vyjde, vůbec jsem nebyl schopen sledovat ten příběh, co děti čtou, rychle se snažil si tu větu co nejvícekrát přečíst, ale stejně jsem koktal. Pak jsem zjistil, že nejlepší je se schovat pod lavici. Učitelka řekla: „Vytáhněte knížky.“ A já jsem se schoval pod lavici a byl jsem tak dlouho schovaný, dokud ta vlna přese mě nepřešla. Fungovalo to i na gymplu. Dobrovolně jsem nepřečetl žádnou knížku. Možná nějaké komiksy, třeba *Rychlé šípy*. Prohlídl jsem si obrázky, a když jsem prohlídl všechny, tak jsem ty bubliny nečetl, protože toho bylo hodně – i tam.

Na druhém stupni byly čtenářské deníky. Já jsem to opisoval od bráchy, protože ten četl úplně všechno. Vzpomínám si, že jedna z knížek, která mě hodně zaujala, byla o počasí – hodně obrázků. Zaujalo mě to dokonce tak, že jsem s bráchou, který tu knížku přinesl, šel do knihovny... ale byla to má jediná návštěva knihovny. Máma už v té době začala čít, že se mnou není něco v pořádku, když se těm knížkám tak vyhýbám, a brala to, že s tím budeme asi něco dělat. Začala mi sama vybírat knížky, které by se mi možná mohly líbit, takže mi vybírala dobrodružnou literaturu. Vzpomínám si na Otakara Batličku. Byly to jednotlivé příběhy, ne moc dlouhé, asi se to hezky četlo, ale já jsem stejně jednu knížku četl minimálně tak rok a půl. A to jsem se ještě přemáhal, abych mámě udělal radost. Největší blokáda pro mě byla, že jsem do té doby musel číst jenom nahlas. A věděl jsem, že nahlas číst se mi nedaří, že koktám a že se mi děti smějí. Nevěděl jsem, že když to nebudu muset vyslovovat, že to půjde. Ve škole nahlas, doma nahlas... nezažil jsem zkušenost číst si potichu. Víam, že jsme měli na povinnou četbu *Robinsona Crusoea*. Každou kapitolu jsme si museli zapisovat do čtenářského deníku. Moc se mi to líbilo, zejména první dvě kapitoly. Jenomže jsem s tím strávil celý den a neměl jsem čas na další úkoly, takže mi nezbylo než to od bráchy opisovat. Máma zjistila, že jsem schopen knížku si přečíst, tak mě pak už do ničeho nenutila.

Na střední školu jsem šel v roce 1977. Většina předmětů mi šla bez problémů. Problémem byla jenom čeština, ruština, němčina; nemusel jsem se učit na žádné jiné předměty než na tyto tři. A to vždycky obnášelo čtení, takže jsem už neměl sílu číst ještě něco jinýho. Čtení do těch předmětů mě tolik vysílilo, že už číst něco dalšího prostě nešlo. Některé odstavce jsem si

musel číst několikrát. Dělal jsem hodně chyb a nedávalo mi to smysl. Četl jsem tam něco jiného, než co tam bylo napsáno; hodně jsem si domýšlel. V němčině nebo ruštině tam bylo úplně jiné slovo, než jsem se naučil.

Že mám dyslexii, to se natvrdo poznalo až někdy ve třetáku na gymplu. Vzpomínám si, že jsme v sobotu s maminkou vařili, měli opuštěné rádio a tam mluvil nějaký pán. A já jsem postupně začal bystřít, protože jsem zjistil, že mluví o mně. Mluvil totiž o dětech, kterým se plete *b* a *d*. A že jde o nějakou poruchu. Trochu mě pak mrzelo, že učitelé na to nepřišli trošku dřív. Naštěstí jsem ale na gymplu měl přece jen štěstí na dobré učitele. Třeba ruštinářka mi řekla už v prváku, že mě zkoušet ze čtení nebude, protože by to bylo automaticky za pět, ale že mně jinak žádné úlevy dávat nebude. V češtině jsem to řešil tak, že jsem se schovával pod lavici. Na gymplu to v tomto bylo úplně skvělý, protože děcka vzadu zlobily a učitelka druhou lavici, kde jsem seděl, úplně přehlížela. V němčině to bylo horší; učitelé se nám hodně střídali, takže na mě řada vycházela. Ale já už jsem byl docela odolný. Věděl jsem totiž, že se mi budou smát. Dokonce když jsem měl číst, tak v zadní řadě, kde dělali bugr, ztichli, já jsem přečetl dvě slova a celá třída řvala smíchy. Ale odmaturoval jsem. Už v prváku mi učitelka říkala, že tam budu muset číst, ale já sám pro sebe jsem si zase říkal, že u maturity budou koktat všichni. V literatuře jsem měl povědomí o spisovatelích, něco jsem i četl. Víím, že mě dokonce nějaká knížka nadchnula – třeba od Nerudy „Týden v tichém domě“. Říkal jsem si „budu číst dál“, ale nikdy k tomu nedošlo. V té době jsem odebíral *Technický magazín* a *Ábíčko*. Dokázal jsem to přelouskat, ale podstatné při tom bylo, že jsem neměl termín, dokdy to musím udělat. Povinná četba, to bylo nutné zlo, takže jsem to nečetl. – Ještě musím říct, že v té době jsem kamarádil se sousedovic synem Michalem a ten hodně, neskutečně hodně četl, takže mi podsouval knížky, které sám četl, abychom se měli o čem bavit. Třeba si vzpomínám na Ludvíka Součka – *Cesta slepých ptáků*. To se mi moc líbilo. Jenomže než já jsem to přečetl, tak on přečetl dalších patnáct knížek. Víím, že když už jsem nějakou knížku přelouskal, tak jsem o ní dokázal dlouze hovořit, abych ukázal, že taky čtu.

V roce 1982 jsem se dostal na ČVUT, na stavební fakultu do Prahy; bydlel jsem na Strahově. Tady to všechno bylo jen nárazová záležitost. Vzpomínám si, že jsem třeba jednou dostal do ruky *Den trifidů*... a to jsem přečetl přes noc. Jestli tam už ten blok nebyl? Věděl jsem, že nemusím vyslovovat. Číst nahlas a číst potichu je pro mě nebe a dudy. Třeba v kostele taky nemůžu číst, i když si to přečtu desetkrát a jsou to jenom dva verše. Na stavárně jsme měli skripta a učebnice, takže toho na čtení bylo dost – kolem tří tisíc stran. To ostatní jsme si

půjčovali mezi spolužáky; někdo něco dotáhl. Praha, to byly hlavně kluby a folk, ale knížky jsem moc nečetl.

Na konci prváku jsem uvěřil. Pomohla mi k tomu knížka *Utíkej, malý, utíkej*. Tu jsem taky přelouskal přes noc, protože to byl samizdat, tak jsem ji ani dýl nemohl mít půjčenou. Je to o faráři, který se dozvěděl, že v New Yorku je nějaká parta narkomanů; uslyšel Boží hlas, rozjel se za nimi a pomáhal jim. Ukazovalo se tady, jak nás Bůh v životě vede... a že musíme mít na to antény naštelované, abychom tomu porozuměli. Potom jsem začal číst křesťanskou literaturu, ale se stejným výsledkem. U jedné knížky jsem se úplně nadchnul, ale u druhé jsem skončil. Po pár měsících jsem získal Bibli a tu jsem četl poctivě. Farář mi vždycky doporučil, co mám číst. Chodil jsem ke katolíkům, k metodistům, k adventistům. K evangelíkům jsem se dostal až po třech letech. Jak jsem to měl s Biblií? Po kouscích. Třeba farář, co mi tu Bibli dal, řekl: „Začni Janovým evangeliem.“ Párkrát jsem začal číst Bibli od začátku, ale nikdy jsem ji nepřečetl jako celek. A když jsme chodili na setkání mládeže, tak mi vadilo, že se četlo kolem stolu. Nikdy jsem z toho nic neměl. Spočítal jsem si, který verš na mě vyjde, rychle si ho načíst a vůbec jsem nevnímal, o čem to je.

Promoval jsem v roce 1987, pak jsem se oženil – to jsem ale už byl na vojně. Když jsem z ní přišel, tak bylo jaro 1989. Na vojně na nic nebyl čas, protože jsem byl furt ve službě. Obden jsem dělal dozorčího kuchyně. Ke knížkám jsem se vůbec nedostal a mým jediným úkolem bylo napsat za den jeden dopis Jiřině, taková moje meta. Pokud jde o Jiřinu, tak ve čtení byla stejně založená jako moje máma, to znamená velká čtenářka, měla velkou knihovnu. Když jsme šli kolem knihkupectví, tak tam byla schopna strávit možná i několik hodin. Já jsem nečetl, ale zase mi nevadilo, že ona čte pořád. Jestli mě vedla? Ne. Vždycky jsem dostal na Vánoce tak tři čtyři pět knížek, vystavil jsem si je vedle postele a za ten rok jsem byl rád, když jsem je přelouskal.

Máme tři děti, kterým je dvacet pět, dvacet dva a osmnáct. Knížky jsme jim kupovali odmalička. Každý večer se před spaním četlo; to jsem četl i já. Už se mi nikdo nesmál. Buď jsem to četl, nebo jsem ten příběh vyprávěl. To, že jsem to nemusel číst, mi bylo milejší. Nejstarší dcerka je po mámě; také je to velikánský čtenář; nemá žádné problémy se čtením. Hlídala nás, jestli čteme správně, protože knížky znala nazpaměť. Ti mladší dva jsou zase dyslektici po mně. Klárka, ta prostřední, musela chodit do speciální třídy. Hlavně jsme se vyvarovali toho, co stihlo mě, takže jsme je do čtení v žádném případě netlačili. Četli jsme jim každý večer. Syn, ten nejmladší, musel číst; ten to měl se čtením horší než Klárka. V určitém věku musel číst, ale maximálně dvě minuty. V té době to bylo už tak zmáknuté, že

nám poradili, jak na děti jít. Nikdy proto nedostal pohledek za to, že něco četl špatně. U nás se pořád berou do ruky knížky (žena je evangelická farářka), takže děti to odmalička viděly. A já jsem se v nedělní škole vždycky rád na knížky odvolával a ukazoval dětem, kde se co najde. A že si nic nevymýšlím, že ta knížka je taková větší autorita než táta. A že ani já nejsem vševěd a že to taky musím odněkud vzít, někde načíst, takže odmalička byli zvyklí, že rodiče s knihami pracují.

Někdy před patnácti lety jsem se doslechl o Knihovně pro nevidomé K. E. Macana. Našel jsem to na internetu. Přečetl jsem si jejich podmínky, že to je pro těžce zrakově postižené. Napsal jsem tam, že sice nosím brýle, ale vidím... že ale mám problém knížku přelouskat. A jestli bych taky nemohl být členem knihovny. Oni mně napsali, že jo, že to je i pro dyslektiky. Dostal jsem své čtenářské číslo a mohl jsem si půjčovat knížky. Měl jsem před sebou katalog, kde bylo asi deset tisíc knih. Začal jsem tak, že jsem si od nich půjčoval kazety. Napsal jsem jim, jaké knížky bych chtěl, ale nic moc jsem neznal, jen tak jsem střílel od boku. Víceméně jsem si nechal radit od dětí, hlavně od své nejstarší, pak i od prostřední. A oni třeba zjistili, že se tam objevil Frederick Forsyth. Tak jsem to přečetl, vlastně přeposlechl... a oni mi pak začali posílat samé Forsythy. Aniž bych si je objednal. Když jsem knížku vrátil asi za tři týdny, tak pochopili, že jsem si ji asi přečetl. Kdybych ji vrátil druhý den, tak to by si nemysleli. Vzpomínám si, že jsem sedl do auta... a poslouchal. Byl to pro mě naprosto nový svět. Přijel jsem k firmě a zrovna to bylo nějak napínavé, tak jsem seděl deset minut před firmou a poslouchal jsem. A hned jsem to půjčoval dětem. Nejstarší to nepotřebovala, ale ta prostřední a synek: některé jsme si poslouchali spolu. Celé to vzniklo tak, že kamarád odněkud získal devadesát dva cédéček z archivu Českého rozhlasu. A tam byly rozhlasové hry i načtené knížky. A u jedné z nich stálo, že je načtena právě pro tu knihovnu nevidomých. Zjistil jsem, že se mi rozhlasové hry tak moc nelíbí jako ta načtená knížka. Měl jsem srovnání, protože tam byla inscenace od Arthura Haileého *Let do nebezpečí* a pak to tam bylo i načtené. A to načtené se mi líbilo víc. Kdy to poslouchám? V autě, na kole, ale i v práci. Můžu třeba programovat a při tom číst knížku. To už umím. Ale ne vždycky. Programování není jenom o tom, že člověk vymyslí nějaký složitý kód, ale jakmile to mám hotovo, tak to, co kolem toho následuje, třeba pětihodinová práce, je pro mě taková rutina, že to dělám jen mechanicky, takže cítím, že mám mozek nevytížený, tak si třeba pustím internet, vyřeším jeden mail... nebo si pustím knížku. Ale občas se mi stane, že třeba pět minut nevím, co tam bylo, protože prvořadě pracuju, knížka je až to druhé. Jestli mi nevádí, že tomu už někdo dává tempo nebo vlastní hlas? Tím, že jsem nikdy žádné tempo neměl, tak se rád přizpůsobím. Jediný autor,

kterého jsem nedokázal poslouchat, byl Lewis – *Letopisy Narnie*. Koupili jsme to všechno asi za tisíc šest set korun. Ten první díl četl nějaký člověk, který moc číst neuměl. Bylo to neposlouchatelný. Ale v Knihovně K. E. Macana berou jenom naprosté profesionály. Nikdy jsem se tam nesetkal, že by někdo četl nějak špatně. Můj neoblíbenější čteč? Hodně se mi líbí Jiří Zavřel, ten ale načetl starší věci. Z těch nových Jiří Žák. Ze ženských Helgu Čočkovou. Někdy když toho člověka slyším poprvé, tak si samozřejmě musím zvyknout. U načtených knížek ale kvalita hodně kolísá. Třeba *Harry Potter*. Lábus v prvním díle se mi líbil, ale Zedníček v dalších dílech mi vůbec nesednul. Hlavně to, že z Malfoye dělá rovnou debila; takové věci by podsouvat neměl. Tohle se u těch profíků nedělá. Vyřešili jsme to tak, že to načetla manželka. Večer to četla dětem, tak jsem jí dal diktafon a pak jsem to já přes den poslouchal v autě. Kolik těch knížek je? Za rok se dostanu tak na pětadvacet. Mám rád, když knížka je napínavá, ale nemusí to být taková ta klasika, že je zápletka a postupně to roste. Může to být všelijak. Vzpomínám si takto na *Květy z půdy*; to bylo pět knížek. Tam je to uděláno tak, že napětí postupně narůstá. Nebo *Strach v hrsti prachu* – tam je to přesně obráceně: po pěti minutách už jsi napjatý jak špagát a to trvá celou další dobu. Mám rád i třeba ságy. Odbornou literaturu, co se týká programování, to si musím číst normálně.

Čtenářské rituály? Něco jsem už říkal, třeba to, že dokážu poslouchat při lehčí práci. Když jsem doma, tak čtu; u postele mám pořád něco. Děti mě zásobují. Teď mi Klárka dala *Hladové hry*. Předtím mi ale pustila film, aby mě navnadila. Jinak tam mám *Chatrč*, ale tu čtu už přes půl roku. Začnu číst úplně nadšený, že za večer přečtu půlku knížky, ale po pěti stránkách už to nejde. Zadrhne se to; už mi to dělá problém louskat. To si musím vzít nějaký časopis, třeba odebírám *Koktejl*, tam vím, že je to na dvě stránky. Když mám knížku, tak kolikrát dopředu listuju, kde je konec kapitoly, kolik ještě musím vydržet. Knížka, ke které se vracím? To je *Detektiv* od Arthura Haileeho. Čas od času si to pustím. Ten *Strach v hrsti prachu* taky. Napsal to John Ives, což je ale pseudonym autora, který napsal víc než sedmdesát knížek a který má pseudonymů víc než deset. Je to krátká knížka – osmihodinová. Taky se vracím k *Pravidlům moštárny* od Irvinga. Viděl jsem film, který se mi hrozně líbil, ale ta knížka je ještě mnohem lepší. Z té knížky jsem byl úplně unešený a šetřil jsem si ji. Nepustil jsem si ji k programování, abych nepřišel ani o slovo.

Rád jsem v obraze, co čtou děti. Ale i v hudbě. Nikdy jsem nesnášel, když dospělí neposlouchali hudbu svých pubertáků a říkali, že to není kvalitní. Když mi děti něco doporučí, tak to beru vážně. Třeba ale *Harry Potter* se nám moc hodil, protože to bylo v době, kdy děti vyrůstaly. A právě výchovné problémy, které člověk s dětmi má, tak mohl

poukazovat právě na tuto knížku, protože sám Harry Potter taky nebyl černobílej a Malfoy taky nebyl vždycky zlej. Bylo to takové hodně ze života. A i v ostatních knížkách ukazovat, že když jim někdo ublíží, že odpuštění je možné. Vůbec ve výchově jsme se mohli hodně odvolávat na knížky.

Média. Počítač je pro mě pouze a jedině pracovní nástroj: programování, posílání mailů, ale žádné diskuse, nic. Nechápu, když dcerka si pustí počítač a sedí tam celé dopoledne, co tam vlastně dělá. Pro mě je to španělská vesnice. Ráno si pustím internet, podívám se na *Seznam*; tam jsem tak tři minuty, pustím si maily, pustím si banku, protože kupuju podílové fondy, tak koukám na to, jak to kleslo. Jednou za tři dny si pustím Facebook; máme s manželkou společný profil. Podívám se na prvních deset záznamů; zjistím, že mě nezaujalo vůbec nic, tak to zase hned vypnu. Televize mě nebaví, protože v době, kdy většina pořadů je na internetu, tak můžu chodit do archivu. Jen večer se někdy díváme na zprávy; maximálně tak dvakrát třikrát týdně, častěji ne. Na sport taky ne, protože tam je pořád jen fotbal nebo hokej. Rozhlas taky ne. Než jsem začal poslouchat knížky, tak jsem ho poslouchal hodně, ale na něm mi vadí, že na soukromých stanicích jsou reklamy a na Radiožurnálu jsou starý písničky. Jsou tam pěkné informace, ale jakmile tam pustí Zagorovou nebo Gotta, tak to vypínám. Noviny? Odebírali jsme *Lidovky*, ale ty jsme přestali odebírat. Spíš je četla manželka; já jsem se k tomu moc nedostal a připadalo mi, že si čtu jen poslední stranu. Dcerka odebírá *Respekt* a já odebírám *Computer* a *Koktejl*. *Computer* ale hlavně proto, abych byl v obraze. V práci si pouštím hudbu, to když jsem tam sám. Když jsem tam s kolegou, tak neposloucháme nic. Když jsem s dětma, tak jsme spolu. Od malička jsem je vychovával tak, že sluchátka je možno mít v uších, jenom pokud jsem sám. Když jsou dcerky přes víkend doma, tak mají většinou pro nás připravený nějaký film – odněkud staženej. Pustíme si dataprojektor, otevřeme si flašku vína, nakrájíme si sejra a díváme se.

podnikatel (rodinná firma), 51 let, Liberecký kraj

nahráno: 5. 11. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1963. Z prvních šesti let si nepamatuju nic. Fakt, absolutně si nepamatuju vůbec nic. Matka dělala v Severce, což je podnik, kde se šilo. Jinak mamka je ze Slovenska. Táta byl vyučenej prodavač-drogista, ale potom dělal řidiče ČSAD... pak začal dělat ve stavebním družstvu zásobování. Moc s knihou jsem je neviděl, spíš máma. Knihovnu jsme doma měli z takových knih, co kdo někdy dostal, nebo se to plnilo knihama, co jsem dostával já nebo ségra. Babička z tátovy strany četla, ale jenom v němčině, protože jsme napůl německá rodina, sudetská. Od ní jsem nějaký knížky nedostával. Jinak žádný předčítání ani vedení ke knížkám ze strany rodičů nebylo.

Do školy jsem šel v roce 1969, číst jsem v té době neuměl. Číst jsem se naučil pravděpodobně bez problémů. Tím, jak jsme se přestěhovali z Mimoně do Lípy, tak jsem najednou neměl žádný kamarády. Tím, jak jsem se nemohl setkávat z původníma kamarádama, tak se mi to první období vymazalo z paměti úplně. Vzpomínám si na jednu učitelku, která nám dávala nějaký dárky, byla velice sympatická a navíc byla ještě poznamenaná těma Rusákama. Když jsme se přestěhovali do Lípy, tak tam všichni byli v Pionýru a já jsem ani nevěděl, co to je. Takže mi hned uvázali šátek a dělal jsem nějaký slib. Vzpomínám si, že v tom, co jsme četli, proběhla *Honzíkova cesta* a takový ty věci.

Na prvním stupni nás zavedli do knihovny a tam jsem chodil hodně dlouho. Ze začátku jsem si tam hledal nějaký ty dětský knížky. Měl jsem kamaráda o dva roky staršího, kterej vždycky řekl, co je dobrýho. Víím, že jsem docela brzo začal číst mayovky a takový ty věci. Kazilo mi to akorát oči, protože jsem si vždycky musel udělat takovou tu baterku s gumičkou. Rodiče zaveleli v osm hodin spát a já jsem si ještě pod dekou četl. To se mi líbilo... ty dobrodružný příběhy. Potom jsme si i hráli na indiány. Samozřejmě mě neminuly verneovky a český fenomén Troska. Ta trilogie *Kapitán Nemo*, nebo jak se to jmenovalo, to se mi líbilo. Myslím si, že to bylo i hodně povedený technicky. Tenkrát mě to bavilo, ale potom, když už jsem byl na střední škole, tak jsem tu science fiction nečet, už mě to nebavilo. Myslím si, že ten Troska je tak pro děti.

Že by přede mnou rodiče nějaký knížky zamykali, to ne, takový knížky, třeba anatomický atlasy, to u nás ani nebylo. Spíš jsme to řešili takovým tím povídáním mezi sebou. V tomto období jsem hodně četl knížky o sportu, třeba *Zlatá kniha fotbalu*, *Zlatá kniha hokeje*. Ty

sportovní knížky mě chytly taky proto, že jsem znal všechny olympiády a světový šampionáty, všechny rekordy v atletice. Pravidelně jsem si kupoval časopis *Kino*. Nějakej předěl mezi dětskou a dospělou literaturou, to bylo až na střední škole.

Na střední školu jsem začal chodit v roce 1978; byl to gympl. Tady byly už čtenářský deníky. A jako většina lidí jsem se to snažil tak nějak obejít. Opsal jsem to z těch záložek nebo z předmluv a závěrů. Když jsme se dostali do takovýho toho období 19. století, to bylo asi ve třetím ročníku, tak tam mě to začalo opravdu hodně bavit. Četl jsem úplně všechno – Zola, Stendhal, Balzac. Od každýho jsem něco přečetl. Bylo to takový období života, kdy se říká, že člověk zkoumá všechno. Zajímaly mě v té době i různý náboženský a filozofický směry. To byly takový spíš počátky, protože to vyvrcholilo na vysoký škole. Byli jsme omezený knihovnama. Absolutně nikde nebyla zmínka o literatuře samizdatový a zakázaný. Vůbec jsem v té době nevěděl, že něco takovýho existuje. Nikdo o tom z mých spolužáků ani jejich rodičů nevěděl. Tady, v Český Lípě, vůbec. Ta třída taková nebyla... v podstatě ani celej ročník. Na vysoký škole to bylo úplně o něčem jiným.

Maturoval jsem v roce 1982. Pak jsem šel na vysokou do Prahy na zemědělkou, studoval jsem ekonomku. Tam to bylo hodně jiný, protože tam byla řada lidí z Prahy, kde ty gymnázia byly úplně jiný, otevřenější. Takže jsem byl najednou zavalenej těma knížkama. Třeba vyšla nějaká knížka u Škvoreckýho v Sixty-Eight Publishers a my jsme ji měli. Mezi spolužáky jsme měli jednoho, co chodil do třídy s mladejma Formanama a dcerou Chytilový. Jeden zase, kde byl Battěk, signatář Charty 77. Prostě takový tam byli lidi. Je jasný, že ty zdroje od nich byly ohromný. Probíhalo to tam velice rychle, utvořila se parta... A nebylo to v každým ročníku. Ve třetáku jsem propad, cíleně, a tam už to nebylo. Co mi z toho nejvíc utkvělo? Asi Škvoreckýho *Inženýr lidských duší* a od Kundery *Nesnesitelná lehkost bytí*. Kundera se mi líbil takovým tím pojetím literatury... že tam je hodně filozofickejch prvků. A nad každou větou se musí člověk opravdu zamyslet. Četl jsem i další jeho knížky, včetně *Žertu*, ale ta *Nesnesitelná lehkost* bylo něco, čím jsem byl strašně překvapenej. A *Inženýr lidských duší*? Takovou tou lidskostí, příběhem a taky symbolikou. Jak třeba srovnává *Šarlatový písmeno* s nacismem. Jak ve středověku se dával cejch, když žena měla nemanželský dítě, a za nacismu to byla židovská hvězda. A jak to přednáší americkej studentům. Hodně jsme taky chodili na filmy, hlavně ze šedesátých let... a pak se vedly diskuse se spolužákama. Třeba co to byl ten *Bláznivej Petříček* s Belmondem. Co se týče školy, tak dneska vidím, že z toho, co

jsem se naučili, dnes neplatí nic – třeba plánovaný hospodářství nebo to pojetí zemědělství, takový to velký, mega.

Když jsem skončil školu, tak jsem zjistil, že z celé školy mi nejvíc dala četba *Kmotra*. Tam je úplně jasný princip, jak se má člověk chovat... že se má starat o rodinu. A taky jak měli vytvořenou strukturu – organizační i motivační. Třeba si vzpomínám, že jsme byli na návštěvě Slušovic, kde se nám hodně věnovali, i Čuba se nám věnoval... To byla zase dobrá škola z ekonomiky, hlavně z motivace. To jsou dvě nejlepší věci, který jsem ve škole prošel. Sám mám dneska velkou rodinu, pět dětí, a mám takovou představu kmotrovskou... jako že každé dělá něco.

Taky musím říct, že na vysoké škole jsem dělal na kolejích knihovníka. Byla to jako brigáda: půjčoval jsem knížky, balil je. Po vysoké škole, kde jsme měli výborný prostředí, jsem zpětně trochu zanevřel na gympl. Třeba náš učitel češtiny byl asi docela dobrý chlap, ale říkám si, proč se někdo nezmínil, že tady bylo pár spisovatelů, kteří jsou docela slavný ve světě. To na tom gymplu neudělal nikdo. Já osobně jsem byl na gymplu nadšenej z Oty Pavla; tenkrát jsem od něj přečet skoro všechno. Někdy vás některý autor chytne a pak od něj přečtete všechno. Další takovej byl Hailey; od něho jsem četl taky úplně všechno. Třeba jeho *Penězoměnce* jsem četl teď podruhé a dá se to číst pořád. Z vysoké školy musím ještě vzpomenout *Doznání* od Artura Londona; dostal jsem se k tomu přes spolužáky. To se mnou hodně zacloumalo. Hlavně to, jak se tam líčí proces se Slánským, jakým způsobem se to realizovalo. To byla velká síla. Sestře jsem založil kopíráky do stroje... a že to musí přepsat. Ale jen některý pasáže, dvacet stran.

Něco o rodině. Poprvé jsem se ženil v roce 1988. Teď jsem ženatý podruhé. První manželka je spolužačka z vejšky, a to jsme četli oba dva hodně. S ní mám dva kluky. Jestli jsem je nějak vedl? Vedl jsem je ke čtení, ke sportu... všechno možný. Jeden je přes počítače, studuje matfyz, tak čte, čte normálně i beletrii. Ten druhý studuje management a ekonomiku, tak ten přečetl jednu knížku, a to bylo o fotbale. Ačkoliv jsem ho k tomu vedl, tak nečte. V druhým manželství mám tři děti – jedenáct, sedm a čtyři. A tam to probíhá dobře, manželka taky čte. Občas se shodneme. Třeba když já něco přečtu a líbí se mi to, tak že by si to mohla přečíst i ona. Dětem před spaním jsme taky četli. Jinak dcera, ta jedenáctiletá, čte dost, hlavně fantasy. A ta menší, ta je ve druhý třídě... a taky čte, hlavně pohádky.

V roce 1990, na přelomu ledna a února, jsem se vrátil z vojny. Tady musím říct, že jsem byl dva roky na vojně, poněvadž mě vyhodili z katedry. Ono to půjčování samizdatu a

zakázaných knížek mělo něco do sebe. Když jsem šel ke státnicím, tak moje zkoušení začalo slovy předsedy: „My o vás víme, že nemáte rád socialistické zřízení“. Takže jsem říkal: „Mám ještě něco odpovídat?“ Ale odpověděl jsem, vyhodili mě a to samý bylo s katedrou. Nakonec jsme podle Cibulkových seznamů zjistili, že v ročníku byli dva estébáci. Fakultu jsem sice ukončil s titulem inženýra, ale šel jsem na dva roky na vojnu. Vojnu jsem měl ale dobrou, byl jsem na letišti a zažil jsem tam takový docela veselý věci. Na vojně jsem četl. Byl jsem i docela často doma. Když byl Palachův týden, tak nám tam jeden lampasák vyprávěl něco o Havlovi, jak je špatnej a tak... tak jsem se přihlásil a řek, že je to taky docela dramatik, že píše o lidských právech. Ale musím říct, že ten lampasák byl dobrej, byl to bejvalej učitel, kterej to podepsal u vojáků... a chápal to. Ale je pravda, že na letišti, kde jsem sloužil, byla docela elita. Na vojně jsem čet hlavně beletrii, abych ten čas tam nějak zabil. Taky jsem začal chodit na kurs angličtiny, protože jsem předtím angličtinu nedělal.

Nikdy do té doby jsem nebyl motivovanej vydělávat peníze. Chodil jsem na brigády. Každěj se vrhal na podnikání, ale mě to vůbec netankovalo. Chodil jsem do knihkupectví a kupoval si knížky, který vycházely – Tigrida a všechno možný. Byl jsem spokojenej, že si můžu číst, že to už nemusím shánět. Jestli mě nějakěj economickej zájem potkal, tak až několik roků potom. Ještě v devadesátým jsem měl smlouvu se statkem, bral jsem od nich stipendium, ale pak jsem s tím skončil a nastoupil na Masnej průmysl Česká Lípa. Dělal jsem tam vedoucího úctárny. Povedl se mi tam privatizační projekt a do roka se ze mě stal náměstek. Stala se z toho soukromá firma, v níž jsem byl finanční ředitel. Během roku a půl jsme se ale rozhádali a já jsem odešel; odešlo vlastně celý vedení. Pak už začala taková ta kariéra. Na knížky už nebyl tak čas. Pak jsem pár měsíců tápal. Měl jsem vždycky představu, že budu placenej manažer, ale ty místa v roce 1992, 1993 nebyly; ty podniky byly ještě všelijaký. Být manažer je to nejlepší, co může bejt; máte velký peníze a nemáte takovou zodpovědnost. Nakonec jsem vstoupil do jedný soukromý firmy, kde jsem byl deset let. Tam jsme dělali nějaký věci do stavařiny: zabezpečovací systémy, garážový vrata a takový věci. A dnes už víc jak deset roků podnikám s manželkou. Máme zastoupení asi pěti firem ze světa, s japonskou, izraelskou. Trošku kolem zdraví, takový ty produkty; něco je do nemocnice, něco i pro domácnost. Fungujeme slušně.

Mám kamaráda, kterej má knihkupectví, a tam chodím pro knížky. Vždycky mi řekne, co je novýho. Já sám mám pár autorů, jsou to spíš špionážní romány, třeba z Izraele, takový věci mě dost baví. On už ví, co by se mi mohlo líbit... a vybírá mi taky pro děti. To je dobrý mít svého knihkupce, mít svého realitního makléře. Někdy mám takový období, že po něčem

šáhnu, a pokud mě to po pěti deseti stránkách nechytne, tak to odložím. V podstatě čtu ale jenom beletrii. Jestli i něco z ekonomie a tak? Jenom časopisy. Mám pár autorů, od kterých čtu všechno, třeba Steve Berry, je to něco podobného jako *Šifra Mistra Leonarda*, ale přišel s tím dřív. Pak třeba Daniel Silva, to je ta izraelská špionáž. Pak taky čtu Grishama, ale je na něm znát, že ty knížky chrlí... asi aby měl pravidelný honoráře. To jsou ale takový žánrovky. Teďka jsem měl pár knížek od Nesba. To se mi líbilo; hodně se mi líbila *Červenka*, protože tam mě zaujaly takový ty pasáže, jak to Norsko za druhý světový války taky nemělo jednoduchý. Spousta Norů bojovala za nacisty.

Čtu večer a s knížkou usínám, nemám pak takový problémy s usínáním. Ale čtu i na gauči. V zimě čtu víc, v létě to třeba dopadlo tak, že jsem za poslední prázdniny nepřečetl ani jedinou knížku. Ale v zimě přečtu třeba tři knížky za sebou během čtrnácti dnů. Někdy se mi stane, že mám třeba rozečtený i tři knížky a pořád se nemůžu do nějaký uvrtnat. To je ale málokdy. Většinou knížku vezmu a přečtu si ji. Teď jsem čet knížku, jmenuje se to *Skvělá budoucnost*, napsala ji nějaká Francouzka, která za to dostala cenu. To mě opravdu nadchlo. Je to beletrie – rumunská rodina, která má částečně židovský kořeny... a oni pak emigrují do Izraele. Je to zajímavě udělaný, prolíná se tam několik časových rovin. Většinou když mají knížky prolínání časových rovin, tak se v nich člověk neorientuje, ale tady je ta skladba knížky úžasná. Je to zachycená historie od padesátých let do současnosti. Někdy jsem ale unavenej. Člověk celej den kouká na ten počítač, takže se mi už ani moc číst nechce. Prolistuju televizní programy, jestli nebudou dávat nějaký film... Doma je to u nás tak, že knížky spíš doporučuju ženě já než ona mně. Teď jsem třeba přinesl *Aristokratku* a byla z ní nadšená víc než já. Já jsem se zase v poslední době bavil u *Stoletýho staríka*; přišlo mi to jako *Forrest Gump* a *Švejk* dohromady.

Mediální den. Začínám internetem. Podívám se na zprávy – *iDnes*, *iHned*, *Lidovky*... a taky Eurosport, abych si přečetl, jestli je něco nového s Liverpoolem, mým milovaným klubem. Facebooku jsem ale nepřišel na chuť. Televize. Na ČT 24 se podívám i během dne. Večer mě docela chytne občas nějaký ten *Hydepark*. Z časopisů čtu *Reflex* a *Forbes*, oba pravidelně, *Respekt* někdy. Rádio poslouchám jenom v autě. Papírový noviny jsem omezil, ale jednou za měsíc si je z nostalgie koupím. A když si nějaký koupím, tak *Hospodářský noviny*, furt je v tom ta moje profese ekonoma, a *Mladou frontu Dnes*. Tu sice považuju za takovej polobulvární plátek, ale ten výběr u nás není moc velký.

učitel biologie na střední škole, 50 let, Praha

nahráno: 17. 7. 2011 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1961 na Slovensku, kde rodiče pracovali. Do svých vysokoškolských studií jsem vyrůstal u Hradce Králové. Táta je lékař a maminka je ekonomka se středoškolským vzděláním. O tři roky mladší bratr studoval sochařskou školu. V dětství byla mamka s námi doma, protože tatínek dělal praktického lékaře na vesnici a v šedesátých letech nebylo moc pracovních příležitostí. Nyní si vydělám kolem jednadvaceti tisíc korun. Maturoval jsem v 1979. Odešel jsem studovat do Prahy, kde jsem od té doby zůstal. Absolvoval jsem v roce 1984 a pak jsem žil samostatný život „Pražáka“.

Rodiče mají docela velkou knihovnu – něco přes dva tisíce knih. V poslední době nakoupili nové. Tatínek miluje válečný román a „starou“, z mého pohledu, českou literaturu 19. století (Klostermann, Rais, Jirásek). To máma vůbec nečte. Máma se zajímá o vztahy mezi lidmi ve společenském smyslu – zajímá ji psychologický román a ženské čtení. Máma si většinou čte před spaním v posteli, když nemůže spát. Není to nijak extrémně náročná literatura, ale zase to není taková literatura, aby urážela svou vulgárností touhu po mapování vztahů. Táta odborné knihy v knihovně nemá. V knihovně je spíš beletrie. Pokud něco odborného má, tak odborné příručky má v práci.

Pamatuji se, že jsem se nemohl naučit číst. Rodiče říkají, že to není pravda, ale já si to pamatuju, jak mi to nešlo, jak se mi pletly písmenka. Na základní škole bylo pro mě hodně těžký naučit se číst. Trvalo mi to strašně dlouho, ale pak jsem četl pořád. Pamatuji se, že mě rodiče trestali tím, že jsem musel jít ven a nemohl jsem si číst, což byl protiklad proti bratrovi, kterej si nechtěl číst a kterej musel, a skoro nečetl. Máma nám nepředčítala, ale táta nám četl. Zatímco tvrdí, že bratr nechtěl poslouchat, tak já jsem vyžadoval četbu stále. Pamatuju si Karafiátovy *Broučky*, *Káju Maříka* a pohádky – Němcová, Hauff – ty měl tatínek a jsou dost temný. Máma měla Andersenovy *Pohádky*. Pamatuju si knihu od Jaromíry Kolářové, což jsou dost zvláštní pohádky – *O princí s bělostnýma rukama* – dělala se mu krvavá stopa na ruce, když mluvil s člověkem, který ho neměl rád, a pak se musel těma bílýma rukama propracovávat hloží. Všechno bylo těžký, temný, smutný. Žádný veselý pohádky si moc nepamatuju. – V roce 1967 se mi vybavují první vzpomínky na gramofonové desky s mluveným slovem, měli jsme *Spejbla a Hurvínka*. Televizi jsme už měli. Pro nás byla jedna pohádka v devět hodin v neděli a pak večerníček. V šedesátým osmým to nějak skončilo,

internet nebyl. Já jsem vyrostl na knihách. Táta nám četl před spaním a když jsme byli nemocní. To je moje velká vzpomínka – ležím s horečkou pod peřinama, táta hlídá, abych nevystřkoval nohy, a četl mi.

Svoji první knihu, kterou jsem četl, si nepamatuju. Asi to byly pohádky. Na základní škole jsme měli k dispozici *Rumcajse*. Chodil jsem na základku na vesnici, byla tam školní knihovna – asi tak třicet padesát knih. Pamatuji si, že jsem si z knihovny půjčil knihu o zvířatech. Vzpomínám si, že před šedesátým osmým jsem si četl v časopise o zvířatech – to byla první chvíle, kdy jsem si uvědomil, že by mě to zajímalo.

Základní školu si pamatuju až od páté šesté třídy a neuvědomuji si, že bysme museli něco číst. Mám pocit, že jsme četli čítanku. Když jsem se naučil číst, tak jsem hodně prošmejdil rodičovskou knihovnu. Bydleli jsme v Hoříněvsi, tam byla Hankova knihovna a ještě před šedesátým osmým jsem si tam chodil půjčovat knihy. Rodiče do knihovny nechodili. Ale už si nepamatuju, co jsem si tam půjčoval. Nevím, kdo mě tam vzal. Měli jsme školu naproti Hankově domu, kde byla knihovna, tak možná se školou jsme se tam dostali.

Když jsem byl asi v sedmé třídě, tak jsem objevil Máchův *Máj*. Byla to asi první kniha, která mě strašně okouzila. Vyděsila a přitáhla. Našel jsem ho v rodičovské knihovně. Já jsem si hodně četl o infekčních chorobách, protože tatínek byl lékař, tak něco přece jen doma bylo. Taky jsem vystrachal toho Máchu. Já si to pamatuju jako extázi. Nepamatuju se, že bych při čtení básní měl takovej ohromnej pocit jako tehdy. Základka mě vysílala na recitační soutěže, a to byly takový to „zpívám svět míru“. Já jsem se dobře učil, a tak to asi patřilo k bontonu, že ten, kdo měl dobrý vysvědčení, tak že by měl recitovat. Našel jsem si báseň od Šotoly a prosadil jsem si, že si ji budu říkat. Bylo to na základce 1973 až 1974. A diskvalifikovali mě, protože řekli, že tomu nemůžu rozumět a že mně to blbě vybrali.

Povinnou četbu na základní škole si nevybavuju. Měli jsme skvělého češtináře, často nám vyprávěl o knihách a nosil je fyzicky do hodin. Bylo vidět, že ho to baví. Na základce jsme četli *O letadélku Káněti* – to jsme četli v hodinách na pokračování ve škole.

Tajně jsem si četl všechno z knihovny rodičů. Ještě v devatenácti letech, když tatínek zjistil, že si čtu *Motýlka*, tak mi to zabavil, že to pro mě není. Hodně mi četbu cenzurovali, ale jen když přišli na to, že si to čtu. Četl jsem si, když jsem byl nemocný nebo večer, než si toho rodiče všimli. Večer jsem si pak nesměl číst, abych spal. Už v dětství jsem měl potíže s usínáním. Chtěl jsem si [večer] číst a nesměl jsem. Pak jsem si četl s baterkou pod dekou. Pamatuji si, že mě táta v sedmdesátém roce vzal poprvé do antikvariátu, který mě okouznil, a hned jsem si tam něco koupil, teda tatínek mi to koupil. Pak už jsem dostával peníze, abych si

mohl chodit do antikvariátu kupovat sám. To mi bylo asi tak dvanáct let. Takže jsem kapesné utrácel v antikvariátu. Kupoval jsem si biologii – odborné knihy úměrné k věku. Když mi bylo asi sedmnáct, tak jsem si koupil Nečasovu biologii za padesát korun, a to se rodiče hrozně hněvali, že to bylo hrozně peněz. Protože pět set korun bylo pro člověka živobytí na měsíc. Takže dát desetinu, to je jako kdyby dneska za knihu dva tisíce, což dám, ale za obleček by mně to bylo líto. Jak jsem se hrabal v antikvariátu, tak jsem bral jednu knihu po druhé. Prohlížel jsem si je. Listoval jsem si, a když jsem se začel, zaujala mě a šlo to – měl jsem na to peníze, tak jsem si ji koupil. Kupoval jsem si hodně biologie a hodně beletrie, kupoval jsem si i básně. Tehdy jsem se seznámil s Mirkem Kováříkem. Miloval Ortena, beatniky a Hraběte, to byla pro mě velká inspirace. Seznámili jsme se v antikvariátu, protože si zapomněl brejle a chtěl, abych mu přečetl nějakou knihu, která ho zajímala. A pak zjistil, že to nechce, řekl mi rok vydání a mě okouzilo, že to umí. Přes knihy jsme se seznámili. Říkal mi, kupte si *Jana ve smutku*, tady ho máte, to je první vydání, kupte si ho. Myslím, že mi ho i koupil, protože byl hrozně drahý.

První dospělá kniha – já mám pocit, že mezi patnácti a osmnácti jsem četl literaturu, kterou zpětně vidím jako náhradu za společenství, náhradu za přátelství – foglarovky, mayovky, verneovky. Protože jsem po tom toužil a nemohl jsem to žít v realitě, tak jsem si to pořád četl. Bydleli jsme na vesnici a byl jsem doktorský dítě. To už je samo vyčleňující. Měl jsem spoustu motorických handicapů, nebyl jsem moc sportovně nadaný – to bylo další vyčlenění. Klučičí party, fotbálky, hovory o holkách mě mýjely, protože jsem nikdy do vesnice moc nepatřil. Knihy byly ponořením do světa, po kterém jsem toužil a nemohl jsem ho mít v realitě. Verneovky a mayovky jsem měl od rodičů jako dárky k narozeninám a Vánocům. Od dětství jsem měl spoustu knih – mých vlastních a od malička jsem si budoval knihovnu. – Pamatuju si, že jsem četl hrozně nebezpečnou knihu, která se jmenuje *Hrabě Monte Christo*. Což mi rodiče nezakazovali, ale když jsem si to přečetl ve čtyřiceti letech, tak jsem se zhrozil, jak je to hrozný. Že je to kniha o pomstě. Verneovky a mayovky – to je (z dnešního pohledu) hrozná nuda, ale ve všech těch knihách jde o vztah a čestnost, spravedlnost a nápravu. O četbě jsem se bavil až na gymnáziu. Mezi 1975 až 1979 jsme se přátelili pár lidí ze třídy a já jsem i chodil ke kamarádovi, kterej měl ohromnou knihovnu a byla posunutá jinak. On miloval Bradburyho, Borgese a vlastně velkou oblast sci-fi, která mě zas až tak moc nezajímala, ale ta *Babelská knihovna* mě uchvátila. Mezi kamarády jsme si doporučovali knihy, mluvili o nich. Můj kamarád dělal fyziku, já jsem dělal biologii, takže to bylo odborný, ale k tomu nás zajímalo spoustu dalších věcí. Takže co jsme mohli kde načíst. – Když jsme

probírali Kafku, tak nám řekli, že to byl buržoazní debil. To mě zaujalo. Tak jsem šel do vědecké knihovny a tam byl k mání jen pro studenty filozofie na index, což znamenalo, že mi nebyl k dispozici – to je rok 1978. Rodiče byli a jsou hodně apolitičtí, takže si myslím, že nějakým způsobem, když mohli v šedesátých letech, tak knihy nesbírali a nekupovali. Ale nějakého Kunderu a Vaculíka měli, tak to jsem si přečetl. Ale to mě zas až tak moc nezajímalo, protože jsem měl starosti se sebou než se společenstvím. Že jsem byl hodně egocentrický a hledal sám sebe.

Na střední škole jsme měli povinnou literaturu, ale to bylo to 19. století, ty hrozné věci, co jsem nechtěl číst. Čtenářský deník jsem nepsal, respektive jsem musel až do školy na gymnáziu, a byla to strašná pruda. Nikdy jsem nečetl nic z povinné četby, vždycky jsem to vošolichal, opsal. Nepamatuju si, že bych něco četl. Jirásek, Majerová – my jsme měli tuhle literaturu. Fór byl v tom, že ta povinná četba byla podobná tomu, co četli rodiče jako povinnou četbu v padesátých letech, takže jsem to opisoval od mámy z čtenářského deníků – upravil jsem si to do své pusy. *Psohlavce*, *Kantůřčici* jsem prostě nechtěl číst. Dodnes mám k těmto věcem hrozný odpor. Na střední škole mě učitelé neinspirovali k četbě. Měli jsme skvělou češtinářku, která s námi dělala interpretace, a tu jsme bohužel měli jen dva roky. Před ní a po ní jsme to nezažili. To mě extrémně bavilo. Četli jsme báseň a pak jsme o ní hodinu mluvili. To byla také jediná učitelka, která s námi mluvila. Ptala se na náš názor a nechala nám ho říct.

Na střední škole jsem do knihovny nechodil, ale už jsem si kupoval spoustu knih – hlavně v antikvariátu. Ve čtvrtek ráno od šesti hodin už jsme čekávali u knihkupectví, v osm otvírali, abychom učekali jeden z těch pěti výtisků, když mělo něco vyjít. Už jsem navázal vztahy s knihkupcem, který pak rodičům říkal, ať nevstávám tak brzo, že mi knihu nechají. Chodil jsem každý týden. O knihách, které vyjdou, jsem se dozvídal v týdeníku *Nové knihy* – byl tam seznam všech, který vycházejí. Četl jsem si anotace a bavili jsme se s kamarády o tom, co četli a zajímalo je a co já jsem chtěl.

Dělal jsem češtinářský olympiády. Vyhrál jsem krajská kola. Dvakrát nebo třikrát jsem byl v celostátním kole. Bylo to týdenní nebo dvoutýdenní soustředění, kde bylo k dispozici spoustu stimulů a inspirací pro to, co číst, jak s tím pracovat – od vrstevníků a vedoucího, to tehdy dělal docent Oliva. Oni byly v dobrém slova smyslu ulítlí, takže to nebylo moc načinčaný, politický, jaký to bylo oficiálně na gymplu. Byla možnost si tam popovídat o dobrých knihách. Dozvěděl jsem se, co si mám koupit. Například když vyšel *Mistr a Markétka* v roce 1979 – já bych si Bulgakova nekoupil, protože je to Rus, ale věděl jsem, že to je dobrý, tak jsem si ji koupil a byl jsem hrozně potěšený. Patří mezi moje oblíbené knihy.

Sedmdesátý léta v televizi byly dechovky a estrády. Nejlepší, co bylo, byly pondělky – slovenské filmy – ty byly inspirativní. Já jsem si hodně četl i ve slovenštině, protože ve slovenštině vycházely lepší věci než v češtině. Myslím, že ve slovenčině vyšel Brautigan. To jsem četl nejdřív ve slovenštině. Pak mě okouzlovala Maša Halamová, protože v češtině jsou její básně nezajímavé, ale ve slovenštině jsem si to vychutnával.

Na vejšku byla jedna přihláška a já jsem se tam musel dostat, protože jinak bych šel na vojnu. Před přijetím se diskutovalo o brigádách, že by nám mohly pomoci, že jsme byli aktivní. Podstatné bylo, že jsem se dostal do Prahy do ohromných antikvariátů – Dlážděná, na Starém Městě. Když jsme skončili s prací ve tři odpoledne, tak jsem chodil po parcích a po antikvariátech. Vymanil jsem se z rodičovského dohledu a utratil jsem všechno za knihy. Když jsme byli na brigádě, tak jsem první týden utratil všechny peníze za knihy a pak jsem dva týdny neměl a jedl jsem suchej chleba, kterej jsem si nabral vždycky na obědě. Vzpomínám si, že jsem stál u výlohy před jogurtem a fakt mi tekly sliny a nemohl jsem si ho koupit, ale měl jsem knihy. Jedna z nich byla embryologie. Ale asi jich bylo hodně. Rodiče se vždycky hrozně hněvali. Paradoxní na tom je, že babička vždycky říkala, že tatínek všechny peníze na oběd utratil za knihy, a pak to projikoval a hrozně se zlobil, že já si kupuju knihy. V Praze jsem studoval biologii, bydlel jsem na mnoha kolejích. První rok dva jsem oplakával společenství z gymplu. Byl jsem rád s těma lidma, i když byli jiní, a jim nevadilo, že se do jisté míry vymykám. To na vysoké škole nebylo. Se dvěma třema lidma jsme se na vysoké našli, ale už jsem nikdy do žádného jiného společenství nezapadnul a žil jsem dost samotářsky. Když bylo teplo, tak jsem sedával na schodech z Viničné dolů na Albertov a tam jsem si četl, a když nebylo teplo, tak jsem si četl na koleji. Začal jsem chodit do kavárny, diplomku jsem napsal v kavárně Slávie. Na koleji to bylo obtížný. Jeden rok nás bydlelo sedmnáct na pokoji, to je dost. Hledal jsem klid pro čtení. To mi zůstalo do dospělosti. – Když nám předělávali dům, tak jsem si četl na hřbitově na Olšanech. Tam byl klid. Na vysoké škole nebyly žádné vztahy, žádný profesor, který mě ovlivnil. Jediní dva učitelé – pan docent Pacák nám při jedné chemické přednášce řekl, že si koupil knihu, která je tak skvělá, že si ji vzal do postele a že s ní spal v posteli. To je přesné vyjádření mého vztahu ke knize. Proto já dneska nemám čtečky. Elektronická podoba mě neláká, protože s tím nemám chuť spát v posteli. Je pro mě důležitý zážitek, jak je to udělané – vazba, papír, přebal, materiál, šustění, ta věc, ta hmotnost.

Absolvoval jsem v roce 1984 a učil jsem nejdříve na základní škole a pak na učňáku. Měl jsem spoustu volného času. Protože jsem chtěl učit dobře, tak jsem si četl. Učitel musí mít velký zadek, aby vyseděl četbu – to je to, z čeho on učí, to, co učitel ví, nezíská výzkumem, ale četbou a přemýšlením a zkušenostmi. To jsou tři hlavní zdroje. Takže já jsem věděl, že musím hrozně číst, abych mohl dobře učit. Pro mě nebyl rozdíl mezi školou a prací v četbě – já jsem četl hodně na škole a možná pak ještě víc jako dospělý jako učitel, protože jsem věděl, že to musím hodně načíst, abych měl z čeho učit. To mi zůstalo dodnes, i když nevím, odkud se ta touha bere. Pravda je, že už tak nečtu a už umím taky nad knihou usnout, což jsem do čtyřiceti fakt nechápal, jak se někomu může stát. Ale pořád tu touhu mám a pořád si čtu. Chtěl jsem být učitel a už tehdy mi bylo jasné, že jsem nikdy nechtěl být fachidiot. Nikdy jsem se na nic nechtěl specializovat a nikdy jsem nebyl v ničem moc dobřej, ale byl jsem dobřej na mezioborové vztahy. Už na vysoké škole jsem četl nejen biologii, ale také medicínu, toxikologii, četl jsem taky sci-fi, beatniky, Wilda, Bulgakova, o překládání, o literatuře i teoreticky. Musel jsem se zabývat i chemií a fyzikou, ale hrozně mě zajímala i psychologie a psychiatrie. Celej ten konglomerát, který využívám jako zdroj a nástroj pro práci ve škole. Vždycky se děti smějou, protože se mě ptaj, jestli se můžou na něco zeptat, že to není biologie. A já se vždycky směju, protože všechno je biologie, bios je život, tak všechno je biologie. Hodně věcí mě zajímá. Nezajímá mě karburátor a donedávna mě nezajímala ekonomie a právo, ale teď mám pocit, že bych si chtěl také něco přečíst.

Pro mě revoluce v roce 1989 znamenala, že se mi otevřely knihy, které mi byly nedostupné. Veškerá esoterika, filozofie. Třeba Kafka byl ohromný zklamání. Mě Kafka strašně nudí, protože to, co popisuje, je moje každodenní realita, tak já si o tom dál nechci číst. To bylo zklamání. Předtím jsem se k němu nemohl dostat, ani v antikvariátech. Protože když ho tam někdo dal, tak ho ani nedali do regálu a už si ho vzali nebo to bylo hned pryč. Kafku jsem ani v antikvariátu nekoupil. V antikvariátech jsem sehnal před revolucí – z odborné literatury – klasiky – Dostálův *Klíč k úplné české květeně*. Kuchařky taky neexistovaly. Na ty lidi stáli fronty, ale to zas mě tehdy tak moc nezajímalo. Víím, že velké potěšení jsem měl, když jsem objevil v antikvariátu Bradburyho, protože toho jsem nikdy neměl, rodiče ho neměli a měl jsem ho půjčeného od spolužáka. To mě potěšilo. Antologie jako *Vlak do pekla* a *Tichá hrůza*. Revoluce pro mě znamenala velký sled psychologie, filozofie, Jung, Freud. Ty indexové knihy s politickým znamínkem mě asi minuly. K tomu jsem nikdy netíhl. Možná kdybych je měl k dispozici v pubertě, tak by mě zajímaly. Já jsem třeba ani jednu nepřečetl ani jednu

knihu od Remarquea, protože jsem se k tomu v pubertě nedostal. Teď čtu *Harryho Pottera*, ale Remarquea ne. Esoterika, filozofie, náboženství.

Už před revolucí jsem si koupil Bibli, kterou jsem hrozně chtěl. To byla kniha, o který jsme věděli, že existuje. A já jsem se na ni nikdy nemohl podívat, až jsem si ji koupil v antikvariátu. Za tři sta korun a měl jsem na měsíc pět set korun. Byla snad psaná i frakturou, tak se mi to i špatně četlo, ale přesto jsem si ji koupil. Něco jsem si vyhledával, co jsem potřeboval k Bibli, v knihovně. Teď už čtu Bibli potřetí nebo počtvrtý, každý den. Když se máme bavit o knihách, které mě poznamenaly nebo pomohly... když řeknu, že to byla Bible, tak to zní hrozně ideologicky. Ale z mého osobního příběhu a osobního vnitřního prožitku je pro mě Bible hrozně důležitá. Ten Ježíšek je důležitý fenomén a exupéryovská *Citadela* a nakonec i ten *Vinnetou* a *Chata v Jezerní kotlině*. Všechno je to příběh o někom, kdo se snaží být vstřícnější a dobřejší. Nedokážu explicitně přesně říct co a jak, ale mám pocit, že čtení Bible mě ovlivňuje. Cítím, že mě to mění, že to několikanásobně čtení mění moji osobnost. Teď si právě čtu tak, že si čtu tři překlady najednou – jeruzalémskou, kralickou a ekumenickou. K tomu mám hebrejskou, řeckou a latinskou a tam si dohledávám, když mi něco není jasné. Nikdy jsem nebyl ortodoxní katolík. Rozčilujou mě kněží, protože kecaj, ale já jsem vlastně amatér a milovník. Já si osobně myslím, že jsem hluboce věřící, ale nemůžu víru sdílet ve společnosti, které se mi běžně nabízí.

Po revoluci jsem si kupoval všechno. Já mám asi devět tisíc knih a mám seznam svých knih. Tisíc knih jsem daroval škole, takže to bylo zhruba deset tisíc. Ty jsem si převážně koupil po osmdesátém devátém. Moc si nepamatuju, že bych si nekoupil knihu, po které jsem opravdu toužil. Ale pamatuju si, že jsem místo kávy pil meltu a že jsem měl prostě vodu. Raději jsem všechno dal za knihy. Neumím si představit, že bych si koupil kalhoty za tisíc korun, ale umím si představit, že si koupím knihu za tři tisíce, když se mi líbí nebo když po ní toužím. Koupil jsem si *Codex Seraphinianus* za dva a půl tisíce, což je kniha, kterou nelze číst. Přemýšlel jsem, proč jsem to udělal. Dělá si z toho srandu, že mám konečně knihu, kterou si nemůžu přečíst. Ale je to nějak hlubší. Ta kniha je zajímavá jako věc. Poslední úlovek, z něhož jsem nadšený.

Pravidelně nakupuji v knihkupectví. Mám rituál, jednou týdně jedu k Maťovi, což je velkoobchod s knihami, a cestou se stavím v Luxoru a v antikvariátech. Kdysi jsem chodíval k paní Bednářové do Celetné, ale po polovině devadesátých let jsem se stal podnikatelem, protože doučuju, a tím se mi otevřel vstup k Maťovi a k nákupu knih s určitou slevou. Jsem

členem čtenářského klubu. Byl jsem jeden z prvních členů hned na začátku devadesátých let, protože to bylo se slevou, a to pro mě bylo důležité.

Mám pocit, že nyní utrácím za knihy tak padesát až sedmdesát tisíc ročně. Už vím, že všechny knihy už nepřečtu. Já jsem začal budovat knihovnu v době, kdy nebyl internet. Knihovna je pro mě vlastně externí inteligence. V době, kdy nebyl internet a někdo něco potřeboval, tak se mě zeptal a já jsem to rychle našel, protože jít do knihovny znamenalo, že tam hodinu jdete, dvě hodiny to hledáte a oni vám pak řeknou, že ta kniha je půjčená. Jako Kuhnovy *Vědecké revoluce*. Na ni jsem čekal rok, než na mě přišla řada. A takhle to bylo se všemi zajímavými knihami. Vytvořil jsem si knihovnu jako nástroj – od latinských slovníků přes encyklopedie. Prostě všechno, co jsem potřeboval, od beletrie až po odbornou literaturu, byla to ohromná databáze, kterou jsem mohl kdykoli použít. Knihovna pro mě nebyla atraktivní, protože to nebylo hned k dispozici.

Chodil jsem do knihovny jako gymnazista, potom jako vysokoškolák, když jsem potřeboval. Já jsem studoval ještě v osmdesátých letech. Dneska si neumím představit, že by si student koupil všechny učebnice, který potřebuje, protože je jich hrozně moc a je jich ohromná nabídka a knihovny fungují. Ale za nás, pokud to byla dobrá kniha, tak ji měli jednou dvakrát, a to bylo nedostupný. Všechny učebnice, který byly k dispozici, byly vlastně skripta a byly relativně dostupný. Bylo jich hrozně málo a z ciziny vlastně moc nebyly, takže nebylo obtížný nechodit moc do knihovny a pořídit si jako student základní databázi. Dneska si myslím, že to student nemůže prostě zvládnout, ale nemusí, protože má internet a knihovnu, která je uživatelsky vstřícnější.

Žiju v knihovně. Teď jsem se přestěhoval, takže už mám větší byt, ale dvacet pět let jsem spal v knihovně – ve velkém fochu knihovny – by se dalo říct – jsem měl postel. Nejdříve jsem si na hřbety knih psal čísla a měl jsem seznam, ale od toho jsem odstoupil. Vytvářel jsem si spoustu systémů, který se vždycky ukazovaly jako problematický. Vždycky jsem chtěl knihy řadit obsahově, ale místo mě donutilo je řadit mimo jiné i podle velikosti. Ale teď jsem konečně přišel na systém, kterým se orientuju, ale je to bohužel systém použitelný jen pro mě. Knihy mám jako instrument pro svou učitelskou práci, a protože si pamatuju, jak biologii učím, tak mám knihovnu seřazenou obsahově způsobem, který odpovídá tomu, jak učím jednotlivá témata ve škole.

Za socialismu vycházely *Nové knihy*, což bylo sledovatelné. Ale teď už jich vychází tolik, že než bych se tím probral... Na to nemám ani chuť, čas ani prostředky. Velký zdroj je pan Maťa. Udělá jakoby předvýběr. To je velkoobchod s knihami a hodně z toho, co on vybere, mě zaujme. Jinak chodím po knihkupectvích, kde se dívám, co vystavujou v novinkách. Někdy si procházím i regály. A chodím do různých knihkupectví – od obskurních po velká, jako je Luxor nebo Academia. Přece jenom znám spoustu lidí, kteří se knihami zabývají, takže mnoho knih mám od přátel.

Harryho Pottera jsem listoval u Bednářové v novinkách, když vyšla kniha poprvé. Byl jsem na rozpacích. Pak se o tom zmiňoval jeden můj student, a dokonce mi věnoval první díl. Hned první stránky mě nadchly. Potterovský vztah k mudlům – to je něco, co řeším celý život – v tom vidím jisté podobenství. Když jsem přemýšlel, který knihy jsou pro mě důležité, tak ty pohádky.

Knihy, které mám u postele, to je *Harry Potter*, *Narnie* od Lewise, Tolkien, Exupéry, Ende a *Nekonečný příběh*. Mám pocit, že pro děti se hluboké příběhy píšou líp než pro dospělé. Byl jsem fanoušek *Harryho Pottera* – koupil jsem si ho o půlnoci. Bývalo to tak, že o půlnoci se začal prodávat. Já jsem tam už v jedenáct byl a o půlnoci a deset minut jsem už měl knihu. Začal jsem číst v tramvaji a přečetl jsem ji v kuse – až do další půlnoci. *Harry Potter*. Není to jenom chytrý. Brumbál je jeden z mála lidí, který si může dovolit říct: „Láska, Harry, láska.“ To už si dneska nikdo nedovolí a Brumbál si to dovolí a je úžasný, že je kniha, kde se tohle může dít, a já to takhle mohu citovat. Vloni jsem od dětí dostal tričko s fotografií Brumbála a s textem: O tom, jací jsme, nerozhodují naše schopnosti, ale naše volby – to je pro mě celá genetika. Děti vědí, že mám *Harryho* rád. Když chci ticho, křiknu *Sonorus*, používám repliky z knih.

Já spoustu věcí potřebuju číst kvůli dětem – třeba *Kuky se vrací* jsem přečetl kvůli dětem. Spoustu knih nebo filmů potřebuju vidět, protože se všechny děti na to dívají nebo o tom vědí a pro mě je to možnost, jak udělat ilustraci a něco jim přiblížit. *Matrix* všichni viděli, takže když řeknu – to je matrix, už nemusím vysvětlovat, co to znamená, protože to všichni vědí. A ví to ne v poučce, ale v příběhu, na kterej emocionálně odpověděli, takže se dovolávám mnohem hlubších vrstev psychiky, než kdybych si to měl nadefinovat.

Já si fakt čtu pořád. Jeden můj student mi řekl: „Pane profesore, já jsem přemýšlel, co vy vlastně pořád děláte, a vy si asi čtete, vidíte?“ Čtu si v tramvaji, když někam hodinu jedu. V tramvaji buď spím, nebo si čtu. Protože nemůžu spát ráno, tak brzo vstávám, tak než jdu do školy, tak si hodinu nebo dvě čtu. A teď jsem si zvyknul, už asi pět let, hodinu nebo dvě číst

Bibli. Když mám hodně času, tak si čtu. Odpočívám tak, že měním knihy. Takže si čtu třeba lingvistiku, a když už jsem unavený, tak to vystřídám beletrií nebo s biologií nebo s kuchařkou. Takže si dovedu číst opravdu hodně. Ke knihám se chovám hnusně, čmárám do nich, píšu do nich, dělám si poznámky, občas s nimi házím, dávám si na ně hrnek s kafem. Mám knihy, který fakt ctím – jako Jungovu *Červenou knihu*, Bibli za deset tisíc. Jinak je to pro mě instrument. Knihy chápu jako možnost být s lidmi, se kterými nemůžu být. Pro mě číst si knihu znamená být s lidmi. Je to i moje práce, i mě to zajímá. Buď mluvím s knihami, nebo mluvím s lidmi.

Hory i moře mě vzrušují, hodně chodím, i sám, protože si potřebuju vychodit věci z hlavy a urovnat si to. V padesáti letech jsem si koupil první pohovku. Do té doby jsem si četl na zemi. Pohovka je opravdu moje oblíbené místo, protože už mě nebolí zadek. Jako dítě jsem si čítával vleže nebo u vody, ale teď mě bolí záda a už musím mít brejle. Na záchodě si nečtu, protože můj tračník mi umožňuje se příliš nezdržovat. Ve vaně bych si chtěl číst rád, ale nedokážu mít suchý ruce.

Za týden přečtu tak dvě knihy. Všechno čtu tak, abych to mohl použít v biologii – ať je to beletrie nebo psychologie nebo religionistika nebo biologie. Já dělám to, co chci. Jsem velmi konzistentní, protože nic jiného nedělám. Všechny moje koníčky, všechna moje profesionalita, všechna má osobní touha je vlastně totéž. Takže já když pracuju, tak dělám to, co chci a je to můj koníček, a v tom je i můj odpočinek. Proto to vlastně vůbec nerozlišuju.

Noviny jsem nikdy nečetl. Jediný, kdy jsem četl noviny, bylo měsíc před přijímačkami na vysokou školu, abych věděl, co se děje v socialistických a imperialistických zemích. Teď je zpozvdálí sleduju. Mám vystřihovací službu. Rodiče hodně čtou noviny a časopisy, vytrhávají něco, co si myslí, že by mě mohlo zajímat. Ale spíš si čtu v knihách. Zajímá mě fotbal jako sluneční mýtus, ale jako sport vůbec. Extrémně mě to nudí. Nekupuji si deníky, noviny. Na internetu se teď pohybuju.

Uvědomil jsem si, že jak jsem hodně načetl a knihy mám při sobě, tak věci najdu rychleji než kolega na internetu. Ale když hledám jednotlivost, tak už jsem líný a přes internet je to nejjednodušší. To se nabízí i mým studentům, ale přes internet se nedostane struktura.

Pravidelně nesleduju žádný blog nebo zprávy. Když zaslechnu, že je nová bakteriální choroba, tak pak cíleně vyhledávám. Poslouchám rádio nebo televizi.

S internetem pracuju každý den. Maily, vyhledávání informací – internet pro běžný provoz. Mám k informacím dost neúctu. Jak stárnu, tak je to čím dál intenzivnější. Mě zajímají velké struktury a celky a ty opravdu spíš dávají knihy. Zajímavosti najdu, ale ty syntézy, to už přes

internet nedokážu najít, je-li to tam. Přes internet jsem si koupil knihu, respektive jsem poprosil svého přítele, protože se musela platit v eurech – *Codex Seraphianus*. To byla jediná kniha. Při nákupu musím mít knihu v ruce. Anotace mě navede, ale mnohdy mě kniha zklame nebo je anotace nezajímavá a kniha je dobrá. Musím ji vidět. Potřebuju si knihu ošmatat. Na Amazon se dívám na knihy, který bych si koupil, ale nemůžu si je dovolit. Využíval jsem služeb knihkupectví Anagram, přes který jsem si objednal třeba slovník hieroglyfů nebo v angličtině novou systematiku bezobratlých. Nebo když jedu do ciziny, tak si vozím knihy, což je bizarní, protože jediný jazyk, kterým opravdu vládnu, je čeština – to jsou většinou odborné knihy nebo obrázkové.

Nemám žádnou nejoblíbenější knihu, ale napsal jsem si několik knih, který mě v životě ovlivnily a ke kterým se vracím. Kniha pomůže buď inspirací, nebo radou, anebo tím, že je jako surogát – že to, co člověk nemá, tak si o tom může alespoň číst – je to most přes období, kdy to v realitě není možný. Pro mě to byla Bible, Rowlingová, Tolkien. Ale dostal jsem se v osmdesátém pátém k Hessemu – *Stepní vlk*. To byla od něho první kniha a Slováci vydali pohádky od Hesseho už snad roku 1984 – *Posel z jiné hvězdy*, a to mě hrozně ovlivnilo. *Siddhártha* Hesseho, *Narcis a Goldmund*, *Zeyer Tři legendy o krucifixu*. Důležitý autor byl pro mě Saroyan. Toho mi objevil Horníček, protože on o něm psal, takže jsem si ho chtěl najít. Později jsem objevil u Chestertona – úcta k realitě i ve všední podobě. Exupéry, Wildovy pohádky, Bach – *Racek* a tak. Objevil jsem zajímavým způsobem Vondru – kolegyně vyhodila ze školní knihovny *Šach Mat* – je tam text, který je analogie *Racka* od Bacha, ale dávno předtím – akorát srdceryvnějším způsobem. Od Coelho mám rád *Alchymistu* – ale to bylo v době, kdy ho lidi ještě neznali. Přišel jsem do knihkupectví, první vydání bylo hodně barevné, viděl jsem ho jenom jako hřbet a takhle jsem po něm šňápnul. Moje kolegyně říkala, že už nemůže číst, protože on ji nemiluje a ona ho nemiluje nebo ona ho miluje a on ji nemiluje. Ale musím říct, že dvě knihy, který mě úplně uchvátily a u kterých jsem to nepředpokládal – *Alexandrijský kvartet* od Durrella a *Konec světa* od Murakamiho – ty se mě dotkly.

Sám jsem napsal knihu – sám jsem autorem. Kniha je vedená pod pseudonymem a je kontroverzní, takže moje ego moc nenasytila, ale ukazuje můj vztah ke knihám intimněji. Součástí toho, co dělám, je i ta kniha – nejenom že si ji čtu, ale také ji vytvářím. Chci napsat knihu – měla by to být učebnice biologie, ale biologie jako smyslu života. Součástí budou kuchařský recepty, kabala, etymologie – taková *Bábelská knihovna*. Hrozně rád bych měl

knihu o všem – tu asi napíšu já, protože žádnou takovou nemám. Člověk se musí snažit, aby tu celistvost pojal. Ale jak stárnu, tak je ta touha taková jemnější. Nekonečný příběh je zajímavý v tom, že si kluk čte knihu a pak si vymění role a objeví se v knize a to, co bylo umělý svět, je vlastně reálný. Mám pocit, že to, co se píše v těch knihách, je to reálný – pokud je to možný. Nejde mi o literaturu faktu. *Harry Potter* je mnohem víc pravda než mnohá literatura faktu. Kratochvíl napsal, že pravda pohádky o *Perníkové chaloupce* se neřeší tím, že se podnikne archeologická výprava, která by hledala základy perníkové chaloupky. Ta pravda přes pohádku jakoby vymyšlenou je mnohem reálnější než mnohý popis reality. A když kniha píše o světě, který je možný, tak je pro mě reálný. Moc nerozlišuji mezi tím, co je knižní a co je reálné. Mně to splývá. Moje touha je pomocí své knihovny napsat vlastní knihu, která by obsáhla všechno to, co je skutečné. Já nejsem originální myslitel, ale umím sestavit nezvyklým způsobem ty knihy, který jsou. Možná jsem knihovník – v tom smyslu uspořádání skutečnosti.

mzdová účetní, 49 let, HL. město Praha

nahráno: 7. 10. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem v roce 1965 v Praze. Celou dobu tam bydlím. Jsem Pražka a taky se za to nestydím. Tatínek rozvážel balíky na poště. Maminka byla úřednice. Úředničila na různých místech; taky byla chvíli na poště. Mám ségru – o dva roky mladší. Taťka zemřel docela brzo; to když mi bylo nějakých čtrnáct patnáct. Zás tam ale byla ta naše babička, která ale vůbec nebyla žádná čtenářka. Matka četla hodně, protože v těch šedesátých letech ještě nebyla televize. Četla sobě i nám. Co četla? Asi všechno. Knížky si nekupovala; chodila do knihovny. Vždycky si přitáhla hromádku knížek. Otec? Myslím si, že ten nečetl. Možná tak noviny. Jestli se nám četlo před spaním, to si nepamatuju, ale když jsem byla nemocná, tak to jsem vyžadovala. Mamka nás vždycky zabalila do toho lajntuchu, naházela na nás peřiny a četla nám – hlavně pohádky. Babička, mamčiná maminka, nás hodně hlídala, proto byla hodně s náma. A asi nám i četla, ale ono je to tak strašně dávno, že si na to už moc nevzpomínám. Knížky jsme doma měli, ale asi ne nijak moc velkou knihovnu, asi tak kolem stovky knížek. Z těch úplně prvních knížek si pamatuju některý leporela, třeba s Ferdou Mravencem.

Do školy jsem začala chodit v roce 1971 do Grafický. Naučit se číst mi problémy nedělalo. A škola mě ani nijak nefrustrovala. Myslím, že jsem tam asi chodila ráda. Z prvního stupně si nic výrazného nevzpomínám; ani kamarádky, ani učitelky. Nevím, jestli jsme už tenkrát museli číst. Ale vzpomínám si na *Malýho Bobše*, toho jsme určitě museli číst.

Na druhém stupni jsem se zamilovala do *Třech mušketýrů*. Ty jsem si přečetla a opět jsem začala. Šli pořád dokolečka. Četla jsem je nejmíň desetkrát. Čím mě to tak přitahovalo? Krásně jsem se do toho vžila; ono je to tak nádherně napsané. A přímo v té knížce byly ještě takový obrázky, ale takový ještě poctivě malovaný. Měla jsem to tak, že jsem přišla domů a tím jsem odpočívala. Dneska si někdo třeba pustí nějaký přihloupkej seriál v televizi, ale já jsem měla *Tři mušketýry*. Nebo jsem taky četla *Old Shatterhand*. A dítě, to starší, to po mně zdědilo. Ale vůbec jsem třeba nečetla dívčí romány. Svoje čtení že bych jako někomu vyprávěla – to ne. Většinou ty holky řešily ve škole jiné věci. Z učitelů si pamatuju jednu paní učitelku z devítky, ale ta byla na matematiku. Každý ráno, když jsme měli matematiku, tak

nám zadala desetiminutovku. Ale bylo to super, protože já když jsem potom přešla na střední školu, tak pro mě matika byla jako nic.

V té době jsem už chodila do knihovny. Měli jsme ji sto metrů od baráku. Nejdřív jsem chodila s mamkou a očumovala jsem ty knížky, co tam byly. Podle čeho jsem si ty knížky vybírala? Otevřela jsem to, a pokud se mi to líbilo, tak jsem si to vzala. – Jinak školní četba pro mě nebyla nikdy nic záživného, ale myslím si, že jsem to spíš asi četla, třeba všelijaký ty *Robinsonky*. Ale moc mě to nebavilo. V praxi to fungovalo tak, že co kdo nestih, tak si opsal od někoho jiného.

Na střední školu jsem šla v roce 1980. Byla to ekonomka v Dušní. Bylo to v době, kdy táta umřel a máma musela dělat za dva, takže to doma nebylo nic moc. Hodně se v té době jezdilo na chalupu. Na střední škole jsem se setkala třeba s těsnopisem, kterej mi nikdy nešel. Byla jsem taková „free“; škola mě fakt moc nebrala. Skončila jsem ve třetáku, ten jsem si hezky zopakovala... a pak už jsem byla „odejita“. Do školy jsem moc nechodila, hodila jsem na to bobíka. Byla jsem hlavně doma... a taky jsem si četla, co mi přišlo pod ruku. I ty *Tři mušketýry*. Ale i jiný: prostě jsem v knihovně lapla knížku a bylo to. Nikdo mi nic nedoporučoval. Věděla jsem, že to není dobře, že bych do té školy měla chodit, ale prostě se mi tam nechtělo. Takže jsem odešla bez maturity.

V roce 1984 jsem odešla do praxe. Šla jsem dělat sekretářku (ředitelství cihelen), což mě ale taky nebavilo. Ale do práce jsem chodila. I když se mi nechtělo, tak tam jsem musela. S lidma kolem sebe jsem si neměla co říct, protože byli vesměs o generaci starší. Moje nejlepší kamarádka zase byla můj opak – byla vzorná, chodila do školy, učila se. Člověk chodil do práce a pak se dělaly všelijaký akce – chodilo se po hospůdkách. Potom mě máma přemluvila, abych si tu školu dodělala. Chodila jsem do Reslovky na večerní školu. Uznali mi dva roky a tři roky jsem si pak dodělávala zbytek. To, jak jsme jezdili na tu chalupu, tak tam jsem se seznámila s takovou partičkou. Takto jsem se seznámila i se svým současným manželem.

Vdávala jsem se ve svých čtyřadvaceti (1989), na tu dobu pozdě, na dnešní brzo. Jinak manžel není extra nějaký čtenář. První dcera se narodila za rok, pak jsme si nechali pauzu a další dítě přišlo až po deseti letech. Každá z mých dcer je úplně jiná. Stoprocentně vím, že jsem četla oběma. U starší to ještě bylo, že měla moji babičku, její prababičku, a babičku, moji matku, která se o ni starala. To ta mladší má smůlu, protože prababička byla už moc stará a babička už nebyla. Když byly malinký, tak jim bylo celkem jedno, co jsem jim četla.

Třeba *Kuřátko a obilí* se líbilo oboum dvoum. A ještě jsem vyhrabala *Ferdu Mravence*. Obě dvě čtou hodně, ale ne to, co bych chtěla, aby četly. Podsouvala jsem jim různé věci, třeba Rudolfa, kterýho já jsem ještě četla. To už je ale dneska nezajímá. Četly Lanczovou, ale tu už mají za sebou. Pokud jde o *Harryho Pottera*, tak starší si ho přečetla i v originále. A čtou i další fantasy – třeba Tolkiena. Starší milovala i *Rychlý šípy*. Ale i nějaký další od Foglara – třeba *Hoši od Bobří řeky*. Já jsem to ale nečetla. Kupoval jim to tatínek, kterej to asi miloval. Četla jsem akorát *Rychlý šípy*; ty jsem milovala. Tu tlustou knihu, co vyšla v devadesátých letech, jsem přečetla celou. Někdo to odněkud dotáh a to byly takový jenom listy narvaný do sebe. Takže starší dítě postoupilo přes *Rychlý šípy*, pak přišla ta Lanczová a dneska už je ve fantasy. A čte už něco jen v angličtině, protože mně řekla, že je to blbě přeložený a že ona to nebude přece číst. Já sama nemám ráda kino, v současné době už vůbec ne, takže jsem je do kina netahala. Pokud chodily, tak samy nebo s nějakou kamarádkou. A ta menší do kina chodí už jenom výjimečně. Ale televizi, to hltaj, až bych je někdy přerazila. Když koukaj na nějaký ty přihlouplosti, tak jí říkám: „Jak na to můžeš koukat?“ Ale může. Myslím si, že u toho odpočívá. Pokud jde o počítače, tak se do něj kupodivu zamilovala ta starší; dneska bez toho nemůže vegetit. Ta menší ho teď dostala za vysvědčení... a ta zase ujíždí na těch přihlouplejch hrách. Víím, že té starší jsme museli počítač dávkovat. Museli jsme ji od něj rvát. Tu menší ani tak nemusíme.

Když jsme měli chalupu, tak si mamka pořídila kozla. A já jsem si vzala knížku a šla jsem pást kozla. Jinak ale miluju čtení v posteli. Mám to jako uspávačku. Někdy usnu třeba po pěti stránkách. Pak se třeba probudím v šest ráno a už nemůžu usnout. Ale ještě chci spát. Vezmu knížku, dám čtyry stránky – a spím dál. Já moc knížek nekupuju, všechno беру z knihoven. To už fakt musí bejt, abych si tu knížku koupila. To bylo někdy na začátku devadesátých let. Když jsem začala chodit do práce, tak tenkrát se ještě ve čtvrtek stály fronty na knížky. Ještě dodneška si pamatuju, jak jsem stála na *Memento*. S časem to mám tak, že vezmu knížku a čtu, dokud neusnu. Pak zase druhý den začnu tam, kde jsem předtím skončila. Miluju knížky, u nichž když skončím, tak si nemusím listovat zpátky a říkat si: „Ježíš, o čem jsem to vlastně četla?“ Který se dobře čtou. Který to jsou? V poslední době jsem se zamilovala do Vondrušky. Dočetla jsem *Přemyslovskou epopej*. Já vždycky v létě, když jezdím s kamarádkou, tak si s sebou na celý týden tahám tuhle *Přemyslovskou epopej*. Čtečku jsme pořídili starší dceři, ale já jsem se k ní zatím nepropracovala, protože si ji zabukovala sama pro sebe. Vždycky mi říká: „Mami, něco jsem ti tam nahrála, nějakou

knížku.“ A protože mám furt ty papírový knížky, který čtu, tak jsem se ještě k tý čteče nepropracovala.

Kolik asi tak za rok přečtu knížek? Asi deset. Záleží taky, jestli čtu *Přemyslovskou epopej*, nebo jestli čtu nějakou tu tenkou mršku. Vždycky když mě něco zaujme, třeba když slyším nějaký rozhovor na Radiožurnálu, třeba když Výborná tam má nějaký rozhovor, tak si to najdu; kouknu na to, co napsal. Co mám kamarádky, tak s nima tohleto neřeším.

Kniha nej-nej? To je pro mě Betty MacDonaldová a její *Vejce a já*. Na ní se mi líbí pohled na ten svět, že ona to nebere tragicky. Ona je optimista; dokáže se s tím poprat. Její náhled na pubertální děti je jakoby úžasnej. *Vejce a já* jsem četla mockrát. Kdybych neměla nic na čtení, tak tohle bude první, po čem hrábnu. Pod stromeček jsem si přála, že ji chci mít v angličtině. Takže ji mám v anglickém originále; vzala jsem si k tomu překlad... a vždycky jsem si přečetla překlad, pak jsem přelouskala stránku v originále. A pak, když jsem tam něčemu nerozuměla, tak jsem hrábla k překladu. Pak jsem si taky přečetla tu její ségru, ale to se mi nečetlo s takovou lehkostí a připadalo mi to takový krkolomný. A přitom když se zeptáte Angličana nebo Američana, tak oni o tom nevědí vůbec nic. Z jiné literatury miluju literaturu historickou, třeba dějiny českých zemí. – Třeba o *Babičce* jsem si myslela, že je to čtení pro děti, a je pravda, že mě to v té době vůbec nebavilo. Teď jsem se o tom bavila s profesorem Janouškem a on říkal: „Ale to není čtení pro děti.“ A já na něj koukám a říkám si: „Opravdu? Konečně jsem to pochopila, proč mě to tenkrát nebavilo.“ Viewegh – ten mi nesedne vůbec. Jediný, co jsem od něj přečetla a rozuměla jsem tomu, byl ten jeho deník. Jinak ty ostatní knížky dočtu do třičtvrtě a teprve po třičtvrtě knížky zjistím, co tím chtěl básník říct od začátku. On lehce nepíše. Nedokázala jsem pochopit, proč to vůbec hodil na papír. Vůbec jsem nevěděla, co tam je ten problém. Co mě k němu navedlo? Asi to, že jsou to filmy.

Můj mediální den? Internet, to je pro mě práce; doma minimálně. Jenom když si potřebuju najít, že něco jsem někde viděla, jako zdroj informací – mapy a tak. Rozhlas poslouchám jenom v práci a poslouchám jenom Radiožurnál. Je tam spousta informací a to je pro mě důležitý. Televize? Zjistila jsem, že už nemůžu koukat ani na jedničku na zprávy, protože jsou tam taky pěkný blbosti. Někdy si tam nahraju nějaký film a pak si ho pustím. Časopisy jsem úplně vypustila, protože po té revoluci to už nejsou časopisy, ale snůška blábolů. Noviny (papírový) v poslední době už taky nečtu. Noviny kupujeme v sobotu, tenkrát to bylo ještě *Rudé právo*, dneska už je to *Právo*. Občas si přečtu nějaký ty jejich komentáře, když mě to zaujme. A pak taky přílohu.

údržbář, 49 let, Pardubický kraj

nahráno: 29. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1965 v Ústí nad Orlicí. Otec byl elektrikář a maminka administrativní pracovnice; sourozence nemám. Rodiče mi četli – určitě pohádky, ale jaké přesně, to už si nepamatuju. Co mi ale utkvělo v paměti, ani nevím, kdo to napsal, bylo *Špity, špity, bábo*. Byly to takový říkánky, povídačky... To mně koupila babička; ta hodně četla, ale zemřela, když mně bylo šest let. Večer se mi nečetlo, to se spíš vyprávělo. I mě víc zajímalo vyprávění než vyloženě čtení. Jestli rodiče četli? To bylo vždycky podle času. Bylo dost práce kolem baráku; s tátou jsme i opravovali barák po rodičích maminky, takže na čtení nezbýval čas. Ale co tátu zajímalo, to byly spíš dokumenty... spíš válečný. Dnes taky sleduje, co dávají dokumentární pořady v televizi. Maminka četla takový ty ženský knihy.

Do školy jsem šel v roce 1971, ale jestli jsem už znal nějaká písmenka, to teda nevím, akorát si vzpomínám, jak jsme v první třídě měli „Eva má mísu“ nebo „Ema mele maso“. Asi jsem ale nic neznal. Vzpomínám si tady na *Rychlé šípky*. Táta mi je koupil, když vyšly na konci šedesátých let. Mě v té době taky víc zajímaly obrázky, proto jsem si to oblíbil. Nic dlouhého bych určitě nečet. Ale pak jsem četl i to, jak vyšly nejenom v kreslené podobě, ale i klasicky – třeba *Záhada hlavolamu*. Čím mě to zaujalo? Mně se líbil jejich život. To na mě mělo vliv. Jako děcka nás to inspirovalo. Většinou jsme se pohybovali venku, protože jsme bydleli v činžáku, kde bylo osmnáct bytovek.

Kolem páté třídy jsem začal chodit do místní knihovny. Půjčoval jsem si hlavně dobrodružný knížky. Spíš v tomhleto směru; konkrétní knížky si už ale nevybavím. Z časopisů jsem odebíral *ABC*. To platí dodneška – nečtu ani knihy, ale jelikož se zabývám modelařením, tak čtu hlavně tyhlecty časopisy. Taky si vzpomínám, že tehdy vycházela ještě *Věda a technika mládeži*.

Školu jsem skončil v roce 1980 a pak jsem byl v učení. Učil jsem se nástrojařem. Po učení jsem šel do Rychnova na střední školu, kde jsem si dodělával maturitu. Na vojnu jsem šel až potom. Na škole jsme měli výbornou češtinářku. Dalo by se říct, že ta nám otevřela literární svět. Snažila se do nás dostat takovej ten všeobecněj přehled. Z té doby mi utkvěly *Ostře sledovaný vlaky*. Na vojně jsem byl v Piešťanech, ale nějak jsem tam nečetl, akorát když jsem byl na ošetřovně. Útvarová knihovna tam byla, ale nebyl jsem v ní. Z vojny jsem se vrátil

v roce 1987. Jestli jsem se pak oženil? Ne, jsem sám. V devadesátém roce začaly vycházet knížky o pilotech druhé světové války, třeba od Fajtla. Tyhlecty knihy zajímaly i tátu, takže jsme měli podobnej náhled. To bylo takový období třech let. Potom jsem se ještě učil německy. Ale v němčině jsem nikdy moc nečet, protože moje slovní zásoba byla slabá. Proč jsem se učil? Ze zájmu, ne proto, abych mohl pracovat venku. Měl jsem z dětství kamaráda, kterej byl Němec a jezdil sem do Sudet, měl tady příbuzný... a on neuměl česky, takže jsem se musel já naučit německy.

Čtu hlavně časopisy. Je jich kolem toho máho koníčku dost – třeba *RC Modely*, *Modelář*... Modely stavím už od dětství. Jsou to modely lítací, rádiem řízený. Knihu, ke které bych se občas vracel, nemám. *Rychlý šípy* už to nejsou, pak ještě vyšli ti *Černí baroni* od Švandrlíka, ale k tomu se taky nevracím.

Média. Časopisy neodebírám žádný, ale čtu si je, hlavně tyhlecty odborný, modelářský. Papírový noviny nečtu; mám dostatek informací na internetu. Co dělám na internetu? Takový ty běžný úkony. Emailuju, ale nejsem takovej ten přeposílač, jak se říká. Jsem jen uživatel, na žádným Facebooku nejsem; nepotřebuju se se svýma věcma sdílet. Chodím si i na stránky kolem modelaření, ale nepřispívám tam. Televizi sleduju. Začíná to zprávama na jedničce; dřív není čas. Ráno, když vstávám, si nepouštím rozhlas, ale televizi, protože ji mám v kuchyni. Rozhlas neposlouchám, akorát někdy jako kulisu, ale zas tak moc ho nepotřebuju. Jsou lidi, třeba zedníci, kteří museli mít na lešení rádio, ale já ne. V televizi se dívám ještě na sport a dokumenty, filmy moc ne. Na dévédéčka se taky moc nedívám. Občas se na něco kouknu, ale vyloženě se po tom nesháním. Maximálně když vycházely takový ty laciný za čtyřicet devět korun k novinám, třeba něco pro pamětníky. To jsem neodolal.

uklízečka, 48 let, Pardubický kraj

nahráno: 29. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1965. Taťka byl řidič; jezdil s nákladákem. Mamka byla švadlena. Mám čtyři sourozence a já jsem třetí; pět holek. Na moc si toho z dětství už nevzpomínám. Taťka byl neustále pryč; on jezdil; byl hodně málo doma. Mamka se pak starala o všechno. Řekla bych, že na čtení nebylo tolik času. Dodneška si pamatuju, že jsme měli takovou knížku, nevím už ani, jak se to jmenovalo. Byl tam takovej panáček v takovém autíčku. A já jsem si ho představovala jako Ježíška. A my jsme v tom furt listovaly. Dvě starší nám z toho četly. Nejstarší hodně četla; řekla bych, že čte doposud. Rituálem byly večerničky. Na ty jsme se dívaly pravidelně. Pamatuju si ještě nějaký obrázkový knihy, kde byly ilustrace od Lady... a u toho bylo nějaký říkadlo. Ale nejvíc si pamatuju toho panáčka. Vyprávím o tom i svým dětem.

Do školy jsem začala chodit v roce 1971 u nás v Český Rybný. To bylo do čtvrtý pátý třídy, pak jsme jezdili do Sopotnice. Pár písmenek jsem už znala, ale že bych uměla vyloženě číst, to ne. Občas se něco vybralo z povinné četby, ale co přesně, to už si nevybavuju. Víím, že jsme to sehnali a museli jsme si to na hodinu nosit... a občas jsme si pár stránek četli. Pamatuju si, že jsme si s paní učitelkou četli *Honzíkovu cestu*. Měli jsme to povinný a ona nám pak dala domů, kolik jsme toho museli ještě přečíst. Na prvním stupni to byly hlavně pohádky, pak už člověk koukal po takových těch dívčích románcích. Pamatuju si na jednu knihu, byla to nějaká válečná, vůbec už ale nevím, co to bylo. Četla jsem ji asi třikrát dokolečka. Strašně se mi to líbilo. Do čtenářských deníků jsem se snažila všechno poctivě číst. Někdy si někdo ode mě něco opsal. I mně se možná povedly jedna dvě knížky taky opsat. Když mě něco nebavilo, tak jsem se to snažila jen tak přeskakovat, abych z toho věděla nějaký ten základ... a pak abych z toho mohla udělat nějaký ten obsah. Z časopisů si vybavuju *Sluníčko*, to ale bylo dřív, potom taky *Ohníček*. A *Mladý svět*... a taky *Sedmička*. Nejvíc si ale pamatuju ten *Mladý svět*. Ale já jsem měla spíš zájem o květiny a zahrádku. Na základní si ale musím vzpomenout ještě na naši češtinářku – byla to paní učitelka Hrochová a ta byla perfektní. Ona tu češtinu uměla strašně pěkně vyložit. Když jsme si četli nějakou knihu, tak nám dokázala o tom povídat. I když nás to třeba nebavilo, tak tím, jak si s náma o tom povídala, tak jsme měli potom i zájem. Ta byla pro mě perfektní.

Základní školu jsem ukončila v roce 1980 a pak jsem šla na obchodní do Chocně. Tady na čtení už nebyl čas; bylo to spíš takový to vymejšlení lumpáren. To čtení přišlo až ke konci, až jsme se trošku zklidnili. Bylo to, že jsme jeden od druhého opisovali. Byly tam tak dvě tři premiantky; ty se snažily číst. My jsme vymejšleli jiný věci.

Školu jsem končila v roce 1984. Pak jsem začala chodit do práce – tady v Ústí [nad Orlicí] jsem prodávala. Tři roky jsem prodávala a pak jsem se vdala; to mi bylo jednadvacet. V té době jsem četla, ale manžel, ten ne. Jak to, že jsem v té době četla? Já jsem vždycky měla takový období, kdy to bylo víc... a zase kdy to bylo míň. Měla jsem taky rizikový těhotenství (se dvouma ze třech dětí), takže jsem musela při tom ležet. A manžel měl tetu, se kterou jsme si hrozně rády povídaly... a ona četla. Ona mi vždycky přinesla nějakou knížku a já jsem měla taky, tak jsme si je mezi sebou půjčovaly. A tehdy jsem četla opravdu hodně. Co mi půjčovala? Nevím, jestli se tomu dá říkat červená knihovna, ale něco takového. A to jsme si pak o tom popovídaly. Vím, že se mi to fakt líbilo, protože když jsem k tomu zasedla, tak jsem dokázala za večír přečíst jednu knížku. Furt jsem to ale prokládala květinama.

Jak jsem vedla děti? Něco jsem si přinesla z domu, nějaký ty pohádky. Začala jsem jim nejdřív ukazovat obrázky, pak si něco přečetly. A když už začaly chodit do školy, tak jsme si spolu něco přečetli. Když chodily spát, tak jsem jim někdy četla. Taky při nemocech, abych je udržela v posteli. Vzpomínám si, že jsem jim četla klasický pohádky od Němcový, pak taky *Neználka*. Líbily se jim hlavně ty pohádky od Němcový. Musím ale říct, že děcka byly docela samostatný. Jen občas chtěly s něčím poradit. Pamatuju si, že tam byla i *Honzíkova cesta*.

Po dětech jsem nastoupila do práce. To bylo v roce 1997 – na mateřské jsem byla devět roků. Nastoupila jsem tady do výzkumáku jako uklízečka. Tehdy už začalo, že nebyla práce. Nejdřív jsem nastoupila na zkrácenej a pak jsem to měla na plnej. Když jsem měla chvilku času, tak jsem se spíš věnovala zahrádce. Pořád jsem si ještě kupovala *Mladý svět*, ale pak už spíš *Zahradkáře*, *Tinu*. Mám ráda, když tam je něco o zahrádce, o vaření, nějaký rady. Doma mám docela dost i knížek tohoto druhu. Před třemi dny nám všechno spláchla voda, byli jsme zaplavený – měli jsme plnej sklep a taky nám to vzalo zahradu. Jinak mám ale nejradši kytičky. Po výzkumáku jsem byla nějakou delší dobu nemocná, pak jsem byla na pracáku, potom jsem dělala uklízečku ve dvou dalších institucích. Tak jsem třeba zaskakovala v domově důchodců.

Ke knihám se už teď nevracím. Vracela jsem se k té, jak nevím, jak se to jmenovalo. To z války; strašně hezká kniha. Číst můžu všude, akorát ne v autobuse a v autě. Tam mi to dělá nedobře. Když budu mít chvilku a bude mě to zajímat, tak si klidně sednu venku, udělám si kafičko... a čtu si.

Média. Televize – to jsou denně tak dvě hodky. Většinou si to pustím tak večer, tak v šest hodin, když začínají dávat vaření. Jinak se občas dívám na zprávy a nějaký seriály. Při zprávách většinou něco připravuju. Většinou tam má manžel puštěnou Primu nebo Novu. Nebo když je něco o přírodě. V neděli a sobotu – to se dívám na motorky a formule, to mám strašně ráda. Máme doma dvě televize, ale manžel ví, že já mám ráda tyhle ty motorky, tak to mně nechá. Rádio – moc ne, občas si pustím jen nějaký cedéčko. Kupovali jsme si i nějaký filmy, ale teď si to nepouštíme. Na internet vůbec nechodím. E-mailovou adresu jsem měla, ale to už je asi zrušený. Mám známou, která mi posílá něco kolem kyticek na manželův mail... anebo recepty. Ale že bych to sama vyhledávala, to ne. Z časopisů si hodně kupuju *Tinu* a teďka *Blesk zdraví*.

historik, archeolog, 47 let, Plzeňský kraj

nahráno: 16. 4. 2015 (E. Klíčová)

Narodil jsem se v Plzni, v Bechyni mám babičku, ale celé jihozápadní Čechy vnímám jako svůj rodný kraj. Oba rodiče vystudovali keramický obor, maminka v Bechyni, tatínek v Plzni. Seznámili se v keramických závodech v Horní Bříze, kde oba dělali mistry u pecí. – U nás se četlo dost. Vlastně moje první setkání s knížkou bylo, když nepočítám *Lada dětem*, kterou jsem listoval mnohokrát tam a zpátky, až se rozpadla, když nám naši četli před spaním... Já si to tedy nepamatuji, tu příhodu znám z vyprávění, ale prý jsem pohádky odmítal poté, co jsem zjistil, že se to vlastně nestalo, a chtěl jsem pověsti. Hlavně pak ty, co se vztahovaly k hradům, takže Helena Lisická, a potom nejrůznější sbírky pověstí z Plzně, českého severovýchodu, *Třemšínský poklad a jiné pověsti* a tak podobně.

Když jsem šel do školy, tak jsem číst neuměl, ale co si pamatuju, ten progres nastal někdy na jaře v první třídě, kdy jsem zjistil, že mi to jde plynně. Něco se mi tehdy v hlavě překloupilo. První knížku si pamatuji, to byla školní pomůcka, kterou sestavil Petiška... a byly to pohádky. Na začátku opravdu krátká pohádka velkým písmem a na konci už to bylo tištěno takovým drobnějším normálním písmem. A první knížka, když nepočítám komiksy a hlavně pak *Rychlé šípy*, které se čtou poměrně rychle, tak to byl *Kocour Mikeš*. To jsem četl o prázdninách po druhé třídě u strejdy na chalupě, kde nám natáhl takovou plachtu mezi stromy a tam jsem ležel a četl. Z časopisů si pamatuji *Mateřídoušku*, *Sluníčko* – tady nic jiného v té době nebylo, až potom *Čtyřlístek*. O ten maminka vždycky sváděla velký boj v trafice. Nejstarší číslo si pamatuju dvacet sedm, to už bylo barevný. Ty třibarevný, to byla velká vzácnost, to bylo asi prvních deset čísel, to jsme si půjčovali na základce skoro jak relikvii.

My jsme měli doma knížek dost a bylo tam leccos po tátovi a po strejdovi, takže pro Foglara, pro jakoukoliv literaturu stačilo sáhnout do knihovny, takže já jsem knihovnu jako instituci začal potřebovat až na druhém stupni, když jsem dostal a přečetl *Holubí poštu* od Arthura Ransoma. Následovaly *Trosečníci z Vlaštoky*, a tak jsem si pak chtěl přečíst od Ransoma všechno, proto jsem začal pečlivě chodit do knihovny. To byla tak šestá sedmá třída. Z té školní četby mě ale ani nic moc nezaujalo. Na základce jsem ještě něco četl – ale třeba velkej čtenářskej zážitek, ne teda úplně příjemnej, byl od Plevy *Malý Bobeš*. To tehdy učitelka usoudila, že drmolím a špatně vyslovuji – což mi tedy zůstalo, tak jsem to musel číst doma

nahlas, každý den čtvrt hodiny – tak jsem seděl za dveřma v předsíni, před sebou budík... byl jsem hrozně pečlivý dítě, tak jsem to dodržoval, těch patnáct minut, někdy i dvacet. Zase zpětně oceňuji, že to asi není úplně nezajímavá knížka, ale prostě pro žáka na druhém stupni je to nestravitelná záležitost. Ale zapamatoval jsem si, jak tatínek vyráběl Bobšovi lyže ze soudků. Jinak mi vlastně nic moc neutkvělo. Trošku mi splývá základka a gymnázium – tedy co se týká povinné literatury. Třeba si pamatuju, že mě k smrti nebavila *Babička*. Ale docela se těším, že si ji zase přečtu, protože 19. století je dneska moje oblíbený. I po tom, co jsem četl korespondenci Boženy Němcové, tak je to pro mě najednou takový osobnější. Ale třeba *Povídky malostranské* jsem přečetl už tehdy z vlastní vůle, pak Victora Huga *Devadesát tři...* to už bylo na gymplu. Ale ty čtenářské deníky jsme si spíš opisovali mezi sebou. To prostředí, ani naše učitelka, nebyly úplně podnětné. Ani na základce, ale já jsem nepotřeboval inspirátora. My jsme vlastně na základce měli knihovnu, kde se dalo půjčovat a kde občas i bylo co půjčit. Bavil mě Štorch, to byla základka a na něm jsem potom ujížděl dost dlouho, těch jeho knížek jsem přečetl asi deset. Já jsem vzal i ty pohádky potom na milost, takže takový ty klasický – Erben, Němcová, tak to už mě potom taky bavilo. Petiška mě bavil – *Starý řecký báje a pověsti*. To si teď nevybavuji, jestli to i nebylo v tom kánonu povinný četby. Myslím, že jsme museli psát o dvou z nich, to mě ale bavilo. Historie mě vždycky fascinovala, tak jsem to přečetl všechno. V takových těch soutěžích jako Puškinův památník jsem naštěstí nepostoupil nikdy daleko, nebyl jsem velký recitátor. – Základní moje čtenářská sestava, to byl samozřejmě Verne, May, Štorch, Ransome a Doylův *Sherlock Holmes*... Kdysi vydal Michal Hromek desku, která se jmenovala *U lva a jednorožce*, a tam na přebalu vzadu děkuje svým zasvětitelům do Anglie a vyjmenovává právě Doyle, Stevenson, Dickense, Ransoma a já bych to vlastně mohl podepsat, celou tu sadu anglické literatury, ta mi byla z nějakého důvodu odjakživa blízká. Dickense i Ransoma, obojí jsem objevil u babičky jako takový to letní horečný čtení, to byla základka. A pak samozřejmě Dumas, to byla taky základka. Spíš jsem byl knihomol a samotář.

Střední škola, to byly osmdesátý léta, 1982 až 1987. Tenkrát, myslím, že jsem přečetl dobrovolně akorát toho Huga a potom *Kroniku Pickwickova klubu*, která mě bavila, ale zase to znechutilo celou třídu, proto se nakonec prosadilo, že se to vyřadí ze seznamu četby. Po letech jsem to četl znova, ale úplně jinak, s úplně jiným zážitkem. Těším se, že si ji zase přečtu někdy. Zpětně vyvstanou jiný kontury.

Se svou iniciační knihou jsem se potkal ve druháku na vysoké, kdy jsem byl pár měsíců kvůli nemoci vyřazen z provozu, a tak jsem tu knihovnu začal brát zleva doprava a do toho mi

teta asi na podzim roku 1988 propašovala z Německa Škvoreckého *Mirákl* a Orwellovo *1984*. Od kamarádů jsem pak dostal přefocený *Souostroví Gulag*, to bylo podzim 1988. Ani na gymnáziu mi Škvorecký nebyl neznámý, některý povídkový knížky už se ke mně dostaly dříve. *Tankový prapor* jsem taky přečetl, ale přiznám se, že ten *Mirákl* mě bavil víc. To už mě spíš než třeba i ten *Tankový prapor* bavili *Černí baroni*. Asi v prváku na gymnáziu, když jsem ležel v nemocnici, tak jsem dostal tuhle knížku. Myslím, že celý gymnázium, tak jsem se za tu dobu nedokázal donutit naučit ani ty frčky, takže militaria, ty bajonety a tak, na to máme v muzeu jiný odborníky, já se v tom orientuji jen natolik, co potřebuju, ale ve frčkách a bajonetech se nevyžívám. A pak vlastně taky *Švejk* – nejsem tedy znalec jako někteří moji kamarádi, ale dostal jsem se k tomu celkem brzo, to jsem přiběhl domů ze školy a babička ležela po obědě na chvíli v posteli – a já si vlezl do té druhé postele a listoval jsem *Švejkem*, tenkrát jsem to četl jako humoristickou knížku. Už jsem to pak nečetl, ale slyšel jsem to nedávno v rozhlase, natočil to Kaiser, který tam namluvil změněnými hlasy celou tu plejádu postav – ono by to mohlo vypadat, že to bude jako Tluchořovic rodinka, ale on tomu dal, na rozdíl od Wericha, tu temnou vrstvu. Navíc jsou v tom zakomponované dobové písničky nahrané Pepíkem Čechilem a zpívá do toho i Kaiser a různě se rozcházejí, jako nějaká opravdu hospodská kutálka.

Samizdatový a exilový knížky se ke mně dostaly v době, kdy jsem studoval filozofickou fakultu v Praze, ale dostaly se ke mně z toho plzeňského prostředí. To vzniklo tak, že jsem začal chodit do muzea na archeologický a historický kroužek a ten se poté překlopil v turistický oddíl mládeže a ten v tramskou osadu. Tak jsme jezdili na vandry a přes tramskou osadu potkávali různé lidi a některý z nich byli dělníci samizdatu, jak se později ukázalo. Takže na konci osmdesátých let jsem už četl běžně *Lidový noviny* a plzeňský samizdat *Pevná hráz* a tramský samizdaty jako *Pajda* a tohlencto. Dávali jsme si pozor, ale přece jen jsme to trochu brali lehkovážně. A taky v roce 1988, 1989, to už jsme si chodili se spolužačkou číst do Slávie a podávali jsme si ty *Lidovky* přes stůl.

Rodiče, co se vzali, tak si začali budovat knihovnu, ani nebyli schopný to přečíst: v každém pokoji aspoň z jedné stěny koukala nějaká knihovna, a ještě jak začali knížky kupovat v šedesátých letech, tak ještě na gymnáziu v těch osmdesátých letech jsem do toho mohl sáhnout, na knížky, který tehdy vycházely jako novinky: *Ostře sledované vlaky*, od Jana Beneše *Do vrabců jako když střílí*, ale taky to, co vycházelo jako ten zpětný pohled, třeba Benešovy *Mnichovské dny*, to jsem tenkrát zhltl jako malinu. A že jsme měli tu osadu, tak tam podobně naladěných lidí bylo spoustu a vzpomínám si, jak jsme s jedním kamarádem

procházeli jeden rok čísla *Mladýho světa* a *Reportéry* z let 1967, 1968. Už tehdy na gymnáziu ke mně taky dorazilo *Doznání* Artura Londona, takže tyhle politické věci ke mně dorazily. A bylo kam sahat pořád. Oficiální literatura mě nelákala, asi jsem něco četl. Loukotkovou jsem četl, *Navzdory básník zpívá* se mnou v těch šestnácti zamávalo, potom taky *Není římského lidu* a další. Občas se něco objevilo, občas nějaký autor překvapil něčím. Páral byl v té době docela populární, asi jsem něco přečetl, třeba *Mladého muže a bílou velrybu* jsem viděl na divadle, ale mně to přišlo potom nějak stejný. Ve Škvoreckém nebo Hrabalovi bylo víc života. Škvorecký mě bavil, takový ten jeho lehce sarkastický pohled – to je další můj plán: *Příběh inženýra lidských duší* nebo zase *Mirákl*. Já jsem tehdy měl představu o těch lidech, protože když jsem to četl, už jsem byl členem pražského Jonáš klubu, tam tehdy vycházely semaforový desky: Suchý, Kainar a další, takže mě bavilo hledat ty skryté věci a taky si uvědomovat, jak je to posunutý, zkarikovaný, odhalovat toho Dorůžku třeba. Nebo koncert Petera Seegera, jak je Škvorecký popisuje, jak je to posunutý, to by mě dneska bavilo ještě víc.

Těžko říct, co byl spouštěcí moment pro moje studium historie, ale už ve třetí třídě jsem se rozhodl, že budu archeolog. Dneska tedy nejsem, ale archeologii jsem vystudoval. To začalo už tím Štorchem. Ale samozřejmě jsme měli doma ještě Palackýho *Dějiny národa českého*, ale to bylo nestravitelný, tím jsem spíš jen tak trošku zkoušel listovat. Ale zásadnější bylo, že jsme měli takový ten obrázkový výcuc, co vyšel někdy ve dvacátých letech – *Obrázkové dějiny národa československého*, tím jsem listoval tam a nazpátek. A Jiráskas jsem četl taky, já jsem asi z poslední generace, která četla Jiráskas pravidelně. Před branami *Temna* jsem zůstal, ale třeba *F. L. Věka*, to se těším, až bude klid, jak si ho budu číst znovu. *Starý pověsti český*, ty husitský věci, to bylo dobrodružství. I historický filmy mě bavily, ale jen tehdy, když tam cinkaly meče, aspoň trošku. I ten Vávra mě bavil, je to natočený velkolepě, je to sice celý fikce, ale to člověk prohlídne později během studia, že ti husiti nebyli jako z prádelny. No, Jiráskas je mi v podstatě líto, jak ho zpotvořil Nejedlý, protože z chudáka národního demokrata udělal bezmála komunistickýho autora. Taky ten nacionalistický výklad historie s ním nemá co dělat, což mi taky došlo později, třeba z výkladů Jiráskas od profesora Sticha.

Ke konci vysoké školy, až asi v roce 1992, jsem potkal *Hobita*. To bylo veliký uhranutí a *Pána prstenů* jsem četl skoro v horečce v lese na vandru, když jsem to měl s sebou. Jinak fantasy, vím, že vycházely tenkrát antologie české i světové sci-fi, ale to mě nikdy nijak nebavilo, možná jen Lem, Strugačtí. Ale měl jsem jednoho inspirátora, o tři roky staršího bratrance. On v Praze chodil do docela slušného, v podstatě skautskýho oddílu a ti vedoucí se

rozhodli suplovat nezáživnou školní nabídku povinné četby a udělali takový seznam, co by se hodilo pro který věk, tak jsem z toho seznamu taky čerpal. Tak jsem našel *Piknik u cesty*, ty další Strugacké jsem potkal až spíš potom na vysoké.

A ještě jsem vlastně zapomněl na jednoho překvapivého čtenářského inspirátora – já jsem měl přirozeně odpor vůči všemu ruskému, protože to bylo vnucený a ruština mě nebavila. Ale na gymnplu jsme měli učitelku ruštiny a francouzštiny a to byla hrozná sekernice, který se všichni báli, ale nějakým způsobem jsem si ve třetáku uvědomil, že ruská literatura je v jejím podání daleko zajímavější. No a pak tu začali vycházet Ajtmatov, Okudžava... Ale k ruskému realismu už jsem se nikdy nedostal, abych tahal po kapsách tlustýho Dostojevského a Tolstýho. Takže mně vlastně hrozně dlouho přišlo 19. století nezáživný, nudný, nic se tam nedělo, zajímavý dějiny pro mě skončily velkou francouzskou revolucí, možná ještě ten Napoleon mě bavil, ale pak už to byly jen dělnický hnutí, šed' a šed'. To se potom nějak změnilo, asi až po vysoké spolu s diplomkou (to jsem psal o konci dlouhého devatenáctého století – konec první války tady v Plzni), kdy jsem najednou začal zjišťovat, jak to 19. století vrhá stíny všude okolo, na to, co bez něj nelze pochopit, na to, co se dělo za první republiky a i daleko později.

Sametová revoluce mě zastihla v půlce vejšky, s tím, že jsem jako hlavní obor studoval archeologii a s tím svým dějepisem jsem nechtěl mít nic společného – nedokázal jsem si představit, jestli bych tím nějak prokličkoval, aby mě to bavilo a abych se prosmýkl těmi ideologickými nástrahami v moderních dějinách. To se absolutně změnilo po revoluci, také příchodem nových profesorů, ač někteří, například Kvaček, byli na katedře už dříve.

Vladimíra Macuru jsem četl až později, ne v době *Znamení zrodu*. Ale jeho beletrie byl pro mě zase čtenářskej zážitek, kdy se člověk nemůže odtrhnout od knížky a běhá mu z toho mráz po zádech. Když vyšla ta jeho tetralogie, to jsem si nějak koupil do vlaku, a pak jsem chodil Krumlovem po parcích a četl a četl.

Po revoluci jsem měl na začátku pocit, že si musím všechno koupit. To mě ale brzo pustilo. Hlavně proto, že jsem musel číst primárně to, co jsem potřeboval k diplomce a práci v muzeu. Vojna mě minula – ale modrou knížku mám zaslouženou, žádná Dg 307 nebo tak něco. Po vysoké jsem tedy rovnou začal pracovat tady v muzeu v Plzni. Od té doby ta beletrie tedy trošku pláče v koutě. Jednak určitý nároky klade práce, kde je třeba číst poměrně hodně, a pak člověk dělá i jiné věci, než aby koukal zase do písmenek. Pak tomu odložení beletrie přispělo, že jsem se oženil a pořídili jsme si před pěti lety domeček za Plzní, a tak jsem se stal spíš zedníkem než čtenářem. Ale zase jsem vyženil tchyni, která prodává v knihkupectví, takže

odsud mám dál přísun zajímavých knih – ona se jednak orientuje, a pak – udělá mi kafe a já tam chodím s tím kafem po těch regálech a můžu si ty knížky prohlížet.

Beletrie sice trochu ustoupila, ale sleduju si některý autory, protože třeba od Umberta Eca si nenechám ujít nic od prvního setkání se *Jménem růže* někdy na vysoké. Ale je pravda, že jak toho vychází tolik, tak se vzdávám předem, že bych mohl mít nějaký souvislejší přehled. Asi nejlepší reklama je vždycky doporučení někoho, koho člověk zná, anebo zajímavý téma.

Třeba kolem Hájíčka jsem chodil dlouho, říkal jsem si, že to bude asi zajímavá četba. No a až teďka jsem ho dostal celého na Vánoce, a než skončily svátky, tak jsem toho většinu přečetl.

Dvacátého pátého ráno jsem otevřel *Rybí krev* a dvacátého šestého večer jsem ji zavřel... Jen *Selský baroko* si schovávám, až bude klid. Hájíček, to je pro mě jednak trochu region, jak jsem mluvil o té Bechyni, a pak taky vzpomínky – my jak jsme jezdili s tím archeologickým kroužkem, tak jsme se účastnili vykopávek přímo na Temelíně. Takže jak on tam Hájíček popisuje ty vesnice, tam jsme vlastně trávili prázdniny – to se odehrává v Purkarci, tak se těším, že si tam zajedu na kole, tam jsem ještě nebyl. Ale beletrii u mě částečně nahradila odborná literatura a pak taky ta regionální. Tady byla na konci 19. a začátku 20. století silná skupina vlastivědných pracovníků, hlavně kolem vzniku našeho muzea, a oni byli velmi vydavatelsky činní, třeba vydávali asi čtyřikrát až šestkrát ročně časopis, který se jmenoval *Plzeňsko*, vyšlo toho asi osmnáct ročníků, a to je napěchováno zajímavou četbou. Například pamětník Jaroslav Šíbl byl sice úředník a novinář, ale napsal toho spoustu.

Televize během devadesátých let spíš ustupovala, až ustoupila úplně, takže jsem ji neviděl asi deset let, ani na internetu televizní pořady nijak nehledám. Já jsem spíš poslouchal rádio, hlavně českou BBC a Rádio Česko – to jsem byl pak až skoro patologickéj posluchač.

Poslouchal jsem takový ty příběhy 20. století a dokumenty. Jak mám obrazovou informaci rád, i jak mám teď v muzeu na starosti fotografie a negativy, tak si to užívám, ale ty obrazový média mě spíš štvou, raději mám ty zvukový.

revizní technik, 47 let, Habartov, Karlovarský kraj

nahráno: 25. 4. 2014 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1967 v Habartově. Mám ženu a dva syny. Staršímu je dvacet a mladšímu je třináct let. Rodiče pocházejí – máma z Písku a táta z Horšovského Týna. Sem se přestěhovali kvůli zaměstnání v dolech a za bydlením. Nastěhovali se sem v roce 1962. Žiju tady celý život. Mámě bude letos sedmdesát a můj otec před čtyřmi roky zemřel. Máma pracovala jako dělnice. Nejdříve v jeslích, aby mohla být nám nablízku. Měla tam lepší pracovní dobu. Táta pracoval jako požární technik na Dukle a na Přátelství. Mám starší sestru o čtyři roky, je jí padesát jedna let. – Doma jsme četli. Před nástupem na základní školu mi četla sestra. Šli jsme si lehnout, měli jsme palandy, sestra spala nahoře, já dole. Sestra vytáhla knížku – pohádky Boženy Němcové – byl tam „Smolíček Pacholíček“. To si moc nevybavuju. Táta mi doma četl *Vinnetoua* v průběhu základky – tak třetí třída. Babička od táty byla vášnivá čtenářka. Bratr táty byl velký čtenář, i teta. Když byly Vánoce, tak jsem dostal knížku. Víím, že jsem dostal *Lesní noviny o přírodě, Ostře sledované vlaky* – to už jsem byl starší. *Lesní noviny* jsem dostal, když mi byly tak čtyři roky. Babička vždycky donesla jako dárek knížku mně, sestře i tátovi. Odmala jsem si budoval knihovnu. Táta četl, já jsem četl, sestra četla, máma četla méně.

Na základní školu jsem nastupoval v roce 1974. Zažil jsem moment, že jsem neuměl číst. Táta mi vystříhl takové okénko a po slabikách jsme četli. U toho jsem vždycky brečel. Bylo to hodně stresující. Škola byla hodně policejní. Býval jsem dost často nemocný, měl jsem stále angíny. Prodělal jsem před základní školou i operaci uzliny. Ve čtvrté třídě jsem zkolaboval, měl jsem zástavu srdce a vlastní táta mě musel křísit. Když jsem stonal, tak jsem si četl například časopisy od Foglara *Rychlé šípy*, i knížky. V páté šesté třídě jsme se jim s klukama chtěli podobat. Mezi kamarády jsme si to mezi sebou půjčovali a četli ve škole pod lavicí. Několikrát to zůstalo u učitele a nechtěli nám to dát. Byla to nedostatková četba a tyto knížky byly zakázaný. Trestání jsme byli tím způsobem, že jsme nevěděli, jestli nám to dá, nebo ne. Většinou se učitel po týdnu po čtrnácti dnech umoudřil a vrátil nám je.

Od první do osmé třídy jsem chodil na základní školu do Habartova. Pak byla devátá v Kynšperku, která nebyla povinná, ale otec mě tam dal. Měli jsme starší učitele, kteří se chovali jinak. V hodinách nám například překládali z německých knih. Až do deváté třídy jsem se zabýval chemií a sběrem nerostných kamenů, kytkami a podobně. To mě bavilo. Ve

sklepě jsem měl menší laboratoř. Měl jsem bratrance, který byl do toho taky strašně zapálený. Můj otec řekl, že elektrika vládne světu, a rozhodl, že budu elektrikář. Dnes jsem za to rád. Chtěl jsem původně dělat hajného nebo chemika.

Povinná četba byla na základní škole povinná. Učitelé byli pedanti a z četby nás zkoušeli – museli jsme o té knížce vyprávět. Vzpomínám si, když jsme zrovna probírali *Babičku*, že jsem tu knížku četl ještě po cestě do školy, abych se to rychle nabifloval. Ve škole jsem nikdy nechtěl patřit mezi ty horší žáky. Jsem přeucený levák na praváka. Po zástavě srdce jsem byl chvíli bez kyslíku, což se promítlo i na hlavě. Mám to tak dodnes. Když chci něčeho docílit, tak se musím biflovat a připravovat. Tak jsem to měl i se střední školou. Řekl jsem si, že když ji nedodělám, tak snad nemůžu ani umřít.

Na střední školu jsem se dostal až po iks letech. Nejdříve jsem v Sokolově dělal učňák. Učil jsem se jako elektrikář. V roce 1982 jsem nastoupil, v roce 1985 jsem skončil. Jazyk na učňáku jsme měli ruštinu. Na učňáku jsem se také musel připravovat, ale spíš po technické stránce.

V roce 1986 jsem skončil učňák, měl jsem půlroční praxi jako elektrikář na šachtě a pak jsem šel v roce 1986 na vojnu. Tam jsem přišel do jiného kolektivu. V prvním roce na vojně to bylo složité. Chodil jsem se tam schovávat za skříně. Našel jsem tam nějakou knížku o meditaci, tak jsem si meditoval. Myslel jsem si, že už tam zůstanu napořád. Začal jsem si to užívat až v té druhé fázi. Podařilo se mi dostat do pionýrského oddílu a chodili jsme za malými dětmi, dělal jsem tam instruktora. Na vojně jsme se museli učit o armádě, politickou propagandu, politické školení mužstva – to bylo každé pondělí. Vzpomínám si, že jsem té politice nerozuměl. Byly to žvásty. Na závěr jsme museli projít testem – z politiky, z odborné přípravy a podobně. Vzpomínám si, že jsem se na to učil. Nechtěl jsem být ten nejhorší, chtěl jsem mít nějakou třidnost a výhody.

Na vojně jsem s knihami začal. Byla tam knihovna. Tam jsem chodil. Bylo pět odznaků. Jeden z nich byl čtenářský. A když jsem ho chtěl mít, musel jsem číst. Konec vojny jsem hodně četl. Byly to knížky od Nerudy, česká klasika, Jirásek – *Psohlavci*, *Padělatelé bankovek* – literatura faktu, první drogy. Pak jsme tam měli kluky z Charty – běžel tam pamflet. Byli tam lidi napojení na Chartu 77. Dostaly se tam noviny, kde se psalo, jaká je politická situace – taková Svobodná Evropa na novinách. Tak jsem se k tomu i dostal. V rodině mi nikdy nic o politické situaci neřekli, tak jsem to nemohl pobrat. Byl jsem vychovávaný v komunistickém duchu.

Z vojny jsem se vrátil v roce 1989 a šel jsem zpátky na šachtu. Období revoluce se mi líbilo. Bylo to uvolněný. Lidé byli spolu, bylo to nenásilný. Když jsem se vrátil z vojny, tak v četbě byl úpadek. Udělal jsem si řidičák. Četl jsem *Manželský omyl*, když jsem chodil na kurz autoškoly. Četl jsem si po cestě v autobuse, pak za chůze a zase nazpátek. Na knihu jsem narazil doma, kde bylo plno knih. – Když jsme začali žít s manželkou, tak jsme měli knížky. To mi bylo tak dvacet tři let. Po vojně jsem se začal učit jazyky – angličtinu, němčinu. V roce 1993 se mi podařilo odejít do Německa do Frankfurtu, kde jsem pracoval necelý rok. Hodně mě to v oboru nakoplo. Tam jsem se vyučil. Učil jsem se tam i němčinu. Dodnes z toho čerpám.

V roce 2000, když mi bylo třicet tři, tak jsem si řekl, že musím jít do školy. Chodil jsem na večerní školu. Trvalo to tři roky. Bylo to skvělý. Tam jsem se vrátil k četbě, kterou jsem procházel jenom tak. Zaujal mě jeden učitel a pak jsem začal hodně číst. Četl jsem staré knížky, hlavně ruskou literaturu. Až v tomto pozdním věku jsem začal číst sám od sebe na základě impulzů od tohoto učitele. Přečetl jsem spoustu knih, například *Matku* od Maxima Gorkého, *Gogola – Tichý Don*, *Simonova – Den a noc*, *Puškina – Kapitánova dcerka*. Mezi tím jsem přečetl *Honoré de Balzac*, povídky od *Svěráka*. Učili jsme se dějiny literatury. V každém tom období jsme museli něco přečíst. V prváku tam byly knihy jako *Bible*, *Životopis Karla IV.*, což bylo pro mě dost náročný. Když nám řekli, že musíme něco přečíst, tak jsem to fakt přečetl – například *Dekameron*. Ve druhém ročníku jsme dostali nového. O literatuře uměl daleko lépe vyprávět. Bavilo mě to a měl jsem jeho hodiny rád. Dodnes mám čtenářský deník, který jsme museli vypracovat. Když jste chtěl jít ke zkoušce, tak jsme museli přečíst třicet šest děl. Do večerní školy jsem chodil dvakrát týdně. V pondělí jsem tam musel v půl třetí být, v úterý jsem si to musel nadělat, ve středu jsem tam musel v půl třetí být a ve čtvrtek si to zase nadělat. Do toho jsem musel dělat všechny ty úkoly a číst si. Bylo to hrozně složité. První rok jsem nedokázal sundat z hlavy deku. V druhém roce jsem na tom byl mnohem líp. To jsem nedokázal vypnout mozek, nedokázal jsem spát. Už je to dvanáct let. V životě mě to posílilo a mám jiný náhled na život. Moje žena se třeba dívá na televizi, já ji vážně nemusím. Zprávy jsou stejně deprimující. Můj relax je si zahrát na kytaru nebo na piano. Nebo si čtu. Musím si číst odborné časopisy, protože dělám obor elektro, který jde stále dopředu. Musím si stále obnovovat každé tři roky zkoušky z oboru. Teď je to o to složitější, že mám jednu za tři roky jedny zkoušky a jednou za pět let další zkoušky. V roce 2015 budu mít lehčí zkoušky, v červnu budu dělat horší zkoušky. Musím to dát, protože mě to živí. Revizní zkoušky musím mít stále aktuální. Nechávám si posílat odborný časopis *Elektro*.

Z toho hodně čerpám, je to pro mě srozumitelně psaný. Pak také odebírám od Nymburku PIS, to jsou odborné edice, knížky věnované různým tématům. Když si koupím normu, tak z ní neudělám výtah. Knížky jsou pro mě více srozumitelné a více to chápu, například *Dimenzování a jištění elektrických zařízení*. Mám k tomu různé testy. Věnuji se tomu ráno, když všichni spí. Třeba dnes jsem kvůli tomu stával ve čtyři ráno. Dělal jsem to vždycky, že jsem ráno vstal a učil jsem se. Každé ráno si dělám test z elektrotechniky. Když vstanou ostatní, tak už není klid – běží tady televize. Když můžu, tak ji nepouštím, ani zprávy. Zkoušel jsem kdysi kupovat noviny, ale ty jsou tak rozsáhlý, že se nedají přečíst. V roce 2011 jsem byl v Indii a tam jsem využil i angličtinu. Nejdříve jsem ji studoval v kurzu a pak jsem se učil sám. Zdeněk Mechura – máme cestopis – četl jsem to, ale nejde mi to. Nejdou mi ani kriminálky. Jde mi číst klasika – literatura 19. století. Tu si rád přečtu, ale ty nové věci mi nejdou, nebaví mě to.

Kubovi (syn) jsem četl hodně. Každý večer. Už jsem u toho spal a jen otáčel listy. U toho jsem mu vyprávěl příběhy. Honzíkovi jsem taky četl, ale méně. Ale ani v jednom to nezůstalo. Nejraději měli knížku *O mravencích a o cvrčkovi*. *Čítanka pro děti – Babka chňapka* – to bylo také hezky psané. Dnes dávají přednost počítači, telefonu.

S internetem pracuji. Když něco potřebuji pracovně, tak si to na internetu najdu. Pak mám svoji adresu, kam mi chodí nabídky, pozvánky na semináře. Občas se podívám na nějakou tu zprávu, ale jinak ho nepoužívám. Teď jsem si oblíbil čtečku elektronických knih a ta mě fascinuje v tom, že se text dá číst lépe než v knížkách – textové pásmo má nějaký rozsah, dá se to zvětšovat, můžete si zapisovat, podtrhávat, přesouvat nejdůležitější data. Mám ji od Vánoc. Mám tam nejen odbornou literaturu, ale i normální knížky. Psal jsem i do nakladatelství a ptal jsem se, zda nevydávají takto více knih. Chodím na stavby a mám to tam stále s sebou. Laici si myslí, že kecám, takže otevíru čtečku a ukážu jim normu. To je velký pomocník. Nejlepší by bylo, kdyby se do toho daly natlačit i ty normy. Existují normy online, ale nevím, jestli to jde i používat přes tu čtečku.

Když čtu, tak čtu v obýváku. Když jsem dělal na šichtě, tak to bylo nejlepší, protože jsem byl doma sám a měl jsem na to klid. To jsem si i zašel do stánku koupit noviny a četl jsem si. V ložnici v posteli mě to moc nebaví, ale taky jsem to občas dělal, a v obýváku to nejde. Jsou tu rušivé věci – televize. Teď už nemám místo, kde bych četl. Chybí nám místnost, kde bych měl klid. Mám rád klavír, protože je na sluchátka. Rodina se dívá na televizi a já si na klavíru

hrají. A je otravuje to ťukání. Těším se, až se jednou vystěhují děti a budu v jejich pokojíčku.

Momentálně není nic aktuálního mezi oblíbenými knihami a autory. Změnil jsem zaměstnání. Teď jsem živnostník, musel jsem na sobě dost pracovat a vyhledávat pracovní příležitosti. Mám v plánu si přečíst klasické antické autory. Například z dovolené z Hranic na Moravě jsem si přivezl osm knih z antikvariátu. Když jsem teď jel s dětmi na Klatovsko, tak jsem tam zašel do antikvariátu a koupil jsem si tam zase osm knih. To je pro mě největší zážitek. Nepotřebuju chodit po hradech, zámcích. Když jsem něco kdysi sháněl, nebylo to k mání, a teď, když to v antikvariátu vidím, tak si to koupím. To je pro mě zážitek. Narazil jsem tam například na Honoré de Balzaca, kterého jsem krásně přečetl. Musím si od něho koupit další podobný román. Bylo to dobře napsané a bavilo mě to. Nejvíce mě bavili ruští autoři, například *Vojna a mír*. Nejvíce mě zaujala *Matka* Maxima Gorkého. Líbí se mi na tom jazykové obraty, se kterými se jinde nesetkám. Četba zvyšuje vzdělanost člověka.

Mediální den. Buď vstanu hodně brzo, nebo ne. Ráno vstanu, umyju se, jdu pro auto a odvezu ženu do práce do Bukovan. Vráťím se, v obýváku leží můj syn a kouká na bednu. Něco s ním proberu, nasnídám se. Vypravím ho do školy. Do osmi tady sedím a říkám si, že bych měl jít něco dělat. Podívám se na maily, jestli mi náhodou někdo něco nepíše. Pak přemýšlím nad rozvrhem dne. Vyrazím. Na cestách poslouchám rádio nebo CD – například *Krysaře*, *Drákulu* – baví mě muzikály, *Tři sestry*, mám tam Landu, Fanánka, iks let mě baví Nohavica, Mňága a Žďorp, Lenka Dusilová, zastřešuje to Karel Kryl, kterého poslouchám od čtrnácti let. Když přijdu z práce, tak jdu hrát na piano, na počítači píšu zprávy, napíšu faktury. Večer se navečeříme. Chvilí jsme doma hráli se synem šachy. Večer jsou zprávy. Sednu k pianu a trénuju. Teď se spolu se ženou díváme na *Vyprávěj*. Dám si pivo a pak jdu spát.

živnostník (volné živnosti), 46 let, Středočeský kraj

nahráno: 10. 3. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1965. Otec pocházel ze třech dětí, byl vyučený strojní zámečnick, dělal různé profese; po mém dědovi byl knihomol; zdědil po něm knihovnu (asi sedm set knih). Maminka měla základní vzdělání, pak si začala dělat rodinnou školu, ale v padesátých letech se to rušilo, takže si ji nedoštudovala, jinak dělala na ČD. Tady v Nymburce stejně nic jiného nebylo než zemědělství a dráha. Jsem jedináček, ale nerozmazlovanej. – V předškolním věku mi rodiče sem tam nějakou tu pohádku přečetli, ale já jsem na to neměl velkou výdrž. Jak máti, tak otec knihy četli. Jinak otec miloval kovbojky, u nás doma bylo i hodně starých rodokapsů, taky detektivky. Musím přiznat, že jemu byl výběr vcelku jedno.

Když jsem začal chodit do školy, číst jsem neuměl. Kvůli učitelce jsem ve druhé třídě odešel ze základní školy, protože ona dostala od rodičů pár facek. Byla to úžasná kráva. Co si pamatuju, tak to nezvládala, byly s ní akorát problémy. Odešel jsem na jinou školu a tam už to bylo bez problémů, naštěstí v Nymburce byly tři školy. A protože ta učitelka stála za prd a nic nenaučila, tak se to doma řešilo jiným způsobem. Otec mi doma vždycky pod nos strčil nějaké noviny nebo časopis a řekl: „Na, čti si.“ Takhle jsem se vlastně naučil číst; dokonce i nahlas jsem se naučil číst taky sám. Dodneška se u oběda neobejdu bez novin nebo časopisů... a to je strašnej zlozvyk. Jinak rodiče mi zakazovali jednu jedinou knihu, ne zakazovali, ale říkali: „Nečti to, tohle ještě nezvládneš.“ A měli pravdu. Byl to *Mořský vlk* od Londona. Na jedenáctiletého kluka čtení sice zajímavý, ale dost těžký. Ta kniha nepatří do ruk jedenáctiletému klukovi, protože se v tom nedokáže vyznat.

Ve čtvrté třídě, to nám bylo tak deset, jsem začal chodit v Nymburce do knihovny. Dětskému oddělení vládly dvě postarší dámy, to byly svobodné paní, velice noblesní. A ty chodily po základních školách, kde bylo žákům deset let, a předváděly nám knížky, ukazovaly nám je. Byla to klasika: Jules Verne, *Svět zvířat*... To bylo v Nymburce známý a musím říct, že když se na to dívám z odstupů, ony nás mnoho pro knížky získaly. Byly milé, nijak se nerozčilovaly, takže získaly i ty méně poslušné, včetně mě. Od deseti let jsem nepřerušně čtenářem zdejší knihovny, takže třicet šest let už chodím do knihovny. K tomu musím říct, že tyto dvě slečny se nás snažily kromě knih získat i pro sběratelství, například jsme si dělali různá alba na lepení nálepek – od sirek, sejrů... I takhle dostávaly naši generaci do knihoven, a velice úspěšně. Tady to působilo i tím, že knihovna byla dřívější kino, takže ono to tady

zůstalo zachováno se vším všudy – závěsy, klasické dveře (lítačky z třicátých let). Takže když už člověk jenom vešel dovnitř, tak to dýchlo tím starým kinem. Nádhera! Tehdy to mělo ještě tu výhodu (dneska už to nejde), že maminky do knihoven nechodily s malými dětmi. Člověk si mohl sednout ve studovně ke stolku s lampičkou a mohl tam něco dělat.

Když nám padlo třináct až čtrnáct let, to byl rok 1978, 1979, tenkrát znova vydávali knihy Ludvíka Součka (*Cesta slepých ptáků* a další), to bylo fascinující. Tohle byla asi moje první dospělá četba. A přitáhlo to i některé moje další kamarády. Já jsem si to půjčoval v knihovně a oni si to půjčovali ode mě. Pak se i oni přihlásili do knihovny. Taky si vzpomínám, že se sem v té době dostaly nějaký sešity Karavany (tam taky vyšel nějaký Souček), sci-fi, taky nějaká technická literatura; už i v dětském oddělení nebyly knihy z let 1965, 1967, už tam byly i modernější knihy. Do dospělého oddělení jsem chodil už asi rok a půl před tím, než nám bylo patnáct. Protože jsme v knihovně byli registrovaní od deseti let, tak to šlo.

Na podzim osmdesátého roku jsem nastoupil na poděbradskou zemědělkou – úplné střední vzdělání s maturitou. Šestnáct až devatenáct let, tam něco končí a je temno na všech stranách. Tam sice knihovna byla, ale pokud vím, tak jsem si v ní půjčil za celé čtyři roky jen pár knih – *Stroje a zařízení*, protože tu moji mi někdo štípl, *Slovník ruského jazyka*. Ve třídě nás bylo tak třicet, z toho dvanáct kluků, a do knihovny nás chodilo, pokud já vím, tak pět. Povinná četba? Maturitu jsem úspěšně vykonal, z češtiny dokonce za jedna, aniž jsem přečetl jedinou povinnou knížku, což možná bylo škoda, protože některá ta beletrie byla čitelná, ale vzhledem k tomu, že to bylo z povinnosti, z musu, a byli jsme v pubertě, tak to nešlo. Literární sešit jsem opisoval tím způsobem, že když ho ve třetím ročníku po mně vyžadovali, abych mohl postoupit do čtvrtého ročníku, tak jsem si ho od spolužáka musel půjčit a od prvního ročníku celý opsat. A nebyl jsem sám.

V roce 1984 jsem odmaturoval, pak armáda, dva roky Olomouc, kasárna z doby Marie Terezie. Tam nebyl čas na knihy, ani nevím, kde tam knihovna byla. Tam se muselo dvacet čtyři hodin osm měsíců topit, jinak se nedalo vydržet. Jediná literatura byly zkušební testy na vazače, to proto, abychom mohli dělat taky jeřábníky. Absolutní kulturní devastace.

Po vojně, to bylo v roce 1986, jsem dělal v několika zemědělských podnicích – Sempra, Oseva, jednotné zemědělské družstvo; pak taky Okresní správa Sboru požární ochrany Okresního národního výboru Nymburk. Veškeré studium byly zákony, vyhlášky, zápisy. Na nic jiného nebyl čas. Celý den dáváte dohromady nějaké údaje, píšete si to do ruky a pak do

datlujete do mechanického psacího stroje. Takže v pět hodin večer nemůžete písmenka ani vidět. V roce 1988, 1989, to jsem se dostal do jednotného zemědělského družstva, tam už bylo víc času a tam už jsem zase začal číst.

Jako osoba samostatně výdělečně činná jsem od roku 1993, do té doby jsem ještě dělal i nějaké další zaměstnání. Taky jsem si párkrát vyzkoušel nezaměstnanost. Krásné. Poprvé v dubnu roku 1990. Rok mě nikdo nechtěl zaměstnat. Nedělal jsem nic jiného, než jsem přibíral na váze, doma jsem se obložil knihami a četl jsem. Četl jsem všechno, co jsem měl v knihovně a na co jsem původně neměl čas. Byla tam hodně sci-fi, měl jsem ještě staré nepřečtené časopisy, třeba *Sedmička pionýrů*, tam vycházely povídky; taky *Květy a Zapisník*. Pokračovalo to přes klasiky žánru, jak je třeba Jules Verne. Konečně jsem se dostal třeba k tomu, že jsem přečetl celý *Tajuplný ostrov*, *Pět neděl v balónu*. Četl jsem to spíš ze zvědavosti. Celé roky kolem toho chodíte, víte, že to jsou silné bichle, hustě popsané...

Trochu za to můžou i slečny z místní knihovny, protože to bylo v sedmdesátých letech, kdy znovu vycházel Jules Verne – velké knihy v pevných deskách. Četl jsem to celé, ale nebavily mě začátky kapitol, kde je napsané, co se v té kapitole stane, protože když jsem to přeskočil a četl dále, tak jsem měl zase pocit, že jsem něco v té knize ošidil. Taky jsem četl Alexandra Dumase, co byl doma v knihovně. Strašný! Když přečtete poslední díl *Tří mušketýrů po dvaceti letech*, tak se divíte, že toho chlapa nezastřelili už u prvního dílu. První díl ještě jde, ale pak se vám zdá, že hrdinové se stále víc blíží blábolu, že se podobají supermanovi: oni nepotřebují jíst, pít, oni nepotřebují chodit na WC, ale meč udrží i v pokročilém věku bez větších problémů. Od poloviny začínáte mít pocit, že to už Dumas plácá. Porthos, když je zavřený, tak vytrhává mříže a málem boří stěny; zdá se mi nehodno tak velkého spisovatele, aby si tak pomáhal.

V roce 1993 se mi naskytla nová práce; byla to Živnostenská pojišťovna. Končila tím, že to byl jeden z prvních tunelů v této republice; po dvou letech. Tehdy jsem si udělal svůj první živnostenský list – nákup zboží za účelem jeho prodeje, prodej zboží. Od té doby je to různé. Nešel jsem cestou, že bych si nabral spoustu práce a pak se z toho zbláznil. Zvolil jsem si ryby s kolegy a domácí četbu. Takhle to se střídavými úspěchy a přerušováními funguje až dodneška. Zajímá mě hodně věcí. Projdu třeba dole knihovnou a podívám se, co je tam vystavený. Najdu tam třeba knížku nějakého amerického (již zemřelého) autora, který napsal nějaké postřehy o Americe; tak z roku 1967, 1968. Je to kniha, na kterou bych jinak nenarazil nebo bych si speciálně nevybral, ale protože tam byla, a s hezkým obrázkem vepředu, tak jsem si ji vzal a začel jsem se do ní. Dvě hodinky jsem ji tady četl a zase vrátil zpátky. Když už si něco půjčím domů, tak je to spíš z technické oblasti. Vědeckofantastickou literaturu už

nesleduju. To je určitý věk a pak to končí. Dneska čtu asi nejvíc cestopisy, pak nějaká archeologie (třeba Verner), mystéria (Däniken a další)... a pak to, co mně padne do oka. Knížky už dnes nekupuju; zaprvé jsou drahé, zadruhé nejsou kam dávat, zatřetí knihovna dělá slušný výběr.

Kniha, ke které se vracím? Vždycky si myslím, že nějakou takovou mám, ale pak to otevřu, přečtu si dvě stránky a řeknu si: „Hochu, tohle nepůjde.“ Ale přece. Klasická věčná četba: Miloš Hubáček: *Válka v Pacifiku*, *Ofenzíva v Pacifiku*, prostě ta jeho trilogie. Není to napsáno suše, jsou tam lodě, desítky tisíc mrtvých, takže poměrně morbidní četba. Četl jsem od něj *Titanic*, mám ho i doma, ale není to tak zábavný. Taky jsem četl třeba nějaké magnetky, ale to se nedalo, prostě škvár, donutíte se to přečíst, ale pak máte chuť si přečíst něco kvalitního. Dočtete to, ale pak si říkáte: „Já už knihu nemůžu vidět.“

Televize – jedině zprávy, sem tam nějaký film, ale je tam příliš mnoho reklam. Rozhlas ano, ten je ideální, nestačil jsem si ještě pořídit přístroj, kde jsou VKV, pouze střední vlny, takže od šesti hodin na Rádiu Praha (ČRo 2) jde Rádio 6, to je něco jako Svobodná Evropa, komentáře, jde to až do půlnoci. Mám velice dobrý přehled, jak to vypadá, takže díky tomuto rádiu noviny skoro nečtu; jen přílohy, když tam je kultura, nějaká ta věda a výzkum. Bulvár nečtu. Ne že by se to nedalo číst, je to zajímavý, ale mně připadá, že ze mě dělají ještě většího blbce, než jsem. Internet – nejsem na Facebooku, nejsem na Twitteru, negoogluju, využívám ho vyloženě pro informaci, žádná zábava, žádné diskusní skupiny, ne že by to bylo programové, ale jde to mimo mě.

prodejkyň malé zahradní mechanizace, 45 let, Jihočeský kraj

nahráno: 21. 3. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1967 v Brně, bydlela jsem v Jundrově. Rodiče ale z Brna nepocházejí; jsou z vesnice; oba jsou z Vysočiny. Do Brna se přestěhovali za prací a koupili si tam domek. Tatínek je strojní zámečnický a celý život dělal ve fabrice. Maminka celý život šila ve Vksu na Veselé. Jsem jediné dítě, bez sourozenců. Že by mně rodiče četli a vedli ke čtení, to si nepamatuju. Víím, že tatínek četl, mamka vůbec. Víím, že v knihovně jsme měli nějakého toho Steinbecka a takovou tu klasiku. Později tatínek četl německy. Jeho koníčkem byla němčina, takže sledoval i vídeňskou televizi, což dělali snad všichni Brňáci. Chtěl se něco dozvědět a spojoval to i s učením. První vzpomínky jsou, že jsem měla nějaká dětská leporela... asi tři nebo čtyři, zelená barva. Měla jsem ráda od Františka Hrubína *Nejmenším* nebo tak nějak. To se mi strašně líbilo a pamatuju si, že jsem do toho i čmárala. Bylo to hrozně pěkně ilustrované. Taky tam byl nějaký Lada nebo takové ty *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*.

Do školy jsem začala chodit v roce 1973. Číst jsem neuměla; nepamatuju si vůbec, že by se rodiče o to před školou vůbec zajímali. Měli jsme pana učitele Němce, mohlo mu být tak kolem pětáctyřiceti. Pamatuju, že jsme ve třídě měli staré lavice, takové dřevěné s otvorem na kalamáře, nahoře na zdi byly otáčecí krychle a na nich byly písmena, vždycky třeba velký „A“, malý „a“... a s nimi vždycky obrázek. Vzpomínám, že jsme často četli po řadě a já, protože jsem věděla, co na mě připadne, tak jsem si to přečetla vždycky dopředu. Četla jsem v té době taky *Mateřídoušku*, to se mi i líbilo. Ze druhé třídy si pamatuju *Honzíkovu cestu*, což byla tehdy povinná četba. Byla to první knížka, kterou jsem jako by přečetla. Hrozně se mi líbil ten děj, jako že ten Honzík jede někam vlakem sám... a to družstevní vajíčko. Úplně zásadní knížka pro mě byla, to jsme ve třetí třídě, povinná četba, tlustá bichle – Josef Věromír Pleva – *Malý Bobeš*. Byl to takový ten život, který jsem neznala, něco úplně jiného, taková ta hrozná chudoba, neměli na topení, tatínek chodil do práce s takovou tou konvičkou, bratříček umřel a oni mu ovázali paleček, pak ještě s tím palečkem byl v rakvičce. Četla jsem to několikrát, vracela jsem se k tomu... a pak jsem to četla ještě v šesté třídě. Všude jsem to s sebou taky nosila, ono to bylo hodně velký a já jsem přitom byla hrozně malinká, nejmenší ze třídy. Asi jsem tím byla tenkrát pověstná, takže od té doby mně začali říkat „Bobši“. Až jsem pak byla starší, tak mi už neříkali „Bobši“, ale říkali mi „Bobino“.

Druhý stupeň. Vzpomínám si, že jsem četla dívčí literaturu – třeba Jarmila Dětková, Šmahelová, Stanislav Rudolf, ten výborně psal. Tohle jsem četla hodně. Hodně mě ovlivnilo, že jsme měli takovou rodinnou přítelkyni nebo známou... a moje prababička, když mamka začala chodit do práce, tak ona mě hlídávala. A ona měla svou kamarádku, nějakou paní Tomešovou, a špatně viděla. Měli někde v Obřanech byt a prababička mě tam občas vzala. Když prababička umřela, tak jsme tam chodili s mamkou. Říkám to proto, že oni měli malej byt a v něm měli obrovskou knihovnu. A mně se to strašně líbilo. A měli tam vyvázané, to jsem nikdy předtím neviděla, takové svazky jako *Malý čtenář*, to byly časopisy, a oni to měli po ročnících a já vím, že jsem si to z té knihovny půjčila jako svátost a že jsem si v tom listovala. A to bylo tenkrát úplně sci-fi, něco ze starý doby, to mě fascinovalo. Taky tam byly knížky o přírodě a strašných románů... a červená knihovna, tehdy jsem ale nečetla. To až jsem byla starší, tak patnáct šestnáct. Čtenářské deníky? Na základní škole mě to nebavilo. Opisovala jsem to, dokonce od sestřenice.

Na střední školu jsem začala chodit v roce 1982 – byla to chemická průmyslovka. Na gympl jsem nechtěla, protože jsem měla pocit, že bych ho nezvládla; že je to už moc šprtání. Tam mě to aj chytlo, protože jsme tam byli docela dobrá parta a měli jsme dobrou profesorku na češtinu, naši třídní (jmenovala se Hradilová). Ona nám třeba celou hodinu četla. Četla jsem kdeco, mně to celkem bylo jedno. Když mi někdo řekl, že je to dobrý, tak jsem si to přečetla. Žánrově jsem vůbec nebyla vyhraněná. Akorát jsem moc nečetla sci-fi; to mě dodneška moc nebere. Že jsou nějaké zakázané knížky, o tom jsme tak v sedmnácti už věděli, ale nedostávalo se to k nám. Vzpomínám si, že jsem třeba četla *Opustíš-li mě* (Pluhař), o těch emigrantech, jak měli těžký život. Bavilo mě to. Nebo jsem četla *Romeo, Julie a tma* (Otčenášek). Pak jsem četla básníka Pilaře, toho jsem milovala. Anebo Seifert, takový ty básničky o mamince, to bylo nádherný. Pak už přišel *Egyptan Sinuhet* a začaly historické knížky. Rodičům jsem nic nepodstrkávala. Mamka, která nečetla, vždycky říkala: „Dej mi s tím pokoj, já na to nevidím.“ Ze školy si ještě hodně vzpomínám na *Malého prince*, takový ty myšlenky. A taky jsem tady četla dost Antickou knihovnu, takové ty stoiky.

Maturovala jsem v roce 1986, pak jsem nastoupila do práce (do Státního výzkumného ústavu materiálů v Komárově). Vdávala jsem se v roce 1988, o rok později se nám narodila dcera. To už jsme se přestěhovali sem, za manželem. Děti jsme ke čtení vedli hodně. Adélka, naše nejstarší, ta byla knihomol. Sedly jsme si spolu do křesla, vzaly obrázkový knížky a

prohlížely si. Manžel ne, ten neměl čas. Každé z našich tří dětí bylo ale trošku jiné. Syn (Kája), ten nečte skoro vůbec, možná že přečetl tak akorát nějaký *Tři kamarády*. Nahlas jsem všem dětem přečetla všechny díly *Harryho Pottera*, kromě posledního, který už si četly samy, a já taky, protože jsem chtěla vědět, jak to dopadne. Před spaním jsem dětem četla skoro každé den, cokoliv, co se namanulo. Televizi jsme u nás neměli. Přestavovali jsme střechu a sundaly se antény. Pak jsme si ji pořizovali, až jsme se přestěhovali sem, do nového, takže ji máme asi tak pět let. Neměli jsme ani počítač, ale měli jsme video – hlavně na pohádky nebo nějaké filmy, ty jsme si na videokazetách půjčovali v půjčovně.

Pokud bych měla říct, jak to funguje dneska, tak čtu každý den, večer, když jdu spát. Přes den na to nemám čas. Někdy přečtu jen tři stránky a usnu, někdy ale čtu dlouho. Knížky si kupuju, ale momentálně to nemáme kam dávat, štosujeme to. Manžel má taky knihy rád, zdědili jsme i něco po babičce, třeba celé spisy Jiráskova... a taky takovou tu komunistickou literaturu, co se dřív vydávalo. Jestli jsem někdy v životě nečetla? To když se narodily děti a byly úplně malé. Byly tři a šlo to po roce, to se fakt nedalo. Až jsme se seznámili s panem Novákem, místním knihkupcem, tak jsem začala číst hodně Javořickou. To je tak asi od začátku devadesátých let. Proč Javořická? Bylo to čtivý, mělo to spád, mělo to děj, bylo to odsud... líbilo se mi, že to bylo pěkně napsané, byly tam i různé archaismy. A vždycky se mi líbila taková ta stará doba, jak se ještě chodilo do kostela. Trochu mi to zapadalo i do mých oblíbených historických románů. Bylo to taky v době, kdy nám na leukémii umírala naše nejstarší dcera Adélka. Jednak jsem četla hodně jí v nemocnici a pak jsem četla i sobě; to byla právě ta Javořická. Jinak snad i něco o manželovi: on čte hodně knihy o létání (sám taky létá) a taky válečné věci. A taky čte knihy o panenských zemích – Albánie, Moldavsko, Ukrajina; cestopisy. A pak čte i takovou tu literaturu jako Orko Vácha, Halík, duchovno; dále i přírodní vědy – miluje meteorologii. Že by ale četl nějaké historické romány – to by do ruky nevzal.

Knihu, ke které se vracím, ani nemám. Snad ani jednu takovou, u které bych mohla říct, že mi pomohla v těžké životní situaci. Hodně oblíbenou mám Vaňkovou, její historické romány. Naráz se jí ale moc nedá přečíst, má to strašně nahuštěné informacemi. Takové ty ženské romány mě moc nebaví. Takovou knížku bych třeba přečetla, ale nekoupila bych si ji. Čtu pořád hodně historické knihy, nedávno jsem četla Jana Lucemburského nebo o starém Egyptě; četla jsem taky něco ze starého Říma, ze starého Japonska, prostě co se mi namane. Jsem v Knižním klubu, což mě rozčiluje, protože každého čtvrt roku musím odebrat jednu knížku, ale nakonec si vždycky vyberu. Drží mi to takovou hladinu. Hodně čtu i Simmela. Objevila

jsem ho už před pětadvaceti lety, ale tehdy jsem ho odložila. Začala jsem *Láska je jen slovo*, ale neprokousala jsem se tím. Odložila jsem to a začala jsem až tak tři čtyři roky zpátky. Nebo i Cooka – z lékařského prostředí, dobře se to čte. Nebo když mi někdo doporučí, že něco je dobrý, tak si to přečtu. Teď mi kamarádka doporučila knížku *Soukromé životy Pipy Leeové*, ale nevím, kdo to napsal. Ženská kolem čtyřicítky a vzala si sedmdesátiletýho pána. Čtenářské rituály. Čtu buď v posteli, nebo v křesle, na „oné“ místnosti ne, tam je moc zima. V křesle čtu hlavně v zimě, kdy se nikam nejde, zatopím si v krbu a čtu si.

Média. Internet používám hlavně na e-maily a pracovně – to když si tam potřebuju něco najít, třeba když potřebuju vědět něco o vitamínech. Ale že bych sedla a brouzdala nebo četla tam knížky, to tedy ne. Je to hroznej žrout času. Čtu na něm ale zprávy, třeba na *Seznamu*, ale jen jak to je vyhozený na kraji, aby člověk byl v obraze. Televize spíš přes zimu; přes léto ani nesleduju televizní programy. Hodně se tam dívám na dokumenty, třeba válečný. Nedávno jsem se dívala na *Historie.cs*, jak tam bylo o pohřbech českých prezidentů. Nebo teď se dívám na *Panství Downton* – je to takovej sladěček, ale jsou tam krásný kostýmy. Nebo *Tudorovci*, to bylo nedávno. Přitom když jsem chodila na střední školu, tak mě dějepis vůbec nebavil. Zlom byl ten *Sinuhet*. Rozhlas? Poslouchám ranní zprávy, to když je poslouchá manžel – Český rozhlas dva (Praha), v neděli ráno na Vltavě *Toulky českou minulostí*. Noviny a časopisy? Čtu občas *Epochu*, to je takový populárně-naučný historický časopis. Noviny vůbec neodbíráme. Odbírali jsme *Hospodářky*, ale je to tak asi dva roky, co jsme je odhlásili. Bulváry ale nekupuju, občas mi to podstrčí mamka, takže se na to mrknu i já, abych věděla, co se tam děje. Ale většinou to dostanu, když už je to starý.

daňový poradce, dříve voják z povolání, 45 let, Kraj Vysočina

nahráno: 9. 2. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1966 tady v Náměšti. Otec i mamka dělali v První brněnské ve Velké Bíteši, to znamená, že byli dělnické profese. Žili jsme s babičkou a dědou, jsem nejstarší ze tří bratří. Doma jsme měli plné knihovny, rodiče nám před spaním četli. V paměti mi utkvěla jedna knížka, kterou dodnes nemůžu najít, a v ní byla pohádka o nějaký chalupě, kde se scházela čertovská cháska, před kterou všichni utekli. Víím, že doma jsme měli pohádky Boženy Němcové, nějaké starší vydání, taky si pamatuju na *Honzíkovu cestu*. Z vyprávění rodičů víím, že už jsem četl asi v pěti letech. Bral mě *Krtek* – pořád jsem četl *Krtek a autíčko* a *Jak krtek ke kalhotkám přišel*.

Do školy jsem nastoupil v roce 1972 tady v Náměšti. Vzpomínám si na nějaké slabikáře, ale hlavně na to, že jsem jednou k Vánocům dostal písmenka na takových těch zelených tabulkách. Asi to bylo na rozhraní školy. S tím jsem hodně pracoval. Třeba k Foglarovi jsem se dostal až přes svého bratránka, kterej měl tyhle věci zmáknutý. Víím, že to bylo svázané v nějakých časopisech. Pak si vzpomínám na *Vinnetou*, což vycházelo zase v nějakém dalším časopise. Hodně jsem četl verneovky a potom hodně detektivky, ale to už, myslím, bylo později. Nepamatuju si, že by nám rodiče něco zakazovali; všechny knížky u nás byly vyskládané. Vzpomínám si, že jsem chodil i do místní knihovny; do školní – to si nevzpomínám. Knížek jsme ale měli u nás dost, takže ani moc nebylo potřeba brát jinde.

Druhý stupeň. Pořád jsem četl verneovky – třeba *Dvacet tisíc mil pod mořem* jsem četl asi třikrát. Bylo to úžasné dobrodružství; snad jsem v té době chodil po bytě ve skafandru a nemohl jsem se od toho odtrhnout. Dále jsem četl hodně knížky dobrodružné – třeba *Tři úteky z Korintu*, polárníci, vzdálené země. Potom jsem začal číst od Flose *Lovci orchidejí*, dále třeba James Cook – *Mořeplavci*. Pořád jsem četl detektivky, ale nebyly to takové jako Agatha Christie, ale byly to takové, které naši dostávali z Magnetu. Byly to skutečné příběhy popisované kriminalisty. A potom hodně sportovní věci. My jsme byli (po otci) fandové Dukly Praha, takže o Ivo Viktorovi; hodně jsme brali i sportovní časopisy (*Stadion*, *Svět motorů*), chodily nám také přímo duklácké noviny z Prahy. Taky si vzpomínám, že jsme brali časopis *ABC*. Byly tam takové aršíky (kvítka, auta), takže člověk si z toho mohl dělat

kartotéku. V té době jsem už hodně sportoval. Fotbal mi ale moc nešel. Paní učitelka Koubová s dcerami založila volejbal a já jsem ho pak hrál závodně až do roku 1996.

Naši rozhodli, že mám jít na průmyslovku, na strojařinu; to bylo v roce 1980. Já jsem chtěl jít spíš na gympl, protože mě bavily jazyky. Bratránek v té době skončil a nikam se nedostal; neměl řemeslo a škola mu byla k ničemu. Takže i toto byla výstraha. Takže mi rodiče řekli: „Půjdeš hezky na strojánu do Třebíče.“ Tam mě to ale vůbec nebavilo. Akorát si vzpomínám, že jsme měli vynikající ruštinářku, paní profesorku Zahrádkovou. Měli jsme i dobré angličtináře, takže ten, kdo k nám přišel na záskok za mateřskou, mě přemlouval, abych šel na angličtinu na jazykovou školu. Ale to nešlo; hrál jsem závodně volejbal a domů jsem se vracel pozdě večer. S čtením to v té době za moc nestálo. Občas jsem si něco přečetl, ale už ani nevím co. Hodně jsem se v té době zajímal o formule 1, do sešitu jsem si vylepoval o závodnících, ale to už jsem dělal i na základní škole. A taky jsem sbíral hodně známky a odznaky. Na střední škole začalo čtení docela pokulhávat. Pořádně si nepamatuju, co jsem za střední školu přečetl. Akorát si vzpomínám, že do školy jsem přečetl něco od Hrabala a Párala. Měl jsem jinou zábavu, dost jsme taky litali s holkami, k tomu volejbal, takže knížka docela ustoupila.

Maturoval jsem v roce 1984. Podal jsem přihlášku do Brna na veútěčko. Tam jsem se nedostal, ale nabídli nám VÚT – Technologická fakulta ve Zlíně. Tady jsem studoval dva a půl roku. Moc mi to nešlo, ale protože jsem tam hrál volejbal, tak občas zasáhli volejbalisti, takže jsem nějak procházel. Ale nakonec jsem si sám řekl, že nechcu, aby to takhle bylo, a odešel jsem.

Pak jsem šel na vojnu (1987). Byl jsem v Mošnově, kde byla poddůstojnická škola, přitom už jsem měl domluveno, že půjdu sem na letiště do Náměšti. Věděl jsem, že se dostanu k letadlům jako motorář, takže hodně času jsem věnoval tomu, že jsem to potřeboval nastudovat. Mé čtení bylo hlavně toto – odborné. Na vojně jsem četl hodně noviny. Co jsme ale měli nějaký volný čas, tak jsme chodili na pivo. Víím, že jsem se v té době vrátil i k nějaké té verneovce. A i tady jsem hrál hodně volejbal.

V roce 1989 jsem se stal vojákem z povolání, ale s tím už jsem na vojnu šel – chtěl jsem zůstat u letadel. Zůstal jsem tady v Náměšti – osm a půl roku, do roku 1996. Začal jsem dělat i vysokou vojenskou školu (ve Vyškově). Pak mi nabídl jeden můj kamarád, jako že nestíhá,

abych mu začal dělat účetnictví, že budou otevírat mlejna na mletí mouky. Z armády mě pustit nechtěli, takže jsem musel proležet asi měsíc ve špitále, a odešel jsem ze zdravotních důvodů. Byl sice už jiný režim, ale v té armádě to bylo pořád tak nějak stejný. Když jsem nastoupil do mlejna, tak jsem dělal ekonomické věci, pak jsme se i zabývali hodně výrobou. Komunikoval jsem s mlynáři, jezdil jsem po pekárnách. Četl jsem dost věcí k tomuto. To jiné byly pořád sportovní věci – formule, to je dodneška.

Dneska, to už dělám účtařinu, si musím hodně věcí načítat k tomuto. Dělám také předsedu tělovýchovné jednoty v Náměšti, takže si něco musím přečíst i k tomuto, abych věděl, jak jednat s lidmi a tak dále. Máme dva syny, takže čtení a to další jsem nechal na své paní, která je knihovnice. Jinak u čtení dětem jsme se dost střídali. Nebo mladšímu synovi čte starší. Strašně je chytl *Krteček*, takže když jsme četli *Jak krtek ke kalhotkám přišel*, tak jsme nechali ušít i kalhoty.

Dneska si dost čtu o věcech kolem nás, o té naší nešťastné politice, třeba Kmentu – *Kmotr Mrázek, Krakatice*. Zjišťuju, že o politice je zbytečný se hádat, protože to jsou takový špinavosti, že normální člověk ani nemůže chápat, jak to funguje. Každopádně je to organizovaný zločin. Pravidelně čtu *Reflex*, kde jsou zajímavé články, i ekonomické i politické, třeba ve vztahu k Evropské unii, které já jsem odpůrcem. Mám sen, že bych si přečetl ještě jednou *Dvacet tisíc mil pod mořem* nebo že bych dočetl Cooka. Dneska by ten pohled na ty knihy byl úplně jiný. Jinak se občas (nepravidelně) vracím ke *Švejkovi*.

Můj mediální den? Internet mám puštěný pořád, protože ke své práci potřebuju vědět i aktuální věci (třeba kursy České národní banky), ale pracuju s ním tak dvě hodiny. Na televizi se dívám, když je nějaký sport, třeba biatlon, hodně sleduju i formuli, občas fotbal... mám rád přírodopisné dokumenty a seriály o přírodě. Rozhlas? Občas poslouchám Radio Split, ale to hlavně proto, že se učím chorvatsky... a abych ji nezapomněl, protože tam jezdíme jen jednou za rok. Když si pustím nějaké naše, tak trampské. Knihy u nás dětem kupujeme oba. Ze všeho nejraději bych si rád sedl na gauč a četl klasickou knížku. Myslím, že nad to není. Když si koupíte knížku, tak už ji máte doma, kdežto na internetu se může stát, že vám internet spadne, že stránku smažou, že tam budou nějaký práva, takže se to bude muset stejně platit.

policista, městský strážník, 44 let, Středočeský kraj

nahráno: 20. 5. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v listopadu v roce 1967 ve Slaném. Žil jsem ve Všestudech, což je asi osm kilometrů od Kralup nad Vltavou. Vyrůstal jsem tam celé dětství až do vojny. Na vojně jsem byl v osmnácti až dvaceti na Moravě v Kroměříži. Mám tři sourozence, dva bratry a jednu sestru, všichni mladší, cirka v rozmezí dvou až tří let. Rodiče jsou rozvedení asi patnáct osmnáct let. U rodičů jsem žil ještě po vojně rok dva. Pak jsem se přestěhoval do Kralup nad Vltavou a tady jsem si pronajal byt a bydlel jsem sám nebo s kamarády a už jsem tady zůstal. Pak jsem zde žil s několika přítelkyněmi a se ženou. Mám dvě dcery – osm let a čtyři roky, a jsem ženatý třináct let, od září 1999. Po základní škole jsem šel na tříleté učení. Vyučil jsem se jako mechanik pro strojní zařízení v Aeru Vodochody. Pravidelně jsem do učení dojížděl asi deset kilometrů. Cestovné nám platila fabrika, jezdil jsem na aeráckou režijku. Po vyučení jsem šel na dva roky na vojnu. Asi dva roky jsem pracoval na Vodolce a pak jsem se na popud kamaráda přihlásil do výběrovky na městského strážníka v Krapulech. To dělám dodneška.

Určitě jsme doma měli dětské knížky – leporela, *Broučky* a podobně. Vím, že tam byly rozkládací knížky s tvrdými deskami a obrázky. Pamatuju se, že nám maminka nebo dědeček četli. Měl jsem hrozně hodného dědečka, který bydlel asi půl kilometru od nás ve stejné vesnici. Tam jsme chodili s bráchou a děda nám četl. Byli jsme s bráchou o dva roky, takže jsem ho tam vždycky dovedl a dědeček si vzal nějakou knížku a začal nám předčítat. Pak jsme s ním chodili na procházky do lesa. Ukazoval nám knížky o přírodě – herbáře, kytky. To nám pak všechno ukazoval naživo. Byli jsme u dědečka pořád. Máma chodila do práce – pracovala na státním statku v zemědělství, táta taky. Táta jezdil s traktorem a máma tam dělala v družstvu. Rodiče jsme viděli večer. Nechodili jsme do školky, hlídali nás babička s dědečkem. Táta vůbec nečetl, ale máma nám poměrně kupovala a občas, několikrát do měsíce, četla na dobrou noc, když jsme byli malé děti. Spíš nám četl děda. Naše babička nám nečetla, ale vyprávěla nám pohádky na dobrou noc. Každou noc, co jsme tam spali, tak nám vyprávěla pohádku. Měli jsme oblíbenou pohádku „O svítivém strašidle“ a „O křišťálovém zámku“. Babička měla tak deset patnáct pohádek, které obměňovala. Oblíbené knížky si nepamatuju. Byly tam určitě nějaké pohádky, pak naučné knížky s obrázky – encyklopedie a herbáře.

Na základní školu jsem nastoupil v šesti letech. Když jsem šel do školy, číst jsem neuměl, znal jsem nějaká písmenka. Ve škole se mi líbilo, rád jsem se učil a byl jsem mezi prvními dvěma třemi čtenáři ve škole. Pak mě i to čtení bavilo. Ostatní, kteří koktali, tak přemýšleli o dalším písmenu. Pak jsem četl dobře a rychle, stostránkovou knížku za chvíli. V první, druhé, třetí třídě jsme četli *Honzíkovu cestu*, *Malého Bobše*, *Pučálkovic Aminu*. To jsem si četl doma. Ve škole jsme četli knížky, které jsme tam měli. Měli jsme hodiny čtení, kdy se četlo nahlas jeden po druhém. Paní učitelka vyvolávala ty, kdo se hlásili, naposledy četli ti, kdo se nehlásili. Těm jsme se pak smáli. Čtení ve škole mě nestresovalo.

Doma jsme měli knihovnu, ale nebyla moc velká. Pak už si spíš vybavuju svoji knihovnu, do které jsem si něco koupil nebo jsem dostával knížky nebo na soutěžích jsem jich řadu vyhrál. Soused byl velký čtenář – pan Lorenc. Půjčoval mi knihy, to mi bylo kolem osmi devíti let. Některé knížky, které se mi líbily, jsem si mohl i nechat. Byly to dobrodružné knížky, rodokapsy. Od něj jsem měl skoro všechny verneovky. Ty jsem všechny přečetl. Pan Lorenc byl skoro náš druhý děda, protože bydlel vedle nás třicet let. Bydleli jsme v rodinném domě – ve dvojdomku se společným vchodem a velkou chodbou. Denně jsme se potkávali. Měli malého psa Míšu, později jsme spolu jezdili na ryby od osmi deseti let. Velmi dobře jsme se znali – byla to taková naše druhá rodina.

Ve Všetudech jsem chodil do knihovny. Měl jsem čtenářský průkaz. Na konci roku byl podle výpůjček knih vyhlášený i nejvýkonnější čtenář. Do knihovny mě vzal asi děda. Měli jsme to padesát metrů od domu. Chodil jsem tam sám pravidelně každých čtrnáct dní v pátek nebo v sobotu. Půjčil jsem si tam tři čtyři knížky a za čtrnáct dní jsem je přelouskal a šel jsem je vrátit a půjčit si nové. Byl jsem raubíř, ale večer jsem si četl. Úkoly jsem si jako malý dělal doma, ale od čtvrté páté třídy ve škole – nebyl čas. Přes den jsem lítal venku s klukama, večer jsem si něco přečetl. Nevybavuji si žádné kroužky. Chodil jsem na fotbal, ale byl jsem spíš outsider. Chodil jsem i s bráchou – do takových čtrnácti let. V této době jsem četl knížky z loveckého prostředí z Jižní Ameriky, mělo to tři pokračování, jedna knížka měla tři sta stránek. Dodnes si vybavuji nějaké úryvky, četl jsem ji víckrát. *Lovce mamutů* jsem přečetl, ale ti mě tak nezaujali jako *Tarzan*. Ke knížkám jsem se vracel, například k verneovkám. *Sherlocka Holmese* jsem četl později. Pamatuji si ještě časopisy. Když jsem byl úplně malinký, tak byla *Mateřídouška* a *Ohníček*. Pak *Čtyřlístek*. *Ohníček* s *Mateřídouškou* jsme odebírali pravidelně. Moje druhá třetí třída. – Desky s pohádkami jsme neměli, ani rozhlasové hry. Možná jsme poslouchali nějakou pohádku, ale to díky mamince, která u toho vždycky usla. Řekla: „Pojďte, budeme poslouchat pohádku.“ A pak vytuhla. Na televizi jsme se moc

nedívali, pravidelně jsme sledovali jen večerníček. Měli jsme daný režim – večerníček, vykoupat, vyčistit zuby a do pelechu. Na svých dcerách se mi totéž praktikovat nedaří. Ony jsou noční ptáci a pak ráno dlouho vyspávají.

Myslím, že jsme vypracovávali čtenářské deníky, ale přesně si to nevybavuju. Víím, že jsme to museli dělat a že jsem to zpracoval. Pak jsem byl vyhodnocený za poměrně dobré slohy. I na druhém stupni jsme museli vypracovávat čtenářské deníky. I na druhém stupni jsem se učil málo. O čtení jsme se mezi spolužáky na základce nebavili. Spojení na knihy bylo přes sousedy a dědu. V sedmé osmé třídě jsem četl všechny mayovky, možná je mám ještě dneska ve své knihovně. Četl jsem je možná ještě v sedmnácti letech. Od Foglara jsem nečetl nic. Na druhém stupni jsem stále chodil do knihovny – pět šest let. Do knihovny jsem přestal chodit, když jsem začal dojíždět do učení. Učení mi dalo zabrat, stejně jako denní dojíždění.

Základku jsem vycházel z devítky, bylo mi patnáct let. Půjčování z knihovny ochablo na jednu za měsíc nebo když jsme jeli na dovolenou. Dělán dodnes to, že si na dovolenou vezmu jednu nebo dvě knížky nebo zájmové časopisy – rybařina, střelectví, motorky, vaření – a na dovolený je všechny přečtu i několikrát. V autobuse při dojíždění do učení se mi dělalo špatně. Když čtu v jakémkoli dopravním prostředku, tak se mi dělá špatně. Začne se mi točit hlava. *ABC* jsem si sem tam kupoval v osmé deváté třídě, možná ještě v učilišti.

Na učilišti jsme měli literaturu – probírali se spisovatelé, světová literatura, ale přesně si to nepamatuju. Něco, co se četlo ve škole, jsem si přečetl, ale za nás to byly ještě „totalitní hemzy“, Karel Marx a Engels. Určitě Jiráskova, Němcovou jsem přečetl. Četl jsem, ale měl jsem jiné zájmy – holky, motorky a tuning. Hráli jsme vášnivě a o peníze karty. Většinou jsme chodili hrát – od pátku od večera do neděle do oběda – nonstop, třeba třicet hodin v kuse. Hráli jsme plátýnko, gotesa. Karty mi zůstaly doteď. Četl jsem knihy, které pojednávají o hráčských stylech. To jsem si půjčil od jiného profesionálního hráče, zajímala mě psychologie lidí – to bylo po vojně kolem dvaceti.

Na učilišti jsem si přechod neuvědomoval. Četl jsem všechno. Když jsem našel nějakou knížku, tak jsem ji přečetl. Přečetl jsem celou naši knihovnu – mamince dokonce červenou knihovnu. Do vojny jsem docela četl, cirká tisíc knih. Bavilo mě hlavně čtení. Četl jsem si hlavně večer, na koupáčkách, stostránkovou knihu jsem přečetl za odpoledne. Líbily se mi detektivky, kterých jsem hodně přečetl – Holmese, asi nějakou Agathu Christie. Na učilišti jsme četli porno povídky. Půjčovali jsme si je mezi klukama – *Justinu* – hrabě de Sade.

Na vojně je mi osmnáct, byl jsem tam do dvaceti. Na vojně byl rudý koutek – politické školení mužstva. Byla tam i knihovna, kde si vojáci mohli půjčit nějakou literaturu, ale do té knihovny jsem nechodil, protože jsme toho měli docela dost a druhý rok jsme chodili po městě a za holkama. Vojna nebyla čtenářská. Noviny byly jen s rudou hvězdou. V sobotu bylo politické školení mužstva, kde předčítal vrchní propagandistické noviny a zprávy ze světa, naše vojska vítězí a tak podobně. Nahnali nás do místnosti po třiceti až padesáti vojácích, vpředu v koutě se pouštěly zprávy a měl připravený výstřižky a minutovky. Četl, jaká je politická situace a vývoj v hospodářství. Že musíme pevně stát na bráně a držet pohotovost proti kapitalistickému nepříteli. Trvalo to hodinu jednou týdně. Přečetl jsem Adolfa Hitlera *Mein Kampf*. Ten jsem četl po vojně, když se mi dostal do ruky, v pětadvaceti a šestadvaceti letech a znovu jsem se na něj podíval před dvěma lety. *Mein Kampf* jsem někde našel a přečetl. Ta kniha se mi dostala z nějaké půdy do ruky. Do té doby jsem nevěděl, co to je. Četl jsem, ale nepamatuju si co. Když jsem byl nemocný, tak jsem si četl.

Po vojně jsem bydlel rok dva ve Všetudech a pak jsem se přestěhoval do Kralup. Měl jsem stále zaměstnání a dost volného času, ale nečetl jsem. Když jsem přečetl jednu knížku za měsíc, tak to bylo hodně. Vedl jsem bujarý život a noční život. Jel jsem hodně holky a karban. Bydlel jsem na bytě s kamarádem a byli jsme vyhlášení. Možná jsem četl nějaký kralupský měsíčník o dění ve městě. Denní tisk maximálně, čtení knížek vzalo zasvě. Bujarý život se proměnil po svatbě. Dva až tři roky před svatbou jsem se svou současnou ženou chodil. Můj život se zklidnil, až když se mi narodila první dcera. Až později jsem jim kupoval dětské knížky a četl s nimi něco.

V práci na čtení není čas. Fungují tam jen noviny. Na internetu se otevírají denní zprávy, tam si to každý přelouská. Noviny tam kupují dvě kolegyně, které je pak nosí domů svým rodičům. Jednou za měsíc tam chodí paní, která tam přinese tak šest knih jako podomní prodejce knih. Něco tam nechá a někdo si vybere. Já jsem tam třeba koupil dceři anatomii pro děti od šesti do osmi let s krásnými ilustracemi.

V meziobdobí, co jsem nečetl, jsem si koupil deset knížek maximálně, během roku jsem si koupil maximálně jednu dvě. Dostával jsem knížky k Vánocům nebo dárky. V rodině se nosilo dávat si knížky.

Dcery se mi narodily v třiceti šesti a čtyřiceti letech a užíval jsem si je. Snažím se. Stela nečte doma ráda, dělá to s nechuť. Ale čte bez zadržování a i si něco pamatuje. Kupuju jim knížky. Jdeme někam a dcera: „Viděla jsem to, tati, v reklamě v televizi, to je dobrá knížka, mají ji

holky a Kačenka. Já bych ji taky chtěla.“ „Budeš ji číst?“ „Budu.“ „Dobře, jdeme ji koupit.“ Tak ji koupíme, podívá se do ní. Nevím, zda ji přečte celou. Nesedím tam u ní a nenutím ji, aby si to přečetla. Spolu si prohlížíme knížky – třeba tu anatomii – v té jsme leželi tři dny. Před spaním nečteme, nestíháme. Jsme rádi, když jdou dcerky spát. Čteme jim dvakrát třikrát do měsíce. Manželka třeba o víkendu se snaží. Když to vyjde, tak jim čte nebo vypráví maximálně třikrát za týden na dobrou noc.

Do knihovny už nechodím, nemám čas. Do knihkupectví chodím kupovat knihy, které potřebuje moje dcera na základku. Když už jsem v knihkupectví, tak se podívám, jestli je nějaký nový titul, jestli by mě něco zajímalo. Naposledy jsem koupil časopis o grilování. Studoval jsem ho ještě na dovolené. Mám doma sto kilo časopisů o motorkářství, rybaření, střelectví. Když jsme si pořídili psa, tak jsem si koupil nějaké knížky z kynologie – o výcviku psů, o jejich nemoci. Noviny ani časopisy dnes neodebírám – kupuji ho, jen když mám chuť a náladu. Jezdím na benzinovou pumpu, tam si ten časopis prohlídnu, a když se mi tam líbí nějaké články, které bych si přečetl v klidu, tak si ten časopis koupím. Líbí se mi jeden časopis o motorkách se zajímavými cestopisy. Čerpali jsme tam inspiraci pro dovolenou. Koupené knížky, které byly moje, jsem si převezl. Roztrhané jsem ponechal svému osudu. V našem domě máme na nás poměrně velkou knihovnu, ovšem čtvrtinu zabírají fotografie s fotoalby.

U televize trávím odpoledne více času, začali tam dávat filmy, seriály, dokumenty. Když dávají v televizi pořady o přírodě, tak i dcera vydrží, začne jíst a díváme se. Díváme se denně na televizi. Když mám ranní, tak se ani nedívám – to se podívám na zprávy. Zprávy jsou téměř každý den. Rádio a rozhlas neposloucháme. CD máme jako kulisu. V autě při cestování nebo při cestě na dovolenou je čas i prostor pro rádio, jsou tam i dopravní informace.

Mediální den. Můj normální den je pracovní. Vstanu, jdu dolů s dětmi, jsou puštěné pohádky. Když vstanu dřív, tak si pustím *Studio 6* – ranní zprávy – ty stihnu zhruba dvakrát. V zaměstnání není čas, jdeme hned na ulici. Kolem oběda se dostaneme na základnu – tam se podíváme na internet, co se kde děje, co je nového, co je v televizi. Email, poštu používám, ale jen velice zřídka. Nejsem velký příznivec technologií. Mám email na dopisování s kamarády, na domluvy motovyjížděk, na dovolenou. Dívám se na počasí a na stavy a průtoky řek kvůli rybám. Když jsou tam noviny, tak si je přečtu, ale že bych si koupil noviny, to jsem si nekoupil tak půl roku. Po obědě jdeme pracovat. Denní tisk se dá někde přečíst, když jdeme na kontrolu k holkám do kanceláře, mají tam noviny nebo časopis, sedneme si

tam půl hodiny na kafe. Večer televizní noviny. Pokud nejsou nějaké zajímavé kauzy v televizi, tak nekoukám.

John Stevenson – *Lovci kubulárů* – , to mi utkvělo, to si pamatuju dodneška. V mém životě knížka nefunguje, čtení potřebuje čas. Moje oblíbená knížka je *Švejk* od Haška – četl jsem ji kolem třiceti, četl jsem ho třikrát. Většinou když ho dávají ještě v televizi, tak si ho pak ještě přečtu. Od Haška jsem četl ještě něco o legiích a *Dekameron*.

podnikatelka (OSVČ), 43 let, Pardubický kraj

nahráno: 3. 10. 2014 (B. Svobodová)

Narodila jsem se v roce 1971, přímo tady v Lanškrouně, kde také s krátkou výjimkou studia i žiju. Jsem vdaná a jsem maminka tří dětí. Vystudovala jsem gymnázium a potom vysokou školu ekonomickou v Praze. Pocházím z úplné rodiny, kde jsme byli dva sourozenci, můj bratr je o čtyři roky mladší než já. Rodiče mají oba dva středoškolské vzdělání, zajímali se hodně o sport, o cestování a o četbu. Maminka byla v době mého narození technička, tady v místní Tesla Lanškroun, a tatínek byl mechanik. – Pamatuju si, že mi rodiče jako malé četli, takže jsem asi byla dítě, které o to jevilo zájem. Odjakživa si u nás doma pamatuju taky knihovnu plnou knih. Četli oba rodiče, maminka ještě možná víc než otec, a určitě dokud jsem byla malá, tak mi četli, společně jsme si prohlíželi knížky a myslím si, že i díky tomu velmi ráda čtu. Ve školce nám asi taky čítávali, ale to nevím jistě. Pohádky nám pak vyprávěly nejen babičky, ale měla jsem i prababičku, která nám hodně vyprávěla. Taky jsme je hodně poslouchali na gramofonu. Mám to teda hodně spojený i s tím, když jsme jeden nebo druhý sourozenec byli nemocní, tak jsme hodně poslouchali pohádky. A televize u nás v dětství byla naprosto minimálně, myslím si, že rodiče tomu moc nebyli nakloněni, takže co si já pamatuju, tak jsme koukali na televizi v sobotu. Přes všední den, to si vůbec nevybavuju, že by nám to rodiče dovolili, ani oni sami nekoukali. To až v osm večer, když byl klid, a my, jako děti, jsme koukali jenom o víkendu, možná večerníček. Když jsem pak měla mladšího bráchu, tak s ním si pamatuju večerníček, jinak televize teda naprosto minimálně.

Na základní školu v Lanškrouně jsem nastoupila v sedmi letech, protože jsem podzimní, a bylo to v roce 1978. Předtím než jsem šla do první třídy, tak už jsem číst uměla, naučila jsem se to sama. Co si takhle na to vzpomínám, tak mi mamka tvrdí, že mě nikdo nic neučil, takže jsem se to naučila asi sama. Se čtením ve škole jsem myslím problémy neměla. Spíš s tím, že mě paní učitelka nevyvolávala, protože věděla, že to umím, takže se věnovala jiným dětem a mně to teda strašně vadilo, to si pamatuju z první třídy. A možná i tím, že jsem to uměla, tak mě nejvíc bavilo, když se četlo na rychlost, což už se ani dneska vůbec nedělá. Tenkrát, když jsem byla malá, tak se to dělalo, a jelikož jsem uměla číst, tak jsem v tom byla šikovná a byla jsem v tom vždycky první. Takže v paměti mně utkvělo, že se četlo na rychlost a že mě to bavilo. Kterou knížku jsem přečetla první sama, si nepamatuju. Víím, že jsem měla oblíbené knížky, že jsem strašně měla ráda *Broučky*, pak i *O pejskovi a kočičce*, ale co byla ta první

knížka, to si nevzpomenu. Právě ti *Broučci* měli i krásné ilustrace, pamatuju si, že ti mě jako malou holku, v sedmi až osmi letech, hrozně zaujali. Jak jsem se k nim dostala, nevím, asi mi je dali rodiče nebo jsme je měli doma.

Na prvním stupni jsem nenavštěvovala veřejnou knihovnu, to až na druhým. V nějaké třídě jsme sice v knihovně byli se školou, ale já sama jsem tam začala chodit až jako starší.

Pamatuju si ale, že jsme do knihovny chodili se školou na nějaké čtení nebo besedy, to jo.

Knížky se u nás doma hodně pořizovaly a dávaly jako dárky, ať už k Vánocům nebo k narozeninám. A taky si myslím, že jsem si knížky půjčovala od kamarádů, a vlastně to tak mám dodneška, že si hrozně ráda půjčím od někoho a čtu na doporučení, když mi někdo o knížce řekne, že je dobrá, a upozorní mě na ni. Tak si myslím, že tak to bylo i v dětství, a pak později jsem měla knížky hodně i z té knihovny.

S nástupem do školy se můj vztah k jiným médiím moc neproměňoval. Televize, ta trvala, u nás se na ni moc nekoukalo a myslím si, že v té době ani moc nebylo na co, že nás to k ní nelákalo, že bysme jako nějak přemlouvali rodiče, abysme se mohli koukat. Akorát si pak pamatuju, že místo desek začly bejt kazetáky a walkmany a že už jsme si tak jako vybírali sami, co si pustíme. Mladší brácha zůstal asi u pohádek a já spíš tu hudbu.

Jestli jsme na prvním stupni měli čtenářské deníky nebo povinnou četbu, si nepamatuju.

Myslím si, že takhle malí ne. Možná že opravdu ne, protože vím, že když si moje dítě mělo začít psát čtenářský deník už na prvním stupni, tak mě to překvapilo. My jako takhle malí jsme si knížky zapisovat nemuseli, čtenářský deník jsme psali až jako mnohem starší.

Až na druhém stupni, kdy jsme i měli povinné seznamy četby. Vypravuju si z nich třeba *Staré pověsti české*, nevím, proč mi to tak utkvělo v paměti – asi to není knížka, kterou bych sama vyhledala – takže těma jsem se docela prokousávala. Pak si pamatuju *Řecké báje a pověsti*, to tam taky bylo... Víc asi ne... Ona to byla taky jiná doba, že jo, to byly trošku jiné knížky, než co je dneska. S nástupem puberty pak začala dívčí četba a pamatuju si, že jsme si pak o těchhle knížkách s holkama hodně vypravovaly, takže jsem je četla. Hodně Stanislava Rudolfa, pak si pamatuju *Metráčka*, ale zrovna tak jsem měla ráda knížky, které byly doporučované klukům, jako *Osada havranů*, tyhle jakoby dobrodružný, četla jsem cokoliv. A úplně jsem milovala *Vinnetoua*, toho jsem četla několikrát, všechny díly, brečela jsem u toho, takže to taky, ale i tu holčičí – to bylo v době začátku puberty. Naučná mě v té době moc nezajímala. Na první dospělou knížku si nevzpomenu.

Na druhém stupni jsem teda víc začala navštěvovat knihovnu, prvním impulsem k tomu určitě bylo doporučení nějaké knížky a jelikož jsem ji nemohla hned sehnat, v té době to taky nebylo

tak jednoduchý, aby bylo všechno. To byl podle mě ten motiv, že jsem začala chodit do knihovny a půjčovat si knížky. Určitě jsme tam chodily ve dvou, protože v týchletý době jsme se svou nejlepší kamarádkou společně dělaly úplně všechno. A že by byla nějaká školní knihovna u nás ve škole, si nepamatuju. – Co se týče vztahu k jiným médiím, tak si na žádnou změnu oproti dřívějšímu nevzpomínám. Naopak si pamatuju, že v tomhle období jsem hrozně četla, až si myslím, že to naše rozčilovalo. Já jsem teda chodila do hudebky a na volejbal, tak jsem měla všední týden docela nabitý, ale jakmile jsem měla volno, tak jsem si zalezla a četla jsem si. Opravdu si nepamatuju na televizi – jediné, co mi z dětství utkvělo, to bylo *Tajemství proutěného košíku*. Běželo to v sobotu navečer, a to bylo jediné, na co jsme se koukali a těšili. Ona taky byla jiná doba, nebyl to tak pestrý výběr, co mají mladý dneska. Rádio taky ne, to mě vůbec nezajímalo. Pamatuju si na knížky. Měla jsem ráda toho Stanislava Rudolfa, ale vůbec si nevzpomínám na ty tituly, které jsme si s holkama půjčovaly. Generační četba typu *Harryho Pottera* asi nebyla, snad jen ten *Vinnetou* byl takovej.

Na gymnázium jsem nastoupila v roce 1986 a v roce 1990 jsem maturovala. Myslím si, že jsem i na střední škole hodně četla, ale už jsem hodně a poctivě četla doporučenou literaturu, protože zas jsem byla na to taková pečlivá, takže když se o tom potom mluvilo, abych byla připravená. A pamatuju si, že jsme museli hodně číst i slovenskou literaturu, tu jsem nečetla s chutí, ale protože to bylo povinné. A vůbec si nepamatuju, co mě v té době nejvíc zaujalo... ani co jsme vlastně konkrétně četli. Pamatuju si ty knížky školní – Čapka, *Klabzubovu jedenáctku*, tyhle doporučený, ale co sama... nevím. Asi to nebyla žádná taková knížka, která by mi utkvěla v paměti. Tohle období mi přijde takový... to byla asi červená knihovna a podobné příběhy, ale nic konkrétního mi z toho neutkvělo. Z povinné četby jsem si vedla čtenářský deník a učitelka nás z toho zkoušela. A na gymplu jsme měli nejenom češtinu, ale pak i seminář, to byl myslím volitelný předmět, a tam jsme měli perfektního profesora. Hodně se tam o knížkách diskutovalo, to i o poezii, o písničkářích... třeba „Stříhali dohola malého chlapečka“, to už bylo zhudebněný, takže to jsme řešili. Byl to skvělý pan učitel, který pro mě byl v tom čtenářském smyslu hodně důležitý. Doporučoval nám knížky, stejně tak jsme si je doporučovali vzájemně mezi vrstevníky.

Některé knížky z povinného seznamu četby se mi líbily, ale třeba poezii nemám vůbec ráda, dodneška, takže to všechno pro mě byla povinnost, slovenská literatura... tehdy pro nás slovenština byla normální, ale přesto číst v tom, asi to nebylo pohodlný. Ale s tím profesorem, o kterém jsem se zmínila, jsme hodně probírali třeba *Remarqua* a musím říct, že třeba k tomu mě přivedl, toho jsem na základě jeho hodin a vyprávění hodně četla. Dál mě díky němu

oslovil i Hemingway, tyhle ty knížky... a ty mě bavily, to jo. A vzhledem k tomu, že jsem byla mladá holka, tak pořád ta červená knihovna, která se teda neprobírala ve škole. V ruštině, kterou jsme měli povinnou, jsme číst nemuseli, četli jsme třeba ukázky, nebo si pamatuju, že nám paní učitelka dala třeba nacyklostylovaný úryvek z Puškina, ale nemuseli jsme číst knížky a já jsem v ní rozhodně žádnou knížku nečetla. Možná to byl i nějaký osobní protest. Odbornou literaturu jsem taky nečetla.

Školní knihovnu si ani na gymplu nepamatuju, chodila jsem pořád do té veřejný. V tomto období jsem asi ani ještě pořád nesledovala žádné noviny a časopisy. Ta moje střední je pořád totalita, takže tam skoro nic nebylo. Co si pamatuju, tak můj brácha, malej, tehdy už nebyl malej, tak že si nosil *Ábíčka*, takže si myslím, že pro kluky třeba ty časopisy nějakou úroveň měly, ale vůbec si nepamatuju, že by pro holku bylo v té době něco na úrovni. – K maturitě jsme pak měli speciální knížky, seznam, který byl přímo k maturitním otázkám, mimo seznam povinné četby za čtyři roky. Ke každé otázce jsme měli doporučený nějaký knížky a pamatuju si, že o svat'áku jsem si přečetla jednu slovenskou knížku, a pak jsem si vytáhla otázku, které se ta knížka týkala, takže jsem docela jako zaperlila, protože jsem to měla úplně zčerstva.

Na vysokou školu jsem nastoupila už po revoluci v roce 1990. Od té doby pak, v dospělosti, čtení už nikdy nebylo takové, jako když jsem byla mladá. Byla vysoká škola, pak jsem se vdala, přišly děti a už to nikdy nebylo takový, jako když je člověk mladej a nemá žádný povinnosti. Na výšce jsem neměla moc času číst – bylo učení, byla Praha, takže zase úplně jiný zájmy. Jediné, co jsem teda četla, byly nějaké skripta nebo něco do školy, ale to bylo minimum. Po revoluci moc učebnic nebylo, tak jsme museli vycházet hlavně z přednášek. Tam ta moje čtenářská vášeň trochu ustoupila, pak si myslím, že po vejšce jsem zase četla, a pak, jak se narodily děti, tak byla právě doba, kdy jsem začala číst časopisy. Protože to bylo prostě na krátkej úsek, takže vždycky v nějaké vyšetřené chvílce volna jsem si četla tyhle články. Kupovala jsem si a půjčovala od kamarádek hlavně takové ty ženské a psychologické časopisy, žádný bulvár, to mě nezajímá. A až pak děti povyroستly, tak jsem se zase ke knížkám vrátila. V té dospělosti je to hodně ovlivněné tím, co člověk momentálně prožívá a kolik má času.

Znovu číst jsem začala, když... děti mám tři, nejmladšímu je teď devět roků, a když mu bylo tak čtyři, tak jsem si už troufla nechat je i chvílku samotné, nebo když pak už začalo to, že si šlo hrát s těma staršíma... a já jsem měla trošku víc času, takže jsem začala trošku víc číst... Ne že by teda člověk předtím vůbec nečet, ale byla to třeba otázka dovolených nebo období,

kdy bylo trošku klidněji a kdy jsem si nějaký ten čas našla, když nebyly třeba domácí povinnosti... Takže jo, četla jsem, ale zdaleka ne tak, jak čtu teď.

Pořád čtu beletrii, prošla jsem si taky fází literatury o výchově dětí, takže psychologii a odbornou literaturu taky. A musím říct, že poslední dobou mě začínají hrozně bavit cestopisy, cestopisné knížky, i zbeletrizované, i faktografické. Při výběru určitě hraje roli jméno autora, pokud mě od něj nějaká knížka zaujme, tak si určitě vyhledám další. Mám hrozně ráda knížky, které mě pobavěj, teď mě napadá třeba Michal Viewegh – tak jeho knížky taky. Hrozně ráda čtu teď knížky o problematice rodičů s dospívajícíma dětma, protože už se nás to taky začíná týkat. Takže něco, v čem se vidím, co je mi blízké. Pak taky knížky, které pohladí na duši. Nemám ráda moc problematické knížky, to ne.

Řekla bych, že u mě pořád přetrvává, jak to bylo vždycky, že čtu na doporučení. Mám spoustu kamarádek, co hodně čtou, hodně si knížky kupují, takže vzájemně si doporučujeme knížky a půjčujeme. A asi si myslím, že v tomhle působí i reklama, co tak člověk někde vidí, nebo i děti nosí ze školy různé katalogy, aby si v rámci školy objednávaly knížky, tak to občas projdeme společně a zabrousím tam i na ty dospělácký knížky, tak když mě to zaujme, tímto způsobem si teda taky knížku obstarám. Děni v literárním světě nesleduji a ani literární ceny pro mě nehrají roli.

Co se týče chození do veřejné knihovny, tak tam se to trošku změnilo v tom, že do dospělácké knihovny teď už já sama dlouho nechodím. Chodí moje maminka, takže buď jí třeba zadám, co jsem se doslechla, že by byla dobrá knížka, a ona to vypůjčí pro nás společně, nebo to, co si vypůjčí ona, si pak prostě nějak vzájemně předáme, protože já už v současné době nemám čas, ale chodím do dětský s dětma.

Partner je taky velmi vytížený, myslím si, že by četl strašně rád, ale nemá na to čas, a když už ten čas najde, tak je tak unavený a nesoustředěný, že mu hrozně dlouho trvá, než se do knížky začte. Pokud se pak najde nějaká zajímavá, myslím si, že ho docela oslovil Dan Brown, tak to se jakoby začte, ale spíš jsem já u nás ten čtenář. Jinak si myslím, že v naší rodině stále trvá, že při každé příležitosti se dává knížka jako dárek – k Vánocům, k narozeninám. Já na tom trvám, aby děti dostávaly knížky, aby nečetly čtečkou nebo někde na internetu, ale aby opravdu měly knížku, která krásně voní. Děti vedu ke čtenářství, ale myslím, že se mi to moc nedaří, ani jedno z nich není takový vášnivý čtenář, jako jsem byla já, ale je to asi i tou konkurencí těch jinejch médií, je opravdu jiná doba. Třeba moji milovaní *Broučci* ani jedno z nich nijak nenadchli.

Na vlastních dětech si uvědomuji, že jiná generace přistupuje ke knížkám jinak. Shodou okolností jsem jednu dobu pracovala i jako vychovatelka ve škole a strašně brzo a lehko si

člověk udělá obrázek o tom, jak ty děti čtou. Takže pokud ty děti nejsou asi tak jako moje děti vedený ke čtení – já jsem jim tady hrozně ráda četla, když byly malé – tak myslím, že ten úpadek je hodně znát. Je vidět, že děti nečtou, a asi si myslím, že jim ani není čtený, že se tomu málo rodičů věnuje. S dětmi knížky sdílíme, povídáme si o nich. Když se v první třídě učily číst, tak jsem s nimi trénovala a dohlížela na ně. A hlavně si myslím, že všechny naše děti měly v tomto štěstí na paní učitelky, že to byly takový, který na to hodně dbaly, a děti musely třeba číst deset minut denně. Jedno dítě to nemělo takto rozkouskované, ale mělo třeba povinnost přečíst co měsíc knížku. Už právě takhle malé byly vedený k tomu, že si o té knížce musely udělat zápisek, a paní učitelky vyžadovaly, aby to bylo podepsaný. My jako rodiče jsme teda museli s těma dětma číst a dohlédnout na to, aby to dělaly. Což se mně, protože ráda čtu, líbilo, tak jsme se tomu věnovali.

Knížky sama pro sebe nebo pro partnera kupuju i při jiných příležitostech než jako dárek, občas zajdu do knihkupectví. Dětem knížku mimo nějakou příležitost hodně často koupím na základě té nabídky, co si přinesou ze školy. Protože tam si myslím, že ty děti mezi sebou o tom už mluví, takže většinou už přijdou s tím, že nějakou z těch knížek mají vybranou, a jelikož jsem toho příznivec, tak tu knížku jim koupím, když si něco samy vyberou. Pokud se ta knížka pohybuje v ceně, která je normální a přijatelná, tak to, kolik stojí, důležité není. Pokud by si vybrali knížku za tisíc korun, tak bysme to asi řešili jinak nebo bysme ji třeba nekoupili, ale cena určitě není na prvním místě.

Číst knížky kvůli zaměstnání nepotřebuju a nečtu, ani v cizích jazycích nečtu... vždycky v češtině. Jinojazyčné knížky čtu strašně nerada, kolikrát se přiznám, že jsem chtěla začít číst knížku v němčině, abych si oprášila jazyk, ale neužiju si to, nemám to ráda... Několikrát jsem tak začala a nikdy to nedokončila.

Součástí čtenářských komunit na sociálních sítích nejsem. Abych řekla pravdu, sociální sítě, to jde mimo mě, moc s tím nejsem kamarád. Počítač si odbydu v rámci práce, je to pro mě zdroj informací, nepotřebuju po něm brouzdat, sdílet s někým něco – nemám to ráda, takže cokoliv potřebuju na počítači, i maily, si obstarám během práce – to je tak hodinu, hodinu až dvě – záleží to i podle množství práce, jak dlouho na něm musím být. Televize... to je strašně různorodý. Pokud je krásný počasí, na televizi si ani nevzpomenu. Pokud je škaředě, tak je zase někdy hrozně příjemný zalézt s dětma pod deku a koukat na televizi. V běžném dni, pokud sleduji televizi, tak jedině večer. Pokud ale v ten den mám dobrou knížku, tak si vyberu knížku a čtu si většinou večer, až když je všechno kolem dětí vyřízený, veškerý povinnosti hotové, uvařeno, uklizeno, tak pro mě ten pěkný večer končí knížkou. Asi čtu víc v zimě,

protože jsme i hodně sportovní rodina, takže přes léto nás to táhne víc ven. Rádio si občas pustím jako kulisu v autě, ale poslední dobou už ani to ne.

Co se týče elektronické knihy, řekla bych, že vždycky dlouho trvá, než takové novinky jakoby skousnu. Takže vždycky jsem prvně proti, a jak se s tím víc a víc setkávám třeba u známých, tak začínám přicházet na to, že to asi až zas tak špatný není. Když jsem viděla první čtečky, tak mi to přišlo hrozný, protože to nevoní a nedá se v tom listovat, ale teď už vidím, že v některých případech to třeba svoje opodstatnění má. Asi bych se tomu v zásadě nebránila, ale zatím ji nemám a prioritou je pořád knížka. Z počítače vůbec nejsem zvyklá číst a audioknihy neposlouchám.

Na adaptace literárních děl se koukám ráda, když už mám přečtenou knížku, takže spoustu věcí vím. A i když mi tam třeba něco chybí, tak to prostě chápu. Ale skoro vždycky, v devadesáti procentech, je můj závěr takový, že knížka je lepší než filmová nebo televizní adaptace. Ale zase musím říct, že na základě zhlédnutí několika filmů natočených podle předlohy jsem se zpětně dostala k té knížce. Předtím by mě to třeba nenapadlo nebo mě ta knížka neoslovila a pak jsem se k ní třeba takto zpětně dostala, ale závěr je zase ten, že je ta knížka vždycky lepší. Je to podrobnější, je tam toho víc – na papíře se toho může rozepsat víc než ve filmu, tam se asi nepopíšu skrytý pocity, sny a představy.

Stejně jako jsem já jako malá neměla zakázanou žádnou knížku, nemají to tak ani moje děti. Pokud bych o nějaké knížce věděla, že je vulgární nebo se v ní píše o hrubém násilí, tak bych asi nechtěla, aby to četly. Samozřejmě přiměřeně věku. Ale nenapadá mě žádná taková knížka, že bychom doma něco takového měli, co bych nechtěla, aby se dětem dostalo do ruky. Že by moje dvanáctiletá dcera musela číst *Padesát odstínů šedi*, to teda ne, ale doufám, že k ní nikde nepřijde.

A co se mého vztahu k těmto hitům týče, tak kdybyste se mě zeptala, proč jsem nečetla *Padesát odstínů šedi*, tak já vlastně ani nevím. Možná protože jsem na to slyšela tolik negativních ohlasů, že jsem ani neměla chuť si tu knížku přečíst. Slyšela jsem, že kdo není v partnerských vztazích spokojený, že si ji rád přečte... já jsem, tak nemám potřebu a asi mě takovýhle knížky nelákají. Pokud je někde nějaká erotická scéna, je krásně vyličená, spíš zastřená, nebo taková, aby si to člověk musel představit, to mi nevadí, ale asi nemám potřebu takhle surový knížky. Nějakýmu davovému šílenství po této knížce jsem teda nepodlehla, čímž ji nějak nehodnotím. Ať si každý čte, co se mu líbí... A ani teda nemám ráda drsné detektivky. I když je to třeba o problémech současnosti a asi se to ve světě děje a je to třeba

závažný problém. Pořád si říkám, že člověk má svých starostí dost, než aby si ještě přidělal nebo se nějak stresoval takovouhle četbou, takže takovou knížku nečtu.

Že bych litovala, že jsem nějakou knížku přečetla, to ne. Zrovna teď mi kamarádka půjčila knížku, o které tvrdila, že je hezká, a já jsem si ji přečetla a řekla si, ani ne že by to byla ztráta času, ale že bych se bez ní obešla. Ale že bych toho litovala... myslím, že do každé knížky bych se prostě nezačetla. To už člověk po pár stránkách tak jako pozná, jestli to stojí za to nebo ne. Když mě knížka nezaujme, tak nemám problém ji odložit. Pokud to pro mě za to nestojí, tak ji nedočítám. Úplně něco jiného je, když na to není atmosféra... třeba cejtím, že ta knížka je dobrá, a prostě mi nejde se do ní začíst, tak ji odložím a třeba po tejdnu to jde.

Můj nejoblíbenější autor je... z českých bych asi řekla Michala Viewegha a pak asi Dan Brown. Mám hodně ráda jeho knížky a k některým se třeba i vrátím podruhé. Moje nejoblíbenější knížka paradoxně asi nebude souviset s těma nejoblíbenějšíma autorama a je to knížka od Anne Marie Selinco *Desirée*. Provází mě životem dlouho, ale vůbec si nevzpomenu, v které době jsem si ji koupila nebo se o ní doslechla. Hodně se k ní vracím, ale vůbec si nevzpomenu, jestli jsem se k ní dostala, až když jsem byla vdaná nebo už na střední. Tu mám hrozně ráda, ani nevím, čím je to způsobený, možná, že je to knížka romantická, částečně je podle skutečných událostí, má to historický základ. A možná je to způsobeno i tím, že jako hodně mladá jsem byla v Paříži a ve Versailles nás provázela česky mluvící průvodkyně a ona tu knížku taky milovala. A jak jsme chodily těmi místy, kde se ta hlavní hrdinka kdysi pohybovala, tak jsme si o tom povídaly... asi tím. A potom mám ráda knížku... a teď vám neřeknu, kdo ji napsal, ani kdybyste mě zabila... a to je *Doktorka Samantha*, je to hodně tlustá knížka, z nějakýho 17. století, o průkopnici medicíny, jedné z prvních lékařek ve Spojených státech. A to je taky hrozně hezká knížka – to jsou takové moje oblíbené. Tu *Desirée* mi musel někdo doporučit, už mě provází spoustu let, a tu *Doktorku Samathu* jsem si koupila sama a myslím, že jsem si ji dokonce koupila omylem, že jsem od toho čekala jiný příběh a potom jsem se do toho začetla, zjistila, že je to něco jiného, nicméně velmi pěkného. Knížka, ke které se vracím, to je určitě ta *Desirée*, tu jsem četla mnohokrát. A mezi ty oblíbené jsem ještě zapomněla zmínit *Sever proti jihu*, také jsem ji četla několikrát, a pak od Grishama *Firmu*, tu mám taky ráda a ani nevím proč, hodně se k ní vracím. Často si ji беру na dovolené – třeba po dvou až třech letech, mám ráda i ten film. Takže takových oblíbených je spousta, ke kterým se vrátím, když třeba nemám jinou knížku.

Co se týče čtenářských zvyků a rituálů, tak v mém případě ne že by to byl až rituál, ale pokud je zima, tak strašně ráda čtu na gauči, v dece, s čajem. A pokud je teplo a mám volno, tak

takhle před domem na sluníčku mám lavičku a to je taková pohoda, když si můžu vzít knížku a jít tam. Je to spíš oblíbený místo, vyloženě rituál asi ne.

spojový mechanik, 42 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 10. 12. 2009 (J. Trávníček)

Rodiče byli naprosto obyčejní, maminka byla chemička, středoškolsky vzdělaná, otec byl také středoškolsky vzdělán a dělal to co já. Četli nám vždycky odmala, dostávali jsme knížky jak k narozeninám, tak k Vánocům, někdy i mimo tyto svátky. Babička z matčiny strany nám četla také. Babička z otcovy strany na to moc nebyla, ta myslím nečetla ani mému otci.

Rodiče kupovali i časopisy. Knihy u nás byly, do knihovny jsme chodili. Maminka byla vždycky velká čtenářka, s knihou jsem ji viděl věčně; u otce si na to nevzpomínám. Víím, že teď, už jako důchodce, čte a kupuje si knihy z Výběru, ale jako děčko jsem ho, myslím, číst knihu neviděl.

Já osobně jsem začal číst už v pěti letech, tím, že bratr je starší o čtyři roky, tak jsem se naučil číst a pamatuju si, že jsem předčítával dětem ve škole, například *Mikeše*. Už ve školce jsem četl, čímž jsem učitelkám ulehčoval práci. Z této četby si vzpomínám ještě na knížku *Lada dětem*, velmi silná kniha to byla, pak různé říkánky, leporela. Tím, že jsem se tak brzo naučil číst, četl jsem si už od velmi raného věku sám. S maminkou jsme chodívali do knihovny u nás na sídlišti. Tenkrát bylo půjčování omezeno na čtyři knížky, z nich jednu jsem si mohl půjčit já.

Když jsem nastoupil do první třídy, tak to, že jsem už uměl číst, bylo trochu problém. Ne snad ani pro mě, jako spíše pro učitelku. Měli jsme tabulku a do ní se psalo, kolik dovedeme přečíst slov za minutu. Jako děčka jsme se opravovali, měli jsme z toho srandu. Jestli jsem se ve škole vyloženě nudil, to nevím. Víím, že učitelka od mladší dcery nám říká, aby děti stále četly... a cokoli. A všude. Číst nápisy, když s ní jedete tramvají. Starší dcera nečte nic, ale protože je vyženěná, tak ji znám od její druhé třídy. Mezi kluky jsme se o čtení bavili, knížky jsme si i půjčovali. Pamatuju si knížku o malém Vikingovi, švédská nebo norská, ale na název ani autora si už nevzpomínám. Víím, že mě hrozně bavila, měl jsem ji půjčenu od spolužáka. Od první třídy jsem chodil do Mahenovy knihovny. Vůbec mi neutkvělo, jestli jsme vůbec měli knihovnu ve škole. Byl jsem i členem Klubu malých čtenářů, odebíralo se to přes školu. Četl jsem i dost typických klučíčích knih: mayovky, verneovky a Foglara. Jako děčko mě hrozně bavilo *Čtyři z tanku a pes*, televizní seriál jsem minul, protože když to dávali, tak jsem měl klavír. Vadilo mi to, ale nic jsem s tím nenadělal.

Verneovky si přečtu i dnes, asi bych je nepřelouskal celé, ale nemám s tím problém. Nedávno jsem si četl dvě kapitoly z *Neználka na Měsíci*, opravdu sám, bez toho, že bych k tomu měl nějaký důvod, jako že třeba z toho předcítám své dceři. Stává se mi to i s Foglarem, ono to není nic složitějšího ani dlouhého a já jsem schopen takovouto knihu přečíst za den. Jestli mi nevadí, že si můžu přečíst něco jiného? Ne, mě čtení baví a něco jiného si můžu přečíst potom. Čtu všechno, k čemu se dostanu. Například ve vaně, vydržím tam hodně dlouho, ale nemůžu tam číst nic složitějšího, například jsem to zkoušel s *Remarquem*, ale to moc nešlo, ale přečetl jsem tam *Švandrlíka*. Speciální „záchodové“ knihy nemám, tam čtu všechno. Od četby jsem neodpadl ani v pubertě, ani rodiče mi doma nic nezakazovali, v knihovně jsme měli cokoli, sáhl jsem po tom, co doma bylo. A buďto mě to bavilo, nebo nebavilo, ale nikdo mě v mém výběru neomezoval. Vzpomenu si například na jednu knihu, která mě ve věku třinácti čtrnácti let nezaujala; to byl Hrabal. Dneska si ho přečtu rád a cokoliv. Když jsem nemohl ven, tak jsem četl. Tenkrát nebyl internet a počítač. S ním strávím dnes hodně času. Odpoledne si počítač nepustím, až večer, tak od osmi do jedenácti, ale v průměru myslím, že víc času čtu než strávím s televizí. Já čtu dnes hodně i v práci. Hodně jezdíme, čekáme, tak si s sebou беру knihu.

Začal jsem gympl, ten jsem po dvou letech opustil, pak jsem se šel učit na tříletý učební obor a po něm jsem si udělal dva roky nástavbu. Na gymnasiu jsme měli knihovnu a chodili jsme do ní, měli jsme i dobrou češtinářku, která byla naše třídní. Určitě nám hodně věcí doporučovala, takto jsme se dostali i k *Solženicynovi*, doporučila nám ho. Po téhle stránce byla naše češtinářka normální. Vedli jsme si čtenářský deník. Na učňáku už nic, tam už se nic nedoporučovalo. Takže jsem si své čtení řešil doma a všude, kam jsme jeli, například na hory, jsem si s sebou vezl knížku. V tomhle mám návyk, že si čtu kdekoliv a kdykoliv. Pamatuju si, že když jsem hrával házenou a jezdili jsme na soustředění, tak jsem si vždycky s sebou vozil *Čachtickou paní*. A pravidelně jsem ji za ten týden přečetl, po sedm let.

Vojnu nám zkrátily na rok a půl, neboť jsem na ní byl na přelomu starého a nového režimu. Útvarovou knihovnu (v Mostě) jsme měli, ale nic moc. Večer, v sobotu a v neděli jsem četl, knížky jsem si vozil z domu. Nebyl to problém, protože jsem byl v Dukle (hrál jsem házenou) a domů jsem se dostával tak jednou za měsíc. Mezi sebou jsme si povyměňovali, co kdo měl, každý každého víceméně znal, takže v tom nebyl problém.

Ani když jsem začal chodit do práce, se v mém vztahu ke knize nic nezměnilo. Bydleli jsme s tchyní, měli jsme dost malý byt, takže leda to. V rodině to funguje tak, že moje starší dcera,

keré je patnáct a je vyženěná, nečte. Já když ji vidím, jak leží na posteli a má puštěné z mobilu písničky a hledí do stropu, tak to nepochopím. Ještě kdyby aspoň hleděla do televize, což je sice také blbé, ale budiž. Loni dostala *Pusinky*, to je nějaký román pro dospívající dívky, má to asi dvě stě třicet stran, ona přečetla asi devadesát a od té doby na to nesáhla. Čte časopisy *Top dívka* a *Bravo*. U mladší dcery, která je teď drchačka, ještě nevím. Knížky dostává, ale ještě je na to hodně malá, aby si četla sama. Knihy dostává, ale moc u nich nevydrží. Ale já si vzpomínám, že jsem v jejím věku četl daleko víc.

Pokud jde o změnu režimu, tak i před rokem 1989 se člověk, když chtěl, dostal ke všemu. Dnes je to samozřejmě daleko jednodušší. Knížky byly, část jich vyšla na konci šedesátých let, takže po domácnostech byly. Přes bráchu jsem se dostával k hodně knihám, ale například Kundera nebo i Mňáčko mě nezaujali. Několikrát jsem se k němu vracel, ale nikdo to nezafungovalo.

Já žádný vyhraněný zájem nemám, čtu všechno. Hodně mě v poslední době chytli čeští autoři: Hrabal, Páral, Hašek. Hlavně Haška jsem si v poslední době hodně půjčoval. Ze současných čtu Viewegha, četl jsem snad všechno, čte se to dobře. Dále třeba pak Monyová. Žena v poslední době dotáhla Herriota, to se čte také dobře. Vždycky mě bavila sci-fi, například Harrison, ale ne fantasy, vůbec mě nechytl Tolkien. Dále pak Lem, Clarke. Nedávno jsem si v Tesco koupil v levných knihách výběr ze sci-fi povídek. A mimo jiné měli ve slevě i *Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka*. Říkal jsem si, že to malou určitě musí bavit, všechny povídky, které kdysi vycházely v *Ohničku* či kde. Všechny ty povídky jsem přečetl, a s chutí, i když jsem si říkal, že bych to už číst nemusel. Malá ji dostane za tři roky k Vánocům. Žena čte také ráda, někdy se i hádáme o knížku. Čte něco jiného. Pokud dnes knihy kupuju, tak se snažím hlavně v levných knihách. Knihy jsou dnes drahé. Do knihovny jsem chodit přestal. V naší pobočce moc výběr není.

Vracím se k více knihám. Vracím se například k Steinbeckovu *Na východ od Ráje*. U mě to bylo vždycky ne tak, že bych v dětském věku četl dětské knížky a v dospělém věku knížky pro dospělé. Dnes jsem si schopen přečíst cokoli, i pohádky. Vzpomenu si, že bych si chtěl přečíst například jednu pohádku od Erbena, a když už mám knihu v ruce, tak si z ní přečtu i něco dalšího. Měl jsem rád *Emil a detektivové* od Kästnera, vím, jak mě to bavilo, přelouskal jsem to sice znovu, ale už to nebylo ono. Přečetl jsem ji za odpoledne. Žádné zavedené čtenářské zvyky nemám, můžu číst kdekoli. Rád bych četl v ložnici, což u nás nejde, tak si musím číst jinde.

nezaměstnaná, bankovní úřednice, 41 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 3. 3. 2011 (Jiří Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1970. Pocházím z Mutěnic u Hodonína, můj tatínek byl učitel na základní škole (první stupeň), maminka byla zdravotní sestra. Jsem nejmladší ze tří sourozenců; byli o devět, deset let starší, kluci. Největší vztah ke knížkám měla moje babička (maminčina maminka), která s námi bydlela. Z dětství si pamatuju tašky plné knížek, jak se jí vozily z knihovny. Ta mi předčítala hodně večer pohádky, povídaly jsme si o tom. Dá se říct, že nejvíc mě vedla babička. Tatínek se hodně zajímal o historii, vypisoval si různá data ohledně králů a královen, z dětství si jeho vliv nepamatuju, všechno to byl vliv babičky. Ještě než jsem uměla číst, tak se mi vybaví *Špalíček pohádek*, potom to byly nějaké německé pohádky, je to hrozně stará knížka, salátové vydání; ještě ji mám doma. Z vlivu sourozenců si pamatuju *Vinnetoua*, *Poklad na ostrově*.

Číst jsem se naučila až ve škole. Myslím, že ve čtení na mě měla dobrý vliv třídní učitelka. Bylo vidět, že má ráda knížky a literaturu. Hodně jsme četli v hodinách a já jsem se na to úplně těšila, bylo mně strašně dobře, když jsme četli knížky – pamatuju si na například na *Lovce mamutů*. Byla tam školní knihovna, kam mě moje učitelka přivedla. Pamatuju si na jednu knihu o Měsíčanovi, ale název ani autora si už nevybavím. Pro mě nejkrásnější dárek na Vánoce a narozeniny byla kopa knížek, tak pět šest knížek, nic jiného jsem ani nepotřebovala.

Z druhého stupně si ze své četby vybavuju Stanislava Rudolfa, to jsem úplně hltala. Pořád jsem chodila do školní knihovny a pamatuju si, že chodit tam byl pro mě úplně svátek. Moje první „dospělá kniha“? Asi *Petr a Lucie*. Rodiče mě nijak nevedli, pídila jsem se sama, pořád jsem byla zavalena knížkami. Maminka taky ležela v knížkách, ale nebylo to tak, že bychom si o tom povídaly, co je dobrý a co ne. Z domácí knihovny jsem moc v té době nebrala, byla tam taková ta klasika, což mě v té době nebavilo, stále jsem tíhla ke školní knihovně. Knížky jsem si v té době ještě nemohla dovolit kupovat, i když z té doby mám asi dvě police dívčí četby. V té době jsem ale četla tak nějak všechno, mám v sobě názvy, ale ty spisovatele už ani nevím. V televizi v té době mě ani nic tak nelákalo, akorát nějaký ten film pro pamětníky. Televizi jsem moc nevnímala. A platí to dodnes.

V roce 1984 jsem nastoupila na střední školu, bylo to gymnázium v Hodoníně. Pamatuji si na učitele českého jazyka, byl to už pán v letech. A protože můj tatínek mě měl v pozdějším věku, bylo mu čtyřicet dva, když jsem se narodila, tak jsem ve starších pánech viděla takové ty otcovské vzory. On měl ty hodiny vedené tak, že jsme věděli, kdy budeme vyvolaní. Byla to taková jistota. V té době jsem také začala psát, byly to hlavně povídky a básničky. Vím, že jsem vyhrála i školní kolo. Individuálně se nám moc nevěnoval, ale lásku ke knize nám dal, to z něj bylo cítit. Měla jsem kamarádku, která taky hodně četla, ale nijak jsme si o tom nepovídaly. Já jsem to měla tak, že jsem přišla ze školy, buchla jsem do knížek a četla jsem. Měla jsem takový svůj svět. Z gymnaziální četby si pamatuju Dumase – například *Královnin náhrdelník*, to mi utkvělo nejvíc. Potom se mi líbila knížka o Napoleonovi – *Desirée*, ta mi utkvěla hodně, chystám se k ní znovu vrátit. O zakázané literatuře jsem v té době nevěděla vůbec.

Odmaturovala jsem v roce 1988, po maturitě jsem se poznala se svým manželem, šlo to celkem rychle, takže jsem hned v následujícím roce porodila první dítě. A další rok druhé dítě. Pracovala jsem jenom půl roku, bylo to bytové družstvo v Kyjově. S nimi jsem byla doma šest sedm roků. Manžel pracuje na celním úřadě v Břeclavě, a když jsme se poznali, viděl, že ležím pořád v knížkách. On nijak vedený ke čtení nebyl, ale postupně jsem ho „zpracovala“, takže v dnešní době čte víc než já. Ale na rozdíl ode mě, která pořád něco hledá, hledá, co je nového, tak on je „konzument“, který čeká, až co mu donesu. Bere si z mé skříně, co já nosím, sám nemá iniciativu. U našich dětí jsme rituál čtení před spaním dodržovali vždycky. Když jsem viděla, že by se dětem nějaká knížka mohla líbit, tak jsem ji koupila. Kdykoliv byl čas, tak jsme si pořád četli. V současné době mám ještě třetí dítě, chlapečka, který se narodil v roce 2004. Po druhé mateřské jsem nastoupila do Union banky v Hustopečích, kde jsem pracovala deset let, banka potom padla, mně bylo v té době třicet tři let, a protože jsem ještě chtěla děti, tak jsem si říkala, kdy už jindy. Tím, že jsem ztratila zaměstnání, tak jsem šla na třetí mateřskou. Vliv literatury je na něj z mé strany asi největší. Sleduju i dětskou literaturu, takže my jsme tady v knihovně taková dva, co nám ani nestíhají objednávat. Čteme spolu pořád. Starší dcera je sice takový ten společenský typ, hodně sportu a tak, ale dokáže si najít ke čtení vztah. Pracuje jako sestřička v Brně U svaté Anny. Snažím se jí dávat nějaké tipy, mladší (20 let) je spíš introvertní, společnost nevyhledává, ale ta nechte, což je zvláštní. Kdysi jsem jí koupila nějaké romány pro dívky, ale prokousávala se tím horko těžko. Koupila jsem jí celou řadu *Harryho Pottera*, ale taky to nezabralo. Vždycky říkala: „Víš, já se na to radši podívám.“ Nevím, jestli se to ještě někdy vyvine, ale všechny knížky,

co jsem jí dala, tak v nich má někde záložky. Její přítel jí dal knížku k narozeninám a ona se úplně urazila. Časopisy ale čte. Doporučila jsem jí také knihu *Ruiny* (Scott Smith), ale když zjistila, že to je zfilmováno, tak šla na film. Řekla mi, že ten film byl úžasný. Já na to: „Ale to si přečti knížku, ta je lepší.“

Rádio poslouchám, ale vybírám si, není to tak, že bych v něm poslouchala všechno. S televizí jsme to u nás doma měli tak, že žádné příkazy a zákazy u nás nebyly, byla vždycky domluva. A když moje dcery byly malé, tak ani moc dětských kanálů a programů nebylo, takové ty Disney Channell, Minimax. V životě jsem neměla nikdy období, že bych od ní odpadla. V období, kdy řeším něco těžkého, hned sahám po knížce, stejně tak když se raduju. Tak jako člověk dýchá, tak já potřebuju číst v každé situaci. V poslední době jsem dost strávila s malým v nemocnici, zhruba od jeho dvou let do loňského roku. A abych dokázala přežít všechno to trápení, co tam bylo, tak jsem knížku měla pořád v tašce, jestli jsem vlezla do dopravního prostředku, jestli jsem šla na oběd, prostě pořád...

Na toaletě nečtu. To mi přijde jako znesvěcení knížky, není to pro mě požitek. Svůj výběr knížek mám omezený finančně. Kdybych měla možnost, tak si budu kupovat spoustu dalších knížek, co bych chtěla číst, takže jsem omezena místní knihovnou a musím vybírat, co se tady nakupuje. Trošku mě to omezuje. Zrovna nesu pro ně dvacet tipů, mám je vypsané, co teď sháním: Costová, Crishton, Berry, Keleová-Vasilková. Současná česká literatura? Třeba Viewegh – k tomu jsem zatím nějak nedospěla, pouze jsem viděla pár ukázek z filmů. Monyovou jsem zkusila, od ní se mi líbila jedna knížka, *Blond'atá stíhačka*, ale ona psala, že tato knížka je trošku těžší, že se malinko vymyká. To jsou pro mě ale jen takové jednohubky, kdybych už doopravdy neměla co číst. Když teď nemám práci, tak čtu vlastně, kdy se dá. Ale i když jsem měla práci, tak jsem s sebou nosila knížku. Doma je to tak, že udělám rychle povinnosti a už sedím u knížky. Veškerý volný čas věnuju knížce. Nejvíce čtu ale večer, když malý jde spát. On je teď v první třídě, takže se učí číst. Teď jsem mu dala *Mauglího*, takového dětského, aby si už zkoušel číst. My spolu tak hodinu a půl nad knížkami strávíme. Pak přecházím do obývacího pokoje, kde manžel má už povinně sluchátka (on je takový ten přepínací), a já sedám ke knížce a vnímám vzdáleně i ty filmy, na které se dívá, a pak mu třeba řeknu: „To užs viděl.“ A přitom vlastně vůbec neslyším text. Není to asi úplně ten ideál pro čtení. Chtěla bych mít svůj pokoj a křeslo. V létě se mi čte dobře na terase, je to sice jen takový balkónek. V jedenáct musím odejít spát, protože manžel spí v obývacímu a my s malým spíme spolu v ložnici, protože on bývá dost nemocný, takže k němu musím vstávat. Tím, že manžel v pět vstává, tak mě v jedenáct vyrazí z obývacího. Určitě bych četla víc, ale nemám kde. U malého

si svítit nemůžu. V kuchyni taky ne, protože ta je propojená s obývánkem. Víkendy taky, udělám si povinnosti a už sahám po knížce. Já po ní pokukuju, už když utírám prach.

Nejoblíbenější autor nebo kniha? Tohle u mě není. Tím, že toho čtu hodně, tak nemám jednu orientaci, že bych se orientovala jen na něco. Je to těžký vypíchnout jen jednu. Když jsem ještě pracovala v bance, tak to byl Wilbur Smith, vždycky jsem totiž měla ráda Afriku. To mě úplně pohltilo. On píše hodně, takže já jsem měla spoustu knížek k dispozici. Pak jsem se dostala k Barbaře Woodové, ta se mi hodně líbí. U Barbary Erskinové se mi zase líbilo prolínání světů. To jsou tři autoři, od nichž jsem přečetla snad všechno. Pak jsem přidala Jamese Rollinse, od něj se mi nejvíc líbila *Amazonie*. Ta je úplně bombastická. On to má do takového akčnějšího stylu. *Amazonie* se ale vymyká. Knižka, ke které se vracím? Ne, já se ke knížkám nevracím, protože pro mě je to ztráta času. Vidím už horu nových dalších, navíc si knížky dost pamatuju, takže už vím, že bych četla něco, co už znám. Chci další a další.

invalidní důchodkyně, dříve švadlena, 41 let, Jihočeský kraj

nahráno: 30. 7. 2011 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1970. Byly jsme čtyři holky. Já jsem nejstarší, pak byly po dvou letech po sobě. Naši dělali celý život v zemědělství a ještě jsme měli doma hospodářství, takže jsme měli doma kolotoč. Já jako nejstarší jsem měla na starost ty mladší – ať se to týkalo školy nebo je uložit a obstarat. Když jsem byla nejstarší, nejvíc jsem pomáhala. Když se přišlo domů, nejdřív se šlo pomáhat. Pak navečer se psaly úkoly, nebo někdy i ráno, protože už nebyl čas. Taky hodně vypínali elektriku, takže jsme někdy psaly úkoly při svíčke. Knížky jsme doma měli. Mamka moc nečetla, neměla čas – říkám – hospodářství, děti čtyři a ještě jsme měli starýho dědu. Byl sám a bydlel s námi. Měl jenom jednu místnůstku, ale jedl s námi, bydlel s námi, mamka mu prala. Mamka ještě měla dva kravíny, kde krmila jako krmička – krmila ráno, pak šla k jalovicím. Doma ještě hospodářství a pak se chodilo krmit zase večer. My jsme jí pomáhaly. Taťka docela četl myslivecké knížky, protože byl myslivec – myslivecké encyklopedie a bral i časopis *Myslivość*. A jinak jenom klasicky noviny. Ale knížky, romány, to ne, to se u nás nečetlo. Rodiče nám jako malým před spaním pohádky nečetli vůbec. Naši nečetli. Ale četl děda. Četl si sám starý selský romány. Měl je ve skříni po babičce. Čas od času si vyndal brejle, sednul si ke stolu pod velký lustr, který se stáhnul až dolů, aby viděl, a tam si četl. Děda už nemohl tak pracovat, tak aby se nenudil, tak si četl.

S knihou jsem se dostala do styku až s povinnou četbou. Našli jsme knížky, co byly po mamce a po taťkovi, když byli malí. Byly tam říkadla a podobně. A potom až ve škole, když byla povinná četba – *Honzíkova cesta*. Tím člověk tak nějak začínal. Jako dítě jsem měla dětské knížky. Moji první knížku jsem dostala v šesti letech. Neuměla jsem si ji ještě přečíst, ale hrozně se mi líbily obrázky. Koupila mi ji moje babička z mamky strany. Ta, co s námi nebydlela, a my jsme k ní jezdily. Byla jsem u ní vždycky celé prázdniny, protože většinou se narodila nějaká ségra, takže já musela na prázdniny k babičce. Babička mi tam koupila knížku. Byla od polský spisovatelky. Mám ji dodneška. Četla jsem ji možná dvacetkrát. Potom jsem ji půjčovala i svým dětem. Půjčím ji, ale vždycky ji chci vrátit. Je to taková relikvie, kterou si člověk nese celý život. Jmenovala se *Král slunce a jeho čtyři dcery*. Roční období byla ztvárněná jako lidi. Král slunce byl otec a měl čtyři dcery a to byly jaro, léto, podzim, zima. Tam jsem prvně zjistila, že jaro se jinak řekne vesna. V knížce bylo vysvětleno, jak se musí poslouchat, aby to dětskej mozeček dokázal pochopit – že když jaro

bylo nedočkavý, vylezlo dřív, takže kytky zmrzly. Bylo to tak strašně úžasně napsaný a tak strašně krásně nakreslený, že ta knížka šla se mnou celý život. Odesla jsem si ji i sem. To byla úplně úplně první knížka, která byla moje. Jinak jsme dostaly knížku, ale vždycky bylo řečeno: „Holky, tadyhle máte všechny čtyři knížku. Ne že se o ni budete tahat, že si ji zničíte.“ Ale tohle byla knížka, která byla moje. Moje vlastní. Na tu nesměly ani ségry sáhnout. Půjčila jsem ji, ale musely ji vrátit, nesměly ji zničit. Babička nás dotovala knížkami. Když mi odešla babička v osmi letech, tak jsem si četla knížku od ní. Tím, že jsem si furt brala tu její knížku, jsem si ji vracela zpátky. Když mi umřel děda, to mi bylo čtrnáct a to jsem šla do učení. Umřel v dubnu a já jsem v září odcházela do školy. To jsem si začala nacházet víc cestu k vesnickým románům a k tomu se tak pořád vracím. Několikrát jsem přečetla *Cimburu*, dvakrát nebo třikrát *Soumrak Hadlasuc rodu*, dále Klostermann, Šimon Baar, Javořická. Jako nejstarší jsem sestrám četla. A dokonce jsem jim navečer předčítala povinnou četbu. Televize nebyla, ta se zapínala až navečer. Byla nahoře na skříni, my jsme na ni jako děti nedosáhly a taťka ji zapnul až navečer v půl osmý, když mělo být počasí a televizní noviny. Když bylo deštivo nebo zima, tak jsme seděly na prkenné podlaze – a buď děda vyprávěl, co všechno za život zažil, nebo jsme si četly. S holkama jsme si třeba sedly pod stůl a četly jsme. Třeba zrovna *Honzíkovu cestu*. Vidím jako dneska, jak jsme seděly pod stolem – holky měly polštáře, ležely na nich a já jsem jim četla. Nebylo to před spaním, byla to výplň večera.

Z povinné četby jsem četla všechno. Byla jsem ten člověk, který měl strach, že když si to nepřečte, tak většinou vyhoří. Takže jsem to poctivě přelouskala, když to jenom trošku šlo. Když tam nebyly cizí názvy a cizí slova. Když se tam objevilo cizí jméno nebo když to byly těžko vyslovitelné jména nebo těžko vyslovitelné názvy vesnic, knížka se Sirem v názvu, jméno jsem přeskočila. Naučila jsem se to přeskakovat. Vedu tenhle nešvar dodneška. Ale taky mě ta knížka moc nezaujme. Spíš ji jenom tak z povinnosti přečtu, ale nezaujme mě. Ráda si přečtu knížky s klasickým českým Honzíkem a českými jmény. – Některé knížky jsme měli doma, některé jsme si půjčovaly ve škole. Na obecní škole, kde je jenom první až čtvrtý ročník, nám je půjčoval řídící. Pan řídící měl doma obecní knihovnu a spravoval ji. Byly tam školní knížky evidované pod školou a my jsme si je mohli půjčovat. Knížky jsme sháněly i přes tetu. Ta měla starší čtyři kluky. Školou už prošli a knížky se tenkrát neměnily. Dneska je povinná četba v každé škole jiná. Tenkrát to bylo povinný pro všechny ročníky. Když kluci prošli, mohly jsme si od nich knížky pučit. Pro nás to bylo relativně jednodušší. Babička mi dávala něco jiného než povinnou četbu. Přes tetu jsem podělila tu povinnou. Kluci četli jiné knížky – ti četli o autech, *Rychlý šípy* a takový ty. To nás holky nezajímalo. Přes

babičku jsem se dostala ke starým románům. Ty četli starý lidi – prostě selka, sedlák, děvečka a takovýto. V každé vsi byla obecní knihovna – někdo měl dvou třídílnou almaru a tu naskládanou knížkama a lidi ze vsi si to chodili navzájem půjčovat.

Když nešla kolikrát elektrika, ale ještě se nešlo spát a byly dlouhé večery, tak děda seděl a vyprávěl. Svítila svíčka nebo jsme měli petrolejovou lampu. A tak se třeba pamatuju, že vyprávěl jednou o Cimburovi, protože Putim je tady docela blízko. Vždycky říkal, že Cimbura měl tak velký boty, že děti nosil každý v jedné botě, že je měl přes rameno. Mě to jako holku zajímalo, vrtalo mi to v hlavě a pak, když jsem našla knížku *Jan Cimbura*, tak jsem si ji přečetla. A tím jsem k tomu našla cestu – vyprávění jsem si našla ve skutečnosti. Když to tam bylo a jméno mi něco řeklo, tak jsem si to vyndala z knihovny. Bylo mi tak těch čtrnáct patnáct. To už si to člověk nějak v hlavě poskládal. Považuji ji za svou první dospělou knihu. Taky jsem si ji odnesla. To jsou takový hroty. Vždycky je nějaká knížka, která člověka chytne a drží a neumí se jí pustit. Když ji přečtu, za pět let zapomenu úplně doslova děj, zapomenu, jak to bylo napsané, a tak si ji zase vytáhnu a přečtu. Dalším mým hrotem je *Soumrak Hadlasuc rodu*. To jsou právě ty knížky, který jsem si odvezla, když babička zemřela. Umřela, když mi bylo osm let. Když se likvidoval barák, tak strejda řekl mamce: „Vem si, co chceš.“ A mamka si odvezla knížky. A já když jsem se stěhovala s manželem sem, tak jsem říkala: „Mami, já bych si chtěla vzít něco po babičce.“ A mamka říkala: „Tak si vem, co chceš.“ Tak jsem šla a vzala jsem tyhle starý knížky. Je to takový vzpomínání na babičku. Když si sáhnu na knížku, tak vím, že ji babička měla v ruce. Všechny jsem je přečetla. Mám tam třeba čtyřdílný svazek *Soumrak Hadlasuc rodu*. To jsou zase starý selský romány. Člověk, když to čte, tak si to skládá, jako by se to udávalo v tom baráku, co bydlíme. To byl taky statek a taky tam byl dobytek, blízké prostředí, taky tam bylo hospodářství a víceméně v čase, co já jsem žila – u nás ještě pokrok nebyl takovej. I když třeba ve městě děti už byly modernější, tak u nás tady ne. Já jsem ještě chodila v dřevákách, klasicky šátek na hlavě. To bylo ještě po staru. Když se telila kráva, tak přišli všichni ze vsi pomoci. Já jsem v tom prakticky vyrůstala. Když si to člověk čte, tak si to napasuje na rodný dům nebo na statek, co teďko bydlíme, i když třeba hospodářství nemáme takový – jako kdyby se to udávalo na dvoře nebo u sousedů, kdyby to vycházelo z maštale. Prostě ty domečky, který zná, tak na ně se to napasuje a člověk si v hlavě skládá děj. To mě drželo celý život.

Když už jsem potom měla svoji rodinu, svoje děti, když jsem byla na mateřské, koupila jsem si knížky i sama. Byla jsem deset let doma s dětma. Zůstala jsem s dětma doma, i když mateřská nebyla, protože děti – za prvý školka byla daleko, musely by ráno po pátej hodině

vstávat a v šest hodin jel autobus, za druhý ony byly hodně nemocný. Hodně jako děti marodily, takže jsme se s manželem domluvili, že budu doma obstarávat hospodářství a že on to zatím potáhne. Až děti budou chodit do školy, tak potom půjdu do práce. Potom jsem šla dělat. V tomhle období jsem po večerech, nebo když manžel měl odpolední, byla s dětma sama. Děti spaly, takže jsem si četla. A to jsem si právě kupovala knížky sama. Tenkrát to ještě bylo jednodušší, tenkrát byla prakticky v každém městě nějaká kniha nebo knihkupectví – Prachatice, Netolice. To nebyl problém. Dneska už v Netolicích je vlastně jedna kniha. Tam je to bída.

Tenkrát jsem hodně četla Javořickou. To byl prostě hit. To se objevilo nově. Začalo se to přebalovat a nově předělávat. Od Javořické jsem měla hodně knížek. I jsem nějaký dostala třeba k narozeninám od babičky – jako od mojí mamky nebo od manželovo mamky. Pak jsem si takový začala kupovat. Javořickou jsem objevila úplně náhodou, když jsem si ji půjčila od babičky (od tchyně, manželovo maminky). Jednou jsem nějak honem neměla co číst. Ona říkala, že teď zrovna dočetla nějakou strašně pěknou knížku, a já říkám: „Tak mi ji půjčte.“ A ony to byly *Granáty* od Javořické. Líbila se mi, takže jsem si ji od té doby začala kupovat, abych ji měla. Ale pak jsem našla i třeba Eduarda Basse, Klostermanna. Líbily se mi ty, které se odehrávaly na faře – jak je člověk věřící, tak zase jsem si zasadila děj na bavorovskou faru, kterou znám. Člověk si to zase bere na blízky věci. Vyhledávala jsem staré romány, dávnou dobu, ke které jsem jako dítě přičuchla u babičky. Žil s námi děda, takže jsme zažili takovýto vyprávění.

Když jsem měla zaměstnání, děti kolem deseti – holčině bylo osm, klukovi kolem jedenácti, skoro dvanáct, byl můj denní režim dost hektický. Končila jsem i v půl třetí v noci. Četla jsem spíš časopisy. V zimě, když nebyla zahrádka a nebylo toho tolik, tu a tam nějaká knížka. Šila jsem ještě doma pro lidi, takže když se přilítlo domů, ještě se krmilo hospodářství, děti obstarat do školy a pak už byla noc a já jsem ještě šila pro lidi. Tu a tam někdo přijel, tu a tam někdo odjížděl, něco se zkoušelo, něco se předělávalo, na děti jsem šila, manžel má nekonfekční velikost, takže šiju i pro něj včetně zimní bundy. Byl to docela maraton. Prostor byl v zimě, když byl sníh. Třeba na vánoční svátky jsme měli na čtrnáct dní volno. Zavřela se fabrika, skončili jsme před Štědrým dnem a šli jsme až po Novém roce. Takže to člověk dostal k Vánocům knížku a po Novém roce ji měl přečtenou. To bylo fajn. A pak jsem se k četbě vrátila až teď, když jsem doma.

Dneska chodím spíš do antikvariátů než do knihy. Do knihovny nechodím. Ani jsem nikdy nechodila. Jen do školní knihovny, ale do veřejné, městské ne. Děti si chodily půjčovat, když byly nebo jsou teď ve škole, ale já jsem nechodila, protože u nás je to složitý s dojížděním. Když nemám řidičák, tak musím buď autobusama, nebo aby mě tam někdo vozil. Kvůli pracovní době by to bylo spíš navečer, takže mi to nevycházelo. Dětem knihy kupuji. Je pravidlo, že každý Vánoce dostanou knížku. Když šly k zápisu, každý dostal svoji knížku s věnováním. Když šly z malé školy do velké (do páté třídy). Teď třeba dcera maturovala, taky dostala knížku. Kdykoli je nějaký mezník. Kniha je taková velká odměna.

Když jsem v antikvariátu, tak tam mám známou paní, která mi vždycky říká, který knížky přišly nový. Ale jsou to nový starý knížky – někdo zemře a dá je tam. Vždycky mi říká: „Tadyhle máme pěkný, vyber si.“ Jedu k lékaři a zpátky si přivezu tři knížky. Jedu do Budějovic k lékaři, projdu na Lannovce prodejnu knih a přivezu si odtud třeba knížku o královně Alžbětě. Nebo jdu v Prachaticích do antikvariátu a koupím si knížku za třicet korun a jsem spokojený člověk.

Noviny bereme jednou týdně. Manžel si už hodně přečte zprávy a vyhledá informace na internetu. Doma počítač máme, zavedený internet, používáme e-mail. Facebook má dcera a syn, ale já ne. Neumím to zapnout a vypnout, já z toho jen utírám prach. Ale když už mi to děti zapnou, tak už si tam dokážu vyhledat. Vyhledávám si zboží. Například si zajdu do krámu, najdu si tam, co by mi vyhovovalo, co bych tak chtěla, a pak si hledám na internetu podrobnější informace a jestli to není někde levnější. Vyplatí se mi to objednat, protože mi to přivezou až domů a nemusím pro to extra jet. Knihy přes internet neobjednávám. Knihu si musím osahat. Možná to bude znít blbě, ale já si je musím očuchat. Já si ji musím otevřít a musím cítit – buď z těch starých takovou tu vůni zavřený skříně, ty babičkovský vůně, anebo z nových vůni lepidla. Mně ta knížka voní. Když jsem vybírala pohádky dětem, tak jsem vybírala podle obrázků. Když tam byla koza, tak aby to byla koza. Děti mají klasické knížky – *Honzíkova cesta*, *Babička*. Základní dostaly všechny. Dostaly i třeba nový, ale dostaly je podle obrázků. Aby to bylo hezky nakreslený, realistický, aby tam nebyly nějaký bludy, aby koza nelezla někde po střeše, ale aby se pásla. Některé knížky jsou tak strašně nakreslené a tak strašně upravené, že je ani nevezmu do ruky. Když vidím vrchní obrázek už nějakéj divokej, ani se nad ní nepozastavuju, i když by třeba mohla být hezky napsaná. Prostě mě neosloví.

Dneska čtu stále. Jsem u svého žánru, ale dostala jsem se k novému. Od rodiny a od kamarádky jsem dostala pár knížek, protože jsem měla narozeniny. Něco jsem si shodou

okolností i koupila. Začala jsem číst rodokmeny slavných panovníků. Vysloveně to nejsou životopisy, je to spojené s nějakou historkou nebo s něčím, aby to bylo záživnější – například se hodně psalo o královně Matce nebo když zemřela Diana, tak se hodně psalo o Dianě. Teď třeba byl Charles a Camilla hodně přetřásaný. Nečtu jen tyto, ale i jiný slavný rody – třeba o norském králi. Čtu o současných královských rodinách a o jejich rodičích, jak to chodilo, jak to konkrétně bylo na jejich zámku, jak vyrůstali, jaký měli zázemí, jak třeba sestra královny Matky se nesměla vdát za rozvedeného a teď už její syn si směl vzít rozvedenou, jak jejich zákonitosti polevujou, jak postupem doby v královských rodech už ceremonie nejsou tak přísný, jako bývaly. Ale nesmí to být striktně životopis bez děje – musí to být spojené s dějem, s nějakou historkou, s nějakým zasazením do normálního života.

Čtu si v ložnici v posteli před spaním na uklidnění. Když mi zaberou léky, nemůžu usnout, protože zase ty léky působí všelijak, takže potřebuju klid a ticho. Sednu si, schoulím se, založím si polosed, ale abych měla klouby v teple, a tam si čtu – kolikrát i víc než hodinu dvě denně. Na televizi se dívám. U nás jde televize nebo rádio jako kulisa. Šiju, ale televize nebo rádio jde furt. Něco tam mluví, abych neměla úplný ticho. Úplný ticho nesnesu. Ale je to spíš kulisa, s tím, že když jsou třeba zprávy, tak trošku zpozorním. Když vařím, tak se odběhnu podívat. Takže útržkovitě se dívám dvě tři hodiny denně. Ráno v šest zapneme televizi na chvíli, než manžel odejde (před sedmou odchází), a potom navečer, když jsou zprávy a když je jeden pořad do devíti, do půl desátý.

Knížky jsem měla vždycky, když jsem byla v nemocnici. Po operaci šest týdnů, když jsem nesměla sedět, tak jsem četla vleže, protože se nesmělo nic dělat, nic těžkého zvedat. Tak jsem polehávala a četla. – Elektronické knihy jsou dobrý, ale nechtěla bych to. Dcera si takhle hledala povinnou četbu, když ji neměli nikde k sehnání – přímo na internetu si obracela stránky a četla to přímo tam. Já potřebuju knížku mít v ruce – ty starý, osahaný. Když se otevře první stránka, tak jsou vylepený blejskavým krásným papírem, co vypadá jako satén nebo hedvábí. Ta knížka prostě dejchá. Dneska už to taky není. Jsou lepený, takže když se čtou, vypadávají z nich různě stránky. Není nad vázané knížky.

Nikdy nám nikdo nic nezakazoval číst. U nás nebylo nikdy: „Na to nesmíš sahat.“ Ale u nás nebylo nic, co by se mělo zakázat. Politický knížky, jak kdysi bývaly, to u nás nebylo. My jsme věřící rodina, i moje rodiče, i manželovi rodiče, i děti k tomu vedu, obě dvě jsou křtěný. My jsme spíš na náboženský knížky. Bibli mám přečtenou. Mám i bibli pro děti. Do Bible přímo ale nechodím, ale dětskou bibli jsme si s dětma četly už několikrát. Ono je to tam tak srozumitelnějc. Třeba v kostele, když jsme, tak se čte z Bible, člověk to trochu zná. Do

kostela pravidelně nechodím. Jen když je nějaký pohřeb, o pouti, jednou do roka na Vánoce nebo když máme mši za prarodiče, tak jdeme všichni. Pravidelně jednou týdně ne. Já razím názor, že se nemusí chodit každý týden do kostela a leštit kliku u kostelních dveří, ale záleží, jak se lidi chovají celý rok. Někdo chodí do kostela a přitom kleje jak pohan a chová se hrozně – podvádí, lže, krade, udává lidi. Někdo celý rok do kostela nejde a chová se slušně a nedokázal by někomu ublížit a někoho ranit. Já říkám, jak se kdo chová, to ukáže a nemusí lézt každou neděli do kostela. Ten, kdo si myslí, že když se pomodlí deset otčenášů a dá pět korun do kasičky, tak mu bude všechno odpuštěno.

webový designér, OSVČ, 41 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 1. 5. 2015 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1974 v Čeladné, protože ve Frenštátě porodnice nebyla. Maminka byla účetní a teď dělá vedoucí na spedici. Rodiče se rozvedli, když mi byly tři roky, a otec tehdy dělal na poště. Maminka se pak už nevdala, sourozence žádné nemám. Vzpomínám si, že mi četla maminka, před spaním. Co mi utkvělo? *Ferda Mravenec*, jednoznačně. Taky si vzpomínám na časopis *Sluníčko*. Doma jsme měli velkou knihovnu, protože všechno to jsou knihomolové, strejda... jako bratr od mamky, druhéj strejda. Pokud jde o prarodiče, tak ti se tam nepromítali. Babička vůbec, to si nevzpomínám.

Do školy jsem šel v roce 1980, základní škola Tyršova. Číst jsem v té době neuměl. Byl jsem dysgrafik, chodili jsme do logopedické poradny. Přišlo se na to, že když jsme kreslili čárky u písmen, tak jsem vyplnil jen první tři a pak jsem to jenom vyplnil. Jezdili jsme na nějaké testy, třeba jsem měl takový sešit, kde jsem něco měl předkresleno a já jsem to pak musel dokreslovat. Jestli jsem kvůli tomu měl ve škole nějaký mírnější režim? Ne. Dyslektik jsem ale nebyl, se čtením jsem neměl žádné potíže. Z prvního stupně si vzpomínám na paní učitelku Pustějovskou. Ta nám četla hodně. Vzpomínám si na *Robinsona Crusoea*, z kamarádů to byl Peťa Horník. A pak ještě verneovky. Hodně jsem to dostával od tety z Prahy. Každý rok jsem na Vánoce a na narozeniny dostával knížku a sto korun, což tehdy bylo hodně peněz. Přečetl jsem to všechno. Bavil mě ten jiný svět. Strejda mi pak hodně dával sci-fi a to hodně vyšlo z těch verneovek. Jestli jsem četl i jiný klučičí věci, třeba mayovky? To mě moc nebralo. Zkoušel jsem to, ale nebavilo mě to, to spíš ten *Robinson Crusoe*. Taky nějakí námořníci nebo něco takové... ale to možná až později. Takové ty knihy s proučkama [KOD]. Toho jsme měli doma hromady. S kamarádem Peťou Horníkem jsme hodně chodili i do knihovny. Tam mi vždycky ta paní, na jméno si už nevzpomenu, taky hodně doporučovala. Jinak jsem četl, co bylo doma. My jsme toho měli hromadu. Nikdo mě v tom neřídil, nechali to na mně.

Pokud jde o druhý stupeň, tak to byl Verne, ten mě bavil pořád. Přestup do dospělácké četby? To byla moje první detektivka. Myslím, že to byla Agatha Christie. Víím, že to bylo zajímavé, úplně jiný svět. Z ní jsem byl pak nadšený i potom. Pak mě to ale taky přestalo bavit a asi před pěti rokama jsem začal číst takové ty moderní detektivky. Z dobových časopisů jsem četl

Sedmičku, to mi kupovala babička. Odebírali jsme *Ábécéčko* a samozřejmě ty komiksy. Hlavně ty, co vycházely v *Ábécéčku*, *Galaxie* a ty. Hodně mi dávali komiksy od Saudka, jak vycházely v těch sci-fi klubech. První, co jsem četl a co mě dostalo do světa komiksu, bylo *Trať se ztrácí ve tmě* od Saudka. A drží mě to dodnes. Taky si pamatuju, holky to strašně četly, nějakého Rudolfa – *Pusinky*. To jsem si začal číst, abych věděl, proč je to tak báječné, ale nedočtl jsem to. Chytlavé knížky? V sedmé třídě strana dvacet sedm nebo sedmdesát sedm v *Přírodopisu*, to jo. Pokud jde o povinnou četbu, tak to jsem opisoval. Z čtenářských deníků, co kolovaly. *Babička* nebo *V zámku a v podzámčí*, to nešlo, tohle jsem opsal od mamky, z jejích čtenářských deníků. Jestli jsem z povinné četby četl aspoň něco? Třeba toho *Robinsona*. Napřed jsem četl toho převyprávěného od Plevy a pak jsem dostal od tety tu velkou knihu od Defoea.

V roce 1988 jsem šel na učňák, elektro. Na střední mě nevzali. Nechtěli mě vzít pomalu ani tam, protože děda měl v minulosti fabriku. Tam to bylo inspirativní, aspoň pro mě. Do knihovny, co tam byla, jsem chodil skoro sám. Měli jsme paní učitelku Tatičkovou, která se tam dostala jako vyhozená po osmašedesátém, předtím dělala profesorku na gymplu, ta byla super. Doporučovala mi knížky. Doporučovala mi třeba Kunderu a takové ty, už si to ani moc nepamatuju. Šel jsem tam v roce 1988 a uběhl rok a už byla revoluce. Byly tam fakt komunistické prasata. Člověk tam nesměl v tričku s nějakým nápisem. My jsme měli rodinu v Německu, takže mi sem tam něco přistálo. Co se dělo, když jsme si takové tričko přinesli? Museli jsme se doma převléct. Měli jsme jinou češtinářku, ta původní odešla... a ta byla taky soudružka největšího zrna. Ta snad spala s bystou Lenina. A ona: „Už nejsme soudruzi a soudružky, ti už vymřeli, já jsem už paní učitelka.“ A já: „Vy jste soudružka už pořád.“ A co nás začala učit, já jsem to vypustil.

Vyučil jsem se a začali vycházet ti Bukowští... Votobia to vydávala. Borroughs. Zkoušel jsem i nějakého Klímu, třeba *Utrpení knížete Sternenhocha*, ale nešlo to. Byla tehdy hromada muziky, hromada knížek. Kupoval jsem si všechny Bukowské, co vycházeli, protože mě dostal tou svou první – *Všechny řítě světa i ta má*. Čím mě to dostalo? Bylo to úplně jiné. Bylo to takové lidské, takový, jaký je život. Předtím jsem žádné beatniky neznal, ani Kerouaca, to všechno jsem četl až teď. V té době jsem si taky kupoval *Ikarii*. Četl jsem si o tom science fiction, co začalo vycházet. Taky jsem začal hodně číst v té době fantasy. Bavily mě hodně ty gamebooky, jak byly.

V životě se dělo to, že po učňáku jsem šel na nastavbu s maturitou, pak jsem šel na výšku, do Ostravy na báňskou, studoval jsem tam obor informatika ve strojírenství. Tam jsem vydržel tři roky a šel jsem na vojnu – jednoroční. Dělal jsem velitele pěší střelnice. Měl jsem super vojnu, byl tam i čas na čtení. Byla tam knihovna na pédeáčku a tam jsem četl všechno, co tam bylo. Byl jsem na odloučeném pracovišti a bylo to v devadesátém sedmém, to byly povodně, tak se nechodilo střílet, protože vojáci chodili pomáhat. Takže my jsme se tam vlastně hlavně váleli. Bylo to na cestě z Olomouce do Frenštátu, tak mi hodně mých kamarádů vozilo knížky. Vím, že jsem tam louskal *Jitro kouzelníků*. Měl jsem s tím strašný problém, takže jsem si k tomu musel pořídit slovník cizích slov. Co mi z toho utkvělo? Samé spiknutí, celý svět. Pak jsem přešel z těch tradičních detektivek na ty moderní, hlavně skandinávské. Hodně jsem četl Mankella. Taky Nesbø, ale ty poslední knihy, to už je trochu vyvařeně. Taky čtu Larssona, Keplera. Na vojnu mi vozil kamarád Břeťa, co už je mrtvý, hodně takové ty fantasy.

Po vojně jsem pracoval tady v místní televizi dva roky. Z té doby si moc nepamatuju, že bych četl. To jsem byl víc ožralý než střizlivý. Pak jsem začal dělat v jiné firmě rozvozce. A pak jsem už začal dělat na sebe s počítačema. Byl jsem ještě zaměstnaný u jednoho kamaráda dva roky, ale zjistil jsem, že nemůžu mít šéfy.

Knihy mi hodně kupuje přítelkyně. S přítelkyní jsme nastavení na stejné vlně. Ona ale čte ještě víc než já. Já jí občas taky něco koupím na Amazonu, ale to se stalo párkrát. Vesměs se trefí. Čtu na chatě a taky jsem si koupil Kindle, ten podsvícený, mám ho asi tři roky. Ona má takový zlozvyk, že má rozečtených šedesát knížek... a ani jednu nedočte. Kolik dávám knížce šanci? Sto. Já jsem ale taky několik knížek nedočel, třeba ty nové detektivky. Některé se fakt nedají číst. Jinak kindlovské knihy si nekupuju vůbec, protože si myslím, že jsou u nás předražené. A nadržo to ukradnu nebo tohle. To si radši připlatím padesát nebo sedmdesát korun a koupím si knihu normální.

Za knihu, která mě nějak změnila, bych považoval *Poštovní úřad* od Bukowského. Co mi to dalo? Že se člověk nemusí honit za mamonem a vždycky je spokojenej. Kolikrát jsem ji četl? Asi třikrát. Že bych ho měl jako svého životního rádce, to ne. U těch knížek člověk nemusí na nic myslet. Přečte to – a je to. Je to lepší než čumět na televizi. Z poslední doby jsem četl knížku *Ready player one*, napsal ji takový mladý klučina, no, mladý asi jako já. Čtu skoro pořád. Mám takový blbý zvyk, že si zapnu televizi, a když mě ten film nebaví, tak si k tomu čtu.

Mediální den. Na internetu sleduju *iDnes, ihned, Lidovky*. To si jen tak projedu, abych věděl, co se děje. Strejda mi vždycky pošle něco důležitého, co se děje ve světě, tak to mám takový vývar zpravodajství. Internet je můj pracovní nástroj, jinak používám Twitter. Tam funguje celkem i knihařská komunita, takže odsud беру i dost tipů. Tam jsem třeba narazil na *Stoletého staříka*. Na internetu sleduju spíš hudbu. Kolik internetu denně? Když třeba jedu na servis k zákazníkům, tak se dá říct, že někdy až šestnáct hodin. Jinak se dá říct, že jsem pořád on-line. Z časopisů si kupuju *Reportér*, ten se mi líbí, a ještě jsem měl předplacený ten týdeník... ale nevzpomenu si. Ten novejš. Ze začátku to bylo dobré, pak už ne, tak jsem to neprodloužil. Kупoval jsem si taky *Reflex*, ale to už se nedá. A protože jsem vášnivý rybář, tak si sem tam koupím časopis *Rybářství*. Já jsem muškař a tam je to všechno o kaprech, takže nic pro mě. Rozhlas nesleduju vůbec. Pouštím si jen muziku z empétrojek a vinylů. Víím, že když jedu třeba autem a zapomenu si flashku, tak to peklo rádio, to ne. Radiožurnál ráno, když si uvařím kafe, tak to jo.

psychoterapeutka (na mateřské dovolené), 40 let, Středočeský kraj

nahráno: 22. 3. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1972 ve Varnsdorfu; jsme tři sestry (já jsem prostřední), bydleli jsme ale na vesnici – ve Velkém Šenově. Prarodiče obojí byli „náplava“. Z otcovy strany – tam nikdo moc nečetl. Tatínek četl málo, ale dnes zase čte hodně. Máma čtenářka je. Ale že by nám, dětem, četli, to si nepamatuju. Doma jsme ale knížky měli, a hodně. Silné zážitky mám z rádia. Zážitek vizuální? Víím, že jsem se bála Trnkových obrázků; měli jsme je nad postelí, myslím, že to bylo z *Broučků*. Mám i vizuální zážitky z knížek. Pamatuju si na velkou modrou knížku, což byl německý obrázkový slovník pro děti. Pak si ještě pamatuju na *Procházky pana Pipa*, to byl Holý, ten kreslíř, a ty jsem milovala. A pak si ještě pamatuju leporelo *Kulihráška*: „Narodil se malý klouček...“

Když jsem šla do školy (1978), číst jsem ještě neuměla. Na první stupeň mám výrazné vzpomínky, pozitivní. Měli jsme učitele... a tehdy jsem se přihlásila sama do knihovny. Měla jsem kamarádku a ta četla hodně a rychle i psala. A já jsem to obdivovala. A do knihovny mě přivedla ona. Byl to takový tmavý kout a v něm byla dětská literatura. Tam jsme seděly na zemi a většinu času jsme strávily tím, že jsme si ty knížky prohlížely. Doma jsme si velmi často na knihovnu hrály, protože v knížkách byly takové ty lístečky... a do těch lístečků se zapisovalo a platil se dvacetník, ten nám vždycky máma dala. Pamatuju si, že knížky jsem si v té době brala spíš na hraní, ale pamatuju si, že v první třídě jsem od našich dostala dvě knížky. Jedna se jmenovala *Katka* a jedna se jmenovala *Čaroděj Mordydy*. Mám s tím zážitek, že v té době jsem nevěděla, že si můžu dát do knížky záložku, takže jsem se ji pokoušela přečíst od začátku do konce najednou. Takto jsem třeba první kapitolu uměla skoro nazpaměť. Pamatuju si, že jsem běhala po bytě a zpívala si ty názvy. Po celé čtyři roky jsme měli pana učitele a nejvýraznější zážitek mám, že místo prvouky jsme hráli hru osoba-zvíře-věc, která mě strašně bavila. Jsem prostřední, proto jsem vždycky chtěla stíhat starší ségru. Ta v dětství hodně četla a musím říct, že mě ovlivňovala. Vnímala jsem, co čte. Četla tehdy *Káju Mařika*, toho milovala, pak ještě *Pohádky z oříšku královny Maud*.

Druhý stupeň. Tady musím říct, že mě rodiče nijak nevedli, což jsem potom – na střední škole – pocítovala jako deficit. Brala jsem si knížky z knihovny sama, dokonce jsem pocítovala i to, že nevím, co mám číst. A nejstarší sestra byla v té době už na intru. Taky jsme se v té době

přestěhovali sem do Příbrami. Pamatuju si, že jsem v té době četla pár knížek z dívčí literatury, třeba Rudolfa. Vzpomínám si na knihu *Slovo proměny* (Květa Sokolovská), kterou jsem považovala za takový svůj majetek. A když jsem to pak vyprávěla kamarádkám, tak jsem byla našťvaná, že si to pak taky půjčily. A litovala jsem toho, že jsem jim to řekla. Tohle byla i knížka, která byla pro mě přestupem do dospělé četby. Uvědomila jsem si, že mě na téhle knížce zajímá vztah těch dvou lidí, ta láska, že ona má zájem o kluka. A taky jsem četla mayovky. Bavilo mě to hrozně, protože to bylo dobrodružný – třeba *Petrolejový princ*, *Old Surehand*, *Poklad na Stříbrném jezeře* a pak ještě *Poušť Llana Estacada*. Měla jsem kamarádku, s kterou jsme si o tom hodně povídaly. Že to není moc pro holky? Jsem prostřední dcera a ono se trochu čekalo, že budu kluk. Od našich jsem v tomto věku dostala jednu knížku, jako asi každá, a to bylo *Děvčátka, na slovíčko*. Čtenářské deníky? Ty jsme si vedli, vždycky jsem se pokusila něco napsat, třeba jeden odstavec, a pak jsem od toho odešla. Ale to, co po nás chtěli, jsem si většinou přečetla.

V roce 1986 jsem šla do Berouna na ped'ák – na učitelku ve školce. Odešla jsem na intr. Každé nové prostředí mi vždycky dalo zabrat, než jsem si zvykla, proto i tady. Začala jsem tam chodit do knihovny, myslím, ve druháku. Nevěděla jsem ale, co si mám půjčovat. Naši nás v tomto neinfikovali, ani spolužačky. Byť se považuju skoro za nečtenáře, tak musím říct, že tam jsem četla skoro nejvíc. První knížku, kterou jsem si půjčila, byl *Příručí* (Bernard Malamud), a vybrala jsem si podle hřbetu. Vždycky jsem si zvolila nějaká kritéria, abych se vzdělávala sama, tak jsem si vždycky půjčila něco. Chtěla jsem něco vědět, ale nebyl, kdo by mě usměrnil. Vzpomínám si, že jsem četla *Egypt'ana Sinuheta* a to mi zase doporučila moje mladší ségra. Šla jsem za svojí učitelkou češtiny a zeptala jsem se jí, jestli by mi dala seznam knížek, o kterých si myslí, že bych je měla mít na konci střední školy přečtené. Z časopisů jsem v té době četla *Mladý svět*. Když mi bylo asi patnáct, tak naši koupili gramofon a já jsem veškeré své kapesné utrácela za desky. V Supraphonu byl takový pán a ten mi v tomto dělal takového náhradního tátu. Poskytoval mi desky, on byl starej rocker, takže mi vždycky řekl, co vyšlo. Já jsem si to poslechla, pak koupila. Přitom třeba babička z matčiny strany byla vzdělaná ženská, která i hodně četla. Ale ta nás nevedla. Nevzpomínám si, že by mi řekla: „Přečti si tohle.“

Střední školu jsem končila v roce 1990. Změna režimu – to bylo strašně náročné období. V době, kdy byla revoluce, jsem patřila k těm aktivním. Chování učitelů se moc nezměnilo, ale změnily se nám podmínky k maturitě a dozvěděla jsem se, že to, že toho málo víme, je

proto, že jsme se málo ptali. Tohle mě dost naštválo, považovala jsem to za nefér. Po maturě jsem šla do Prahy, nastoupila jsem do školky, a tady jsem změnu pocítovala – všude byly stánky s knížkami. Začalo toho strašně vycházet a já jsem znala Hrabala, Párala – to jsem si kupovala. A jenom jsem vždycky koukala, co bych si koupila. Spoléhala jsem v tomto na sebe: něco jsem si vybrala, pak si to přečetla... a pak jsem četla další věci od tohoto autora. Ve školce jsem pracovala dva roky, pak jsem šla v Praze na uměleckou školu, dělala jsem keramiku; to bylo čtyři roky; přitom jsem na půl úvazku dělala ve školce a na čtvrt úvazku v Tipsportu. V této době jsem četla hodně sci-fi; měla jsem to přes současného manžela, s nímž jsem tenkrát chodila. Bavilo mě to, nejvíc asi *Duna* od Herberta, pak nějaké Strugacké... i nějaké naše, třeba *Nesvadbu*. Pak jsem odjela na rok do Anglie jako au-pair; tam jsem si četla hlavně psychologické knížky, protože jsem se připravovala na přijímačky na psychologii (podle seznamu). Chtěla jsem se tam přihlásit už dávno předtím, ale neměla jsem na to odvalu. Z doporučené literatury jsem četla Černouška a pak nějaké učebnice.

Na psychologii do Brna jsem se přihlásila, až když mi bylo dvacet osm, to už jsem byla vdaná a čekala jsem prvního syna. Studovala jsem dálkově – pět let. Moc mi to asi nedalo, spíš mi to dodalo sebevědomí, že tohle můžu dělat. Tady jsem četla jen to, co bylo doporučeno. Jiné věci jsem ale četla minimálně. Měla jsem malé dítě... a pak hned druhé. To jsem četla ve větší míře časopisy, to je to, na co byl chvílku čas, hlavně *Reflex*. Na ten jsem vždycky čekala, začínal tam tenkrát Doležal. V té době jsem taky začala dělat analytický výcvik.

Rodina. Mám tři děti: deset, sedm a rok a půl, syna, dceru, syna. Pokud jde o jejich čtenářství, tak myslím, že jsem neselhala. Manžel je velký čtenář, čte hodně sci-fi, ale i hodně beletrii, ale ne jakoukoli, spíš současnou. Vzal si to na svá bedra, takže dětem čte každý večer. Když byli malí, tak jsem s nima byla u knížek já. Hodně jsem je chytila na básničky – Hrubín a všechno možný. Nejstarší byl na to chytlivej, vydržel jedině u knížek. My jsme třeba letěli do Portugalska a věděli jsme, že čtyři hodiny budeme číst a bude to v klidu. Už jako malinkej to vydržel. Manžel začal číst dětem později, tak od tří let, když už jim četl příběhy. Jak s televizí? Doma ji nemáme, dělali jsme to tak, že jsme si nahráli seriál *České animované filmy* a dětem to pouštěli. Jestli děti něco odmítaly? Třeba u nejstaršího syna dobrodružné knížky, u kterých bych si já myslela, že je přivítá, tak je odmítal, třeba *Robinsona*. Dnes čte Děsivé dějiny, Děsivý zeměpis, tady tyhle řady, čte komiksy, miluje *Čtyřlístky*. Prostřední dcera číst začíná. Večer jí taky čteme.

Nejraději čtu v křesle. Rozečtených knížek jsem schopna mít třeba tři, obvykle to je něco psychologického, beletrie, když mě nechytne, mám rozečtenou dlouho. Potřebovala bych víc čas, být bez dětí – oni vás prostě nenechají. Já na knížku potřebuju strašně času... a jak si k ní sednu, tak děti okamžitě přijdou. Můj problém je v čase a řekla bych i v temperamentu: na mě jsou knížky pomalé. To jsem si uvědomila už dávno. Ráda se dívám na filmy. Ale když mi někdo doporučuje knížku, dnes obvykle mladší ségra, tak se na ten film nepodívám, zcela záměrně. Kniha, která mi pomohla v nějaké těžké životní situaci? Ne. Kniha, ke které se vracím, je psychologická – *Neuróza a lidský růst* a pak *Počátky našeho duševního života*. Z beletrie je to snad *Život je jinde* od Kundery. Jinak Kunderu jsem četla, vždycky mě bavil. Ale třeba *Nesnesitelná lehkost bytí*, ke které jsem se dostala až nedávno, tak tohle mě až tak neohromilo; už to bylo pro mě dost překombinovaný. Nejvíc se mi líbila *Nesmrtelnost*. Tahle knížka mi dala jeden z pohledů na svět. Nejvíc mě zaujal motiv lidského konání – že někdo to dělá proto, aby byl nesmrtelný. Kundera jako misogyn? Ne, takto to nevnímám. Některé popisy jsou naturalistické, ale mě to neuráží. Možná jsem to četla i v době, kdy jsem si se svou ženskostí nedělala hlavu. Něco mi připadá dost podobné s Vaculíkem – třeba s *Loučením k panně*. Hrozně se mi líbily *Směšné lásky*; některé obrazy tam jsou opravdu silné, třeba stopařka. Jak jsem se ale ke Kunderovi dostala, kdo mi ho doporučil – to už nedohledám. Totéž s Hrabalem. Vzpomínám si třeba, jak jsem se dostala k *Sofině volbě*; asi v sedmnácti. To bylo tak, že jedna moje spolužačka chodila s klukem, vysokoškolačkem, který byl starší, a ona to měla v lavici. Nikdy to nedočetla. Řekla jsem si: on je na vejšce, navíc byl na fildě, je asi chytřej, takže určitě čte, a když ona má tuhle knížku, tak to bude určitě dobrá knížka. Takhle postupuju u většiny knížek.

Můj mediální den. Ráno nic, dopoledne jsem v práci nebo na tréninku analýzy, eventuálně s nejmladším synem. Po obědě, když usne, tak si pustím internet, což je tak hodina, nejdřív maily, pak co se děje v Příbrami, pak pročtu něco k práci, třeba nějaký článek, a jedu dál. Jak kdyby to byl časopis. K internetu se ještě vrátím večer, když už děti spí. Čtu na něm dnes rozhodně nejvíc, jednak u něj neusnu, jednak si tam čtu hodně pracovní věci. Vydržela bych tam do rána. Musím se od toho úmyslně odtrhávat. Televizi nemáme. Rozhlas poslouchám v autě, ráno relaci *Jak to vidím* na dvojce, přes den ne. Noviny a časopisy: *Reflex* už teď nečtu, čítávala jsem *Týden*, ten už teď taky ne, odebíráme *Respekt* – ten čteme oba, *Lidovky* občas, když na to mám čas.

ředitelka mateřské školy, 40 let, Plzeňský kraj

nahráno: 30. 10. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1974 v Domažlicích, ale bydleli jsme tady, v Poběžovicích. Moje mamka je vyučená prodavačka a pracovala na poště. Tatínek byl vyučený tesař–truhlář a pracoval tady v chlumčanských keramických závodech. Do šesti let jsme bydleli v Poběžovicích, potom jsme se přestěhovali, protože moje máma zdědila po rodičích dům v Mutěnině. Tam jsme bydleli do mých patnácti, to byla vesnice úplně. – Maminku jsem s knihou viděla, tatínka ne, jenom noviny. Naše knihovna obsahuje nejvíc asi týhle dětský literatury. Co vím z vyprávění, tak jsem v patnácti měsících letech uměla básničku „Polámal se mraveneček“ nazpaměť. Maminka mně hodně četla, u bratra, o čtyři roky mladšího, si to ani tak úplně neuvědomuju. Z pohádek to byly většinou český – každopádně Němcová, potom třeba *Pejsek a kočička*. Vůbec si třeba nevzpomínám, že by mi máma četla třeba *Honzíkovu cestu*. Taky takový ty básničky a říkadla mi četla. Hodně si pamatuju knížky leporelový; byly to hodně veršované pohádky. Pořád si pamatuju obrázky z těch knížek, a vždycky když něco potřebuju, něco v práci, tak si vybavím i ty knížky. S televizí jsme to měli tak, že večer večerníček a v neděli *Studio Kamarád*. Z dětství si pamatuju televizi opravdu minimálně. Spíš jsme byli hodně venku než u televize. Večer to pak bylo s knížkou a mamkou.

V roce 1980 jsem začala chodit do školy, ale číst jsem neuměla, jenom se podepsat. Slabikář si pamatuju dodneška, vím, jaký jsme měli. Nevybavuju si, že bych měla problémy se psaním a čtením. A tím, že jsem na tom byla verbálně hodně dobře, tak jsem neměla problémy. Odmalička jsem byla takovej ten temperamentní typ, takže někde čekat, to pro mě bylo vždycky špatně. Spíš jsem žila takovým tím stylem dopředu, než abych koukala dozadu. Se školou mám strašně moc spojený básničky, třeba Sládka. A taky se četly pohádkový knížky. A tady už jsme se potkali s Andersenem a Grimmama, který se mi teda nelíbili. A nepřišla jsem jim na chuť dodneška. Čím se mi nelíbí? Asi stylem psaní. Tady, v Poběžovicích, si pamatuju paní učitelku, která na nás byla hrozně přísná. A jak jsem byla ta temperamentní, tak jsem neměla ani problémy se čtením, jako s psaním. Nikdy jsem se nenaučila psát krasopisně.

Druhý stupeň. Dostala jsem se do knihovny. Mě strašně zajímala příroda, takže já jsem od takových těch příběhů a pohádek přešla na tu věcnou literaturu. Za dva tři roky jsem měla vyčerpaný všechny encyklopedie a naučný knížky o přírodě, ale ne dětskou literaturu, dospělou. Asi tohle byl můj přestup do dospělé četby. Četla jsem i literaturu dívčí, třeba Stanislava Rudolfa, ale mě to tak úplně nebavilo. Proč? Nebylo to asi úplně to, co bych v tu dobu potřebovala do sebe načerpat. Dívčí romány mě nebavily – možná kromě *Pusinek* od Stanislava Rudolfa a *Říkali mi Leni*. Tu knížku jsem přečetla i proto, že sama jsem „Leni“, takže i mně říkali Leni. Vzpomínám si, že závěr té knížky ve mně nechal strašný emoce, ale opravdu strašný. S tou knížkou jsem chodila na snídani, na oběd a pořád jsem ji četla. Ale určitě to není tím, že je to skutečný příběh. Tenkrát jsem nad tím takto ještě nepřemejšlela. – Jinak mamka před náma žádné knížky neschovávala; my jsme v žádném takovém tom puritánství nevyrostali. Ale zase na druhou stranu nemůžu říct, že by mě mamka do těch věcí zasvětila. Tím, že pracovala na poště, tak mi přinesla časopis, jmenovalo se to *Ty a já*, a to byl takovej ten zdroj. Byl to časopis právě pro tuhle věkovou kategorii. Týkalo se to prvních lásek a polibků a všeho, co s tím souvisí. Teď ty časopisy vystrachala na půdě moje dcera.

V roce 1989 jsem nastupovala na střední školu – byla to střední pedagogická škola v Karlových Varech. Ve školce jsem měla vzor paní učitelky a to mi vydrželo. Nikam jinam na školu jsem nechtěla. Když jsem na přihlášku psala jako druhou ekonomku a třetí gympl, tak jsem to obrečela. Kdyby to nebyla pajda, tak by to nebylo nic. Tam byl asi rozhodující ten internát. Nastoupila jsem tam s jednou kamarádkou, která byla tady odsud (bydlela v Hostouni)... a ona byla knihomol. A ta mě opravdu vedla, možná rok dva. A její další záliba byla historie. Díky ní jsem zkusila pár historických knížek, taky historických románů. Ale pro mě to byla taková spíš literatura, kterou jsem četla z donucení. Historie nebyla úplně to, co by mě zajímalo. Tady jsem zažila zlom staré a nové doby. Byla to hrozně náročná doba, hlavně tím, že jsme neměli pedagogy, kteří by to dokázali učit tak, jak ta doba to už trochu chtěla. Spíš to byl takovej ten přelom, že nikdo nevěděl co. Takový bezradno. A to přitom karlovarská škola byla dost pokroková. My jsme nastoupili na školu a neoslovovali jsme „soudruhu profesore“, ale „pane profesore“. A před nástupem na školu jsme byli upozorněni, že žádní soudruzí, ale „pane profesore“. Měli jsme tam i docela náročnou literaturu, protože kromě dětský, kterou jsme museli mít pořád v hlavě, tak jsme četli i Čapka, Remarquea. To bylo ale asi na všech školách.

Žila jsem v té době hodně hudbou; hraju na klavír, na kytaru, na flétnu. V tu dobu jsem i zpívala na soutěžích; sama s kytarou – folk. Spíše než literatura to byla v té době převaha

hudby. Vždycky jsem měla blíž k takovým, jako byl třeba Nohavica. Byla jsem na Portě v Plzni, jezdili jsme „sokolovský dostavníky“... po celý republice.

Maturovala jsem v roce 1993. Jak jsem vnímala novou dobu? Pro mě byl velmi silnej zážitek alternativní školy. Ale strašně mi v tom vadil takovej ten rozpor mezi alternativou a tou dobou. Asi mě to utvrdilo v tom, že ano, žít, ale pořád v tý době, v kontaktu se společností než ty děti vytrhovat a posouvat je do nějakýho krásna a ideálna. To všechno bylo moc příjemný, ale otevřela jsem dveře z waldorfský školky... a bylo to hrozný. Ty začátky alternativ, to bylo vytržení z doby. Po maturitě jsem nastoupila do jednoho podniku jenom na překlenovací dobu – na tři měsíce. Dělal jsem normálně ve výrobě kontrolora. Od malička jsem měla zdravotní problémy – jednu nohu kratší. Takže se to řešilo, jestli ta operace proběhne při škole, nebo až po škole. Takže jsem na rok vypadla z práce. Na rok jsem si šla lehnout do nemocnice a až po roce jsem nastoupila do práce – rovnou do školky. Hostouň – to je tady kousek. Jinak v nové době jsem byla spokojená. Ale změna to byla veliká: z dívčího kolektivu ve škole jsem šla do ženského pracovního kolektivu. A to bylo hrozný – takový ty žabomyší války, úplně zbytečný spory, závist jedna druhý. Po měsíční praxi jsem si řekla, že do ženskýho kolektivu pracovat nenastoupím. Strašně jsem se dostala do takovýho toho sporu, jestli tu práci chci vůbec dělat za těchhle podmínek. Ale nastoupila jsem do školky do Hostouně a tam ten kolektiv byl úplně jinej než tady v Poběžovicích. A díky tomu jsem změnila názor a zůstala jsem ve školství. Pak jsem přešla sem – necelý dva roky jsem pracovala v družině na základní škole a měla jsem hudebky a výtvarky na nižším stupni.

Rodina. Vdaná nejsem, mám ale čtrnáctiletou dceru. Narodila se mi, když mi bylo pětadvacet let. Potkala jsem přítele, mého teď skoromanžela, měl dvě děti a umřela jim maminka. Ten mladší z nich chodil do školky a přes něho jsme se v podstatě poznali. Když to řeknu úplně jasně: tak si mě vybral... jeho syn. Takže moje dcera vyrůstala s partnerovými dětmi. Těm je dnes dvacet čtyři a dvacet. Přišla jsem do rodiny, kdy ty děti byly literaturou úplně nepolíbený... a navíc kluci. V té době jim bylo devět a pět. U staršího se i to nepovedlo, byť bych ráda. U toho mladšího trochu ano. Ale tam byl ještě problém, že matka těch kluků byla alkoholička. A díky tomu zemřela. Takže ten starší je v hraničním pásmu inteligence, jeho IQ je sedmdesát čtyři sedmdesát pět. Ten mladší, byť se narodil, když jeho matka byla pod větším zatížením alkoholu, tak je na tom v podstatě dobře. Pokud jde o Lenku, tak mezi mojí matkou a mnou a mnou a mojí dcerou je rozdíl největší ten, že já jsem vždycky chtěla, aby mi moje dcera byla spíš kamarádkou. Ale nemůžu říct, že bychom byly úplně až tak moc. Je to,

že my tu výchovu máme takovou otevřenější. Hodně jsem jí četla a mám za to, že se mi to vrací, i když momentálně je ve věku, kdy nečte. Teď puberta je taková, že opravdu „ne“. Ale povinnou četbu, co potřebuje do školy, si přečte. Třeba ale *Harryho Pottera* začala číst, ale nedočetla ani první díl. Nikdy ale neměla problém s řečí, se psaním, s komunikací. Nebojí se s někým začít mluvit. U těch kluků tohle problém je. Oni ale mluvit umí, ale neodváží se. Nemají takovou důvěru sami v sebe. Dcera, když za mnou dnes přijde do práce, nemá problém navázat kontakt s dětma... a děti jsou její a ona jejich. S Lenčou jsme zůstaly hodně u pohádek a pak u knížek těch -náctiletých dívek. Ona si vybírá sama, ale myslím, že tam je vliv spolužaček ze školy. Takže co čtou holky, tak my jdeme do knihkupectví a kupujeme. U těch svých nevlastních synů vidím, že ten starší s knihou nezačíná vůbec, zatímco mladší si je schopen vzít třeba knížku o zemědělských stojích. Ale že by si něco přečetli, to ne. Jakmile dítě k tomu není vedeno od mala, tak pro ně literatura v podstatě není. Je pravda, že to jsou kluci, kteří k tomu mají vždycky menší vztah. Lenča je holka a už tam fungují takový ty kamarádky, který si řeknou: „tadyhle jsem četla...“, „tohle bylo hezký...“ Mají ve třídě jednu spolužačku, která je vyloženě čtenář. Ta čte opravdu hodně. Řekla bych, že tady v knihovně si už ani nemá co půjčit. Kluci ještě tak komiksy, obrázky.

Zvyky, rituály. Na dovolenou si knížku беру, ale většinou se jí nedotknu. Jsem spíš člověk zvyklej trávit čas aktivně, takže kolo. Čtu hodně před spaním, kdy už je takovej ten klid. V posledních pěti letech to mám i jako takovej svůj usínací rituál, protože studuju už druhou vysokou školu, takže u toho vždycky usnu. Před rokem jsem vystudovala bakaláře v Budějovicích a teď si dělám magisterskou nstavbu v Hradci – předškolní pedagogiku. Knížku, která by mi někdy v něčem zásadně pomohla, nemám. Ale pravda je, že já – teď, v této době – v literatuře hledám takovej ten oddych. Spíš když to je v humoru a ke srandě než nějaký náročný čtení. To bych teď opravdu nezvládala. Funkce ředitelky a studium, to už je moc. Před tím, než jsem začala studovat, a občas se k těm knížkám i vrátím, jsem četla Viewegha. Taky Monyovou jsem četla. Čím mě přitahuje? Takovým viděním světa... realitou, o který píše. Ona dokáže svou knížkou říct „neděs se, protože tak to je všude, tak to prostě je, ten život je takovej, a když se tím budem moc trápit, tak se budem trápit; a když to budeme brát trošku s nadhledem, tak to špatný vždycky skončí“. Monyovou jsem četla na doporučení své kamarádky, protože ona se dostala do takový ty životní krize. Potřebovala asi slyšet, že v tom životě to tak je. K Monyové se ale nevracím. Faktem ale je, že ji nemám přečtenou celou. Ještě jsou knížky, který si chci přečíst, ale až na to bude trošku čas. Sama se považuju spíš za životního optimistu. Nemám ráda vypjatý vztahy; a když, tak ať se všechno

vyřiká na rovinu. Taková ta přímost je pro mě úplně to nejdůležitější do života. Mám ráda humor, legraci, mám ráda společnost, proto mi sedí i Viewegh – to jsou knížky, kde to je. A je to takový lehký čtení, to je něco, co teď potřebuju. Hodně důležitý autor pro mě byl Irving. To bylo, než se narodila Lenča – někdy mezi dvacítkou a pětadvacítkou. To je pro mě taková ta náročná literatura, takže od té doby bych už po ničem takovým nesáhla. Čím je náročná? Spíš že je taková vážná. Irving nejsou knížky, který bych si přečetla ještě jednou; to ne. Ale je to asi spíš temperamentem. Historický knížky zase nečtu z toho důvodu, že jsem člověk, kterej žije spíš přítomností než minulostí a budoucností, takže historie mě nikdy neoslovila.

Mediální den. Internet používám především pracovně – e-maily a to, co po nás chtějí: statistický výkazy a podobně. A samozřejmě komunikace se všema úřadama. Na Facebooku ale nejsem vůbec. Ani na internetu žádnou komunitu nesdílím, teď jediná spolužáčkou, protože to je při studiu potřeba. A v kontaktu jsme i spolužáci ze základní i ze střední školy. Jestli přes internet nakupuju? Občas, ale dělám to hlavně z časových důvodů, protože to šetří čas. Internet je pro mě spíš zdroj informací než nějaký zábavy. Jsem sice na skypu, ale mám tam omezený adresář – je to vyloženě jen pro známý, kamarády. Televizi skoro nevidím; rozčilujou mě zprávy. Dívám se, když jsou takový důležitý věci jako volby, prostě to důležitý, co je potřeba; tak to sleduju. Třeba film po celou dobu, co studuju, což je teď už pátej rok, jsem ani neviděla. Vezmu si radši knížku, než abych se dívala na televizi. Ale třeba jsem se dívala na *Vyprávěj*, což je seriál, kterej nám připomíná dětství. Rozhlas? Moc ne. Cíleně poslouchám svoji hudbu, kterou mám ráda – pořád folk, a tím pádem rádio Samson, který je vyloženě folkový rádio. A v autě. Když cestuju, tak mám pořád zapnutý rádio. Většinou Rock rádio. S časopisama mám takovou potíž, že si ho třeba koupím a čtu ho za rok. Většinou si kupuju takový ty časopisy, kde jsou křížovky. Nevím, jestli je to *Tina*... ale něco takovýho. Noviny žádný, zdroj informací mám na internetu.

účetní, 40 let, Liberecký kraj

nahráno: 21. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1973 v Liberci. Od malička jsem vyrůstala jenom s matkou; doma jsme byly já, matka a babička. Do šesti let si pamatuju nějaké dětské knížky; mamka mi je hodně kupovala; před spaním mi četla. Rituál to ale nebyl, to byl spíš večerníček. Mamka (byla taky účetní) dětské knihy, které vycházely ve čtvrtek, tak ve frontách vystávala, kupovala je; občas si koupila i nějakou pro sebe. Že by moc četla, to si nepamatuju, ale takový ty základy jsem od ní dostala. Nejvíc jsem vnímala *Ferdu Mravence* a *Neznámkovy příhody*. Jinak si vzpomínám na leporela – na nich husičky, kačky, autíčka.

Do školy jsem začala chodit v roce 1979 v Liberci. Na prvním stupni jsem začala hrát košíkovou, takže jsem dost trénovala. Co se týče čtení, tak si myslím, že jsem v té době příliš nečetla. Měli jsme obrovsky hodnou paní učitelku, taková maminka v zástěře – pravá učitelka pro první stupeň. Ale že by nám něco zvlášť doporučovala ke čtení, to nevím. Pamatuji si na „Alenko, stůj, auto houká“. To byla taková básnička z leporela. A pak takový ty budovatelský. Jak to na mě působilo? Byla jsem absolutně nadšená. Moc se mi líbilo, že se lidi sjednotí a že to bude hezký a kam se všichni obrátíme. Jednou jsem přišla domů, že budu komunistka, protože se mi to strašně líbilo. Tenkrát to bylo to hezký; dneska mi to chybí. Doma jsem se neměla o co opřít, a tak ten celkový ideál byl pro mě velmi plusovej. Asi jsem už něco četla. To už byl třeba *Metráček* a *Sebastian mezi lidmi*. Knížka mého dětství, to byl *Karkulín na střeše*. Tu jsem milovala. Dnes nevím, co se mi tehdy na ní tak zamlouvalo, ale četla jsem ji pořád dokola. Asi mi v životě něco chybělo, nějaký vztah, a já jsem si z toho Karkulína, kterej byl takovej rošťák, a ještě k tomu lítal, udělala kamaráda. On byl taky takový dost osamocený, takže jsem se tam trošičku viděla. Já sama jsem byla dost uzavřená. Moje vlastní dětství se mi moc nelíbilo, ale zase na košíkový jsme si se spoluhráčkama užily dost vřelých vztahů. Dnes si myslím, že jsem o hodně společenštější.

Druhý stupeň. Tou dobou jsem začala číst a četla jsem docela hodně. Četla jsem povinnou literaturu; ne všechno, ale něco jsem přečetla. Líbili se mi třeba ruští autoři, a to tak že velmi. Líbila se mi taková ta výpravnost. Třeba Tolstoj nebo Dostojevskij. Měla jsem v sobě takovej ten smutek a člověk to mohl dobře prožít. To tam bylo plně. Líbila se mi tehdá i Karolina Světlá. Maminka a babička mě nechávaly. Měly jsme knihovnu, ze které se bralo, co člověk

potřeboval, takže musím říct, že jsem si brala zcela volně. Ani já svým dětem neříkám, co můžou a co ne. Myslím si, že v této době jsem četla snad asi nejvíc ve svém životě. V této době jsem hodně hltala i třeba řecké báje. Občas jsem se podívala, co jsme měli ve škole.

Na střední ekonomickou jsem nastoupila v roce 1988. Ve druháku přišla revoluce. To bylo velké nadšení, protože moje mamka měla problémy, byla velmi proti, takže to pro nás byla velká úleva. Ale vzpomínám si třeba, že *Černý barony* jsme doma četly už dávno před převratem. Bylo to ještě psaný strojem. Střední škola byla přesně to, co jsem hledala. Byly to knížky, který řešily nějaký zítí. Vzpomínám si, že jsem třeba louskala Čapka, Voskovce a Wericha. Asi jsem hledala nějakou tu moudrost. Četla jsem i hry. Měla jsem věřící spolužačku, která mě přivedla na křesťanskou literaturu. Sama jsem se pak stala věřící. Tohle byl pro mě velký zlom. Četla jsem taky Bibli. Říkám, že tam je všechno, že člověk už nic jiného nepotřebuje. I sadisti, kteří si potřebují něco přečíst, tak to tam mají; všichni tam něco mají. Skvělejší mi přijde hlavně Starej zákon. Stala se ze mě věřící (a praktikující) katolička. Hodně jsem četla v té době Sienkiewicz; napřed *Quo vadis*, ale pak celého – *Ohněm a mečem* a další. Učitelé, ti byli změnou režimu zaskočení. Všichni byli v šoku a my jsme pak tou školou prošli, ani nevíme jak. Tady musím říct, že jsem měla vynikajícího učitele na český jazyk – pan Janáček. Ten nám hodně otevřel oči, protože se dalo povídat a člověk si tím taky utřídil myšlenky. I to, že nám ukázal, že spisovatelé byli jenom lidi, kteří měli svoje mouchy. Řekla bych ale, že jsme se ještě doučili takový ty ještě komunistický osnovy. Už se ale stihl třeba Havel. Toho jsem se pak snažila přečíst celého, což mi taky otevřelo oči. Jeho věci se mi líbí, spíš ale jeho dramata, třeba *Vyrozumění*.

Maturovala jsem v roce 1992. Na chvilku jsem odjela do Německa do kláštera (Detmold). Neměla jsem v úmyslu se stát řeholnicí, ale když byla možnost, tak jsem tam jela pracovat a trošku se zastavit. Myslela jsem, že se naučím řeč. Hned v osmnácti jsem nastoupila do práce; dělala jsem v jedné účetní firmě. Bylo to takový hektický. Každý potřeboval účetní, takže jsme byli od rána do večera v práci. Kromě toho jsem ještě hrála basket, chodila jsem do Červeného kříže. Četla jsem spíš v tramvaji a tak.

Vdávala jsem se ve dvaceti a brala si o dvacet pět let staršího muže, s kterým jsme se sešli v knihkupectví u Martina Fryče. Já jsem tam přišla jako začínající básnířka a on tam přišel jako básník, který bude hodnotit díla začínajících básníků. Dneska máme čtyři syny od devíti do devatenácti let. Jak jsme je vedli? Měla jsem štěstí v tom, že mám o generaci staršího

mužského. Navíc jsem si ho brala v době, kdy jsem mužskej vzor potřebovala, takže se mě dlouho ptal, jestli není jen *in loco parentis*. Než jsme si to vyjasnili, že není pouze v zastoupení rodičů, uběhl rok. Byl to první člověk, se kterým jsem se bavila o víře, o knížkách, o názorech. Otevřel mi další průzory, třeba detektivky, který jsem do té doby absolutně neznala. Přečetla jsem pak všechny ty Rexe Stouty. Muž je z evangelické rodiny, ale není úplně praktikující, je tak nějak přirozeně věřící, s pevněma zásadama ctícíma desatero, jako kdyby nebylo desatero, tak bychom si ho museli vytvořit. K tomu se váže i výchova dětí, protože já jsem je vždycky porodila a nechala mu je na starosti. Byl to muž na mateřské dovolené. Každý z dětí je absolutně jiný. Nejstarší syn má řezbu a truhlářinu, ale knížky jdou mimo něho. Třetí je zase knihomol, kterej přečte i návod na pračku. Přitom vyrůstali tak, že jsme chvíli neměli ani televizi; vyrůstali bez internetu a počítače. Jestli jsme jim četli všem? Tomu nejstaršímu nejvíc a nejmladšímu nejméně. Teď to skončilo, takže on čte před spaním mně, když padám vyčerpáním. My rodinu udržujeme, že jsme jakoby co nejvíc spolu. Naše děti třeba ani nechodily do školky, ani jedno. Stalo se, že první dva příliš nečtou, další dva ale čtou hodně a doufám, že budou číst i dál. Jak je vedeme a co jim doporučujeme? Můj mužskej je hodně sečtější, takže on jim občas něco řekne, třeba když občas přijdou s nějakým tématem, kterému buď nerozumí, nebo je to zajímavá. On pak řekne: „Tohle si vem, to je zajímavý.“ Synové na manžela dají; úplně na něm visí. Tím, jak je starej, tak k němu mají vztah až trochu dědečkovskej. Vést se je snažíme, ale nenásilnou formou, aby o tom moc nevěděli.

Jsem spisovatelka, a až se k tomu dostanu, tak budu psát knihy. Bude to *Vejce a já* po česku. Když občas něco napíšu, tak mi někdo řekne, že je to skoro jako Betty. Ale já si říkám, že bych moc nechtěla být jako Betty. Jaké je moje čtenářské setkání s ní? Myslím si, že člověk by měl mít především vztahy s lidma, a ač je u ní krásně popsáný, jak zlobí sporák, tak mi tam absentují vztahy – jak k jejímu manželovi, tak k sousedům. Mnohem víc lásky dává zlobivému sporáku (já mám taky pojmenovaný věci jménem), ale nějak mi tam chybí cit k lidem. Ano, co se týče popisnosti a umění legrace, tak to jo, to jsem se, myslím, nasmála. Co jsem si od ní opravdu vzala, byl popis zlobivosti neživých věcí. Personifikace? V tom je opravdu bravurní. Přečetla jsem si ji už jako dospělá. Uvědomila jsem si, že když jsem ji četla poprvé, určitě jsem zrovna porodila, kojila nebo čekala některé ze svých dětí, tudíž jsem byla plna mateřství. Byla jsem také o mnoho let mladší, proto jsem ji hodnotila přísněji. Nedovedla jsem si tenkrát představit, že přestože v první knize čekala své dítě, porodila, pak o ně s láskou pečovala, že je tam o této „oblasti“ tak málo zmínek. A pokud nějaká zmínka přeci jen

padla, zdála se mi dost neosobní. Můj manžel vyjádřil tento postoj, že mu připadá trochu autistický. A takhle nějak narážím na její postoj, který je odlišný od mého, celou knihu. Ano, s Betty se nemohu ztotožnit. A přitom k tomu její psaní, její hebká řeč a krásné obrazy jakoby vybízí. A domnívám se, že mě to občas mate. Má nádherný pozorovací talent. A dokonce ho umí prodat. A jak! Ale jinak se nemohu zbavit pocitu, že vlastně žije přesně tak, jak nechce. Neumím si představit, že by si opravdu neměla s manželem co říci. Ten její postoj, těžko nacházím slova. Proč si vzala muže, se kterým si neměla ani co říci? A pokud ano, proč se tváří tak nespokojeně? Jej, promiňte, nemám nejmenší právo hodnotit někoho život. Jen naše životy jsou (naštěstí) jiné. Možná že jsou jiné naše životní postoje.

A protože se to tak krásně čte, v okamžiku, kdy narazím na jiný úhel pohledu, než je můj, tak mě to vlastně trochu frustruje. A rozesmutní. Takže se z této knihy nedokážu tak radovat jako například z knih Jamese Herriota, Achille Gregora, Jirotky, Krause, Nepila, Fulghuma a jiných.

Už od mládí mám na stolku Bibli, ale otevírám ji zřídka. Teď ale otevírám knížku *Chov koz*. Jdu třeba do knihkupectví k Martinovi [Fryčovi], když tam je nějaký autor; nechám si podepsat knížku a pak si ji přečtu. Pak čtu takové knížky jako třeba od Šiklové *Matky po e-mailu*. Je to pár let, co jsem se dala do libereckého hospicu, udělala si pečovatelský kurz, takže čtu nějaké věci kolem toho. Taky se snažím číst nějakou psychologii, ale je to taková úroveň spíš sdílení.

Období, kdy jsem nečetla, mám v poslední době, protože na to nemám čas. Ale chtěla bych. Přes zimu si něco načtu a přes léto pak absolutně ne. Vždycky se ráda vrátím k *Saturninovi*. Pak jsem se načapala, že jsem si poněkolkátý přečetla *Život je pes, a já mám psy rád* (Achille Gregor). Taky *Muž v zástěře*, k tomu se taky vracím, protože občas potřebuju nějaký recept. Teď jsem si poněkolkátý přečetla Otu Pavla – *Smrt krásných srnců*. Po tchyni nám zůstala knihovna těch klasiků a já si šáhnu, když mám náladu. Pak třeba zjistím, že tu knihu přečtu celou a ani jsem si toho nevšimla. A jak stárnu, tak zjistím, že je dobrý si něco přečíst znova, že zas vidím nějaký další věci. Zrovna tak si znova čtu Čapka, Voskonce – Wericha. Poslední dobu si čtu *Výrobu sýrů*. Když se někde o něčem mluví, tak mám představu si to přečíst. Teď si třeba čtu Arnošta Lustiga. Na nočním stolku mám asi tak šest knih, mezi nimi musí být Fulghum a musí to být Herriot. Něco k Fulghumovi? Fulghum – pro mě to je člověk, kterému bych dala všech pět pé z toho důvodu, že psal o životě, jakej je. Myslím si, že to v literatuře moc není. Je toho spousta nevymyšleného. – Pak taky Bible, jsou tam i nějaký zpěvníky, pak

je tam *Údolí rozhodnutí* od Davenportové, velká bichle, kterou jsem dostala; ani moc nevím, o čem to je, čtu to tři roky a nejsem schopna to dočíst. Dala mi to mamka... a že jí to hodně do života dalo. Mám to tak, že mám rozečteno několik knih. Klidně jednu přečtu jedním dechem, pak se vrátím k těm předchozím. Třeba mě to nechytne, ale měla bych černý svědomí, kdybych to nedočetla, a tudíž to tam mám, protože to čtu jednou za půl roku. Když už mi někdo něco doporučí, tak si to chci přečíst, abych si mohla udělat názor na knížku i na něj. Někdo mi řekne, co se mu líbí, a já si to pak přečtu. Nejsem zaměřená. Když si mám sama vybrat knížku, tak sáhnu v knihovně po někom, kdo už není. Přestože čtu dost málo, tak musím říct, že čtení je pro mě naprosto důležitá činnost. Strašně ráda vzpomínám na chvíle, kdy jsem četla celou noc a byla jsem předmětem toho děje. A doufám, že někdy budu mít zase dostatek času, abych se s někým takhle ztotožnila, nebo prostě s ním soucítil. Druhá věc je, že si ze všeho člověk může něco vzít, proto nemám svého úplně nejoblíbenějšího autora. Taky si říkám, že je zbytečný psát, protože napsaný už bylo všechno.

Média. Do práce nám chodí *Hospodářský noviny*. Ty jenom prolistuju, časopisy nic. Internet v podstatě jenom v práci. Máme ho i doma, ale moc ho nepoužívám. Dlouho jsem to domů nechtěla, ale teď ho musím mít, protože na těch školách na to dbají... že budou úkoly pomocí internetu. Chodím občas na *ifaunu*, jak tam jsou rady a porady, inzeráty. Koukám, co se prodává. Případně i nějaký módy. Televizi máme. Muž ji má jako milenkou – čtyřřadvacítka. On ty zprávy mít musí... a taky sport. Rozhlas – jenom Český rozhlas dvojku, na kterou ale mám málo času. Vždycky si ze záznamu poslechnu *Jak to vidí*... protože ty lidi mi otevírají obzory.

telefonní bankéřka, 40 let, Liberecký kraj

nahráno: 21. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1974 ve Frýdlantě a tam jsem i vyrůstala. Nejvíce mě asi ovlivnil tatínek; většinu svého života byl technolog a biotechnolog. Maminka, pokud ještě ve Frýdlantě fungovala mlíkárna, tak byla laborantka. Potom, když mlíkárna zkrachovala, nemohla sehnat jinou práci a pracovala jako dělnice. Mám jednoho (o rok mladšího) sourozence. – Maminka nám večer četla, ale největší čtenář v naší rodině byl tatínek. To je takový ten vášnivý čtenář a já, to přiznávám, to mám po něm. Co četl? Nedá se říct, že by byl úplně vyhraněný, ale co máme společný, tak populárně-naučnou literaturu, hlavně historii. A potom i beletrii, ale z beletrie si hodně autory vybíral... a potom humoristické romány. Nedá se říct, že by četl všechno. Hodně se u nás četly cestopisy. Maminka si četla takovou tu sladkou romantickou literaturu, hlavně pro svou zábavu. Ale já si spíš pamatuju maminku, jak nám čte pohádky, ale nejenom klasický... i moderní. Moje maminka měla herecký talent, takže si užívala i ten přednes. Něčeho jsem se i bála. Třeba jak maminka vykládala sugestivně nějakou pohádku o nějakým skřítkovi, jak někam zatáh princeznu do jeskyně a tam jí uříz hlavu. A tak jsem se občas bála, jestli ho nemám pod postelí. Taky si pamatuji, že jsme si, když jsme byly malé, s Pájou, to je sestra, malovaly různé příběhy a povídal jsme si k tomu, co to je. Na leporela si moc nepamatuju, určitě to pro mě žádný zásadní zážitek nebyl. Pamatuju se třeba na *Mravenci se nedají* od Sekory nebo *Polní žínka Evelínka* od Nepila.

Do školy jsem se hrozně těšila. Číst jsem v té době neuměla; byla jsem v té době strašně introvertní dítě, až si tehdy ve školce mysleli, že jsem mentálně zaostalá. Naši tomu samozřejmě nevěřili. To celé jsem se dozvěděla, až jsem dostala maturitní vysvědčení. Taky proto jsem se do školy těšila, protože ve školce jsem nebyla šťastná. Naši mi říkali, že to bude ve škole lepší – a bylo. Připadala jsem si, že tam patřím, a hrozně mě bavilo právě čtení. Co mi utkvělo? *Honzíkova cesta*, to bylo skvělé... a hezky malovaný. Ono zase v té době moc vhodných knížek nebylo. Když nějaká vyšla a doporučila se, tak byla hnedka pryč. Taky jsem v té době četla pohádky, hodně jsme toho měli doma, takže teď jsem si to četla sama. Pamatuju si, že mě ve škole chválili za čtení. Velká motivace byla, že ve školce jsem byla outsider a tady jsem měla jedničky. A když je dítě introvert, tak knížka je pro ně výborná zábava. Někdy od třetí třídy jsem začala číst dobrodružný knížky – *Vinnetoua*, to byla pecka. Někdy z „kodovek“ a pak taky takový to starý vydání malovaný Burianem.

Někdy ve čtvrté třídě jsme byli se školou v knihovně a já jsem se tam přihlásila. Pak jsem začala být maxičtenář. Každý týden jsem si chodila pro pět sedm knih. Ve školní ale nic. Ta měla takový dost složitý přístup – člověk si nejdříve musel ulovit paní učitelku. A bylo tam jen to, co bylo potřeba do čtenářských deníků. Pokud jde o čtenářské deníky, tak jsem si všechno četla sama. Neopisovala jsem, ale byla jsem ten, od kterýho se opisuje. Míla byla vždycky ta, která věděla. Jsem rychločtenář, takže pro mě takováto kniha [ukazuje tloušťku] je záležitost na den, když mám na to čas. Ale přiznávám se, že knihy, který byly doporučený, mě úplně nebraly. Vždycky mě bavily ty dobrodružný a ty zase nebyly tak preferovaný. Dívčí knížky mě nebraly a dodneška mě neberou.

Na druhý stupeň jsem nastoupila v roce 1984 a už jsem si trochu uvědomovala i ten režim. Co přesně? Takovou určitou dvojnáčetnost. Jak na to všichni nadávali, hlavně jak ti komunisti jsou hrozný, ale zároveň komunisti byli tak nějak všichni. Jak člověk slyší ty oficiální ódy a proti tomu to brblání; a přitom to slyší od těch úplně stejných lidí. U nás, když se naši rozvášnil, tak babička zavírala okna. Hodně bylo taky takovýho poohlížení, že na Západě je líp, tohle jsem taky vnímala. Třeba táta, kterej byl hroznej idealista, tak měl za to, že na Západě není jen vyšší životní úroveň, ale že se tam dají prosadit některý věci. A v devadesátých letech mu to vadilo ještě víc – hrozně se tím trápil. Že byli takový ti divocí podnikatelé, kteří ho nutili podvádět. Konec odbočky. Na druhým stupni jsem chodila tátovi na populárně-naučnou literaturu. Zajímal se hodně o historii a já to mám po něm. Jestli jsem to měla s kým sdílet? Ne, pořád jsem byla introvert, takže můj svět byla rodina. O knihách jsem se bavila hlavně s tatínkem. Bral mě jako partnera, takže si třeba pamatuju, že jsme utírali nádobí a probírali jsme život a knihy... a tak. Pro mě byl autorita a dodneška jí je... jako takovej férovej člověk, kterej hodně umí, hodně ví a hodně se zajímá. A přitom je to takovej hoďnas, kterej by se rozdal.

Přechod do dospělé četby, to bylo u mě plynulý. Míla byla v rodině ta chytrá, vždycky se to ode mě očekávalo... vízo, chvála. Učitelky mě všude chválily, navíc jsem byla ještě první vnouče. Ony mně ty knihy hodně dají, hlavně takovej ten všeobecný přehled, takže jsem se ani nemusela hodně učit. Hodně vám dají i ty mayovky. Zjistíte, že je nějaká Amerika, procestuje se půl světa. V té době jsem četla pět sedm knih týdně, všechno, co bylo po ruce. Naštvaná jsem byla, jen když jsem dostala nějakou takovou romantiku, to mě opravdu nebavilo. Jinak rodiče mi mou četbu neregulovali; nechali mě číst všechno. Jedna vzpomínka se týká asi tak osmé třídy. Všechno, co se dělo v roce 1968, se tutlalo; bylo to takový slepý místo. Jednou přijdu domů a táta tam má ve svém kutlochu v krabici výtisky svázaný ze

šedesátýho osmýho. Noviny. To byl pro mě v něčem přelom. Do té doby jsem si furt myslela, že Češi jsou ubrblanej národ, ale tady díky tomu jsem zjistila, že se opravdu něco dělo... a že my o tom nevíme.

V roce 1988 jsem šla na gympl, pořád ve Frýdlantu. Byla to změna, hlavně proto, že jsem se začala cejtit víc mezi svejma. Všichni rádi četli, takže to nebylo tak divný. Byli tady někteří spolužáci, kteří mě hodně ovlivnili. Třeba spolužačka, která byla chodící botanik. Knížky to sice nebyly, ale mě pak začala zajímat zase tahleta literatura. Nemám buňky na matiku, takže já jsem kontrolovala slohovky a takovou tu stylizační záležitost svým technicky obdařenějším spolužákům. Anebo věděli, že jsem rychločtenář, takže jsem musela za víkend přečíst *Proti všem* a udělat rešerši, o čem to je. A všichni to pak obšlehli. Povinnou literaturu jsem četla poctivě, ale že bych z té volby byla nějak zvlášť uchvácená, to ne. Zde si dovolím odbočit: povinná literatura – *Máj*. Dobře, člověk to přečte, ví, o čem to je, dokáže to odprezentovat. Později, to mi bylo asi sedmadvacet, jsem si to náhodou vytáhla... a až tehdy přišla ta pecka. Říkala jsem si: to je bomba, to je úžasný, to je poezie, to je píseň, to rezonuje; mně se ježí chlupy. Nebo Remarque. Taky mně to nic neříkalo. Je to hrozně smutný, depresivní a věděla jsem, že o tom musím něco vědět, ale člověk to do sebe jen tak jako nadrtil. Ale až pozdějc jsem s tím dokázala nějak souznít. Takže si spíš pamatuju, že povinná literatura byl takovej mus, a bavilo mě úplně něco jinýho. Ke klasický český beletrii dožívám až tak kolem třicítky, což je třeba případ Čapka. Jenom ty milostný knihy jsou tak tristní, že je otvírám až ze zoufalství. Když jsem byla na gymplu, změnil se režim. Vydávat se začaly jiný věci – třeba Šiktanc. Třeba Havla už jsme měli na gymplu ve čtvrtý třídě. Ale že bych se zrovna z Havla posadila na zadek? Tu jeho jemnou ironii dokážu ocenit až teď.

Maturovala jsem v roce 1992. Hledala jsem práci, na vejšku jsem nešla, protože jsem neměla úplně dobrý známky z těch technickejch předmětů. Teď toho lituju. Moje první místo bylo průvodkyně v Hejnicích, tam je bazilika. Byla jsem zaměstnanec farního úřadu. Tím přišlo i trochu koketování s touhletou duchovní stránkou... s katolictvím. Člověk se o tom hodně dozvěděl. Dokonce jsem se nechala pokřtít, ale pak jsem asi po pěti letech zjistila, že to tak úplně není to, co jsem hledala. Nedokázala jsem se s tím úplně ztotožnit. Ale na pár let se ze mě stala konvertitka. Současně věřící jsem, ale nepatřím do žádný církve. V té době, když se to stalo, jsem začala číst Bibli. Uchvátil mě hlavně Nový zákon, protože to je hluboce lidský příběh oběti a odevzdání. Dodneška mě to dojímá. Bylo to navíc ve správný době. Znechutil mě ale svatý Pavel, který zase tu svobodu, k níž se židi křesťanstvím nadechli, začal stavět do

různých škatulek. A taky to, že žena je poslušna svému muži a nesmí mluvit ve shromáždění, což mi někteří mí přátelé předhazovali. A taky si pamatuju, jak mě šokoval Starý zákon – takový ty kruťárny, vraždárny. To jsem teda byla v šoku.

Pak se naši odstěhovali na dva roky do východních Čech (do Český Skalice), kde měl tatínek práci. Já jsem pracovala jako fakturantka v jedné firmě. Čtení pořád zůstávalo. V té době jsem začala číst fantasy: Tolkien a další. Dodneška je to pro mě oblíbený druh literatury. Co jsem četla a čtu kromě Tolkiena? Hodně mě ovlivnil Sapkowski, dále Pratchett – *Zeměplocha*.

Od roku 1999 dodnes pracuju v Komerční bance. Tam mě to lidsky velmi obohatilo, protože tady člověk ještě daleko víc rozvíjí asertivitu a komunikaci. Samozřejmě ne všichni klienti, kteří nám volají, nám volají proto, aby nás pochválili. Máme tam i různý komunikační školení a já jsem za ně dodneška vděčná. Hodně jsem zde rozkvítala od introverta po extroverta, což jsem teď. Možná jsem byla celý dětství jen potlačenej extrovert.

Má četba kolísala podle toho, co mě v danou dobu bavilo, ale furt se držím zásadních témat. Pro relaxaci je to fantasy, můj vážnej zájem je historie – hodně souzním s českou a italskou renesancí. Můj velkej koníček, kterému se věnuju už skoro dvacet let, jsou historický tance, opět – překvapivě – 15. a 16. století. Zajímá mě taková ta renesanční každodennost a raný baroko, protože to s tím souvisí. V tomhle čtu neuvěřitelný kvanta knih. Zajímá mě pořád i cestování. Jak fungují doporučení? Jednak mezi lidma, co děláme historický tance, historickou muziku a historickéj šerm, jednak že jdu tady do knihkupectví [Fryč v Liberci], tahám si to podle názvu. Otevřu, prolistuju... a zjistím, jestli mě to chytne, nebo ne. Jestli je to téma, který mě teďka momentálně zajímá. Do knihovny chodím, ne ve Frýdlantě, ale v Liberci. Knížky si moc nekupuju, nechávám si je dávat. Kniha je pro mě nejoblíbenější dar; jsem za ni vždycky vděčná.

Kniha, ke které se vracím, je asi nejvíc *Zeměplocha*. Ten svět se mi ale strašně líbí; je to taková pozitivní kniha, velmi lidská. Líbí se mi na tom, že tam nejsou žádní hrdinové bez bázně a hany. Všichni mají svý slabůstky, který máme my. A dokážeme se v nich poznat. Ani ten záporák není většinou takovej ten pán zla. Stejně tak mám občas chuť na Tolkiena, někdy na Sapkowskýho. Na něm se mi líbí zase taková ta syrovost a realita. Teď mám knihu, od který se nedokážu odloučit, asi si ji budu muset koupit, je to *Redernové v Čechách*, to je významný rod, který to tady ovlivnil, moc dobře se to čte. Napsal to Milan Svoboda a napsal to tak poutavě; je to detektivka. Často to mám tak, že se postavím před obrovskou knihovnu, kterou má tatínek, já nebo ségra. Tam takhle stojím... a aha, tahle. Pamatuju si, že jsem ji někdy četla a že se mnou teď nějak rezonuje. Tak si ji vytáhnu. Beru to jako návrat k příteli.

Vracíte se na místo, kde je vám dobře. Na tohle jsem vděčněj čtenář. Zvláštní ale je, že nečtu historický romány. Neskutečně mě dráždí. Nemám ráda, když to jsou současné postavy v historických kostýmech. Hrozně ráda čtu edici Živá díla minulosti – tedy knihy tehdejších autorů.

Čtu hodně a pořád. Spíš je pro mě těžký si říct: stop, teď nečti, teď musíš udělat něco jinýho. Když je to poutavý, tak já čtu třeba do dvou. Všechno – věcnou i beletrii. Když je to něco, pro co hoříte, tak mezi tím nedělám rozdíl. Kdyby to byla příručka na spravování mixérů, kterou si musím přečíst, abych si mixér spravila, tak tohle by mě asi netáhlo. Když si ale připravuju přednášku, ke který si musím něco v knihách najít, tak to je něco jinýho. Jsem člověk, že kdybyste přede mnou nechal knížku, tak už v ní listuju. Oblíbená místa? Dokážu asi číst všude. Na „oné“ místnosti ale ne; tam nic nemám; nic se tam nevejde. V tramvaji si čtu, ve vlaku si čtu. Knížky, které bych si odkládala na nějakou pozdější dobu, nemám. To už chce moc velký sebeovládání ode mě. Moje sestra mi vyčítá, že když jí koupím nějakou knihu, už vidí, že je přečtená.

Mediální den. Takový to, co se děje, mám hodně přes internet. Rozhlas a televizi sleduju jen výjimečně. Projedu *Seznam*, *iDnes* a *Lidovky* – to je tak takový můj rituál, když přijdu z práce. Pak se podívám na maily. Na nějaký servery spřízněných nechodím. Všechny podobně smýšlející lidi jsou na Facebooku. Tak to předáváme „tahle kniha“, „čet jsi tohle?“, „co si o tom myslíš?“. Mám takových asi deset komunit – jedni jsou šermíři, další tanečníci, bylinkáři, historici. Zjistila jsem, že někteří lidi jsou závislí na Facebooku, takže mi třeba na mail neodpovídají... a na Facebook mi odpoví hned. Jsou na Facebooku a já tam musím být taky, abych od nich něco vytřískala. Rozhlas nic. Kdysi jsem si ho pouštěla ráno, když jsem vstávala do práce. Takový ten rituál.

Televize? Jen výjimečně. Když už se na něco koukám, tak na Prima Zoom, to je moje oblíbená. Že bych si pustila televizi jako nějaký relax nebo oddech, to ne. Čtečku mám, dlouho jsem ji ale nechtěla, stále však mám radši papírový knížky. Čtečka je výborná na cesty. Mám ji asi půl roku. Z knížek tam mám ty, co šly stáhnout zdarma, třeba tam mám kompletního Čapka, mám tam Conana Doylea a mám tam Kosmase – *Kroniku českou*. Elektronické knížky si kupuju, když mě něco zaujme. Nelegálně nestahuju, ale protože to neumím. Kdybych to uměla, tak stahuju jako divoká. Nějak jsem do toho nepronikla. Kdybych věděla, jak na to, tak jsem takovej pirát... Proč? Protože knih není nikdy dost. Asi bych měla výčitky svědomí, to je pravda. Provinění to je, ale touha větší. Stejně tak odmítám nabídku mariánky, protože se znám a nevím, jestli bych dokázala odolat. Pořád je to tak, že

kdybych měla ukrást něco vlastníma rukama v obchodě, tak to neudělám. Ale na internetu je to jakoby něco jiného. Pořád tam cítíme takový dělítko.

návrhářka interiérů, 40 let, Liberecký kraj

nahráno: 13. 9. 2014 (E. Klíčová)

Narodila jsem se v roce 1974. Jsem ze čtyř dětí, nejmladší. Tatínek studoval architekturu a pracoval na Správě Chráněné krajinné oblasti Jizerské hory. Ten četl pořád, ten četl i za chůze, když šel na autobus. Maminka studovala na malířku porcelánu a pak dělala čalounici v dřevozpracujících závodech. Četli hodně, předčítali nám. Vzpomínám si, že když jsem ještě neuměla číst, tak jsem si furt prohlížela obrázky. Knížek jsme měli plno: umělecký, o architektuře, dějiny umění – klasicky Pijoan. Takže potom jsem díky tomu prolezala dějepisem bez učení.

Knížky se hodně kupovaly, pamatuju si Odeon, máma to odebírala, umělecký knížky, Malá galerie se to jmenovalo. Pak taky Knižní klub. Červená knihovna, to doma nebylo, ale od detektivek všechno, ale hlavně umělecký knížky a literatura faktu, hodně historický literatury. Odebíral se časopis *100+1*, *Film a doba*, všechno, co tehdy vycházelo a souviselo s uměním, *Domov...* To mě zásadně ovlivnilo, a proto možná dělám, co dělám, že navrhují interiéry, to, že jsme už v mém dětství měli doma jeden katalog Ikey z roku sedmdesát z Dánska. Ten byl voblepený na hřbetu a já jím furt listovala a žasla nad tím, jak ty interiéry můžou být hezký a jak jsou u nás hnusný. A první americkéj *Vogue*, když jsem ještě před osmdesátým devátým dostala do ruky, to byla ikona.

Do školky jsem šla ve dvou a máma mi říkala, že jsem uměla z paměti *Česílka*, kterýho mi četla, a že jsem ho vykládala před spaním dětem, že toho ty učitelky využily. Číst jsem uměla tak v pěti. Asi moje první knížka byly nějaký pohádky. My jsme fakt četli furt, na televizi jsme se moc nekoukali, kromě filmů pro pamětníky a ty slovenský inscenace v pondělí. Ale nevím první knížku, vím, že ve škole slabikář už pro mě byl v pohodě, s tím jsem neměla problém.

Z časopisů *Sedmička*, protože to měli bráchové, a technický *ABC*, pak *Čtyřlístek*. Měla jsem dva bratry a sestru, oni všichni byli po dvou letech, ale já jsem byla s odstupem šest let od nejmladšího, tak jsem po nich měla ty časopisy. A ještě *Mateřídoušku* a *Asterixe a Obelixe*, to jsem milovala. A knížka, která nebyla první, ale kterou jsem zbožňovala: *Obrázky z českých dějin a pověstí*, to byl komiks, to bylo úplně výjimečný. I díky tomu jsem pak ve škole bodovala bez učení.

Na prvním stupni jsem asi četla *Malýho Bobše*. Mně je čtyřicet, tak vím, že nám nutili ty komunistický *Timury a jeho party* a takový, ale já jsem se tomu vždycky vyhnula, já jsem prostě věděla, že to okecám. A na prvním stupni jsem četla takový prostě pohádkový detektivky a takovou tu historickou literaturu faktu: Loukotkovou, Součka. Já jsem dokonce, protože to četli bráchové, přečetla *Válku v Pacifiku* od Hubáčka, takže i takový vojenský věci jsem četla. To bylo ještě na základce, to se mi vybavuje podle toho, kde jsme tehdy bydleli. Čtenářský deník, to jsem nějak vždycky ustála... Knížky jsem si vybírala sama, doma toho bylo na výběr spousta a rozhodně nám naši nic neschovávali. Víím, že jsme četli různé knížky. *Slovník antické kultury*, to si pamatuju, to jsem i zdělila, to mám dodneška, z toho jsem si vybírala jednotlivý báje a příběhy. – Ale já jsem ještě na tý základce četla *Orwella 1984*, základka nebo prvák. Učitelky měly radost, že mám přehled, možná proto mi leccos odpouštěly. No, ve třídě jsem byla taky vždycky nejsečtější, ti moji vrstevníci moc nečetli, občas jsme si půjčovali časopisy, ale nevím, že by nějaký knížky kolovaly. Co se týče dívčí četby, k tomu jsem měla od mámy vypěstovanou averzi, že to je hloupé. Ale zase když dávali *Angeliku*, tak to jsem samozřejmě prožívala. Co si pamatuju, to byla taky ještě základka, je *Egypt'an Sinuhet*, moje nejzamilovanější kniha ze všech. To se dá číst celý život, k tomu se dá vracet, to jsem četla tak v osmý třídě.

Měli jsme povinnou školní četbu, ale to byly většinou věci, který mě nezajímaly a v devadesáti procentech jsem se jim vyhnula. A holt jsem měla štěstí při jakýmkoliv zkoušení a pak i u maturity, že jsem spoustu věcí k maturitě viděla zpracovaný jako film, tak jsem převyprávěla děj. Já si pamatuju, jak nás furt nutili do toho Jiráska a národního obrození, a to mě nelákalo.

Pak v nějakých šestnácti jsem četla *Jméno růže*, *Foucaultovo kyvadlo*. Ale neměla jsem vedle sebe moc jiný lidi, co by četli, až potom některý kamarády z hospody, co nás zajímali podobný věci. To byli samí kluci a já. Tam jsme si knížky vyměňovali, já jsem jim ukázala právě Umberta Eca. Tehdy jsem zjistila, že takový ty jakoby záhadologický knížky se tomu Ecovi nemůžou vyrovnat, protože to je strašně vrstevnatý a člověk nikdy neví, jestli si z něj ten autor nedělá legraci – takže tehdy jsem taky trochu četla Dänikena, ale to mi přišlo úžasný: *Vzpomínky na budoucnost*. Maturitní četbě jsem se taky úspěšně vyhýbala, to obrození mi přišlo nudný, nezáživný, navíc nás o nich učili nudným způsobem. Přitom dneska to člověk vnímá, že byli zajímaví a měli zajímavý život. Ani *Babičku* jsem nečetla, to mi přišlo takový jako natřený na růžovo, Němcovou jsem nikdy nečetla, ani Karolinu Světlou, tomu jsem nikdy nepřišla na chuť, nevím proč, to musí být z tý rodiny asi.

Na střední jsme byly holčičí třída – prostě zahraniční obchod, takže zase stejná situace, že jsem byla nejsečtější. Takže tam jsem taky moc nesdílela knížky. S jednou spolužačkou jsme dojížděly Liberec–Jablonec každý den tramvají a ta se hrozně učila. Všechno četla, co nám dali, ale já jsem to házela za hlavu, že až to přijde, tak to nějak ustojím. Já jsem si četla, co jsem chtěla, ale zpětně vidím, že to byly hodnotný knížky: Axel Munthe *Kniha o životě a smrti*, pak to bylo *Mládí a zranění Jindřicha IV.* Heinricha Manna a ještě taková snad pentalogie, která začínala před francouzskou revolucí nebo od vyvraždění hugenotů... už si nevzpomenu, takový věci jsem měla ráda, byl tam vhléd do historie, že si tam autor přidal nějaký příběh, takový ty detaily tam byly. Zkoušela jsem Dumase, ale to mě zas tak nebavilo, musely to bejt přemýšlivý věci, jakoby trochu filozofický. Moje sestra zbožňovala *Tři mušketýry*, ta si na ně furt hrála, měla partu.

Bráchové určitě četli verneovky, ale to jsem taky nějak extra nemusela. Ani mayovky nebo *Rychlý šípy*. To mi přišlo úplně blbý, to byli takový vzorníci, takový divný a nevěrohodný, i jak mluvili. A mayovky, ty mně přišly srandovní, protože než jsem je dostala do ruky, protože doma nebyly, tak jsem četla knížku *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee* (Dee Brown), to bylo o historii indiánů, o tom, jak je běloši likvidovali, tak to už si pak člověk nemůže číst máyovky. Na střední si ještě pamatuju *My děti ze stanice ZOO*, to bylo fakt hustý.

Vlastně když se takhle nad tím zamyslím, ať už to byla literatura faktu, ať už romány související s něčím reálným: obdobím, místem... tak raději čtu literaturu faktu, protože málokterej román je tak úžasnej, aby to člověka bavilo furt. Jsem si četla, co jsem chtěla včetně toho Orwella. To už jsem byla jen s mámou, to tam určitě hrálo roli, protože jsme se odstěhovaly a já jsem s ní zůstala jediná, samozřejmě nejmladší dítě, ostatní byli už pryč. A vždycky byly knížky prostě to nejhodnotnější. Bylo toho spousta, půjčovaly se, máma dodneška chodí do knihovny týden co týden, pak mi to doporučuje a já říkám: „mami...!?“ – Co se týče veřejné knihovny, tak ta tam tehdy ještě nebyla, to bylo sídliště, co se teprve stavělo. Do osmnácti jsem tam bydlela, pak jsem vypadla. Ale předtím jsme bydlely na úplným okraji Liberce, kam ani nejezdil autobus, muselo se jít tři kilometry pěšky. Tak tam taky knihovna nebyla, ale máma chodila do knihovny do centra, ale já jsem průkazku neměla a ve škole taky knihovna nebyla.

Po střední škole, když jsem ještě byla zvyklá si číst před spaním, a tak furt i ve volným čase, jsem šla pracovat do Prahy do hotelu na recepci. Ale to byl malej hotel, kde většina času byla trávena čekáním. Tak tam jsem četla hodně, ale už jsem přestávala číst před spaním, protože jsme chodili hodně pařit. Ale hlavně taky začaly filmy, to už od dětství, když jsem viděla

film, tak jsem si následně přečetla knížku, abych si tak udělala obrázek. V té době hlavně filmy, filmový kluby a intelektuální záležitosti. Ale na to už dneska taky nekoukám. Teď dávali v televizi Trier: „ježiš Trier, trýznitel“, na to nemám náladu, ale nakonec jsem na to koukla. No a dřív to bylo: „Novej Trier, to musíme vidět!“ V té práci jsem četla, ale po roce jsem šla dělat do music shopu, v tom hotelu mě to nudilo. To už pak bylo jen muzika, filmy, paření...

V tomhle období po škole v Praze jsem strašně protrpěla a říkala si pak, už nikdy více od Nicka Cavea *A uzřela oslice anděla*, dodneška je mi z toho fyzicky špatně. To bylo všechno tak strašně smutný a negativní. Možná že tahle knížka byla ten zlom, že jsem si říkala, že se nechci trápit, ale chci si užívat volnej čas a něco se dozvědět. Pak jsem četla takový ty porevoluční kultovní knížky: Bukowského jsem zkoušela, Borroughse taky. Neudělalo to na mě ale extra dojem.

Pak jsem se vrátila do Liberce, protože ten pražskej music shop tam otvíral pobočku, a to jsem se znova začala stýkat s těma kamarádama z hospody z doby střední školy, co jsme četli to *Foulcaultovo kyvadlo*. To jsme se zase potkali a snažili se na to navázat. Taky jsem pak zkoušela číst, jak se tehdy rozmohlo takový to myšlení těch milionářů, ty nejkultovnější knížky o myšlení a bohatství, jak na bohatství, to jsem zkoušela, protože se jel ten trend. Ale nepobrala jsem to, přišlo mi to stejně roztleskávačský jako ty komunistický záležitosti. Hodně jsem četla filmový časopisy. K některým knížkám jsem se vracela, a když jsem chtěla relax, tak určitě detektivky. Agathu komplet, klasiku: Chandlera s Philem Marlowem a Gardnerova Perry Masona a i nějaký určitě skandinávský, ale ne toho typu, co jsou dneska. Přemejšším, co mě kromě Orwella, Muntheho a *Sinuheta* fakt oslovilo, nevím, četla jsem jich spoustu. Ale vzpomínám si na Marcela Pagnola, psal o francouzským venkově, o Provence, *Jak voní tymián* se to jmenovalo, a to bylo úžasný, je to strašně dávno, co jsem to četla, a z příběhu si pamatuju minimum, ale fakt to vonělo, člověk cejtíl to teplo, to slunce.

Pak jsem si otevřela bar a strašně jsem makala, samozřejmě do večera, respektive do noci, protože člověk zavírá za těma lidma, takže to jsem vůbec nečetla. Ráno vstát, pak pro zboží, to trvalo asi dva roky, asi tam vzniklo to, že jsem číst přestala, odvykla jsem si, přišla jsem domů a prostě padla. To mi bylo tak dvacet šest, dvacet sedm. Byl to filmový bar, jmenoval se Barandoff a byl v kině Varšava v Liberci. Tehdy ještě kino promítalo a tam byl takový klubík, prostě filmovej, měli jsme filmový pokojíčky a drinky a pořádali jsme spolu filmový klub a měli jsme za sponzory i velký firmy a dělali jsme tam i Febio a i Projekt sto a akci k výročí k Monty Pythonů, s nima jsme si dopisovali, a pak nám dovolili odpromítat skeče. Do

bulletinu toho klubu jsem psala nějaký texty, ale ne recenze, spíš organizační věci, o akcích a tak. Takže jsem se tam potkala se spoustou lidí při akcích, kdy něco uváděli. A tu byly premiéry: Michálka si pamatuju, Juraj Herz je absolutně úžasný člověk, Juraj Jakubisko... no zajímavý. Bohužel dneska je kino zavřený, chátrá a plesniví. Zato máme dva multiplexy, a to nám má v Liberci stačit. Prostě Liberec, no.

A pak jsem ten bar prodala a nastoupila jsem úplně do jiný sféry, do personalistiky. Nejdřív jako asistentka. Vlastně v personalistice jsem strávila asi deset let. Nejdřív jedna známá potřebovala pomoc v personální agentuře, tak jsem jí pomohla, pak mě vzala na plný úvazek, pak si nějak předaly podíly a dostala jsem na starost celý Liberec. Já jsem poměrně nebojácná a to byla výzva. Jsem dost kurážná, ne že se vůbec nebojím, ale troufla jsem si. Uměla jsem jazyk, anglicky, ale bohužel můj druhý jazyk ze školy byla španělština a tu jsem neměla nikdy šanci používat. Nádherný jazyk, rozumím, ale už nemluví, neměla jsem příležitost. Tehdy jsem v cizích jazycích moc nečetla, to nebyla možnost, ale dneska čtu hodně v angličtině, ale jsou to spíš věci týkající se bytového designu a podobně, knížky, co se prodávají po Amazonu, u nás ta odborná literatura moc není, tak dneska mám lepší slovní zásobu než tehdy, přitom vůbec nemluví.

Když jsem dělala tu personalistiku, tak jsem hodně makala, celý den jsem pracovala s počítačem a papírama, tak se mi nechtělo do dalších písmenek. Ale četla jsem tehdy *Stopařova průvodce po galaxii* Douglase Adamse. My jsme se scházeli v hospodě a četli si to, to jsme se smáli, to bylo úžasný. My jsme byli dva sečtělí kolegové, takže to bylo takový: „Znáš to? Četls to? Viděls to? Víš, kdo to postavil?“ Ještě s náma byla třetí, ta si od nás asi tipy vzala, ale čtenářskej klub jsme zas z toho nedělali, ale „ó fretná chrochtobuznosti“, to jsme přednášeli nahlas v tý hospodě, já jsem si stoupla a kolega, to jsme byli pán v kvádru, dáma v kostýmku... a ty lidi byli zlomený v pase smíchy, to bylo úžasný. Tehdy jsem poprvé přečetla *Pána prstenů*, *Hobita* ne, to až později. Ale *Pán prstenů*, to bylo taky zajímavý, ale když člověk není úplný dítě, tak některý věci... jako je krásnej, ale takový úplný oslnění, to by mi muselo bejt tak dvanáct třináct.

Takže jsem hodně pracovala. Dělala jsem pak personální manažerku v automobilovým průmyslu, v Boleslavi tři roky a pak ještě v Český Lípě, než jsem to pověsila na hřebík. To už bylo tak náročný, psychicky to byla náročná práce, furt je člověk s lidma, pořád za váma někdo lezl, pořád někdo něco chtěl. To jsem se tehdy naučila, že večer jsem už jen pasivně přijímala. Takže film, i nějakou kravinu, ani nezapojovat obrazotvornost, filmy z DVD, nebo když bylo v televizi něco zajímavýho, když byl nějaký filmový klub. Ale oni ti blbci,

dodneška to dělaj, že to je o pŕlnoci a myslí si asi, že to je jen pro herce, který pŕijdou z divadla a ráno můžou spát; pro koho to dávají? Tehdy jsem ještě sledovala zprávy, to už taky nedělám, nevidím důvod. Takže tohleto pasivní pŕijímání, kdy jsem knížku brala do ruky málokdy. Když jsem vlezla do postele, tak jsem byla grogy, ale taky mě máloco zaujalo z toho, co mi máma vnutila nebo pučila. Já jsem pŕestala knížky vyhledávat, už jsem neřešila, co vychází, ven jsem nechodila, do knihkupectví jsem nechodila. Tedy když jsem chtěla dárek, šla jsem do knihkupectví – a v tom mám hodně peněz: vždycky jsem kupovala obrazový knížky zaměřený na umění, architekturu, design. To zbožňuju a ty jsem schopná i číst, ne jen prohlížet obrázky.

Ale já si hlavně myslím, že v tom věku člověk jakoby zjišťuje, jak to má s těma rodičema, a musí si nějaký věci vyjasnit i vyříkat. Tak mi došlo, jak ta naše rodina funguje a že nechci tak jako rodiče trávit svůj volnej čas prožíváním pŕiběhů někoho jinýho. Takže mě už dneska ani ty filmy nelákaj, to musíme bejt s manželem fakt unavený nebo venku hnusně. Pak si stáhneme něco, ale úplnej mainstream, nesmí to bejt úplně blbý, třeba *Batmana*, ta poslední série je dobře napsaná a natočená a já potřebuju katarzi, jak ten hrdina to nandá padouchům. Když budu nemocná, tak přečtu knížku celou během tejdne, ať je jak chce tlustá. Ale já jako podnikatel, já moc nemocná nejsem, já můžu bejt nemocná dva dny.

Z časopisů jsem četla *Cinemu* a *Premiere*, to jsem zbožňovala, taky jsem byla vždycky filmovej „expert“. Pak taky když začaly vycházet *Harper's Bazaar* a *Elle*, ale pak jsem zjistila, že fakt je mnohem lepší to koupit v cizině, že je tam zajímavější obsah, že jsou lepší a navíc se držím toho jazyka. Z českých časopisů jsem četla pravidelně *Reflex*, strašný roky, neměla jsem ho předplacený, ale kupovala jsem ho každěj tejdne, měla jsem pocit, že když chci vědět, co se děje, že to musím přečíst. Pak jsem se k němu zkoušela vrátit, zkoušela jsem i *Respekt*, ale pravidelnost už z toho žádná nebyla. Z novin jsem kdysi čítávala *Mladou frontu*, ale to je dávno, ta se bulvarizovala, *Lidovky* občas, možná spíš na internetu. Já nevím, proč bych měla číst o někom, kdo někde umírá, nebo že někdo něco nakradl. Nechci si taht cizí problémy do života. Měli jsme s manželem diskusi, já jsem mu říkala, víš co, my se vždycky smějeme těm zprávám na Nově, a že by bylo dobrý, kdyby svět byl tak v pohodě, kdyby sis mohl přepnout na program, kde by byly jen ty pozitivní zprávy, jak se paní Nováčková urodila velká tykev například. Takže i ty sofistikovaný média, na úrovni, píšou o problémech, oni nepíšou o úspěších, když to nejsou sportovní. Ale já chci číst o úspěších, já chci myslet pozitivně. Možná někde ve vědeckým časopise o úspěších píšou, *National Geographic* třeba, ten táta odebírá roky, takže si to občas přečtu.

V tý kanceláři jsem v roce 2001/2002 začala pracovat dennodenně u počítače, a jak to plynulo, tak se objevovaly přístroje a lepší připojení. Doma jsme myslím internet zapojovali tak 2004 nebo 2005.

Čas strávenej na netu narůstal, ale nějak se to ustálilo, já tam dneska čtu věci, který tu člověk nenajde: magazíny o umění, o designu, to mě baví objevovat. Koukám na Facebook, ale spíš z pracovních důvodů, to jsem si založila, až když jsem začala dělat ten design. Já jsem totiž po deseti letech dala výpověď na tom hezkém manažerském personalistickém postu a začala jsem v roce 2012 dělat design, navrhuju, zařizuju interiéry. Prostě ten poslední rok, co jsem byla ještě personalistkou v České Lípě, tak mě přetáhla kanadská firma a já jsem si řekla o velký peníze a oni mi je prostě dali, oni si mě vybrali. Internet tedy dneska hodně využívám, protože u nás týhletý literatury moc není, zatímco ty Američani mají třeba knížku *Construction Detailings for Interior Designers, Lighting for Interior Designers, The Interior Designer's Guide to Pricing, Estimating, and Budgeting*. Tak já jsem tyhle knížky objednávala, klidně i použitý, taky *Marketing Interior Design* a tak, takových knížek mám spoustu. Tak literatura jako fikce už dneska moc ne.

Přemýšlím, co jsem četla v poslední době. Dostala jsem jako dárek *Alchymistu*. Už dřív, to je tak šest let, tak jsem to teď přečetla. Moc se mi to líbilo, ale zase to absolutní okouzlení, který všichni popisujou, tam nebylo. A úplně poslední, co jsem teď dočetla, to jsem asi potřebovala, paměti Madeleine Albright (*Pražská zima*). To bylo hezký. Jinak vlastně čtu jen tu odbornou literaturu. Internet ve smyslu hledání nějakýho nepracovního textu, jasně že pracovně musím posílat maily a vyhledávat zboží, tak hodina maximálně, možná půlhodina ráno, půlhodina večer. Časopisy tak dvacet minut, knížka nic a televize, ať už to je DVD nebo televize, ta prostě běží tak dvě hodiny. Z časopisů už čtu jen *Dolce vita*, ta je nejlepší, ta má úroveň úplně světovou. Pak *Elle Decor*, někdy *InStyle*. To mě baví, protože oni si tam nehrajou s módou a krémama proti stárnutí na filozofii, ale prostě tam jen valej ty produkty, a to se mi líbí. Ne jak *Cosmopolitan*, kde píšou o ženský obřízce a mezi článkama ti valí, co si máš koupit a že jsi stará, tlustá, zmuchlaná, a ještě potřebuješ prášky na depresi.

Ale, abych se vrátila ke knížkám, ten autor, co napsal *Stopařova průvodce po galaxii*, Douglas Adams, napsal ještě spolu Johnem Lloydem *Smysl Životic*. Oni vzali jména obcí, který jsou nepochopitelný a nikdo neví, z čeho vznikly, a udělali z toho slovník. Životice jsou mimochodem kousek tady. Na tý obálce je citace, že se jednou tomu autorovi ztrhlo prostěradlo o tvrdou kůži u nehtu u palce a někomu to říkal a nebyl schopen to popsat, tak

vymyslel, že to bude „jalubí“, a takhle to vzniklo. „Komňátka“ je například díra v zubu, ve které se uchovávají zbytky potravy, a pak je to taky mytický: jakože mongolští nájezdníci dokázali z plné „komňátky“ žít třeba dva týdny, přesně ten jejich styl. To jsem četla teď, ale vracím se k tomu, to mám totiž na záchodě, u toho se strašně válím smíchy.

Knížka ale dneska jen sem tam. Už se do toho nedovedu ponořit, to musí být úplně výjimečný, a zároveň taky nechci trávit moc času v jiném světě. Já jsem si prošla takovým tvrdým vývojem a bojem sama se sebou a prací na sobě a uvědomila jsem si, že život mám těžkej a s problémama, ale krásnej, tak proč bych utíkala do jiných příběhů? Nechci se dívat jinam. Taky kupuju hlavně ty obrazový publikace dneska.

Knížky mého života jsou určitě *Sinuhet* – toho mám v knihovničce, myslím, že v takových dekádách nebo pětiletkách ho člověk i otevře. Pak ten Orwell, ale už bych si ho nikdy znova nepřečetla. Ale byl to pro mě ten moment, kdy jsem dospěla, protože člověk žije v tom, že ať se děje, co se děje, tak ti nemůžou vzít to, co máš uvnitř, a u toho Orwella zjistíš, že můžou, a to je strašný, protože v tu chvíli končí dětství. To mi bylo tehdy těch patnáct, že jsem to tenkrát nechtěla přestat číst, a tak jsem se dostala do toho momentu, že on ji tam jako udá, a skončila jsem v hysterickým záchvatu v kuchyni asi ve dvě noci, ani nebrečíš, jen hýkáš. A Axel Munhte, *Knihla o životě a smrti*. Tak to by byly tři.

počítačový grafik a sazeč, 39 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 29. 4. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1971 v Ostravě. Tatínek poté, co si udělal elektroprůmyslovku, dělal v Pozemních stavbách Ostrava mechanizátora. Matka, ta měla Šmeralovo gymnázium v Ostravě a celý život se zabývala účetnictvím ve státní firmě. Pohybovala se mezi listy, papíry a psacími stroji. Sourozence mám jednoho. Knih jsme doma měli poměrně hodně, protože maminka čtení velice holdovala; taťka tomu moc nedával. Dětské knihy, takové ty s obrázkama a říkankama, ty pamatuju; dokonce pár knížek jsme ještě podělili po babičkách, takové ty *Honzíkovy cesty* a tak. My jsme se čtením doma neměli problém, já už vůbec ne. U prarodičů jsme se střídali pravidelně, ať už z taťkovy nebo mamčiny strany, ale tam na čtení nebyl čas. My jsme byli raději, že si můžeme s babičkou a dědou užít, takže čtení jsme moc nedávali. Víím, že mi strašně utkvěly knížky s Ferdou Mravencem, první čítanky z dob těsně po válce, u babičky poschovávané. Pamatuju si, že jsme měli *Káju Mařika*, několik knih. Vždycky jsem tihnul ke knížkám, takže všechno co mělo stránky, bylo to z papíru a byly tam písmenka, tak to jsem bral.

Číst jsem se naučil ještě předtím, než jsem šel do školy. Ale škola mě nenudila. Dostal jsem se zase k jiným knížkám. Když se ve škole četlo nahlas, tak jsem si říkal: „Panebože, tak už to dočti, ať už víme, co se bude dít dál.“ Říkal jsem si, že ty lidi se nestačili naučit číst tak jako já, tak to holt budu muset překousnout. Pak se to v tomto směru srovnalo, takže to bylo v klidu. Když jsem šel do třetí třídy, tak jsem změnil školu a nastupoval jsem na jazykovou školu na Matiční ulici. Takže od třetí třídy do čtvrtého ročníku střední školy jsem měl nepřetržitě ruštinu. Do té doby, než se mému otci podařilo zařídit výjezdní doložku a vyjet na Západ, jsem si neuvědomoval, co to tady je za režim. To bylo tak v roce 1983, 1984.

Druhý stupeň. Vzpomínám si, že jsem se spolužáky nějak extrémně nevycházel. Ne že bych byl samotář, ale nebylo ta takové, že bysme byli parta jako celá třída. Díky tomu, že jsem tady neměl moc kamarádů a musel jsem dojíždět de facto přes celé město, tak jediný rozumný způsob, jak zabít čas v autobuse a tramvajích, bylo prostě čtení; byly to knihy, ne časopisy. Možná že jsem se v této době trošku uzavřel do sebe, ale nebylo to nic extrémního. V této době jsem objevil kouzlo vědeckofantastické literatury – hlavně Ludvík Souček, Stanisław Lem, Jan Matzal Troska. Hlavně Souček byl úžasný, ty knížky, to se hltalo. U Trosky jsem

neměl problém přečíst jednu knížku dvakrát hned za sebou, už jen z toho důvodu, že se mi to líbilo – nápad, prostředí, všecko. Strašně jsem měl rád bratry Strugacké, i když to byli Rusové. Vůbec ruští spisovatelé, ti se velice dobře četli. Potom jsem ještě zabrousil, co se paranormálních jevů týče, do knížek o ufech a takových těch věcech. To jsem hltal. Jiné knihy? Foglara jako knihu jsem nečetl, ale spíš jsem měl to štěstí, že strejda měl schované těsně po válce *Rychlé šípy* jako sešity; tohohle jsem měl velkou hromadu. Louskali jsme to s bráchou doma tam a zpátky několikrát. V té době jsem měl takovou úchylku, to proto, že s kamarády ze staré školy jsem se nevidal a noví kamarádi byli rozházeni po celé Ostravě, tak jsem chodil dvakrát týdně do knihovny; to jsem si vždycky půjčil tři až čtyři knížky. Byla to hlavně fantastika a dobrodružná literatura. Knihovnice mi nic nedoporučovaly. Když zjistily, jaký jsem knihomol, tak mi daly asi v jedenácti přístup do dospělého oddělení. Nepamatuju si, že by mi, když jsem si vybral knihu, knihovnice řekla: „Tohle ještě není pro tebe.“

Vzpomínám si, že vycházely v té době takové velké časopisy, Karavana se to jmenovalo, v knihovně toho měli poměrně slušnou zásobu. Vzpomínám si na příběh o chlapovi, který byl neskutečný hypnotizér, zkrátka dokázal lidi hypnotizovat a dostávat z nich pravdu. Toto mi utkvělo v paměti. Rodiče v této době mi nic nezakazovali, dali mi svou knihovnu v plen. Tatka mě nevedl, mamka ano. Většinou když mi doporučila nějakou knížku, tak jsme se pak o ní i trochu pobavili; jak se mi to líbilo a tak; a jestli bych chtěl číst něco dalšího, tak mě odkázala na jinší kus. Ale že by to bylo nějaké pravidelné, to ne. Tatka díky svému technickému zaměření se zabýval spíš technickou literaturou; studoval motorové konstrukce a takové ty věci, co spíš potřeboval do práce.

Zážitek první dospělé knihy? Na to si jasně vzpomínám. Byla to *Sofiina volba*. Bylo to úplně o něčem jiném, než co jsem do té doby četl. Dost mě na té knize lákaly erotické scény; nejspíš jsem tu knihu prolistoval z tohoto titulu a posléze jsem si ji přečetl celou. Nevím, jestli jsem byl už tak uvědomělý v té době, ale chyběly mi jisté souvislosti, takže jsem si řekl, že si to radši přečtu celé, což mamka, když viděla, jak čtu *Sofiinu volbu*, se chytala za hlavu.

Vzpomínám si, že co jsem měl volnou chvíli, tak jsem si tu knížku vzal a četl; měl jsem ji přečtenou asi za tři čtyři dny. Všecky knížky jsem četl nadoraz. – Povinná četba. Ano, byly čtenářské deníky. Na základní škole jsem si všechno poctivě přečetl a všechno poctivě zapsal. Prostě jsem přelouskal, zapsal jsem to, nic dramatického, tím to pro mě skončilo. Ale můžu říct, že díky tomu jsem si přečetl třeba *Babičku*, *Honzíkovu cestu* a takové ty věci; to byly sice knížky, které jsem znal z mládí, ale nečetl jsem je, protože v té době jsem ještě číst nějak moc neuměl. Aspoň jsem věděl, o co jde.

Na střední školu jsem nastoupil v roce 1986. Byla to chemická průmyslovka v Ostravě. Byla to jediná škola, kde jsme měli známé, kam mě byli naši schopni protlačit. Gympl mě moc nebral, protože to bylo takové moc všeobecné vzdělání a já jsem nechtěl skončit jako člověk, který má střední školu a v podstatě nic neumí. Moc inspirativní prostředí z hlediska čtení to nebylo, četl jsem si svoje. V té době jsem přišel na chuť i jiné literatuře, než je ta fantastická literatura. Byl to Arthur Hailey, Hemingway, Ruark... spíš taková americká próza. Bral jsem v podstatě všechno, co měla mamka doma, a na základě toho jsem pak chodil do klasické knihovny a tam jsem si půjčoval další knihy. Četl jsem v podstatě všechno, z okruhu beletrie. Všichni spolužáci věděli, že hrozně rád čtu, že přečtu všechno, co má písmenka, tak vždycky za mnou přišli: tohle by tě mohlo zajímat, tohle si přečti. V tomto směru jsem se spíš bavil s holkama, protože kluci tomu čtení na střední škole moc nedali. Ony měly spíš jiný obor, co je zajímal, taková ta růžová knihovna... tak daleko jsem neuletěl, ale občas se našlo něco zajímavého. Nikoho, s kým bych si však mohl povídat, jsem neměl, ani ve třídě, ani mimo. Co mě zaujalo nad jiné? *Sirotek lowoodský* od Charlotte Brontëová, vyloženě taková červená knihovna. Bylo to v době, kdy jsem přečetl *Hlavu XXII*, šel jsem doma kolem knihovny a teď koukám, co to může být za knížku. Tak jsem si přečetl předsádku, o čem to asi bude, nakouzl jsem prvních pár stránek, dojel jsem to do konce. Líbilo se mi to. Bylo to zas úplně něco jiného. I ten jazyk, kterým to bylo psané, byl takový starší. A díky tomu, že jsem se touto knihou přenesl k 18. a 19. století, tak jsem se dostal i k Sherlocku Holmesovi. Neříkám, že jsem si přečetl všechno, ale dostal se mi do rukou *Pes baskervillský*. Líbilo se mi to – ten čas, stará Anglie. V té době jsem také strašně rád četl Karla Čapka. Strašně se mi líbila *Bílá nemoc*, *RUR* jsem si přečetl jedním dechem. Louskal jsem to stejně svižně jako Verna, toho jsem ale četl mnohem dřív. Ještě zde musím zmínit knihovnu babičky, maminky z otcovy strany. Ti měli knihovnu, která nebyla až tak moc zaměřena na beletrii, byly tam cestopisy a literatura faktu. Babička s dědou rádi četli. Tady jsem si našel Zikmunda a Hanzelku, to se nedalo nepřečíst. U babičky jsem uletěl na obrázkových knížkách. Byla tam knížka, na kterou do smrti nezapomenu. Byl to nějaký dokument o gestapu a fašistech v Brně, černobílé fotografie, kde gestapo sídlilo, jakým způsobem fungovalo; bylo to něco hrozného. A vůbec i to podání. – Střední školu jsem končil v roce 1989, před změnou režimu. S maturitou jsem problém neměl, pouze s větným a slovním rozborem. Nevěděl jsem, co po mně chtějí. Věděl jsem, že budu mít za pět. Zase jsem si to nahnal literaturou a slohem. V jakékoli otázce jsem měl od čeho se odpíchnout.

Na vojnu jsem měl jít na dva roky, ale byl jsem první nástupní termín, kterému to krouhli na rok a půl. Půl roku jsem sloužil v Liberci, na péeešce, a pak v Rokycanech u chemického vojska. Za ten rok a půl jsem čtením vůbec nepohnul. Neměl jsem čas ani náladu. Ani jsem nevěděl, kde je nějaká útvarová knihovna. Byl to rok a půl bez čtení; jediné, co jsem studoval, byly vojenské řády a předpisy. Byla to éra videa, takže jsme se spíš dívali na akční filmy a nějaké ty lechtivé věci.

Z vojny jsem se vrátil v polovině roku 1992. Tam už byl problém pracovat a živit se. Vrátil jsem se do zaměstnání, ze kterého jsem odešel před vojnou. Dělal jsem na dole Paskov, na důlní geologii, ale na povrchovém pracovišti. Akorát mi to tam už nesesedlo finančně, tak jsem začal tak lehce fluktuovat; zkusil jsem se uchytit v chemickém průmyslu. Po vojně jsem zase začal číst. Knížky jsem si nekupoval, knihy jsem si půjčoval od známých. Mám kamaráda, který taky tíhl k sci-fi literatuře, a on jak viděl knížku, tak ji hned koupil. Měl doma knihovnu asi tak pětkrát na tři metry. A protože jsme se navštěvovali, tak jsem si říkal, co bych si přečetl. Orientoval jsem se hlavně podle barvy obalu. Přelouskal jsem mu asi polovinu té knihovny. Občas jsem si koupil i sám knížku, neměl jsem s tím problém. Když mě knížka nadchla, tak jsem si ji koupil.

Ženil jsem se v devadesátém šestém. Manželka neměla problémy se čtením, ale vzhledem k tomu, že jsme měli problémy se usadit a zařídit, tak na čtení moc času nebylo. A potom přišla dcera; to už manželka úplně vypauzírovala veškeré čtení. Bylo to zrovna v době, kdy začal boom telenovel z Jižní Ameriky. Takže manželka, místo aby četla, tak 558 dílů seděla a pátrala po tom, jak to dopadne. – Já jsem posléze došel k tomu, že jsem četl dceři, hlavně pohádky večer před spaním. Dceři jsme četli s manželkou na střídačku, jak kdo měl zrovna čas. Začli jsme s tím, ani nevím proč, protože jsme zjistili, že u toho dcera dobře usíná. A potom to začala vyžadovat: „A tati, přečteme si tamto...“ Na doporučení literatury se už nedostalo, protože v době, kdy by měla začít aktivně číst, jsem odešel od rodiny; rozvedli jsme se. Minimálně tři roky s nima už nejsem.

Když jsem přišel z vojny, tak mi hrozně pomohla *Hlava XXII*, kterou jsem si v té době znova přečetl, a taky *Jak jsem vyhrál válku*. Na hodně dlouhou dobu mi to dalo zapomenout na strasti života. Vracel jsem se ke knížkám, které jsem už četl; měl jsem rok a půl pauzu. Kniha, ke které se pravidelně vracím, to je J. M. Troska – *Metla nebes*. Doma jsem ji neměl a našel jsem ji na haldě, když jsem ve sběrně vracel starý papír. Naposledy jsem ji četl tři roky zpátky. Čas na čtení? Čtu pořád. Internet, to je pro mě denní zpravodajství; občas nějaká

zábava, chaty, ale není to nic extrémního. Televize je pro mě přínosem jen tehdy, pokud se dávají dokumenty. Rozhlas – jedině po internetu, naladím si něco, kde není moc reklamních vstupů. Usínací rituál s knížkou nemám, to ne. Na WC čtu vždycky; tam ulítávám hlavně na časopisech. Tři čtyři roky zpátky jsem přišel na to, že existují knihy v elektronické podobě a že jsem schopen si ty knížky přetransformovat do telefonu. V podstatě se mi tak hodně rozšířila knihovna... takto už jsem přečetl desítky svazků, už by to mohlo jít ke stovce. Vynikající na tom je, že to máte pořád po ruce, když jedete ve vlaku, v tramvaji, když na něco čekáte. Teď mám v mobilu třicet jedna svazků [ukazuje]. Stahuju ilegálně, protože legálně se u nás zatím pořádně ani nedá. Je to formát PDB, speciální formát pro palmy, pro chytré telefony. Na internetu se dají najít servery, kde se soustřeďují lidé „postižení“ stejně jako já; tam už je to tak organizované, že jsou servery, kde si vyberete konkrétního spisovatele a všichni, kdo mají možnost vzít nějakou knihu, tak lidi to tam cpou vrchem spodem. Jsou tu desítky tisíc titulů a ze všech oblastí. Na počítači větší texty nečtu, to je pro mě jen pracovní záležitost. Současnou českou literaturu nečtu, na Vieweghy chodím do kina nebo si pustím televizi.

učitelka na prvním stupni základní školy, 38 let, Karlovarský kraj

nahráno: 25. 4. 2014 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1976, mám dvě dcery – osmnáct a šestnáct let. Jsem rozvedená a v současné době studuji dálkově vysokou školu v Plzni. Žiju v Habartově a učím na Rovné u Sokolova. Učím třináctým rokem. Rodiče jsou oba dělnické profese, oba mají jen základní vzdělání. Žijí tady. Mám dva sourozence, oba mají střední školy. Maminka nám hodně četla před spaním. Já jsem to přenesla pak ke svým dcerám. Hodně jsme si četly. V první třídě, protože jsem měla problémy s nástupem do školy, tak mamka něco četla, pak já kousek. Od dětství jsme dostávali k Vánocům knížky. Vždycky u nás byly a vždycky jsem si i hodně četla. Určitě mě k tomu vedla mamka. Před nástupem do školy jsem měla ráda pohádky Boženy Němcové, to nám četla pořád.

Na základní školu jsem nastoupila v roce 1982. V první třídě jsem úplně milovala *Honzikovu cestu*. Číst jsem před nástupem do školy neuměla. Měla jsem s nástupem do školy problémy. V první třídě jsem přinesla velkou trojku, mamka z toho byla úplně vyřízená. Tat'ka nade mnou zlomil hůl se slovy: „Z ní nikdy nic nebude.“ První třída byla pro mě stres na celý život. Paní učitelka mě zřejmě neměla ráda. Pak se to změnilo s jinou paní učitelkou ve třetí čtvrté třídě. Zlomila ve mně přístup. Už jsem nepatřila k těm nejhorším. První dva roky byla katastrofa. S novou paní učitelkou jsem zjistila, že číst umím, že se nemusím stydět číst nahlas. I když jsem ze začátku četla pomaleji, tak jí to nevadilo. Nezesměšňovala mě, ostatní děti byly najednou taky v pohodě. Tam jsem zažila první úspěch. Četlo se ve škole, možná i doma – *Ferda Mravenec*, ale už si to nepamatuju. O povinné četbě nevím. Tam jsem to asi vytěšnila.

Na druhý stupeň jsem nastoupila v roce 1986. Chodila jsem na osmiletou základní školu. To už jsem si četla sama, začala jsem utíkat ke knížkám před školou. Ve škole jsem nikdy nebyla na nějaké vyznamenání. Četla jsem *Robinsonku*, *Memento*. Hodně jsem četla knížky Stanislava Rudolfa – *Nebreč*, *Lucie*; to je nějaká sedmá osmá třída. Pak jsem četla harlekýnky. Nevím, jestli už jsem je ale nečetla na střední škole. Četla jsem si, když jsem přišla ze školy domů, o prázdninách. V televizi toho moc nebylo, venku nebylo toho tolik co dělat. Knížky jsem dostávala od maminky, k Vánocům nebo jsem chodila do knihovny. Maminka mi řekla, že tam bych mohla sehnat další knížky, protože jsme neměli peníze, aby

mi mohli kupovat stále knížky. Měla jsem jich pořád málo. Chodila jsem hodně do knihovny v Habartově. Měla jsem období, kdy jsem toho přečetla strašně moc. S holkama jsme byly taková parta, která si četla. Když to šlo, tak jsme si knížky půjčovaly mezi sebou. Hodně mi to pomohlo i se čtením a psaním. Na první dospělé knihu si nevzpomínám. Takhle nepřemýšlím.

Na základní škole jsem ráda sportovala (atletika), ale zlomila jsem si klíční kost. Pak už jsem se bála. Na střední vůbec.

Na střední školu jsem nastoupila v roce 1990. Byla to chemická průmyslovka. Na střední škole nastal najednou zase útlum ve čtení. Začalo mě zajímat úplně něco jiného. Knižky jsem četla jen ty, které nám nutili. Povinnou četbu jsme si mezi sebou rozebrali, pak jsme si to vzájemně řekli, zapsali do čtenářských deníků, aby byl klid. Měli jsme povinnou četbu, i na základní, i na střední škole. Četla jsem, co bylo povinný. Vybavuji si akorát *Bilou velrybu*. Nelíbila se mi, nechápala jsem to. Tam mě to čtení ani nebavilo. Nestíhala jsem to, jak jsem dojížděla. Při přejezdu jsem si nečetla, učila jsem se na zkoušky, abych udělala testy. Měla jsem s učením problémy. Střední škola mi zabírala dost času.

Mezi sourozenci jsme si knihy nedoporučovali. Ani jeden z nich takhle nečte. To jde mimo ně.

V devadesátých letech byl velký boom časopisu *Bravo*. Kdo ho měl, tak byl někdo. To jsme četly. Pak ještě jeden časopis pro holky. Měly jsme taky takové deníčky s testy, kreslily jsme si deníčky, básničky, dávaly jsme to i klukům. Tehdy už běžel taky *Popcorn*. To jsme si vystříhávaly. Časopisy jsme si mezi sebou půjčovaly. Domlouvaly jsme se, která co koupí. To je období střední školy.

Hned dva roky po střední škole jsem šla na mateřskou. Stala se ze mě mamina na sto procent. Věnovala jsem se dětem. Maximálně jsem sledovala televizi. Nečetla jsem si – jen dětem pohádky. Začala jsem pohádkami Boženy Němcové, pak jsem jim od mala kupovala lepoprela. Starší dcera má poruchy učení od první třídy, tak jsem začala s ní hodně číst. Dnes je z ní velká čtenářka. Byla s ní opravdu práce. Dneska je na střední škole a je spokojená. Od sebe mám holky dva roky – osmnáct a šestnáct let.

Po šesti letech na mateřské jsem šla učit na zvláštní školu. To mi bylo dvacet šest let. Tam jsem byla hozená do vody, nevěděla jsem, jak učit, ale potřebovali někoho na chemii. Přišla jsem na to, že mě učit baví. Ke čtení jsem se vrátila až před třemi lety. Byl to další únik. Asi mám knížky jen jako únik. Do té doby nebylo dobře. První rozvod. To jsem řešila jinak než

přes knížky. To bylo strašné období. Bylo to ve věku, kdy starší dcera šla do první třídy. Tam se mi úplně zhroutil svět. Muž si našel jinou ženu. Alkohol. Až když krachlo druhé manželství, jsem se vrátila ke knížkám. Druhý manžel byl závislý. Měl dvě závislosti – alkohol a pervitin. Nevěděla jsem, kam utíkat. Člověk neví, jak z toho vztahu pryč. V tomto období jsem začala enormně číst. Četla jsem si historické romány. Přes loňské prázdniny jsem například přečetla dvacet devět titulů. Ale pak jsem nechodila vůbec ven. To se zase nelíbilo mojí mamce. Vymlouvala jsem se, že musím dočíst knihu. Čtu historické romány a jsou to opravdu bichle. Knížky jsem objevila v knihovně.

Teď jsem ve třetíáku, tak jsem musela občas do knihovny. Celkově je škola únik z toho prostředí a vztahu. Dostala mě tam kámoška: „Ty musíš z toho vztahu pryč. Půjdeš dělat školu.“ Dokopala mě na dálkové studium – nastoupila jsem v roce 2011. Studuji učitelství prvního stupně na plzeňské pedagogické fakultě. Máme tam povinné odborné knihy. Našla jsem se tam v psychologických knihách. To mi asi pomohlo od problémů. Skončila jsem na psychiatrii, kde jsem byla hospitalizovaná. Nezvládla jsem tu situaci. Mám za sebou psychoterapii. Bylo pro mě zajímavé dostat v prváku za úkol napsat něco o sobě. Byla to strašně těžká práce, protože jsem si myslela, že všechno v mém životě je moje chyba. – Psychologie mi pomohla hodně. Zejména knihy o závislostech, kdy jsem zjistila, že jsem se stala také obětí pervitinu jako partner. Čtete to ve více publikacích a říkají vám to všichni okolo. Pak se k vám dostane další a další knížka. Měla jsem pocit, že mi přátelé knihy schválně podsouvají. To mi hodně pomohlo. Teď už si myslím, že jsem z toho venku. Rozhodla jsem se, že budu přispívat na diskusní fóra na internetu. Kdo se setkal se závislostí, ať nevěří a utíká. Není šance, že dotyčný se toho zbaví, vzdá kvůli vám, kvůli rodině. Mám potřebu, až dodělám školu, se tady tomu věnovat. Strašně mi pomohla organizace Bílý kruh. Ti byli čtyři hodiny na telefonu. Chci to té společnosti a organizaci vrátit. Mám pocit, že studium mi v mé profesi pomáhá. Zejména didaktické věci, pak zkušenosti, které si předáváme mezi kolegyněmi mezi sebou, materiály na angličtinu.

Teď hltám historické romány. Úplně se těším na léto. Teď mě chytlo *Padesát odstínů šedi*. Zajímá mě to z pohledu psychologického. Celou sérii jsem přečetla během víkendu. Zalezu si do postele a nevylezám, dokud to nedočtu. Naštěstí mám velké děti, takže holky i uvaří. Mám to s plným servisem. Holky jsou rády, že jsem v pohodě, že nebrečím. Čtu si v posteli. A četla jsem si tam tak dlouho, až mě z toho chytla krční páteř. Jsem schopná být celý den v posteli a číst si. Otravuje mě i to, že musím jít na záchod. Kolikrát odcházím i s tou knížkou na záchod. Hodně mě otravuje i to, že musím do práce, protože si to nemůžu dočíst.

Učím na základní škole první stupeň, malotřídku do třetí třídy. Ke čtení беру dětem jen krátké příběhy. Nejde s nimi extrémně číst. Loni jsem tam měla holčičku ve třetí třídě, která chtěla stále nějakou knížku, tak jsem ji vzala do knihovny a ta hodně četla. Děti vidí, že s sebou tahám všude knížky. Když například jedeme na výlet, tak si v autobuse čtu. Pak také sednou do autobusu a mají s sebou alespoň nějaký jejich časopis nebo letáky a taky si prohlížejí. Vidím, že nějaké čtení vozí s sebou na výlety. Dneska s sebou mám stále knihu. Kamkoli jedu, v hromadné dopravě, u doktora v čekárně, vždycky tam mám něco na čtení – ať už na zkoušky nebo knížky. – Časopisy ani noviny mě vůbec neberou. Nedívám se ani na televizní noviny, to mám zakázaný, protože je tam samý zlo a já to nezvládám se na to koukat. Z televize maximálně občas seriál *Ulice*. Ujíždím na historických filmech, například musím za víkend stihnout dvě série *Vikingů*. Když to má šestnáct dílů a jeden má padesát minut, tak je záhul to stihnout. Na filmy mi nevádí se dívat ani v angličtině.

Obě dcery chodí do knihovny. Starší chodí víc. Teď mají oblíbené zamilované knížky jako Steelová. Mladší čte například Hrabala. Starší čtení nadchlo. Hodně o knížkách mluvíme. Je možné, že mladší se chce k nám přidat, ale zatím ji čtení nepohltilo. Starší zkusila i nějaké historické romány, ale to ji ještě nebaví. Vzájemně si doporučujeme knížky. Knížky nakupuju hodně v Levných knihách hlavně k Vánocům. – U nás funguje hlavně knihovna. Do knihovny chodím různě. Přes léto jsem tam pořád. Mamka se mi směje, proč vůbec jezdím domů a nepřečtu si to tam na lavičce. Do knihovny musím s igelitkami. Dcera taky. U mě se dá říct, že tam jdu jednou týdně, dcera tak jednou za měsíc. V knihovně mi naštěstí řeknou, jestli už jsem danou knihu četla. Paní knihovnice mě už zná. Knížky mi i schovává. Koukne a ví, co mi má nabídnout. Čím starší historické období, tím mě to víc baví. Chodím do knihovny do Sokolova. Poradí a vědí, co vás bude bavit. Nemám čas tam chodit a něco si vybírat. Mají to tam pro mě připravené a já si to jen vyzvednu. Nemám čas ani čekat v té čekárně, tak si čtu. Minule se mi stalo, že jsem s knihou v čekárně usnula. Nemám přímo nejoblíbenějšího autora, ze žánru historie. Jinak je mi to jedno.

Mediální den. Ráno to nestíhám, za dvacet minut jsem v autě. Tam poslouchám po cestě rádio. V práci, než přijdou děti, tak se dívám na internet. Přečtu si zprávy, maily. Televize až večer, nějaký ten seriál. V týdnu číst nemůžu; nefungovala bych, protože se začtu. Čtu hlavně o víkendech. V týdnu chodím s mamkou na nordic walking. Přes týden mám knížky zakázané.

řidič kamionu, 38 let, Karlovarský kraj

nahráno: 6. 1. 2013 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1974, jsem řidič kamionu a žiju v Bezděkově. Jsem ženatý a mám dvě děti. Mám dva mladší sourozence. V Bezděkově žiju posledních dvanáct let. Pocházím z Vlašimi, kde jsem do svých dvaceti let žil. V Bezděkově byla chalupa po babičce. Vždycky jsem sem jezdil a pak jsem se sem nastěhoval. Postavil jsem si tady i nový dům.

Před nástupem do školy jsem neuměl číst. Měli jsme doma knihovnu. Měli jsme v ní pohádky, nepamatuji si jaké. Když jsme byli malí, rodiče nám četli před spaním pohádky. Pravidelný rituál to nebyl, četli nám náhodně. Neměl jsem oblíbenou pohádku. Měli jsme třeba *Ferdu Mravence*, *Křemílka a Vochoomůrku*, *O hajném Robátkovi*, *Maxipsa Fíka*. Když jsme byli malí, tak jsme se rádi dívali na pohádky v televizi. Večerníčky byly pravidelně – za odměnu, po nich se chodilo spát. Dneska už jsou pohádky jiný, staré pohádky, které jsme měli my, už ani nemáme. Rodiče si četli noviny, ale čtenáři knížek nebyli. Maminka měla oblíbené kuchařky – jako tenkrát každá ženská.

Ve Vlašimi jsem nastoupil na osmiletou základní školu (rok 1980). První zážitky ze čtení ve škole si nevybavuji. Vybavuji si *Honzíkovu cestu*, tu jsme měli jako povinnou četbu. V první třídě to ale určitě nebylo – někdy ve třetí. Už si to nepamatuju, vím, že tam byla, asi jsme ji četli doma. Nebylo to pro mě důležitý a já si pamatuju jen důležitý věci. Od čtvrté páté třídy jsem měl koníčka – elektrotechniku. Na prvním stupni jsem chodil do elektrotechnického kroužku. S četbou to nemělo nic společnýho. Pro kluky tehdy existoval jediný časopis na toto téma – *Rádio*. To byly spíš plánky. Čas od času jsem si časopis koupil. Doma jsme neměli technické knížky. Něco se doma četlo, ale už si nepamatuju co kdo kdy. Určitě se četly nějaké noviny, časopisy, ale že by naši měli vyhraněný čtenářský zájem, to ne. *Mateřídouška*, *ABC* a jiné, co bylo, to mě nechytalo. Občas jsem se do nich podíval, ale nekupoval jsem si je ani je pravidelně nevyhledával. Nejsem čtenář, jsem spíš technický typ.

Ani když jsem byl starší, jsem nebyl čtenář. Bavily mě spíš technický věci. Z povinné četby si na základce vybavuji Fučíka, *Reportáž psaná na oprátce*. Z toho jsme asi psali referát.

Pamatuju si, že jsem to četl, ale už ani nevím, o čem to bylo. Měli jsme si to přečíst, tak jsem si to přečetl.

V knihovně jsem byl kvůli povinné četbě. Domů si povinnou četbu nikdo nekupoval.

V knihovně jsem byl zapsaný a sháněl jsem tam konkrétní věci, například různá technická

schémata, která nebyla běžně k sehnání. Za život jsem byl v knihovně během základní školy maximálně tak třikrát.

Na učňák jsem dojížděl do Kolína. Byl jsem na spojařským učňáku, jsem vyučený telefoňák. Byl jsem tam na internátě a jednou týdně jsem dojížděl domů. Na učňáku jsem byl mezi lety 1989–1992. Revoluce šla mimo mě, až později mi došlo, co se dělo. Já jsem to nesledoval. Do Kolína jsem jezdil autobusem a vlakem. Po cestě jsem spal, koukal jsem se, bavil jsem se, vůbec jsem nečetl. Na učňáku jsme měli češtinu určitě v prváku, povinnou četbu jsme neměli. Potom jsme měli spíš ruštinu, angličtinu. Měli jsme technické učebnice, které jsme četli, protože jsme museli. Všechno se točilo kolem technických věcí. To, co se týkalo technických věcí, tak to mě bavilo – jak dílny, tak elektrotechnické dílny. Učebnice a odborné knížky jsme si nekupovali, ale měli jsme je půjčené ze školy. Na internátě jsme na každém z dvanácti pater měli televizi. Možná občas jsme se večer na něco dívali, ale pravidelně jsem nic nesledoval. Časopis *Rádio* jsem si čas od času koupil. V každém čísle byl přehled toho, co bude v dalších číslech. Vycházel každý měsíc. Když tam bylo téma, které mě zajímalo tematicky, tak jsem si ho koupil. Nevím, jestli si spolužáci četli. Každý si dělal na svém písečku. Měli jsme pokoje po třech a každý si šel po své cestě. Nějaké party jsme neměli.

Po učňáku v roce 1992 jsem šel na rok do práce v Benešově, byl jsem spojař. Pak jsem byl v roce 1994 na rok na vojně. Na vojně jsem byl spojař. Musel jsem se naučit morseovku. Potom jsem byl regulovčik. Knížky a časopisy jsme tam nedostávali, vše se probíralo ve vyučování a dělali jsme si své poznámky. Na vojně byla provizorní knihovna, ale já jsem tam nechodil. Nehledě na to, já jsem přišel do kasáren, které se přestěhovaly.

Po vojně jsem se vrátil do téže práce v Benešově. Do práce jsem dojížděl z Vlašimi do Benešova. Deníky ani jiné noviny si nekupuju a nečtu. Udělali nám pak sídlo i ve Vlašimi. Od té doby jsem dojížděl z Bezděkova. Od roku 1999, 2000 jsem v Bezděkově. Od roku 2000 do roku 2004, čtyři roky jsem dělal obchodáka, dealera s botama. Obstarával jsem objednávky, doplňoval zboží. Od roku 2004 jezdím s kamiony. Jezdím s kamionem podle potřeby – ráno, odpoledne. Byly období, kdy jsem jezdil s kamionem na celý týden pryč a vracel se jen na víkendy. Teď jsem skoro každý den doma. Jednou pravidelně, občas dvakrát do týdne spím v autě. Vozím naftu.

Dnes se dívám na televizi jen na zprávy. Když je stihnu každý den, jsem rád. Není to ale pokaždé. Noviny ani časopisy dnes neodebírám. Když už něco čtu, tak už musím. V dnešní

době, když se chci něco dozvědět, tak si to vyhledám a přečtu. Ale že bych vyloženě četl, to ne.

Internet používám na vyhledávání zboží a informací, ale neležím v tom každý den. Na internetu si vyhledávám informace technického typu – to, co se týče aut. Auta jsou moje hobby – opravy, elektrotechnika – pro kamarády. Jsem domácí kutil. Oblíbené stránky nemám. Chodím na různá fóra podle typu aut. Internet je pro mě zjednodušující cesta, jak získat rady. Občas dám na fórum i dotaz. Čas od času si stáhnu něco technického, ale četbu nevyhledávám. Delší stažené texty si tisknu, abych je měl stále v ruce a nemusel to neustále otevírat a dohledávat.

Děti mám dvě – necelý rok starého syna a necelé tři roky starou dcerou. Vedeme je ke čtení pohádkami a televizí. Dcera pohádky vnímá a vyžaduje je každý večer – pravidelné čtení. Čteme denně podle délky pohádky, cirká patnáct minut před spaním dvě až tři pohádky. Dcera má teď oblíbeného *Krtečka*, *Čertíky*. Když nejsem v týdnu doma, tak čte dětem manželka. Když jsem doma já, tak čtu já. Knížky dcera dostává. Ježíšek jí teď přinesl pohádky a DVD s pohádkami. Knížky a DVD nekupuju, to zařizuje manželka. Už dvacet let jsem nemarodil. Když něco, tak to přeju. Nejsem typ, který leží tři hodiny denně u počítače nebo v knížkách. Jdu spíš něco dělat, baví mě, že se něco udělá, mám z toho radost.

V kamionu na usnutí funguje televize. Za jízdy poslouchám rádio. Mezi mé oblíbené stanice patří Rádio Kiss, Evropa 2, Impulz. Doma v dílně poslouchám rádio jako kulisu. Nemám rád ticho. Když jsem na cestách, poslouchám na Impulzu dopravní zprávy.

Kromě Fučíka jsem v životě nepřečetl jinou knihu – jen co bylo z povinné četby. Proběhla ještě *Honzíkova cesta*, ale nic si z toho nepamatuju. Do knihkupectví vůbec nechodím.

Knížky k narozeninám nedávám. Nejoblíbenějšího autora ani knihu nemám. Nejoblíbenějším pořadem jsou zprávy.

Ranní rituál je káva. V kamionu mám rádio neustále zapnutý. Když přijedu domů, podle času se věnuji rodině, dílně, dívám se na zprávy. Když mám volno, tak je to nucené volno. Žena chce na hory, já tam jezdím kvůli rodině, ale že bych tam chtěl já jet, to ne, nejsem takový typ. Dělán deset až dvanáct hodin denně. Víkendy mám volné, ale dělám věci kolem domu, dílna, auta. Večer se umyju, věnuju se dětem, kouknu na pohádky, zprávy a jde se spát. Když přijdu zavčas, dívám se na zprávy. Nemáme nějaký rituál, každý den je to jiný, podle potřeby. V létě se toho víc udělá venku, protože je déle vidět.

architekt, 37 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 6. 5. 2015 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1978 v Náchodě. My odsud pocházíme už dlouhodobě, i prarodiče byli tady odsud. Rodiče jsou středoškolského vzdělání. Mám bráchu; ten je o tři a půl roku mladší. Maminka je v důchodu; dělala vrchní sestru na transfúzce. Tatík... s ním vlastně sedím v kanceláři. Je projektant elektro, už dlouhodobě. Živil se různě, ale vždycky to bylo kolem elektřiny. S jednou babičkou a dědečkem jsme bydleli. Když nastala nějaká nemoc, tak většinou kolem nás přes den pendlovali oni. Rodiče nám předčítali každé večír před spaním až do doby, kdy už jsme dávno uměli číst. Prarodiče během těch nemocí a přes den. Předčítali nám všechno možný – od pohádek po *Tarzana*. Na konkrétní věc si nevzpomenu tím, že toho bylo hodně. Druhé dědeček s babičkou, ti jsou z Bělovse tady od polských hranic. Tam děda měl velkou knihovnu, součást obýváku. Tu máme my teď doma. Součástí každých narozenin nebo Vánoc byly knížky, který jsme dostávali. Každé dva tři kousky. Vždycky jsem měl rád Ladu. To dodnes přetrvává. Vzpomínám si na jeden obrázek: sedí tam hajnej v hájovně, asi spí, a kolem něj je spousta zvířat. Viděl jsem to pak v nějakým animovaným večerníčku, ale už ne v té knížce. Líbily se mi ty linie, jednoduchý barevný plochy... a když se to poskládá, tak to funguje. To třeba u Trnky nefungovalo. Nevím, jestli jsem se ho dokonce nebál... takových těch nafouklejch postaviček, disproporčních. Taky si pamatuju Burianovy ilustrace, to jsme projížděli... ty dinosaury, Tarzany a lovce mamutů.

Do školy jsem šel v roce 1984. Když jsem nastupoval, číst jsem neuměl. Uměl jsem jen písmeno V, a ještě tiskací velký. A byl jsem hrozně spokojenej, že mám před dětma náskok. Jinak čtení jsem zvládl v pohodě. Pamatuju si úplně první prázdniny, to jsme měli za úkol něco načíst. A já jsem četl knihu *Slávek a dubový mužíček*. Abych se zas dostal do režimu... takový ty poslední týdný prázdnin. Ale asi jsem si četl průběžně, takový ty slabikáře, co jsme měli po babičkách, ty staříčky. A z prvního stupně si pamatuju Kalouskovy kreslený dějiny. Ty jsem měl sjetý teda dost. – Z časopisů si vzpomínám na *Čtyřlístek*, ten jsem měl od bratrance, ten to měl snad od prvního čísla. Taky si pamatuju *Sluníčko*, první ročník, druhé ročník *Mateřídouška*, třetí ročník *Ohníček*. Ale to byly ty, který jsme odebírali. Taky jsme měli doma sešitýho *Junáka*. Myslím, že tam byla i *Sedmička pionýrů*, ale taková ta z těch šedesátek, ne ta normalizační. Tatík to měl sešitý v takových bichlích a oni mají vzpomínku na mě, ani ne já, že jsem přišel ze školy, odhodil jsem aktovku, sed jsem si na záchod a tam

jsem seděl, dokud někdo nepřišel z práce, a měl jsem tady to rozevřený a čet jsem si. Takže mě vždycky odlepili od toho prkýnka. V týhle době jsem měl už rád *Rychlý šípy*. To jsem měl po otci a po dědovi. Ještě z *Mladýho hlasatele*... yřezaný zadní stránky a sešitý. Já jsem to skoro citoval. Nejhorší pak je, že vás to drží celej život... takový ty zásady, který ale ve světě moc nefungují. Tím se nabalil celej Foglar. Od obrázků jsem přešel k těm řádkům. Všechno to šlo přes tatíkovu knihovnu. Ještě jsem četl Štorcha, takový to klasický – *Osada havranů*, *Lovci mamutů*, *Minehava*, *Bronzový poklad*. Měl jsem to rád kvůli těm Burianovým ilustracím. Vždycky jsem měl takový ty věci, jak se v nespoutaný přírodě někdo pohybuje, prostě ta volnost. Sem patří i od Foglara *Dobrodružství v Zemi nikoho*. To samý třeba i *Chata v Jezerní kotlině*... jako že oni tam objeví něco, o čem nikdo neví. To se se mnou přeneslo i do druhýho stupně, kdy jsem začal takový místa vyhledávat. Taky třeba spleť uličky v těch Stínadlech. To mi tady trochu chybělo, Náchod to nemá.

Přestup do dospělé četby? To jsem, myslím, v této době nezažil. Byl jsem dost zastydlej v těch Foglarech. Chytl jsem taky převrat, takže se obnovoval skauting. Začal jsem pak taky chodit do skauta. Tady byl Seton – *Dva divoši*. Taky ty knížky s tím proužkem [KODovky], hlavně indiánky. Tady se musím trochu vrátit, protože od dědy jsem dostal k zápisu do školy jednu indiánku právě z této edice. *Divoký Anda* se to jmenovalo. Ale asi jsem to nikdy nečet. Ale Maye jsem moc nečet. Snažil se mě do toho navléct tatík, taky do Verna, ale moc to nefungovalo. Jen jsem si to jako prolistoval. Hlavně ty mayovky ilustrovaný od Buriana. To jsem si i překresloval. Ale že bych to čet nějak systematicky, to ne. Ale brácha si to čet vždycky večer před spaním. V tý době začaly vycházet ty komiksový *Kometry*. Ty jsme hodně odebírali, Kája Saudek. To mě bavilo. Furt jsem si myslel, že jsou ty *Rychlý šípy* a pár komiksových věcí, co jsem znal... a najednou se objevily další věci. Bylo docela objevný vidět, že u nás komiksy nepíše jen Foglar s Fischerem a Čermákem. Pokud jde o čtenářský deníky, tak jsem záznamy dělal asi poctivě, ale až když jsem byl donucenej, když se to muselo odevzdat. Většinou jsem to stavěl spíš na nějaký ilustraci, než že bych popisoval, o čem to bylo. Rodiče mi v tý době nic nezakazovali ani mě nijak nevedli. Oni zase tu svoji knihovnu neměli nijak rozsáhlou. Ale tím, že nás zásobili, tak jsme toho měli dost a dost.

V roce 1992 jsem začal chodit tady na stavebku v Náchodě, nově otevřenej obor rekonstrukce památek. Tam mě to spíš v četbě udusilo. Byl to takovej ten češtinářskej dril. Že by nás podnítily nějakou vášní čtenářskou, to ani ne. Tady jsem četl jen sporadicky, navíc to byl takovej časovej skok. Učili jsme se i do pěti třikrát čtyřikrát týdně. Pak člověk přijde domů a čte si v učebnicích na druhý den, když má psát tu písemku. Postupně jsme se ale dostávali

k dějinám architektury. Taky k časopisům, třeba vycházel časopis *Architekt*... a to na dobrý úrovni. Věci, který nás nutili, abychom si načetli, tak jsme si přečetli se skřípěním zubů, abychom mohli udělat referát. Ale ten přestup, jako že mě to začalo bavit a taky že jsem si to vyhledával, ten byl až po maturitě. Věci, který jsem se měl naučit na maturitu, jsem si dočet až zpětně. Třeba děcka z gymplu hrozně četly, ale nás tady k tomu nikdo neved. Dvě knížky za rok, který musíme do nějakýho datumu přečíst. A člověk jak musí, tak se blokuje.

Maturoval jsem v roce 1997; měli jsme pětiletý obor. Pak jsem šel do Prahy na architekturu, na ČVUT. Tady to bylo trochu naopak. Jak po nás chtěli číst ty odborný věci, tak já jsem radši skočil k tý beletrii. To byli nejdřív ty Američani, třeba od Steinbecka, Hemingwaye až třeba ke Kerouacům. Asi nejvíc mi utkvěly ty Steinbeckovy věci, třeba *O myších a lidech*, pak jak prchají do Kalifornie, ale to je skoro všude, *Na východ od ráje*, *Hrozny hněvu*. Taky *Pláň Tortilla*, *Na plechárně*. Nevím, čím to je, ale asi tím, že jsem nikdy neměl rád věci z takovýho toho nóbl prostředí. To bylo, když jsem se pak dostal k těm Rusům. Četl jsem třeba *Annu Kareninovou*. Přečet jsem to, protože jsem byl nemocnej, ležel jsem, tak jsem ji dal. Ale že bych se k tomu vrátil... Taková ta představa krajek a těch důstojníků, to mi moc nesedělo. A mám to tak doteď. Na stavebce jsme tohle neměli, to spíše nějaký ty regionální. Řekli nám třeba: tak si přečtete něco od Hostovskýho nebo Škvoreckýho. Z jiných knížek, který jsem v té době četl, je to třeba Gombrich, *Příběh umění*, řekli nám, že si to musíme přečíst, ale že pro nás jako architektky to je... vždycky ten *Příběh umění* srovnávali s knihou pro ženy v domácnosti, takovej úvod. A vy toho musíte načíst mnohem víc, takovýho Larousse a všechno. Čím mě dostal Gombrich? Tím, že to člověk začne chápat, jak se to v tom čase odvíjí. Nad tím člověk předtím moc nepřemejšlel. Dokázal si ty věci vizuálně zařadit do nějakýho období, ale víc ne. – Měl jsem tam kamaráda, kterej hodně čet, a ten mně doporučoval. A je docela i doteď, i když už jen na dálku. Jak si vzpomínám, tak tam nikdo moc toho nečet. Doteďka mám pocit, že se tím spousta lidí chlubí: já jsem nepřečet za život jedinou knihu. A že jsem jich pár takových potkal. A jsou to inženýři, architekti, lidi z oboru, ale že fakt řeknou: mě to nezajímá, když tak nějaký fakta. Mě ale právě tenkrát taková ta literatura faktu nezajímala. Potřeboval jsem do sebe nasát beletrii. Ale času tam taky moc nebylo. To se šlo radši do hospody a tam jsme se socializovali. Od Američanů jsem pak přešel k Rusům. Čet jsem Dostojevskýho, Turgeněva.

Z ČVUT jsem přešel na Akademii výtvarných umění, na architekturu. ČVUT jsem ani nedostudoval, potreboval jsem nějakou změnu. Po pěti letech jsem už měl s těma předmětama nějaký blok. Už mně to přišlo, že to není o architektuře, ale o vyplňování nějakých tabulek.

Na Akademii jsem byl hrozně spokojenej; tam jsme četli i ty věci, který nám profesor doporučoval. Chodili jsme tam jak do práce. Ráno jsme se tam sešli, byli jsme tři v ročníku, seděli jsme v jedné třídě za sebou a dělali jsme ateliér. Takto jsme pracovali do večera na tom zadání. A nic jinýho kromě přidružených přednášek, který byly skvělý, jsme neměli. Taky jsme si vyprávěli, co kdo čet... a dost to byly věci k oboru. Tady si člověk začne číst takový ty věci jako Kroutvora, kterej popisuje různý italský města – Řím, Benátky. Bylo to tak, že když jsme dostali nějaký zadání, třeba věznice, tak si člověk začal číst věci k tomu tématu. Třeba *Tuláka po hvězdách*, aby zjistil, co to je být zavřenej.

Tenkrát jsem jezdil vlakem Náchod–Praha, Praha–Náchod. To jsem vždycky prožíval s knížkou. Já to vždycky vozím ve více exemplářích radši. Kdybych neměl na tuhle knížku náladu, tak si otevřu druhou. Mám třeba v baťohe dvě. Tím, jak jsem to natáh přes dvě školy, tak jsem dostudoval 2005, asi po sedmi osmi letech.

Ženíl jsem se v roce 2006. Moje budoucí manželka byla v Praze v novinách (*aktualne.cz*), předtím ještě v *Hospodářkách*. Řekli jsme si, že v Praze chvilku zůstaneme, tak jsem si tam našel práci. Rok jsme tam vydrželi, až manželka otěhotněla, a šli jsme zpátky do Náchoda. A teď už žijem rodinným životem. S ženou v tomhle souzníme, ale měli jsme to vždycky tak nastřídačku – někdo čte míň a druhý víc. A ona dodnes vzpomíná, jak jsem ji seznamoval se svým dědečkem, a on první, co se zeptal, bylo: „Slečno, čtete hodně?“ A to bylo v době, kdy já jsem nečetl skoro nic, zatímco oni na gymplu toho přelouskali mnohem víc.

Tři měsíce po svatbě se nám narodil syn. Pak máme ještě dceru, po dvou a půl letech od něj. Všichni nám říkali, že jsme blázni, když jsme synovi ve dvou měsících ukazovali nějaký obrázkový knížky; jako že sotva nám vidí na obličej. Ale on na to hrozně spontánně reagoval. Takový drkátko dobrý, do toho si rád plácnul, ale když jsme mu otevřeli ruský pohádky, jak tam byl někdo s dlouhejma vlasama, on na to začal hrozně houkat. Tak jsme ho ukazovali skoro jako atrakci – měsíční mimino čumí do knížky. Problém byl akorát, jak je člověk s dětma sám, tak to větší už nebaví to, co baví to menší. Tady to už trochu vážne. Třeba u syna, když jsme listovali nějakým Krtkem, ale už ne leporelem, a on to roztrhl. Tak jsme mu řekli, že jakože tohle ne... a od té doby nic. A dcera, nevím, jestli to má přenesený od něj, za celou dobu nerozcupovala vůbec nic. Jiný děti to mají vožvejkáný, vožužlaný, vokousaný. Syn je teďka ve druhé třídě a vzpomínám si, že od tří let uměl písmena. Třeba na počítači dokázal vyklepat nějaký slovo. Ale že by si to spojil a to slovo si přečet, to se stalo až v předškolním věku, před první třídou. To samý má teď dcerka... že se jí písmenka spojují v slova. Pokračujem v tom, v čem nás vedli rodiče, takže dětem čteme každej večer před

spaním. Jak byly ty kampaně „dvacet minut denně“, tak to jsme asi přetahovali. Jestli jim dávkujeme televizi a internet? Snažíme se, ale ne vždycky se to povede. Když zběhnou někam k babičkám, tak člověk neví, jak dlouho na to koukaj.

Teďka je to jiný. Dřív, jak měl člověk čas, vlastně skoro pořád, tak teď mu na čtení zbydou ty večery. Já mám ještě další zálibu – dýmku na balkóně. Dýmka s knížkou. A to je ta hodinka, kdy se najde čas na čtení. I v zimě se to dá. Mám krátký rukavice, nabalím se. Je to sice trošku taková oběť. Knihy kupujeme dost často, takže jsme si vydobyli i nějakou slevu tady v knihkupectví. Dost nakupuju taky v antikvariátu, a když jdu do Knihy, tak nakupuju spíš regionální záležitosti. Anebo si kupuju odborný věci. A v antikvariátu většinou beletrii. Když mě zaujme něco, co je na trhu, většinou na základě nějakých kladných recenzí, tak si to taky koupím. Spoustu autorů, o kterých už vím, že se nepřekonaj, už nekupuju. Třeba Miloše Urbana. Bylo mně to blízky i jako architektovi. *Sedmikostelí* je skvělej román, kterej on už asi nezopákne. Cítíte, jak se rozplývá. Číst jsem zvyklej i před spaním. To je můj rituál, usínadlo. Často se musím vrátit o dvě stránky. Beru si už většinou jenom beletrii. Ale třeba teď čtu dějiny náboženství. Čím je ta knížka těžší, tím rychlejc spíte. Když si čtete něco napínavýho, tak neusnete a třeba do rána tam svítíte. V poslední době to byl třeba *Blatný* od Reinera. Z českých jsem poslední dobou čet Soukupovou. Kniha, ke které se vracím? Mám jich víc, ale momentálně mě nic nenapadá. Podruhý teď zrovna čtu toho Gombricha. Najednou mám rozečteno třeba pět šest kousků. A to jsou ty, který ještě pořád čtu. A jsou v tom i příběhový knížky a pak do toho odborný. Ale prozaickejch je tam víc. Číst se to dá, jako že přecházíte z jednoho na druhý. Horší je to ale s jménama. A pak je spousta těch, který jsem rozečet, a říkám si, jestli se k tomu mám vracet. Na dovolené, když se vypravíme k moři, se děti už dokážou samy obhospodařit, takže člověk kolem nich nemusí prdelkovat. Tam čteme. A když máme takovou tu aktivní dovolenou na kolech po Čechách, tak se taky snažím s sebou brát knížky. Manželka na mě kouká jak na blázna, že jich mám s sebou pět a pak otevíru dvě nebo jen jednu.

Z autorů mám hodně rád Haška, nejenom *Švejka*, ale komplet. On z té literatury nedělal žádnou vědu, vyšvih to za pět minut dvanáct, uzávěrka. A bylo to všechno skvělý. To obdivuju spíše než nějaký složitý konstruování. Víckrát jsem třeba četl *Labyrint světa a ráj srdce* od Komenského. To mě bavilo, hlavně takovej ten popis toho světa. Takový to rozhršení, jak by to mělo bejt – s tím se tak úplně neztotožňuju. Ale ten labyrint mi přijde úplně skvělej. To, jak tam popisuje jednotlivý profese a jak si v tom člověk dokáže najít to svoje. Dá se to naroubovat i na současnost; podle mě to nestárne. – S kamarádama jsme dělali takový cesty po Broumovsku a jednou jsme tam, když už jsme všichni vyčerpaní končili,

potkali chlapíka, Pavel Franěk, místní čtenář. Poslední vzdělanej kotelník v Český republice. On je takovej model disidenta, kterej sedí dobrovolně v kotelně a čte si. A to je neskutečný, co ten nám vždycky doporučí. On má navíc znalosti o regionálních autorech, chodíme i do Polska. On ví, co napsal Chopin v Dusznikách. To i teď baví mě – taková ta regionální literatura. Často si říkám, jestli to není škoda času číst Jirásku, protože je to tak zdlouhavý, ale třeba *U nás* člověka baví, protože ví, na kterých místech se to odehrává. Nebo si dokáže srovnat místa, jak tenkrát vypadaly, se současným stavem. Od Jirásky mám jenom knížky, který se vztahují k regionu. *Psohlavce* bych si asi nepřečet, nebo takový ty husitský romány. V poslední době jsem začal číst docela Poláky – Myśliwského, Tokarczukovou, ta je tady za kopcem. Mám nachystanýho Krzystone, *Šílenství*, to jsem právě začal, ale čekám, až budu v nějakým lepším psychickým rozpoložení, abych si to přečet. – Rád se vracím k Turgeněvovi, *Lovcovy zápisky* jsou krásnou náhražkou za výlety do přírody během nepříznivého počasí nebo pobytu ve městě. A kvůli tradičním mravním hodnotám obyčejných sedláků jsem několikrát četl Holečkovu knížku *Jak u nás žijou a umírají*. Údajně je to jakási předmluva ke kronice *Naši*, ale k té jsem ještě nedostal odvahu.

Mediální den. Internet je pro mě pracovní. Mám ho zapnutej po celou dobu v práci. Ale že bych si cíleně listoval *Novinkama* nebo *iDnesem*, to ne. Jinak poštu vyřizuju průběžně, protože teď je to takový, že všichni chtějí okamžitě zareagovat. Teď taky všichni visíme na Facebooku. Tam se mi to přes kamarády filtruje. Vidím, co koho zajímá a co se děje. Že bych si rozklik nějakej článek, co třeba Zeman vyhlásil odměnu za článek Peroutkův, to ne. Většinou mi stačí titulky. V televizi bych chtěl vidět alespoň zprávy večer, ale většinou to překrejou něčím děti, než jdou spát. Občas se dívám i na sport, ale ne cíleně. Třeba sleduju přes léto cyklistiku. Rozhlas máme puštěnej v práci, Českéj rozhlas, ale mě to úplně nebaví poslouchat, takže mám sluchátka. A většinou poslouchám z internetu mluvený slovo. Takto poslouchám třeba „Toulky českou minulostí“, různý historický pořady. Záleží taky na druhu práce. Když potřebuju něco vymyslet nebo si nakreslit rukou, tak neposlouchám nic nebo hudbu. Když stačí nakótovat výkres, čili když je to taková ta automatictější práce, tak si k tomu rád něco poslechnu. Ke čtení si ale nepouštím nic, potřebuju ticho. Dokážu číst při televizi, když je zapnutá, ale mám radši ticho. Taky shromažďujeme nějaký filmy, divídíčka, ale většinou, když mě něco zajímá, tak si to stáhnou, když to jde. Taky se snažíme stahovat dětem, abychom je uchránili všem těm hrůzám, který se na ně můžou valit, tak jim stahujeme pohádky, Trnku a tak. Noviny jsme žádný neodebírali. Do autobusu nebo do vlaku jsem

kupoval většinou *Respekt* nebo *Reflex*, ještě když za něco stál. Časopisy ale sleduju víceméně ve studovně knihovny v Náchodě.

učitel na vysoké škole a farář církve bratrské, 37 let, Ústecký kraj

nahráno: 11. 10. 2012 (J. Trávníček)

Jsem ročník 1975, a pokud moje paměť sahá, tak knihy tam vždycky byly. Tatínek je technik a maminka učitelka na prvním a druhém stupni. Narodil jsem se v Ústí nad Labem a do šesti let jsem vyrůstal tady. Z doby do šesti let mám jasnou představu ne konkrétní knížky, ale kdy všichni tři bratři jsme společně v posteli, bliká nám světlo z naftových kamen... a k tomu maminka, která nám čte z knížky; v podstatě každý večer. Přiznám se, že si toho moc nepamatuju, snad *Birlibán*... a pak veškerá klasika. Nemám v paměti obrázkové knížky. Moji rodiče byli konvertité v dospělosti, a to právě v téhle době, takže takové ty tradiční návyky a pobožnosti, to se u nás nedělalo. Vzpomínám si, ale to už mi bylo víc než šest let, že otec občas vzal Bibli, něco přečetl a nějak to okomentoval.

Do školy jsem začal chodit v roce 1981, pořád Ústí. Uměl jsem číst dřív než většina spolužáků, a to ještě než jsem šel do školy. Vzpomínám si, že jsem dostával zvláštní úkoly, protože jsem byl napřed. Asi proto, že jak se to učili moji bratři, tak já jsem k tomu přirozeně přičichl. Ne že by mě to nějak zvlášť bralo... ale najednou jsem v první třídě zjistil, že ostatní ještě číst neumějí. Během půl roku byl veškerý náskok pryč. Co si z tohoto období odnáším? Ze školy nic moc. Škola se mi velmi brzy znelíbila a znechutila. Doma se u nás četlo. Nevím, jak dlouho se četla *Honzíkova cesta*, ale tu jsem si opakoval dost dlouho. Pak ale přišlo období, kdy jsem chtěl vyprávět příběhy, ne číst. Chtěl jsem, aby mi maminka vyprávěla příběhy. Bráchové, oba starší, se se mnou z té době vůbec nezabývali. Pamatuju si, že specifickým, napínavým a ne děsivým způsobem nám maminka vyprávěla *Vetřelce*. Pak jsem ten film viděl v dospělosti a poznal jsem ho podle toho vyprávění. Taky si vzpomínám, že jsme něco četli, pamatuju si třeba na *Cirkus Humberto*, a pak jsme to doma rozebírali. Třeba jsme takto přišli, že ten malý kluk byl v některých momentech bystřejší než jeho tatínek. Pro mě to byl zajímavý objev. Užíval jsem prostě určitou rovinu toho příběhu, ale najednou jsem zjistil, že v těch náznacích jsou ještě další věci.

Dále jsem, to už bylo na druhém stupni, objevil Foglara. Přečetl jsem od něj, co se dalo. Pak jsem objevil *Tarzana*; to byl můj první kulturista, a potom mayovky a taky verneovky. Ale musím se přiznat, že vítězily mayovky. Přesně si vzpomínám, že jsme tehdy jezdili na třítydenní soustředění (plaval jsem), a já jsem si s sebou vždycky brával knížku. Vzpomínám

si jednu větu (nevím, jestli to byl tatínek nebo maminka), to bylo v době, kdy jsem četl jednu mayovku za druhou: „Jen čti a užij si to, až budeš starší, tak tyhle knížky tě už nebudou tolik bavit.“ A já jsem na to vehementně namítal: „Tohle je nesmysl, to mě bude bavit vždycky.“ A dnes si říkám, proč mně to vlastně říkali.

Na střední školu jsem nastoupil v roce 1989, pořád Ústí. Vzpomínám si, že přes noc se naše paní ruštinářka stala angličtinářkou. S literaturou jsme měli smůlu; bylo nás třicet šest ve třídě... a gauneři jsme byli hrozni. Proto na gympl nemám moc dobré vzpomínky. Ani mezi spolužáky se knihy moc neobjevovaly. V téhle době jsem objevil duchovní literaturu. Nejdřív jsem četl samizdatové věci, co se tady tiskly už za komunismu, a to velmi rozmanité kvality. Ale byly tam i velmi kvalitní teologické texty. Nebo to byla různá kompendia z teologických fakult, kde to vycházelo taky napůl ilegálně. Pak už začala fungovat normální nakladatelství, čímž se dostávám na konec gymnaziálních let. Víím, že jsem objevil C. S. Lewise, ale nejdřív jeho teologické věci (*Rady zkušeného ďábla*, *K jádru křesťanství*) a pak jsem skupoval vlastně všechno, co vyšlo. A teprve potom jsem si uvědomil, že je to taky přítel Tolkiena a že napsal pohádky. Na gymnáziu jsem taky objevil science fiction, asi spíš klasickou – Strugacké, Asimova, ale třeba Clarka jsem zrovna moc nemusel. Musím se přiznat, že pořád je pro mě nedostižný Asimov. Kousek od nás bydlel Páral, takže jsem ho občas potkával. Už proto jsem si od něj něco přečetl, ale na gymnáziu jsem mu ještě moc nerozuměl. Četl jsem i nějakého Remarquea, ale třeba taky *Neznámému bohu* (J. Steinbeck), ale nebavilo mě to, překonával jsem se. Kluci to mají těžší, jsou ve vývoji pomalejší a já jsem zřejmě na to nebyl připravený. Nebo jsme měli třeba povinně číst *Labyrint světa a ráj srdce* a já jsem to otevřel a zase odložil.

Maturoval jsem v roce 1993, pak jsem udělal jsem přijímačky na anglistiku (s tělocvikem) a hned jsem odjel do Kanady. Tam jsem se učil jenom angličtinu. Abych tam mohl vůbec jet, tak jsem si půjčil peníze od rodičů. Když jsem školu dokončil, tak jsem dva měsíce pracoval a všechny peníze jsem vydělal zpátky. Navštívil jsem tam Czechoslovak Baptist Church, kde se mluvilo česky; navázal jsem tam taky kontakt s částí své rodiny, která mě pak na dva měsíce vzala k sobě. A jako emigranti měli množství knížek – třeba Kaplický, takovou tu malinko starší klasiku. A protože jsem byl *homesick*, tak jsem to otevřel a četl jsem jakoby o domově. Nejvíc mně utkvělo *Kladivo na čarodějnice*. V angličtině jsem toho moc nepřečetl, ale něco přece jenom – například *Dvacet tisíc mil pod mořem*. Koupil jsem si takovou řadu knížek v angličtině; tušil jsem, že by to mohlo být z hlediska jazykového snadné. A pak jsem ještě

četl nějakou duchovní literaturu, kterou jsem objevil v kostele. Zjistil jsem, že přepsaná jazyková kázání některých lidí jsou poměrně jazykově snadná. Tam totiž ti řečníci dělají to, že něco řeknou a pak to ještě řeknou jinými slovy, což mi nesmírně pomohlo.

Po návratu jsem studoval až do roku 1997, kdy jsem znovu přerušil a odejel na rok do Anglie studovat teologii. Byl jsem pasován na vedoucího mládeže tady ve sboru. Scházeli jsme se vždycky v pátek a já jsem si nevěděl rady s biblickým textem. Bylo to takové intuitivní, někdy jsem tam doslova žvanil. Věděl jsem, že se v tom potřebuju nějak připovzdělat.

V Anglii jsem objevil ještě další spisy od C. S. Lewise, potom od jistého Francise Schaefera, což je americký filozof, který interpretuje kulturu, ale takovým hodně ilustrativním způsobem. Byl to první filozof, kterému jsem všechno rozuměl. Zasahovalo to nesmírně množství oblastí. Skrze něj jsem pak objevil další autory. Ten rok jsem tam nedělal nic jiného, než že jsem četl a psal. Od té doby čtu hlavně tento druh literatury – církevní dějiny a duchovní věci, biografie důležitých lidí nebo hermeneutickou literaturu.

Po návratu jsem dokončil školu, ale dokončoval jsem ji poměrně dlouho, protože jsem k tomu dělal ještě další věci. Na anglistice jsme v průběhu studia četli množství věcí. Tam mě zaujali někteří básníci – metafyzičtí básníci. Ani nevím přesně už čím. Ale na učitele jsme štěstí neměli. Přednášky jistě dány byl takový chaos, že nás to akorát znechucovalo. Něco se po nás do seminářů vyžadovalo, ale my jsme pořádně nevěděli co; co máme s tím textem dělat. A tak jsme něco četli, moc jsme tomu nerozuměli a tu a tam nás něco zaujalo. Tady musím říct, že mě při studiu angličtiny nezaujala ta angličtina, ale hlavně pedagogika. Ani ne metodika, ale ty obecné věci. Fakultu jsem ukončil v roce 2000. Významným momentem taky bylo, že jsem měl dva semináře s Danielem Kroupou; ty mě zaujaly. A ve spojení s pedagogikou mě to pak orientovalo k filozofii výchovy. Pak jsem se oženil a dostal jsem hned nabídku, abych šel farářovat do Nového Města nad Metují. Uznali mi tu Anglii – místo semináře. Zároveň jsem hned začal dělat na doktorátu. Ten už se týkal filozofie výchovy na mezinárodním teologickém semináři v Praze, akreditovaném Velšskou univerzitou.

Rodina. S manželkou to máme tak, že každý čteme úplně něco jiného. Ona čte historii; má ráda literaturu faktu. Máme dvě děti (8 a 5) a čteme jim každý den. Večer je to pravidlo a někdy si s nimi čteme i přes den. Já když si s nimi čtu, tak sleduju, co je baví, čemu se smějou. Čteme všechno. Přečetli jsme všechny naše zdroje a teď už chodíme do knihovny a půjčujeme si. *Mikulášovy prázdniny* zaznamenaly úspěch u našeho syna... nebo se mu líbily Svěrákovy pohádky, *Honzíkovu cestu* zase miluje Barunka. Občas ale narazíme na knihu, která je napsána tak, že když vidím dopředu, co tam bude, tak to měním. Nedávno jsem byl

ale nějaký zasněný a přečetl jsem ji, že ve sklepe černovou vraždil princezny a že nevěsty nesměly otevřít dveře... a jedna je otevřela teď tam byla podlaha celá od krve. A to je nesmírně fascinovalo.

Já se dnes už k beletrii téměř nedostanu; čtu věci, které potřebuju k uživení se. Když čtu, tak už čtu s poznámkovým blokem a přemýšlím, jak to zpracovat, aby to byla publikovatelná položka. Tohle mi ale způsobuje radost. Já když objevím nějaké výborné pojednání na něco, tak je to rozkoš. Třeba teprve nedávno jsem objevil Kunderu, tak jsem si něco od něho přečetl. Nutili nám ho na gymnáziu. Já jsem si přečetl pár stránek, ale přišla mi to tak strašlivá nuda, že jsem to odložil. Pozvolna mi taky docházelo, že existuje určitý způsob psaní, který opravdu nemám rád... a že tak psát nechci. To je takový ten vědecký až pseudovědecký způsob. Naprostá většina textů, které čtu, je suchá, technická, beze šťávy, bez ilustrace. Já jsem si řekl, to už ale za studií, že bych chtěl psát jinak. I já jsem napsal nesmírně suchou a technickou knihu o Komenském, protože to víceméně tak od nás chtějí, abychom psali odborné monografie. Ale řekl jsem si, že napříště budu psát tak, aby se vlk nažral a koza zůstala celá.

Od četby jsem neodpadl nikdy. Autor, ke kterému se vracím, je C. S. Lewis. Ale není to pravidelně a není to tak často, ale jestli jdu někam pro myšlenku, tak jdu k němu. Ale nikdy jsem nepřemýšlel o tom, kdo je můj nejoblíbenější autor. Pokud je nějaká kniha, která mi pomohla v těžké situaci, tak je to asi ten Francis Schaefer. Je to trilogie; první díl je dokonce přeložen a jmenuje se *Ten, který je skutečností*. To mi zodpovědělo tolik otázek, že žádná jiná kniha nebyla taková. – Jsem schopen mít rozečteno naráz více knížek, ale většinou odborných. Snažil jsem se udělat si pravidelnost, a to ráno, protože tehdy jsem nejsvěžejší. Častokrát se mi to ale nedaří. Občas čtu po večerech, ale usínám. Přes den nemám stanovenou dobu, kdy čtu. Čtu, kdy můžu. Obvykle, když jsem na fakultě a mám tam nějaký volný čas, tak čtu věci jen pro fakultu... a abych to nenosil domů. Hodně přečtu vždycky o prázdninách, ale i tady je to většinou odborná literatura. Občas kouknu v *Reflexu* nebo *Týdnu* na sloupky, co kde vyšlo. Kouknul jsem na výsledky Magnesie Litery, konkrétně na dětskou literaturu, a ty autory, co vyhráli, tak jsem si je vygooglil a něco z nich i četl.

Mediální den. Papírové noviny už nečtu, ale musím se přiznat, že je to kvůli penězům. Když jsem si to spočítal, tak jsem si řekl, proč je ještě kupovat. To už mám přes internet. Pokud jde o internet, hodně tam hledám i svoje odborné věci, ale dělám to tak, že si to najdu a vytisknu na papír. Denně tam jsem tak tři hodiny. Pokud ale do toho dáme i vyřizování pošty, tak to by

bylo tak pět šest hodin. Na internetu je nekonečné množství materiálů pro moji kazatelskou práci. U počítače dělám víc věcí najednou. Občas jezdím autem větší vzdálenosti, tak si to, co je namluvené, stáhnu a pouštím si to. Časopisy? Víceméně pravidelně *Reflex* a *Týden*. Občas i *Respekt*, který máme na fakultě. Přitom to nečtu celé, protože to, co se tam dočítám, jsou kauzy. A je toho na mě příliš... a je to pořád dokolečka. Rádio si doma zapnu, když jsem tu sám nebo když snídám, abych slyšel zprávy. A pak si na internetu v archivu něco vyhledávám. Na televizi téměř nekoukám. Tu a tam nějakou detektivku – Hercule Poirot a podobně. Nebo nějaký sport.

Učitel historie na střední škole, 37 let [nevidomý], Středočeský kraj

nahráno: 23. 8. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v červnu 1975 na Kladně. Od narození jsem úplně nevidomý – ne geneticky, ale kvůli inkubátoru. Žili jsme v Kralupech nad Vltavou, rodiče tam pořád jsou. Maminka má středoškolské vzdělání s maturitou. Původně dělala na pasové kontrole, pak dělala věci kolem účetnictví, dneska dělá v Kralupech nad Vltavou optičku. Tatínek byl původně řezník, pak jezdil jako prodavač v pojízdných prodejnách, jezdil s kamiony do zahraničí. Byl málo doma, takže začal jezdit doma. Je profesionální řidič. Mám dva mladší sourozence – sestru a bratra. Pamatuji si sestru, která je o osm let mladší. Vybavuji si okamžiky, kdy začala mluvit, chodit. Bratra už jsem tolik nevnímal, ten je o dvanáct let mladší. – Do školky jsem chodil od tří let – byla to internátní škola. Dnes je to škola Jaroslava Ježka na Loretánském náměstí. Moc si z toho nepamatuju. Musel jsem tam být přes týden a na víkendy domů. Tam jsem byl do šesti let.

Na stejném místě jsem nastoupil do první třídy v roce 1981 na školu pro nevidomé a slabozraké. Za nás tam bylo více nevidomých, patřili jsme k „inkubátorové“ generaci. Když byla potřeba mě něco naučit, tak to dělal táta, například matiku, základní počty. Konec základní školy byl v červnu 1989.

V září jsem nastupoval na konzervatoř pro zrakově postižené, na klasickou státní střední školu by mě tehdy nevzali. Od druhé třídy jsem hrál na zobcovou flétnu, po dvou letech jsem přešel na klarinet, ale kvůli nehodě jsem musel přejít na příčnou flétnu (od šesté třídy). V osmé třídě jsem dělal přijímačky na konzervatoř, která byla sedmiletá. Pět let do maturity a dva roky nástavba na absolutorium. Na střední škole jsem byl na internátu. V roce 1995/1996 jsem ukončil konzervatoř. Byl jsem poměrně úspěšný hudebník. Dnes moc nesoutěžím.

Měl jsem období, kdy mě poměrně hodně pohltila historie. Od malinka mi všichni říkali: budeš dělat hudbu. Ve dvaceti dvou letech jsem se zašprajcoval, že už toho mám dost. Po dvacátém druhém roce jsem tomu hraní moc nedal.

Na historii jsem šel na přijímací zkoušky jen na zkoušku. Nakonec jsem byl na přijímačkách druhý, ale pro jistotu jsem dělal i ladičské zkoušky. Pak jsem řešil problém, co s tím, když jsem se dostal na obojí. Od září 1996 jsem dělal na konzervatoři středoškolské ladičství a na historii jsem se přihlásil na dálkové studium. Dělal jsem ladění. Na střední škole jsem musel chodit na dějepis, ale četl jsem si tam. Několik hodin jsem pomáhal učitelce učit. Třetí čtvrtý ročník jsem si stáhnul dohromady. Po ladičském tříletém studiu jsem na fakultě požádal o

prezenční studium (1999–2000). Poslední rok na ladičství jsem si přerušoval historií, abych měl klid na dokončení ladičství.

Poměrně hodně jsem četl, víc než průměrný student. Naučil jsem se rychle si najít k tématům prameny. V letech 2000–2001 jsem dělal postupky. Dodělával jsem si pedagogicko-psychologické minimum, to mě ve vlastním studiu dost zdrželo. Rigorózní řízení jsem dělal v roce 2008. Rok a kus jsem psal diplomovou práci a dělal státnice (2006). Studoval jsem šíleně dlouho kvůli pedagogickému minimu. Pak už jsem musel i platit. Přetáhl jsem limit. Během studia jsem začal pracovat. První práci jsem měl v sedmnácti letech, hudebně jsem vedl skupinku asi pěti dětí. Ve dvaceti až jednadvaceti jsem dělal v Kralupech na ZUŠ. Od jednadvaceti let jsem nepracoval. Do práce jsem se vrátil kolem roku 2000. První rok jsem byl na kolejích. Jakmile jsem začal pracovat, tak jsem nemusel bydlet na kolejích a začal jsem bydlet v Modřanech (od roku 2007). Pak jsme se s přítelkyní přestěhovali do Kralup, kde jsme teď. Studuji ještě ZSV jako rozšiřující aprobační dvouletý obor. Teď mě čeká druhák a státnice. Učím se věci, které jsem se nikdy neučil – ekonomii, právo, sociologii. Jak jsem postupně začal učit flétnu, tak jsem zjistil, že nemůžu žít z toho, co mám z minulosti. Před dvěma až třemi lety mi došlo, že to tak nejde. Začal jsem chodit občas na konzultace k flétnistům, občas jsem jezdil na nějaké hudební kurzy. Stálé hudební angažmá nemám. Nevidomý nemůže jít do orchestru, protože hrajou hodně věcí z listu, může být problém s dirigentem. Občas hraju sólově a v komořině. Teď je obrovská změna v tom, že mě hraní začalo bavit.

Vzpomínky na období před školou jsou hodně matné. Máme knihovnu, nevím přesně, co všechno v ní máme. Jednu dobu snad i mamka dělala v knihkupectví. Snažili jsme se shánět i tehdejší podpultovky. Naši mi vždycky četli, nevím, jak moc a kdo. Četla mi pravidelně mamka, babička, občas děda. Víím, že někdy ve dvanácti letech mi četl ještě táta. Ve školce nám asi taky četli, ale moc si to nepamatuju.

Mamka zjistila, že nemůžu sám číst, ve třech až čtyřech letech by se dítě samo Braillovo písmo nenaučilo. Pokud to šlo, tak mi rodiče koupili pohádky, které byly namluvené, hrané. Tolik z mluveného slova toho koupit nešlo. Měli jsme klasické Erbenovy pohádky, jako například *Hrnečku, vař*, *Tři zlaté vlasy děda Vševěda*, *O Smolíčkovi*, *O Budulínkovi*, pak i nějaké pohádky Němcové. Měl jsem hrozně rád dětskou knížku o *Birlibánovi*. To mi musela mamka číst pořád dokola, myslím, že ji to muselo pěkně štvát. Pak mi babička musela číst *Míšu Kuličku* a *Neználka*. Ten byl úžasný. Jakmile něco šlo v rádiu, například pohádka, tak jsme poslouchali. Naši mi leccos nahrávali na kotouč – například *Hurvínka*. Babička mi

říkala, že jsem miloval *Jen počkej, zajíci* – moc to nechápu, protože se tam skoro nemluví – asi to bylo hodně živý. Večerníčky si pamatuju – *Víla Amálka*, polský *Medvídek Ušáček*, *Křemílek a Vochomůrka*, to jsme měli i namluvené od Bohdalové, *Maxipes Fík* – to už si pamatuju z první druhé třídy, *Rumcajs*. Miloval jsem *Hurvínka*. Měl jsem dokonce jeho loutku. Nepamatuji si, zda jsme měli nějaký rituál se čtením, ale myslím, že ano. Miloval jsem příběhy vždycky. Z předškolního věku si rádio nebo televizi nepamatuju, ale myslím, že jsem sledoval obojí. Ve školce nám stoprocentně četli, ani nevím co. I co se týče režimu ve školce, tak si nic nepamatuju. Mám díru. – Pokud to šlo, tak mi naši kupovali nebo vyráběli hračky, které mě měly rozvíjet. Naši chtěli, abych byl normální. Například mě naši v pěti letech přivázali k židli s tím, že dokud si sám nezavážu tkaničky, tak nikam nepůjdu. Když jsme měli ve škole dílny, hned jsem měl malé nářadí. Manuálně jsem však nebyl nikdy moc zručný.

Na základce jsem chtěl, aby mi furt něco četli. Jako malému mi nevadilo, když mi někdo něco vyprávěl. Jezdívají jsme k příbuzným, kde měli pohádky, které jsme my na deskách neměli. Tehdy neexistovala možnost si to nakopírovat. Jezdili jsme tam jen proto, abych si to tam poslechl. Naši v tomhle byli opravdu obětaví a podporovali mě.

Na prvním stupni nás učili číst a psát. Učili nás psát na Pichtově stroji, učili nás na slabikářích v Braillu číst. Zoufale mě to nebavilo, hlavně čtení. Četl jsem pomalu. V první třídě jsem býval i nemocný, takže mamka se se mnou učila leccos i doma. Měli jsme časopisy, tam byla například básnička. Měl jsem pocit, že než jsem se dostal na konec, tak jsem nevěděl, co bylo na začátku. Máma vytrvala a nutila mě číst pravidelně. Musel jsem číst nahlas. Ona u toho vařila nebo dělala něco jiného. Musel jsem číst, mamka to i stopovala. Učitelky nám četly. V první třídě si vybavuji *Kocoura Modroočka*. To se mi strašně líbilo. Četli nám na táborech nebo na Pionýru. Nevybavím si, kdy se mé čtení přesně zlomilo, ale muselo to být někdy během druhé třídy. Ve třetí třídě už si pamatuju, že jsem četl rychle. Četli jsme tehdy *Chatu v Jezerní kotlině* a to tím stylem, že kolovala braillská kniha a každý přečetl kousek. Učitelka mě nechávala často číst, protože jsem četl rychle a dobře. Ve třetí třídě jsem četl svou první verneovku.

Velký zlom nastal, když nám během druhé třídy ve škole poradili motivačně pro čtení se přihlásit do zvukové a braillské knihovny v Krakovský, která funguje doted'. Jela tam tehdy se mnou babička a přivezli jsme něco na poslouchání a čtení. Poměrně se to chytlo a začalo mě to bavit. Vyšla tehdy řada knih v Braillu a dalo se to i poměrně levně koupit. Začal jsem daleko víc číst a vyhledávat. – Čtvrtá, pátá a pak hlavně šestá, sedmá a osmá třída byla o tom,

že první, na co jsem se ptal, nebylo to, jak se máte, ale jestli máte doma knihy. Pro naše to možná bylo nepříjemný. Zavřel jsem se a nechtěl jsem s nikým mluvit a furt jsem v tom ležel. Úplně jsem propadl čtení. Pro mě to představovalo okno do světa. Tehdy neexistovaly počítače, kterými by se mohl člověk někam podívat, takže jediná média byla televize, rádio nebo knihy. Dál mi naši četli, hlavně babička. Když mamka začala mít mladší děti, tak už to moc nestíhala, ale babička s dědou a občas táta mi četli leccos. Ze šesté na sedmou třídu jsem si koupil z kapesného svou první knihu v černotisku – historii. Historie mě začala zajímat už od šesté třídy – letci, námořníci, piloti. Táta mi přes prázdniny četl, jak honili obrovskou německou bitevní loď Bismarck. Táta to se mnou přečetl skoro celý, protože ho to asi taky bavilo. Tehdy stála asi osmnáct korun. Knížku mi poradil učitel, který sledoval, co vycházelo. Říkal nám zajímavosti a i nám četl. Byl zástupce ředitele a měli jsme s ním dílny. Říkal nám: „Kluci, když budete dobře dělat, a uděláte tu práci včas, tak já vám něco přečtu.“ Četl nám například o Marsu, Faitovy příběhy, Hubáčka – o nejslavnějších lodích, Radu Vacátka – tyto detektivky jsme milovali. Na základce nám hodně četli vychovatelé – Součka, Bermudský trojúhelník, ufouny, kosmonauty.

Měli jsme desky, dramatizace, poslouchaly se rozhlasové hry, pokud bylo něco v televizi zajímavého – například filmy – seriál *Matyáš Sandorf*, *Sandokan* – to jsme milovali. Miloval jsem *Marca Pola* – má to osm dílů. Líbilo se mi, jak putovali různými zeměmi. Kolem páté třídy jsem miloval dokument *Život zvířat a přírody*, dávali ho každý pátek od osmi. Bavily mě cestopisy – přečetl jsem *Pařížka v Brailu*, *Holuba*, jak putoval do Afriky. Půjčoval jsem si to z knihovny. Knížky se moc nekupovaly – přečetlo se to a pak to někde leželo. Koupil jsem si dvě – o válce z Pacifiku.

Koncem šesté třídy přišel optakon. To byla pomůcka, která ti pomohla zobrazit písmenko reliéfně. Podle toho, co viděla kamera, vyskočily jehličky pod rukou. Některý z nás to naučili. Na tohle jsi musela slušně reagovat a číst – například držet rovně kameru. Výhoda optakonu byla ta, že to nepřevádělo do ničeho. Zobrazovalo to, co to vidělo. Kamera, která svítila, jela po textu a optickým malým kábílkem poslala do krabičky obraz, kde vyskakovaly jehličky. Dala se nastavovat intenzita, jak moc vyskočily jehličky a jak ta čára byla tlustá. Perfektně se dalo rozlišit i tučný a normální písmo. Tím nám ukázali, jak vypadá kurzíva. Dokonce jsem pomocí optakonu jednu dobu četl azbuku. První slabikář, na kterých nás učili písmena, nebyl česky, protože nenašli žádný rozumně natištěný, ale anglicky. Dával se tam list po listu. Pak jsme měli encyklopedii, která byla také list po listu – byla tam vždy jedna osobnost na stránku A5. To bylo naprosto ideální. Člověk to za dvacet minut přelouskal. Takhle jsme četli do

osmé třídy. Přečetl jsem s tím řadu knížek, například *Bílého tesáka*, v Hubáčkovi jsem se dostal na osmdesátou stránku. Trvalo to trochu dýl. Člověk nebyl tak rychlej. Kdyby se sehnaly peníze, tak bychom to určitě pořídili i domů, protože to byla skvělá věc. Měli jsme to jen na základní škole, ale na střední už ne. Nejdříve jsme na základce měli hodiny, kde nás s tím učili zacházet. Potom se to dalo večer půjčit, když tam byl učitel nebo vychovatel. Byl to drahý přístroj – tehdy to stálo sto tisíc. Bylo to malý, cirka deset krát deset centimetrů. Tak jsme se dostali k textům, které nebyly převedené nebo načtené. Zajímavé bylo, že jsem pomocí optakonu například viděl, jak vypadá mapa. Naučili mě, jak vypadá šrafování, co je co, docela mě bavilo v mapách číst, zkoušel jsem i atlasy. Bavilo mě s tím zkoumat optický obrázky. Optakon fungoval tak, že jakou řečovou řadu se naučíš, tu přečteš. Já jsem si tím prohlížel japonštinu, čínštinu, arabské rukopisy, hieroglyfy. Dneska si to už nepamatuju. Kdybych se například naučil číst čínsky, tak umím číst čínsky. Optakon ukázal to, co viděl, do ničeho to nepřeváděl. Je škoda, že to umřelo. Nevím, že by dneska někdo něco takového měl. Určitá alternativa by to byla, kdyby to měl člověk připnuté na pásku – například pro slovníky, smlouvy a podobně.

Povinná četba na základce byla, ale nevzpomenu si co. Nebyl to pro mě problém. Mě čtení bavilo. Spíš byl problém leckdy to, že jsem neměl co číst. Ne vždycky jsem se dostal do knihovny a ne vždy tam měli to, co jsem chtěl. Školní knihovna byla poměrně malá. Tam jsem přečetl poměrně rychle, co mě zajímalo. I na základce jsem byl na intru. Mezi spolužáky jsme se o čtení bavili, přičemž jsem si někdy něco vymyslel, že jsem něco četl, někde byl, něco slyšel. Pak už mi nevěřili ani to, co byla pravda. Vypěstoval jsem si pocit podivné výjimečnosti a dlouho jsem se toho zbavoval. Spolužáci moc nečetli, nebo nečetli vůbec. A já jsem četl Puškina, Dostojevského, Tolstého, věci pro dospělé. Z mého úhlu pohledu nečetli nic. – Přejít do „dospělé“ knihy si neuvědomuju. Chtěl jsem být dospělý a myslel jsem si, že když budu číst dospělácké knihy, tak budu dospělý. Velká motivace u knih bylo to, že tam někde bylo něco zajímavého a já jsem se k tomu chtěl pročíst. Myslím, že jsme s babičkou četli ve třinácti *Tajuplný ostrov* – ne kvůli tomu příběhu, ale kvůli tomu, že mi někdo řekl, že na konci je tam ponorka. A mě zajímala ta ponorka. Kamarádka, která bydlela patro pod námi a byla zdravá, mi četla *Dvacet tisíc mil pod mořem* přes dětský telefon. Ve dvanácti jsem se díval na *Vojnu a mír*. Ve čtrnácti letech jsem měl půjčenou datovou knížku o druhé světové válce. Bavilo mě to a zajímalo. Vydrželo mi to doteď.

Volný čas na základní škole – chodilo se ven, trochu jsem sportoval, chodil na vzdělávací akce, koncerty. O víkendu jsme s rodiči nebo s babičkou chodili do kina. Dívat se na filmy mě moc baví. Jednu dobu byla velká móda komentovaných filmů. Ale vadilo mi, že komentáře

byly dost často zavádějící. Mám velkou sbírku filmů převedených do MP3, možná dva tisíce. Takto do audia mám převedené i dokumenty. Mám velký archiv a rád si ho pěstuji. V audiu mám i hudbu, rozhlasové pohádky.

Už ve školce se zjistilo, že mám hudební talent. Rád jsem poslouchal hudbu. Zkoušel jsem hrát na kytaru. V první nebo druhé třídě jsem si běžně dělal dvouhlasé nebo tříhlasé písničky. V druhé třídě jsem nastoupil na klavír a zobcovou flétnu. Učitelé ve mně viděli velký talent, ale byly to velké boje. Nechtěl jsem cvičit. Koncem šesté třídy se to zlomilo. Hraní mě začalo i bavit a začalo mi to víc jít. Ztotožnil jsem se s vizí, že půjdu na konzervatoř. Táta mi říkal: „Půjdeš na čalouníka, kartáčníka, zničíš si prsty a nepřečteš si už ani A.“ To na mě tak na dva dny fungovalo. V sedmičce jsem se začal i lépe učit. Uvědomil jsem si, že to nebude sranda. Byli jsme motivovaní staršími spolužáky, kteří byli na konzervatoři. – Na střední školu se dělaly talentovky.

Na střední škole jsem četl spíš sám. Koncem prvního ročníku nám odešel děda, který mi vozil knihy domů. Naučil jsem se chodit do knihovny sám. Nikdo mě neomezoval tím, co si půjčím, kdy si to půjčím, kolik si toho půjčím. Byla to zkáza jakékoli morálce. Furt jsem jen četl, moc necvičil. Pak si se mnou můj profesor promluvil. Od třetího jsem začal víc hrát, cvičit a výsledky šly nahoru. Pak jsem si hlídal, na co jsem chodil – na flétnu, na češtinu, ale co šlo, tak jsem odflákl a četl furt pryč. Nebo lítal venku a balil holky.

Na střední škole čtení expandovalo (15–21 let). Líbily se mi historické romány Vaňkové, Loukotkové, nejvíce *Spartakus*, kterého jsem četl snad třikrát. Strašně mě bavily bitevní scény. Hodně mě oslovila kniha *Jméno růže*, kterou jsem četl v prváku. Mraky historických odboček jsem pochopil až dneska. Čtení mě inspirovalo. Na kazety nám načetli první *Dějiny církve* a první *Dějiny 20. století* od Johnsona. Postupně se Braillov utlumoval, protože lidi mň četli a nebylo to kam dát. Přečetl jsem mraky načtených knih – romány, ale i Tacitovy *Letopisy*, *Anály*, *Zemři, blázne* z doby Jindřicha VIII. Na střední mě vůbec nenapadlo, že bych šel dělat historii. Četl jsem paralelně více věcí. Například na maturitu jsem četl *Remarquea Na západní frontě klid*, do toho *Hvězdné války* a do toho *Hobita* a *Trosku* (sci-fi). – Češtinářka nám nevypisovala povinnou četbu. Ale museli jsme mít referáty. Ve třetího mi říkala: „Prosím, přečti si na referát něco jiného než Čapka.“ Měl jsem Čapka strašně rád – hry, povídky. Čapka jsem až na fejetony přečetl celého. Neznám *Sloupkový ambit*, *Marsyas*, ale jinak jsem všechno přečetl. Bavily mě i *Obrázky z Holandska* nebo *Italské listy*.

Na konci maturáku u mě propukl velký zájem o buddhismus a táhne se se mnou až doteď. K buddhismu jsem se dostal skrz spolužačku. Věnoval jsem se buddhismu a józe hlavně

poslední dva roky na konzervatoři. *Sto tisíc písni jogína Milaräpy* teď vyšlo a mám je v černotisku. Milaräpu jsem pravidelně četl na Vánoce od dvaceti do třiceti dvou let. To je pro mě nesmrtelná, rituální kniha, kterou jsem četl snad patnáctkrát. Teď už to nečtu. Strašně mě ovlivnil Tolkien a *Pán prstenů*. Přečetl jsem, co šlo. Tenkrát to nebylo ještě tak populární. Četl jsem i sci-fi, fantasy – Clarke, Lema, Součka, Asimovovu edici. Scifička nám docela četli. Bavily mě různé antologie. Na základce četli hodně sci-fi na Dominu na Vltavě, tam byly povídky a ty mě bavily. Vyhledával jsem pořady, které mě bavily.

Vystudoval jsem historii na Karlově univerzitě, Filozofické fakultě – mám specializaci jihovýchodní a východní Evropa včetně Sovětského svazu. Učím dějepis. Přemýšlím o tom, že se přihlásím k přijímačkám na FSV UK na moderní dějiny, 20. století, uvažuji o doděláním si další specializace. Mám učitelskou aprobaci – pedagogicko-psychologické minimum, a mám také kurz speciální pedagogiky, který platili v rámci práce, abych mohl učit zrakově handicapované. Na historii se jim líbila moje diplomová práce a navrhli ji na rigorózní řízení, na které jsem šel. Jsem nyní PhDr. O Ph.D. neuvažuji kvůli cizím jazykům, které neumím tak dobře. Navíc je to finančně náročné.

Jsem učitel, učím několik předmětů podle kvalifikací. Jsem vystudovaný hudebník na konzervatoři. Mám několik příčných fléten. Vystudoval jsem si ladění klavírů. Dnes učím úplné začátečníky ladiče. Moc teď klavíry neladím, nemám na to čas, dělám jiné věci. Po škole jsem hodně jezdil na brigády do fabrik a ladil jsem, ale pak jsem toho na nějakou dobu nechal. Učím na Konzervatoři Jana Deyla na Maltézském náměstí toho, koho mi dají. Jsou to různé skupiny od vidomých až po nevidomé. Jsem tam dnes čtyři dny v týdnu, učím asi dvacet hodin. Sedm osm let jsem učil na Dvořákově gymnáziu v Kralupech, kde jsem vedl výběrový seminář. Teď tam dva roky nejsem, ale myslím, že se tam zase vrátím. Uvažoval jsem o polovičním úvazku na klasickém gymnáziu, ale problém vidím ve dvou věcech – jednak jak ukočírovat třídu, když na ně člověk nevidí, jednak množství referátů, písemných prací a podobně, které by neměl kdo opravovat. Mám invalidní důchod, který nezávisí na tom, co děláš. Pobírám příspěvek na péči, využíváme to pro chod domácnosti. Přítelkyně je slabozraká. Rodinu nemáme, ale nebráníme se rodině. O svatbě mluvíme spoustu let. Svatbu uděláme, až se nám bude chtít.

Revoluci jsem zaznamenal. Od roku 1992 jsem si začal knížky kupovat a občas jsem si z nich nechával číst. Jednak začalo víc knih vycházet a začal jsem mít i víc peněz. Byl větší výběr. Leccos mi četly spolužačky. Četly mi holky, které na to viděly. Četlo se to, co nebylo načtený. Například jsme takhle přečetli *Exodus* od Urise. – Problém jsem měl s knížkami o

buddhismu, které nebyly téměř vůbec načtené. Obcházel jsem lidi, aby mi četli – například vychovatelka mi četla dvacet minut, pak zase někdo jiný. Člověk se většinou nechal ukecat a za patnáct minut mi přečetl třeba čtyři stránky. Některé spolužačky se toho chytly a nahrával jsem si jejich čtení, abych si to pak mohl vrátet. Některé věci byly naučné. Například jsem takhle četl *Buddhismus v otázkách a odpovědích* a chtěl jsem se k tomu vrátet. Půl roku před tím, než jsem měl počítač dostat, jsem kupoval knihy. Kupoval jsem desítky knih. Táta mi tehdy říkal, že jsem se raději měl přihlásit do knihovny a ty knihy si půjčit. Člověk by tehdy dost ušetřil.

Vše se změnilo, když jsem si koncem šestáku pořídil svůj první počítač, který uměl oskenovat text a přečíst ho – byť se spoustou chyb. Jakmile jsem během roku počítač zvládnul, tak jsem ho ládoval materiály. Pak jsem zjistil, že mě nebaví dělit čas mezi skenování a čtení, protože se to nedalo dělat současně. První počítače fungovaly v DOSu a DOS neumí dvě věci, to umí Windows. Pak jsem si pořídil staré PC, které bylo k ničemu, ale na čtení to stačilo. Takže jsem si skenoval na svém počítači a na starém jsem při tom poslouchal. Změnil se mi svět, protože černotisky šly oskenovat. Přihlásil jsem se do knihoven. Na škole jsem byl v knihovně na fildě v historickém kabinetu, v městské knihovně a občas mi něco půjčila babička z Kralup. Všude jsem měl knihy.

Rituály jsem měl hlavně o prázdninách. O prázdninách nesmělo chybět čtení večer před spaním. Pokud jsem nebyl zrovna s nějakou holkou, tak kniha vždycky byla. Ještě jsem měl jeden rituál – u čtení jsem toho strašně moc snědl. Bezpečný prostor pro mě představoval vlastní pokoj a kniha. Nedařilo se mi navázat vážný vztah a pociťoval jsem to jako nesmírnou křivdu. Meditace a jogínská cvičení mě udržovaly v použitelném stavu. – Nechtěl jsem jít na vysokou na AMU, tak mě profesori ukecali na historii. Učitelé na vysoké ke mně byli velmi vstřícní, ale musel jsem něco předvést. Byl jsem od rána do večera ve škole, nic jsem nestíhal. Literaturu jsem se učil přes skenování. I na vysoké jsem utíkal od literatury, která mě moc nebavila, ke svým knížkám. Četl jsem kde co. Od jednadvaceti do čtyř až pětadvaceti let jsem doskenovával, co jsem chtěl číst, a dočítal jsem si mayovky, verneovky – něco, co nikdy nebylo a já jsem se k tomu dostal.

Díky historii jsem objevil středověk. Nikdy mě nebavil, stejně jako mě nikdy nezajímaly české dějiny, ale někteří profesori mi dokázali poradit zajímavé věci. Moje profesorka na středověké dějiny 16. až 18. století se zhrozila, když zjistila, že čtu *Toulky českou minulostí*, ale díky nim jsem se dokázal zorientovat. Chytly mě moderní československé dějiny od roku 1800 výš – spory o *Rukopisy*, Palacký, problematika osamostatnění, první republika. Čtu ale stále mnohem víc světové dějiny a také je více učím. Hledal jsem téma, ke kterému by bylo co

nejvíce dostupné literatury v češtině. Na historii jsme měli dělat latinu a němčinu na úrovni A, plus jeden jazyk. S jazyky jsem měl problém. Flákal jsem nějaké přednášky, tak jsem měl volný čas. Střídal jsem čtení nebo jsem byl někde venku. Nebyl jsem nikdy ten typ, který by se stále učil.

Z historie byly tři knihy, které mě dostaly: *Srpnové výstřely 1914*, *Kultura středověké Evropy*, *Broumovská rebelie*. Objevil jsem fantasy – Margaret Weis se ságou *Dračí kopí*, Raymond Feist *Sága*, *Trhlinová válka*, David Gemmell – *Tulák*, *Legenda*. Po zhlédnutí prvního dílu jsem zlomil *Harryho Pottera*. První díly jsem četl v sedmadvaceti. Strašně mě štválo, že tenkrát byly venku jen čtyři díly. Po čtyřech dnech jsem přečetl první čtyři díly. Byl jsem nedočkavý fanoušek. Hodně se mi líbil od Jamese Clevele *Šógun*. Natolik mě to vtáhlo, že jsem si začal o Japonsku číst. Chtěl jsem vědět, jak to bylo. Zjistil jsem, že ten román si dost vymýšlí. Přečetl jsem toho hodně.

Většinou jsem měl smůlu v tom, že moje partnerky byly méně sečtělé. Vzájemně jsme se hodně ovlivňovali. Současná partnerka nosí tipy od svých známých. Naučil jsem ji číst také z počítače z hlasáku. Není problém udělat z knihy čtené přes počítač MP3 stopu. Teď čteme *Píseň ledu a ohně*. Má to pět tlustých dílů, přes pět tisíc stránek. Bavíme se o tom spolu. Do třiceti jsem četl daleko víc – člověk méně pracoval a více studoval, ale na druhou stranu si teď čtení dokážu víc užít. Víc si vážím času a možností. Knihy prodělávají obrovskou revoluci. Řada lidí z mé komunity nevidomých nebo slabozrakých skenuje, což nebylo běžné, takže i výběr digitalizovaných knih – máme knihovnu, která je krytá copyrightama – je velký. Dostali jsme se i k odborným knihám. Hrozná práce je skenovat a opravovat odborné knihy. Máme například kompletní řadu dějin států z Lidovek. Mám sice málo času, ale na druhou stranu mám hodně zdrojů. Nestíhám vůbec číst.

Programově si budu knihovnu – slyžu. V životě už to nepřečtu, ale budu to dál. Mám svoje knihy zvlášť, mám zvlášť knihy skenované v DOSu, knihy z novějšího období a pak mám knihy rozdělené podle toho, z jaké knihovny jsem je získal. Pak mám ještě jednu kategorii, a to jsou knihy věnované jen hudebním věcem. Pochopil jsem, že se musím vzdělávat. Během asi roku a půl jsem našel asi třicet věcí, které jsem si oskenoval – dějiny hudby, zajímavá teorie, teď mám čerstvě Petra Ebena – životopis, paměti Arthura Rubinsteina, *Průvodce operní tvorbou*. Tvořím si knihovnu i z periodik – *Dějiny a současnost*, *Hudební rozhledy* – máme to elektronicky věnované v knihovně.

Média. Noviny moc nečtu. Na internetu si občas čtu články. Drtivou většinu vnímám ze zpráv nebo z publicistických pořadů. Čtu si ve svém světě a moc mě nezajímá, co se děje okolo. Jako učitel historie bych měl něco sledovat a také studenti se mě na něco ptají. Hodně sleduju Radiožurnál – web a rozhlas. Časopisy jsem skenoval ty, které jsem nesehnal v elektronické podobě, například *Historie a vojenství* nebo *21. století*. Kamarádi mi nosili časopis o technice. Většinu časopisů, které mě zajímaly, jako například *Vesmír* nebo *Země světa* se podařilo získat do databáze. Sledoval jsem duchovní periodika, které jsem kupoval a skenoval, – časopis *Logos* nebo *Doteky*, ale už zanikly. Uvědomil jsem si, že nemůžu sedět na třech židlích – nemůžu být trochu hudebník, trochu historik a trochu religionista. – Ráno vstanu. Když se jedná o pracovní den, což je většina, tak vstávám poměrně brzo – v pět, protože jezdím kolem půl sedmé z Kralup. Chci mít v klidu snídání. Občas zaspím. Káťa (přítelkyně) vstává se mnou a pustí rádio. Podprahově vnímám zprávy. Když vstávám sám, tak velmi často ráno si ve čtvrt na šest sednu k počítači. Pustím to a do čtvrt na sedm čtu. U toho snídám, oblíkám se... To pokračuje ve vlaku. V práci se pracuje. Teď si občas něco pustím. Sem tam zprávy, ale spíš funguje ta kniha. Když mám hodinu a půl volno, tak hledám nějaký vhodný dokument, který chci pustit dětem. Buď se připravuji, nebo si pustím audio. V práci trávím většinu dne. Pak jedu domů. Když vím o něčem, tak si čtu nebo si pustím nějaký pořad. Čas od času četli na Vltavě knížky z padesátých let kolem půl sedmé večer. To jsem sledoval, ale vždy mi utekl začátek. Doma Káťa pustí zprávy, tak to sleduju. Večer kniha nebo kecáme a pustíme si nějaké on-line rádio. Posloucháme popová rádia nebo speciálně orientovaná. Například jsem Kačku naučil poslouchat rádio, kde se hraje jen barokní hudba. Když je víc volno, tak se najdou nějaké filmy. V kině jsme nebyli dlouho. Občas jsme šli. Problém je v tom, že co zajímá mě, většinou nezajímá Kačku. Nebo je to otitulkované a to nezvládne ani jeden z nás.

Dneska čtu před spaním, ve vlacích, po cestách. Určitě, když je čas, tak v práci. Čtu v podstatě pořad – kdy se dá. Kamkoli jedu, neodjedu bez knihy. Je to určitá závislost a pro mě forma relaxace. Občas sleduju počet přečtených knih, ale není to relevantní. Jsou různě tlustý. Když jsem od listopadu do ledna pravidelně běhal na trenažeru v práci, nosil jsem si tam ke čtení lehké romány od Leo Kestnera. Během běhání jsem jich přečetl asi patnáct. Kdyby ses ptala na počet stran, tak přečtu sto procentně pět set až šest set stran měsíčně. Některé měsíce čtu málo, protože nestíhám, ale ve volnu to doženu. Teď o prázdninách jsem přečetl přes šest tisíc stran.

Nejoblíbenější autor? To je těžký. Myslím, že Rowlingová, Gemmell – toho jsem četl už třikrát. Z historické publicistiky Forman, Cílek, co se týče vojenství John Diegen. Oblíbený byl pan Kovařík – ten se věnoval Napoleonovi. Taky se k tomu dost vracím a hledám znovu informace.

Řekl bych, že knihy, které mi pomohly, byly knihy od Barbary Angeles. Věnovala se vztahům, psychologii emocí, mýtům, někdy to bylo trapně pop. Pomohly mi obrátit některé principy přemýšlení. Pak mi pomohlo přečíst něco z psychologie – například *Psychologie hodnot*. – Knihy, ke kterým se vracím, jsou knihy s duchovní tematikou, které jsou nadčasové. Buď knihy, které popisují, jak meditovat, nebo zajímavé životopisy lidí, kteří nějakou svou duchovní cestu měli – ať už křesťani, buddhisti nebo hinduisti. Ten Milaräpa určitě, hodně mě ovlivnily knihy Eduarda Tomáše. Docela se mi líbily i knihy od pana Halíka – *Ptal jsem se cest*. Z beletrie Schoena – toho jsem četl mockrát. Vracím se k různým fantasy. Hodně oblíbený autor je Tom Clancy a jeho thrillery, ke kterému se vracím. Stejně jako Frederick Forsyth. Clancy, Forsyth, Ken Follet a Larry Bond jsou v tomto žánru špička. Od Ken Folleta jsem četl *Pilíře země* třikrát, je to dobrý čtení na prázdniny. Co se mi hodně líbí, jsou knihy typu fiction history – to, že se někdo někam dostane a změní se dějiny, nebo nějaký fiktivní scénář, co by bylo kdyby, a mám rád časovky – posuny v čase a jak si s tím kdo poradí. Komiksy nečtu.

Jednu dobu byl strašně populární *Alchymista*. Dlouho mi trvalo přejít od čtení duchovní literatury k promýšlení. V tomto vnitřním růstu mě ovlivnili lidé jako dalajláma, Anselm Grün, některé postavy slavných mystiků – například Mistr Eckhart, Markus Aurelius, knihy jako *Modlitba žáby*, *Minutová moudrost*. Hodně se dá vyčíst z knih, když zkombinuješ rádoby duchovní autory se studiem regionu. Když si přečteš Thákura, Anádu, Šankaračárju a k tomu si čteš dějiny Indie, složí se to jinak. Po studiu středověku jsem začal jinak vnímat Františka, Bernarda, Dominika, Ignáce z Loyoly. U mě to nejvíce funguje na dialogu křesťanský a buddhistický mystiky. Také se zajímám o svět muslimů, zapojení menšin v jiných kulturách. Například *Džíny a závoj* je fantastická kniha.

Knihy si nezaznamenávám, měl bych dělat výpisky, ale nemám na to trpělivost.

prodejce zemědělské techniky, 37 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 6. 10. 2010 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1973, ale vystudovaný jsem elektroprůmyslovák. Pocházím z rodiny, kde matka byla jedna ze čtyř sester, bude mít teď šedesát let, ale byla spíš nečtenářka. Pocházím ze tří sourozenců, tři bratři, já jsem byl prostřední. Byla zaměstnaná ve vinařské firmě jako dělnice. Otec byl celý život zaměstnaný jako technik v jedné vinařské firmě. To bylo v Šakvicích. Ten čte – různé romány, a co já vím, tak čte hlavně v zimě, když je víc času; čte v podstatě pravidelně. Rodiče nám nikdy nečetli, ale myslím si, že na to spíš nebyl čas. Matně si vybavuju nějakou knihu pohádek, ale nevím, jestli mně to někdo čtl při usínání nebo když byla volná chvíle. Spíš to bylo o večerníčkách nebo nějaký ten film. Ale jinak nevím. Matka určitě neměla čas. Jednak bylo zaměstnání, jednak měla hospodářství, domácnost ležela na ní. A otec měl jinačí zájmy než v nás třech.

To, jestli jsem uměl už nějaká písmenka, když jsem šel do školy, to si nevybavuju. Víím, že jsem začal docela pozdě mluvit. Věnovali jsme se hodně sportu, lítali jsme po venku a na knížky nebyl čas. A když byl čas, třeba v zimě, tak to bylo spíš o nějakých hrách typu Člověče, nezlob se, ale že bysme četli, tak to jsme moc nečetli. Ani na televizi jsme se moc nedívali, bimbala půl osmá a šlo se, po večerníčku se chodilo spát. Ve škole nás naváděli, že musíme číst aj doma, tak si vzpomínám na *Honzíkovu cestu*, *Letadélko Káně* a podobně. To bylo v sedmdesátých a osmdesátých letech, to byla ještě jinačí doba, ale nevybavuju si, že by nějaký spolužák na tom byl jinak než já. Škole jsme moc času nevěnovali, spíš jsme lítali po hřišti, doma nás taky nikdo do učení nikdy nenutil. Vůbec si nepamatuju, že by nám učitelka říkala, že bychom měli nějaké knížky číst, protože kdyby nám to říkala, tak bychom je četli. Žádné knižní deníky ani nic takového tam nefungovalo. Doma jsme knihovnu měli, ale řekl bych, že hodně malou. Byly tam knihy hlavně otcovy, nějakí ti *Tři mušketýři*, ale pokud jde o dětské knihy, tak to se dalo napočítat na prstech jedné ruky. *Zážitek* první dospělé knihy mám. Bylo to po *Letadélku Káněti* hned další kniha – *Lovci mamutů* a *Kryštof Kolombo*. Ale nevybavuju si, že bych rozečetl nějakou další knížku. Ale časopisy jsem četl, myslím, že jsme doma měli *ABC*, dříve *Mateřídoušku*. Taky jsem rozečetl nějaké mayovky, ale určitě jsem je nedal celý. Ve škole jsme měli vést nějaké čtenářské deníky, nebo jak se tomu říkalo, ale určitě jsem to spíš opsal.

Pak jsem odešel na průmku do Brna na Leninku. Bydleli jsme na internátě a měli jsme partu, která spíš litala za holkama. Měli jsme třídní učitelku, která byla češtinářka, ta s náma chodila docela často do divadla a byla oblíbená, měli jsme ji rádi, byla hrozně hodná. Nějaké čtenářské deníky jsme měli, ale vím, že na průmyslovce jsem už nečetl vůbec. Měli jsme plnou hlavu učení, toho tam bylo docela dost, a bylo tak čtivo, co jsme tam ládovali do sebe, poněvadž to bylo potřeba. To byly učebnice. Beletrie žádná, ale nevybavuju si ani žádné jiné knížky, třeba encyklopedie. Dělali jsme jenom to, co po nás chtěli profesori, zbytek jsme strávili nějakým lítáním po Brně... a pubertou.

Z časopisů jsem si nějakou dobu půjčoval něco o autách, nějaký automagazín. V češtině jsem měl hrozně rád slohovky, to jsem psal docela rád, byl jsem docela rád za známku, to jsem dostal jedničku nebo dvojku, ale pravopis byl přesně obráceně, ale při součtu to bylo docela dobré. Já jsem taky psal povídky, takový humorný příběhy ze života, a pak taky básničky. Měl jsem svůj styl, ale nikoho jsem napodobovat nebo opisovat nechtěl. Já jsem si to s četbou vůbec nespojoval. Popisoval jsem svoje osobní příběhy a skládal jsem básničky podle holky, s kterou jsem zrovna chodil. Já jsem tam literaturu vůbec nespojoval. Vůbec to nedávám do souvislosti. Myslím, že to bylo úplně něco jiného, než jsem si mohl přečíst. Třeba se ještě někdy k tomu vrátím, k těm povídkám. Pár jsem si jich schoval.

Maturitu jsem udělal v roce 1991. Na vojně jsem nebyl. Po škole jsem nastoupil do práce, pracoval jsem tady v místní firmě, která vyráběla betonovou dlažbu. Pak jsem se dostal už ke svému oboru, dělal jsem elektromontéra (v Hustopečích), posledních sedm let prodávám zemědělskou techniku. Ženil jsem se ve třiatvaceti, mám tři děti, holku, kluka a holku – třináct, jedenáct a osm. Manželka sem tam něco přečte, ale já jsem od té doby asi nepřečtl nic. Kromě novin a místního zpravodaje nečtu nic. Dětem jsem asi sem tam něco četl, ale oni měli vždycky rádi, když jsem jim říkal povídky, které jsem si sám vymyslel. Když šly děti spát, tak jsem každý den, pomalu jinačí, vymyslel. Oni to brali docela se smíchem, takže jsem z toho měl dobrý pocit. Fungovalo na první dvě děti, na třetí už ne, to mělo asi jinačí zájmy. Taky nebyl čas, dodělával se barák...

Televizu přes léto nepotřebuju vůbec, spíš v zimě; když je čas, tak zprávy. A internet – to, co je na hlavní straně, a tím to končí. Podívám se na svou poštu a najdu si, co potřebuju, ale jinak že bych se pídil, to ne... Zprávy se dozvím, to, když si přes oběd beru nějaké noviny, občas poslouchám rádio, sem tam televizu. Děti jsou na tom líp než já, poněvadž vidím, že co mají číst, to čtou, půjčují si knížky a zodpovědně dělají čtenářský deník, což jsem nikdy nedělal.

Do knihovny jsem taky chodil, vzpomínám si, že jsem měl kartičku, ale pravidelně mně psali, že bych to měl vrátit.

Vím, že mi pomohla knížka... něco jak podnikat nebo něco takovýho, jak jednat s lidmi. Byly to čtyři díly a napsal to nějaký cizí spisovatel. To bylo docela zajímavý. Určitě si člověk minimálně uvědomil spoustu věcí, mně to dalo dost. Dál už jsem se k tomu nevracel. Ale pomohlo mi to. Já když jsem byl dítě, tak si vzpomínám, že jsem dokázal stát půl hodiny za cizíma dveřama před cizí třídou, abych vyřídil vzkaz, protože jsem se bál promluvit. A tím, že jsem přešel do Brna na internát a byli tam kamarádi absolutně stejných zájmů jako já, sport a holky, tak se člověk rozpovídal... a teď myslím, že nemám problémy. Tu zakřiklost jsem ze sebe asi dostal. Tam byl obrat o sto osmdesát stupňů. Do té doby jsem se neuměl ozvat, neuměl jsem promluvit, neuměl jsem nic. Kdybych zůstal doma sám a nikam nedojížděl, tak je to asi úplně jinak. Taky teď dělám folklór, zpívat neumím, ale zpívám rád. Jo, člověk nikdy neví, co kdy bude. V šestatřiceti letech jsem například navštívil Haškovu hospodu a skamarádil se s Ríšú Haškem, vnukem, člověka to potom začne zajímat daleko víc. Že až bude čas, tak si přečtu *Švejka*. Ale *Švejka* jsem nečetl, akorát jsem ho viděl zfilmovaného.

referentka na místním úřadě, 36 let, Středočeský kraj

nahráno: 24. 5. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1976 v Kladně, ale pocházím z Žiliny, kde bydlím odmala. Otec je elektrikář s maturitou, máma má gympl, léta dělala na Místní správě kin jako účetní. Po roce 1989 začala podnikat v oblasti půjčování videokazet. Firma zanikla, takže teď je prodavačka. Máma nečte vůbec; nevybavuju si, že bych ji kdy viděla s knížkou. Časopisy a noviny, to jo, ale knížky ne. Ale táta čte hodně – vědeckofantastickou literaturu a všechno, co mu přijde pod ruku. Dnes čte hodně na internetu; objednával si taky moc z Knižního klubu. V práci, když měl čas, třeba na noční, tak četl. Jeho otec byl řídící na základní škole v Bezděkově, takže kantor. Na mě toho moc nepřenesl, ale zato na sestru. Knihovnu jsme doma měli. Z dětství si pamatuju taková ta klasická lepoprela od Lady, jak sedí vodník na tý vrbě. Z pohádek to byl ten klasický repertoár: Němcová, Erben. Nejvíc mi četla babička, protože ta mě od dvou let vychovávala; máma chodila do práce. Četla mi víc než máma, ale už si to moc nevybavuju. Nějaké knížky si pamatuju až ze školky. Knižky mi naskakují až z prvního stupně.

Do školy jsem začala chodit v roce 1982 v Žilině. Pár písmenek jsem asi znala, ale číst jsem neuměla; to nás naši neučili. Chodila jsem i do obecní knihovny. První třída jsme byli samostatně, ale když jsem chodila do druhé, tak jsme byli spojeni se čtvrtáky. Ve třetí jsme byli spojení se druhou, a když jsem šla do čtvrté, tak jsme byli spojeni taky se druhou. Z té doby si pamatuju, že jsme s kamarádkou chodili v Žilině do knihovny a já jsem babičce musela půjčovat *100+1* a *Květy*. Když jsem chodila do první třídy, tak mi babička dala knížku *Manka z první lavice*. Víím, že se mi to líbilo. Bylo to o nějaké údernici, ale ne až tak politické. Ale jinak jsem čtení moc nedávala. Chodila jsem do dramatického a recitačního kroužku. Učili jsme se různé scénky a hráli jsme je na schůzích KSČ, ale brali jsme to tak, že někam jedeme a tam za to dostaneme chlebičky. A taky jsme dělali básničky – takový pásma legrační. Ale dramatařák byl dobrý. Chodili tam kluci i holky a na vesnici nic jiného nebylo. Jinak doma jsme měli hodně domácího zvířectva: králíky, slepice, prasata, krůty. Ale o to se starala babička.

Z prvního stupně musím zmínit hlavně *Letadélko Káně*, *Honzíkovu cestu*. *Honzíkova cesta* se mi hrozně líbila, hlavně jak chodil s dědečkem do slepičárny; to mi připadalo jako u nás na vesnici. Taky se mi líbily ty obrázky. A pak ještě *Neználek*.

Na druhý stupeň jsem chodila do Nových Žehrovic. Tehdy jsme měli povinnost mít čtenářský deník. Chodila jsem k nám do knihovny a vybírala jsem si knížky, které se mi líbily vzhledem. To bylo období, kdy jsem přečetla *Vinnetoua*. Hledala jsem knížky, ze kterých to opíšu, některé jsem i otevřela; nebylo to tak, že bych všechno našvindlovala. Vím, že jsme si čtenářské deníky půjčovali, nebo jsme je měli od starších spolužáků. Loni knihovnu převzala moje sestra a já jsem tam našla svou průkazku. A měla jsem tam těch návštěv tolik, ale přitom si to tolik nepamatuju. Pokud jde o takové ty choulostivé knížky, tak už nevím v kolika letech se mi do ruky dostala knížka *Pusinky*. Bylo to od kamarádky a já jsem ji v pokoji schovávala, aby máma nevěděla, že ji mám. Rodiče nám tehdy koupili knížku o poznávání těla, máma mi to dala s tím, abych si to prohlídla, ale nijak dál to neřešila.

V roce 1990 nastupuju na gymnázium do Nového Strašecí. Bylo to těsně po revoluci a všechno bylo takové zmatené. Vůbec se nevědělo, co se budeme učit a jestli vůbec budeme mít ruštinu. Tehdy jsme spíš řešili doma jednu rodinnou událost a ten prvák byl pro mě těžký i z hlediska osobního. Takže knížky a nějaké takové vlivy, to se nedá říct. Měli jsme starou paní profesorku Veselou a ta si jela ve svém. Tenkrát jsem objevila pár knížek od Arthura Haileiho, protože je četla jedna kamarádka, a ta mi je půjčovala. Líbilo se mi to hlavně tím prostředím... a taky že to bylo takový trochu složitější, jako že se u toho muselo už přemýšlet. Ze začátku jsem to četla i pro to jméno. Bylo to „in“ a holky to čtou, tak abych nebyla úplně hloupá, že nevím, o co jde. Povinná četba? To bylo těžké. Dost věcí jsem našvindlovala nebo kdo mi co poradil. Vím, že naše ruštinářka nás učila číst Solženicyna (*Jeden den Ivana Děnísoviče*). Ještě si vzpomínám, že v této době jsem četla hodně Lenku Lanczovou, moc knížek, úplně jsem to hltala. Názvy knížek si ale už nevybavím.

Maturovala jsem v roce 1994 a hned jsem šla do práce – k mojí mámě do videopůjčovny. Ale dodneška toho lituju. Sama jsem ale tehdy chtěla. Byla jsem tak hloupá, že jsem chtěla jít hned do práce a vydělávat si peníze. Práce s lidma mě bavila, ale pak až ve třiceti jsem přišla na to, že jsem měla jít na školu. Když mámina firma skončila, tak jsem šla do trafiky na poliklinice tady na Kladně, kde byl on-line terminál na Sazku, noviny a časopisy. Chodila tam spousta doktorů a sestřiček a každý tam měl svoje zamluvené noviny a časopisy; každý měl svoje desky. To mě bavilo. Pak jsem šla na mateřskou. Když jsem tam seděla, tak jsem si četla – třeba *Milenci a vrazi*. To bylo dobré. Vím, že jsem tam přečetla mnohem víc knížek, ale tituly si teď už přesně nevybavuju. Hodně jsem ale četla detektivky, ale české.

Moje rodina. Mám šestiletého syna. Snažím se mu číst každý večer; manžel taky. A on už je na to zvyklý. Jak jsme na té vesnici, tak jsme hodně venku, takže kolikrát přijdeme domů a jdeme hned spát. Od televize se snažím syna dost odtrhávat. Strašně dlouhou dobu měl *Krtečka*; bála jsem se, že z něj vůbec nevylezeme. Už byl docela velký a pořád měl *Krtečka*. To trvalo strašně dlouho. Pak miloval *Martínkovu čítanku*. A teď už je schopen vyslechnout třeba celou pohádku od Boženy Němcové. Byl na škole v přírodě a tam plakal, že mu máma večer čte a tam že mu nečte nikdo, takže paní ředitelka řekla: „Dneska ti budu číst já.“ S manželem milujou *Cesty formana Šejtročka, Manku a Cipíska* a tady ty knížky po mně. Manžel ale nečte vůbec, ale má doma spoustu atlasů hub, atlasů kamenů, protože sbírá šutry, pak má něco o řekách a taky publikace s fotkama, protože ho zajímají doly na Kladensku. Jak to má s internetem? Neřekla bych, že je na něm závislý, ale používá ho dennodenně.

Současná doba? Četla jsem Monyovou, ještě před tím, než ji její manžel zabil. Četla jsem *Kudlanku bezbožnou* a to se mi líbilo moc. Ale jinak moc času nemám. Něco mi doporučí ségra, pak mi to i přinese a vždycky řekne: „Já vím, tobě to tady bude ležet a já si to pak vezmu zpátky, protože to nemáš čas ani otevřít.“ O Vánocích jsem přečetla Obermannovou – *Tajnou knihu*. Teď mám doma dva měsíce položeného Viewegha – *Mafii v Praze*. Líbila se mi kniha od pana Černého *I blbci někdy pláčou*. To je tam od nás kolem Kyšic a Brašova. On třeba vzpomíná na to, jak se učil na Poldovce. Nesla jsem ji i tátovi do nemocnice, že by se mu to taky mohlo líbit.

Určitě čtu víc v zimě než v létě. Nejráději čtu v posteli a v obýváku na gauči. S knížkou nebo časopisem ale neusínám. Mám rituál, že přijdu, padnu a spím. Mám hodně různých aktivit – třeba kroužek mladých hasičů, chodím na kolo, s dítětem ven, na brusle, na plavání, za ségru do knihovny, když ona má kroužek. Dále třeba výstavy v obci, koncerty v kostele, takové to místní dění. Ještě jsem se dala k rybářům, protože můj muž založil občanské sdružení. Zemědělství ne, doma nemáme ani zahrádku. Jsem unavena hodně fyzicky, v deset usnu, protože v půl šesté vstávám. Na dovolenou si knížku s sebou vezu, třeba když jsme byli v Chorvatsku, ale jestli jsem ji přečetla? To asi ne. Svého nejoblíbenějšího autora nemám. Že bych se vracela k nějaké knížce? To taky ne.

Jiná média – pracovní den. Od sedmi do pěti jsem v práci. Takže na internetu si ráno přečtu novinky, třeba na *iDnes*. Na internet jdu ještě večer, dá se říct, že každý den. Televizi ale

nesleduju skoro vůbec. Vůbec to nestíhám. V práci máme naladěné rádio – místní kladenské (Relax). Jsou tam i pozvánky na různé kulturní akce na Kladensku, takže tam zmiňují i Žilinu.

administrativní asistentka, 36 let, Středočeský kraj

nahráno: 24. 5. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1975. Maminka je prodavačka, byla vedoucí prodejny Jednoty; táta celý svůj život pracoval na hutích. Oba dva rodiče jsou o něco starší, oba byli rozvedení, pak se vzali a mě měli v pozdějším věku. Knihovna doma byla, máma byla vášnivá čtenářka. Četla hlavně detektivky, ale takové ty české. Až teď zpětně mi dochází, že tehdy (za komunismu) bylo těžký vůbec ty knížky sehnat. Čekali jsme fronty. Mám o devět let starší sestru a v podstatě jsem vyrůstala s babičkou. Spíš si vybavuju, že mi hodně vyprávěla, jednak rodinné zkazky, jednak co před válkou, za války i po válce... a o svých sestřích a příbuzných. Z této doby si pamatuju takové ty rozevírací leporela. Myslím si, že mi hodně četla i sestra. Když mně bylo pět, tak jí bylo už čtrnáct. V té době jsem předstírala, že umím číst, naučila jsem se to nazpaměť, uměla jsem to o Koblížkovi, věděla jsem, kde je jaké slovo, ale číst jsem neuměla. Znala jsem možná jen nějaká písmena.

Do školy jsem nastoupila v roce 1981 do Kamenných Žehrovic. Pamatuju si jednu třídní schůzku, kdy nás tam zůstalo asi pět, pak přišli rodiče a on chudák spolužák musel před nimi číst a pak jsem začala číst já. To aby ukázali, kdo číst umí a kdo neumí. Učitelka chtěla demonstrovat, jaký je rozdíl mezi žáky. Z té doby si pamatuju *Honzikovu cestu*, pak ještě *Poplach v Kovářské uličce*, což byla tehdy asi povinná literatura. Čtenářské deníky jsme měli a myslím si, že jsem to, co po nás chtěli, i četla. Měla jsem dobrou kamarádku, takže jsem možná obšlehla i něco od ní, něco, co jsem nestihla. Ale v té době jsem četla dost.

Na druhém stupni jsem četla dál. Máma mi kupovala knížky; dostávala jsem je k narozeninám a k Vánocům. Pamatuju si na *Luisu a Lotku*, pak na nějakou severskou (*Anet má problémy*). Určitě jsem četla i takové ty dívčí románky. Měla jsem hrozně ráda *Robinsona Crusoea* (v Plevově převyprávění). K tomu jsem se vracela v nemoci; vracela jsem k němu asi tak do šestnácti. Zajímaly mě dálky a cestování, takže mě to bavilo. Taky jsem si hodně četla *Krásu nesmírnou*; té jsem se i bála, protože je to hodně hororové. – Ve třinácti čtrnácti jsem začala chodit do místní knihovny. Víím, že tenkrát se mi líbila knížka od Daphne du Maurier *Dům na pobřeží*, to mi bylo asi tak čtrnáct. Učitelka nás vedla spíš k recitaci, jako že jsme jezdili na různé akce.

V té době se mi líbily hodně detektivky, takové ty klasické české. Jaké? Určitě Kačírková a byly to takové ty víkendové, třeba z edice Magnet. A pak nějaké severské; vím, že tam byla nějaká mrtvola ve zdymadle. S kamarádkou jsme si půjčovaly, třeba když její rodiče měli detektivky a my je neměli nebo naopak. Detektivky jsem začala číst tak kolem dvanácti. V pozdějším věku jsem přečetla celou Agathu Christie a to jsem si ty knížky i dost kupovala. Drží mě to dodnes, že si kupuju takové ty anglické detektivky typu Grahamové. Z časopisů, které jsem v této době četla, si vzpomínám na *Filipa*. Kolem puberty, protože mamča dělala v jednom obchodě, kde byl i stánek, tak domů nosila harlekýnky. V jednom období, bylo to asi rok, jsme to úplně hltaly, pak jsme od toho ale upustily. Co to pro mě bylo? Takový oddych. Člověk u toho nemusel vůbec přemýšlet. Na základce jsem si četla hodně, chodila jsem mámě do knihovny. Stávalo se, že když jsem přišla ze školy, tak jsem si šla číst... a nádobí neumytý. Takže těsně před tím, než mamča měla přijít, tak jsem se na to vrhla. Jednou si pamatuju, že mamča přišla domů a viděla mě s nějakou knížkou od Plzáka. Říkala: „Nejsi na to ještě nějaká malá?“ Já jsem jenom pokrčila rameny. Mně už přišlo, že nějaký informace potřebuju, přitom v té době žádný nebyly. Naši si se mnou o těchto věcech nepovídali.

V roce 1990 jsem šla do gymnázia do Nového Strašecí. Měli jsme poměrně mladého pana profesora. Říkal nám, že povinná četba... to že není žádná povinná četba, ale dost zajímavý čtení. Moje spolužačka měla rodiče učitele (profesory), takže hodně četla. Přinesla mi třeba *Na východ od ráje*, nějakého Dickense. Věděla jsem, že když řekne, že nějaká knížka je dobrá, tak si ji mám přečíst i já. Tento profesor odešel, když jsme byli ve třetíku, pak nastoupil jiný, ale s ním jsem si moc nerozuměla. Přišel ze základní školy a nebyl moc flexibilní. Tamtem si s náma vyprávěl a povídal nám a tento přišel a popsal celou tabuli a my jsme si to měli opsat. Bylo mi už skoro osmnáct a strašně mě to nebavilo. Třeba *Párala* a *Hrabala (Obsluhoval jsem anglického krále)* jsem četla až později.

Po maturitě jsem odjela do Anglie hlídat děti jako au-pair. Byla jsem tam rok a kus... blízko Londýna. V té době jsem četla v angličtině... taky nějakou tu Daphne du Maurier (*Hospoda Jamaica*). Ale že bych četla nějak extrémně, to nemůžu říct. Ke konci jsem se snažila chodit do kina. České věci ne. Byla tam skupina Slovenek a já jsem se kamarádila spíš s Maďarkou a Francouzkou, abych tam nebyla jen v komunitě Čechoslováků. Po návratu jsem nastoupila na letiště; odbavovala jsem cestující. Z té doby si pamatuju, že jsem si kupovala hodně knížek. Četla jsem v té době hodně a hodně jsme se bavily o knížkách s kamarádkou. Z té doby si

vzpomínám na Viewegha; hodně jsem si kupovala Agathu i jiné romány. V knihkupectví, kam jsem chodila, mi paní říkala, že tahle knížka se dobře prodává a že jí se taky líbila. Na letišti jsme si půjčovaly hodně knížky s kamarádkami. Hodně se třeba půjčovala Bára Nesvadbová. Taky jsem v té době četla Haileyo – *Letiště* a *Hotel* a možná ještě něco. Koupila jsem si i nějakého Steinbecka, protože mi bylo líto, že jsem toho na gymplu nestihla víc. Náš profesor nám tehdy říkal: „Jak máte jen chvíli čas, čtete – na zastávce, vemte si knížku.“ S kamarády jsme v té době hodně cestovali, takže jsem četla i tyto knížky – třeba o různých místech v Čechách, o tajemných místech. Taky mi teď bylo líto, že profesor, který nás měl na češtinu, nás měl i na dějepis... a mě to absolutně neuchvátilo. Teď jsem to chtěla trochu dohnat. Takto jsem si četla nějaké knížky od Vaňkové.

Na Ruzyni jsem byla až do otěhotnění. Můj druh (nejsme manželé) moc nečte. Snažila jsem se ho v tom trochu předělat, ale vzdala jsem to. Mám čtyřleté dítě. Moc mu nečtu, ale knížky má, třeba klasická stará leporela. Jednu dobu jsme si prohlíželi obrázky a on nechtěl, abych mu četla ten text pod tím. Nevím proč. Takže jsme si vyprávěli, co je na tom obrázku; popisovali jsme. Do knihovny dnes chodím (dojíždím do Žiliny). Za knihy jsem jednu dobu hodně utrácela, ale teď je nekupuju. V poslední době jsem si koupila *Milénium* od Larssona. Teď jsem si koupila, jak o sobě vypráví Jaroslav Dušek – na doporučení kamarádky. Momentálně nečtu vůbec, ale hrozně mě to mrzí. Jsem takový ten čtenář, co se musí ponořit do příběhu. A když nemůžu, protože kolem mě je pořád dítě, tak to mi vadí. A večer zase u čtení usnu hrozně brzo, takže mě to nebaví, když na to nemám delší čas. Plánuju třeba hodinu si číst, ale nezvládnou to. Dřív jsem četla všude. Mám hodně ráda Agathu Christie, nejvíc asi *Vraždu na faře*. Líbí se mi hlavně popis Anglie, hlavně to prostředí. Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? Myslím, že zatím jsem žádnou takovou příšernou situaci neměla. Některé knížky jsem si přečetla dvakrát třikrát, ale už si to nevybavuju.

Mediální den. Když jsem byla na mateřské, tak místo čtení fungoval spíš internet. Hodně jsem tam hledala i různé kulturní akce nebo nějaká zajímavá místa v České republice, protože ráda cestuju. Když jsem byla rok na mateřské, tak jsem si založila Facebook, taky abych byla v kontaktu s bývalými kolegy z letiště. Na časopisy nemám čas. Můj přítel mi je nosí z letiště, ale nějak se to tam štosuje. Noviny nečtu vůbec. Teď, jak zase chodím do práce, tak jak celý den pracuju s počítačem, tak už ani nemám čas si ho večer otevřít. Rozhlas? V práci ho kolegyně chce mít, ale mě to trochu ruší, ale poslouchám doma při mytí nádobí. Poslouchám Relax, což je místní rádio. Hudba tam je hrozná, ale poslouchám hlavně zprávy – regionální:

kde se co děje, co kde bude. Televizi jsem sledovala hlavně na mateřské; v osm jsem si ji zapla a sledovala jsem. Jednu dobu jsme se s přítelem dívali na filmy; měl je nahrané v počítači od kamarádů.

učitel češtiny na střední škole, 36 let, Ústecký kraj

nahráno: 11. 10. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1976 v Kadani. Pocházím z proletářské rodiny: tatínek – automechanik, mamka – soustružnice; ale s bohatou knihovnou. Rodiče četli. Na svůj úplně dětský věk si moc nepamatuju, takže ani moc nevím, jestli nám četli. Akorát si vzpomínám, že tat'ka, protože ráno brzo vstával (a proto chodil i dost brzo spát), tak si vždycky před spaním četl. Mamka četla tehdy určitě míň, protože měla hodně práce kolem rodiny. Momentálně ale mamka je vášnivá čtenářka, chodí do knihovny; čte ale úplně jinou literaturu než já.

Do školy jsem šel v roce 1982, pořád v Kadani. Nějaká písmenka jsem tehdy uměl, ale číst ještě ne. Ale vždycky jsem patřil k těm nejrychlejším čtenářům. Taky jsme četli na čas; vždycky ty výsledky visely na nástěnce. Tady si pamatuju čtenářský deník – ten je ze třetí třídy. Taky si pamatuju, že jsme ve třídě společně četli *Malého Bobše*. Když jsme si čtenářské deníky zaváděli, tak tuhle knížku jsme tam měli jako první všichni. Mám tam i takové dost neumělé obrázky. Další knížka je třeba *Barevný koníček*; je to o klukovi, který maloval barevný koníčky. Čtenářský deník jsem si vedl poctivě. V tom svém úplně prvním jsem měl asi jen deset knížek. Mám ho pořád doma a ukazuju ho dodnes svým studentům. Moje teta dělala v knihovně a zásobovala nás knihami... i novými knížkami, ty se tehdy velice těžko sháněly. Z této doby si pamatuju na Steklačovy *Boříkovy lapálie*, to jsem četl snad všechno. Mýe jsem nečetl, ani Foglara, ten tenkrát ještě ani nebyl v knihovnách, ale nějak se ke mně přece jenom dostal – vzpomínám si, že jsem četl *Chatu v Jezerní kotlině* nebo *Hoši od Bobří řeky*. Mayovku jsme měli doma jen jednu a vím, že mi vadila ta jména. Kolem mě šla i sci-fi, to nečtu dodneška. Ani verneovky. Ale miloval jsem sportovní literaturu. Ve *Stadionu* vycházela taková edice, brožované knížečky. To jsem hltal. My jsme jezdili na školu v přírodě dvakrát, protože jsme z tý Kadaně... a vzpomínám si, že z každé té školy jsem tat'kovi přivezl nějakou knížku. A jak se dala objednat nějaká lepší knížka, tak jsem ji musel mít. Třeba si vzpomínám, že jsem si půjčil Viana (*Naplivu na vaše hroby*) a on mi vynadal, co to čtu. Taky si vzpomínám, že neměl vůbec rád Čapka. Rodiče mi ale nic nezakazovali nebo neurčovali.

Do knihovny jsem chodil s mamkou, ona nahoru do dospělého a já dolů do dětského. A vzpomínám si, že od určitého okamžiku jsem začal chodit s ní do toho dospělého. To bylo tak

v sedmé osmé třídě. Vybíral jsem si hodně sportovní literaturu. Takové knížky o dějinách sportu v českých zemích – první lyžaři, první fotbal. Po tom jsem šel. Taky jsem si tady objevil Otu Pavla – třeba *Pohádku o Raškovi*.

Na gymnázium jsem nastoupil v září 1990. Změnu režimu jsem zažil ještě na základce v sedmé třídě, ale asi jsem vůbec nevěděl, o co jde. Přišli jsme a hned jsme dostali seznam četby. A já až teprve teď zjišťuju, že učím jiné autory, než jsme tenkrát dostali my. O spoustě autorů nám neříkali. Hrozně mě inspirovala profesorka češtiny, kterou jsme měli celé čtyři roky, ale ve čtvrtém ročníku jsme měli volitelné literární semináře, a to mě hrozně začalo bavit. Třeba jsme pracovali s literárními časopisy... sledovali jsme, co se děje v literatuře, jak se o ní píše v novinách. Tehdy jsem si začal kupovat *Nové knihy* a *Literární noviny*. I kvůli tomu jsem se pak rozhodl pro češtinu na vysoké. Šel jsem pak studovat do Budějovic.

Jestli mi to na vysoké knížky nezczizilo? Právě že jo. V prváku jsme začali s literaturou 19. století a dostali jsme docenta Turečka – úžasné přednášky i semináře. Na každé setkání jsme měli jednu knížku... a já jsem vůbec netušil, že se knížka dá rozebírat takovým způsobem. Třeba jednu báseň z *Ohlasů* jsme rozebírali dvě hodiny a šli jsme po slovech. Bylo nás tam asi dvacet, já jsem byl jediný kluk. Na začátku bylo takové kolečko a každý musel ke knížce něco říct. A když byl člověk na konci, tak měl pocit, že všechny názory už řečené byly. A já jsem se vždycky trochu bál, co řeknu. Z docenta Turečka jsem měl trochu strach; jinak ale byl velmi příjemný a sympatický. Ty hodiny mě ale hrozně bavily. Ukázal nám, jak se dá pracovat s textem, ale někdy mi to přišlo takové umělé, násilné. Já třeba teď, když s dětmi rozebírám text, tak z toho nechci dělat vědu. Na fakultě jsem měl ještě francouzštinu, takže jsem musel číst ještě francouzské autory. Víím, že jsem vždycky četl do tří do rána s baterkou. Ve druháku začalo dvacáté století, dvouročníková zkouška. Víím, že jsme museli mít stopoložkový seznam; těch knížek bylo hodně. Mám pocit, že jsem neměl čas na knížky, které bych si rád přečetl, což tvrdím, že nemám dodnes. Je třeba spousta současné literatury, na kterou nemám vůbec čas.

Promoval jsem v roce 1999. Pak jsem byl rok ve Francii jako au-pair... pak jsem se vrátil a nastoupil jsem na základní školu v Kadani jako učitel; tam, kam jsem sám chodil. V roce 2003 jsem přešel na žateckou obchodku, kde jsem dodneška. Přiznám se, že na základní škole mě hrozně s dětmi nebavilo číst texty, čtení na pokračování. Já jsem si s nimi chtěl o textu povídat. Navíc literární historie, která mě baví nejvíce, se na základní škole moc učit

nemohla. Dnes studenti čtou špatně, poznám to, když je vyvolám, někteří si dokonce ještě ukazují prstem po řádku. Na střední škole jsem už maturoval se čtyřmi třídami, s dvěma postaru a dvěma ponovu. O literatuře se snažím mluvit nenásilně, ne nějak moc vědecky. A snažím se jim kromě klasiky představovat i současnou literaturu. Hrozně rád recituju, takže dětem hodně recituju. Mám své vybrané knihy a přiznám se, že vybírám i podle tloušťky, protože je to první, co děti zajímá. Nejmladší knížka v našem kánonu je *Žert* od Kundery. Vybíráme ho s kolegyněmi.

Některé knihy, které jsem četl dříve, teď čtu znova a určitě v nich nacházím nové věci. Vždycky dětem říkám ten citát, že mladí to čtou, dospělí tomu rozumějí a staří tomu tleskají. A kolikrát i děti v tom najdou něco, čeho si nevšimnu, což jsem rád. Pokud jde o současnou literaturu, tak se snažím vědět, co se děje. Odebírám brněnský *Host*, pak *Divadelní noviny*, protože mám rád divadlo. Sleduju to, ale nemám čas to číst... a už vůbec ne to představovat dětem. Třeba děláme nositele Nobelových cen, ale pro děti je dnes čtení strašně abstraktní věc. Myslím, že sám jsem na knihách závislý; rozhodně si je musím aspoň kupovat. Dost peněz nechávám v knihkupectví, ale knihy se mi doma hromadí. U svých kolegyně vidím, že zůstávají u klasiků a že na současnou literaturu zapomínají. Ze současné literatury se mi líbí Balabán, hlavně jeho povídky... takové syrové. Ze starších je to pak Jan Skácel. Ale tvrdím, že všechno je v Shakespearovi. Četl jsem i nějakého Viewegha, ale dneska ty politické thrillery, to ne. Říkám si, že život je příliš krátký, abych to četl. Ale tohle říkám o hodně knížkách. Taky pořád zjišťuju, že je spousta knih, které nikdy nemůžu přečíst, což je dost stresující. Snažím se to říct i dětem, ale pro ně je literatura na okraji zájmu. Oni ale nečtou vůbec – ani noviny nebo časopisy.

Moje nej. Můj osudový autor je asi Ota Pavel. Začalo to sportovními povídkami, to jsem ale nevěděl, že psal i něco jiného. Knih, které mi pomohly v těžké životní situaci, bude asi víc – třeba i *Babička* od Boženy Němcové. V pracovním mám spoustu knížek od různých autorů... a tak nim někdy šáhnu. Na čtení se musím hodně soustředit; nesmí nic hrát, musí být naprostý klid, takže přes den šáhnu spíš po novinách, i když je tam spousta negativních zpráv. Relaxuju u četby novin. Z těch dalších autorů to byl Remarque; kamarádka na základce ho četla pod lavicí a přivedla mě k němu, hlavně *Tři kamarádi*, ty jsem četl už několikrát. Čtenářský deník jsem si dělat přestal, ale začal jsem dělat to, co jsem viděl ve Francii – že si vpisuju do knih, obyčejnou tužkou. Období, kdy jsem nečetl, bylo na základní škole, pátá šestá třída. To byla doba, kdy jsem hodně sportoval – hokej, fotbal. Snažím se taky číst knihy, které se objeví

v seznamech mých studentů a já je neznám. Mé rituály? Nejradyji čtu v posteli vleže na zádech, ale ne v ložnici. A když se stmívá, tak mám rád lampičku, ale aby neozařovala celý pokoj. Teď mám takovou přenosnou lampičku, takže si ji dám na břicho a ona vytváří ty podmínky. Manželka čtenářka je; musím ale říct, že čte to, co jí doporučí já. Svou četbu přizpůsobuju místům, kde jsem. Miluju Šumavu a každé léto jezdíme na Šumavu za Sušici. Tady čtu Klostermanna. Každý rok si tam koupím nějakého nového... anebo se dá taky sehnat v antikvariátech. Anebo vozím takové ty knihy jako Thoreau – *Život v lesích*. Více knížek naráz mít rozečtené...n ale ve více žánrech, to ano. Ale abych měl rozečtené tři knihy beletrie, to ne.

Můj mediální den. Knihy jsou určitě víc o víkendu. Jinak před spaním; jde o rituál, který měl i můj taťka. Akorát mám problém, že při tom usínám, takže ráno nevím, co čtu. Teď asi moje čtení není moc zážitkové, protože je s tužkou a poznámkovým sešitem. To možná prohlubuje nějaký poznatek, ale že by se člověk nechal nést, to ho zase zabrzdí. Televize – to je u mě asi dvě hodiny: zprávy v sedm na České televizi... a pak se dívám i v deset na *Události*, protože letos učím i občanskou nauku. A pořád mám hrozně rád sport, takže u Ligy mistrů strávím hodně času. Výběr programů směřuju hodně pragmaticky do školy, co se mi může hodit. Pokud jde o rozhlas, tak mám naladěnu Vltavu. Mám rád operu a tam je každou sobotu operní přenos... nebo četba na pokračování a ranní Mozaika. Internet hlavně kvůli škole, protože dneska je tam toho dost; a taky korespondence (e-maily). Protože jsem maniak na divadlo, tak můj oblíbený server je *i-divadlo*. A taky si dost přes internet objednávat lístky. Z novin mám oblíbené *Lidovky* a *iDnes*; hlavně kvůli zprávám. Mám taky nastavený Kosmas, kde sleduju novinky.

V učení mám snahu dětem knížky aspoň ukázat. Mám hrozně rád obrození, a tak si připadám jak ten pantáta z *F. L. Věka*; jak chodil a měl ty kapsy, v nichž nosil knihy. Když třeba učím Otu Pavla, tak si říkám, že jim ho musím představit. Tak si říkám, že pojedeme na Křivoklátsko, na Berounku, vždyť je to kousek; ale oni o to skutečně nemají zájem. Jak to s nimi skončí? Chci věřit, že se změní. Navíc je tady problém, že dneska školy nemají výběr. Studují děti, které by před deseti lety studovat nemohly. Věřím, že někteří z nich si cestu ke čtení najdou; ať budou číst cokoliv. Zatím se setkávám s názory: „k čemu?“ a „...mě to nebaví“. Zaráží mě, že oni dneska nemají doma knihovny; ani jejich rodiče.

sociální pracovnice (na mateřské dovolené), 35 let, Kraj Vysočina

nahráno: 9. 2. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1976. Celý život žiju v Náměšti. Otec je doktor (psychiatr), maminka byla též doktorka (dětská), ale když mi bylo čtyři a půl roku, tak jsme se v Bulharsku vybourali a maminka při té nehodě zemřela. Otec se za rok nato oženil znovu. S jeho novou manželkou jsme vycházely dobře, dokonce jsme jí říkaly se sestrou „mami“, ta zemřela bohužel taky – na mrtvici, když mi bylo dvacet let. Byla právnička. Otec nečte. Pokud čte, tak jenom odbornou literaturu a noviny. On tomu říká „mitvám noviny“. Má hromadu novin a časopisů a ty „mitvá“. V životě jsem ho neviděla s knížkou, s románem. Vůbec si nevzpomínám, že by mi otec četl. Na vlastní maminku si vůbec nevzpomínám, jenom z fotek. Kdo mi četl, tak byl děda, ale to už jsem byla ve škole; učil se se mnou číst – kousek jsem četla já a on to dočetl. Měla jsem problémy s řečí, chodili jsme k logopedovi, takže jsme hodně četli speciální knížky. Jako na úplně první svou knížku si pamatuju na *Malého prince*; ještě z doby, kdy jsem neuměla číst. Četl mi ho děda a mně se hrozně líbilo, že je to o vesmíru, ty planety tam... a děda mi o tom i hodně vykládal. Že je vesmír nekonečný, to mi přišlo úplně neskutečné. *Malého prince* jsem tehdy brala jako příběh, jako pohádku. Taky se mi tam líbily ty obrázky. Když jsem byla na gymnáziu, tak jsem si ho přečetla znovu, a zase jsem to viděla jinak. Dnes ho občas čtu dceři a ona ho bere jako pohádku; nevidí tam žádný hlubší smysl.

Když jsem šla do školy, tak jsem – myslím – ještě neuměla číst. V té době byla pro mě vzor sestra (o čtyři roky starší). Vždycky hodně četla, dokonce i když si umývala ruce, tak měla pod baterii strčenou knížku. To ona mi doporučovala. Ona něco četla a já jsem se zajímala: „Co čteš? Je to dobrý?“ A ona: „Jo, to je výborný, zkus si to přečíst.“ Mě to buď chytlo, nebo nechtlo. Paní učitelku na základní škole jsem neměla moc ráda. Byla už dost stará a byla taková přísná; někdy mi přišla i nespravedlivá. Maminka, ta druhá, hodně kupovala knížky. Takže jsem měla docela přísun. Sestra začala dělat v knihovně, takže tam byl taky přísun... a navíc manžela mám z knihkupecký rodiny. Přísun knížek byl furt z rodiny, ne z venku. – Matně si pamatuju na čtenářské deníky, vidím při tom knížku od Drdy a vím, že mě to nějak ale nebralo. Čtenářský deník byl pro mě protivný. Protivný bylo hlavně to, že jsem musela číst zrovna v určitou dobu něco, na co jsem neměla náladu.

Z dětské četby na dospěláckou jsem přešla nějak postupně. A opět v tom sehrála hlavní roli sestra. A vím, že mi jednou, to bylo tak v šesté sedmé třídě, paní učitelka zabavila *Kámásútru*, kterou jsem měla půjčenou opět od sestry, která ji vystrachala někde v knihovně, kde ji schovali rodiče. Prostě frajerka si ju donesla do školy. Myslím, že jsem takovou tu dospělejší literaturu začala číst dřív než moji spolužáci. A zase hlavně díky sestře. Moc se mi v té době líbil Irving – *Svět podle Garpa*. Vzpomínám si, že jednou jsem měla období hororů – a to jsem jela v Kingovi. To byl tak přelom základní školy a gymplu. A ještě jsem četla Petera Jamese, také horory, dokonce se mi o tom pak i zdálo. V té době jsem se podle toho i oblékala – chodila jsem v černém, i černé nehty. To bylo v době puberty.

Na gympl jsem šla v roce 1991. Dojížděla jsem do Třebíče. Měli jsme výborného češtináře, který po nás nechtěl ani moc datumy. Na to já naprosto nemám paměť. Chtěl po nás spíš, abysme četli, abysme věděli, o čem ta kniha byla. V té době jsem četla hodně. Ani mi nevadilo, že musím číst zrovna autora, který se v té době bral. Češtinář pak s námi ty knížky rozebíral i do hloubky. Jenže pak jsem začala mít problémy (kolem druháku) – přestala jsem i chodit do školy, flákala jsem se po hospodách, nakonec jsem gymplu nechala. Na gymplu jsem byla nešťastná, chtěla jsem jít na zdravku, jenže doktorská rodina... takže na gympl. Ale nebyla v tom žádná parta, toulala jsem se sama. Hlavně proto, že jsem do té školy nechtěla. Nakonec mě otec překecal, ale vymínila jsem si, že už ne do Třebíče. Šla jsem do Medřiče a tam jsem to doklepala až k maturitě. Češtinářka byla naše třídní a byla hodná; snažila se pomoci, protože před maturitou mi zemřela druhá máma.

Po maturitě (1997) jsem šla rovnou dělat, protože na vysokou, kam jsem se hlásila, jsem se nedostala. Chtěla jsem hlavně vypadnout z domu. To samé udělala sestra. I ona musela na gympl, na který nechtěla; chtěla jít na knihárnu. V té době jsem už chodila se svým nynějším manželem a otec tomu nepřál. Šla jsem dělat sanitářku do domova důchodců v Třebíči. Při zaměstnání jsem začala studovat dálkově vyšší odbornou školu. Jedna sociální pracovnice odcházela, takže mi nabídli její místo. V té době to bylo se čtením horší, protože jsem na to neměla čas. Četla jsem i důchodcům, devadesát procent Javořická. A četla jsem hlavně ženám. Chlapi, když ještě můžou číst, tak čtou noviny. I já jsem jim je četla. Když jsme měli čas, tak jsme měli jít mezi lidi – buď si s nima povídat, nebo jim číst. Takže jsem přišla do pokoje, zeptala jsem se: „Chcete něco přečíst?“ Mně ale ta Javořická tak úplně nešla. V té době mě ovlivnila nynější otcova žena (zdravotní sestra); byla v té době moje nadřízená. Četla hodně Woodovou, přivedla mě k Danu Brownovi. Hodně jsem si od ní půjčovala knížky, je to

takové spíš lehčí a jakože něco hledají, hodně historický (třeba z Egypta). Byla to taková dost jednoduchá četba, takže jsem ji četla i ve vlaku.

Posledních osm let jsem na mateřské. Z hlediska čtení je to ale špatný. Je to dost nárazový. Od Vánoc jsem přečetla dvě knížky a dvě mám rozečtené. Vrátila jsem k Irvingovi (*Modlitba pro Owena Meanyho*); kdysi jsem to četla na gymplu. A taky čtu hodně časopisy. Jinak našim dětem čteme. Snažíme se, neříkám, že se nám to daří pořád, číst dvacet minut, jak byla taková ta akce [Celé Česko čte dětem]. Když jsem to viděla v televizi, tak jsem se chytla za nos. Říkala jsem si: kruci, dvacet minut, to není tak moc, to bysme mohli. Hlavně pohádky. Dcera (sedm a půl) chodí první rok do školy, takže se učíme číst. Když přijde ze školy, tak spolu čteme, a večer čteme tak, že kousek přečte ona a zbytek dočítám já. Většinou večer čte manžel, protože já uspávám mladšího syna (rok a půl). Manžel ale knížky nečte vůbec. Četl, když jsme spolu začali chodit. To měl i přísun přes svou matku-knihkupkyni. Co si pamatuju, tak poslední knížku četl o Armstrongovi, o tom cyklistovi.

Můj mediální den? Televize jede jako kulisa víceméně furt. Ale ne že bysme nechali běžet úplně každou kravinu, to zas ne, hodně ČT 2, hodně zprávy (ČT 24). Internet zapínáme až večer, když přijde manžel. Já si ale k internetu můžu sednout, až děcka spí. A to tam sedím třeba až do dvou do rána. Manžel je na internetu tak do půl jedenácté, to já jsem u televize, a teprve pak jdu na internet. Hodně tam vyhledávám věci kolem bydlení, před Vánoce dárek – ty kupuju hlavně přes internet. Ale čtení tam nevyhledávám, špatně se mi to čte.

Noviny čtu průběžně celý den. Ale náš hlavní čtenářský klub je na záchodě, protože s děckama to ani jinak nejde. Kdybyste se mě zeptal, co je moje nejoblíbenější místo v bytě, tak je to záchod. Máme tam stojan na noviny a vždycky je tam štosek časopisů. Sedím tam i dvacet minut; za tu dobu přečtu až dva články z časopisu. Já hodně jedu *Reflex*, *Bydlení*, *Marianne bydlení*, *Žena a život*, kupuju i *Bazaar*. Manžel jede časopisy o cyklistice, třeba *Velo*, přečte celý *Reflex*, i politiku, to já čtu jen občas. Rozhlas vůbec, ani v autě. U nás to nikdy nejelo, u rodičů ale jede furt. Otec přijde dom a tam to řve na celej barák. Za to, že teď nečtu, se i stydím, ale často na to nemám ani energii. Ty časopisy jsou takový rychlý. Průběžně čtu celý den, ale že bych si četla knížku, na to mám čas až večer, a to jsem většinou tak unavená, že už nemůžu. Jednu větu třeba musím číst třikrát, myšlenky už jsou někde jinde. Teď teda knížky dávám strašně špatně. – Vracím se k Irvingovi, hlavně k *Modlitbě*... a ke *Garpovi*, proto jsem si je i pořídila. Z *Garpa* si čtu jenom místa, celého znovu ne. Mám rozečtenou *Modlitbu*... Byl to on, kdo mě asi nejvíc ovlivnil. Líbí se mi, jak vrství děj, jak

popisuje postavy, jak se to prolíná... a že je to vlastně obyčejnej život. On to napíše tak, že to člověk úplně hltá. Úplně jsem se do toho vžila tak, jako bych ten příběh žila. Jednu dobu se mi hodně líbil Simmel – četla jsem od něho asi tři knížky. Knížky většinou kupujeme jednou za rok na Vánoce. Kupujeme to společně s manželem.

umělecký kovář, 34 let, Olomoucký kraj

nahráno: 14. 8. 2014 (E. Klíčová)

Narodil jsem se v Olomouci v roce 1980 a jsem uměleckej kovář, mám střední školu s maturitou tady v Olomouci. Když jsem byl malej, tak jsem do knihovny moc chodit nemusel, protože moje maminka měla spoustu knížek, aj táta. Maminka četla hodně, táta měl rád hlavně historickou literaturu, máti zase četla detektivky, táta Loukotkovou vyloženě a takovýhle. Měli jsme toho dost, co bylo tenkrát k sehnání. A máma měla spoustu knížek, protože měla tatínka ve škole a babička ve škole uklízela, takže ona sbírala všechny starý knížky. U nás byl výběr velkéj.

Předčítali mi doma hlavně pohádky, cokoliv nám četli. Klasický pohádky nám četli, to se střídali, ale většinou usnuli dřív než my. Později nám předčítali i ty pro nás zábavnější knížky: vinnetouovky, mayovky nám četli taky, já to měl rád. My jsme oba dva se sestrou Petrou byli takoví, že jsme jezdili na dovolený pod stany, tak nás tím rodiče, myslím, motivovali, a že k tomu taky měli dost blízko. – Ale *Broučky* třeba ne, nevím, jak to bylo, ale jak je to tam takový křesťanský, k tomu naši moc netíhli, a *Malýho prince* taky nikdy ne. Ten *Malý princ*... když někde poslouchám nebo se bavím, je to taková knížka, od které se hodně odpichuje... to bych v předškolním věku nedal, ani když jsem byl starší, pak mě to zas nebavilo. Z časopisů jsme měli *Mateřídoušku*, *Ohníček*, měl jsem hrozně rád toho Bobíka... *Čtyřlístky*. To jsme měli sesbíraný, máma to nechala svazovat do velké knížky, to máme dodneška. A hlavně ty *Ohníčky* máme svázaný. Jako kluk jsem si nechal svázat *Ábécéčka*, když byly. To jsem byl ale větší.

Když jsem šel do školy, tak jsem četl. Maminka nám jako pomalinku louskala, máma je právnička, takže ta měla strach, jestli nejsme zakrněný. Ona to nějak nehrotila, prostě Petra, jako moje ségra, měla taky velkéj zájem a navíc byla o dva roky starší, takže máma to vlekla obojí zároveň, ať to nemusí dělat potom každý děcko zvlášť. Já si vzpomínám, já jsem to měl spojený tenkrát s obrázkama, máma mi souvisle četla. Tenkrát bylo dost času, víc než dneska. To bylo v pohodě, vždycky naši u nás sedli, usnuli u nás a my jsme potom se ségrou blbli. – Nevím, jestli to byla úplně první knížka, ale pamatuju si *Petr závodník*. Nikdo to nezná, já už si nepamatuju ani toho chlapíka, co to napsal, bylo to o malým klukovi, kterej si vždycky navlíkl na sebe vous, dal si klobouk a jezdil na závody s velkýma chlapama. To byla taková první druhá třída, hodně brzo, bylo to fakt hodně napínavý a tenký, tak jsem to louskal. Měli

jsme to doma, jak říkám, my jsme měli knihovnu fakt velkou, s tím problém nebyl. Máma mně to vždycky skládala, co si myslela, že by mě mohlo bavit, tak mně to skládala na hromádku a já jsem to četl. Abych pravdu řekl, tak já si nepamatuju názvy, autory, ale většinou si pamatuju takovej ten pocit, co ti z té knížky potom zůstává.

Zvláštní je, že třeba Foglara moc ne, to jsem přečetl tak dvě nebo tři, ale nebyl jsem toho úplně totálním fandou. Ale potom asi tím, že i táta byl nějakým způsobem můj vzor, tak po té páté třídě jsme četli jako fakt hodně. Třeba ségra měla svoje knížky, tak jsem četl aj ty dívčí románky a takový. – *Děti z Bullerbynu* jsme četli ve škole. Já jsem měl čtenářskej deník, nějakým způsobem jsem si to tenkrát psal, vím, že jsem ještě ten první druhej ročník to měl. Já jsem tehdy byl komunistický dítě a měl jsem dobrou dikci, tak jsem ještě přednášel, učil jsem se básničky ještě. Vím, že jsme měli jet na nějakou soutěž do Ruska: „co je naše krásné / vaše krásné / co máme my / máte vy“. Ještě vím, že jak se zpívá v souboru, to jsem taky tam býval. Já si myslím, že jsem byl taky jako maštěnej trošičku těma knížkama, který v té škole byly: *Malý Bobeš*, ty chudý děti a tak. A samozřejmě ještě jsem četl kocoura Mikeše, to jsem měl rád. Hrozně moc, hrozně moc jsem měl rád v té době pohádky a mám dodneška, klasický, všechny. Toho jsme měli doma hodně přepsanýho, hodně spisů, hodně pohádek, ať už od kohokoliv. V různých podobách jsme to četli pořád dokola, já ještě dodneška. Jsem na tomhle ulítlej. Tam je všechno, v těch pohádkách, co má být v knížce: jasně danej hodnej a jasně danej zlej, že to člověk nemusí nějak moc rozlišovat, ve finále to dobro zvítězí. Ještě jsem četl takový dobrodružný knížky: *Tajuplný ostrov*, to jsem měl takový parády, já jsem vždycky měl takový krátký období, že jsem přečetl tři čtyři knihy a potom konec.

Na druhém stupni ségra měla určitě *Metráčka*, to nevím, jestli jsem četl, nebo si to pamatuju z televize, potom měla nějakou dívku... většinou to bývalo od toho Rudolfa, nevím proč, ale to bylo strašně oblíbený u ségry, ale mě to zas tak v tom věku neoslovalo. To jsem četl kvůli tomu, že to měla ségra položený někde, a že byla starší, tak jsem chtěl vědět, co to je. No a jinak já jsem se potom pouštěl do těch těžších věcí. V osmé třídě mě strašně učitelka chválila, že jsem si dal *Není římského lidu* od Loukotkové – to bylo zase tím, že jsem vzhlížel k tátovi. Doporučenou četbu jsem přečetl všechno, ale to jsem fakt přelouskal, že jsem musel. Já když mě knížka nebaví, tak ji radši odložím. V doporučené jsme měli určitě Božku Němcovou – *Babičku*. Pak jsme tam měli... my měli dobrou učitelku z češtiny, ta by mně teď dala... na prvním stupni byla paní učitelka Bousková a na druhým stupni jsme měli Kopeckou, ta mě právě chválila, že jsem měl tu literaturu dobrou, aji slohovky se všim všudy a myslím, že jsem byl jeden z mála dětí, který četly. – Vždycky když jsme měli před celou třídou nějakým

způsobem prezentovat knížku, tak moji kámoši měli rodokapsy a já tím, že nás máma tlačila do čtení, tak jsem četl poměrně hodně a bylo mi poměrně dost jedno co, ale teďka už si to hlava nepamatuje, už je mi čtyřiatřicet.

Z časopisů jsme četli *Ábíčko*, ale zas tak moc mě to nebralo. Měl jsem raděj spíš ty mayovky, ty jsem četl taky hrozně dlouho, cokoliv vyšlo. Měl jsem to i na deskách a podobně. Potom jsem měl strašně rád, to byla taková... to mně prabába dávala, to byly starší knížky, ale nevzpomenu si, co to bylo, já bych řekl něco v podobě Havlíčka, takovej ten strarej jazyk to mělo, nevím, co to mohlo bejt. To prabába měla ještě doma. Víím, že Kafku jsem skousl, ale to jsem tenkrát nepochopil, to jsem byl na základce, babička, ona to do mě hustila... prabába, máma, ony mi to chystaly a já jsem to zkoušel. Něco jsem dal, něco jsem nedal, něco jsem pochopil, něco bylo takový zvláštní, že jsem to prostě přečetl a spíš mě to rozhodilo. Když jsem potom pozdějc na střední četl Kafku *Proces*, tak už jsem to jakž takž dával, ale furt myslím, že to nebylo ono. K mnohým knížkám potřebuješ zkušenost, musíš s něčím porovnávat. Co se týkalo té historické literatury, co jsme měli, to bylo *Po nás potopa* od Tomana. To jsem chápal hned už na základce. Tam to bylo daný, nějaký jména a podobně, to mě nezajímalo, já jsem hltal, jak toho tam oddělali a tenhle se chová k tomuhle takhle, tam byly vztahový věci a už jsem rozuměl tomu, proč to tam dělali: kvůli nějaké moci, postavení, penězům. To už jsem nějak měl nastavený a zbytek, co bylo v těch knížkách, co mě mělo oslovit, jsem tenkrát nepotřeboval a nevím, jestli bych to tam dneska hledal. Tomana a Loukotkovou jsem měl hrozně rád. – Četl jsem každěj den večer. O víkendech jsem od devíti let jezdil do lesa, to jsme bývali pryč, přes týden jsem hodně dělал sport, atletiku, tak když jsme jeli někam, tak jsem měl vždycky něco s sebou na čtení. Ona paní učitelka Kopecká nás do toho hodně tlačila, ona později měla trošku problémy s alkoholem, ale s těma dětma to měla dobře nastavený, já jsem ji hodně vnímal. Každý měl vždycky referát, to pomohlo do známky, tak jsi popsala knížku na osm deset minut. Vedli jsme si deník.

Já jsem hodně četl i na střední, ale tam už jsme nemuseli, tam po nás nic nechtěli. Matně vzpomínám, co nás učili na střední. Já jsem prošel střední díky tomu, co jsem uměl ze základky. Protože jsme měli klasickou učitelku na základní škole, tak jsem potom měl dobrou tu literaturu a slohový práce, neměl jsem problémy s háčkama a čárkama. Na střední jsem taky zkoušel sci-fi, to mně vůbec nic neříkalo, to jsem nechápal, ale kluci o tom pořád mluvili. Já vim, že jsem tam tenkrát... to byla supr jedna z mála knížek – *Jáma a kyvadlo*, to bylo dobře udělaný, ale já jsem jinak na to sci-fi nikdy moc nebyl. Já jsem si vždycky říkal, že si tam můžou dělat, co chtěou. Kdykoliv co chtěou, no, je to takový zvláštní. Přečetl jsem

celýho *Pána prstenů*, těsně po základce, tak v prváku, všechny ty hobity jsem tenkrát dal a že jsem se s tím hrozně babral, hlavně ze začátku, musíš se vracet do těch map, musíš vědět, kde jsou, co jsou, a máš úplně jasnou představu, jak vypadají. A teď ten film, se všema těma parádama, to se mi líbilo, je to dobře udělaný ty nazgulové, ale i když to udělají jakkoliv, tak nikdy nedají to, co si vztáhneš k sobě. Oni to udělají takový krásný, nádherný lidi, toho elfího blondáčka například. Já jsem třeba neměl ty skřety takový úplně ošklivý, bylo důležité, že oni byli prostě zlí, to stačilo. To jsem četl v podstatě v pubertě, tak patnáct šestnáct mi bylo, ale když jsem to viděl hotový, tak jsem si říkal „pěkně udělaný“.

Ta střední škola, tam jsem tomu jinak moc nedal. Určitě jsem četl míň. Navíc jsem se tam dostal ke sportu, začaly tam holky.

Pak jsem strávil dva roky na vysoké, ale tam už jsem nečetl vůbec. Zkoušel jsem tělák s biologií, protože jsem dělal sport, byl jsem na republikové úrovni, závodně desetiboj, a biologie mě bavila, učil jsem se i tý latině. Zkusil jsem jednu vysokou, říkal jsem si: buď to vyjde, nebo ne. Přijali mě, ale já už jsem byl tenkrát divokej, to už jsem byl z domu pryč. Měl jsem nějakou brigádu na hospodě, tam jsem trochu četl, ale spíš literaturu faktu – měl jsem rád takový ty knížky „návodů“. Takhle tenký knížky, který prostě říkají „vy jste takovej a takovej a my z vás uděláme to a to“, jako psychologický návody, motivační, nějaké behaviorismus a tak. Těch jsem přečetl tři čtyři o tomhlectom, to mi bylo dvacet. Jsem se vysloveně dostal do něčeho... byl jsem bez sportu, mně tenkrát prdlo koleno, tak jestli jsem se cítil nějak slaběj, že jsem potřeboval motivaci nebo něco v tom duchu, tak jsem potřeboval nějaký knížky o seberůstu. A dělal jsem v tý hospodě, mě to bavilo bejt mezi lidma.

Pamatuju, že jsem tam taky přečetl Publia Ovidia Nasa, to jsem dal *Dopisy milostné*. V práci jsem si četl, když tam nebyli lidi. Tam bylo víc času, tak jsem zase víc četl, byla tam spousta možností, domluvil jsem se s klukama, tak mi něco donesli, i učebnice, co jsem měl do školy. Ale pak jsem začal jezdit pro Němce. Jezdil jsem tři roky. Jsem se snažil, hodně té psychologické literatury, hledal jsem se, měl jsem pocit, že se musím někam posunout. Měl jsem chlapy pod sebou, to jsem byl posunutej, já předtím jen rodinu a tak, teď jsem byl od pondělí do pátku pryč tři roky, ale vydělávali jsme spoustu peněz a vždycky večer jsem si lehl s knížkou nebo se šel projít do města. To jsem četl ty psychologický knížky. Asi trochu pro vlastní posilu před jinejma lidma. Ne že bych chtěl s někým manipulovat, ale spíš abych se sebou nenechal manipulovat. Třeba ségra měla v té době problémy s manželem, tak ona to řešila, ona měla knížky, jak se sebou nenechat manipulovat, tak to jsem taky do sebe hrnul – ty příručky, nevím, jestli je to literatura, ale stojí za to si to přečíst.

Pak jsem v sedmadvaceti potkal přítelkyni Petru, tak jsem neměl šanci nečíst. Ta mě začala tvarovat těma knížkama. Položila to někde, že by se mi to mohlo líbit... tak jsem zkoušel jednu knížku za druhou. Líbilo se mi toho dost, ale ona jak dělá ty gendery, tak jsem zjistil v podstatě, že jsem nečetl moc ženských, tak to do mě cpala, ty nynější ženy, co píšou, ať už Němky, Polky... všechno. Zjistil jsem, že píšou jinak, úplně v jinym duchu, docela drsně, i ty jejich samotný postoje. Když si představím, že to psaly v tý ich-formě, tak mně přišlo, že to bylo drsný, jak se prosazovaly v životě. Pamatuju si, že to byla snad první knížka, kterou mi Petra dala. Nevzpomenu si na název ani autora. Bylo to o chlapíkovi, tam to bylo strašně divně psaný, já myslím, že psala o chlapíkovi, ale že to byla nějaká ženská, to bylo divoký, to bylo o nějakých obrazech v umění, on borec to prostě kreslil.

Z českých autorek... tak tu Soukupovou jsem četl, ale nepamatuju si, jak se to jmenovalo, ani si nepamatuju, jestli se mi to líbilo. Tučkovou mi taky dávala, ale taky si to nepamatuju, já to tak přelítanu vždycky. Ale dodneška si pamatuju, co jsem četl tak před pěti lety: od Havlíčka *Neviditelnýho*. Já si to pamatuju tak dobře, protože já jsem to zhltl snad za tři dny, já nerad s něčím bojuju, ale tohle mě bavilo, tu psychologii mám rád, to je pro mě podstata, ne ten hrdinský čin nebo něco brutálního, nemusí to bejt do takových extrémů, jak se to mnohdy snaží dneska hnát, aby to bylo šokující, tak todlencto moc nemusím, já mám rád spíš ty klidný knížky. I filmy u mě vyhrávají klidný, tak Hercula Poirota ještě snesu. Detektivky jsem četl od základky, maminka toho hodně kupovala, tak jsem si vybíral z knihovny, musím říct, že ty tenčí hlavně.

Z časopisů jsem si hrozně dlouho kupoval *100+1*, zvlášť když jsem jezdil pro ty Němce, tak to mě bavilo. Na noviny jsem nikdy nebyl, to jsme poslouchali jen rádio kvůli informacím, to jsem byl informovanej dost. I když myslím, že v dnešní době tě tím tak jako krmí, že to jsou zbytečný informace, tak se snažím to vynechávat. Dlouho jsem sledoval politiku, tak ještě před čtyřma pěti rokama, ale pak zjistíš, že se to furt opakuje a nic se neděje, tak jsem to ve finále vyhodnotil, že mi to akorát žere čas. Zpravodajství mám na chytrým telefonu, to proletím, když jedu třeba autobusem, a pak to zase vypnu.

Počítač já strašně nerad, to nejsme kamarádi, já skutečně jen to nejpodstatnější, Skype a podobně, to ne. V podstatě moje komunikace s lidma je přes telefon a moji přátelé a ti nejbližší to pochopili a přijali. Když někde leží nějaký časopis, tak se kouknu, ale na bulvár vůbec. Chlapi v práci kupovali tenkrát ten *Blesk*, já jsem tomu nikdy moc nerozuměl, jestli si támhle nějaká hvězda prdla... mě bavila ta *100+1*, křížovky... ale pak to nějak zastavili tu *100+1*, a potom jsem zkoušel *Reflex* nějakou dobu, ale to mi přijde takový jako... mám jich

pár, dvanáct třináct, ale přišlo mi to, že se snaží kopat do drugejch, to je za hranicí, jestli je to až tak nutný. Já mám rád novinářinu jako fakt, ne když je to jako návod, když se mě snaží navádět. Politika mě bavila hodně, ale pak jsem zjistil, že to je žrout času, tak to vůbec ne. Já myslím, že se každé snaží přežít.

Televizi mám rád – bohužel. Detektivky – mám rád dobrej film, to teď tak moc nebývá, ale jsem schopnej zůstat i u tý pohádky, zprávy si pustím občas, sport ani ne, snad tu atletiku, ale ne moc. Ale teď, jak bylo to mistrovství, tak jsem se díval na půlku jednoho zápasu, myslím, že těch pět posledních minut u toho fotbalu je ideální, to se trochu snaží. Ale jsem schopnej televizi zapnout a normálně tupě u toho relaxuju, nějak moc to nevnímám, to tě hodí někam jinam, fakt tupě zírám, když toho mám moc, tak jsem schopnej na to tupě zírat. A pak večer to vypnu a říkám si: „ty seš debil“. Každé večer ne, ale stává se mi to dost pravidelností. Ale já každé čtvrtek hraju s kamarádama na muzice, takže každé večer nesedím u televize, ale častěji než dřív.

Knížky, myslím, že to ale nenahrazuje. Ale fakt je ten, že nemám tendenci nic hltat, ani nevim co, teď jsem naposled četl – *Kafku na pobřeží* od Murakamiho, to jsem byl na táboře, tak jsem to přelouskal asi za šest dní. Ale teď jsem taky na táboře přelouskal Čapka, jak ti dva chlapíci zabili myslivce, pak prochází krajem, tam si vezmou něco, a pak chtěli znásilnit holku. To bylo chytré napsané, psychologicky. *Stín kapradiny* od Čapka, to jsem měl přečtený strašně rychle za dva dny, vzal jsem si to v knihovně na táboře – co tam zbylo, vždycky si něco vyberu. Ale toho *Kafku na pobřeží*, to jsem si vzal doma – nejsem vyhraněnej ani v normálním životě něčím, ani v těch knihách, vždycky čekám, jestli mě to chytne.

S časem je to u mě problém. Jsem schopnej ráno, že si vezmu knížku na záchod a ještě v tom zůstanu pak ležet tak tři čtvrtě hodinky, než mi jede bus. Nebo když jdu k vodě nebo s kámošem na ryby. Mám těch aktivit hodně, ale jsem zvyklej knížku mít v batohu. Jezdil jsem dřív vlakem nebo autobusem, tak když byla dvacetiminutovka, tak po těch dvaceti minutách jsem to louskal.

Když jsem ležel s kolenem, asi tři roky zpátky, tak jsem tři měsíce ležel bez došlapu, to jsem četl pořád, to byly filmy – knížky – filmy – knížky. Hledal jsem ve filmech i knížkách něco, co jsem předtím neměl. Měl jsem kamaráda, on je filmovej magor, tak on mně ty filmy nachystal na harddisk a pustil to tam od prvního hororu až po nějakýho Batmana, to bylo supr. Pro mě ty filmy nikdy nebyly nějak moc a teď jsem si to objevil. On mi tam nahrál i muzikály a takový starý filmy, ty klasiky. *My Fair Lady* třeba, to jsem čuměl – Audrey Hepburnová, to bylo dobrý

Moje první oblíbená knížka byla *Petr závodník*, pak jsem měl pohádky a ty mayovky, to se mi strašně moc líbilo, ale v sedmé nebo osmé na základce to jsem četl *Navzdory básník zpívá* od Loukotkovy, to mě tenkrát strašně chválila učitelka, že to nečekala už v takovém věku. Nevím, to mi máma dala asi. Ale pak jsem už neměl vyloženě knížku, že by mě nějaká oslovila, možná až teď ten Havlíček, ten *Neviditelnej*. Něco bych rád řekl o té ženské literatuře, ale nic mě nenapadá.

Myslím si, že čtu, že je to tím návykem hodně, dává mi to hrozně moc dobrý pocit, že si v tom trošičku hledám něco vlastního, že si tam najdu postavu, která je nějaká zajímavá, zvláštní, si říkám, jak bych reagoval v nějakých situacích, že mám fantazii dobrou. Je fakt, že ty obrazy, který přede mnou vznikají, to nikdo neudělá.

Každý, kdo má do té moudrosti a chytrosti, tu sečtělost má, tak pro něj tady ta síla a vláda, jak se tu moc snaží prosazovat, že ta moc pro něj přestává bejt důležitá. Dřív pro mě bylo důležitý bejt pro někoho důležitý, ale dneska už jen pro ty nejbližší. Už se nedívám na to, jak se na mě dívají ostatní lidi. V knížkách je spousta osudů, který můžeš prožít.

Pro mě jsou pohádky totálním základem všeho. Každý ten človíček, co má blízkýho kamaráda, tak když se otočí za životem, tak zjistí, že ti nejbližší si ubližují v podstatě nejvíc, nevím, proč to tak je nastavený, neříkám, že to musí být v rodině. Otázka zní, jestli je to vědomý, nebo nevědomý. Není to o záměru, ale vždycky si nejvíc ubližují nejbližší kamarádi a známí. Známe svoje slabá místa, a jakmile potřebuješ něčeho dosáhnout, tak víš jak. Asi se na tom dá stavět, když se podíváš nad vlastní ego. Já mám už roky kamaráda, on je psycholog, ten hajzlík, dělá ve Šternberku na psychině na závislostech. My spolu jezdíme na houby a hrajeme poker. Víš, co mě štve? Já si nemyslím, že bych byl lúzer, co se týká čtení, ale když se o něčem bavíme, tak mě sere, že on všechno četl. Furt se vzdělává. Oni někteří lidi to v sobě mají, takovou tu otevřenost ke všemu. Protože on má takovou tu důvěru jak kdyby... ale když chce, není většího hajzlíka než on.

Kamarádů mám hodně, ale knížky že bysme si nějak mezi sebou předávali, to ani ne. Mám kolem sebe spíš inženýry, manažery. Mám toho Veverku psychologa, s tím si povídám o knížkách, ještě tak od jeho bráchy jsem dostal tip na knížku, ale spíš rozdávám tipy já. Dával jsem mu ten *New Life – Nový život*. V originále to bylo nějaký turecký, to byla strašně oceněná kniha, a ještě jsem dostal pod stromeček od mámy, a to mi taky nevrátil: Wericha. To mělo krásnej název, taková přesmyčka tam byla, takový zamyšlení, pohádky, příběhy.

Nevím, jestli jsem divnej, ale já si vezmu pohádky a jdu s tím zmizet. Já bych knížku v ruce za nic nevyměnil. Ani jak mám možnost stahovat ty aplikace a všelijaký knížky, tak myslím, že čtečku si nebudu pořizovat, mám hodně knížek na poslouchání, ale to mám tak spíš na dílně, že si to pustím při práci, to mě baví, všelijaký Werichy a vtipálky, taky zmoudřelý věci, přemluvený, *Hrdý Budžes*, to byla paráda. Bylo toho hodně, já to vždycky hodím na dílnu, a pak se ti dobře dělá, nebo tam mám Český rozhlas 1 nebo 2. To tam mám puštěný, to mi přijde jako poměrně kultivovaný slovo. Ty ostatní rádia, diskotékový, to nedávám. Mně by nevadil rock nebo beat, ale tam máš tolik reklam, já už jsem ve dvanáct tak zmasírovanej, že bych to mohl prodávat sám. Ale na tom Českým rozhlase je to nastavený dobře, mají to udělaný dobře, se zkušeností... a není to nic vlízavýho.

výtvarnice (na mateřské dovolené), 33 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 28. 3. 2015 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1982 v Náchodě, ale to jenom kvůli tomu, že tam je porodnice a tady, v Novém Městě, ne. Z tatínkovy strany jde o rodinu, která byla kdysi bohatá, měla zemědělskej statek, několik generací zpátky vlastnili cihelnu. Za komunistů jim to bylo všecko sebraný. Z maminičiny strany to zase bylo obráceně; to zase byla velmi chudá rodina. Babička s dědečkem věřili, že ten komunismus by mohl pro ně něco zlepšit. Byli ve špatný situaci, tak tomu zprvu nějak věřili. Tatínek byl vystudovanej strojař a pak učil obrábění kovů a mamka původně studovala střední umprumku bižuterku v Jablonci, ale pak od toho odešla a dělala vychovatelku ve školní družině a pak, po revoluci, učila angličtinu. Jinak musím říct, že mám jednoho bráchu, ale o hodně staršího – o jedenáct let.

Pamatuju si, že mamka mi před spaním četla. Pamatuju si na knížku, ale nevybavuje se mi její název... byla to knížka o písmenkách, o holčičce, která se učila psát, a teď písmenka byly nemocný, pamatuju si, že byly třeba moc hubený, kácely se. Mám úplně ošoupanou knihu od Hrubína, takový ty říkadla, princenzička na bále, to mají teďka i naše děti. Tuhle knížku dodnes vidím – černá knížka s tou holčičkou na obrázku. A pak si vzpomínám, ale to už jsem byla větší, na *Makovýho mužíčka*. Jestli jsem chtěla, aby mi rodiče některý věci četli opakovaně? To ne. Taky si vzpomínám, že jsem se bála Andersenovejch pohádek s Boudovýma ilustracema. Víím, že jsem knížku vzala a zahodila ji pod postel, aby byla co nejdále ode mě, abych ji neviděla. Ale přitom mě to přitahovalo svým způsobem. Pokud jde o prarodiče, že by mi četli, to si moc nepamatuju, i když můj dědeček mě číst naučil. Taky si vzpomínám, co jsem s ním četla. To bylo o nějakým mužíčkovi ze žaludů. Na nějakou jinou konkrétní knížku, kterou bychom četli, to ale ne. Pokud jde o televizi, tak když jsem byla malá, to si ani nepamatuju, že bych to nějak vyžadovala, ale večerníčky jo. – Z dětství si nejvíc vzpomínám asi na knížku *Alenka v říši divů a za zrcadlem*. Pamatuji si, že mi ji nejprve četla mamka a později jsem se k ní vracela sama. Naše knížka měla nezvykle velký formát, ilustrace byly černobílé kresby – snad původně tužkou? I vzpomínky na příhody Alenky se mi zdají v černobílých barvách. Bílý králík, černá temná hlubina, kam za ním Alenka skočila. Jeho hodinky – bílý ciferník s černými číslicemi. Bílé rukavičky. Anebo později černobílá šachovnice, černé a bílé figury šachů. Obdivovala jsem Alenčinu odvalu.

Do školy jsem začala chodit v roce 1988 tady, v Novém Městě. Když jsem do školy šla, uměla jsem už trochu číst i psát... i počítat. Trochu si taky vzpomínám na tu revoluci, protože brácha byl v té době v Praze, už studoval. Víím, že jsme se s našima dívali na nějaký ty záběry a řešili jsme, jestli tam ten brácha je, nebo není. Ve výtvarce jsme měli malovat ruce a bylo to na to heslo „Máme holé ruce“. Víím, že jsme ve škole četli *O letadélku Káněti*. V té době jsem měla strašně ráda *Děti z Bullerbynu* a *Pipi Dlouhá punčocha*. To jsem ale měla od mamky, ne ze školy. Co se mi na tom líbilo? Možná to, že to bylo z toho severskýho prostředí, ale kdoví jestli si to už vyprávím teďka nějak po svým. Možná mi to přišlo vzdálený, cizí... a tím pádem nějak přitažlivý. A teď, když jsme to zkoušeli číst s dětma, tak mi došlo, že to vypráví ta holka, dívčí hrdinka. A Pipi – rozverná, veselá holka, která může válet těsto na perníčky na zemi. Ze školní četby mi moc neutkvělo, asi mám nějakou díru. Jestli jsem to měla s kým sdílet? Možná jenom se svojí sestřenicí, ale ta byla o tři roky starší. Pokud jde o rodiče a to, co mi doporučovali, tak taťka do toho moc nevstupoval. Pravda ale je, že jsem ho víídala hodně číst. Byl zaměřenej nějak na válečnou literaturu. To byl pro mě úplně jinej svět, do kterýho se mě snažil zatahovat, až když jsem byla starší. Mamka taky četla hodně docela, ale to jí zůstalo dodnes, že převážnou část čte oddechový detektivky a do toho si dávkuje nějaký zajímavější věci. To, co mi doporučovala, ale nevím, v kterým to bylo věku, to byla *Zazi v metru*, *Jak zabít ptáčka* a *Tajemství proutěnýho košíku*. Taky si vzpomínám, že jsem si v knihovně chtěla přečíst něco od Julese Verna, ale to mi vůbec nešlo. Půjčila jsem si jednu knížku, kterou jsem nějak překousala.

Na druhém stupni si pamatuju na hrozný dívčí romány. Nebylo jich ale moc, třeba od Stanislava Rudolfa jsem četla asi dvě knížky. Měli jsme to v doporučený literatuře. Vůbec si z této doby nedokážu vybavit, jestli jsme měli nějakou povinnou četbu. Vůbec mi to neutkvělo. Čtenářský deníky jsme si ale vést museli. Z povinný četby si vzpomínám na *Babičku* Boženy Němcový, tu jsem měla strašně ráda. Ale kdoví, jestli to není tím, že máme blízko Ratibořice, takže jsem znala ty místa. Z této doby si pamatuju na knížku, která mě hrozně oslovila – *Poslední z pierotů*. Měla jsem to hrozně ráda, ale nevím, jak jsem k tomu přišla. Viděla jsem taky ten film, víím, že v té době běžel seriál, takže si spojuju ty obrazy s četbou. Tohle asi ten přestup do dospělý četby ještě nebyl; pořád to je ještě jen práh. Rodiče přede mnou žádné knížky neschovávali, ale pravda je, že já jsem asi nebyla zvlášť zvědavá. Jestli jsem chodila v té době do knihovny? Chodila, ale asi nijak zvlášť. Žádněj horlivej čtenář jsem nebyla. Knížky jsem brala hlavně z domácí knihovny. Knížky, které mi doporučoval taťka, mi otevíraly klučicí svět. Ten mi teď se dvěma syny připadá dost neprozkoumaný a

tomu, co se na mě z něho vyvrhne, se nestačím divit. U mayovek to byla nejspíš síla přátelství, věrnost a čest, co se mi líbilo... i když to možná bylo patetické.

Cirkus Humberto... Vašek a jeho tatínek, kteří přistoupili k neznámému dobrodružnému životu kočovného cirkusu, obdivovala jsem Vaškovu vytrvalost a píli, která ale měla svůj pramen v lásce k tomu, co se učil! Smutek nad jednostrannou náklonností a láskou, nad pozdějším úpadkem cirkusu.

Končila jsem z devítky, takže v patnácti, a šla jsem do Turnova. Tam je střední uměleckoprůmyslová škola. Původně jsem si myslela, že půjdu na gympl, bavily mě jazyky. Ráda jsem taky kreslila. To byl přes tetin vliv, ale zřejmě i přes mamčin. S tetou a sestřenicí jsme jezdily na výlety, kde jsme i kreslily. A moje druhá teta, od taťky, studovalo tuhleto turnovskou školu a všimla si mého zájmu v kresbě a říkala, jestli si to nechci ještě rozmyslet, protože se tam dělaly talentovky. Takže jestli ještě než půjdu dělat zkoušky na gympl, nechci zkusit tu průmku. Žádnou představu o šperku nebo tak jsem neměla. Spíš jsem měla představu kreslení a malování. Na tuto školu vzpomínám docela ráda a musím říct, že svou roli tam sehrál češtinář. Měli jsme takového učitele, z něhož jsme měli spíše legraci, a smáli jsme se, že chodí vždycky o čtvrt hodiny pozdějc. Trvalo mi to možná do druháku, než jsem se začala zajímat a víc i pracovat. Učení mně šlo docela dobře a tam učení nebylo náročný. Akorát jsem tam nechtěla být za šprta. A na hodiny našeho češtináře, což byl zároveň i dějepisář, jsem se záměrně nijak nepřipravovala, ať nevypadám jako ten šprt. Ale pak mě ty jeho hodiny začaly zajímat a takovej první autor byl Skácel. Jako že jsem si šla sama do knihkupectví vyhledat jeho věci. Dostala jsem se k němu určitě přes hodinu češtiny. Čím mě to tehdy okouzilo? Tím, že ty verše se hemžily věcma, na který si člověk mohl sáhnout, dobře si je představit. Od oříšků, jablek, přes paličky cimbálů. A od mamky jsem měla ráda Reynka. To byli takoví dva autoři na začátku většího zájmu o poezii. Pokud jde o prostředí školy, tak z hlediska četby tam byla jediná holka, která navíc byla ještě outsider celý třídy. O ní jsem věděla, že hodně čte; pamatuju si, že mi hodně vyprávěla o *Sofině volbě*. Z té doby si vzpomínám, že jsme četli *Kámen a bolest*, ten Michelangelo nás fascinoval, když jsme něco modelovali. Taky si vzpomínám na životopis Vincenta van Gogha od Irvinga Stonea.

Maturovala jsem v roce 2000. A pak jsem se hned dostala na vejšku v Praze – umpunku, obor kov a šperk. A hned v prváku jsem tam poznala Františka, svého budoucího manžela. Přestup k poezii pak šel přes něj. Do té doby jsem toho z poezie moc nečetla. Důležitý autor byl pro mě v té době Reynek. Líbilo se mi, že tam byly silný spirituální věci, ale že byly uzemněný,

tak jak on to dělá i v těch grafikách. Třeba že Ježíš je přibitej na dveřích chlěva. Nebo ty květny muškátu a rány Kristovy. Co se týče studentskýho života, tak já asi k němu nemám moc sklony. Moc jsem to vysedávání v kavárnách a hospodách nevyhledávala. Asi jsem měla štěstí, že jsem si našla dvě tři kamarádky... a tak jsme si vystačily. Školu jsem skončila v roce 2007.

Pak jsem už měla malýho Matouše. Ještě když jsem dělala diplomku, tak se Matouš narodil. Když byly Matoušovi dva roky, tak jsme se přestěhovali sem, kde dnes sedíme. A pak se narodil Janeček a po dvou letech Rozárka. Dnes mají sedm, pět a tři. Začínali jsme s nimi od malička – od Hrubínovejch říkanek, přes Ivana Diviše, Blatnýho jsme četli, Šiktance, Magora (*Magor dětem*) – to měly děti hrozně rády. Vzpomínám si, že jedna z nejhezčích dob byla, když jim František vyprávěl pohádky, který si vymejšlel, protože to přesně reagoval na jejich přání. Teď se mi zdá, že se řídíme podle starších kluků a že Rozárka u toho spíš tak sedí, někdy trpí, protože se chce heredit. Poslední, co jsme s klukama četli, byl od Timothée de Fombelle *Vango*. Všechny nás to vzalo. Jinak jim čte František, to je takový rituál. Ale když František je pryč v Hradci, tak čtu já. Matouš už je ve škole a chtěl by číst sám. Oni je k tomu ve škole vedou, což se mi líbí, akorát že si lepěj lístečky do pyramidy nebo do takovýho stromu, za každou přečtenou knížku mají lísteček. A i když paní učitelka sleduje, jak která knížka je tlustá, tak stejně ty pyramidy tam rostou neúměrně. Matouš teď přišel na to, že jeden kamarád má asi padesát knížek, a vybral z knihovny opravdu ty nejtenčí a načel deset knížek za víkend, aby to dohnal. Pak samozřejmě jsou tam různý vlivy – třeba *Autíčko Mcqueen*, *Želvy Ninja*. Prostě velký obrázky, kde textu je asi minimum. Jinak pokud jde o televizi, tak je držíme zkrátka – večerníček a maximálně ještě jednu pohádku. Počítač jsme pro ně doma zatím neotevřeli. U babičky má Matouš hodiny angličtiny a tam může na počítači anglický hry. Taky mají počítače v družině, ale to jsme se zkoušeli s paní učitelkou domluvit, aby na ně nechodil. Uvidíme, co bude, až bude větší. On na to samozřejmě kouká s obdivem – třeba u bratrance. Nemůžem ho od toho držet úplně, ale člověk by byl rád, aby ta fantazie byla otevřená. Přece jen ty knížky to podporujou, na rozdíl od počítače. Jsme věřící rodina a máme to tak, že když se blíží Velikonoce nebo Vánoce, tak si povídáme o tom, co slyšej v kostele – co se teď s náma bude odehrávat při mši. A máme krásnou knížku, která vyšla v Baobabu – *Velikonoční knížka* od Terezy Říčanové. To silně zapůsobilo na našeho Janečka. Je to taky hodně obrázkový, textu málo. Zajímavý je, že se tam mísí jak to křesťanství, tak tradice, který se na to nabalily, třeba kraslice nebo vynášení Moreny, ale je to

takovej zvláštní spletenec. Ale základ tam je liturgie – Zelenej čtvrtek, kdy se myjou nohy, ale i to, co se děje mezi tím venku, kdy kluci chodí s pomlázkami.

Ještě se musím zmínit o Ars poetice, to jsou takový literárně-výtvarný dílny, který jsme začaly dělat s Františkem. Je to takový setkávání se s literaturou, především teda s poezií. Je to vždycky na deset dnů a je to u Dvora Králové, takže se snažíme, aby tam lidi byli na celou dobu a mohli si zažít atmosféru, aby si mohli něco předat. Jezdí tam od studentů až po starší lidi. Je to pro mě úžasný. Teď už budeme mít dvanáctej nebo třináctej ročník a já jsem jeden z těch lektorů, což znamená, že si užívám každé rok čtení jednoho básníka. Je to krásná zkušenost. – Knížky se u nás kupují, ale většinou to je tak, že je kupuje František, objednává. A třeba se bavíme tím, že když si někdy já náhodou všimnu, když něco vyšlo, tak to je zázrak, aby to František už nevěděl. Od doby, co jsem šla na mateřskou, pocituju žízeň jak po získávání informací, tak i vizuální žízeň. Byla jsem zvyklá se pohybovat mezi obrazy, ale musím říct, že s dětma je to hodně živý, takže se těším, až si vždycky večer sednu s knížkou. Každé večer se snažím dostat do postele co nejdřív, abych tam mohla co nejdýl číst, než usnu. Ale nemám to tak, že bych se potřebovala uspat knihou. Je pro mě důležitý, abych u toho byla sama. Potřebuju být v té místnosti a mám i ráda, když si zapnu malou lampičku, která mi osvětluje jen tu knížku. Mám pocit, že jedině tam se soustředím. Abych si sedla třeba v kuchyni, tak to prostě není ono. A hodně jsem četla při kojení – tam se toho načte docela dost. Jsem i zvyklá číst venku, třeba na zahradě jsem si často četla verše nahlas. Třeba Šiktance jsem přečetla takhle půl díla. K čemu se vracím? Z poezie snad jenom k Reynkovi. Třeba ke Skácelovi jsem se vrátila teď kvůli mému tatkoví, přečetla jsem si jednu sbírku a řekla si: tohle už mi je vzdálený. Opravdu ráda čtu taky romány, třeba klasiku, protože jsem prošvihla ten věk, kdy se to mělo číst. Třeba Dostojevskij, Tolstoj. Ze současných jsem třeba přečetla Petru Hůlovou *Paměť moje babičce*, to mě bavilo, do ostatních jsem nahlídla, ale moc mě to nebavilo, neměla jsem k tomu prostě chuť. Ze současných autorů čtu Václava Cílka. Mám oblíbenou tu první – *Krajiny vnitřní a vnější*. Ale je to taky tím, že jsem se tehdy ve výtvarný tvorbě zabývala krajinou. Naučil mě číst krajinu a vnímat paměť krajiny. To mě fascinuje dodneška. S Bibli to mám tak, že ji mám na nočním stolku a vždycky se snažím vybrat z nedělního čtení, třeba nějaké verš, kterej si pak připomínám přes týden. Ale to je všechno. Že bych Bibli náhodně otevřela a hledala tam radu, to ne, nedělám to pravidelně, ale jednou jsem to nedávno udělala. Pokud jde o mé tipaře, tak kromě svého muže mám ještě jednu kamarádku, s kterou jsme se seznámili na Ars poetice. Ta mi občas napíše, co čte. Jinak

můj muž mě obdarovává knížkami, ale asi jsem ho zklamala, protože mi to trvá, než ty dárky schroustám, takže letos o narozeninách nepřišla žádná kniha.

Mediální den. Snažila jsem se číst „Orientaci“ z *Lidovek*, ale nedělala jsem to pravidelně. Nemám žádný časopis, kterej bych sledovala pravidelně. Televize – zprávy poslouchám na půl ucha, František by se smál, že ani ne na půl ucha. Jinak s Františkem sledujeme ČT art nebo ČT 2. Internet nemáme, takže ho sleduju jen tak jednou za týden; to se jdu podívat na e-mail. Jinak žádný skupiny ani Facebook. Čtečka mě neláká, já mám ráda knihu jako objekt. Ale žádnou čtečku jsem nikdy nezkoušela, ani ji zkoušet nechci.

Ještě k výtvarné podobě. Z toho, co jsem četla naposled, se mi líbila *Suzanne Renaud* od Lucie Tučkové, to upravil Luboš Drtina. Tady nedaleko máme nakladatelství Mědílkových, to je překrásný. Z dětských knížek Baobab, Juraj Horváth mě chvíli učil, to jsou prostě skvosty. Ale taky Meandr, ten má taky krásný knížky. Ze starších typografů třeba Oldřich Hlavsa.

studentka (doktorský program), 31 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 10. 10. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1983 v Jablonci na Nisou. Oba dva mí rodiče mají středoškolské vzdělání. Oba pracovali svého času v zemědělství – ve středních Čechách. Rodiče zůstali v Čechách, ale já jsem se chtěla dostat co nejdál z Čech na Moravu, takže jsem si dávala přihlášky na vysokou školu jenom Ostrava a Olomouc. V Ostravě už ale žiju deset let. Můj otec je cizinec (Bulhar), takže on žádné knihy nečetl, protože stále ještě neumí tak česky a tehdy taky neuměl. Nečetl nic, možná jenom noviny. A tím pádem ani mně nic nečetl, ani bulharské pohádky. Jestli jsem bilingvní? Právě že úplně ne. Bulharsky jsem uměla jako malá. Matka taky nečetla knížky. Ale jestli na mě měl někdo nějaký vliv v tomto období, tak to byla moje babička, která je učitelka češtiny. Měli jsme s nimi úzký kontakt, takže nás s bratrem (o rok a něco mladším) hlídali. Babička měla vždycky velmi dobře zásobenou knihovnu, takže bylo kde brát. Z té doby si pamatuju nějaké obrazy, ani ne tak z knih, jako z večerníčků. Jinak jako děti jsme televizi měly dávkovanou – jenom večerníčky. Leporela si vizuálně pamatuju od Hrubína, s obrázky od Zmatlíkové, knížky až když jsem byla starší. Z té doby si pamatuju, že jsem si prohlížela *Ohníček* a *Čtyřlístek*.

Do školy jsem začala chodit v roce 1989 a byla to škola vesnická, ve středních Čechách. Číst jsem v té době uměla. A pamatuju si i to, jak jsem se to naučila. Prohlížela jsem si *Čtyřlístek*, kde přijeli za těmi postavičkami ufoní z vesmíru. A oni přijeli na kosmické lodi, která byla oblepena písmenky, která jsem ještě neznala – X, Q. A rodiče mi vysvětlovali, co je to za písmenka, a strašně mě to fascinovalo – to objeňování té části textu, kterou ještě neznám. Ve škole jsem byla proto hodně zrychlená. Když se mí spolužáci učili číst, četlo se nahlas (třeba *Veverku Zrzečku*), tak mě to strašně otravovalo. Četla jsem si pod lavicí, i jiné knížky. Takže si pamatuju, jak mi dal pan učitel facku, protože jsem nedávala pozor. Byla jsem zabraná do svého textu a nedávala jsem pozor, jak postupuje zbytek třídy. Byla to nuda. Jestli si pamatuju, že nastala nová doba? Ano, museli jsme přestat říkat *soudružko učitelko* a museli jsme začít říkat *paní učitelko*. Taky si pamatuju takové ty spartakiády a Dny dětí, které najednou nebyly. Ale že bych pocítila, že se mění školní výuka, to ne. Jinak můj silný zážitek byl slabikář. Ale nejvíc těmi ilustracemi. Jinak ty texty byly nuda.

Na druhém stupni jsem ale pořád byla na té vesnici, pak jsem ale měnila několik základních škol. Vzpomínám si, že jsem četla takovou tu klasiku – *Gabru a Málunku, Káju Maříka*. A bavilo mě to. Jak to ke mně doputovalo? Přes babičku. Vyrostla jsem na vesnici, takže mi to bylo blízké – Kája Mařík jako chlapec z hájovny. To prostředí, les, že běháte někde venku, tohle všechno jsem znala, nepřišlo mi to až tak exotické. Dneska se tomu divím, když si uvědomím, jakým jazykem je to napsané. Dneska už to je pro mě větší bariéra. Knížky jsem hltala docela ve velkém, takže jsem četla, co mi přišlo pod ruku, co jsem dostala. – Povinná četba? Vůbec si neuvědomuju, že bychom ji na základní škole měli. Nevedli jsme si ani čtenářské deníky. Hodně jsme četli z čítanek, takže vím, že jsem si podle toho půjčovala i knihy. Paní učitelka, co mě měla na češtinu, byla i vedoucí školní knihovny. A to byla docela výhra, protože ona mi doporučovala i různé tituly. A po práci pracovala i v knihovně normální, ne školní. Ona si se mnou i povídala. Doporučovala mi knihy, protože viděla, že toho čtu hodně. Doporučovala mi i kvalitní literaturu. Co? Klasiku – světovou i českou. Takže vím, že když mi bylo nějakých jedenáct dvanáct, tak jsem četla Victora Huga, Dostojevského a takovéhle věci. Taky nějakou tu válečnou literaturu – třeba *Remarquee*. Pamatuju si, že jsem milovala *Malé ženy*, to jsem si byla půjčovat několikrát. Jestli jsem to měla s kým sdílet? Ne, připadala jsem si vždycky jako exot. S televizí jsme to s bratrem měli, že když jsme byli menší (školka a první stupeň), tak jsme se mohli dívat na večerníček a *Magion* a v neděli *Jú Hele neděle*. Jinak mamka nám pouštěla gramofonové desky s pohádkama. Vím, že když se dívali na filmy pro pamětníky a na zprávy, tak jsme museli odcházet s bratrem pryč. Obývák byl zavřen. Když jsem byla starší, tak jsem se na televizi nedívala. Mě to nebavilo. Teď žiju bez televize pořád.

Jinak doma vím, že mamka byla velmi opatrná na knihy, takže jsme měli hrozně vysoko polici, kam jsme nemohli dosáhnout. A tam byl třeba *Karafiát* – s ilustracemi od Trnky; nebo knihy, které měla maminka ráda – třeba od Sekory *Na dvoře si děti hrály*, dále Andersen s ilustracemi od Trnky. A to byly věci, co jsme normálně nedostali. To byla výjimka.

Pamatuju si, že když jsem byla nemocná, tak mi mamka sundala knížku *Na dvoře si děti hrály*, ale skutečně jen když jsem byla nemocná. A přitom to není tak, že my bysme ty knihy ničili, trhali listy a tak. Jinak knihy mi půjčovala hodně i babička – třeba Čapka z knihovny, Tolstého. I jsme se o tom bavily, protože vím, že jsem za ní chodila a ona mi vysvětlovala třeba cizí slova nebo nějaké reálie, ve kterých jsem se neorientovala. Spíš si vybavuju, že ona mi říkala svoje literární zážitky, které měla ona. Člověk tehdy neměl to rozpoznání. Já jsem mezitím četla harlekýnky nebo dívčí romány. Třeba ty harlekýnky mi dala omylem moje mamka, protože ona nevěděla, co to je. Přišla k tomu nějak v práci. Přinesla štosek

harlekýnek, těch nejhorších s červeným obalem. Neznala ten obsah, takže nevěděla, co mi dává. Začala jsem to číst, ale nebavilo mě to moc dlouho. Ten princip je furt stejný. A jednu máte navíc za hodinu přečtenou. Já jsem takový ten hltač, co si pak ty věci nepamatuje. Taky jsem četla Lenku Lanczovou, Rudolfa a takové ty věci. Nic mi to ale nedalo, byla to taková ta zábavácká četba, co vás baví v pubertě, ale ty zážitky nebo věci, co mě provokovaly, nutily přemýšlet, to byla ta klasika. – První dospělá kniha? Největší zlom asi znamenaly ony zmiňované harlekýnky, ty byl pro mě obsahově skutečně šok, kdy jsem četla o věcech, na které jsem do té doby nenarazila. Přeci jenom ta klasická kvalitní literatura je třeba náročná rozsahem, formou a tak podobně (Hugo, Čapek, Tolstoj), ale zase na druhou stranu neobsahovala nic, co by ve mně vyvolávalo dojem, že čtu knihu pro dospělé.

Na střední školu jsem šla ve svých patnácti (1998). Byla to střední integrovaná škola v Mladé Boleslavi – obor knihkupectví. V žádném případě jsem nechtěla jít na gympl. Měli jsme nepříliš vhodné rodinné prostředí v té době – ne úplně funkční rodinu. Takže jsem si vybírala školu, že nemám jistotu, že budu moct studovat vysokou školu, že mě bude moct někdo financovat. Šla jsem na střední školu a počítala jsem s možností, že budu muset jít do práce. Chtěla jsem dělat cokoli, kde byla literatura. Jestli to splnilo moje očekávání? Upřímně řečeno: ne. Žila jsem v té době už v Praze a hlásila jsem se na pražskou školu, ale moje mamka se odstěhovala do zahraničí. Takže kvůli rodinným okolnostem jsem musela změnit školu, ještě než jsem nastoupila na tu pražskou, a vybrat si něco jinde. Šla jsem do Mladé Boleslavi a tam se ten obor nově otvíral, takže ta úroveň – řekla bych – nebyla úplně nejlepší. Navíc to byla škola, kde byla převaha učňovských oborů. Paradoxně jsme měli zvlášť světovou a českou literaturu, takže dotace byla sice zvětšená, ale úroveň byla tristní. Byly jsme takový kroužek, tři čtyři děvčata (přišla mezi nás po půl roce i ta, co měla na gymnáziu problémy s matematikou), co jsme opravdu četly, hodně intenzivně. Půjčovaly jsme si knížky. Tady je můj největší zážitek Terry Prachett. Toho čtu až doteď. Fascinovalo mě na tom, že to bylo úplně něco jiného, než co jsem do té doby znala. Čím? Hlavně tím stylem vyprávění a ironií a jakoby tou napodobivostí reálného světa a převedeného do fantasy, protože já jsem do té doby fantasy neznala. Začalo mě to bavit, takže jsem v tom žánru začala načítat dál. Ve druháku mě potkal i *Harry Potter*, ale tehdy se o tom ještě moc nemluvalo. Ale přečetla jsem si to. Od té doby jsem velká fanyynka *Harryho Pottera* a čtu si ho vždycky, když mám dovolenou. Ze střední školy si ještě pamatuju Tolkiena, to mi doporučila jedna kamarádka. To mě taky bavilo. Na střední škole jsem taky začala číst Shakespeara; to mě fascinovalo, třeba *Caesar a Kleopatra* – to bylo úžasné zjevení. Na střední škole jsem začala číst poezii; tu jsem

taky do té doby nečetla vůbec. Nejvíc si pamatuju Leszka Engelkinga a Václava Hraběte. Dokonce jsem si na psacím stroji ty básničky opisovala. Taky si z té doby pamatuju Kafku; jeho knížky mě strašně provokovaly. Současnou českou literaturu jsem četla, protože jsem musela, třeba Viewegha. Spíše takový ten mainstream, to, co se předpokládalo, že se kupuje. Tady musím zmínit jednu důležitou osobu: byla to paní vedoucí vychovatelka Jenčíková z internátu. Měly jsme spolu hodně vřelý a úzký vztah, ona sama napsala i několik básnických knih a k literatuře měla kladný vztah. Vedla se mnou dlouhé hodiny rozhovory i o knihách a básních, pojmenovávala, proč na ni některé věci působí a čím, a samozřejmě mi půjčovala knihy (a byla taky velmi tolerantní, takže mi dovolovala svítit lampičkou i po večerce, za což jsem jí náležitě vděčná).

Maturovala jsem v roce 2003 a přihlásila jsem se na vysokou školu do Ostravy. S tím, že jsem věděla, že chci dělat jednooborovou češtinu. Chtěla jsem jít taky na žurnalistiku, ale nakonec jsem si přihlášku na žurnalistiku nedala. Strašně mně vadilo, že jsme byli limitovaní kvantem české literatury, že nestíháte číst tu světovou. Takže ten časový tlak mě odřízl na několik let od světové literatury, to mi vadilo. Teď jsem zase ráda, že můžu číst světové autory; je to přece jenom něco jináčího. Přejít na vysokou byl pro mě trošku šok, taky proto, že jsem nebyla ten klasický gymplák. Pomohly mi ty interpretace, co jsme dělali, to mě bavilo. To nám dalo základ – neuměli jsme tu metodologii, neuměli jsme ty termíny. Začala jsem tady číst věci, co bych v životě nečetla. To celé studium mě asi nejvíc posunulo k tomu, že člověk pozná, co je kvalitní, co má a co nemá. Že se vlastně naučíte hodnotově tříbit a pojmenovat svůj čtenářský zážitek – proč se vám líbí to, co se vám líbí, vůbec ta sebereflexe. A taky jsou tu negativa. Vzpomínám si, že když jsem byla na základní a střední škole, tak člověk čte s takovou fascinací a radostí. Objevujete světy – a teď najednou jste spíš už znechucený. Musíte třeba číst věci, které nejsou kvalitní, třeba autory 19. století a autory okrajové. A taky znechucení z toho, že víte, že to nikdy nestihnete přečíst. Čtete a víte, že vám unikají nějaká zásadní díla, třeba jsem nikdy nepřečetla *Vojnu a mír*. Ale musíte číst Karáaska. A taky víte, že jsou knihy výborné, co jste přečetl, a chcete se k nim vrátit. Něco si potřebujete prožít dvakrát. Něco je ten čtenářský zážitek, kdy si to potřebujete přečíst s chutí, a podruhé je to čtenářský zážitek, kdy sledujete jiné věci. Na vysoké škole mě oslovil Singfried Lenz, toho nám doporučil docent Pilař, když jsme dělali naratologii, a pak taky ve starší literatuře John Donne, barokní básník. A pak velký objev byla dětská literatura; to jsme dělali s paní profesorkou Urbanovou. Chodím si i teď půjčovat do dětského oddělení knížky a pořád to sleduju. Čtu to jako budoucí matka, ale i s čtenářským potěšením pro sebe. Zaujala mě třeba

knížka *Tobiáš Lolness* od francouzského autora de Fombelle, takové trochu s ekologickou rovinou. To bylo pro mě ohromné zjevení. A pak samozřejmě poezie – třeba Skácel. A na vysoké škole se mi otevřela cesta na starší českou literaturu, které se teď věnuju.

Vdávala jsem se ještě za studií, takže když jsem končila magistra, tak vyvstala potřeba jít do práce a vydělávat, platit nájem. Manžel je výtvarník, ale je dyslektik. Má velkou bariéru. Čte, ale velmi pomalu. Třeba když jedeme na dovolenou, tak čtu knihy jemu nahlas. A on u toho většinou maluje. Jinak zkoušel i audioknihy; třeba teď poslouchal *Jméno růže* od Umberta Eca na audiu. Má to rád, akorát je u něj problém, že mu to nějakou dobu trvá. On si už hodně vybírá, co si poslechne nebo co si přečte. Ale na rozdíl ode mě má výhody, že když si něco opravdu přečte, tak si to i pamatuje. Jestli ho nějak řídím? Vůbec ne. Ví, že mě něco baví, takže jsem mu takto přečetla *Harryho Pottera* nebo *Terryho Prachetta*.

Po škole jsem šla pracovat. Čtyři roky jsem učila na jazykovém gymnáziu. Co mi to tam dalo? Dalo mi to třeba to, že mi studenti půjčovali knížky. Třeba chtěli znát názor nebo to brali tak, že něco je takové terno, že si to musím přečíst. Třeba kluci mi nosili Paoliniho. Holky mi nosily upíří ságu *Stmívání*, protože chtěly vědět, zda to je kvalitní, nebo nekvalitní knížka. Co jsem jim říkala? Že autorka vykrádá jiné literární příběhy ze světové četby, třeba *Romea a Julii*, a že to je střední proud, žádná vysoká literatura. Ale každopádně je to dobře napsané. A já jsem jim taky půjčovala knížky ze své knihovny. Fungoval takový ten systém, že když jste jednoho studenta nadchl třeba pro *Sofinu volbu* a on si ji přečetl, tak s tím okamžitě oběhl celou třídu, takže si to půjčilo pět dalších lidí. Potom je taky fascinoval Dostojevskij – *Zločin a trest*. Tam jsme vedli velkou diskusi hlavně kolem morálních otázek. Některé studenty bavil *Švejk*, hlavně kluky. Toho já ale moc nemám ráda. A někdy fungovaly i kontroverzní věci; já jsem třeba říkala, že třeba něco nemám ráda, a ty studenty to zaujalo. Chtěli si na to udělat svůj názor. Bavila je třeba Virginia Woolfová – *Paní Dallowayová*. Můj srdcový autor je Kundera a toho jsem chtěla předat... a oni to vzali. Jinak jsem brala, že mají právo na svůj názor. Nijak se mě nedotýkalo, když mi někdo řekl, že ho něco nebaví. Snažila jsem se co nejvíc učit s důrazem na text, to znamená přečíst si to v té hodině a bavit se o tom. Víím, že studenty fascinovalo, že když jsem měla literární seminář a učila tam, co je braková literatura. Kluky fascinovalo, když jsem učila o dívčí literatuře.

Mám takový zlozvyk, že mám většinou rozečtených několik věcí záraz, ale ne více beletristických. Třeba jednu odbornou, jednu beletrii a ještě něco. Mě když něco zaujme, tak nejsem schopna se od toho odlepit, takže s ní jezdím všude – po tramvajích, nosím si to na

záchod, chodím s tím po bytě všude. Když jsem byla malá, tak moje oblíbené místo bylo u babičky – čtenářské křeslo. Jinak čtu všude. Dělán to, že si kupuju ty knížky, které jsem už přečetla. Moje knihovna je většinou z toho, co už znám. Já mám takový problém, že když dostanu nějakou knihu, kterou jsem ještě nečetla, nebo si i koupím, třeba i od mého oblíbeného autora, tak žiju s tím, že už je to moje a že mám na to čas, takže to nečtu. Takto mám několik let ve své knihovně Diviše. Vždycky mě tlačí ty výpůjčky v knihovnách, co musím vrátit, anebo nějaká odborná práce. Můj nejoblíbenější autor je asi McEwan, skotský spisovatel. Mám ráda Kunderu, toho taky sleduju. Ale neznám tituly z poslední doby, co nevyšly v češtině. Nejvíce mám asi ráda *Valčík na rozloučenou*. Návratné čtení? To bylo, když jsem učila, protože jsem se k těm věcem musela vracet každý rok. Ale jinak se vracím ke Skácelovi. Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? Já jsem věřící, takže pro mě je to Bible. Když mi bylo dvanáct, tak jsem četla dětskou bibli, co jsem ji měla od babičky, protože jsem si o to řekla. Nevím ani, proč a jak jsem na to přišla. Nerozuměla jsem tomu moc, ale nějakým způsobem to ke mně promlouvalo. Uměřila jsem ale až na střední škole, až jsem potkala nějaké protestanty. Bibli si čtu každý den, ráno. Musím říct, že ještě studuju jednu školu v Liberci – Akademii Jana Blahoslava, to je bratrská škola. Točím si Nový zákon víceméně dokolečka. Že bych ale Bibli náhodně otevřela a hledala tam řešení třeba pro tíživou situaci, to ne.

Mediální den. Rozhlas neposlouchám skoro vůbec, třeba si pustím jednou za čas při žehlení *Liberaturu*. Muziku si pouštím, ale ne z rozhlasu. Poslouchám všechno od klasiky až po rockovou muziku, mišung. Televizi si pouštím pouze na internetu, protože doma ani televizi jako takovou nemáme. Pouštím si zprávy na ČT 24, většinou v poledne, když vařím. Nebo se s manželem díváme třeba na *Hyde Park*... nebo různé politické diskuse. A na druhou stranu – díváme se i na americké a britské seriály – *Simpsonovi*, *Sherlocka* a jiné. Myslím, že minimálně dva filmy týdně stihneme určitě, byť to není v televizi, vybíráme si a hledáme si svůj vlastní filmový program. Noviny čtu taky jenom na internetu, většinou *iDnes*. Občas kouknu na nějaký zahraniční server, v záloze na počítači mám *New York Times*. Odbírala jsem nějakou dobu *Hosta* a časopis o vaření *Apetit*. Ale třeba číst *Hosta* jsem nestíhala. Časopisy už neodebírám; spíš když jdu do knihovny, tak se podívám na obsahy čísel třeba těch literárních časopisů. A výběrovou formou si přečtu, co mě zajímá. Internet a Facebook, to jo. Čtu tam poštu, komunikuju na Facebooku. Pracuju na něm a tím, že komunikuju i s lidmi z naší církve (Jednota bratrská), tak je takový můj nejrychlejší kanál. Jinak sleduju blogy o vaření a o módě.

zdravotní sestra (na mateřské dovolené), 31 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 6. 10. 2010 (J. Trávníček)

Jsem narozená v roce 1979. Taťka je původně frézař, který se od devadesátých let dal na pěstování vína, takže dnes je vinař. Mamka je původně pošťačka, pak ekonomka. Že by nám tatínek s maminkou večer četli, to si nepamatuju, knížky jsme doma měli, i plno dětských, to ano, pamatuju si, až když jsem si četla sama. U nás to bylo dost složité, naši stavěli a pak do toho nějaká nemoc (bratr), u babičky jsme si vždycky hráli venku, že by bylo čtení tam, to si taky nepamatuju. Původně jsme bydleli v Kobylí, sem jsme se přestěhovali, když jsem začala chodit do první třídy. Mám nějaké zážitky z dětské četby, ale Boženu Němcovou a Erbena jsem nesnášela, pro mě to bylo spíš děsné než krásné. Ani když to v televizi dávali, to mě taky nebavilo. Víím, že jsem měla oblíbenou *Mary Poppins*, pamatuji si i *Děti z Bullerbynu*, *Vítek na cestě*, ale takové hezké to muselo být, ne aby mě to děsilo, aby to bylo veselý.

Když jsem šla do školy, žádná písmenka jsem neuměla. Šla jsem do škole vůbec nepoznamenaná ničím, nic jsem neznala. Tento věk, to si taky moc nepamatuju, pamatuju si, až když jsme měli psávat čtenářské deníky, ale to bylo až později. Z mladšího školního věku víím, že jsme četli *Čuk a Gek*, ale už vůbec nevím, o čem to bylo. Pak jsme četli *Lovce mamutů*, ale to víím, že mě taky nebavilo, to byla nuda. To jsme četli na pokračování, každý chvíli něco. Doma si pamatuju, že jsme četli *Luisu a Lotku*, pak si ještě pamatuju různé časopisy a komiksy, co ještě za nás bývalo. Pak taky časopisy: *Babánek* a *Čtyřlístek*. Měla jsem starší sestru (o pět let), ale ta mě vůbec nijak neovlivňovala. Ona ale víc četla než já. Taky jsem si vzpomněla, že jsem měla ráda *Metráčka*, ale to bylo taky až později. Ale že bysme si mezi spolužáky říkali, co kdo četl, to ne, to bylo snad až v pubertě. Na televizi jsme se taky moc nedívali, víím, že to byly takové pořady jako *Magion* a *Vega*, ale když jsme se chtěli dívat, museli jsme se u rodičů ptávat, co kdy zapnout. V nedělu, to bývalo *Studio kamarád*. Taky si vzpomínám, že jsme poslouchali dost gramofon, měli jsme dost desek s pohádkama. Pravidelně jsme se dívali na večerníček, taky si pamatuju *Zpívánky*.

Na druhém stupni jsme měli na češtinu učitele, ten už byl ras. Ale zase jsme se všechno naučili – i z gramatiky, i z literatury. Tam už šla povinná literatura, tak to jsme si vedli deníky. To mě moc nebavilo, ne kvůli čtení, ale kvůli psaní. Číst jo, ale psát ne. Slohový typ já teda nejsem.

Rodiče nám do čtení nemluvili, ale když to tam bylo hodně zamilovaný, například různý *Brava*, tak to jsme nemohly mít. Ale vzpomínám si, že knížku žádnou nám nezakazovali. A ještě si vzpomínám, že jsme četli *Káju Mařika*, to jsme si našly u babičky. Čítávaly jsme si to tam, když jsme tam byly na víkend, ona bydlela kousek od nás. Nevím, jestli nás k tomu přivedla babička nebo mamka, ale bavilo nás to moc. A pak ještě *Gabra a Málinka*, ale to mě zase tak moc nevzalo. Z *Káji Mařika* používáme stejná slova. Líbilo se mi to, jak to bylo psaný, hodně knížek čtu přes řádek, ale toto teda ne, byla to taková... pohodička z toho čísel, hrozně ráda jsem to četla, když přšelo. Že bych si nějak vybavila, kdy jsem přešla z dětské četby do dospělé, tak to vůbec ne. Mně už ten Stanislav Rudolf přišel takový jako pro dospělé. V povinné četbě – něco jsem si do deníku zapsala sama, něco jsem opsala od sestry.

Na střední škole, to byl gympl. To už bylo za jiného režimu. Tam to bylo ještě horší, ale ani ne tak kvůli čtení, jako kvůli psaní, slohu, to jsem nesnášela ještě víc než na základce. Někdy mi psaní znechutilo i čtení, to když jsem věděla, že o tom budu muset něco napsat. Tam už ty příběhy byly dost psychologický, což mě teda moc nebralo. Třeba Kundera... Ale už si nic nepamatuju. Víím, že jsme se občas bavili, na čem jsme byli v kině, co jsme viděli v televizi, ale o knížkách, to ne. Maturitu z češtiny jsem zvládla za tři. Dostala jsem Seiferta, to jsem myslela, že to bude celkem v pohodě, ale zapomněla jsem, že dostal Nobelovu cenu.

Pak jsem chodila na tři roky na zdravku, to bylo 1997–2000. Tam jsem četla jen odborné knížky. Sem tam jsem si přečetla jen něco o hercích nebo tak. Dost jsem četla všelijaké časopisy, ve vlaku a autobuse, ale to abych vyplnila čas. Vzpomínám si, že jsem z časopisů četla *Květy a Vlastu*, možná i *Story*, teda bulvár, no a časopis *Sestra*.

Pak jsem začala být zaměstnaná v Břeclavi a to už nezbyl čas víceméně na nic. Byla jsem tam do roku 2003 a od té doby jsem pořád na mateřské, jedno a druhé dítě. Občas jsem něco četla, například Samantha Woodová a knihy z lékařského prostředí, například Cooka. No a v těhotenství jsem četla Agathu Christie. To mně doporučila kamarádka, poněvadž jsem dlouho musela ležet. Televize mě už nebavila, nic mě nebavilo, tak jí říkám: „Katy, něco mně dones.“ A ona donesla tady to. Chvilku to trvalo, než jsem se do toho včetla, ale byla jsem zvědavá, kdo to udělal, tak jsem četla přes řádek. Ale pak jsem od ní přečetla čtyři pět knížek, to mě bavilo. Ale vůbec to nevadilo, když jsem to četla přes řádek, dozvěděla jsem se všechno. To bylo úplně jiné než knížky, které jsem kdy četla. Pak jsem si ještě půjčila něco, ale to už bylo takové... odbíhat k děckám. Než jsem si něco přečetla, už jsem zapomněla, o čem to bylo.

Manžel je vinař a on docela kupuje knížky – o víně, aj pro děcka. On čte víc. Na mě vliv nemá, protože ty jeho knížky mě až tak neberou. Jsou pro něj použitelné, takové všelijaké encyklopedie, kuchařky, dokonce starodávné, pak z toho někdy i vaří. Docela se teď spřátelil s Vieweghem, máme od něho knížku *Krátké pohádky pro unavené rodiče*. I naše děcka to chytlo. Pak ještě Patrika Ouředníka *O princí Čekankovi*. Naším dětem čteme pravidelně, před spaním čte manžel, poněvadž já jsem s děckama přes den. Čteme jim i pohádky, ale Erbena ani Němcovou ne. Dcerku Aničku baví *Mateřídouška* a *Čtyřlístek*. Čteme jim pohádky, různé příběhy, tak aby to bylo pro šestileté i tříleté děcko. Knižky postupně kupujeme pořád, už se nám nemají kam vejít. S maminkami si knížky moc nevyměňujeme, akorát v těhotenství jsme četly *Betyнку* a tak.

Na knížku jsem se v tíživé situaci nikdy nespolehala, to spíš na hudbu. To jsem si pustila Brontosaury. Nebo na plný kule jsem si pustila rádio. Knižku ne. Z autorů se mi snad nejvíce líbila Samantha Woodová, už jsem od ní přečetla čtyři pět knížek. Většinou čtu večer, protože přes den mám děcka furt za krkem. Večer je to tak, že si přečtu pár stránek a jdu spat, protože mě to zaspí. V poslední době nějaké čtení nebylo, akorát sem tam časopis, noviny... Zajímají mě když tak knížky ze zdravotního prostředí a thrillery, nějak to tak spojit dohromady. Knižku k životu až tak úplně nepotřebuju.

projektant, 30 let, HL. město Praha

nahráno: 6. 4. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1981 v Ústí nad Labem, kde jsem žil do svých sedmnácti let. Po gymnáziu jsem se přestěhoval do Prahy a pokračoval jsem na vysoké škole – na ČVUT, fakulta stavební. Po absolvování magisterského studia jsem navázal doktorským studiem v Praze. Při tom jsem začal pracovat na plný úvazek. V rámci doktorského studia jsem se zúčastnil zahraniční stáže v Portugalsku na devět měsíců, v zaměstnání jsem měl dlouhodobé neplacené volno. Po návratu ze stáže jsem se rozhodl změnit zaměstnání. Zůstal jsem v Praze a přešel jsem k velké mezinárodní společnosti sídlící v centru Prahy. Zaměstnání mi přináší i dlouhodobé stáže po světě. Jsem projektant podzemních staveb, tunelů a zakládání staveb. Trvalé bydliště mám v Ústí nad Labem, kam pravidelně dojíždím o víkendech – dva víkendy z měsíce. Jsem svobodný, žiju v dlouhodobém partnerství. V Praze máme podnájem, vlastní byt mám v Ústí. Tam bych se rád vrátil, pokud budou pracovní příležitosti. Uvažuji o tom, že bych šel pracovat do zahraničí. Rodiče jsou rozvedení, s otcem jsem v rodině nevyrostal a nevidám se s ním. Žil jsem s maminkou a ve společném bytě s prarodiči, kteří mě vychovávali. Jsem jedináček. Naši se rozešli ještě před mým druhým rokem. Maminka je vyučená prodavačka.

Před základní školou. Maminka a prarodiče to se čtením nepřeháněli. Nikdo z rodiny není zvyklý příliš číst. Snažili se mě ke čtení vést. V tomto období to byly většinou nějaké obrázkové knížky, leporela a atlasy. Od malička jsem miloval zeměpisné atlasy, a to mi zůstalo dodnes. Asi mi je nechtěli úplně dávat, ale mně se strašně líbily tím, jak byly barevné. Vyhrabal jsem si je v poličce a začal jsem si je prohlížet – byly tam různé řezy, plány měst, hvězdná obloha. Moje babička jeden čas i učila zeměpis, ta mě k tomu vedla i v pozdějších letech, kdy mě zkoušela z hlavních měst a podobně. Měla radost, že jsem se k tomu sám dostal ještě v předškolním věku. Uměl jsem poměrně brzy číst. Ještě než jsem šel na základní školu, tak jsem byl schopný se s atlasy popasovat. Byly tam spíš obrázky a méně textu. Atlasy byly nádherně malované. Pak klasicky *Neználek*, *Špalíček*, *Pohádky tisíce a jedné noci* a podobně, kde bylo hodně obrázků. Ze *Špalíčku* mi četla maminka, před spaním. Nebylo to pravidelně, každodenně, ale často.

Doma jsme měli knížky – velmi málo, malinkou knihovnu – dvacet třicet knih. Zato si myslím, že na to, kolik jich bylo, tak byly poměrně hodnotné – Karel Čapek – *Povídky z jedné a druhé kapsy*, *Válka s mloky*, Božena Němcová – dokonce jedno z prvních vydání – to je u

nás taková hýčkaná kniha, děda tam měl hodně sportovní literaturu. Zajímal se o historii olympijských her. To byly zároveň i první knížky, které jsem četl, než jsem objevil kouzlo knihovny. Číst mě naučila maminka a babička. Já jsem se ptal, co znaky a písmenka znamenají. Chtěl jsem se naučit podepisovat. V momentě, kdy jsem kreslil, jsem postupně přecházel na znaky, které jsem znal. Nenutili mě do toho, od malička jsem byl zvědavé dítě.

Na nižším stupni základní školy jsem byl v letech 1987 až 1991. I když jsem uměl číst, tak jsem se v hodinách nenudil, protože jsme četli zajímavé knížky. Ve třetí třídě jsme v hodinách čtení četli na pokračování *Robinsona Crusoea*. Se čtením jsem problémy nikdy neměl, spíš psaní – uměl jsem písmenka nakreslit, ne napsat. Jedna z prvních knížek, kterou jsem sám přečetl, byl *Neználek*, který je doprovázen hromadou ilustrací. Textu tam moc nebylo. Samozřejmě také časopisy – *Mateřídouška*, potom český komiksy – *Čtyřlístek*. To mi kupovali před školou a ještě ve škole. *Čtyřlístek* jsem vyžadoval, protože to byla móda. Pravidelně jsme ho odebírali. Potom jsem ve čtvrté třídě (1990/1991) přešel na časopis *ABC*, který byl víc zaměřen na techniku a historii, vystřihávání, lepení, zajímavé vědecko-technické články. To nahradil časopis *Cinema*, protože jsem se zajímal o film a doteď je pro mě kinematografie jedna z největších hobby – to je šestá sedmá třída. Časopisy byly poměrně drahé oproti *ABC* – padesát korun, to bylo hodně peněz. Půjčovalo se to mezi spolužáky. Kinematografie byla kolektivní zájem.

Ve volném čase jsem chodil na vyšším stupni na počítačový kroužek. Naše škola sousedila s pedagogickou fakultou, kde se pořádaly různé zájmové kroužky. Chodil jsem ještě na angličtinu. Jinak jsem většinu volného času trávil venku. Chodil jsem na dvůr a byli jsme s ostatními dětmi venku. Na základní škole jsem nikdy nedělal úkoly, protože mi to přišlo triviální, nemusel jsem se nikdy učit – až na střední, kde to byl obrovský zlom. Ve třídě jsme si na základní škole knih moc nevšímali. Nikdo ve třídě se tím nechlubil, možná to bylo pro tu dobu out. Sametová revoluce přišla, když jsem byl ve třetí třídě. Přišla televize, zahraniční filmy, časopisy, které byly nevídané pro tu dobu, hračky. S těmito novými možnostmi rozhodně nebylo v módě, aby se četlo. Bavili jsme se o filmech, televizi.

Na základní škole jsem měl dobrý prospěch, za který byla většinou nějaká odměna. Například to byl Eduard Štorch – *Minehava*. Můj děda, velký čtenář rodokapsů a westernů, mi dal *Vinnetoua*. To bylo na druhém stupni – pátá šestá třída. Potom jsem se naprosto zamiloval do Julese Verna. Možná to bylo ovlivněno i *ABC*, kde se zmiňovaly vynálezy, a byl tam zmiňován Julius Verne. Knížky jsem dostával k Vánocům, protože jsem je chtěl. Předtím mi

dávali dětské knížky – *Medvídek Pú*, to mě moc nebavilo. Verne byl pro mě dobrodružnější, fantastičtější. Mám přečtené ty knížky, které jsem dostal. V knihovně jsem potkal jiné autory, tam Verne dozníval. Všechny knížky, které jsem od Verna četl, tak jsem stavěl na stejnou roveň. Verneovky, mayovky jsem četl hned po škole, pokud bylo ošklivo a nemohlo se jít ven. Před spaním jsem nečetl.

Neznal jsem knihovnu a nechodil jsem tam. V sedmé třídě jsme tam byli se školou na exkurzi a já jsem se tam zaregistroval. Čekal jsem, až budu moct chodit do oddělení pro dospělé.

Objevil jsem pro sebe nový svět, jak jsme doma moc knih neměli, školní knihovna v podstatě u nás neexistovala. Začal jsem si tam půjčovat hodně knížek. Do sedmé třídy jsem knihy nečetl. Kdyby doma bylo více literatury, tak bych po ní sáhnul. Knížky, které jsme měli doma, jsem četl v prvním ročníku na gymnáziu. V knihovně byl krásný regál, který se jmenoval novinky. Nejdřív jsem koukal na obaly, protože mi nejdřív autoři nic neříkali. Nebo naopak jsem se dočetl na odkaz, například Marca Pola *Milion*. Na základní škole mým nejoblíbenějším předmětem byly dějiny. Na základě doporučení mé vynikající učitelky na dějepis jsem si dostudovával, protože jsem trochu vyčníval z průměru třídy tím, že jsem se zúčastnil dějepisných a zeměpisných olympiád. Některé knížky mi doporučovala nebo půjčovala nebo jsem si je půjčil v knihovně. Byla tam jedna knížka, u které jsem si řekl, že je dospělácká. Bylo to v sedmé třídě, protože jsem zrovna byl na dějepisné olympiádě a dostal jsem od mojí paní učitelky Pavla Tigrida – *Kapesního průvodce inteligentní ženy po jejím osudu* – k zapůjčení a k dodatečnému nastudování. U této knížky jsem si řekl, že je dospělácká. Nedávno jsem si ji koupil v antikvariátu, protože jsem ji doteď neměl. Poměrně často ji dávám jako dárek ženám.

Na trh přišly krásné barevné encyklopedie francouzské Larousse. Ty, které byly zaměřené na historii nebo geografii, tak ty jsem chtěl k Vánocům. Naši byli nadšení a měli radost, že budu směřovat výš. U nás nebyl nikdo vysokoškolsky vzdělaný. Říkali mi, že je to dobré hobby – ne jen tak lítat venku.

Babička má středoškolské vzdělání – střední pedagogickou školu. Od střední školy přečetla minimum knížek. Neměla moc času, změnila i obor a pracovala jako finanční účetní. Byla hodně vytížená a neměla na to čas. Dědeček měl rád rodokapsy. Já jsem se do nich nikdy pořádně nepodíval. Byla to taková skupinka lidí, půjčovali a vyměňovali si rodokapsy v hospodě. Rodokapsy si byly hodně podobné. Myslím si, že děda přečetl některé i čtyřikrát, aniž by to poznal. Rodokapsy četl každý den. Shodli jsme se na mayovkách.

Na základní škole jsem nečetl nic dospěláckého. Nepamatuji se, že bychom četli něco povinně. Čtenářský deník jsme si na základní škole nevedli. Z osmé třídy jsem šel na gymnázium, byl to poslední ročník osmileté základní školy.

V roce 1994 ve třinácti jsem šel na všeobecné gymnázium v Ústí nad Labem. Maturoval jsem v sedmnácti. Byla to pro mě změna. Bezstarostné dětství, neřešit školu mimo školu, se radikálně změnilo. Měli jsme poměrně náročné pedagogy. Mnoho svého času jsem musel věnovat na přípravu do školy. Skupina pedagogů, která se sešla u nás ve třídě, vyžadovala výuku každý den po škole skoro až do večera, hned od prvního týdne. Chemie, biologie mě zatěžovaly asi nejvíc na memorování, na matematiku, fyziku se nebylo třeba moc učit. Třikrát týdně chemii, třikrát týdně biologii a zkoušelo se každou hodinu.

Zlom v přístupu k literatuře je spojen se střední školou, kdy došlo k obrovské změně ve výuce literatury. Měli jsme vynikající učitelku, která nás nevedla jen v češtině, ale i ve francouzštině. Měli jsme povinné dva jazyky. Povinný jazyk pro náš ročník byla francouzština, k tomu se volil druhý volitelný – angličtina. Vyhnul jsem se mé neoblíbené němčině. Naše třídní učitelka, zároveň češtinářka, francouzštinářka – bylo na ní znát, že má neuvěřitelně načteno, má neuvěřitelný cit k literatuře a že není z pedagogické školy.

Studovala filozofickou fakultu, přímo bohemistiku. To byl jeden ze zásadních okamžiků v mém čtenářském životě a skoro pro většinu mých spolužáků. Inspirovala nás ke čtení. Nenutila nás, měli jsme povinnou četbu, respektive museli jsme přečíst určité množství knih, ale nemusely být z nějakého seznamu. Zastávala pravidlo: „Já vám nechci znechutit čtení, naopak. Čtěte, co vás baví. K maturitě musíte mít samozřejmě seznam, ale já vás nebudu nutit do něčeho, co bych sama nečetla.“ K maturitě jsme museli mít za čtyři roky pětadvacet knih. Seznam nám dávala svojí výukou. Doporučovala, četla nám z knih ukázky. Pokud byla možnost, tak se četla povídka. V poezii jsme byli ovlivněni naší učitelkou, milovala Skácela. Velmi často nám z něj četla. Postupovala po časové ose až do moderní literatury, kam jsme se dostali ve čtvrtém ročníku. Byla hodně propagovaná i francouzská literatura, prokletí básníci, François Villon, Baudelaire, Verlaine. Některé básně jsme se museli učit nazpaměť i v originále, i v české podobě. Samozřejmě i šanson.

Stávalo se, že učitelka nám nadhodila nějaké tituly, pak jsme si je ve třídě četli a bavili se o tom. Samozřejmě ne všichni četli. V užší skupince lidí fungovalo doporučování a půjčování. Ale byla tam skupinka lidí, kterou inspirovala, například přinesla krásný výběr z povídek z Playboy stories a přečetla nám povídku od Roalda Dahla. V tu ránu se strhla taková dahlovská mánie, kdy jsme všichni šli do knihovny a napůjčovali jsme si jeho knížky.

Inspirovala nás ke čtení povídkových sbírek Woodyho Allena, všechno od Roalda Dahla a pak klasika – Honoré de Balzac – celou velkou trilogii.

Během studia na střední škole jsme objevili, že existuje antikvariát a že si tam můžeme velmi levně koupit knihy, o kterých se učíme ve škole. Takže já jsem si šel za deset korun koupit *Otce Goriota*. Koupil jsem si kompletního Shakespeara, který vyšel v Odeonu, antická dramata, tragédie, komedie. Doma nastaly problémy, protože jsem domů z antikvariátu nosil stále víc knih, byl jsem černá ovce, protože se to nikam nevešlo. Reptali, že utrácím za blbosti, za knížky, ale říkali, že je to lepší, než když utrácím za alkohol, za cigarety a podobné věci. Do antikvariátu jsme chodili se spolužáky. Zašli jsme tam, když jsme šli z gymnázia do centra. Odnášel jsem si pět šest knížek po jedné návštěvě. Minimálně jednou měsíčně jsme se tam zjevili.

Každou středu jsme měli v hodině češtiny takzvané aktuality, kde jsme se všichni museli vystřídat podle abecedy a říci, co je nového na poli kulturním – co je v divadle, jaké vyšly nové knihy a vydání známých titulů, doporučení filmů. Vedla nás k tomu, abychom zašli do knihkupectví a zeptali se, co nového vychází, a studovali bulletiny a knižní novinky. – Časopis *Cinema* jsem už na střední škole neodebíral, opět zdražil na dvojnásobek. V knihovně bylo i oddělení časopisů, tak jsem si ho už jenom prolistoval a nevyplácelo se ho kupovat. I kvalita se změnila. Pak už jsem si žádný pravidelný časopis nekupoval. – Nebyli jsme zvyklí chodit moc ven. Už jsme vyrostli z hraní si na dvorku. Do hospody se nechodilo, nebyli jsme tak konzistentní celek. Četl jsem po večerech, o víkendu a o prázdninách. Pravidelně jsem jezdil na dva měsíce do Krkonoš a tam jsem si vezl velké množství knížek.

Oblíbená kniha z tohoto období, to byl *Egyptán Sinuhet*, kterého jsem na střední škole četl třikrát. Propadl jsem kouzlu Johna Irvinga na doporučení mého spolužáka. Měl ho jako oblíbeného a často o něm mluvil. Začal mě zajímat taky. Irving je až na poslední dva tituly jeden z autorů, od kterého jsem přečetl všechno, co kdy napsal. Mám tam i svou nejoblíbenější knihu – *Modlitba za Owena Meanyho*, kterého čtu teď i v angličtině. To je pro mě top 5, top 10. – Na střední škole mě ovlivnila knížka *Na cestě* od Jacka Kerouaca – svým uvažováním, myšlením, sedla mi svobodomyslnost.

Na střední škole jsem chodil už do dospělé části knihovny. Půjčoval jsem si to, co se zmínilo během hodin literatury, nebo dobrodružná díla, například Frederick Forsyth, v tom jsem se také velmi vyžíval. A pak *Pána prstenů*. Na střední škole se začala hrát společenská hra *Dračí doupě* a přišlo tolkienovské období. Na začátku střední školy, možná už na konci základní, mi jedna spolužačka přinesla gamebook – dobrodružnou hrací knihu, kde jsem mohl ovlivňovat

průběh příběhu. Do té doby jsem tento typ knížek neznal. To mě bavilo a četl jsem jich víc. Tyto knížky byly těžko k sehnání, ale půjčovali jsme si je mezi sebou.

K počítači jsem se dostal až poměrně pozdě, až přechodem na vysokou školu. Doma jsme počítač neměli, měl jsem psací stroj. Na informatiku jako kroužek jsem chodil jen na základní škole a pak jsme měli informatiku jako předmět na gymnáziu. Na televizi jsem se díval, rozhlas mě do dnešní doby nikdy příliš neřikal, neoslovil. Nemám rád, když mi tam někdo mluví a já nemůžu odpovídat. Až teď poslouchám zahraniční kvůli jazyku. Nejsem spokojený s kvalitou českých rádií a s tím, co tam pouští. Jen na pozadí si občas pouštím Vltavu.

Televize mi byla zakazovaná, byly filmy, na které jsem se nesměl koukat. Naopak jsme se rodinně dívali na oblíbené seriály, například *Arabelu*, *Dallas* byl rodinná událost, *Pobřežní hlídka 90210*. Díval jsem se na základní škole na *Magion*, *Vega*. Sice jsem rozhlas nijak nevyhledával, ale v knihovně se půjčovaly CD a kazety, hodně jsem si půjčoval hudbu. Když jsem viděl, že v knihovně je hudební oddělení, tak jsem se tam hned šel podívat, jaké jsou možnosti. Rodiče se dívali na zprávy, já jsem u toho taky byl, ale zprávy mě nebavily. Nebyly ještě čtecí zařízení a já jsem podle listů odhadoval, kolik ještě zbývá do konce. Na televizi na střední škole nebyl moc čas. Museli jsme se opravdu učit. Spíš jsem někdy chodil do kina do filmového klubu, protože jsme měli češtinářku, která zmiňovala i filmové zpracování i literární díla a výuku filmu začlenila také do výuky. Do filmového klubu jsem chodil se spolužáky, těmi, kteří také četli. Střední školu jsem opustil v sedmnácti letech.

Nevěděl jsem, co studovat. Mám hodně zájmů. Bavilo mě od humanitních po technické předměty, takže jsem si dával různé přihlášky a po konzultaci s rodiči o potenciálním zaměstnání jsem se rozhodl pro technickou školu – že to bude rozumnější. Jsem částečný materialista a nezastírám, kdy jindy než na stavební fakultě může člověk vidět plody své práce hmatatelně. Hned po střední škole jsem nastoupil na vysokou do Prahy. Bydlel jsem na koleji. Ze začátku jsem bydlel v náhradním ubytování, protože Ústí má malou dojezdovou vzdálenost, ale potom na koleji. Koleje jsem dostával za prospěch 1,0. Byla to motivace ke studiu, abych dostal kolej. Na vysoké škole jsem měl víc času na čtení. Střední škola byla ve znamení každodenního učení, vysoká škola ze začátku byla spíše teoretická, nemuseli jsme projektovat, takže jsem se učil hlavně o zkouškovém období. Tím, že jsem začal dojíždět, tak jsem si hodně četl při dojíždění. Ze začátku studií, kdy jsem nebydlel na kolejích, ale dojížděl jsem vlakem z obce z hranic Prahy.

V této době jsem četl Sinclaire – *Hlavní třídu*, *Vejce a já*. Pokračoval jsem ve Woody Allenovi, Waltarim. Willbur Smith *Řeky bohů* – trilogii. Tím, že jsem byl na technické škole,

tak jsem utíkal k historii – Winston Churchill, druhá světová válka a novodobé dějiny, od Nikity Sergejeviče Chruščova – šestidílné *Jak státník odchází do penze, Washington do uzávěrky*, reportáže Ryszarda Kapuścińskiego, hodně moderní dějiny. Knížky jsem sháněl v antikvariátech, knihkupectvích. Měl jsem vyšší kapesné a chodil jsem na brigády nebo jsem si půjčoval knihy v knihovně v Ústí. Je tam otevřená vědecká knihovna i v sobotu dopoledne. Každé dopoledne, kdy jsem o víkendu byl v Ústí, jsem pravidelně chodil do vědecké knihovny. Půjčoval jsem si časopisy, knihy do školy. Lépe jsem se ke knížkám dostával. Byl tam systém, že ty knížky, které byly na regálu, jsem si mohl vzít a jen výjimečně bylo něco ve skladu. Tady v Praze jsem viděl, že se na to čeká. Za celou vysokou školu jsem v Praze neměl zřízenou průkazku. Knížky jsem si kupoval v knihkupectví a v antikvariátech.

Knížní tipy jsem měl od přátel. Měl jsem oblíbené autory a ediční řady, například edici Dějiny států, které vydávají Lidové noviny, dodneška mám šedesát osm dílů. Nekupoval jsem si beletrii. To jen výjimečně pouze tu, která se mi tak líbila, že jsem se pak rozhodl koupit. Beletrii si přečtu a nestává se mi často, že bych se vracel ke stejné knize. Pokud se mi to stane, tak si koupím, například Tigrida, Irvinga. Moje knihy tolik neputují, ale mám knihy na třech místech – v bytě u rodičů, cirká tři sta, v bytě, který vlastním v Ústí, zhruba stejně, a tady v Praze cirká sto a ty obměňuju.

Při přechodu do doktorského studia a zaměstnání proběhla minimální změna. Během svého doktorského studia jsem začal pracovat na plný úvazek. Tam bylo méně času, ale neměnilo se nic na tom, co čtu, jen toho bylo méně.

Na Erasmus do Portugalska jsem jel ve dvaceti pěti letech, bohužel jsem si žádné knihy nevezl, protože jsem tam jel na dlouhou dobu. Když jsem se měl rozhodnout, jestli si vezmu svetr nebo kalhoty navíc, nebo knihu, tak jsem se rozhodl pro kalhoty. Ale chtěl jsem si také něco pořídit tam. Mluvím portugalsky, ale mnohem lépe portugalsky čtu. Byl to způsob, jakým jsem se naučil portugalštinu. Zašel jsem do knihkupectví a koupil jsem si *Alchymistu* od Coelho, kterého jsem četl v češtině. Sice ho jako autora nemám rád, ale tím, že jsem chtěl začít, tak jsem si vybral knihu, kterou jsem znal a jejíž originálním jazykem je portugalština. Knížku jsem si nejdříve přečetl se slovníkem, pak bez slovníku. Pak jsem četl i další knížky. Portugalštinu jsem se učil ještě díky kabelové televizi a konverzací přímo na místě. Tam jsem se dostal k mému koníčku – brazilská nebo lusofonní literatura. Čtu v originále brazilskou a africkou literaturu, portugalská kvalitní je dost jazykově těžká. Saldago je těžký v portugalštině, jsem rád, že existují některé překlady. Znáám se osobně s překladateli. Jsem členem portugalského institutu. V úterý jedu přednášet do Olomouce na dny portugalské

kultury. Objevil se pro mě nový svět. Jsou to knížky, se kterými jsem se během studia nesetkal. Coelho nemám rád, jeho jazyk je příliš jednoduchý, když ho porovnám s konkurencí mnohem lepších brazilských autorů. Sbíráám také všechno, co vyšlo v překladu, a kupuju si to v antikvariátech. João Guimarães Rosa ceněn v Brazílii, Mia Couto mosambický spisovatel, Pepetela angolský, Scubuarc – to je Brazilec. Gonçalo Tavares, mám od něj podepsanou knihu, už vyšly v češtině tři. Všechno, co souvisí s lusofonní kulturou a literaturou, se mi otevřelo díky Erasmu. Byl jsem trošku naočkován knihou *Sto roků samoty*, latinskou Amerikou, která byla exotická. Byl jsem zaujat anglosaskou, evropskou oblastí, ale aby se ke mně dostala literatura z jiných končin, to ne. Chtěl jsem se naučit jazyk, pak jsem zjistil, že je to zajímavý, exotický. Abych si tady koupil v originále psanou knihu, to neexistuje. Každým rokem jezdím do Portugalska. Překlady vycházejí tři čtyři za rok, a to se snadno přečte. Pokračuji ve svých oblíbených autorech. Přibyla skandinávská literatura, Umberto Eco, Kapuściński – reportáže. Teď čtu momentálně Kena Keseyho *Vyhod'ne ho z kola ven* – připomínám si osmdesátiny Miloše Formana – přes filmy, které miluji, ke knihám a opačně. Snažím se přečíst knižní předlohu, než vidím film. Někdy to nevyjde. Velmi často chodím do knihkupectví – zvláště když sídlím v centru Prahy, kde je jedno knihkupectví za druhým.

Doktorské studium jsem ukončil ve dvaceti sedmi letech. Pokračoval jsem v práci, ve které jsem doposud. Odpadlo studium na vysoké škole. Teď mě spíš inspirují kolegové přímo v práci, kde se o literatuře bavíme. Naposledy jsem narazil na Thomase Bernharda. Přečetl jsem od něho pět knížek. Kolega ho doporučil a půjčil. Beletrii si mezi sebou vyměňujeme a půjčujeme. Stále sleduji historii.

Čtu, kdykoli cestuji, když jedu do práce, otevřu si knížku. Občas si nakopírují do počítače pédefka nebo do jiné techniky, ale mám raději papírovou podobu. Nerad využívám jiné techniky. Využívám techniky, když daná kniha není v jiné formě dostupná. Digitální knihu jsem si nekoupil a v nejbližší době nechci. Kindle nevlastním, nelíbí se mi to. Pokud čtu pomocí techniky, tak čtu z laptopu. – Za rok koupím tak třicet čtyřicet knih. Do knihkupectví zajdu, když mám čas. Chodím neustále do antikvariátů, protože některé knihy nejdou sehnat. Využívám i elektronických antikvariátů, v nichž vyhledávám. Pokud není kniha v antikvariátu, tak si ji objednáám klasicky z nějakého e-shopu. Běžně nakupuji knihy přes internet.

Sleduji portál *iLiteratura.cz*, kde jsou recenze. Znáám už některé recenzenty na portugalskou a brazilskou literaturu, takže když něco vyjde, přečtu si stručně, co tam píšou. Když mi někdo doporučí knihu, tak se tam na ni jdu podívat. Netrávím u toho čas. Pravidelně moc televizi

nesleduju. Sem tam se kouknu do *Reflexu* v digitální podobě na internetu. Jsou tam někdy recenze. Neodebírám žádný časopis ani noviny. České noviny nepovažuji za dostatečné, nelíbí se mi.

Cizojazyčnou literaturu čtu hlavně kvůli jazyku. Cizojazyčné knihy si kupuju nebo si je vyměňujeme mezi kolegy z práce. Začalo to v době, kdy jsem nastoupil do současného zaměstnání. Jedná se o britskou firmu, kde angličtina je bezpodmínečně nutná. Čtení v angličtině je ideální pro obohacení slovní zásoby. Není to něco, co by mě úplně bavilo, je to spíš nutnost. Knížky si vybírám ale tak, aby byly čtivé. Přečetl jsem si v angličtině Irvinga, Dana Browna, kterého bych asi v češtině nečetl, ale je to jednoduchá americká angličtina a je to napínavé. Někdy mi nezbyvá nic jiného a portugalskou literaturu mám v angličtině, například Salgado se mi čte lépe v angličtině než v portugalské. Je na mě moc těžký a v češtině nevyšel. Služebně jezdím, například jsem byl tři měsíce v Budapešti, tak jsem si ho koupil tam v angličtině, protože nebyla jiná možnost. Potřebuji číst i na cestách, je na nich relativně dost času – nemám tam partnerku, nemám tam přátele, se kterými trávím dost volného času. S partnerkou si vzájemně doporučujeme a půjčujeme knihy, ale zatím jsem s nikým nebyl naladěný na úplně stejné autory. V beletrii jsme se shodli.

Na vysoké škole jsme měli filmový klub, kam jsem chodil. Na kolejích se půjčovaly filmy. Do kina zas tak často nechodím. Mám vybraná artová kina – Aero, Světozor. Spíš si půjčuji DVD a dívám se. Zabývám se historií filmu a doháním resty. Čtu si k tomu další knihy, kde jsou odkazy na důležité filmy, které bych měl vidět. Čtu i odbornou literaturu o estetice filmu, které si kupuji. Jsou to knihy encyklopedické nebo literatura faktu, které mám rád při ruce. Jsem registrován na ČSFD [Česko-Slovenská filmová databáze], kam píšu i hodnotím filmy. Něco takového bych si představoval, že by existovalo ke knihám, kam si může člověk ukládat a hodnotit filmy. Dodnes mi zůstaly komiksy. Nekupuji si je, jsou moc drahé. Půjčuji si je, mám rád jejich estetiku. Musel jsem si přečíst *Persepolis* Marjany Satrapi.

Dnes už nechodím do ústecké knihovny, víkendy trávím jinak. Mám sice pražskou průkazku, ale tam chodím, jen když nemůžu jinde knihy sehnat. Půjčuji si hodně v knihovně v portugalském institutu.

Ke knihám si vždycky přivoním, nemůžu mít Kindle. Mám rád knihu jako artefakt. Sbíráám atlasy, na mapy nemám místo – je to neskutečně drahý koníček, ale teď už na to mám peníze. Mám sto dvacet sto třicet let staré atlasy, na starší nemám peníze. Mám deset velkoformátových atlasů – až metrové atlasy. Atlasy si prohlížím. Kupuju je přes internet a z pozůstalostí, někdy přes inzerát. Sleduji trh, kupuju si je i přes Amazon, v zahraničí jsou levnější. Snažím se sbírat zajímavé kousky, například mám i atlas z roku 1941, kdy jsme

součástí třetí říše. Mám rád historii a geografii. Chtěl jsem jít studovat historickou geografii, ale bylo mi to rozmlučeno. Mám to stále jako koníček. Vycházejí specializované vojenské atlasy, kde jsou zobrazené bitvy.

Mediální den. Budím se radiobudíkem, ale hned to vypínám, protože nemám rád rádio. Většinou tam někdo mluví, což mi vadí. Pak si pustím ráno televizi, abych věděl předpověď počasí, a nechám ji běžet na pozadí. Mám nejraději pořad *Panorama*. Během transportu do zaměstnání si čtu nebo se učím. Stále musím mít nějaké zkoušky – odborné, jazykové. V práci se sem tam dostanu na internet, kde se dívám na hlavní zprávy. V práci čtu hromadu odborných článků kvůli zaměstnání. Po práci se nedívám pravidelně na zprávy, nesleduji televizní pořady pravidelně. Večer před spaním si čtu. Vedle postele mám hromadu knih. Nečtu jednu knížku. Mám rozečtené třeba tři souběžně, mám je rozlišené jazykově nebo tematicky.

Čtu hlavně v dopravních prostředcích, maximálně hodina, když jsem nemocný, o víkendu, na dovolených. Dovolenu mám většinou aktivnější. Mám rituál, že si kupuji knihu v každé zemi, například z Nového Zélandu jsem si přivezl *Pána prstenů*, v Paříži jsem si koupil *Malého prince* ve francouzštině. Čtu hodně, pokud mě něco zaujme, hledám na to prostor. Nemůžu číst kontinuálně tři hodiny.

Knihy, která mi vždy pomůže, povzbudí, jsou povídky Woodyho Allena. Dokážou mě rozveselit. Ještě druhá kniha – Marcel Pagnol – *Jak voní tymián*, protože si vždy vzpomenu na jižní Francii, kam jsme jezdili s gymnáziem na výměnu. Nejoblíbenější kniha je *Modlitba za Owena Meanyho* nebo jak jsem řekl Petr Hoeg *Cit slečny Smilly pro sníh*, mám rád i skandinávský film. K těm se vracím. Nejoblíbenější autor je John Irving a portugalský spisovatelé obecně – z Portugalska Goncalo Tavares, z Mosambiku Mia Couto, z Angoly Pepetela a Guimarães Rosa z Brazílie. Když jsem nemocný, tak si čtu *Fanny a Alexandr* od Ingmara Bergmana, protože na mě tak zvláště působí. Ke knihám se často nevracím – knih je tolik a času tak málo. Zalistuji si v knížkách, vypisuji si, cituji z knížek. Mám sešit citátů, ale také si okopírovávám. Chronologicky si za sebou vypisuji a vím z čeho, tak vím, kdy jsem si co přečetl. Jakmile si začnu vypisovat, znamená to, že ta kniha se mi líbila.

informační technoložka (na mateřské dovolené), 29 let, Ústecký kraj

nahráno: 12. 10. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1983 v Teplicích. Moji rodiče se rozvedli, když mi bylo ani ne rok, ale s oběma mám hezký vztah. Jsem jedináček, ale protože tatínek se znovu oženil, tak mám nevlastní sestru. Knížek jsem měla spoustu – k narozeninám, k Vánocům. Měla jsem k nim, myslím, hezký vztah. Nevybavuju si, že by mi maminka nebo tatínek četli; ale možná si to jenom nepamatuju. Pamatuju si, že mně četla babička. Dost jsem u nich přespávala. Četli mi takovou klasiku (Erben, Němcová), hlavně pohádky; vím, že to byly knížky po mé mamince. Pak měli časopisy – neskutečné štosy *Čtyřlístku*. Měla jsem ho ráda hlavně proto, že tam byly obrázky. V těch jiných knížkách to tak nebylo – text, pak dlouho nic a obrázek, zase dlouho nic... a pak další obrázek. Knihovničku jsem v té době měla; to mám na fotkách.

Do školy jsem začala chodit v roce 1989; těsně před změnami. Jestli jsem v té době uměla číst? To si vůbec nevybavuju, ale jsem si jistá, že ano. Pamatuju si paní učitelku první a druhé třídy, která mě velmi ovlivnila, byla to stará paní a byla na nás velmi hodná. Z té doby si pamatuju čítanku; doteďka ji mám schovanou. Taky třeba *Pejska a kočičku*... Ve výuce, to si pamatuju, jsme četli na etapy. Problém jsem s tím ale neměla. Hodně mě učila psát slabiky babička; maminka na to neměla moc času. Na prvním stupni ještě *Mickey Mouse*, ten mě hodně ovlivnil; maminka mi ho objednala. Knížky jsem v té době dostávala i za vyznamenání.

Na druhém stupni jsem četla Lenku Lanczovou; ta byla moje oblíbená. Její knížky jsme si půjčovaly navzájem a probíraly jsme to. Na druhém stupni hodně jela knihovna. Měli jsme i školní knihovnu, ale tam nebyly ty věci, které nás zajímaly, takže jsme chodili do městské knihovny. V té době už jsem dostávala i nějaké peníze, takže jsem si už chodila vybírat knihy do knihkupectví. Tam jsem si kupovala hlavně dívčí romány. V té době mě ovlivnil už můj zájem, že jsem chtěla dělat balet. Hodně jsem si kupovala romány zaměřené na taneční tematiku. Ale i knížky věcné, kde se vysvětluje technika. Do tohohle u mě přešly ty dívčí romány. Měla jsem spolužačku, která taky chodila na balet, takže jsem toto sdílela s ní. Hodně se to zintenzivnilo tím, že mi maminka zakázala konzervatoř. Chvilí mezi námi byly i takové boje. Teď jsem jí za to vděčná. Baletem jsem byla ovlivněna tak silně, že ve třinácti čtrnácti letech jsem četla jenom to. V té době jsem taky dělala studentský časopis. Psala jsem do něj články a zpracovala jsem ho.

Lanczová se mi ztratila na střední škole. Na ni jsem nastoupila v roce 1998; byla to střední odborná škola technická. Tam jsem byla ráda, že stíhám povinnou četbu a odbornou literaturu o počítačích... nebo časopisy jako *PC World*. Všechno to šlo hodně dopředu a my jsme museli držet krok s tím vývojem. Byla tam výborná češtinářka a byly jsme jediné dvě dívky ve třídě.

Maturovala jsem v roce 2002. Potom jsem dostala možnost absolventského místa dotovaného úřadem práce, takže jsem ani vysokou školu nezkoušela. V devatenácti jsem se vdávala; čekali jsme, až odmaturuju. Od šestnácti let jsem chodila s mým nynějším manželem a věděli jsme, že se budeme brát, takže jsme od osmnácti let připravovali svatbu. Pak jsem, už jako vdaná paní, jela na dva roky do Anglie. Nejdřív jsme jeli spolu s manželem na tři měsíce, pak jsme se vrátili a za nějakou dobu jeli znovu. Mé čtení v této době, už od mých šestnácti let, hodně ovlivnil manžel. Hodně také mělo vliv, že jsem uvěřila. Jsem z nevěřící rodiny; tam se nikdy takovéto téma neotvíralo, bylo to velké tabu. Pamatuju si na větu, kterou mi maminka říkala: „Dělej v životě všechno, hlavně mi nezačni chodit do kostela.“ Jinak k víře jsem se dostala přes spolužačku ze základní školy; ona chodila do sboru a taky byla původně nevěřící. Začala do sboru chodit přes mládež. V té době přibylo studium Bible, jinak všechno šlo stranou; až na povinnou četbu ve škole. Bibli jsem četla doma potají. A pak literaturu, která se týká duchovních věcí. Všechno, co mi manžel půjčil. Najednou toho bylo strašně moc. Člověk chtěl všechno zjišťovat. Maminka mi v té době zakazovala chodit do sboru, takže jsem tam chodila potají. V té době jsem začala chodit na tu mládež a oni mě zvali na mládežnické tábory a víkendy. Tam se dost věci probíralo. Všichni, nejenom manžel, mě zásobovali knížkami: „Tohle si přečti, tohle ti hodně řekne, tohle je dobrý...“ Taky hodně písniček. Začala jsem se taky hodně zapojovat do pomoci těch táborů. Člověk úplně hltal nějaké vědomosti, které doteďka neměl. Díky knihovně ve sboru a přátelům se ke mně dostávaly věci, ke kterým bych se asi jinak normálně nedostala.

Moje rodina a děti. Tohle má na svědomí hodně manžel. Jeho tatínek je nepřeborná studna vědomostí a díky tomu kluci byli hodně vedeni ke knížkám; určitě víc než já. Manžel, když může, tak si každou chvíli koupí nějakou knížku. On mě v tom i vyučuje. Co čte? Zajímá ho hrozně moc věcí, ale poslední dobou takové ty knížky, které ovlivňují chování člověka, takže hodně psychologie a filozofie. Těch duchovních věcí už má ale dost, to ho už moc nezajímá; taky proto, že v tom vyrostl. Je ředitelem neziskovky, takže i proto, a taky že měl jeden čas

problémy s lidmi (byl na ně moc přísný), čte tyhle knížky... aby mu to hodně dalo. Třeba tuhle knížku si hodně chválil – Gordon MacDonald: *Obnova zhrouceného světa*. Má rozečtených čtyři pět knížek najednou, což mu vytýkám... to, že to má tak dlouho rozečteno, že se těmi knížkami tak dlouho zabývá. Já jsem typ, že když už si vezmu knížku, tak ji čtu najednou a do týdne. Nedokážu mít rozečteny dvě tři knížky najednou, protože se v tom ztrácím... a taky mě to ani nepustí. Já když se začtu do knížky a chytne mě, tak mě ani nepustí, abych šla k jiné knížce. Mě ale knížka musí chytit. Čtu vždycky do čtvrt knížky, ať je jakkoli silná. Třeba takto jsem byla ponořena do *Harryho Pottera*, až se mi manžel smál. To jsem četla na střední škole, četla jsem to jedním dechem... a víckrát. Je to pohádka pro dospělé. Hrozně jsem se tehdy styděla. Ani ne tak před někým, jako sama za sebe. Četla jsem to v teenegerovském věku, ale poslední díly už v dospělosti; hodně jsem se tím uvolnila. Dostalo se to ke mně hned v první vlně, jak to k nám přišlo. Pak to šlo i v televizi, takže jsem mohla srovnat, že knížky jsou mnohem lepší. Taky mladší sestřenice, ta to měla přečtené hned... takže až možná po ní; ona mi to doporučila.

Pokud jde o moje děti, tak i tohle má na svědomí můj manžel, protože mi dal podnět, jak je vést. Taky jsem to viděla na sobě – jako že do šesti let nemám žádné vzpomínky, že by mi někdo četl. Kdežto my máme zajetí u svých dětí, co se narodily, hlavně dcerka, knížky. Vidíme to hlavně u dcerky – ona miluje knížky. Na knížky je vnímavá. Nemáme večer bez knížky. Aspoň do jejích čtyř let to tak bylo, protože televizi moc nevnímala a televize pro ni byla všechno. Teď se to změnilo, protože začala vnímat, že v televizi jsou pohádky. Je naučená, že nejde spát bez knížky. Máme i pravidlo, že když do osmi hodin bude v posteli, tak jí budeme číst. Máme to jakoby za odměnu. Ona to už tak prožívá, že když jí nečteme, tak pláče. Střídáme se s manželem – někdy čte on, někdy já. Někdy zkouší o půl deváté: „Maminko, pojd' mi číst.“ Ale ne, to už je pozdě.

Knížka, která mi nejvíc pomohla? Krom Bible moc nevím. Čtu ji v překladu – Nová Bible kralická, předtím to byl ekumenický překlad. Ráda čtu Viewegha... ale ty nové věci ne. Před dětma jsem hodně četla knížky o výchově; hodně ráda mám Matějčka. Čte to hlavně manžel a pak mi to doporučuje. Hodně dám na manžela; sama nevyhledávám. Nejsem ten typ, abych šla do knihkupectví a koukala, co novýho na pultech, ani na to nemám čas. Období, kdy jsem nečetla, je asi teď. Ne že bych nečetla vůbec, čtu neustále, ale nic výživnýho. Jenom to, co musím číst... nebo že cítím povinnost.

Mediální den? Papírové noviny čtu občas. Ráda si přečtu sobotní, to jsme na víkend u rodičů, kteří je odebírají. Do přečtu od A do Z. Když se mi narodila dcerka, tak jsem četla časopis

Maminka. Máme občasník, jmenuje se to *Mamina* a vydává to křesťanské sdružení. Rozhlas v autě, ale tam hodně. Když nejedou dětské písničky, tak jede rozhlas. Na televizi se u nás dívá teď hlavně dcerka: *Kouzelná školka*, občas večerníček... a já občas sleduju některé večerní programy. Internet užívám hodně. Taky díky tomu, že externě pracuju jako správce webu. Jsem na něm denně. Jsem hodně na sociálních sítích, hlavně proto, že jsem doma, takže mám potřebu být ve vztahu s lidmi. Taky si tam hledám některé studijní materiály; otevírám si to, co děti usnou – tak kolem půl deváté. Celý internet vyjde tak na tři čtyři hodiny denně.

konzultant (lidské zdroje), 29 let, HL. město Praha

nahráno: 28. 2. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se Kroměříži v roce 1983, v Praze žiju od roku 2002 (po maturitě). Žádný zvláštní vztah v rodině ke knihám jsme neměli. Mamka si četla, tat'ka ne. Tat'ka jediné, co četl, tak četl noviny, zato intenzivně. Rodiče jsou od mých třinácti let rozvedeni. Vybavuji si scénku, jak mi dokonce předčítá článek z novin a spolu o tom diskutujeme. Mamka čte životopisné knihy o Lady Dianě, Margaret Thatcherové a o slavných osobnostech, většinou o ženách. Knihovnu doma jsme měli malou, ale nepoužívali jsme ji jako odkladiště knížek. Měli jsme tam historický romány a knihy pro malé a mladší děti, například *Špalíček pohádek*, to byla jedna z mých oblíbených knížek a nejdůležitější kniha z předškolního věku a kolem první třídy, kterou si vybavuji. Zajímaly mě hlavně obrázky. Uměl jsem číst ještě před školou, byť ne úplně dobře. Rodiče mi četli. Mamka pracuje jako učitelka ve školce, tak se mi věnovala asi nadstandardně. Dominantní úlohu k mému čtení měla mamka. Četla mi pravidelně, každý den ne, ale každé tři dny. Četli jsme už něco jiného, ale to už si nevybavuji. Sestra je starší o čtyři roky, do čtení se nezapojila.

Na základní škole na nižším stupni jsme četli na pokračování *Děti z Bullerbynu*. Četl jsem je i doma. Ke konci čtvrté třídy jsme v hodinách četli text na čas. Měli jsme limit jedné minuty a byl úkol, kdo přečte nejvíc textu za čas a srozumitelným způsobem, aby tomu všichni rozuměli. O knížky jsem valný zájem neměl. Četl jsem jen to, co mě zaujalo. Sem tam jsem chodil do knihovny. Mamka pracovala ve školce a v rámci školky byla i obecní knihovna. Mamka měla klíče a měli jsme přístup do knihovny. Byla tam knížka o Africe a afrických zvířatech a na tu dobu tam byly docela pěkné barevné obrázky zvířat. V knihovně byla zvláštní atmosféra, smrad z knížek. – Vyrůstal jsem v malé vesnici čtyři kilometry od Kroměříže. Na základní škole jsem si s kamarády o knížkách nepovídali. Na vesnici byli spíš kluci, kteří šli hrát fotbal, chtěli něco rozbít nebo někam běhat. Radikální změna v mém životě byl můj první počítač 486/33 MHz v páté třídě základní školy. Na počítači jsem trávil většinu času. Skládal jsem ho, rozebíral jsem ho, prodával jsem hardware.

V šesté sedmé třídě jsem dostal jako dárek k narozeninám *Bílého tesáka*. Začal jsem ji číst, ale nedočtl jsem ji do konce. Knížka mě tehdy moc nebrala. Moje sestra dostávala knížky pravidelně a četla víc. Mamka měla tendenci kupovat knížky, ale mě to táhlo spíš k počítači a

technickým věcem. Na druhém stupni jsme měli povinnou literaturu, ale sešity jsme si opisovali a dávaly se pak ke kontrole. Něco jsem z ní přečetl, ale málo. Už ani nevím, co tam bylo.

Na střední škole elektrotechnické v Lipníku nad Bečvou jsem četl hodně technické věci a odbornou literaturu. *Elektrotechniky* byly čtyři díly. Všechny jsem si je koupil a dopředu jsem si je studoval. Knížky byly zároveň k oboru, ale zároveň mě to bavilo. První díl *Elektrotechniky* jsem si koupil, protože jsem musel, a další jsem si kupoval dobrovolně, protože mě to zaujalo. Hodně mi to pomohlo ve škole, protože jsem získal znalosti, které ostatní neměli. Měl jsem respekt učitelů i žáků. Díky těmto knížkám jsem začal sám vytvářet a sestavovat vlastní věci, například zesilovače. Co si pamatuji, tak každý se pyšnil svou technickou knihovničkou. Bydlel jsem čtyři roky na internátě po čtyřech a nad každou postelí byla polička a v té poličce měl každý to, co ho zaujalo, ale bylo to technický. Přišel člověk, který měl rád zesilovače, tak tam měl knížky o zesilovačích, přišel člověk, který měl rád počítače a digitální techniku a měl knížky o digitální technice. Tak jsme se prezentovali, byla to naše vizitka. Já jsem na své poličce měl elektrotechniku a nějaké knížky o zesilovačích, matematiku a fyziku. – Knížky jsem si kupoval za peníze od rodičů a na střední jsem už pracoval – stavěl jsem počítače a doučoval jsem. Kupoval jsem si buď knížky, nebo komponenty do počítače a součástky. Počítačové hry jsem si nekupoval, až na vysoké škole. Povinnou četbu na střední škole si nevybavuji. Z časopisů jsem četl *ABC*, odkud jsem si vystříhal miniboxy (z toho se lepila autíčka). Kupoval jsem si každé druhé číslo. Koncem základní a začátkem střední školy jsem si iniciativně kupoval časopis *Score* o počítačových hrách. Za jeden rok jsem měl dokonce všechna čísla a pak ještě dva roky jsem ho náhodně kupoval.

Ve čtvrtém ročníku na střední škole jsem dostal od své sestry Bibli – malou, modrou kapesní. Moje sestra byla v té době už na lékařské fakultě. Z ní jsem si sem tam četl. Čím dál tím více mě to oslovovalo. Jsem věřící z nevěřící rodiny. K víře jsem se dostal přes to, že jsem si četl Bibli. Cestu ke knihám jsem si našel až na vysoké škole. Musel jsem číst do školy a nic jiného jsem ani tak nečetl, protože toho bylo tolik. V prvním ročníku na vysoké jsem si koupil skripta. Když jsem se učil, tak jsme měli spoustu materiálu v elektronické podobě na pédéfkách a podobně, ale já jsem si to přesto vytiskl. Do těchto materiálů jsem si psal poznámky. Mám dobrou vizuální paměť a vizualizace je mnohem lepší na papíře než na obrazovce počítače, kde vizuální kontakt není tak silný. Nevnímám to tolika smysly, jako

když to má člověk před sebou, dotýká se toho, vidí to, cítí to, podtrhne si to, kde chce, dá si tam obrázek. A měl jsem Bibli. Na vysoké jsem si také kupoval vlastní duchovní literaturu. Můj děda byl hodně věřící člověk, můj otec už ne. Bratr mého dědy byl kněz, nějak to v té rodině máme. Nemyslím si, že bych tím něco získal, ale že jsem našel něco, co jsem v sobě už měl. Až v roce 2005, ve třetáku na vysoké škole, jsem se nechal pokřtít. Před křtem jsem chodil pravidelně na mše, měl jsem dvouletou přípravu. Dostal jsem knížku *Cesta divokého muže* od Richarda Rohra, která mě strašně oslovila, a tam se začala profilovat další moje cesta. Richard Rohr je můj oblíbený duchovní autor. Tu knížku jsem přečetl asi sedmkrát a vracím se k ní. Je strašně hluboká, v každé životní etapě otevře člověku něco jiného. Je to taková osudová kniha. Jsem skalní fanda Richarda Rohra – nejen z toho, co píše, ale z té moudrosti a obrovské hodnoty, o které píše. Je to můj nejoblíbenější autor.

Na knížky jsem se díval na internetu podle autora. Řekl jsem si – tenhle autor píše dobrý knížky, to asi nebude poslední knížka, kterou napsal. Podíval jsem se, co ještě autor napsal, a koupil jsem si všechny navazující knížky. Nemám nějaké oblíbené knihkupectví, jdu tam, kde tu knížku mají. Zajímá mě spíš ta knížka než knihkupectví. Od kněze, který mě připravoval na křest, jsem dostal dvě knížky – Bibli, ekumenický překlad, a *Katechismus katolické církve*. Do Bible mi kněz vlepil listy s modlitbou „Otče náš“, která byla vložena do Izajáše. Dnes se k Bibli moc nevracím. Zabývám se tím, co píše Richard Rohr, popřípadě když má odkaz na Bibli, tak si přečtu kontext, ale sám ji nečtu tak intenzivně jako duchovní literaturu. Ta mi přijde daleko praktičtější, Bible je strašně složitá. Člověk potřebuje průvodce a životní zkušenost, aby ji dokázal dekodovat.

Sem tam koukám po Dostojevském v rovině duchovního náboje, přináší hluboké pravdy o člověku samotném a o společenské transformaci. Pošilhávám po „Inkvizitorovi“ jako části *Bratrů Karamazových*, ale ještě jsem si ji nekoupil. Dozvěděl jsem se o něm z audiopřednášek kardinála Špidlíka, které byly na Teologické fakultě Univerzity Palackého.

Při vysoké škole jsem pracoval. Po ukončení vysoké školy to pro mě bylo snazší. Dnes čtu každý den, ale čtu spíše články nebo blogy na internetu. Rohr má na každý den ráno zamyšlení nebo článek na svém blogu, to odebírám pravidelně – chodí mi to do pošty. Někdy tím začínám den, ale mám tyto články na e-mailu. Je to moje dávka, co potřebuju, a jsem spokojený. Čtu cizojazyčné knihy v angličtině od Richarda Rohra a i jeho články jsou v angličtině. – Čtu hodně odborné věci, které souvisejí s prací – čtu technickou dokumentaci k programům, uživatelské manuály, procesory Human Resources (Lidské zdroje). Knihy k tomuto tématu si kupuji a nechávám si je proplatit ve firmě. Musím se neustále vzdělávat ve

svém oboru. Ke svému oboru denně načítám tři hodiny i více z odborné literatury. Knížky si najdu na internetu a dojdou si je koupit do knihkupectví, například do Neoluxoru. Knížku musím mít v ruce, můžu si ji pročíst předem. Odborné knihy si kupuji také na doporučení od zkušenějšího kolegy. Nechávám si doporučovat i časopisy a internetové zdroje.

Internet je superzdroj informací, když víte, kde to máte hledat. Jsou tam kvalitní informace, kterým můžete věřit. Doporučení od přátel na duchovní literaturu. Já už mám plno. Jsem zaměstnaný tím, co už je v tom Richardovi, nemám už zájem o další zdroje. Ve čtení duchovní literatury jsou určité vlny, a když je na to člověk naladěný, tak čtu hodně. Na vysoké škole jsem četl dost, teď už tolik nečtu. Člověk se dostane na určitou úroveň, kdy už začne přemýšlet sám a začne si věci spojovat a už nepotřebujete tolik číst.

První dospělá kniha – *Egyptan Sinuhet* od Mika Waltariho – doporučil mi ji kamarád ze základní školy. Je hodně tlustá, ale hodně dobrá. Četl jsem ji na vysoké škole, když mi bylo devatenáct. Utkvěla mi v hlavě a paměti. Pak jsem četl i jiné historické romány od Mika Waltariho. Psal také o křesťanství a v té době jsem se o to zajímal. *Quo vadis* jsem začal číst, ale nedočel jsem ho. Ke *Quo vadis* jsem se dostal sázkou. S kamarádem jsme se vsadili, kdo přečte *Quo vadis* rychleji. Dopadlo to tak, že to nepřečetl ani jeden z nás.

Čtu kdekoliv, kdykoliv. Jsem pragmatický člověk, kterému jde o obsah těch knížek, ne o to místo – není to rituální. Spoustu knížek jsem nedočel. Když mě kniha začne nudit, když mě neosloví, tak ji opustím. Nejsem ten člověk, který si přečte knížku jen proto, že si stanovil cíl si ji přečíst. Z drtivé většiny si knihy kupuju. Ani nemám rád, když je knížka půjčovaná, protože je osahaná. Já mám rád, když mám knihu svou, a rád si ji koupím. To mi zůstalo i dodnes. Nikdy mě ani moc nenadchlo chodit do knihovny. Vždycky jsem bral knihy jako součást mě. Byly to věci, které mě zajímaly, a proto jsem si tu knížku koupil a jako taková byla součástí mě. Kdybych ji měl vrátit, tak bych měl pocit, že něco ztrácím. Do knížek si nepíšu, beru to jako barbarství, ale záložky používám. Dávám si na knížky pozor.

Elektronické knihy zatím ne. Přemýšlel jsem o Kindlu, přijde mi dobrý, ale myslím, že papír je papír. V Google Books jsem listoval jednou v knize, kterou jsem si chtěl koupit, ale to je tak všechno. Recenze, kritiky na knihy nečtu. Dávám na osobní zkušenost mých kamarádů a blízkých v okolí. Audioknižky ne. Rádio poslouchám v autě a rád. Poslouchám sem tam BBC a Český rozhlas. Pravidelný odběr časopisů máme v práci a tam si je přečtu, ale osobně si je nekupuju. Televizi nemám a nechci. Mám rád kino a kinematografii, divadlo, balet.

konstruktér, 29 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 29. 3. 2011 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1981 v Brně. Celá rodina jsme z Brna, mám bratra o pět let staršího. Otec je vyučený sklář, ale poté se věnoval různým jiným věcem, takže může pracovat s plynem, s elektřinou. Během svého životního běhu se sebevzdělával dál. Maminka je původně kadeřnice, ale teď se tomu nevěnuje. Rodiče četli hodně, i když jsou jenom vyučení, hlavně maminka. Třeba Hrabala jsem tam často viděl, takové ty ženské romány. V sobotu otec vždycky četl noviny, to byl rituál. Když jsme byli malí, tak nám rodiče samozřejmě četli pohádky; i když jsme byli nemocní, bylo to jakoby za odměnu – bylo víc pohádek. Vždycky jsme si to vyprosili. Měli jsme doma poměrně rozsáhlou technickou knihovnu, chemie, elektrotechnika, udělej sám doma. Maminka zase měla svou vymezenou část, kde měla svoje knihy naskládané, a před spaním si vždycky četla.

Když jsem šel do školy, číst jsem ještě neuměl; učil jsem se číst až tam. Ale pár základních písmenek jsem uměl. Z těch různých pěkných knížek pro děti jsem už nějaká písmena znal; uměl jsem i nějaké slovo. Ve škole mě nejvíc bavilo, že jsem mezi lidma, to pro mě byla obrovská zábava. Čtení nahlas mi tak úplně nevadilo, i když jsem byl poměrně trémista. Nesnášel jsem ale zpěv, protože jsem vůbec neuměl zpívat; tohle bylo stresující. Rodiče mi nic nezakazovali, spíš bych řekl, že tam bylo vedení ze strany školy. Ale jinak jsem chtěl jít samozřejmě ven; jako každé dítě, prostě zařadit. Posedět si u knihy, to moc nebylo.

Čtení mě míjelo i na druhém stupni. Vzpomínám si, že jsem se přinutil přečíst celého *Robinsona Crusoea*. Povinná četba, to mě nebavilo, protože to znamenalo, že ti někdo řekl: v tuhleto chvíli tě musí zajímat tohleto. To je pro mě vždycky strašně náročný. Daleko víc mě bavil pohyb. A taky koníčky – hrozně moc jsem modelařil. A hodně jsme kutili s otcem; trávili jsme spolu spoustu času. Četl jsem si hlavně technické věci, třeba o letadlech. Dost jsem taky v této době sledoval časopisy. Dělal jsem to tak, abych musel co nejmíň číst a co nejvíc si mohl znalosti ukrást od otce nebo od kamarádů. Musím se přiznat, že cokoliv mě zajímalo, tak jsem dělal tak, abych čtení obešel. Modelářina byla tak strašně náročný koníček, tenkrát se ještě hodně dělalo ze dřeva, bylo to hodin a hodin... Soustředíš se na malou věc, takže se to vlastně dost podobá čtení. Když jsem chodil do školy, tak se změnil režim. Zaznamenal jsem to jen velice lehce. Prožívali jsme to trochu s rodiči, ale asi míň než ostatní

rodiny. My jsme byli jako rodina starým režimem dost postižení (rodiče nevstoupili do strany, dědovi komunisti sebrali firmu). Proto jsme byli pasivnější, protože nikdo nevěděl, co se z toho vymrví. Akorát si vzpomínám na jednu věc, kterou otec říkal: „Všichni jsou v ulicích; jediná šance sehnat mrazák.“

V roce 1996 jsem šel na střední školu průmyslovou – strojní, na Sokolskou. Tam měli češtináři hodně špatný postavení, protože ti lidi, kteří tam šli, byli nějak orientováni. Vědělo se o nich, že mají vlohy na technický směr a že mají antivlohy na češtinu. Češtinářka se hrozně snažila, byla dobrá... Na základní škole jsem to ještě docela skousnul, byl jsem docela dobrej v tom, jak se určí příslovečné určení místa, času, nedá se s tím pro mě v praktickém životě nic dělat, ale nějakým způsobem mě to bavilo, taky jsem docela rád kupodivu psal slohové práce... Myšlenky na mě přicházely z jiných směrů než z knih; ty byly příliš statické a šlo to všechno nějak pomalu. Střední škola pro mě byla dost specifická. Asi jsem prožil úplně jinou střední školu než většina lidí, protože jsem si už ve třetím ročníku našel práci v oboru – pomocná vědecká síla. Měl jsem v té době taky dlouholetý vztah, takže jsem bydlel půl na půl v Brně a Tišnově. Měl jsem to hodně nabitý. Se čtenářským deníkem jsem to měl tak, že mi ho nechala opsat moje přítelkyně, protože já jsem do něj neměl co napsat. Akorát jsem si pak přečetl, co jsem vlastně přečetl.

Na vysokou školu jsem nastoupil v roce 2000. To bylo VUT – fakulta strojní. Tam jsem poznal, jak vypadají vysokoškolská skripta. Pochopil jsem, že odtam doopravdy nic číst nebudu. Pochopil jsem, že nechcu číst nic, co vzniká na půdě té školy. Byl to strašný mix několika lidí, kteří to skládali dohromady; vůbec si tam neodpovídalo značení; nazval bych to jako matení nepřítelů. Jakýkoli výpisek nebo jakákoli jiná kniha byla lepší na pochopení, bylo to rychlejší a zábavnější na pochopení než to, co vznikalo tady, na vysoké škole. Daly se například koupit kvalitnější knížky na fyziku, podle kterých se už za nás díkybohu i začalo učit. Všichni jsme se snažili získat nějakou praxi a taky vydělat nějaké peníze. Všichni jsme už pracovali v oboru; každý se snažil aspoň dva dny v týdnu někde být, ve fabrice. A tady bylo zapotřebí si k tomu nastudovat nějaký základ; tady musím říct, že střední škola mi k tomu vytvořila podmínky, abych mohl při pohovoru uspět, a třeba pak pracovat chvilku zadarmo. Třeba jsem si před pohovorem prošel i nějaké skriptum. Ale pak mě už začala zajímat hlavně řeč; začal jsem se učit němčinu. A tím jsem taky začal číst. Tady se dalo sehnat hrozně málo knih německých; ještě než začal fenomén internetu. Navštěvoval jsem sice v Brně rakouskou knihovnu (v MZK), ale výběr mi až tak nevyhovoval. Ze začátku jsem

si tam hodně bral nějaké časopisy. Moje přítelkyně ale četla strašně moc; dokonce psala. Chtěla se i dostat na nějakou školu, už přesně nevím, co to bylo, kde by se tomu mohla věnovat. Jestli mě nějak ovlivňovala? Já jsem se moc nenechal. Někdy jsme si lehli na lavičku a ona mi něco četla, ale neřekl bych, že jsme tomu věnovali nějak hodně. Když jsem si potřeboval oddechnout, to znamená, že jsem nemusel do dvou do noci něco dělat, tak jsem se šel vyspat. Chodil jsem spát ve dvě v noci a v sedm jsem vstával. A to jsem ještě pracoval zadarmo, abych měl praxi. To až později, až jsem měl rozumnější práci, tak jsem si koupil v němčině několik knížek od Remarquea a potom i nějaký jiný knížky. Toho Remarquea jsem ale četl kvůli jazyku, ale pak mě některé knížky i zaujaly; začalo mě to i bavit po stránce literární. Ale ten hlavní stimul byl, že se člověk chce naučit německy, tedy aby mě to posunulo někam dál. Jak jsem přišel na Remarquea? V obchodech ho bylo nejvíc.

Když jsem absolvoval, začal jsem pracovat ve firmě. A začal kolotoč získávání zkušeností zase v trochu jiném oboru (podávací zařízení). Byla to rakouská firma a já jsem tam dělal prototypy dopravníků. Bylo to zajímavé i z hlediska řeči. Myslel jsem si, že to pro mě bude i dlouhodobější řešení, ale pracovat s tímhleť člověkem byl pro mě hodně extrémní sport. Taky jsem jeden rok stavěl; přestavoval jsem byt. Jeden rok to bylo tak, že jsem přišel z práce, pak jsem boural zdi a házel maltu, pak jsem přišel do práce, kde jsem usnul. Ráno jsem šel do práce za takovým cholerikem Rakušákem, který házel po lidech židle. A takhle to šlo celý rok.

Dneska je to v technice tak, že všechno se rychle vyvíjí, a pokud stojí něco za to, tak ti to nikdo neřekne. Ty přijdeš do firmy a po nějaké době, až k ní začneš mít vztah, tak ona ti začne pomalu prozrazovat ta tajemství a začne si tě sama vzdělávat. A to vzdělání probíhá tak, že nepracuješ osm hodin, ale třeba dvanáct čtrnáct. Rozhodně dneska nemá nikdo v technickém světě chuť napsat knihu, co jsem já udělal za stroj a jak ho nejlíp dokážu využít, čím jsem si musel projít, jakým trápením, figlama... To je to, co nikdo nechce říct; je to know-how firmy. Takže čist technickou literaturu nemá smysl. Musíš být pořád v kontaktu s problémy a žít v reálném světě. Ne ve škole, ale aby se to pořád zrcadlilo. Ničemu jinému se ani věnovat nemůžeš, pokud chceš ze sebe něco udělat. Abys vůbec mohl v tomto světě přežít... Pár volných chvil věnuju v rámci zachování zdraví nějakému sportu: plavání, večer si zaběhat... Z kultury je to hlavně občas divadlo. Internet – v práci ho nepoužívám skoro vůbec, ale doma dost, protože přes něj i zadarmo telefonuju. K televizi jsem donucen tak nějak přítelkyní, protože ta se na ni občas na něco podívá. A já ji zase přeučuju na filmy.

Rozhlas – to mám rád, nějaké rockové rádio. Knížky vlastně nekupuju, do knihovny nechodím.

Ke knihám se nevracím. Jednou jedinkrát jsem měl tendenci číst nějakou německou knížku; jmenovalo se to *Firma*; ani nevím, kdo to napsal. Ale bylo to čistě pro to, že se mi to německy dobře četlo a byla tam taková, řekl bych, velice použitelná slova. Tam jsem cítil, že mně to může něco přinést. Volnost a tady tyto hodnoty nehledám v knihách. Já rád přijímám věci živý, reálný. Nemám taky rád to, co bylo ve škole: teď se budeme všichni zajímat o tohle. Potřeba čtení je u mě absolutně vyplněna internetem. Jde hlavně o zprávy, pak nějaký ty věci německý, technika, občas kouknu i na nějaký blog, to když hledám nějaký konkrétní názor na něco, na nějaký problém, tím nemyslím technický, ale lidský... zajímají mě názory a zkušenosti různých lidí. Vyhovuje mi to, že je to takový živý. Já jsem v práci koncentrovaný několik hodin na jednu věc; a nesmím udělat chybu. Kdežto tady můžu podle chuti měnit témata.

Kdy jsem naposledy přečetl nějakou beletristickou knihu? To je už hodně dávno, asi tak před třemi roky. Zase to bylo něco s němčinou. Člověk nemá čas číst po kouskách, takhle jsem kdysi přečetl *Sedm let v Tibetu*, ale vadilo mi, že se v tom ztrácím; že zapomínám děj, to by mi trošku vadilo. Vyhovuje mi vnímat po malých kusech. Zaměřil jsem se někdy na nějakou oblast, která mi mohla pomoci, třeba zdraví, a pak jsem si koupil i dvě knihy o akupunktuře. Nedávno jsem si koupil něco o tom, jak můžeš trénovat zrak, tak jsem si to koupil.

grafička, 28 let, Řevnice, Středočeský kraj

nahráno: 31. 3. 2012 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1983 v Praze-Podolí. Celý život jsem žila v Praze, do pěti let na Rašínově nábřeží, pak jsme se přestěhovali do nového sídliště do Petrovic, kde jsem žila do svých dvaceti sedmi let. Dnes rok bydlím ve vlastním bytě s přítelem v Řevnicích. Jsem svobodná, v květnu očekáváme narození prvního potomka.

Rodiče se rozvedli, když mi bylo šest sedm let. Sourozence nemám. Maminka teď žije v Americe, tatínek už skoro před třemi lety zemřel a žil v Praze. Mámu samu jsem tak často číst neviděla. Četla, ale není vášnivý čtenář. Máma má ráda detektivky nebo komediální knížky jako Betty MacDonaldová, Ivanka Devátá, ne dramatický a určitě ne klasiku. Táta četl hodně, i literaturu faktu. Pracoval na vysoké škole a dělal statistické výzkumy týkající se vzdělávání, tak četl literaturu k tomu náležící. Četl to, co bylo pro něj na trhu zajímavý, třeba Alan Alda. Knížky jsem viděla u táty doma. Po rozvodu jsem žila s mamkou, tátu jsem navštěvovala jednou za čtrnáct dní. Táta si kupoval současné tituly. Zajímaly ho životopisy – Hillary Clintonová, Bill Clinton. Vzpomínám si, že naši mi četli knížky. Vybavuji si spíš mámu, že mi četla. Četla mi téměř každý den před spaním pohádky, i slovenské. Maminka pochází původem ze Slovenska a hodně knížek mi posílal děda. Později mi četli *Řecké báje a pověsti*. Oblíbená knížka byla *Krtek ve městě*. To pak byla zároveň i první knížka, kterou jsme s mámou společně četly, když už jsem uměla číst. V první třídě jsme dostávali za domácí úkol, abychom si doma četli. Moje oblíbená knížka byl *Kocour Modroočko* a tu mám spojenou s tátou, že mi ji četl. Doma jsme měli dvě knihovny – jednu velkou měl táta v pokoji a jednu jsme měli v obýváku. Pak jsem dostávala knížky i já, takže i já jsem měla knihovnu. Knížky pro čtení s mamkou jsem dostávala ještě před nástupem do školy. Děda byl celý život velký čtenář, teď nechte vůbec. Věkem ztratil chuť číst. Četl hodně, takže v jeho očích to pro něj byl nejlepší dárek, který mi mohl poslat. Knížky mi posílal k výročí – narozeninám. Jednoročně jsem jezdila na prázdniny k babičce a dědovi. Byli rozvedení a střídali si mě. Na hlavní čas – asi čtrnáct dní – mě měla babička, k dědovi jsem šla na návštěvu na pár dní a odpoledne. Při této příležitosti jsem dostávala od dědy knížky. Ale děda mi knížky nečetl. Na Slovensku mi četla babička. Nevzpomenu si na název knížky, ale četla mi o nějakých dvojičkách – dvojčatech – ve slovenštině. Slovensky umím s chybama, ale četla jsem za svůj život spoustu slovenských knížek a nemám s tím žádný problém.

Když jsem šla na základní školu, ještě jsem neuměla číst. Na základní škole jsem četla hodně. Už na prvním stupni jsem si v knížkách našla velkou lásku. Vzpomínám si, že jsme se školou jeli na exkurzi do knihovny na Opatově. Tam jsem potom začala chodit do dětského oddělení. Vzpomínám si, že mi jednou maminka, když jsem byla nemocná, koupila knížku od Astrid Lindgrenové *Bratři Lví srdce*, abych si mohla číst. Do knihovny jsem chodila pravidelně a sama. Maminka se nebála mě tam pustit – bylo to blízko autobusem. Do knihovny jsem chodila v závislosti na tom, jak jsem to množství – třeba pěti knížek, který jsem si půjčila, přečetla. Byla tam měsíční lhůta vrácení. Knížky jsem si vybírala podle obalu, někdy tam měli stojánek s tipama – knihy měsíce, knihovnice poradila, co si půjčit, a já jsem se ptala. Řekla jsem, co se mi líbí, a ona mi poradila, jaká kniha je například hodně půjčovaná z daného žánru. Na nižším stupni *Děti z Bullerbynu*, *Honzíkova cesta*. Něco jsme četli ve škole a něco jsem si četla sama doma. Měli jsme klasickou hodinu čtení, kdy se vzaly třeba *Děti z Bullerbynu* a četlo se na vyvolání po dobu pěti minut. Docela mě to bavilo, ponořila jsem se do toho. Vzpomínám si, že jsme takhle četli *Lovce mamutů*. Ze čtení nahlas jsem neměla žádné trauma. Na nižším stupni jsme si knížky nezapisovali.

Na prvním stupni jsem dostala od své tety a strejdy gramofon a k tomu i nějaké desky. Byl tam *Hurvínek*, *Maxipes Fík*, pohádka *O bílém hadovi*. Pouštěla jsem si to. Rádio jsme poslouchali k snídani, například Rádio City. Před nástupem do školy jsme měli doma televizi. Na televizi jsem se dívala – na prvním stupni na seriály pro teenagery typu *Beverly Hills*, na pořady *Magion*, *Vega*, *Jů a Hele*. Máma hodně krotila dívání se na televizi – až když jsem měla hotové úkoly. Knížky oceňovala mamka víc.

Od páté do deváté třídy jsme měli jednu paní učitelku na češtinu a dějepis. Hodně trvala na vedení čtenářského deníku a byla ta, která doporučovala knížky. K vedení čtenářského deníku jsem měla kladný vztah – četla jsem ráda, mohla jsem si deník ilustrovat. Paní učitelka zavedla vyprávění – každý měl za povinnost připravit před třídou nahlas desetiminutové vyprávění ze čtenářského deníku – nějakou knihu, kterou člověk četl a měl ji rád. To jsme museli popisovat před ostatními a bavilo mě to. Snažila jsem se to udělat pro spolužáky zajímavý. Například v osmé deváté třídě jsem si vybrala knížku *Prima sezóna*. Hlavní postava Dany Smiřický měl kladný vztah k sexu a snažila jsem se lidi získat pro tu knihu tak, že jim povím atraktivní téma, nebo jsem představila *Bratři Lví srdce*. Četli jsme do toho i ukázkou. Na základě představených knih ve třídě jsem si ale žádnou knihu nepřečetla. Ani si nevybavuju, že bychom si knihy doporučovali.

Do knihovny jsem chodila pořád, přes celou základní školu. Přejít mezi dětskou a dospělou literaturou jsem vnímala tak, že jsem z toho měla dospělejší pocit. První dospělá kniha – možná Salinger. Na základce jsem četla knížky, které nebyly k mému věku. Dívčí romány mě minuly, spíš jsem četla dobrodružné knihy. Čtvrtá pátá třída *Bílý tesák*, v páté šesté třídě jsem četla *Janu Eyrovou* a pak to byl najednou skok. Salinger byl populární mezi vrstevníky. Zřejmě jsme si předávali nějaké tipy. Tahle četba byla doporučená. Povinnou četbu jsme museli číst. Četli jsme třeba Jiráskova, ale nevracím se k němu. Rodiče mi půjčovali knížky z domácí knihovny – máma; táta byl na své knížky opatrný. Půjčoval je, ale brzo se dotazoval, kdy mu ji vrátím. Žádné knížky nebyly tabu. S mamkou jsem četbu nekonzultovala. V této době jsme chodili do kina s tátou. – Knížky jsem i na druhém stupni dostávala. Vždycky jsem si přála dostávat knížky od mamky, ale nikdy jsem od ní nedostávala. Děda mi posílal encyklopedickou řadu. Mám ji dodnes ve sklepě. Vyšla řada dvacet jedna dílů vývoje planety až po současnost. Nasbírala jsem všechny díly. I táta se snažil mi dávat encyklopedický knížky, takže jsem dostala třeba čtyři díly o umění, další encyklopedie typu Země. Když jsem byla starší, děda se snažil mi dávat naučné knížky. Máma viděla ráda, že si čtu. Na základce jsem četla každý den. Měla jsem nějaké povinnosti – chodila jsem na violoncello, pak atletika, volejbal, ale vztah ke knížkám byl velmi kladný a četla jsem hodně. *Čtyřlístky* jsem četla na základní škole, to mi kupoval taťka. V páté šesté třídě jsem si za své kapesné občas koupila *Bravo*, nebylo to ze strany mamky podporováno.

Při přechodu ze základky na střední školu proběhla změna (2000–2001). Dojížděla jsem na Kampu, což byla hodina cesty. Na cestu jsem si začala brát občas knihu, ale spíš *Reflex*. Četli jsme ho všichni ve třídě a celkově se mi líbil. Vystřídal se zájem, ustoupily i zájmy sportovní, spíš se chodilo někde po škole sednout na pivo. Střední škola byla na četbu hodně skromná. Na střední škole jsem to hodně omezila. Na střední jsme měli povinnou četbu, ale tam jsem četla opravdu povinně, co nám doporučil učitel. Měli jsme tam miniknihovnu, kde jsem si půjčila pár knížek, ale pořád jsem využívala městskou opatovickou knihovnu. Na střední škole jsem úplně četbu nepřerušila, ale oproti základní škole jsem četla málo. Na základní škole jsem četla každý den před spaním, na střední škole jsem to omezila na pár knížek za rok. Na střední škole mi byl doporučený a četli jsme s kamarádkou Bulgakov – *Mistr a Markétka*, *My děti ze stanice ZOO*, Brontëové, Austenovou. Z téhle doby si skoro nic nevybavím. Pak jsme měli povinně nějakou literaturu ve škole, zhruba dvě knihy na rok. Na střední škole jsme si nevedli čtenářský deník, četba se testovala v testech.

Na střední škole jsme začali hodně chodit do kina. Chodili jsme se spolužákama na alternativní filmy – jako Almodóvar, *Amores perros*... V *Reflexu* bylo dobré kulturní okénko na výstavy, kulturní tipy. Třeták čtvrták (2003) jsme začali jezdit na filmový festival do Karlových Varů. Kulturně jsem žila, ale v jiných médiích. – Ve třetáku ve čtvrtáku máma koupila počítač. Měla jsem svůj vlastní osobní počítač, maminka mi ho kupovala s účelem, že na něm budu dělat něco grafického, ale nevyužívala jsem ho účelově. Trávila jsem na něm čas na úkor knih. Na počítači jsem trávila hodně času na Nixu. To byl komunitní server, kde se daly najít žánrově zaměřené místnosti od módního návrhářství po pěstování květin. Bylo tam přes dva tisíce místností, kde se mohlo diskutovat. Tam jsem byla na střední škole hodně. Navštěvovala jsem místnosti o kultuře, jezdili jsme na různé mejdany, takže, co se děje v Praze, co bude v Akropolis, přidávaly se tam fotky z akcí – takový předchůdce dnešního Facebooku. Hry na počítači jsem hrála minimálně. Za svůj život jsem hrála dvě hry – jedna se jmenovala *Princ of Persia*, tu jsem hrála na základní škole. Na střední škole jsem hrála českou hru *Mafia*, ale dokázala jsem si říct, že mě to zdržuje a ubírá mi to čas, a dál jsem se tomu nevěnovala. Střední školu jsem končila 2003–2004 a šla jsem do práce.

Po střední průmyslový grafický škole (Hellichovka), kterou jsem studovala v Praze, jsem se hned nedostala na vysokou školu, takže jsem začala pracovat. V průběhu dvou let jsem začala studovat dálkově Českou zemědělskou univerzitu. Studovala jsem a paralelně jsem už pracovala jako grafik v *Burdě*, kde pracuji dodnes. Do Prahy dojíždím zhruba hodinu. Teď se pokusím nastoupit na mateřskou s tím, že se pokusím pracovat z domova na dálku. Nastoupila jsem hned na plný úvazek. Tam jsem si uvědomila, že bych ještě ráda studovala, a už to šlo jen z mé iniciativy. Práci jsem našla hned, našla jsem ji tak, že učitel, který nás na střední škole učil odborný předmět, dal na školní nástěnku, že hledají někoho do svého studia. A šla jsem studovat až druhý rok v práci. Během prvního roku, kdy jsem chodila do práce, můj velký zájem bylo chození někam s kamarádama a nemám moc vzpomínek s knihou. Kolem maturity a prvního roku v zaměstnání jsem do knihovny nechodila vůbec. Ve dvaceti jedna letech jsem se odstěhovala na Žižkov. Bylo to období, kdy jsem dostala absolutní svobodu. Jak jsem dostala absolutní svobodu, tak jsem najednou neměla moc chuť někam chodit a neměla jsem takový zájem o večerní život a moje zájmy šly jiným směrem. – Knížky se začaly postupně zase vracet a vrátila se mi touha číst. Třeba jsem často v pátky chodila jen tak se dívat na knížky do Luxoru. Někdy jsem si nějakou koupila. Neměla jsem tehdy tak vysoký plat, abych si kupovala knížky. Začala jsem chodit do ústřední městské knihovny na Mariánském náměstí. Když jsem začala žít sama, začala jsem zase číst.

V roce 2005 jsem byla na pět týdnů v Číně. Předtím bylo období, kdy jsem začala hodně číst cestopisy o asijských zemích nebo třeba i o Africe. Pak jsem se snažila zlouskat nějaké čínské dějiny. Kolem dvacítky, dvacet jedna jsem se zajímala o buddhismus, takže jsem četla z vlastní iniciativy i tyhle knížky. Cestopisy jsme si se sebou na cesty nebrali, protože to by bylo těžký, ale brali jsme si se sebou Lonely Planet. Pak jsme si brali mapu. Současný partner se ke mně přidal na konci třetáku v roce 2008, když jsme státnicovali. Partner mě ve čtení neovlivnil, protože čte minimálně. Knižky, které četl, se týkaly vývoje osobnosti nebo podnikání, nikdy to nebyla beletrie. Dával mi tipy na knížky, například abych si přečetla *Kiyosakiho*. Ale knížky mi dával.

Celý rok v práci 2010 jsem se učila číst v angličtině. Po roce se to opravdu vylepšovalo a byla jsem schopná číst perfektně, dokázala jsem si i domýšlet význam slov. Měla jsem velkou touhu mluvit a chtěla jsem získat velkou slovní zásobu. Ale mluvení se mi moc nezlepšilo, mluvení potřebuje mluvení. Postupně jsem přecházela od nižšího levelu po vyšší. Trávila jsem tak cestu do práce – měla jsem malý slovníček, knížku a tužku malou z Ikey, kterou jsem si zatrhávala slovíčko. Takhle jsem se učila číst. Úplně na začátku jsem začínala číst ságu *Rozbřesk*. To se výborně četlo, bylo to jednoduchý, ale příběh mě nezaujal. Přečetla jsem tři díly a čtvrtý díl jsem ani nedočetla. V angličtině jsem si vybírala knížky lehčího žánru kvůli jazyku, například *Marley a já*, hodně populární Nicholas Sparks, nějaká rodinná dramata. Jsou to knížky, po kterých bych opravdu v češtině nesáhla. Bylo to jednodušeji napsané. Dostala jsem od přítele i Kunderu, ale to je knížka, kterou mám schovanou na později, protože mi to dalo moc práce. Vybírala jsem si knížky, které bych si v češtině nepřečetla. Poslední dobou mám touhu číst knížky v češtině. Anglické knížky jsem si kupovala, abych si do nich mohla psát. Mám je svoje a popsané. Zaprvé jsem si slovíčka podtrhala, pak jsem si je psala dozadu a ani mi nevadilo do paperbacku psát. Do normální knížky bych si popravdě nic nenapsala, protože k tomu mám nějakou úctu. A i se snažím mít knížky obalené, když cestuju – mám kožený a textilní obal. K paperbackům takový vztah nemám a po dočtení i podle toho vypadají, ale nechávám si je. Knižky nevyhazuju.

Měla jsem velký sen odjet do zahraničí, protože jako dálkově studující jsme neměli možnost odjet někam na Erasmus. Jednou jsem takhle odjela do zahraničí, ale musela jsem se z rodinných důvodů vrátit. Jsem měla pocit, že to je nesplněný milník. To jsem si splnila a teď nepociťuju žádnou touhu nikam jet. Na druhou asijskou cestu jsem si brala edici Penguin knížek, což byly knížky různé úrovně. Později, dva roky od Číny, v roce 2007, jsme jeli na

měsíc do Barmy, na měsíc do Laosu a potom jsme měli tranzitně trochu Thajsko. Dávala jsem kvůli tomu tehdy výpověď v práci. Po návratu jsem začala pracovat v novém zaměstnání, v *Burdě* na pozici grafičky. Asie je dneska připravená na turisty a na cestách jsou malé obchůdky na ulicích, kde si můžeš koupit knížku, kterou tam odložil jiný cestovatel, nebo si ji vyměníš, za malý obnos si ji koupíš. Využila jsem to jen jednou, protože jsem nečetla v té době tak dobře anglicky. Měli jsme vždy průvodce a co nejméně věcí do batohu. V roce 2011 jsem podnikla cestu na Nový Zéland. Tam jsem si vezla učebnice angličtiny. Knižky jsem tam četla, například *Útěk do divočiny* v češtině, protože na Zélandu bydlí moje kamarádka a má tam české knížky. A něco jsem si přečetla i v angličtině.

Po návratu jsem ztratila chuť číst v angličtině a vrátila jsem se spíš k četbě českých knížek. Nastal moment, kdy se čtení zesílilo, protože jsem začala dojíždět vlakem, bydlím v Řevnicích a dojíždím do Prahy. Výhoda toho je, že mám nerušený prostor třicet pět minut, kdy nemusím přestupovat. Získala jsem tak každý den hodinu deset, kdy můžu číst. Málokdy se mi stane, že bych koukala z okna a lelkovala. Jen když je hezky, tak se neubráním kochat, ale jinak čtu na každý cestě. Nerada potom potkávám lidi, je to čas, který vnímám, že je můj, a nerada se o něj dělím. – Čím jsem starší, tak mě otravuje doma koukat do počítače, což dřív nebylo. Dříve jsem spíš upřednostnila sociální média, trávila jsem víc čas na Facebooku. Postupem doby jsem zjistila, že mě to přestává bavit. Kolikrát nemám ani chuť si počítač zapnout, naopak si jdu číst. Prostor pro čtení si nacházím i doma. Mám tady k tomu čtecí křeslo nebo ležím v posteli. Teď čtu hodně knížky o těhotenství, mám tady asi čtyři, knížky pro nastávající rodiče, různé rady pediatriů. Ve vlaku si čtu beletrii a doma si čtu odbornější literaturu. V práci sedíme čtyři kolegyně v jedné řadě a tam funguje hodně výměna informací. Takže kdo co přečte, tak hodí tip do vzduchu, nebo třeba i půjčí. Hodně čteme podobný knížky. Za poslední dobu jsem četla *Charlotte Link*, píše i historické romány a současnou literaturu, i populární literaturu, teď hodně běží severské drama a detektivní příběhy. Četla jsem tři knihy. Bavila mě literatura arabská – četla jsem o ženách, které byly provdané za Araby. – Celou dobu na střední škole jsem četla *Reflex* a ještě dva roky po střední jsem si ho kupovala, i když ne každý čtvrtek. Teď si ho kupuju minimálně a spíš jsem z toho otrávená. Snažím se vůbec nesledovat bulvár, nezajímá mě to. *Reflex* se právě trochu bulvární snaží být. Někdy si kupuju *Respekt*, ale nekupuju si ho pravidelně, tak jednou měsíčně. Málokdy se mi stane, že bych si ho přečetla celý, nemám na to čas. To, co čtu teď pravidelně, je *E15*, to jsou ekonomické noviny, které jsou v distribuci u vstupu (do zaměstnání), takže to čtu pravidelně.

Zajímá mě nejvíc rubrika kultury, kde jsou různé typy na filmy a divadla. *E15* vychází každý den a je zadarmo.

V těhotenství je to teď trošku jinak, protože nemám o tolik věcí zájem, nedokážu se tak soustředit. Před těhotenstvím jsem měla zavedený režim, kdy jsem každé ráno poslouchala rozhlas z archivu. Stahovala jsem si z Českého rozhlasu pořad *Jak to vidí*, což jsou komentáři typu Ivana Hoffmana, Pačes, Šimon Pánek, Táňa Fischerová, a komentují aktuální dění. To je každý den, kromě prázdnin. To poslouchám v práci, že si stáhnou MP3. Máme to tedy zakázané, ale já si ji stáhnou, odposlechnu a vyhodím. Dál jsem si stahovala anglické podcasty – třeba čtyři za den. Když pracuju, tak poslouchám. Práce grafičky je rutinnější, je to jiné, než kdybych měla psát, takže se můžu soustředit na dvě věci zároveň. Při grafice jsem schopná poslouchat hudbu bez problémů, na mluvený slovo se musím soustředit víc, ale dělám to při práci. Ráno je ticho, pak jedu vlakem a čtu si knížku, v práci si pouštím hudbu a komentáře. Co jsem vypustila úplně, když přijdu domů, tak je televize. Na televizi se vůbec nedívám. Nedívám se na zprávy, protože po nich mám špatnou náladu a není tam nic pozitivního. Na zprávy se dívám jednou za čtrnáct dní. S partnerem se občas díváme na film a chodíme hodně do kina. Jsem velký filmový fanoušek.

Teď jsem si začala knížky hodně kupovat nebo půjčovat od kolegyň. Uvědomila jsem si i z finančních důvodů, že nemá cenu knížku mít ve vlastnictví, takže jsem přemýšlela, že si obnovím kartu v knihovně a začnu zase do knihovny chodit. Chodila jsem do Luxoru na Václavské náměstí nebo na Hlavní nádraží, kde je Luxor. Většinou jdu za nějakým tipem. V *E15* často probíhají knižní recenze, takže i podle toho se řídím. Na internetu si nevyhledávám tituly, ale třeba si knížku vyhledám, když dostanu tip a přečtu si anotaci. Ale pravidelně nesleduji recenze ani diskuse na internetu.

Když mi umíral táta na rakovinu, tak mi strašně pomohla knížka od Terezy Boučkové – *Indiánský běh* a druhou si nevybavuji. Tehdy jsem měla pocit, že můžu s někým sdílet svůj smutnej zážitek. Pomohla mi tím sdílením. Doporučil mi ji táta, když byl ještě v pořádku. Diskutovali jsme spolu knižní novinky. Knížku jsem si půjčila u táty, protože jsem se chodila starat o jeho byt.

Kdybych se měla k nějaké knížce vrátit, tak bych se vrátila k pasážím z *Jany Eyrové*. Líbí se mi Petra Hůlová, *Paměť mojí babičce* – měla jsem ji půjčenou z knihovny, ale také jsem si ji koupila, protože jsem ji chtěla mít i ve svém vlastnictví. Pak se mi líbí Petra Soukupová. A to jsou i knížky, které mě za poslední dobu oslovily. Z minulosti oblíbená asi zase ta *Jane*

Eyrová. Když si jdu číst, udělám si nápoj, položím ho na parapet a čtu si ve svém křesle. Snažím se u knížek nejíst, abych tam neměla mastný fleky. Čtu si večer v posteli a o víkendu i odpoledne.

ekonomka a personalistka, 26 let, HL. město Praha

nahráno: 24. 1. 2012 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1985. Pocházím ze Šumperska, z Velkých Losin, z úplné rodiny. Kolem mě byli vždycky bratřenci, tetičky a podobně. Rodiče nejsou velcí čtenáři a nemají doma moc knížek – dvě police. Mého otce ruší, když mamka šustí stránkami knihy, takže mamka přestala číst. Poslední knížka, kterou táta přečetl před třemi čtyřmi roky, je *Saturnin*, kterou jsem mu doslova vnutila. Máma čte na dovolené, v létě, když může číst venku, ale že bych ji našla zahloubanou v knížce přes zimu, to se říct nedá. V rodině si ze mě často dělali legraci, že moje děti nebudou jíst, protože já si budu pořád číst. – Rodiče mi četli před spaním, když jsem byla nemocná. Údajně mi bylo čteno i na nočníku, abych na něm vydržela sedět. Rodiče mě vedli ke knihám. Moje máma je učitelka v mateřské školce a zná dětskou pedagogiku. Jako dítě jsem měla spoustu dětských knížek, leporel, *Dášeňku*, *Znáte Tománka?* Četli nám ve školce. Knihu před nástupem do školy si pamatuji ve formě obrázků. Pamatuju si *Dášeňku*, protože ten pes byl hezký. Jedna z mála dětských knížek u babičky v knihovně byl *Kája Mařík*.

Když mi bylo asi sedm let, začala jsem chodit do místní velkolosinské knihovny, kam jsem se sama přihlásila. Vždycky jsem se dobře učila, knížky mi dělaly dobře a už v druhé třídě jsem naklusala do knihovny. Po cestě domů ze školy jsem se musela nahlásit u mé mámy v zaměstnání ve školce a místní knihovna je hned vedle školky. Zapsala jsem se tam, čtenářský průkaz mám doteď. Měla jsem číslo 647. Tam jsem si půjčila *Děti z Bullerbynu*. Doteď na ně vzpomínám a říkám si, že bych pod nějakou záminkou došla do knihkupectví a koupila ji jako své neteři, ale přitom bych si ji přečetla, protože je krásná. Do knihovny jsem chodila pravidelně – každé dva tři týdny.

Knížky ze základní školy si pamatuju *Děti z Bullerbynu*. V páté, šesté, sedmé třídě si pamatuju knížky Enid Blytonové – *Dvojčata*, *Správná pětka*. To byly paperbacky. Půjčovala jsem si je v knihovně. Za vysvědčení jsem občas dostala koupenou, doma jich mám asi pět, ale v edici je jich asi třicet. Na základní škole kolem dvanácti let jsem samozřejmě četla Lenku Lanczovou. – Ještě když jsme měli s bráchou společný pokoj, tak se u nás brzy zhasínalo. Máma nám zhasla v osm, ale v osm je v létě ještě světlo. Bylo nám tak deset let a já jsem v pološeru měla schovanou knížku pod peřinou a louskala jsem před sebou knížku proti

světlu. Chytala jsem poslední světelné paprsky. Nebo jsem si drze rozsvítila a zapala škvíru pod dveřmi polštáři, aby to nebylo vidět. To byly knížky typu *Správná pětka*.

Do páté třídy jsem chodila na základní školu, od šesté třídy jsem nastoupila na víceleté osmileté gymnázium. Na základní škole, pokud vím, jsme povinnou četbu neměli nebo si to nepamatuju. Na prvním stupni jsme měli předmět „čtení“ a čítanky, v těch byly dětské říkanky – „Kuřátko v obilí“, „Znám křišťálovou studánku“. Na nižším stupni víceletého gymnázia (6.–9. třída) jsme měli češtinářku, která představovala klasický prototyp češtinářství. Povinná četba byla klasická – mé nenáviděné *Staré pověsti české*, které nenávidím dosud, *Babička*, kterou jsem musela přečíst. Povinné četby nebylo hodně a byla to klasika. Oproti tomu na vyšším stupni gymnázia jsme měli hodně zapálenou profesorku, která nám dávala na výběr kusy moderní světové literatury. Dávala speciální čtení pro kluky a pro holky. Do hodin češtiny dávala hodně svého, například nás v hodinách oslovovala podle hrdinů svých oblíbených románů. Vedla na gymplu knihovnu – kabinet se dvěma sklepními okny. Ani tam nebyly knížky v obalech. Díky této profesorce jsem přišla na spoustu autorů, které jsem na střední škole přečetla, například Irvinga.

Četba se píše pro určitou věkovou kategorii, ale spousta lidí se k ní dostane dřív, například románky Lenky Lanczové vypráví o holkách, kterým je patnáct až osmnáct let, ale já jsem ji četla už v jedenácti nebo jako dvanáctiletá. S touto dívčí četbou jsem skončila ve dvanácti letech a pak jsem přešla na dospělejší literaturu. Ve čtrnácti jsem četla Škvoreckého *Zbabělce* a po nich *Prima sezónu*. Od třinácti let výš čtu pravidelně až dodnes detektivky. Samozřejmě už ne s takovým zapálením, protože když člověk přečte třicet knížek od *Agathy Christie*, tak už ve třicáté první snadno zjistí, kdo je vrah. *Moji dva detektivkáři jsou Agatha Christie a Erle Stanley Gardner. Doted', v mém dospělém věku, je pro mě požitek procházet antikvariáty a hledat starý, začichlý detektivky, které jsem ještě nečetla.*

Za své první dospělé knihy považuji částečně detektivky. V tercii na gymnáziu jsem četla Deset malých černoušků – to byla asi první od Agathy Christie a i nejlepší, jak jsem zjistila.

Když jsem nastoupila na víceletý gympl, tak jsem chodila zároveň do té své původní knihovny v Losínách a pak jsem se přihlásila do městské knihovny v Šumperku. Na gymnázium jsem dojížděla. Do knihovny jsem chodila vždycky v pátek po škole a půjčila jsem si knížky na víkend. Takhle si pamatuju detektivky, Škvoreckého *Zbabělce* – to mi bylo čtrnáct a byla jsem nemocná. V té době nebyl internet, takže si člověk půjčoval často hodně naslepo.

Čtenářské deníky na střední škole. V primě až kvartě to byly povinné elaboráty. Na vyšším gymnáziu byly čtenářské deníky volnější, neměly pevnou strukturu. Měli jsme ukázat, že jsme si knihu přečetli a kniha v nás udělala nějakou stopu. Na střední škole jsem hodně četla. Četla jsem hodně doma, o víkendech a v létě venku. Kolikrát jsem četla, když jsem přišla domů, u ohřátého oběda. Po cestě do školy, i když jsem dojížděla, jsem si nečetla, protože jel vždycky někdo se mnou. Rodičům jsem od jistého věku doporučovala knížky já. Ve výběru knih mě určitě ovlivňoval tehdejší můj přítel, některé kamarádky. V knížkách jsem držela tempo s největšími čtenáři. V septimě a oktávě jsme měli skripta světové literatury, kde byl výživný „výcuc“ všech zajímavých autorů. Ještě dlouho na vysoké škole jsem z toho čerpala, když jsem potřebovala tip na zajímavou knížku. Ze skript jsem toho spoustu stihla už na střední a pak na vysoké v prváku druháku. Na střední škole jsem se připravovala ze dne na den, byla jsem šprt, chodila jsem na cvičení, pomáhala doma. V rodině máme zvyk dívat se na ranní televizní vysílání. Dívala jsem se pravidelně na televizi. Můj život se na střední škole odvíjel od toho, zda jsem připravená na další den. Rádio jen nějaká hudba, na internetu e-mail a chatování.

Rok před tím, než jsem šla na vejšku, jsem si koupila první dvě knížky přes Kosmas.cz, protože jsem se rozhodla, že si budu budovat knihovnu a koupím si alespoň jednu knížku ročně. Do té doby jsem si všechny knížky půjčovala. Koupila jsem si *Tracyho tygra* a ještě jednu. Dnes si kupuji knížky pořád.

První roky na vysoké jsem ještě nepracovala, tak to bylo hodně podobné jako na střední škole. Navíc mi přibyl čas na čtení ještě při cestování vlakem z domova do místa studia a zpátky. Samozřejmě člověk studoval skripta a věci do školy, ale beletrii jsem nikdy nepřestala číst. Když člověk chodí jen do školy a nemá ještě zaměstnání, tak tam takový rozdíl oproti střední škole není.

V prváku na vysoké jsem ještě chodila do losinské knihovny, ale občas jsem si něco už i koupila v návaznosti na skripta, které jsme měli na střední škole. Hodně jsem dočítala Johna Irvinga. Pamatuji si, že hnedka co jsem přišla do Prahy, jsem si koupila *Manželství do 158 liber*. Četla jsem to v osamění první týden na koleji, proto tu knížku nemám ráda.

Když člověk začne na poloviční úvazek pracovat při vysoké škole, tak si začne víc vybírat, co bude číst. Už všechno nezhltně. Začne si uvědomovat, že těch knížek je víc, než může kdy přečíst, což vede k lehké frustraci. Času je málo, i chuti, protože je člověk víc unavený. Četla jsem si málo, víc jsem si vybírala, ale číst jsem nepřestala. S bývalým partnerem jsme měli rádi sobotní nájezdy na knihkupectví, kdy jsme šmejdili v knihkupectví a občas jsme si něco

koupili. Ale pramenilo z toho, že jsem měla víc knížek, než jsem stačila přečíst. Doháněla jsem to tak, že jsem nepřijímala další nové knížky, nekupovala, nepůjčovala a dočítala jsem, co jsme si nakoupili. Do vysokoškolské knihovny jsem si chodila jen pro skripta a odbornou literaturu.

Po vysoké není povinnost číst skripta a odbornou literaturu a člověk může číst jen to, co chce. Když člověk pracuje osm hodin denně a chce se věnovat i ostatním lidem, partnerovi, tak toho času na čtení je méně – ráno v tramvaji, odpoledne v tramvaji a večer před spaním. V Praze představuje městská hromadná doprava jeden z mála okamžiků, kdy si člověk může nerušeně číst. Neznám nikoho, kdo žije v páru a měl by takový luxus: „Miláčku, já si teď půjdu na pět hodin číst, tak mě neruš.“ Času na čtení je méně. Rodiče se o víkendu nechtějí dívat na čtoucí dceru a chtějí komunikovat. Nikdy bych nechtěla skončit tak, že bych četla jen na dovolené a přes normální týden nevzala knížky do ruky.

Teď si knížky kupuju. Když začne člověk pracovat, tak začne mít víc peněz a už na cenu nekouká – dvě stě padesát až tři sta korun, to není pro pracujícího člověka moc peněz. Je pravda, že bych si teď zpětně chtěla koupit některé knížky, které se mi líbily a chtěla jsem je mít ve své knihovně, například *Děti z Bullerbynu*. Pak si zase říkám, proč je tam chci mít, když už jsem je četla a oni budou takový mrtvý a už je třeba nikdy znovu neotevřít. A mít je tam, abych působila jako intelektuál, že mám doma *Annu Kareninu*, kterou jsem četla z knihovny, ale teď ji chci mít ve své polici – to je takový rozpor.

Knížky vybírám podle tipů od známých, kamarádů, kolegů, z pocitu, že musím doplnit rezervy. Takhle jsem si například koupila od Nabokova *Lolitu*. Ne že by se mi nějak moc líbila, ale měla jsem pocit, že ji potřebuju mít přečtenou. Pak jsou to náhodné koupě naslepo. Rozhoduju se podle obalu a názvu. Teď je to Khaled Hosseini. První knížka byla moc pěkná. Doporučila mi ji kolegyně. Knížka je tak neuvěřitelně čtivá, že jsem si ráno čistila zuby s knihou v ruce a včera jsem míchala rizoto s knihou na kuchyňské lince. Maminka mého přítele má podobný vkus na knížky jako já, takže si vyměňujeme tipy – je to dost významný zdroj. Kdybych náhodou nevěděla, koho ze současných autorů číst, je tu stále možnost číst klasiku moderní literatury. Teď mám v knihovně asi dvě stě knih a stále jich přibývá.

Tady v Modřanech, kde bydlím, je Husova knihovna, kde mají otevřeno do sedmi jen ve čtvrtek, jinak zavírá dříve a nemá otevřeno v sobotu. Knihovna je pro mě vzdálená, jsem zvyklá mít knihovnu po cestě domů. Do knihovny nechodím, protože nemá vhodnou otevírací dobu pro mě. Teď si knihy opravdu kupuju. – Knížky od rodičů dostávám, ale nejsou to ty,

které bych si sama vybrala. Pokud někomu kupuju knihu já, tak kupuju tu, kterou jsem sama četla a líbila se mi, takže určitá zaručená kvalita.

Knihy si přes internet nekupuji. Potřebuju si knihy ohmatat a kousek se do nich začíst a zjistit si, v jaké hromádce jsou, protože často bývají hromádky v knihkupectví podle typu čtenářů. Mám knihkupectví naproti své kanceláři, takže je to přirozená cesta. Proč bych čekala týden a platila poštovné, když chci nějakou knížku, když si můžu zaběhnout naproti? Musím mít knihy blízko. Na internetu nečtu recenze, žebříčky, seznamy. Když se mi nějaká knížka strašně líbila, tak se koukám na internet, co si o ní mysleli ostatní a jestli ji milují tak jako já. Do diskusí sama nepřispívám. Pracuji v kanceláři a ve svém volném čase nemám moc chut' ještě sedat k počítači. Ve volném čase si jdu na internet najít konkrétní informace – kdy se hraje film, cvičení, kde prodávají boty, projdu si e-mail, ale po internetu ve volném čase nesurfuju. Čtu *Respekt* každý týden. I nadále koukám ráno na zpravodajství na *Studio 6*. Pokud se dostanu večer k televizi, tak je to zpravodajství jako kulisa, hudební kanál nebo seriály zahraniční provenience.

Knížky přečtu, dám je do knihovny, ale znovu je většinou neotvírám. Jediná knížka, ke které se nejvíce vracím, je *Pýcha a předsudek*. Často jsem si ji četla, když jsem byla před zkouškou a nemohla jsem spát. Potřebovala jsem si číst něco známého, příjemného a mazlivého na uklidnění. Často se vracím k této knížce, když vidím její filmové zpracování, protože film neříká všechno a já si to potřebuju přečíst ještě po svém.

Po zkuškovém na vysoké škole jsem si šla na léto koupit knížky, a to mi zůstalo. Ted' si je kupuju na dovolenou. Kupuji si tři čtyři knížky a všechny tam přečtu. Jeden rok jsem udělala chybu a vzala jsem si málo knih. Musela jsem pak číst knihy přítele. Na týdenní dovolenou jsou to tři tlustší nebo pět hubenějších. I když jedeme na cyklistickou dovolenou, tak si беру s sebou knížky. Vždycky je mezi nimi jedna Agatha Christie jako taková rozehríváčka. Hodně knížek mám od Johna Irvinga, nejvíc se mi líbily *Pravidla moštárny*, film mě zklamal. Za poslední dobu se mi moc líbila Muriel Barberyová *S eleganci ježka*.

studentka (vysoká škola – chemie), 26 let, Pardubický kraj

nahráno: 15. 9. 2014 (B. Svobodová)

Narodila jsem se roku 1988 v Přerově. Osmnáct let jsem bydlela v Třebíči a nyní žiju šest let v Pardubicích. Ještě studuji chemicko-technologickou školu v Pardubicích. Matka je dlouhodobě zdravotní sestra na kožní ambulanci a otec je pilot, momentálně v zahraničí. Mám bratra, ten je o dva roky starší, ještě mám nevlastní sestru a ta je na základní škole, je jí tak kolem třinácti. Rodiče jsou rozvedení, rozvedli se, když jsem byla na základní škole. Jestli jsem jako malá rodiče vídávala s knížkou, si nepamatuju, ale taťka určitě četl. Vyprávěli mi pohádky, babička s dědou taky, takže ty knížky tam jsou už odmala. A doma jsem měli vždycky knihovnu, jak s pohádkovými knížkami, tak s normálníma dospělými. A pohádky jsme měli na deskách do gramofonu, kupovali nám různé pohádkové knížky i na kazetách jsme měli pohádky. Předčítal mi hlavně taťka, byla jsem víc upjatá na něj. S mamkou jsem pak ve starším věku četla hodně doma, měly jsme takový čtenářský kroužek, vždycky večer. Ve školce nám četly vždycky, než jsme chodili spát, a myslím, že jsme si i jednou do školky brali oblíbené knížky a ty jsme tam prezentovali – kdo co má rád. Pamatuju si, že jsem měli knížku *Popelka*; a ta, když se otevřela, tak tam byly takové ty vyskakovací obrázky, to se mi líbilo.

Když jsem šla do první třídy, tak jsem ještě číst neuměla, uměla jsem možná nějaké písmenka napsat. Jak byl brácha starší, tak od něho jsem se něco naučila, možná nějakých pár písmenek, které jsem se pak musela přeučovat, ale číst jsem rozhodně neuměla. S tím jsem pak měla docela problémy. Základy čtení byly obtížné, nešlo mi to, koktala jsem u toho, spojit slabiky do slov mi dělalo problémy, tak jsem měla vždycky za úkol číst doma, což zase mamka nade mnou seděla a sekýrovala mě. Vyvolávání ve škole a předčítání nahlas mi až do třetí třídy vůbec nebylo příjemné a i teďka mám docela problém, když mám číst nahlas, tak to docela nerada. Nemám diagnostikovanou žádnou poruchu, číst nahlas mi neseďí. Možná to souvisí i s tím, že mám brýle a že mám zrakovou vadu už vlastně od školky, takže v tomhle můžu být trošku pomalejší a může to být spojeno i s tím. Čtu pomaleji rozhodně než vrstevníci, co vím. První knížku, kterou jsem přečetla sama, byli *Hoši od Bobří řeky* – Jaroslav Foglar. To jsme měli povinně, třetí až čtvrtá třída. Dostali jsme ji všichni, to jsem myslela, že paní učitelku... no protože to byla klučičí knížka, takže jsem to v té době moc nemusela a pak jsem radši četla jiné knížky. Jestli jsou knížky pro kluky nebo pro holky, jsem určitě rozlišovala, v tu dobu

jsem četla spíš pro holky. Do té doby to byly hlavně slabikář, čítanky, dětské encyklopedie, pohádky, ty jsem měla dlouho ráda, z časopisů pak *Méďa Pusík*. Dětské časopisy hodně frčely. Brácha měl *ABC*, to jsem mu taky občas kradla. Na prvním stupni jsme ještě povinně četli *Cesta do pravěku*, ale to jenom ve škole... a pak si nějak nevybavuju, spíš až na druhém stupni jsme měli povinné knížky. Kamarádka mě ovlivnila v tom, že jsem začala číst takové ty holčičí romány, a pak jsem taky četla o baletkách, hodně, protože jsem chtěla být baletkou, a ještě historické věci, do dějepisu, tak to jsem si začala půjčovat v knihovnách. – Od čtvrté třídy jsem začala chodit do knihovny, tam jsem chodila často. Poprvé jsme tam byli se školou, to jsem si rovnou založila kartičku a začala jsem tam chodit. A tam jsem si taky půjčila *Dášeňku* od Karla Čapka, tak to jsem taky přečetla. Nevybavuji si, že bych měla nějaké knížky zakázané. Knižky jsem dostávala k Vánocům, to jsem i potom chtěla, vždycky jsem psala Ježíškovi.

Pak tam taky byly jednu dobu knížky o koních, to už bylo na druhém stupni, pak knížka *My z ostrova Saltkrakan* od norského autora – ty knížky jsem dostávala až na tom druhém stupni, až jsem začala víc číst. Dřív jsem spíš chodila do knihovny, až jsem je začala víc chtít a rodiče to zjistili, tak se začaly kupovat. Na prvním stupni jsme měli povolenou televizi v určité doby, chodila jsem spát po večerníčku, tak kolem té čtvrté až páté třídy to byly povolené *Televizní noviny* a jeden seriál, pak jsem musela jít spát, takže jsem před spaním vždycky četla a postupně se to prodlužovalo. A internet, ten jsem začala používat až na druhém stupni. Na prvním stupni jsem pokračovala i v poslouchání pohádek, když jsem třeba byla doma sama, pustila jsem si gramofon, taky jsem měla walkmana, tak tam jsem poslouchala ty na kazetách a někdy jsem donutila rodiče, když jsme jeli v autě, pustit kazetu s pohádkami a pak to s prvním stupněm skončilo.

Taky si nevybavuju žádnou konkrétní generační četbu, co bychom ve třídě četli všichni. Víím, že kluci tam vůbec nečetli, to spíš holky, a já jsem pak na druhém stupni přeskočila na dospěláckou četbu, někdy v sedmé až osmé třídě, třináct až čtrnáct let. První dospělá knížka byla Uglov – *Chirurgovo srdce* – a dal mi ji děda. Dál jsem pokračovala jak v lékařské, tak hlavně ve vojenské literatuře, ve které pokračuju dodnes. Ne přímo války – co, kde, jak – ale spíš z psychologického hlediska, ty lidi. Remarque se tomu hodně věnuje, Tolstoj to taky rozebírá. Dívčí četba na druhém stupni byly nejdřív ty baletky a pak i nějaké romány a spíš jsem pak přešla k těmto autorům. Tady se objevil už i *Harry Potter*, myslím, že na konci devítky, ale já jsem ho nečetla, byla jsem jen na jednom filmu a vůbec se mi to nelíbilo. To šlo obloukem okolo mě. V této době jsem taky začala trávit víc času na internetu – sledovala

jsem zprávy a chaty. Z tištěných časopisů *Bravo Girl* a holčičí časopisy, to jsme kupovaly snad každý týden za kapesný.

Povinná četba začala víc až na druhém stupni. Čtenářský deník jsme si vedli, ale spíš tou formou, že jsme dostali nějakou knížku a z toho jsme udělali referát, což mi daleko víc vyhovovalo než jenom čtenářský deník. Povinnou četbu jsem měla hodně ráda, alespoň mi někdo řekl, co mám číst. Četla jsem Karla Čapka *R.U.R.*, Shakespeara jsem nečetla, toho jsem stáhla z internetu... ten Čapek mě hodně zaujal. Referáty jsme odevzdávali paní učitelce, bylo to na známky. Ona teda poznala, kdo to četl a kdo ne. K češtinářům na základní škole jsem měla dobrý vztah, musím říct, že jsem potkala úplně skvělé učitele, třeba brácha to štěstí neměl. Na češtinářky jsem teda měla štěstí, mám ještě schované sešity sice až ze střední, tam mám knížky, které si chci ještě přečíst – je to seznam knížek do budoucna. V té době jsem se i víc dívala na televizi. Vždycky když jsem přišla ze školy, tak jsem si pustila seriál, abych se tak jako uvolnila, a četla jsem pak spíš večer, tím jsem se uklidnila a šla spát.

V roce 2004 jsem nastoupila na technické lyceum v Třebíči, to je jako gymnázium, akorát technického typu. Měli jsme tam potom zaměření, každý si vybral ze tří nebo čtyř zaměření po dvou letech studia a z toho jsme pak maturovali – ze dvou předmětů plus zaměření. Moje zaměření bylo průmyslová ekologie (ekologie plus chemie). Tady už bylo víc povinné četby, měli jsme z toho třeba dvě až tři knížky do roka, neměli jsme to nijak přehušťené jako třeba děcka na gymnáziích, což bylo super. Ale tam jsem četla *Řecké pověsti a báje*, ty se mi taky hodně líbily, bajky, Erben, *Máj*... takže nějaké ty básně, ty byly hodně náročné na četbu. To jsem si musela několikrát přečíst, abych to pochopila vůbec. No ale potom tam byl vlastně Remarque a toho jsem tam začala číst a v podstatě jsem se pořád držela té vojenské literatury. Čtenářské deníky – prvák druhák – to bylo to samé jako na základní škole, to jsme odevzdávali referát, ale potom – třeták čtvrták – tak tam jsme to měli, že každý četl jinou knížku a potom jsme měli referáty před celou třídou. To jsem tam četla i *Rozmarné léto* a to mi dalo docela zabrat. Vybrala jsem si to proto, že to byla hubená knížka, a to byla chyba. Od té doby čtu spíš tlustší knížky, protože ty tenčí se teda čtou hůř, alespoň mně. Ale jinak se držím pořád toho svého. Vlastně Tolstoj jsem tam objevila, *Annu Kareninu*. Na lyceu jsem přečetla první díl, z toho jsem měla referát, a druhý díl jsem si přečetla až někdy... před maturitou jsem to začala číst a až někdy během prváku na vysoké jsem to dočetla. Protože během učení teda nejsem schopná moc číst, aby se mi to v hlavně nepletlo. Na střední škole mě čtenářsky ovlivnila češtinářka – ta taky k tomu Tolstému měla kladný vztah, takže když o tom vyprávěla, tak jsem si to chtěla přečíst, a pak mám spoustu knížek, které ještě čekají, až

budu mít čas. Učitelka nám pak doporučovala ještě z té povinné četby knížky, které jsou zajímavé. Tam jsem si udělala ten seznam, v těch sešitech, co si chci ještě přečíst do budoucna. – Na střední škole jsem kromě klasické beletrie četla i odborné knížky, ale to jsem dělala, protože jsme měli povinný maturitní projekt, který jsme pak prezentovali. Zahrnovalo se to do maturitního vysvědčení, takže to byla odborná literatura přímo k tomu projektu, kterou jsem musela mít jako podkladový materiál. Bylo to téma životního prostředí, ohledně vody – zkoumala jsem, jak je v různých prostředích voda kvalitní.

Zvláštní seznam četby k maturitě jsme neměli, byly to knížky v rámci celých čtyř let, ale vůbec to nějak neřešili. Jen se zeptali, jestli jsme z toho období, co jsme dostali otázku, něco četli, nebo jestli jsme vůbec četli tu literaturu. Ale že by bylo jak na gymplu, kde vím, že tam museli mít přímo svůj čtenářský deník, který dávali porotě, to u nás naštěstí nebylo.

Do knihovny jsem chodila stále. To jsme měli i projekty do fyziky, takže k těm jsem si taky musela jak z internetu, tak z knihovny něco načíst. Dost nás do toho nutili, což bylo dobře. Pak jsem měla oproti některým lidem na vysoké docela náskok. Úplně jsem v té době utla dívčí časopisy, protože se mi to zdálo trochu jako vyhozený peníze, takže jsem jakékoliv časopisy přestala úplně kupovat. Akorát do angličtiny, tam jsme měli nějaké časopisy do výuky, které jsme si museli objednávat a číst, ale to bylo jenom ve škole a moc mě to nelákalo. Tehdy jsem v angličtině nečetla. – Na střední jsem na internetu trávila dvě až čtyři hodiny denně, když jsem dělala ten projekt tak ještě víc, protože tam jsem to zpracovala tak zhruba polovinu z internetu a polovinu z knihovny. A určitě sloužil jako zdroj zábavy a komunikace, tam už bylo ICQ a ještě různé chaty. Na televizi jsem se dívala spíš večer, protože jsem měla i jiné zájmy, to byly *Televizní noviny* a pak nějaké seriály – *Komisař Rex*, *Kobra 11*, takové ty akčňáky.

Po nástupu na vysokou školu jsem první dva roky bydlela na kolejích a potom jsem se přestěhovala na byt. Nejdřív nás bylo pět a teď jsme dva, jenom s přítelem. Nejdřív jsem si knížky brávala z domu a momentálně už máme založenou svoji knihovnu, co každý čte nebo když někdo někomu koupí knížku – to si tak občas kupujeme navzájem. A na začátku vysoké jsem trochu s knížkami přestala, protože ten přechod byl hodně těžký. Tam jsem se musela hodně věnovat škole a vzhledem k tomu, že ještě tancuju a měla jsem dvakrát týdně tréninky, to bylo hodně časově náročné. Na bakalári, první tři roky, jsem fakt byla od rána do večera ve škole (od sedmi osmi až třeba do čtyř nebo do šesti), takže se to moc nedalo stíhat. Občas, když jsem měla třeba prázdniny, tak jsem se začetla, tak jedna knížka do roka, to asi padlo. Začala jsem tehdy číst skripta – chemický, moc odborných knížek tam nebylo. A pak třeták

jsem opakovala, takže tam jsem měla víc času a něco málo jsem přečetla, ale ty skripta převažovaly, vlastně až doteďka. Studovala jsem teď dva roky navazující obor, ale furt jen skripta, skripta, skripta. A teď jsem ještě přečetla Tolstojeho *Vojnu a mír* – tam jsou dva díly a jeden má sedm set stran, tak to jsem přečetla asi za dva roky; a dneska čtu Remarquea, mám rozečtenou *Noc v Lisabonu*, našla jsem to v antikvariátu na festáku, tak jsem to koupila. Jinak antikvariáty nenavštěvuji, často si zajdu do prodejny levných knih a často si tam něco koupím. Buď kuchařky, nebo toho Tolstojeho jsem tam koupila. Je to dobré, že to je za míň peněz, jsou tam sice levnější papíry, ale to ničemu nevádí, protože koupit si jednu knížku za pětistovku, to je docela drahá sranda. Cena sice pro mě není úplně rozhodující, když nějakou knížku chci, tak si ji koupím za jakoukoliv cenu, ale dost se rozhoduji, jestli to za tu cenu má cenu. To, jak knížka vypadá, u mě roli moc nehraje, spíš autor, co je to za knížku. Většinou se podívám na zadní stranu, o čem to je, a pokud mě to zaujme, tak si to koupím, pak žánr, přednost dávám vojenské literatuře nebo vojenské s psychologickou. Nemám ráda horory a vlastně od kamaráda na vysoké škole jsem dostala knížku *Thriller*, přečetla jsem to a bylo to dobrý, takže to je taky možná směr, kterým se časem uberu, ale to se ještě uvidí. Co se týče poezie, tak ne že bych k ní neměla kladný vztah, ale přijde mi to takový hodně náročný... Co tím chtěl básník říct. To je takový... oni to vždycky zahalují do takových závojů, které se musí rozluštit, číst mezi řádky, a to teda moc nechápu. Čtu hlavně v češtině, slovenština mi nedělá problémy, protože mamka je ze Slovenska. V angličtině moc ne, ta mi trochu dělá problémy, kvůli paní učitelce na střední, ta mě od ní trochu odradila. Teď se začínám zase snažit si tu angličtinu obnovit seriálama, dokonce jsem si koupila takovou tu knížku, jak je půlka česky a půlka anglicky, postupně k tomu směřuju. A ještě se tak trochu začínám zajímat o životní styl a o nemoci. Teď jsem si koupila, nevím přesně, jak se to jmenuje, ale je to jiný pohled na nemoci spojený s tím, jak jíme a vůbec s životním stylem, takže ještě tímhle směrem chci jít, ale to až udělám ty státnice, až budu mít čas.

Před rokem jsem na internetu narazila na časopis, takže se k těm časopisům začínám zase dostávat, je to elektronický časopis, ale domů jsem si objednala i tištěnou formu. V každé té verzi, elektronické i tištěné, mají jiné články. Jmenuje se *First class* a je to docela zajímavá četba o úspěšných lidech, takže spíš taková moje motivace. A ještě na internetu čtu časopis nebo web *RunGo*. Mají tam různé články o běhání a sportování. K běžecské literatuře jsem se nedostala a ani to neplánuju, to spíš k horolezeckým knížkám od Jaroše. To mám koupené a chci to přečíst a ještě další knížky o sportování.

Odborné knížky ani periodika z oboru chemie nesleduju. Různé články jsem akorát četla k diplomové práci a ty máme vlastně na univerzitě. Univerzita ta periodika kupuje a my si

články můžeme zadarmo stáhnout, takže fakt jen to, co jsem potřebovala. Jsou toho kvanta z různých oborů a navíc všechno v angličtině, takže Google největší pomocník, i u toho se člověk trochu naučil anglicky. Takže všechno spíš do budoucna.

Přítel je programátor, takže každý den čte na internetu novinky z oboru a hodně kouká spíš na seriály a má tam rozečteného *Dextra*, to jsme koukali spolu na seriál. Pak hodně četl *Star Wars* a takový ty fantasy. Teď jsem ho tak trochu navrtala na Čapka, protože mi koupil knížky a sám neměl co číst, tak jsem mu to dala.

Na vysoké škole jsem úplně opustila televizi, protože už mě nebaví to negativní myšlení v *Televizních novinách*. To mi stačí pustit si jednu za víkend a jinak ty seriály už pro mě nemají takový význam. Televizi momentálně doma ani nemám. Když něco chci, tak to si spíš pustím nějaký seriál na internetu. Občas sleduju streamové pořady na *Streamu.cz*, některé jsou docela zajímavé. Teď hodně seriály v angličtině s českými titulky. Co se týče elektronických knih, tak z počítače se mi čte špatně, ale už rok si chci koupit čtečku knížek. Trošku to k tomu směřuje, protože docela dost jezdím pryč a ty knížky jsou prostě těžký, ale furt mám radši knížku v ruce. O čtečce fakt uvažuju, audioknihy vůbec neposlouchám. V dětství jediné ty pohádky, dřív jsem i poslouchala rádio, ale to momentálně nemám, takže si spíš pustím nějakou hudbu na YouTube, co mají takové ty mixy, třeba při učení. A dřív u rodičů jsem poslouchala rádio denně, přišla jsem domů, zapla ho jako kulisu nebo jsem se dívala na televizi, ale teď to nepotřebuju. Pokud bych to měla nějak přibližně časově určit, tak obvykle ráno vstanu, pustím počítač, přečtu novinky na Facebooku plus zprávy, pak se jdu učit a tak nějak v průběhu dne, jak mám čas, dávám si třeba deset minut pauzy, se odreagovávám u počítače a večer většinou nějaký seriál a pak ještě někdy čtu.

Do budoucna doufám, že na čtení bude více času, protože teď ta škola zahrnovala v podstatě veškerý můj život. Když jsem nebyla ve škole, tak jsem maximálně šla někam do hospody posedět nebo na trénink a to bylo úplně všechno. Takže doufám, že když nastoupím do práce, bude to jiné. Co jsem byla na brigádě... to člověk šel do práce, přišel z práce a měl čas pro sebe, sice ne všude to tak je. Víím, že se budu muset naučit pořádně anglicky, ale furt si myslím, že toho času bude víc. Čtení vnímám jako důležité a budu k němu vést i svoje děti. Čtením, alespoň u mě, tím, že jsem četla jak knížky, tak tu odbornou literaturu, jsem pak četla rychleji a líp se mi to učilo. Měla jsem lepší vnímání textů, věděla jsem, o čem se tam mluví, a taky protože mám knížky prostě ráda a myslím si, že pak má člověk větší rozhled v tom životě.

Mí nejoblíbenější autoři jsou Remarque a Tolstoj a nejoblíbenější knížka *Miluj bližního svého* od Remarquea. Dřív jsem měla jednu knížku, ke které jsem se vracela, byla o baletce – nevzpomenu si na název, něco s Karolínou, a vím, jak vypadal obal. V životě jsem nedočetla jen jednu knížku, byla to *Hanýžka a Martínek*, ale chci se k tomu ještě vrátit. I když mě knížka třeba v půlce nebaví, tak to musím dočíst, protože jsem zvědavá, jak to dopadne. Žádné zvláštní čtenářské rituály nemám, čtu hlavně v posteli před spaním nebo když někde jedu v autobuse, ve vlaku (když náhodu jedu vlakem), alespoň cesta rychleji ubývá. Nemůžu říct, jestli čtu víc v létě nebo v zimě, je to spíš podle nálady, protože dělám třeba i ruční práce. Na co mám náladu, to dělám, nemám to jasně rozdělené. Knižky čtu po sobě, určitě ne dvě knížky zároveň. To by se mi míchalo a to nemám ráda. Knižky si vybírám podle tematiky a autora. – Četbu si nechávám doporučovat. Teď mi vlastně jedna kamarádka doporučila knížku *Slunce vychází na západě* a to jsem přečetla kousek, je to teda malá knížka, mám to teď půjčené. Víím, že když mi někdo něco doporučí, tak podle toho, jaký ten člověk je (jestli se zaměřuje na psychiku nebo ne), poznám, jaké knížky bude on číst. Protože lidi čtou a doporučují podle toho, jací sami jsou. Takže podle toho, jakou mám náladu si knížku přečíst, tak jdu potom za takovým člověkem, aby mi něco poradil. Do budoucna chci jít za kamarádkou ze střední, která studovala češtinu. Víím, že na Facebook občas dávala hodně zajímavé tipy na knížky, tak chci za ní jít, aby mi něco doporučila, protože četli úplně jinou literaturu, než jsme měli na střední, takže to si chci rozšířit. Jinak knížky na sociálních sítích neřeším, ani nejsem členem žádné čtenářské virtuální komunity. Nečtu ani recenze na knížky, to spíš na filmy, když chceme na nějaký s přítelem jít.

studentka (vysoká škola – dějiny umění), 25 let, Středočeský kraj

nahráno: 10. 6. 2014 (B. Svobodová)

Narodila jsem se v Oděse na Ukrajině v roce 1989, tam jsem vyrůstala do svých čtrnácti let. Pak jsme se s rodiči přestěhovali sem, do České republiky, a od té doby, do mých pětadvaceti, jsem stále tady. Můj tatínek pochází z volyňských Čechů a maminka je Ukrajinka. Odejít sem bylo rodinné rozhodnutí. Moc si o tom nepamatuji, jak rozhodnutí probíhalo, prostě jsme se nějak domluvili, že se sem vrátíme, protože tady máme babičku a tetu, takže to bylo hlavně o spojení rodiny. Mám ještě o osm let staršího bratra, což je důležité říct, protože mě taky nějak ovlivňoval. Maminka pracovala v oboru farmacie, kterou vystudovala. Dělala pro soukromé i státní firmy. Tatínek pracoval ve vojenské sféře, a to bylo důležité i tím, že jsme se hodně stěhovali. Ještě před mým narozením rodiče určitou dobu pobývali i v Rusku, v Moldávii i v Bělorusku, a když jsem se pak narodila já, tak se ustálilo, že jsme zůstali v Oděse. Když jsme přijeli sem, tak tatínek sféru rozhodně změnil, už hodně dlouho pracuje pro firmu Škoda auto. Tátovi diplom uznali, ale maminka musela dlouho dělat aprobační zkoušky a pracuje v Mladé Boleslavi pro nemocniční lékárnu. Když jsme se sem vrátili, bydleli jsme u tety v Kuřívodech, což je kousek od Mimoně, a později jsme se přestěhovali do České Lípy a z Lípy do Mladé Boleslavi. Rodiče se sice stěhovali, ale já jsem už od té doby, kdy jsem šla na střední školu do Liberce, s rodiči nebydlela, protože jsem tam byla na intru.

První impulzy ke čtení bych viděla v bráchovi, protože tím, jak byl starší a už chodil dávno do školy, měl nějaké své knížky a měli jsme naši domácí dětskou knihovnu. My jsme měli dvě knihovny, byla dětská, ta patřila mně s bratrem, a pak byla rodičů. Tam byla klasická beletrie a literatura, na kterou jsme nesahali, spíš až s věkem. Byla to klasická ruská literatura nebo dárky, které dávali rodičům jako svatební dary, nebo co dostávali v průběhu života, tam jsou opravdu kvalitní věci. A pak když už jsem byla trochu větší, co si já pamatuju, v těch čtyřech pěti letech, tak mi rodiče předčítali, hlavně máma. Ta mi vždycky četla hlavně za odměnu, předčítali mi pohádky, úplně si nejsem jistá, co to bylo za pohádky, převážně to byla ruská literatura, ruské lidové pohádky, a pak zahraniční, jako anglická nebo francouzská literatura. Největší trest pro mě bylo, když jsem zlobila, že mamka nečetla večer, a to jsem byla schopná i probrečet. Máma vždycky hodně četla, obdivovala jsem, jak to stíhala – rodinu, práci a ještě četla. Kolikrát se vracela k beletrii, co si pamatuju, tak *Vojnu a mír* přečítala znovu, už nevím pokolikáté, a další klasickou literaturu. A pak nějaké ženské romány, což já jsem úplně neschvalovala, ale když jsem se s ní o tom pak bavila, řekla mi, že to četla jenom z jednoho

jediného důvodu, že má hrozně ráda architekturu 19. století, a tam se to popisuje, ty interiéry. Takže kolikrát přeskakovala ty pasáže, které nejsou úplně pěkné, a četla hlavně ty pro ni zajímavé. Táta hodně četl noviny, politiku, zprávy a deníky, přímo literaturu spíš ne. A pak ještě bratr taky hodně četl, v rámci povinné četby, a jak se zajímá o počítače, tak odbornou literaturu v rámci počítačů. A opravdu zbožňoval *Hvězdné války*. Jak to letělo, to bylo v období jeho mládí a dospívání, takže to přečetl snad všechny díly. Kupoval si je nebo jsme i knížky dostávali, u nás se doma četlo.

Máma chtěla, abych uměla číst už před tím, než jsem začala chodit do školy, ale když jsem chodila na přípravný kurz pro předškoláky, tak to moje budoucí třídní učitelka nedoporučila. A to se opravdu pak potvrdilo, protože ty děti, které už uměly číst, pak byly nepozorné a nechtěly se připravovat, takže v druhé třetí třídě špatně četly a já, která jsem předtím číst neuměla, jsem četla výborně a i jsem číst chtěla. Žádné trauma z vyvolávání jsem neměla. Už v druhé třídě jsem přečetla *Toma Sawyera* od Marka Twaina a sborník anglických pohádek, básně od Edwarda Leara, to miluju doteď, a pak Donald Bisset nebo James Berry a francouzské pohádky. Pak už to šlo nějak tou povinnou četbou a i tím, co mi dávali kamarádi. I rodiče mi hodně dávali knížky. Takže jsem přečítala všechno, co jsem dostávala, i to, co jsme měli v knihovně. Naše knihovna byla opravdu obrovská.

Jedna z prvních knížek, která mě pohltila, byly *Tři tloušťici* od Jurije Oleši. To byl takový ten týden, co jsem ani nechodila ven a opravdu jsem jenom četla, a to vydání snad mám i do teďka doma. – Pohádky jsem četla dlouho, spousta z ruské literatury, třeba *Prostikvashino*, typická literatura, co se čte od první po pátou třídu, a *Nu, pogadi!* a další věci. Vlastně jsem neměla čtvrtou třídu, po třetí jsem šla rovnou do páté, dělala jsem zkoušky a od té páté třídy už začíná posun k jiné literatuře a povinná četba.

Už v šesté třídě jsme četli Gogola *Tarase Bulbu* a opravdu už tu ruskou literaturu klasickou, v sedmé třídě Jules Verne *Děti kapitána Granta*, pro mě to byla náročná věc, ale za čtrnáct dní jsem to měla přečtené. Dokonce jsme to neměli doma, protože od Julesa Verna máme *Cesta kolem světa za osmdesát dní*, takže jsem kvůli tomu musela i do knihovny a tím, že jsem to měla půjčené, jsem to musela rychle přečíst.

Protože jsme doma měli tak velkou knihovnu, tak do veřejné nebo školní jsem moc nechodila, spíš až když jsem byla větší. Tak v šesté třídě mě bratr odvedl do knihovny, ukázal, jak to funguje, jak mám požadovat knížky, jak jsou rozdělené. Ale to, co jsme měli doma, mi naprosto stačilo. Do knihovny jsem musela chodit až v rámci referátů a pak najednou to byl

právě skok, že po osmé třídě jsem odjela sem, a právě až tady jsem začala chodit do knihovny, ale to taky přišlo až na střední škole, to jsem tam pak chodila pořád. Když jsem přišla sem, v osmé třídě už jsem četla *Evžena Oněgina* od Puškina a vyučující měl radost, protože po nás tady na základní škole ani nic moc nechtěli. Škola mě opravdu hodně ovlivnila, protože jsme museli číst i o prázdninách. Vliv měly i osobnosti učitelů i seznamy povinné četby. Doteď to u mě funguje tak, že se i vracím k těm seznamům z jednotlivých ročníků. Jsou tam pro mě významná jména autorů a už já osobně vybírám, co si od nich přečtu, s tím, že doplňuju aktuální literaturu, co letí a co mě zajímá. A pak samozřejmě vyučující... pro mě, a to nejen v rámci literatury, hodně znamená vyučující, který předmět vyučuje. Už na Ukrajině jsem měla výbornou učitelku ruštiny, byla taková přísná, ale až zpětně jsem zjistila, že nebýt jejího stylu výuky, tak bych se nedostala tam, kam jsem se dostala. A to stejné bylo i tady na základní škole, kam jsem přišla. Zrovna můj první třídní učitel byl učitel češtiny. To on mně i tak nějak s češtinou pomáhal a hodně mě ovlivnil. I když je pravda, že knížky, které mi doporučoval... mě hodně šokovaly, musela jsem k české literatuře dospět. První věc, kterou mi doporučil na prázdniny po osmé třídě, po tom roce, když už jsem uměla česky, tak mi dal Erbena – *Kytici*. A když jsem četla „Vodníka“, tak jsem přišla za mámou a řekla, že je to naprosto strašný. Přesně ta scéna, jak tam zabíjí to dítě, to jsem málem brečela a říkala si, že to ne. K téhle knížce jsem se vrátila až v druhém ročníku na střední škole a přečetla jsem to celé znovu a od té doby jsem si to zamilovala, ale kdybych zůstala u toho prvního pokusu, tak asi ne.

Dívčí a chlapecké knížky jsem nerozlišovala, vnímala jsem to tak, že čtu povinnou četbu, a když se mi ten autor zalíbil, tak jsem ho osobně šla vyhledat. Jediná věc v rámci dívčí literatury byla první dívčí encyklopedie pro dospívání [nepovedlo se dohledat konkrétní titul], ale další pokusy o dívčí literaturu, to ne. To mně se nelíbí, a jak mě to nechytlo v té době, tak jsem ani nepřešla k těm ženským románům, nikdy mě to nezaujalo. Co se týče chlapecké literatury, tak asi kdybych tam [na Ukrajině] zůstala, asi bych byla hodně ovlivněná bratrem. Sci-fi a fantasy mám od něj, i on mi dal na Vánoce dárek... Byly to naše poslední Vánoce, než jsem odjela sem, a dostala jsem od něj *Pána prstenů* od Tolkiena, s věnováním. Leží mi to na polici a říkala jsem si, že si to přečtu.

V dětství jsem poslouchala i pohádky na gramofonu. Měli jsme různé vinylové desky, bylo to spousta francouzských pohádek a byly docela drsné a přitom to jsou pohádky, stejně jak bratři Grimmové a Hans Christian Andersen, toho taky úplně zbožňuju (*Dívka se zápalkami*). Pak přišla i televize. Rádio u nás doma bohužel nebylo, to přišlo až později, ale televize tak těch šest až sedm let (polovina devadesátých let) a taky hlavně pohádky. Tam šlo spíš o to, že jsem

si vybrat nemohla. Prostě co se v televizi dávalo, to jsem si pouštěla – pohádky od Disneye (*Popelka, Sněhurka*) a klasické pohádky ruské. A když jsem začala dospívat, těch dvanáct až třináct let, tak brácha koupil počítač a už byl internet, a to byly i moje první filmy. Začal mě seznamovat s tvorbou režisérů (Woody Allen, Federico Fellini, Quentin Tarantino). Brácha mě v tom opravdu ovlivnil, sama jsem se dívala spíš na oddechovky, ale on mě naučil dívat se na kinematografii určitých režisérů a podle toho filmy doteď vybírám.

Na střední škole jsem měla ještě starý typ maturity, ne státní, a k ní nám každý rok dávali seznam povinné četby a mohli jsme z toho vybrat libovolně, co jsme chtěli, přibližně po nás chtěli každý rok šest až deset knížek, ale nebyly to jenom knížky, mohla to být třeba jen povídka nebo básnická sbírka. Učitelky se měnily, ta první byla přísnější, to po nás opravdu chtěla, průběžně nám dávala testy – třeba na *Babičku* Boženy Němcové, pár otázek. Snažila se nás donutit číst, pak přicházely mladší, ty toho po nás až tolik nechtěly. Teprve na přechodu ze střední na vysokou školu jsem začala hodně sama číst, co mi doporučovali, jako King. A tehdy, na doporučení mého přítele, jsem přečetla Haruki Murakamiho, japonského autora, a zjistila jsem, že píše podle toho, co já mám ráda, takže na něj nedám dopustit. Přítel je určitě důležitý zdroj při doporučování knih. Začali jsme spolu chodit po střední škole. Taky hodně čte, na každé narozeniny a Vánoce dostává knížky od mámy nebo od sestry – dostal od Murakamiho *Na jih od hranic, na západ od slunce*, a když jsem to přečetla, dva dny to bylo, měla jsem tehdy dojem, že ho úplně nenávidím, protože mě to tak emocionálně posunulo, že jsem byla úplně v šoku. A druhou knížku, kterou mi doporučil... jmenovalo se to *Arabka* od Alicie Erian, americké spisovatelky, a to se mi taky hodně líbilo. Od té doby mám radost, když mi něco doporučí, ať už je to odborná literatura, něco ze sociologie, politologie nebo i něco aktuálního. Teď mi doporučoval *Život Pi*, ale na to zrovna nemám čas. On taky čte spíš do školy. Studoval politologii a teď mediální studia, ale když má čas, rád čte beletrii, co má doma.

Sama taky hodně čtu do školy a odbornou literaturu. Když jsem byla mladší, měla jsem ráda psychologii – tvorbu manželského páru Barbary a Allana Pease – píšou o vztazích a o sebe prezentaci, o rozdílech mezi mužem a ženou, ale přečetla jsem pomalu všechno, co napsali, hodně se opakují. Pak jsem ještě četla Dale Carnegie – *Jak se přestat stresovat a být úspěšný*. Teď jsem přečetla Petra Ludwiga *Konec prokrastinace*, to hlavně protože to letělo, ale úplně to nebylo ono. – A z oboru čtu hodně, před nedávnem jsem přečetla Julian Bell *Zrcadlo světa. Nové dějiny umění*, pak *Příběh umění* od Gombricha, a nejoblíbenější knížku,

na kterou bych nenechala dopustit, to je Don Thompson *Jak prodat vycpaného žraloka (za 12 milionů dolarů)*. Je to z prostředí aukčních síní a to jsem byla opravdu nadšená. A před nedávnem jsem přečetla *Muzeum umění v digitální době* od Ladislava Kesnera, tu jsem si musela i dokonce koupit. Tři roky jsem to sháněla. Zrovna čtu Michal Třeštík *Umění vnímat umění* a ještě *Umění po roce 1900* se chystám přečíst.

Doma toho mám opravdu hodně. Máme knihovnu zaměřenou na beletrii, občas jsem z ní něco málo kupovala, jako třeba *Pokání*, *Gejšu*, memoáry, ale jak jsem šla studovat dějiny umění, tak od druhého ročníku na vysoké škole jsem začala opravdu aktivně nakupovat knížky. Ale tak aktivně, že už i máma říkala, že bych měla zbrzdit. V průměru je to knížka až dvě měsíčně. Už i ta knihovna, kterou jsem si na to koupila, ten regál, už je malý. Nakupuji v antikvariátech, aukčních síních, přes internet, do knihkupectví chodím – mám tam spoustu odborných knížek a katalogů, věci, co mě zajímají – islámská architektura nebo gotická architektura v Evropě, pak hodně moderna, ale i bytový design a design interiérů, design nábytku – nejsou to jen obecné dějiny umění.

Na Vánoce většinou dávám seznam, co by se dalo jako potenciální dárky. Přítel mi tak loni koupil dvoudílný životopis Van Gogha, vyšel v angličtině od Taschen, to jsem měla radost. Loni mi předplatil časopis *Art and Antiques* a letos jsem si předplatila časopis *Umění*. Mimo odborné časopisy sleduju jeden jediný další – *Marianne bydlení*. Zaměřuje se na bytový design. Začala jsem se o něj zajímat tak šest sedm let zpátky, kdy jsem se připravovala na přijímací zkoušky na design interiéru do Ústí nad Labem. Už tehdy jsem si ho předplatila, teď když mám možnost, tak si ho kupuji a chci si ho znovu předplatit.

Pokud srovnávám, kolik času strávím na internetu, čtením a díváním na televizi... když jsem šla na střední školu, tak jsem se na televizi nedívala skoro vůbec. Na intru byla společná místnost, kde se pouštělo podle většiny, tak jsem přešla na internetové vysílání, živé vysílání ČT 24, nebo se dívám na online filmy. Mám od bratra různé ruské webové stránky, kam se chodím dívat na to, co mě zajímá, jak novější, tak starší věci (*Křižník Potěmkin*, *Metropolis*). Vybírám podle režisérů nebo herců (Audrey Hepburn, Elizabeth Taylor, Grace Kelly). Filmy sleduju spíš o víkendu, jednou týdně, jak kdy. Někdy není čas, abych se na ten film dodívala, kolikrát se k němu vrátím někdy až za týden, někdy až za měsíc. I to čtení, ale naštěstí, jak dojíždím každý týden, tak mám v autobusu čas. Nejprve přes telefon vyřídím mailly a pak čtu a takhle právě střídám jak beletrii, tak i to, co potřebuju do školy. Jinak vždycky večer, když mám čas a nejsem unavená, tak každý nebo skoro každý den čtu. Když se mi nepodaří číst knížku, tak aspoň nějaký článek na internetu nebo zprávy v rámci kultury, snažím se k tomu

vždycky dostat. Na vysoké škole jsem začala používat namluvené knihy, i když jsem tomu úplně na chuť nepřišla. To spíš mám radši namluvené pohádky, třeba Eduard Petiška, jeho báje a pověsti. To si pouštím, třeba když jsem unavená nebo když uklízím, ale jinak mám radši, když si to přečtu sama. Dokážu si to líp představit. Třeba někdy do auta, až budu jednou řídit, ale spíš jinak ne.

Dvojjazyčnost jsem, myslím, zvládla určitě dobře. Doteď čtu věci jak v ruštině, tak v češtině, ale když sáhnu po ruské literatuře, tak jediné v původním znění, to bych asi nečetla nějaké překlady. I doma toho máme hodně. V češtině, to čtu převážně anglické autory, což vím, že do budoucna budu taky číst v angličtině, ale zatím tak nějak všechno možné čtu v češtině. Náročný byl *Faust* od Goetheho, tu knížku jsem nedočetla. Četla jsem to, když jsem byla v Čechách teprve tři roky, a nebyla schopná to přečíst, ale do budoucna se k tomu chci vrátit. A ještě Émile Zola *Zabiják*, to je úplně stejné. Tam jsem přečetla taky tak prvních třicet stránek a pak ne. Ono celkově pro mě je náročná taková ta klasická francouzská literatura, nevím, mám s ní problém. Spíš to chci přečíst, protože chci obohatit svůj všeobecný přehled a nedá mi to spát, že bych nepřečetla francouzskou literaturu, ale není to úplně věc, po které bych sáhla, kdybych jela na dovolenou. A i s českou literaturou mám osobně trošku problém. Právě že mám ráda Erbena a pak takový skok a pak až 20. století – Ladislav Fuks a Pavel Kohout. Ta poválečná a meziválečná literatura mě opravdu chytla a hodně se mi to líbí, ale ta klasická... Měla jsem pokus přečíst *Babičku* od Boženy Němcové, ale nevydařilo se to a úplně mě to nechytlo. To, co si chci do budoucna určitě přečíst, je Čapek a Hrabal, před nedávnem jsem přečetla od bratrů Mrštíků *Maryšu* a to jsem byla nadšená, ale *F. L. Věk* mě třeba úplně neláká. Spíš ta ruská klasická literatura přes Puškina, Tolstoj, Dostojevskij, a hlavně Gogol, prostě se mi líbí, protože on sám je z Ukrajiny a propojuje ruské prostředí s ukrajinskou tradicí, třeba *Večera na chutore bliz Dikaňki*, ta je úplně výborná. Teď už čtu asi dva roky, je to ostuda, *Annu Kareninu*. Čtu ji v originále a i pro mě osobně, i když umím rusky, jsou určité pasáže náročné. Jsou tam slova, kterým nerozumím ani já, je vidět, že je to psané hodně dávno, a pak ta část, jak Levin popisuje úrodnou půdu na vesnicích, to pro mě nebylo záživné. Snažila jsem se tím prokousat a už jsem za polovinou. Vydání je starší a knížka je ve špatném stavu, tak to ani nechci nikam vozit, takže to čtu, hlavně když jsem doma, což je jednou za čtrnáct dní, jednou za měsíc.

Do budoucna mám seznam literatury, kde mám sto čtyřicet titulů a z toho jsem přečetla přes padesát. Nejdřív jsem do něj doplňovala knížky, ale pak jsem si řekla, že se to nesmí stát,

protože se tak nikam nedostanu. Takže teď mám vybrané určité autory, určité knížky, a teprve až přečtu to, co na tom seznamu je, budu číst něco jiného. Ale mám dva seznamy, jeden je na beletrii a druhý na uměleckohistorickou literaturu v mém oboru. – Času bude asi bohužel čím dál tím méně, ale číst budu vždycky. Beletrii určitě budu prokládat i s literaturou klasickou nebo odbornou, co mám do školy a pak i v rámci práce... Člověk vždycky někam cestuje nebo jezdí na dovolenou, takže to je ten čas pro četbu. Pro mě osobně dovolená na pláži není úplně ono, ale přítel to asi jednou bude chtít... to pak zajdu do knihovny, napůjčuju si tak na týden, abych byla v klidu, protože si to nedokážu představit. A co se týče dětí, tak ty určitě ke čtení vést budu, osobně jim budu předčítat. O tom jsem ještě trošku nepřemýšlela, protože se bojím, abych je příliš neovlivnila a samy přišly na to, co mají rády. Ale rozhodně vím už teď, že odmala budou umět česky, ale i rusky a budu jim vnucovat ruskou literaturu. Začnu pohádkama, a kdyby byla možnost, tak bych děcka chtěla dávat do anglické školky, takže i ta anglická literatura aby tam byla. Čím dřív člověk s těma jazykama začne, tím je to lepší.

Oblíbených knížek je spousta, nejoblíbenější je těžké vybrat. Když projdu dětskou četbu, i když ona to zase úplně dětská četba není, to člověk, jak dospívá, tak zjišťuje... Třeba Lewis Carroll a *Alenka v říši divů*, na to nedám dopustit. Přečetla jsem to už ani nevím kolikrát a kdejaké filmové zpracování nebo kreslené jsem zkoukla; a určitě *Malý princ* od Exupéry. Když půjdu po jiné četbě, tak před nedávnem jsem narazila na Ira Levin a *Stepfordské paničky* a *Rosemary má děťátko*, a když jsem to dočetla, tak mi bylo úplně líto, že toho napsal takhle málo. Kdyby toho bylo víc, tak to od něj přečtu všechno. A pak samozřejmě Haruki Murakami. Od toho okamžiku, kdy mi přítel dal tu knížku *Na jih od hranic, na západ od slunce*, je to moje jediná, kterou bych přečetla snad já nevím kolikrát. Přitom beletrii moc nekupuji, to spíš jdu do knihovny a něco si půjčím, ale tuhle knížku jsem si říkala, že si musím koupit, a opravdu jsem si ji koupila. Od Murakamiho jsem přečetla spoustu věcí a teď plánuju, že si přečtu *Kafka na pobřeží*.

Na Vánoce jsem si před dvěma až třema lety zavedla vlastní tradici, že si pokaždé budu číst. U nás je to trošku rodinný problém, protože tím, jak jsem vyrůstala na Východě, tam se Vánoce slaví jindy, a jak už jsem byla dospělá, tak jsem se s tím tady úplně nesžila. Sice vždycky máme nějaké rodinné posezení, ale je to pro mě taky trošku smutné období. Poslední dva roky jsem tak četla právě *Malého prince*. Nejlépe když sněží a já jsem doma v posteli a čtu *Malého prince*, to je úplně ideální. Nebo v létě, když je špatné počasí a já jsem sama doma a nevím co, tak se právě vracím k Murakamimu, časem si pořídím i další autory.

Zkouším číst i něco nového, soudobé produkci se nevyhýbám, ale byly i marné pokusy. Jak jsem nikdy nečetla dívčí četbu, tak jsem před pár lety narazila na Lauren Weisbergovou, napsala *Ďábel nosí Pradu*, ale já jsem narazila na *Všechny důležité kontakty*. V Levných knihách na tu knížku měli slevu a říkala jsem si: blíží se léto, potřebuju nějakou oddechovku a toto vypadá slibně; tak jsem si to koupila. Bože! Proklínala jsem ten den, kdy jsem si to koupila. Musela jsem to dočíst, protože já jsem taková, že když začnu něco číst nebo se i dívat na film, tak to musí být opravdu špatný, abych to vynechala. Takhle mám jenom jednu jedinou knížku, kterou jsem říkala, že už číst nebudu, a to je *Mechanický pomeranč*. Ale ne kvůli tomu příběhu... ten příběh je perfektní a film od Kubricka je taky úplně perfektní, ale ta knížka je napsaná slangem, který mi neseďí. Přečetla jsem asi šest stránek a opravdu se mi to nelíbilo, možná to zkusím časem v originále. Ale když se vrátím k těm *Všem důležitým kontaktům*, tak to jsem říkala, že ženská četba už nikdy. Takže když jsem to přečetla, ta knížka byla v perfektním stavu a kamarádka měla narozeniny, tak jsem jí tu knížku dala. Pak další věc, na kterou jsem čekala a říkala si, že to bude perfektní, to bylo právě těch *Padesát odstínů šedi*. Dostala jsem to k Vánocům a teď... to bylo strašný! Ale nedalo mi to, takže jsem musela přečíst všechny tři díly a každý jsem musela koupit, protože v knihovně v Liberci na každý díl byla fronta. Předemnou bylo sedmdesát devět žen a já jsem spočítala, že by se na mě dostalo tak za šest let. Přečetla jsem všechny tři díly a pak jsem to před Vánoce během půl hodiny prodala na Aukru, opravdu rychle, takže jsem na tom ještě i docela vydělala a měla jsem radost. – Tak jsem zjistila, že ženská četba opravdu ne – spíš Murakami a Umberto Eco a ještě od Kinga *To* nebo *Osvícení*, od něj si nějaké věci ještě přečtu. Spíš jsem ráda, když mi někdo z té aktuální literatury od žijících autorů něco doporučí. Klasická literatura – tam mám svůj seznam, který mě nezradí, to je prostě ověřená literatura, ale z té aktuální nevím. Teď si nevzpomenu na autora, ale taky se mi to úplně nelíbilo, hororové povídky, možná Morris *Nepovedené Vánoce* – ale bylo to opravdu divný – nějakí zombíci, co vstávali na Vánoce z hrobů a jedli mozky lidí; a musela jsem to dočíst, ale pak jsem si říkala, že tohle už nikdy.

Čtečku jsem si jednou přála a teď zpětně jsem ráda, že jsem si ji nekoupila. Opravdu jsem radši, když mám tisk, normálně svoje vydání, kde můžu listovat, dělat tam poznámky tužkou, různě to zakládat. Tištěná knížka pro mě má pořád svoje kouzlo a vlastně i podle toho vybírám, už od dětství jsem ovlivněná ilustracemi. Jakmile ta knížka má krásné ilustrace, má krásné vázání, krásný přebal nebo je to staré vydání, tak mě okouzlí. A jednou, už jsem se na to i dívala, bych chtěla nějaké staré vydání z roku 1950 třeba *Alenky v říši divů*, ale to už jsou

dražší knížky, tři sta až čtyři sta dolarů, a musela bych si to posílat z Ameriky, ale jednou si něco takového chci opravdu koupit. – Mám teď tablet a tam mám možnost elektronické knížky a já jsem zjistila, že se mi rychle unaví oči, přečtu třeba tři nebo čtyři stránky a už mě bolí oči a zavírám to. Takhle jsem přečetla *Lolitu* a zjistila jsem, že jsem ráda, že jsem si čtečku nekoupila. A počítač už vůbec, to je ještě horší, nejsem na to zvyklá. Jsem radši za nějaké klidně hodně staré, třeba i salátové, opatlané vydání z knihovny než to čtení z čtečky, to se mi nelíbí a hlavně mi to přijde i takové neosobní. Vnímám to tak, že ten tisk, to nakladatelství i ten ilustrátor, za tím vidím tu spolupráci týmu, to, co dávají lidem. Kdežto elektronicky je to takové chladné, neosobní, prostě to nemám ráda.

studentka (vysoká škola – knihovnictví), 25 let, Jihomoravský kraj

nahráno: 6. 6. 2012 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1987, jsem jedináček, ale ne vyiplaný – rodiče mě nechtěli moc rozmazlovat. Tatínek je vyučený elektrikář, ale s maturitou, v současnosti programuje CNS stroje v jedné strojírenské firmě. Maminka si toho prošla víc. Pracovala mimo jiné jako projektantka v jedné firmě. Knihy u nás doma byly všude; máme doma knihovnu. Tatínek je dnes členem Knižního klubu, tím pádem je povinen si každého čtvrt roku aspoň jednu knihu koupit. Koupí si vždycky přibližně tři knihy, dvě pro sebe a jednu pro maminku. Obrázek čtoucích rodičů byl pro mě naprosto samozřejmý. Doma to u nás bylo tak, že když se rodiče vrátili z práce, tak doma něco udělali a potom zasedli ke knížce a začali si číst. Tatínek čte úplně všechno, ať je to nějaká odborná kniha nebo beletrie. Nečte pouze poezii a takové to ženské čtení, i když říkal, že i z tohoto něco ze zajímavosti přečetl. Sice se specializuje spíše na sci-fi literaturu, detektivky a thrillery, ale čte všechno. Maminka čte převážně historické romány, ženské knihy jen sem tam. Ale i v tomhle je vybírává, Danielle Steelovou jsem u nás nikdy neviděla. Moji prarodiče z maminy strany mají také velkou knihovnu a jsou také čtenáři. Dědeček čte spíše odbornou a historickou literaturu, babička přečte úplně všechno, i když třeba odborné hodně málo. Čtení před spaním si moc nevybavuju, jen z období nemoci, když jsem si sama nemohla knížku prohlížet, tak mi ji někdo držel a četl. První velký vizuální zážitek, na který si pamatuju, byl *Jak krteček ke kalhotkám přišel*. Televizi u nás rodiče nijak nepreferovali... a taky nechtěli, abych si na ni zvykla. V téhle době jsem se dívala maximálně na večerňáček nebo na nějaké vybrané pohádky. Byl přesně stanovený pořad, a jakmile skončil, musela jsem od televize odejít. Kniha, které jsem se bála, byly *Pohádky bratři Grimmů* – kvůli obrázkům (vnitřnosti a usekané hlavy) i obsahu. I jazyk byl složitý. Obsahově jsem tomu moc nerozuměla.

Do školy jsem začala chodit v roce 1993. Číst jsem neuměla, jenom některá písmenka; uměla jsem se podepsat. Strašně jsem se těšila, že se naučím číst a že se zapojím do domácího čtenářského kroužku. Paní učitelku si nevybavuju, spolužáky taky ne. Chodila jsem na základní školu, která je pod lesem, takže jsme si brali židličky a chodili si číst ven. To bylo velmi příjemné. Ale hlasité čtení mě unavovalo, protože spolužáci četli pomalu a já jsem si sama předbíhala – byla jsem zvědavá, co bude dál. Četli jsme *Alenčinu čítanku*, *Martínkovu čítanku*, *O letadélku Káněti*, *Honzíkovu cestu*. *Honzíkovu cestu* jsem zdělila po mamince;

četla jsem ji předtím, než jsme ji četli ve škole. Líbilo se mi, že je to takový jednoduchý příběh s obrázky.

Druhý stupeň. Čtenářské deníky jsme už začali na prvním stupni ve třetí třídě. Pokračovalo to až do konce deváté třídy. Ale nebylo ani tak dbáno na obsah toho, co čteme, ale spíš na počet – měli jsme určitou kvótu: čtyři knihy za půl roku. Jinak doma mi rodiče, co se knih týká, nic netajili. Po tatínkovi jsem ale chtěla vždycky, když jsme šli do knihovny, aby mi nějakou vybral, takovou, kterou on četl a ke které se vracel i jako dospělý čtenář. Byly to knihy z edice odvahy a dobrodružství (KOD). To bylo tatínkovo oblíbené. Něco se mi líbilo, něco ne. Ale to, co mi doporučil, mělo svou cenu. To bylo tak ve věku přibližně deseti, jedenácti, dvanácti. Z domácí literatury mi taky doporučovali, ale opatrněji, protože my jsme té dětské literatury tolik neměli. Časopisy jsem v té době četla jenom komiksy – *Čtyřlístek*. To bylo taky tatínkovo oblíbené. Dívčí četba? Nebyla žádná. Akorát jsme ve škole začali Stanislava Rudolfa. Zajímala mě spíš dobrodružná četba, což jsem si řešila přes KOD-ovky a foglarovky. Na foglarovky jsem narazila ve škole, *Hoši od Bobří řeky*, ale to se mi moc nelíbilo. Věděla jsem však, že toho má spoustu doma dědeček, takže mě k tomu přitáhl vlastně on. Že je to klučíci svět, to jsem tak úplně nevnímala, protože jsem doma nebyla vychovávána jakože nějaká holčička. A mí kamarádi byli v té době převážně kluci. Z KOD-ovek mi nejvíc utkvěli *Dva divoši*, *Černý šíp*. Indiánky mě z té řady moc nebraly, ani sci-fi. Přestup na dospěláckou literaturu, to u mě bylo asi ve třinácti letech – Stephen King. Byl to oblíbený autor mého tatínka, měli jsme ho doma a já jsem se ho už několikrát ptala, jestli bych si to už mohla přečíst. Tatínek se k tomu neustále vracel a pořád si v knihovně půjčoval Kingovy knihy, které jsme doma neměli. Tatínek tvrdil, jako že ano, ale ať ještě chvíli počkám. Nicméně jsem si tajně jednu knihu vybrala a přečetla. Byl to *Running Man*. Vybrala jsem si podle toho, že to bylo nejtenčí. To, což považuju za jeho nejlepší knihu, jsem přečetla dva roky nato. Celkově jsem ji dodnes přečetla třikrát. Líbilo se mi to; byl to úplně jiný svět – takový bližší realitě. Dětské knihy mi přišly takové uhlazené a tohle bylo přece jenom jiné, hlavně ta surovost a krutost, tak jak ve skutečném světě. Zároveň je to velmi čtivě napsané, nebojí se použít i nereálné prvky, nějaké parapsychologické jevy. Tato řada se zastavila někdy na střední škole. Tam jsem zjistila, že je to de facto pořád to samé. Taky jsem v té době četla poezii. Vůbec nevím, jak jsem se k tomu dostala, pravděpodobně ve škole, když jsme to probírali. Neměli jsme přímo povinnou četbu, ale byla nám doporučována. Vzpomínám si hlavně na Puškina, potom čeští básníci jako Seifert, i když ten se mi moc nelíbil, a Holan... a Neruda. Jako básník mě uchvátil, třebaže jako prozaika jsem ho ráda neměla. Hlavně *Balady*

a romance; ty byly krásné, hlavně jazyk. To bylo možná místo té dívčí četby, protože tam i tam jde o city.

Ještě musím zmínit, že na druhém stupni jsme naším češtinářem byli donuceni přečíst některá díla Karla Čapka a potom Haškova *Švejk*. To bylo v osmé třídě. Čapek nebyl problém, ale *Švejk* ano. Jednak to na mě asi bylo brzo, jednak nám rozdělil referáty, každému nám zadal nějaké téma a já jsem měla vulgarismy. Ne že by ten jazyk byl příliš vulgární, ale nelíbily se mi moc knihy o válce. Na tento typ literatury jsem nebyla připravena, kdežto na Čapka už jsem načteno měla. A vůbec nevím, co to udělalo s jinými spolužáky, kteří nečetli prakticky vůbec.

Na střední školu jsem šla do Brna na střední průmyslovou školu strojírenskou, ale obor technická administrativa. Chtěla jsem na knihovnickou, ale rodiče s tím nesouhlasili. Gympl jsem nechtěla, ani rodiče. Oni i já jsme preferovali, aby to bylo nějakým způsobem zaměřené. Oproti základce to byl posun, hlavně tím, že zde spolužáci už četli, i když kluci preferovali sci-fi nebo detektivky... nebo sportovní stránky časopisů. Spolužačky četly dívčí literaturu a klasickou literaturu. Knihy jsme si ale nevyměňovali. Skoro každou přestávku jsem trávila ve školní knihovně a oni tam chodili se mnou. Vzpomínám si na jednu češtinářku, která, když nás dostala, tak byla nešťastná, protože si říkala, že jsme všichni nečtenáři. Když zjistila, že někteří z nás čtou, hlavně já, tak se na mě upnula. Doporučovala mi knížky, zpřístupnila mi seznam, který byl kdysi povinnou literaturou (v současnosti žádná povinná literatura není). U ní bylo zajímavé to, že když jsme je psali, vybírali jsme, kdo měl u sebe jakou knížku, dali jí to na stůl a věděli jsme, že během písemky bude klid. Zabrala se do knížek... potom si i ode mě půjčovala některé knihy, které jsem jí podstrkovala.

Na střední škole jsem objevila drama, divadelní hry. Vůbec mi nevadilo, jak je ten text strukturován; s tím jsem neměla problém. A pak taky klasická literatura – Zola, Hugo a podobně. Dickens se mi ale nelíbil. Přišla jsem na to tak, že jsme ji probírali, bylo nám řečeno, že je to hodnotná literatura a že se to dá číst i teď. A když jsem se na to zeptala tatínka, tak mi to potvrdil, že i on to četl.

Pak jsem nastoupila na JAMU na obor jevištní technologie, i když jsem původně chtěla na manažerství, protože to tak nějak navazovalo na tu technickou administrativu. JAMU – úplně nový svět, svět umělců, svět výrazných osobností, jiný pohled na život, jiný pohled na umění, na literaturu. Všichni četli, nebyly výjimky. Někteří, pravda, byli přinuceni, aby absolvovali dějiny světového a dějiny českého divadla. Dostali jsme seznam povinné četby, bylo to asi

dvě stě titulů za rok světové, české bylo dalších osmdesát. Takže jsem neměla moc času číst něco jiného. Musím říct, že divadelní hry se čtou rychle a většina se četla i velmi dobře. Třeba Tylův *Jan Hus* – to bylo úžasné, to byl největší zážitek z české. Někdy jsem měla u dramatu potíže poznat, co je tragédie a co komedie. Když jsem četla komedii, tak mi to často nepřišlo směšné. Jediná výjimka byl Čapek – *Věc Makropulos*. O prázdninách jsem četla jiné, třeba jsem podruhé přečetla *Pána prstenů*, *Harryho Pottera*, myslím, že i ještě nějakého Kinga a Jane Austenovou. Ta mě hodně chytila. Narazila jsem předtím na filmové zpracování (*Pýcha a předsudek*), hlavně ale *Rozum a cit*, hrál tam můj oblíbený herec Adam Rickman. Díky němu jsem to zhlédla a pak jsem si to přečetla.

Po bakalářském stupni jsem už dál na JAMU pokračovat nechtěla a rozhodla jsem se pokračovat na knihovnictví (FF MU), což jsem brala jako šanci dostat se do knihovny. Nastoupila jsem v roce 2009. Otevřela se mi hlavně nová odborná literatura. Pro mě to nebyla bariéra, brala jsem to jako jiný žánr literatury. Byla to pořád kniha. Když jsem přecházela na dramata, tak to bylo skladbou a obsahem horší. Tady byl spíš problém, že po přečtené odborné literatuře se po mně vyžadovaly nějaké poznatky, takže jsem tu literaturu musela spíš studovat než číst. Přečíst skripta a naučit se je, to ano, ale přečíst knihu a naučit se ji, to mi přišlo zvláštní. Bránila jsem se tomu tak, že jsem se snažila souběžně číst co nejvíc beletrie. Ta pro mě byla primární. Začala jsem v té době číst víc fantasy a pak takové ty upířské ságy. Přečetla jsem *Stmívání*, které se mi moc nelíbilo (přečetla jsem ho i v angličtině), ale objevila jsem autorku Laurel K. Hamiltonovou, která také píše o upírech... a začala o tom psát dřív, než nastoupila upířská mánie. Navíc jsem přečetla Raymonda Chandlera, přitom jsem zjistila, že číst detektivky pro mě nemá smysl, protože příběhu v podstatě nerozumím, nechápu, jak na to přijdou. Ale jazyk Chandlera a ty vtipy, to za to stojí.

Můj mediální den. Internet, to je permanentně, denně tak tři hodiny. Oblíbené blogy nemám, ale stránky ano, jedna je o Rickmanovi, nějaké zpravodajské, školní. Televize vůbec, rozhlas vůbec. Není příležitost. Noviny jen občas, noviny jsou pro mě *Knižní novinky*... anebo kulturní: A2.

Pokud jde o dělbu času na čtení, tak to by se dalo rozdělit na zkouškové období a semestr. Ve zkouškovém období nestíhám číst nic jiného než odbornou literaturu, přednášky a skripta. Ale jinak na mě žádné období nemá vliv, čtu pořád stejně. Preferované místo nemám. Kniha, ke které se vracím, je *Pán prstenů* a taky Jane Austenová, tu musím přečíst každého půl roku, nejen kvůli příběhu, ale taky proto, že je to dobře napsané. Opravdu se to dá číst a pokaždé

v tom najdu něco nového. A z českých *Saturnin* a ještě Miloš Urban, nově Kulhánek. Viewegh mě minul, otevřela jsem to a zavřela. Přečetla jsem pár stránek, ale nelíbil se mi jazyk. A navíc u nás doma Viewegh není oblíbený vůbec. Žádnou těžkou životní situaci jsem zatím neměla, ale knihy mi pomáhají pořád... už jenom samotné knihy. Kniha je nejlepší přítel člověka – s tím naprosto souhlasím.

Používám dnes už dost i čtečku. Rozhodla jsem se pro ni tak, že jsem si chtěla přečíst Jiřího Kulhánka – *Noční klub*. První díl měl permanentně někdo půjčený, takže jsem se hrozně rozčílila a knihu si stáhla. Z počítače mě ale bolí oči, když dlouho čtu. O čtečce jsem přemýšlela už déle. S tím Kulhánkem se to všechno jen urychlilo. Přečetla jsem si první díl, druhý díl a zjistila jsem, že je to výborné. Pro mě to čtení není až tak rozdílné ve srovnání s klasickou knihou. Já knihy nevnímám jako artefakt, pro mě je to obsah. Digitální nebo papírový, to mně až tolik nevadí. Stahuju různě z toho, co je na webu. Nemám vyloženě vybraný nějaký server, ale jdu po titulu. Když si chci přečíst, tak zadám a dohledávám. Pédečko nečtu, musím si to přeformátovat. Naštěstí čtečka, kterou mám, podporuje hromadu formátů, není to jako Amazon Kindle, která jich podporuje strašně málo. Uživatelsky jsem s tím spokojená výborně. Když jsem si čtečku koupila, bylo v ní nahráno tři sta knih, převážně volná díla, ale i ta, které jsou novější a byla tam dána se svolením autorů. Pokud jde o poměr přečtených knih, tak papírová kniha stále vítězí.

student (vysoká škola – informatika), 25 let, Ústecký kraj

nahráno: 17. 4. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1987 v Teplicích. Období před základní školou si moc nepamatuji. Doma jsme měli knihovny. Táta byl lesník. Knížky byly o zvířatech, biologické, určování zvířat. Tomu jsem nerozuměl. Měli jsme asi čtyři až pět polic knihovny. Rodiče nečtou. Maminka je v domácnosti. Mamku čtení nebaví. Babička i děda hodně četli. Před spaním mi rodiče nečetli. Spíš jsme se koukali na něco v televizi. Nemám žádné vzpomínky na knihu před školou. Rodiče neposlouchali desky, to jsem jim ukradl až teď – například Lád'a Vodička. Teď, jak je retrománie, jsem si půjčil i Olympiky. Rodiče nic neposlouchali. My jsme se sestrou poslouchali na kazetách například Šmouly, Eurodance, Jacksona.

Na základní školu nastupuji v šesti letech v roce 1993. Na základní škole už jsem uměl číst. Tat'ka mě někdy učil. Přišel jsem za ním a zeptal se ho, co je to za písmeno. Uvázlo mi to pak v paměti. V první druhé třídě jsem četl například *Pif a Herkules*, dětské komiksy, *Kačery Donaldy*. Slabikář mě nebavil, přišlo mi to trapný, když už člověk znal něco jiného. S knihou jsem se setkal později – od třetí třídy. Hodně jsem četl verneovky, které jsem přečetl skoro všechny, foglarovky. Ve škole jsme neměli hodiny čtení.

Pro verneovky jsem si chodil do knihovny, protože je tam měli všechny. Chtěl jsem celou tu sérii přečíst. V každém díle byly krásné perokresbové obrázky a dobrodružné příběhy.

Nepřečetl jsem nakonec celou sérii, ale ty nejznámější verneovky ano – *Dvacet tisíc mil pod mořem*, *Tajuplný ostrov*. Do knihovny jsem se dostal s mamkou. Šli jsme tam vrátit nějakou knížku ségry, a když jsem se tam rozhlížel, tak jsem tam našel tyto knihy. Nikdy jsem do knihovny nešel sám, vždy to bylo s mamkou. Nechodil jsem tam pravidelně, méně často než jednou za měsíc, ale bral jsem si víc knih. Moje nejoblíbenější verneovka byla *Na kometě*. Verneovky jsem četl denně. Vždycky jsem chtěl dokončit, co jsem začal. Většinou jsem tu verneovku přečetl na jeden záťah za jeden den. Četli jsme nějaké partyzánské příběhy, které nám předčítali v rámci češtiny. To bylo docela pěkný.

Víckrát jsem knihu nečetl. Sestra četla *Stopy hrůzy*, což byla edice, a sestra měla tyto knihy doma. Ty mě taky potom docela dost chytly – tak v šesté sedmé třídě. Na základní škole jsme měli čtenářské deníky. Měli jsme povinnou četbu a asi jsem ji četl. Bavilo mě číst to, co jsem našel úplně náhodou. Ve škole jsme měli knihovnu. Také jsem četl to, co mi doporučili spolužáci, ale ne to, co bylo ze shora.

Tehdy byl obrovský boom počítačových her, které jsme si mezi sebou doporučovali. Spíš jsme hráli a čtení byl doplněk. Četlo pár kluků, a výjimečně. Četli to, co se týkalo virtuální reality. Hodně jsem četl časopisy a *Score* o hrách. To jsem četl ještě před gymnáziem. Měl jsem i předplatné – byl rok tak 1995, 1996. Předplatné mi pořídili rodiče. V této době jsem četl málo, více jsem hrál na počítači. S každým *Score* vycházelo CD, kde bylo tak třicet nových her – dema, která se dala skousnout. Rozdávali jsme si mezi sebou i plné verze her na disketách. S klukama jsme si půjčovali mezi sebou časopisy i hry. Hrál jsem skoro pořád na počítači. Hry mají žánry, stejně jako mají knihy žánry. V dobrodružných hrách jsem poznával to, co mi potom řekli ve škole, že to je třeba na základě knížky. Pak jsem si i přečetl knižní předlohu. I v tomto období jsem se hodně díval na televizi.

Nejvíce jsem četl v Teplicích na gymplu. Na všeobecný osmiletý gympl jsem nastoupil v roce 1998. Na nižším gymplu jsme měli na češtinu třídni, která knížky milovala. Nižší gympl byl také hodně literární. Bylo dobré, že nezačala s námi hned s takovými pálkama, ale dala nám věci úměrné věku. Tolkiena si najde každý sám od sebe, ale doporučila nám *Sarum*. Byla to hrozně tlustá kniha, ale krásná, o Anglii, kde byl celý vývoj Anglie od pravěku, přes katedrály až po druhou světovou válku. Naše češtinářka byla i dějepisárka. To jsem si přečetl celý. Bylo to napříč generacemi o jednom rodě od začátku do konce. Bylo tam vidět, jak se opakují některé vlastnosti z rodu, i místo bylo stejné, ale okolní civilizace a doba se mění. Tuhle knížku mi koupili pak i rodiče. Byl to typ od učitelky ve škole. Naši jinak do knihkupectví nechodili. Knížky jsem nedostával, ale knížky, které jsem si našel, mi rodiče koupili. Například na gymplu mi koupili Tolkiena. – Četl jsem hodně fantasy knížky, gamebooky, které jsem měl skoro všechny. Chtěl jsem vykoupit celou sérii. Vykupoval jsem starší díly. To mě chytlo v primě. Historické knihy mě taky bavily.

Čtenářský deník jsme nemuseli mít striktně. Češtinářka to moc neřešila. Jen jsme museli napsat něco například o *Kytici*. Jsou i rozumní lidi, kteří vědí, že když o to děti nemají zájem, tak už je k tomu nedonutíš. Od ségry jsem toho moc neokoukal. Spolužáci ani kamarádi nečetli. I na gymplu jsem hodně hrál. Na gymplu jsem to zvládal, bavilo mě to. Měl jsem hodně rád hru Komando o britských vojácích za druhé světové války, strategie.

V tomto období jsem do knihovny nechodil vůbec, všechno mi kupovali rodiče nebo sám. Stranil jsem se i tradiční četby (například řecké pověsti nebo *Staré české pověsti*). Cítil jsem to tam míň než v tom Herkulovi v televizi nebo v hrách na počítači. Na televizi jsem se hodně díval i na gymplu a stále jsem si četl *Score*. Tehdy to bylo ještě tak, že publikum bylo rozdělené na dvě skupiny. Jedna četla *Score* a jedna *Level*. V ničem se to vlastně nelišilo, byly

to jen takové řeči. Měli své redakce. Na CD už nebyly jen dema, ale úplný hry. A to bylo něco. Tehdy ještě nefungoval internet a s ním stáhni si všechno. To bylo fakt skvělý, když na CD něco vyšlo. Šlo o to zjistit, v jakém časopise vyšla lepší hra. Vyměňovali jsme si s „levlákama“ i hry, ale *Level* jsem si nikdy nekoupil. Ve třídě jsme neměli hráčskou skupinu, to bylo na základce. Na gymplu to bylo hodně skupinkový. Trvalo to dlouho, než se člověk k někomu dostal. Bavil jsem se s kamarádem, se kterým jsme sdíleli Tolkiena. Ale on pak šel víc do vědeckých knih. Mě bavily víc příběhy. Rodiče nečetli, ale dali mi, co mi na očích viděli.

Vyšší gympl začal v roce 2002. Tam se změnilo hlavně to, že začneš myslet vlastní hlavou. To je asi nejdůležitější. Odhodíš všechno nereálné. Vnímám rozdíl mezi dětskou a dospělou knihou. Dostal jsem učitelku na matiku, která hodně četla. Ona mi potom dávala knížky. Byla naprosto racionální, bez jakékoli romantiky. Dávala mi knížky o válce, takové, jaká byla, kterou i prožila – o Terezíně, paměti z koncentráku, ale i o obyčejných neznámých géních, kteří to prožívali. Byly to dokumenty a vzpomínky. Hodně o Židech, například od Potoka i beletrie. Byla to geniální žena. Jednou byla u nás ve škole přednáška o Židech a já jsem měl pocit, že se o tom málo mluví. O této problematice u nás mluvila jen naše matikářka a češtinářka. Já jsem například ve třídě nevěděl, že Michal Lebowicz je Žid, ale řešil jsem, jaké má hry. Nikdo se nechoval antisemitsky. Hodně jsem židovské příběhy prožíval a potřeboval jsem si o tom promluvit, tak jsem za ní šel. Řešili jsme i příběhy normalizační. Dávala mi i knížky jako Kunderu, Škvoreckého (*Zbabělce*). Češtinářka se nám měnila. Ale naše předchozí češtinářka s matikářkou knížky milovaly a doporučovaly nám je. Byly takové kombo. Byl jsem také u matikářky i u ní doma a odnesl jsem si od ní štos knížek. I mi je rozdělila podle důležitosti: „Tohle si musíš přečíst.“ A vím, jak dobře udělala, protože teď v pětadvaceti letech už nic nepřečtu. V sedmnácti až osmnácti je zapotřebí do těch lidí nalít nejdůležitější tituly, aby nečetli blbosti. Je nutné číst to, co studenty změní.

Kvůli knížkám jsem přestal i hrát počítačové hry. Toužil jsem po tom se změnit. Nechtěl jsem být odstřižený od minulosti ani od přítomnosti. Proto jsem i začal číst noviny a hodně řešit politiku. Bylo to někdy v prváku, druháku (kvinta, sexta). *Respekt* jsem četl až ve třetáku. Byl jsem hodně na internetu na *Britských listech* online, každý den jsem si je četl. Hry jsem pak hrál jen ze společenských důvodů, abych se udržel mezi přáteli. To už se člověk pohyboval v nějaké komunitě – byl na internetu, na síti. Už to nebyly hry z disket. To bylo tak, že se sejde parta lidí, jsou na stejné síti a hrají hru společně. Pak jsme i hráli na gymplu hry na internetu. Přátele jsem měl spíš hráče. U nás na gymplu moc lidí nečetlo, v tom jsem byl

samotář. A když četli, tak četli „neškodný“ – například Jirotkova *Saturnina*. Jak už máš upgrade, tak jsem se do toho kouknul a už jsem viděl.

Knížky mi půjčovala moje kantorka, chodil jsem i do knihovny. Objevil jsem, že jsme měli školní knihovnu, a chtěl jsem tam přečíst všechno, co tam mají. Byla vybavená, všechno, co jsem chtěl, se tam dalo sehnat. Češtinářka byla beatnik a matikářka byla realista. Přesto se měly hrozně rády, byly antikomunistický a táhly za jeden provaz. Od češtinářky jsem měl Kerouaca. Žral jsem ho od začátku do konce, byl geniální. Od matikářky jsem měl třeba Škvoreckýho, Hostovského. Hledal jsem něco, co by nebylo tak profláklý jako například Kafka. Třeba jsem si přečetl kus Kohouta a pak jsem šel za matikářkou a zeptal jsem se jí, co s ním dělat, že mě ty knihy nebaví. Nebo třeba Páral – to mě hrozně tížilo u srdce. Bylo to v čítance a součást historie, tak jsem si řekl, že to musím přečíst, ale je to úplná blbost. Ona na to zareagovala třeba tak, že mi dala životopis Kohouta. Páral byl mimo, to je jako Viewegh dneska. Tehdy to četli lidi jen pro zábavu, kterým nebylo líto, že je u nás špatný systém. *Čítanka IV* byla oficiální lajna čtení na gymplu. Chtěl jsem zjistit, co nám lejou, jestli to není stejný jako před revolucí, kdy lili nesmysly. Chtěl jsem zjistit, jestli jsou to dobré knihy, nebo jestli nějaké lepší zapadly v čase. A to tak bylo. K těm lepším jsem se dostal přes mé kantorky. Spolužáci to nebrali vážně. Všechnu povinnou literaturu opsali nebo to přečetli, aby měli jedničku na maturitu. Mě to tak sralo, že jsem si řekl, že i blbá čítanka je tak pankáčská, že jde i proti mé době, proti lidem, kteří se nezajímají. Zjistil jsem, že i čítanka a tradice může být zdrojem síly k tomu bojovat s problémy, které řeší i doba, která právě je. Není to zařazení do systému, ale když bereš vážně tradici, tak rušíš jiný systém marnosti typu: „Dělej, co tě baví.“ Nebo: „Nepřekonávej se pro druhé.“ Potom i ta čítanka mi pomáhala s tím, co číst. To už je na konci gymplu, je mi devatenáct.

Ještě jsem měl třetí geniální ženu na gymplu – estetikářku, která nám dávala také knižní tituly – například *Jméno růže*. To zadala všem oficiálně, ale mně potom ještě dala typy na další tituly, vědecké knihy, například *Myšlení člověka primitivního*, vědecké o katedrálách, o šamanismu, o mýtech. Mezi učiteli jsem byl oblíbený, ptal jsem se učitelů, když jsem chtěl porozumět nějakému tématu. Záliba ve fantasy se přelila do zájmu o tradiční mytologii. Od spolužáků jsem literaturu nezískával. Když jsme se o literatuře bavili mezi sebou, tak jsem na to měl jiný názor. Neměl jsem potřebu se o tom se spolužáky bavit. Rozšiřoval jsem si obzor knihami. Na vyšším gymplu jsem v knihách ležel a stále jsem četl. Četl jsem všude, kde se dalo, i na stromě. Chodil jsem do knihovny a knihy jsem si sám už i v tomto věku kupoval. Dost jsem toho našel i v antikvariátech, například Heyerdahla nebo *Babičku* v němčině. Čtu i v jiných jazycích. Němčinu jsem se naučil skrze tu *Babičku*. Koupil jsem si ji a pak jsem ji se

slovníkem sám překládal. Z nových autorů jsem četl například Urbana, ale neoslovilo mě to. Víc jsem nasával z doporučených knih.

Rodina na mě skoro vůbec vliv neměla. Babička mi v devatenácti dvaceti letech dala *Verdiho* od Franze Werfla a strefila se do mé vlny. Dala mi i životopis Napoleona a knihy o hudbě, kterou sama milovala. Když mi to dala, tak jsem si to přečetl. Bydlel jsem v Dubí. Do školy jsem musel dojíždět. Na cestě do školy jsem v autobuse nečetl.

Internet a TV. – Postahoval jsem jako mluvené slovo celého Ortena. Hodně mluveného slova jsem našel na internetu. Nehledal jsem pédéefka, ale mluvené slovo. Poslouchal jsem ho doma. Na gymplu jsem si stáhnul Aškenazyho. Z televizního programu jsem sledoval filmový klub na ČT 2. Chodil jsem také do filmového klubu do kina.

Z gymnázia jsem šel rovnou na vysokou školu. Stěhoval jsem se z Teplic do Plzně. Teď jsem student v Plzni na Fakultě aplikovaných věd na informatice. Studuji softwarové inženýrství, je to všeobecná informatika. Do Plzně jsem se přestěhoval za studiem. Předtím jsem chodil na osmileté gymnázium v Teplicích. Teď při studiu už jsem finančně samostatný. Živím se prohledáváním databáze a účetnickým softwarem na půl úvazek. Můžu si zvolit, kdy tu práci budu dělat. Za měsíc je to dvacet až třicet hodin. Stačí to na režim. Platím si i kolej, vydělám si kolem deseti tisíc. Bydlel jsem vždy na koleji. Teď jsem v pátém ročníku.

Knihovna na vysoké byla zásobovanější. Měl jsem tady hodně impulsů, co číst. Začal jsem hned chodit do univerzitní knihovny. Dostával jsem nejen doporučení na čtení beletrie, ale také příběhy z matiky – historie matematiků (Vopěnka). Četl jsem i tematické knihy ke svému oboru, například Bernerse Lea, knihy o tom, kdo založil web, kyberpunk. Během studia na vysoké jsem hodně četl – každý den určitě. Na koleji nebyla společenská místnost. Na začátku jsem si do vlaku, když jsem jel domů do Teplic, bral knihu nebo skripta. Teď už vůbec. Domů jsem jezdil každý týden. Teď jezdím jednou za čtrnáct dní. V prváku i druháku bylo dost prostoru na vlastní čtení. Mám čtenářské deníky, kam jsem si psal všechno, co jsem přečetl. Psal jsem si tam i filmy, které jsem viděl. Vedu si deníky dosud. Píšu si deníky pro to, že toho už teď hodně zapomínám. Abych věděl, nejen co jsem četl, ale i to, jak jsem se v průběhu toho měnil ve způsobu myšlení. Abych se uměl nastavit na linii člověka, kterému je devatenáct let, když ho potkám a budu už starší. Vím pak, co takovému člověku v jeho věku doporučit. A občas to takto skutečně využívám. Vypisuju si důležité věci, citace, své myšlenky.

Velká páлка pro mě byl *Inženýr lidských duší*. Četl jsem ho před třemi lety a hodně mě to oslovilo. Žil jsem to na vlastní kůži. Rezonovalo to i s mým tehdejším životem, bylo to

souznění. Velký milník byl pro mě Rilke – *Malte Laurids Brigg*, to bylo něco jiného než Kafka, hodně jsem se v tom viděl. Dále například Jana Šrámková – *Hruška-dóttir*, Jonathan Sutman Cooler – napsal knížku o 11. září z pohledu kluka plného lidských věcí. Na knihách je pro mě důležité, že odrážejí mé vlastní zážitky, emoce, prožívání světa, když se do toho dokážu vžít.

Chodím i do knihkupectví, kde si knihy kupuji i tak, že mě něco zaujme. Do knihkupectví pravidelně nechodím – spíš tam zabloudím. Chodím si pro konkrétní tituly, ale i si tam pak knihy prohlížím, jestli mě nějaká nezaujme. Dozvídám se o klasikách. Snažím se teď omezit pozornost na české autory. I v českých se ztratíš, když někdo nemá přehled. Odbornou literaturu k oboru čtu také, například jak upravit obrázky a jak udělat fotku lepší ve Photoshopu. Odbornou literaturu čtu i v angličtině. Z internetu si sháním učebnice, stáhnou si PDF, beletrii vůbec nestahuju. Čtečku ani elektronickou knihu nevlastním. Ale nevádí mi to. O partnerství mluvit nechci. Když jsem nemocný, tak poslouchám písničky.

Není pro mě důležité knížky vlastnit, ale přečíst si je. Nemám žádné čtenářské rituály. Můžu mít i špinavé, popsané knížky. Knížky mi nepříjdou dnes drahé. Spíš mi přijde, že je hodně knih a člověk v nich ztratí ty správné. Knihy hledám přes tipy přátel. Jsem věřící a chodím pravidelně do kostela. V komunitě si občas něco doporučíme, například teď tu mám *Doprovázej* od oblátského mnicha. Čtu si často v Bibli. Biblické interpretace si nečtu. Chtěl bych si přečíst Mašiny. Přečetl jsem Palacha, jak vyšel před třemi lety – taková literatura faktu. Kniha, která mi pomohla v životním období, byl Škvorecký. Nejoblíbenější kniha je *Inženýr lidských duší*, oblíbený autor Škvorecký.

technik (počítače), 25 let, Plzeňský kraj

nahráno: 18. 7. 2014 (E. Klíčová)

Narodil jsem se v roce 1988 v Rokycanech. Vyrůstal jsem u svých rodičů, dokud rodiče zhruba do mých šesti let žili pospolu, pak se rozvedli. Pak jsem žil převážně u mojí matky tady v Rokycanech. V raném dětství, co vím tak z vyprávění, jsme byli pár let v Mirošově. Tatí vlastně pracoval u vojáků, takže potom dostal byt v Rokycanech, kam jsme se následně přestěhovali. Když už jsem tatího nakousnul, tak teďka pracuje jako kapitán na hradní stráži v kanceláři. Mamina pracuje jako zapisovatelka u pana doktora Vlka na ortopedii.

A co se týče čtení, přiznám se, u našich jsem tudle to moc nepozoroval. Víím, že mamina něco četla, ale opravdu nevím, už nepochytím co. Knihovnu jsme, myslím, měli, ale co si tak matně vybavuju, měli jsme encyklopedie, měli jsme slovníky. Myslím, že i nějaký ty fantasy, to mně tak jakoby blejská. Dětský knížky jsem měl. Když jsem byl u tatího, tatí mi četl a vyprávěl pohádky z hlavy, to jsem byl rád. Jinak mamí moc ne. Já v době, když jsem byl malej, tak jsem byl jedináček, až teď mám jedenáctiletou ségru z máminy strany a z tatího strany mám dva bráchy, sedm a jedenáct.

Číst jsem se naučil až ve škole. Co si pamatuju, víím, že čtení to moc ne, ale číslice jsem uměl už v předškolním věku, i nějaký ty výpočty, myslím, že něco už bych taky zvládl přečíst, podepsat se, ale víím, že jsem škrabal.

Taky si pamatuju časopis *Kačer Donald* a něco jako *Méďa Pusík*, když jsem byl maličkej. A ještě myslím, že *Čtyřlístek*. První knížku nevím. Ve škole jsme četli pohádky, na to jsem moc nebyl, já jsem spíš byl na encyklopedie, vesmír, příroda mě hodně bavila. Také mě hrozně bavily modely mašin, jenže k tomu bylo třeba se naučit elektroniku. No takže jsem dorazil vlastně k tomu, že potřebuju literaturu o elektronice, slaboproud a tak dále. Do toho jsem potom hodně jako zajel. Bylo to tak někdy v devíti letech, možná v desíti. To už jsem chytal základy těch obvodů, to jsem věděl, že budu potřebovat knížky, a že to nebude tak jednoduchý. Ale bavilo mě to. Taky jsem svýho času odebíral časopis *Dráhy*, který se zabýval vlakama.

Ve škole jsem taky nebyl moc velký příznivec literatury, myslím, že jsme ani neměli povinnou četbu. Já jsem byl na základce na Masaryčce tady v Rokycanech, a tam zrovna na to nějak moc netlačili. Čtenářský deník jsme taky vůbec nedělali. Doporučená četba byla, jako

něco ano, ale vysloveně jako v uvozovkách „nucená“, to ne. To jsme si od sebe nějak opsali a pak se to zkoušelo.

Já tím, že jsem technický typ, tak já s literkou nic moc. Ale baví mě jazyky, čeština bez problémů, vždycky trnu, když někde píšou hrubky. Angličtina v pohodě, ale jakmile došlo na literaturu, tam byl zádrhel, velký. Já jsem opravdu encyklopediář, jen encyklopedie: příroda, technika, zvířata, pavouci... [pozn. narátor chová sklípky].

Kloním se spíše k technice než k fantaziím. Jako jediný, co jsem přečetl mimo techniku, byly detektivky, už nevím, jak se to jmenovalo, bylo to od nějakého polského autora, tak jako to mě docela zaujalo. To bylo během základky, tak sedmá osmá třída. Taky jsem měl na základce diskmena, tak jsem poslouchával od Drdy pohádky, to si pamatuju.

Na střední škole – maturoval jsem ještě klasicky, ale já mám průmyslovku, tam nás vůbec do čtení nehnali. Co si pamatuju, měl jsem u maturity májovce, ruchovice, lumírovce, ale už bych je nevyjmenoval. A to jsem měl štěstí, protože to bylo třicet témat a já jsem se jich naučil asi dvacet jedna a oni byli dvacátí první, tak jsem to tam ze sebe tak nějak vyklopil. Jinak ta čeština byla opravdu v pohodě, diktáty, slohy, s tím jsem neměl problém. Ale jestli jsme měli dvě hodiny týdně, tak jsem fakt optimista. My jsme měli takovou učitelku... Mně musí ten člověk sednout, aby to uměl podat. To ona moc neuměla, spíš se nám to snažila fakt vnutit, což nemám rád. Zapisovalo se do sešitu a pak se to opakovalo u tabule. Ani si nevzpomínám, že by spolužáci něco četli, to už je ale tolik let.

Nemám problém s porozuměním, i když těžko říct, jestli se to dá zařadit do četby, ale když kupuju elektronický součástky, tak každá součástka má svůj takzvaný datasheet, což je dokument, který popisuje parametry, nějaké grafy, vzorce k té součástce, tak to čtu v PDF. Technický listy, by se to dalo říct česky. To není moc dlouhý čtení, i když některý můžou být i desetilistový, ale já si vždycky v tom datasheetu vytáhnu jenom to, co potřebuju. Třeba mám konkrétní obvod a potřebuju konkrétní parametr pro tu součástku. Takže to tam vyhledám, tam jsou i tabulky, najdu to a použiju. I anglicky, protože těch je drtivá většina, v tom je ta angličtina fakt nutná, kór technická angličtina, zvlášť teď.

Třeba romány, to vůbec nečtu. To už si radši pustím nějaký dokumenty nebo film. Občas sleduju v televizi ty kriminálky, ty jsou celkem zajímavý, nebo nějaký ty akční filmy, občas nějaký horor. Třeba zrovna nedávno jsme si pustili *Kruh*, ten je fajn.

Ale teďka teda jsem se dostal k jednomu pojednání od Niccola Machiavelliho *Vladař*, to mám v PDF v počítači a je to zajímavé pojednání vlastně o vládách, typech, způsobech vlády, což

mě zaujalo. To jsem dostal tip od jedné sestřičky tady z nemocnice, kde jsem asi dva roky pracoval jako sanitář, tak jsem si našel elektronickou podobu. Taky sleduju dokumenty v televizi, druhá světová válka je taky pěkná, také co se týče tematiky Egypta, Mezopotámie a tak. Ale já radši vizuálně, v televizi, tyhle věci radši vidím, mojí představivosti to pomůže. Já nemám problém s představivostí, ale zase tyto věci je lepší vidět, líp si to vybavím, jak to asi fungovalo.

Já jsem příznivec počítačových her, ne zase nějak moc – když jsem byl menší, hrál jsem hodně hry, teď jsem starší a je tam úpadek, nejsem pařmen. Ale tedy co bych si teďka chtěl přečíst: zaujala mě hra *Assassin's Creed* a ona vyšla knižní podoba. A vím od bratránka, ten ji má, že je velice dobře zpracovaná. Četl jsem si už pár odstavečků, tak na to si brousím zuby. V knížce je to popsáno daleko detailněji a člověk si i v návaznosti na tu hru dává dohromady, co se tam všechno odehrává. Ve hře je to něco jiného, v knížce si to promítáte v představách. Je to typ hry, který má v podstatě jednu variantu děje, prostě že si tam můžete volně pobíhat po tom světě, ale ten příběh se ubírá jedním směrem. Knížky ale nekupuju, ten *Assassin's Creed* bude výjimkou. A internet taky hodně, ale většinou zase lovím na Wikipedii. Texty, co potřebuju, si najdu na internetu, ale čtečku nemám. Číst mě nebaví, nemám čas, nemám k tomu vztah.

student (vysoká škola – mediální studia), 25 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 18. 9. 2014 (B. Svobodová)

Narodil jsem se v roce 1989 v Českém Těšíně. Jsem stále student, ale občas si zajdu na nějakou tu brigádu, abych si na to studium mohl vydělat. Studuju mediální studia. Pocházím ze střední třídy, rodiče nemám ani extra bohaté, ani extra chudé, ale ani jeden z nich nemá vystudovanou vysokou školu. Jsem první vysokoškolák v rodině, po mně následovala sestra. Mám mladší sestru a ještě potom šestiletého bratra, takže mám hodně mladé rodiče, což je taky jeden z důvodů, proč nešli na tu vysokou školu, protože jsem se jim narodil a museli pracovat. Otec přesto, že vystudoval elektrikáře, tak je celý život policista a matka v současné době pracuje ve firmě... vlastně ani přesně nevím, co dělá, ale předtím dělala účetní ve školce a ještě předtím číšnici v restauračním zařízení, neměla specifické zaměření. Jsou rozvedení už šest let, takže žijeme odděleně.

Co si tak vzpomínám, tak jako malý jsem dostal nějaké knížky, hlavně encyklopedie pro děti, o přírodě, vzpomínám si ještě na jednu knížku o letectví a tu jsem si většinou četl s tetou, která žila v Praze, a když přijela, tak se mi hodně věnovala. I když rodiče taky. Nevím, jestli mi předčítali, asi ne. Sami si občas nějakou knížku přečetli, i když to nebyli žádní vášniví čtenáři, ale co tak třeba pozoruju na tom bratrovi, což možná může mít trošku souvislosti, tak s ním si teda čtou docela dost. Nevím, jestli třeba změnili přístup k němu a ke mně, ale každopádně nějaké knížky se četly. Domácí knihovnu jsme měli, nebyla nějak obsáhlá, spíš menší. Takové ty dětské knížky – *Broučci* a *Želvy Ninja*; ty jsem měl. V raném dětství jsme koukali i na pohádky v televizi, měli jsme i videokazety, myslím, že *Toma a Jerryho* a nějaké české. Gramofon měla babička, tak tam jsem si občas nějakou pohádku pustil, ale jinak mně prarodiče pohádky nečetli. Ve školce nám občas čítávaly paní učitelky před spaním, ale nejsem si tím úplně jistý – myslím, že ano.

Když jsem šel do první třídy, tak už jsem číst uměl. Rodiče, hlavně matka, mě to naučili. Čtení nahlas mi nikdy nedělalo problém, šlo mi to samo. První knížka, kterou jsem přečetl sám – ona to byla spíš komiksová knížka – to byly *Želvy Ninja*, nebo spíš *Krtek*, tu jsem měl potom hodně rád. Byla s obrázkama. Ty byly v té době to hlavní poutadlo. Pamatuju si třeba *Krtek a kalhotky*, jak si je tam vyráběl na tom stavu – to si vybavuju docela dobře. A pak z těch *Želv Ninja* si ještě pamatuju nějaký obrázek toho Trhače – to byl temný obrázek,

vyvolával ve mně možná trochu strachu, ale utkvělo mi to. Jestli jsme na prvním stupni měli nějaké povinné knížky, to si vůbec nepamatuju; v té době jsem začal navštěvovat knihovnu. Poprvé jsme v knihovně byli se školou a mně se tam líbilo, tak jsem řekl rodičům, že bych tam chtěl chodit. Oni tam potom šli a zařídili to se mnou. První čtenářskou průkazku jsem si pořídil ve třetí třídě a asi od třetí až čtvrté třídy jsem dostával časopis *Svět poznání* a pak nějaké naučné encyklopedie, a to jsem si půjčoval i v té knihovně. Beletrii jsem v té době nečetl, to až potom na gymplu. Rodina mi kupovala občas knížky za vysvědčení nebo k Vánocům, sám za kapesné jsem si je nekupoval. Ve škole to do třetí třídy bylo čtení, psaní, počítání. To čtení pak bylo i dýl, v literární výchově se četlo nahlas, učily se básničky a zlepšoval se přednes.

Ve školním roce 1999 až 2000 (bylo mi deset až jedenáct) jsem místo šesté třídy šel na osmileté gymnázium a tam se můj vztah ke čtení změnil. Pamatuju si, že tam jsme v češtině, literatuře, měli mít prezentaci knížky, kterou jsme přečetli, a můj spolužák měl tehdy prezentaci na *Pána prstenů* nebo na *Hobita*, to už přesně nevím, a mě to hodně nadchlo, tak jsem si to musel přečíst. A právě v tu dobu jsem začal číst beletrii víc. Další generační četba byla *Harry Potter*, ale to až později – potterovskou sérii mám za sebou víckrát. Potom byly hodně populární knížky od Remarquea, tak to jsem taky četl, ale ty byly i mezi povinnou četbou, i když k ní jsem zrovna nepřišchl. Teď toho možná trošku lituju, protože když se podívám zpětně, tak to byly dobré knížky a možná se k nim vrátím. *Pán prstenů* byl v naší třídě hodně populární a četlo ho tam hodně lidí, jinak asi jiná generační četba ne. V prvních čtyřech letech na gymnáziu byla povinná četba, pak jsme měli mít čtenářský deník, ale ten nemusel být z té povinné četby. Člověk si mohl přečíst, co chtěl, a pak si to napsal do čtenářského deníku. Nemusel to mít ani nijak podrobně popsané, o čem ta knížka byla. Stačil autor, název, vydání. Nemusela tam být ta povinná četba, ani nás z ní, myslím, nezkoušeli. Možná jsme si akorát měli přečíst nějakou ukázkou, co byla v čítankách nebo učebnicích, na to se teda ptali, ale když už něco chtěli vědět, tak jsme si zjistili obsah někde na internetu nebo jsme si ho přečetli na obálce knížky. Čtenářské záznamy jsme si teda stahovali z internetu. Od rodičů jsem dostával foglarovky – *Pod junáckou vlajkou*, *Příběhy temných uliček*, ale o tom, jestli je to dívčí nebo chlapecká knížka, jsem nepřemýšlel – tíhl jsem k tomu sci-fi žánru. První dospělá knížka přišla v patnácti letech, byl to buď Viewegh, nebo od Arthura Haileiho *Letiště* – to hodně četla mamka, stejně jako od Coopera, četla knížky z lékařského prostředí. Tolkiena nepovažuju za první dospělou knížku, i když jsem se k ní v dospělosti vrátil. Je to spíš taková pohádka. Ještě jsem si v té době rád kupoval sportovní časopisy, o fotbale a

hokeji, potom ten *Svět poznání*, sem tam mi rodiče nebo třeba i babička koupili *100+1* (úplně přesně nevím, jestli se to tak jmenovalo) a ještě občas *ABC*. Rozhlas šel úplně mimo mě, televizi jsme sledovali hodně. To bylo určitě hlavní médium, jednak pro pohádky, tak taky pro filmy v té době. Ty knížky byly takové vedlejší. A počítač, ten měl kamarád, tak jsme když tak k němu chodili hrát nějaké hry nebo dívat se na nějaké filmy. Ale byl jsem takové dítě, které trávilo celý čas venku – od rána do večera, když jsem nebyl ve škole, takže jsem neměl moc čas sledovat televizi – i na gymnáziu, určitě první tři roky.

Přechod z nižšího gymnázia na vyšší nebyl nic dramatického, vlastně jsem ani nevnímал, že jsem na střední škole. I když jsem třeba poznal nové lidi, styl výuky se příliš nezměnil, ale změnil se vztah ke knihám. Uvědomil jsem si, že ty knížky jsou mnohem zajímavější, že je víc zajímavých knížek i žánrů. Snažil jsem se svou četbu rozšiřovat, nečetl jsem jenom to svoje. *Pána prstenů* jsem předtím četl dvakrát a později ještě dvakrát nebo třikrát. Několikrát jsem zkoušel číst *Bídníky*. Je to dlouhá knížka, vždycky jsem se dostal tak do poloviny. Přečetl jsem si i něco z té povinné četby, už si přesně nevybavím co, bylo toho docela dost. K této změně jsem dospěl hlavně díky vrstevníkům, povídali jsme si, co četli, a tak jsem si říkal, že si to přečtu taky. Nebo někdo měl prezentaci na knížku – právě kamarád měl na Kunderův *Žert* a to mám ještě stále v seznamu, že si chci přečíst. Vrstevníci byli důležití, učitelé moc ne. Poezie mě nechytla, i když kamarádka mi teďka ukázala knížku Plíhala, tak to mi ty básničky připadaly takové hodně hravé. Ale k tomu jsem se dostal až teď, dřív jsem básně nečetl.

Tolkien je knížka, ke které se vracím. I ke knížkám, které mě nezaujaly, jsem se třeba později vracel, třeba u těch *Bídníků* nebo u Merleho jsem se k tomu vracel asi čtyřikrát, ale nikdy se mi to nepodařilo přečíst do konce. Určitě bych si to chtěl přečíst, ten Merle je asi trochu složitější, ale ty *Bídníky*; když mě to prostě nebavilo, tak jsem to nelámal přes koleno.

V té době jsem si koupil asi dvě knížky, byli to *Harry Potteri* a ještě jeden díl *Pána prstenů* a možná *Silmarillon* od Tolkiena. Co jsem třeba potřeboval nějakou jinou knížku, zašel jsem do školní knihovny nebo do knihovny městské. Neměl jsem nějakou potřebu si knížky kupovat. *Harryho Pottera* v naší třídě drtivá většina četla a byla tím nadšená. Někteří to četli i víckrát, ale byli tam i tací, kteří to odmítali a občas se nám tak trošku vysmáli, ale bylo to přijímáno hodně kladně, hodně jsme se o tom bavili, byla to určitě populární knížka, hlavně proto, že začínal a končil (ve škole) ve stejné době jako my, a to bylo taky fajn, protože tam byla vidět ta paralela mezi jeho a naším životem. První knížka, kterou jsem četl v angličtině, byl právě ten *Harry Potter*. To bylo hlavně z toho důvodu, že tehdy ještě nebyl přeložený a spolužačka

ho měla v angličtině, tak jsem se zeptal, jestli mi to půjčí. Říkala, že tam ta angličtina není moc těžká, a opravdu jsem tomu rozuměl. Byl to třetí nebo čtvrtý díl. Jiné než beletristické knížky jsem v této době nečetl. – Postupem času ubývalo časopisů, kupoval jsem jich míň a ne tak pravidelně. Ani noviny mě moc nezajímaly, jinak stále vedla televize, počítač jsme měli docela pozdě, myslím, že asi dva roky před koncem gymnázia jsme jej dostali se sestrou. A jinak jsme sledovali televizi, třeba i zprávy, sice nijak pravidelně, ale už jsem se snažil víc orientovat v dění ve světě, i když třeba politika mě ještě nebavila.

V roce 2008 jsem maturoval a pak šel na vysokou. Četba se řešila u maturity, byla součástí maturitní otázky. Měli jsem mít připravený čtenářský deník a oni se nás pak ptali na jednu knížku. Vím, že skoro všichni jsme to vyřešili tak, že jsme si stáhli z internetu obsah těch knížek, ten jsme si přečetli. Nebylo to zrovna férové. Mě se třeba zeptali na knížku, která mi tak nějak vypadla z hlavy, nevěděl jsem úplně, o čem je, tak jsem jim převyprávěl obsah a oni mi řekli, že je to jiná knížka, o které vyprávím, ale v konečném důsledku to nemělo až takový význam, si myslím. Po maturitě jsem odešel z Českého Těšína do Brna na vysokou školu. Studuju mediální studia. Četba se na vysoké proměnila. Kromě beletrie jsem měl číst i studijní texty, ty ale, když jsem číst nemusel, tak jsem je nečetl. I když se na to podívám zpětně, tak to možná vnímám jako chybu, asi by mi to dalo mnohem víc. S sebou do Brna jsem si přivezl tři knížky – *Pána prstenů*, toho jsem si na výšce přečetl ještě jednou, Merleho *Malevil*, k tomu jsem se chtěl vrátit, a ještě stále s sebou vozím *Alchymistu*, toho ještě nemám přečteného. Během vysoké jsem četl hodně beletristických knížek. Zrovna čtu *Hru o trůny* – to je strašně dlouhé, ale baví mě to. Přečetl jsem si Orwella *1984*, nakonec i ty *Bídničky*. Teď mám rozečteného i toho Merleho, pak Čapka, asi čtyři knížky od něho. Hodně jsem to rozšířil. Ovlivnili mě v tom kolegové a i celkově jsem si říkal, že by nebyla škoda vrátit se k té povinné četbě a nějak to přečíst. Ale na druhou stranu musím říct, že i když jsem studijní texty moc nečetl, tak když už jsem se k něčemu z nich dostal, některé mě zaujaly, a pořídil jsem si knížku od nějakého autora, který teda psal už na nějaké odborné téma. Hlavně teda bakalářka mi rozšířila obzory po té odborné literatuře. Oblíbená odborná knížka, která mě zaujala, se jmenuje *Média a modernita* od Thompsona. Popisuje, jak dnešní média fungují v globalizovaném světě, jak do toho pronikají ideologie. Navíc to nebylo psáno tím těžkým nepřístupným akademickým jazykem, ale čtivě. Což je asi další z požadavků, který mám. Byť je to třeba odborná literatura, tak si myslím, že je zbytečné, aby ty knížky byly psány takovým těžkopádným jazykem, kterému nikdo nerozumí. To je asi i jeden z důvodů, proč mi některé ty odborné texty nesyly.

V Brně chodím do fakultní i do městské knihovny, i když spíš pro odbornou literaturu, ale to se asi změní. Knížky si zatím nekupuju, stále si je půjčuju. Do budoucna bych si chtěl vybudovat nějakou knihovnu, ale v současné době mi to finanční situace neumožňuje. Myslím si, že při vybírání knížek člověka zaujme i obálka, když je třeba nějak barevná, nebo když není třeba ani vidět ten název nebo je nevýrazná, tak to člověka, když se ty knížky projíždí, ani nezaujme. A když najdu knížku, která má zajímavý obal nebo vtipný název, tak si ji alespoň prolistuju, to jo. Při výběru nesleduju přímo literární ceny, ale na internetu se občas podívám na Českou databázi knih, nebo jak se to jmenuje. Tam jsou různé žebříčky nebo tam čtenáři přímo píšou hodnocení. To je docela směrodatné.

Knížky jsou i dobré téma na diskusi, sem tam se o tom pobavíme i s přáteli, doporučuji mi knížky. Mám jednu kamarádku, která mi doporučuje hodně, s jiným kamarádem hodně řešíme *Hry o trůny* – on je v tomto směru velký fanatik, mě to spíš tak zajímá. Ze současné produkce mám rád Kinga, pak z těch moderních pořád tíhnu k tomu fantasy a sci-fi, takže si rád přečtu nějakou knížku z téhle oblasti. Teďka letí ty švédské knížky, ale k tomu jsem se zatím nedostal. Byť kamarádka mi teďka říká o knížce *Děda, který vylezl z okna s kufříkem peněz*, přesně nevím název... říká mi, že je to dobré, a to mám v plánu si přečíst. Sleduju i filmy podle literární předlohy, a knížka je skoro vždycky lepší. Je tam mnohem víc prostoru rozvést samotný děj, jednak popsat ty jednotlivé postavy, je tam víc detailů. V tom filmu je to všechno huštěné. A mnoho filmů pro mě bylo velkým zklamáním; ti *Harry Potteri* – možná jeden se mi líbil. Na druhou stranu *Pán prstenů*, což je moje oblíbená knížka, ten se mi líbil.

Co se týče čtení v cizích jazycích, tak téměř všechny studijní texty jsou v angličtině a já už to vlastně ani nijak nevnímám, že čtu v angličtině nebo češtině. Je mi to víceméně jedno. Pokud jde o jiné jazyky, tak i když jsem měl na gymnáziu osm let němčinu, tak ji dnes neovládám, což je trošku škoda, ale to se dá změnit. Angličtinu skoro nepočítám jako cizí jazyk. V dnešní době mluví anglicky skoro každý a není to žádná překážka. Ani u beletrie mi to nedělá problém, pokud to není napsané středověkou angličtinou, nějakým dialektem nebo skotštinou, které mají jiné výrazy, tak to nebyl problém. Pokud je to angličtina taková ta běžná, tak samozřejmě i tam jsou výrazy, kterým nerozumím, ale s tím se musí počítat.

Internet je teďka hlavní zdroj, hlavně těch akademických textů – to všechno čtu přes internet. I dříve to, co byla televizní média, tak teďka je to všechno na internetu (živé vysílání), vlastně i noviny čtu přes internet. A i co se týče knížek, beletrie – tak posledních šest sedm knížek jsem četl stažené. Stáhnul jsem si je z internetových serverů, číst z počítače mi nevádí, i když

to není úplně ideální. Ty knížky jsem si chtěl půjčit v knihovně, byly zrovna rozpůjčované a měl jsem chuť si to přečíst, tak jsem si říkal, že na ně nebudu čekat, a udělal jsem to takhle. Se čtečkou jsem se poprvé setkal před půl rokem, ukázala mi ji kamarádka a asi si ji pořídím. Ono je to mnohem příjemnější než číst z obrazovky. Je to i skladnější. Na druhou stranu si myslím, že knížky jsou asi pořád lepší. Audioknihy jsem zkoušel, *Hry o trůny*, ale to mě moc nechytlo.

Kolik času věnuji různými médiím, hodně záleží... nemám to nějak pravidelně rozdělné. Ale když mám chuť, jsem schopný číst třeba tři čtyři hodiny v kuse, když mě to hodně baví, ale když se mi prostě číst nechce, tak patnáct dvacet, deset minut a zavřu tu knížku a jsem třeba zpátky na internetu, kde si ale taky čtu zpravodajství, pročítám různé diskuse nebo se dívám na nějaký film. Počítač je hlavní náplň dne, běží od rána. Je to už takový zvyk, i když tam třeba nejsem, tak je počítač zapnutý. Pohybuju se i na sociálních sítích, i když teď míň než třeba tři čtyři roky zpátky. Tehdy to byl velký boom, teď už je to spíš doplňková činnost. Nejsem člen žádné virtuální čtenářské komunity, ale když potřebuju nějakou radu, co si přečíst, tak napíšu kamarádovi nebo se podívám na nějakou knížku a co o ní psali recenzenti na sociálních sítích. Průměrně trávím čtyři hodiny denně na počítači a čtením průměrně třicet minut.

Nejoblíbenější autor je Tolkien a nejoblíbenější knížka *Pán prstenů*. Vracím se k Tolkienovi, ale je toho víc. Rád se vracím ke Kingovi a mám v plánu přečíst další jeho knížky, přečetl jsem jich tedy docela dost. Teďka jsem si od kamarádky půjčil *Krakatit*, který jsem četl už dřív, ale nějak jsem zapomněl ten děj. Rád bych si znovu přečetl *Saturnina* a další knížky, ke kterým se možná vrátím. Dobře se mi čte, když ležím v posteli, a když se mi chce, jsem schopný ležet v té posteli čtyři nebo pět hodin a číst, pak se sice necítím úplně nejlíp... ale na druhou stranu jsem schopný číst i vsedě, v kavárně, kdekoliv. V zimě čtu víc nebo když prší... takové to typické čtecí počasí. Knížky si vybírám podle doporučení dalších lidí, podle autora, většinou předpokládám, že když je ten autor známý, tak i knížka bude dobrá, což se většinou vyplní. Pak podle nějakých žebříčků, podle referencí – třeba když se dívám na nějaký film a tam je nějaká část, co má referenci ke knížce, tak si pak řeknu, proč to tam bylo. A najdu to a řeknu si: „Aha, to je zajímavé.“ Tak si pak o tom přečtu. A žánr taky hraje roli, ale už na něm nelpím tak jako dřív, když jsem vyloženě četl jenom fantasy. Teď si už možná i radši přečtu něco jiného než fantasy.

Do budoucna bych chtěl číst víc, přečíst si knížky, které jsem nečetl. Teďka jsem si z domu přivezl Šabachy, to mám v plánu si přečíst, až se mi bude chtít, a určitě se budu věnovat čtení víc. A co se týče výchovy dětí, určitě je budu vést k tomu, aby četly knížky, myslím si, že je to hodně důležité. Doufám, že knížky s elektronickou knihou nezaniknou. Nebude to třeba tak populární, ale myslím si, že ty knížky budou mít pořád svou tradici a své čtenáře.

Myslím, že knížky jsou důležité téma i v partnerských vztazích, jedním z vůbec nejdůležitějších témat, o kterých se dá bavit, protože člověk si i na základě těch knížek vytváří nějaké názory nejenom na ten smyšlený svět, ale skrze knížky vnímáme i ten svět reálný a můžeme tam nacházet určité paralely a spojitosti. Ty knížky často vychází ze skutečných událostí, takže se i něco přiučí, rozšiřuje to myšlení a paměť. Myslím si, že číst by měl každý. Ono ani tak není důležité co, ale vždycky je něco, co člověk v těch knížkách najde. Nějak to utváří jeho osobnost.

úřednice, knihovnice, 24 let, Pardubický kraj

nahráno: 29. 5. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1989. Mamka je elektrikářka a tatínek je obráběč kovů, taková dělnická rodina. Pokud jde o čtení, tak mamka se mi v tomhle směru hodně věnovala. Pohádky jsem brzy uměla nazpaměť, takže jsem je mamce vyprávěla. V období do šesti let se mi hodně věnovala moje prababička a ta mi hodně četla a hodně mi vyprávěla ze svého života. Vyprávěla mi třeba Erbenovy pohádky. Měla jsem oblíbenou báseň „Vodník“ a prababička mi ji četla pořád dokola. S prababičkou jsme měly takové černé hodinky – vypravování po večerech. Úplně nejoblíbenější knihu z té doby mám ještě schovanou. Jmenuje se *Můj Miša*, říká to moje mamka, a je na ní vidět, že je opravdu velmi stará. Do školky jsem moc nechodila, protože jsem měla mladší sestru, takže jsme byly obě doma. Jestli mě něco děsilo? Z četby nic, ale některé pohádky v televizi, třeba *Sedmero krkavců* s paní Chýlkovou. Jako rituál u nás nefungovalo večer ani tak čtení, ale večerníčky, a to až do sedmý třídy, protože jsme měly přísný rodiče.

Do školy jsem začala chodit v roce 1996. Číst jsem v té době už docela uměla. Šla jsem do školy později, protože jsem až v říjnu. Co si vzpomínám, tak mi asi nebylo úplně příjemný číst před ostatními, zčistajasna najednou. Do té doby jsem si četla jenom s mamkou. Asi tréma. Z prvního stupně si pamatuju *Robinsona Crusoea* a *Lovce mamutů*. Četli jsme to snad celý půlrok. Možná jsme to dostávali i za domácí úkol, ale to si už nevzpomínám. A *Děti z Bullerbynu*. To se mi líbilo nejvíc, to jsem pak donutila mamku, aby mi to koupila. A pak jsem si to četla ještě doma. Co mě na tom tak zaujalo? Třeba *Lovci mamutů* mě ani tak nezaujali. Asi to, že to byly děti.

Na druhém stupni jsem začala chodit do knihovny, když nám to tady řekli, že bychom mohli začít. Vzpomínám si, že jsme tam byli i na nějakých besedách. Předtím jsem neměla potřebu, protože máme doma spoustu knížek po rodičích. Ani mamka nebo rodiče mě k tomu nijak nevedli. Z druhého stupně si ani moc nevzpomínám, co jsem četla. Víím, že to byla nějaká dobrodružná literatura, ale nevzpomínám si na tituly. Nemám to ani nikde zaznamenané. Museli jsme ale vést čtenářské deníky. Ze všech lidí mě asi trochu vedla teta; ona je učitelka českého jazyka. Vzpomínám si, že jsem se s ní o tom bavila. Nebo se mě i ptala, co čtu. Rodiče mě nijak neřídili, ani přede mnou nějaké knihy neschovali. Jestli je měli někde

schovaný, tak to muselo být tak dobře, že jsem o tom ani nevěděla. – Musím ještě zmínit *Harryho Pottera*. Slyšela jsem o něm ve čtvrté třídě od spolužaček, ale dostala jsem se k němu až v sedmé, kdy nám mamka k Vánocům koupila šestý díl. Takže jsme si potom museli dokoupit všechny ty před. A já jsem to začala číst od začátku, nemám ráda, když se začne jinde. Myslím si, že je to jedna z nejlepších dětských knížek, kterou jsem kdy četla. Pro mě to bylo úplně úžasný. Čím? Tím kouzelným světem. A podle mě jsou ty knížky dost promyšlený – všechno to sedí, navazuje, do sebe zapadá. Četla jsem všech sedm dílů a některé snad i víckrát. Po knížkách jsem koukala i na filmy. Určitě jsou ale lepší knížky. Tím, že jsou víc rozsáhlé, víc do detailů. V těch filmech je něco i upraveného a je to tam všechno tak jako rychle, jenom ty zásadní momenty. S *Harrym* jsem skončila asi v šestnácti sedmnácti. Poslední díl jsem četla snad týden v kuse, úplně jsem to hltala.

Základku jsem skončila v roce 2005 a pak jsem šla na ekonomické lyceum do Litomyšle. Chtěla jsem na gympl, ale sem do Ústí jsem se nedostala. Tam už jsme hlavně měli český jazyk a literaturu jako takovou. Na základce literatura nebyla taková, že bych se tam dozvěděla o nějakých dílech nebo autorech. Bylo to tam spíš okrajově. Až tady začal ten literární svět. Ze začátku, v prváku, jsem měla ráda svět antiky... i jsem si něco četla. Jak jsem se dozvíдалa o těch knížkách, tak jsem si toho chtěla přečíst spoustu, ale tím, že jsem dojížděla do Litomyšle, tak na to nebylo moc času. Je to hodina autobusem. V autobuse jsem číst nemohla, to se mně dělá špatně. Dostala jsem spoustu tipů na zajímavé knížky, podle kterých jsem se pak řídila. Musím ale říct, že u nás ve třídě se nečetlo. V tomhle věku se to prostě moc nenosilo. Dost jsem si oblíbila klasickou literaturu. Co přesně? Když pomínu antiku, tak třeba *Dekameron*, v pozdějších ročnících jsem četla i něco z válečné literatury. Když jsem věděla, že je nějaká knížka zfilmovaná, tak jsem si pustila film, protože je to prostě rychlejší. Víím, že spolužačky četly, jak se tehdy začala rozvíjet taková ta sága upírů. Taky jsem to četla, ale zrovna v knížkách od Stephenie Meyerové si myslím, že jsou o hodně lepší filmy. Ty knížky mi přišly takový ubrečený, ukňouraný. Přečetla jsem je všechny čtyři, ale asi bych se k nim nevrátila. Ty mě moc neoslovily. Od Meyerové je ještě *Hostitel*, což je něco na hranici sci-fi a fantasy. A to se mi zase líbilo.

Z časopisů jsem v té době četla *Cosmopolitan*, *Dívka*. A taky jsem četla takové ty časopisy o záhadách – třeba *Enigma*. A taky si musím vzpomenout, že jsem na střední četla takové ty egyptské romány – *Tutanchamon*, *Nefertiti*. Dostal se ke mně i Waltariho *Egyptřan Sinuhet*, ale nevím, jestli nebudu jediná široko daleko, která tuhle knížku nepřečetla, přestože jsem o ní slyšela, že je úžasná; spousta čtenářů píše, že to je nejlepší knížka, kterou kdy četli. Hrozně

jsem ji chtěla přečíst, ale bohužel – ne. Nikdy jsem se nedostala přes prvních sto stránek. A četla jsem ji asi třikrát. Teď jsem si ji chtěla půjčit jako audioknihu, ale ona je namluvena (teď si nevzpomenu na jméno toho herce) tak, že mně je ten hlas tak nesympatický, hrubý, tahá mě to za uši, takže *Egypt'an Sinuhet* je pro mě asi už tabu.

Maturovala jsem v roce 2009. A začala jsem studovat právnickou v Olomouci – bakaláře, obor Právo ve veřejné správě. Prostředí Olomouce, to bylo úžasný. Byl to pro mě takovej nověj svět a hlavně mi přišlo všechno takový chytrý. Právě v tomto období jsem toho četla dost málo, i když mě to mrzelo. Nebyl ale čas číst nic jiného než tu odbornou literaturu. Když jsem viděla ty tlusté učebnice – a že jich ale bylo – tak jsem si říkala, jestli to budu muset číst... nebo bude stačit chodit na přednášky a sem tam se něco dozvědět od spolužáků, vypracovávat si otázky. Říkala jsem si, že se z těch učebnic nebudu muset učit, doufala jsem v to, ale nakonec jsem byla strašně ráda, že ty odborné učebnice existují, protože spousta věcí, které jsem na přednášce nepochytila tak, jak jsem měla, nebo jsem to nepochopila napoprvé, tak v těch učebnicích to bylo dobře vysvětleno. Pak jsem se bez nich neobešla. V prváku jsem je ale odmítala číst. Když mi zbyl nějaký prostor, tak jsem chodila spíš do divadel a tak. Skončila jsem bakaláře, chtěla jsem pokračovat dál, ale nepodařilo se mi to. Do magisterského mě nepřijali. Letos jsem to nějak vzdala, ale přemýšlím, že příští rok ještě podám přihlášku. Teď pracuju provizorně jako dětská knihovnice.

Dřív jsem hodně četla na zahradě. Tam jsem se i dost učila, takže jsem na to byla i zvyklá. Teď poslední dobou hodně čtu ve vlaku, protože mi přijde cesta vlakem jako ztráta času. A je to tam skoro jediný místo, kde mám čas na čtení... kromě po večerech doma. Takže si podle toho vybírám spíš knížky, který jsou tenčí, aby se mi vešly do kabelky. Dost čtu taky v posteli. Knížku mám u sebe nějakou skoro pořád. Čtečku nemám. A neuvažuju o tom, že bych si ji pořídila. Kniha, ke které se teď často vracím, je spíš z odborné literatury. Je to *Angličtina na rovinu*, protože teď ještě studuju angličtinu a španělštinu, takže se hodně informuju o těch zemích. Ráda cestuju, takže si i ráda půjčuju různé cestovatelské deníky. – Musím se přiznat, že autory moc nevnímám, pro mě je důležitá ta knížka. Na noční stolek, mám takový malý, se mi vejdu tak tři knížky. Spíš je mám vedle postele na zemi. Jsem schopna mít rozečtených více knížek najednou a ani to nemusí být různé žánry, třeba i dvě příběhové... a nevadí mi to. Tři bych už zároveň nečetla, ale dvě mi nevadí.

Média. Z časopisů a novin neodebírám nic. Pravidelně čtu *Cosmopolitan* a sem tam koukám do *Respektu* nebo do *Reflexu*. Noviny ani ne. Mě neláká ta forma – velký formát. Televizi jsem si jako kulisu hodně pouštěla při studiu, když jsem se doma učila. Proč ne rozhlas? Protože my doma nemáme ani žádný rádio. V televizi jsem si každý den sledovala *Televizní noviny*, ale při studiu, když jsem byla ve škole v Olomouci, televize žádná. Na internetu jsem se dívala na nějaké ty seriály, když bylo mezi učením. To jsem se tak jako odměňovala. Když jsem se dvě hodiny učila, tak pak půl hodiny nějaký ten sitcom. Internet mám hodně pracovně – hlavně internet, Facebook, hodně ho využívám s těmi jazyky, třeba Help for English, to je výborná stránka pro angličtinu... španělská videa, Youtube, zprávy. Dost jsem stahovala, ale spíše na vejšce, teď už jsem si dlouho nic nestáhla, žádný film. Vůbec poslední dobou nekoukám ani na filmy, že bych věděla, co je aktuální. Knížky žádné jsem nikdy nestahovala. Mně čtení z počítače vadí; hlavně jak to působí na oči. Sice si to můžete zvětšit, ale špatně se orientujete v stránkách. To mi stačilo právě na vejšce, kde jsme měli různé elektronické učebnice a kopírovali jsme si to. Vždycky jsem si to potřebovala vytisknout a podtrhávat, protože je to prostě lepší.

nezaměstnaná, na mateřské dovolené, 23 let, Ústecký kraj

nahráno: 4. 6. 2012 (I. Turinská)

Je mi dvacet tři roků, pocházím z Jičína, bydlím v Benešově nad Ploučnicí, mám tři děti – dvě holky šest a čtyři roky a jednoho měsíčního kluka. Nejsem vdaná. Tatínek dětí s námi žije, je otcem všech mých dětí. Svatba má být v srpnu. Holce byl měsíc, když mi bylo sedmnáct. Od té doby jsem doma. Předtím jsem byla doma u rodičů. Mám dva sourozence – sestru dvacet tři a bratra dvacet dva.

V Jičíně jsem byla do patnácti let. Na základní školu jsem chodila v Jičíně. Školu jsem vycházela po devíti letech. Dávala jsem si žádost u nás v Jičíně v Lomnici nad Popelkou na cukrařinu a na pečovatelku do Hořic. Vyšla mi cukrařina, měla jsem nastoupit. Matka se rozešla s mým tátou. Hned v srpnu 2004 jsme se nastěhovali do Benešova nad Ploučnicí, kde si maminka našla přítele. Už jsme tady zůstali. Když už jsme dávali žádost tady, tak mě nevzali. Řekli nám, ať čekám rok. A po roce jsem otěhotněla, takže už jsem ani nešla. Potom už jsem nikam nechodila. Byla jsem na úřadu práce, rodiče na mě pobírali peníze, pak už jsem žila samostatně s dětmi. Bydlíme sami v bytě hned na nádraží, mimo rodičů.

Doma jsme knížky neměli, spíš ve škole. Období před základní školou si nepamatuju. Když jsme byli malé děti, tak to už si nepamatuju. Babička je z Maďarska a vyprávěla nám maďarské pohádky. Babička, rodiče ne.

Na základní škole jsem uměla číst. Když jsme byli malí, tak jsme si četli pohádky, třeba *O červené karkulce*. Na nižším stupni jsme četli *Bylo nás pět*, potom jsme četli básničky – Karla IV., Karel Čapek. Některé knížky mě bavily, některé ne. Učitelka nám tam udělala knihovnu, kde jsme si půjčovali knížky. Půjčovali jsme si tam básničky, pohádky, romány pro ženy. Četli jsme Viewegha *Román pro ženy* – v šesté sedmé třídě. Od sedmé třídy jsme chodili na počítače. Četla jsem si někdy doma, někdy ve škole.

Ve škole jsme měli čtecí kroužky. Měli jsme volné kroužky dovedných rukou, kde jsme mohli plést, někdy nám to dávali přes videokazety nebo k poslechu. Měli jsme hodinu zpěvu a pak jsme měli hodinu čtení, kde jsme museli číst. Byli jsme většinou ve škole než doma. Každý četl svou vlastní knížku a potom jsme část, kterou jsme přečetli, museli i vyprávět, bylo to povinné. Učitelky vyžadovaly převyprávění příběhu – když si půjčujeme knížky z knihovny, tak jsme jim měli říct, co čteme, a převyprávět, co jsme přečetli. Když jsme to nepřevyprávěli, tak už nám nechtěly půjčovat knížky. Byla tam i soutěž, kdo za měsíc a za rok přečte nejvíc

knížek a kdo si nejvíce půjčoval knihy. Za měsíc jsem přečetla tak tři knížky. Ve škole jsme měli přímo dělanou knihovnu. Třídní nám dávala knížky. Vybrali jsme si knížku, vzali jsme si ji, podepsali jsme jí papíry, u které části jsme přestali. Pak jsme museli vyprávět to, co jsme si přečetli. Tam jsem chodila do osmé třídy. Časopisy jsem si nečetla.

Od deváté třídy jsem chodila na kroužek pěvecký, takže už jsem nebyla v této třídě. Zpívala jsem romské písně, moravské lidovky, co jsme se naučili i ve škole. Měli jsme pěvecké soutěže ve škole, pak jsme měli soutěž v Hradci Králové, v Hořicích. Chodili jsme na pěvecké soutěže. Od doby, kdy se narodily děti, tak už nezpívám.

Když jsem byla těhotná, tak jsem se dívala na seriály – *Tisíc a jedna noc*, *Sultán*. Teď už nemám zase čas – musím se věnovat dětem. Svým dcerám nečtu, koukají se na pohádky v televizi. Před spaním dcerám nečtu, nevyprávím. Měla jsem to v plánu, ale přišel ten malý, tak už není čas.

Doma máme internet pro zábavu – hudba, stažené filmy, Facebook. Jinak nic moc. Přítel stahuje filmy. Mám ráda film *Trója* už od malička, koukám se spíš na historické filmy. Přítel se dívá na novinky – například *Muži v černém*. Když jsme se nastěhovali do Benešova, tak tu nebyla ani knihovna, jen videopůjčovna. Prý je to všechno v Děčíně, ale já to tu ještě nerozeznám. Moc se nikam nedostanu.

Když ráno vstanu, tak začne kolotoč s dětmi. Malému pustím písničky, protože nechce spát – písničky fungují – pouštím mu romské, které má rád. Celý den jsem s dětmi, takže den uteče. Televize hraje, ale většinou není čas, abych se dívala. Odpoledne jsem venku s dětmi. Na půl sedmou jdu děti uspat, v deset jedenáct se jdu vykoupat a už jsem unavená. Ani na televizi dneska není čas. Do divadla, do kina nechodím.

Na oblíbenou knížku nebo autora si nevzpomínám. Romány pro ženy mě bavily.

studentka (vysoká škola – knihovnictví, informace), 22 let, Olomoucký kraj

nahráno: 19. 6. 2013 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1991. Můj otec nemohl žít se svými rodiči, protože nevycházel se svým otcem. Moje matka je taková – řekněme – divočejší, takže také nežila se svými rodiči; žila u strýce, kde jsme ještě byli prvního roku, když jsem se narodila. Jsem první dítě.

Maminka byla dojička a tata zootechnik, ale středoškolák; poznali se v práci. Tatínek studovat nechtěl, maminka studovat nemohla. Tatu si jako děcko pamatuju, když přišel večer z práce a šel spát; většinou totiž chodil domů až z hospody.

Ještě musím říct, jak to u nás bylo s vírou. Oba rodiče od mamky byli silně věřící. Ona byla vychovaná jako katolička, ale během komunismu měla kvůli tomu potíže ve škole, nemohla studovat, takže postupně od toho odpadla. U taťky je to složitější. Jeho matka vyrostla ve věřící rodině, ale vzala si komunistu. Musela se toho vzdát. Když jsem se narodila, oba dva rodiče byli nevěřící. Ve vesnici jsme měli zámeckou kapli a já jsem tam hrozně chtěla jít; tajně to podporovala i babička, mamčina mamka, bylo to kolem první třídy. Ta mi nikdy nečetla, ale vyprávěla. Doma měli obrovskou Bibli s nějakými grafikami, hrozně krásnou. Úplně z dětství si to sice nepamatuju, ale knížky u nás byly, a když nebyly, tak mě rodiče poměrně velice brzo posílali do knihovny. Ale sami do knihovny nechodili. Jezdívala jsem hodně k babičce, tatově mamce. Ta mi hodně četla. A taky mamka, ta ale méně. Z té doby mi utkvěly pohádky bratří Grimmů; hrozně moc se mi líbily. Přitom babička to nesnášela, hrozně nerada to četla. Tu knížku mám dodnes, takže si vybavuju i ilustrace. Taky si vzpomínám, že mamka mi četla, to už byli na světě dva další sourozenci, *Bellu a Sebastiána*. To jsem viděla i jako seriál.

Když jsem nastoupila do školy, už jsem uměla číst. Kde jsem k tomu přišla? Od mamky a dědečka, jejího otce. Učili mě trošku psát už před první třídou. Vyrůstala jsem tehdy na vesnici, takže jsem chodila do malinké školy; ve třídě nás bylo asi čtrnáct. Většinou jsme byli spojeni s jinou třídou. Dařilo se nám vždycky trochu pochytit i to, co se říkalo druhé třídě. Měla jsem ale ve škole problémy. Když nám řekli, že se bude číst toto, tak jsem to odmítala. Vlastně ani ne já, ale mamka. Ta mě podporovala v tom, ať si čtu to, co chci. Byla jsem vychována v odporu proti tomu, co se muselo. Vzpomínám si, že jsme četli *Kocoura*

Modročka nebo *Děti z Bullerbynu*, ale nepamatuju si z toho nic. Časopisy jsme doma neměli; kupovala je babička, když jsme u nich byli na prázdninách.

V první třídě jsem taky začala chodit do knihovny. Chodila jsem tam vlastně i ráda, protože místní knihovník byl náš známý. Taky musím zmínit, že když jsem chodila do první druhé třídy, začala chodit do kostela mamka... a začala nám číst Bibli – od začátku do konce, až na pár knih, něco vynechávala (hlavně ty předpisy). Ale moc si z toho nepamatuju. Přitom s tou vírou bylo tak, že jsem maminku do kostela vyloženě dotlačila; chodila jsem totiž tajně se svou křestní kmotrou, mamčinou sestrou.

Na druhý stupeň jsem už musela jít do Přerova. Vycházela jsem jen s pár vyučujícíma; hodně dobře s češtinářkou, ale se spolužáky moc ne. Doma se nám rodili další a další sourozenci, ale já jsem přitom žádnou péči o ně mít nemusela; to přecházelo na mou sestru, která měla horší studijní výsledky než já. Ani jim jsem nečetla. Ve škole si vzpomínám, že jsme neměli ani povinnou četbu. Byli jsme i celkově poněkud problémová třída, takže to naše češtinářka i vzdala. Podle většiny vyučujících nemělo smysl cokoliv do nás cpát. Většinu druhého stupně jsem měla knížky pod lavicí. Četla jsem prakticky cokoliv. V šesté třídě jsem začínala číst Tolkiena a fantastiku. Snažila jsem se ale nějakým způsobem dostat ke spolužačkám, protože jsem vždycky vycházela líp s klukama, takže jsem chtěla jednou konečně mít i kamarádky. Nepamatuju si, co to četly, nevím jméno, ale byla to nějaká červená literatura, ale současná. Tohle jsem vzdala hodně rychle. Po Tolkienovi jsem asi v osmé třídě propadla Lewisovi, v té době ho četla sestra, která ho dostala k prvnímu přijímání. V té době jsem už chodila pravidelně do kostela. Maminka nás začala vychovávat v náboženství. Tatínek také začal chodit do kostela, ale zpočátku nenápadně, tak abychom ho neviděli. My jsme ho ale vždycky viděli, dělali jsme ale, že ho nevidíme. Musím říct, že poté, co se obrátil otec, začala jsem k tomu mít odpor, protože on byl hodně fanatický.

Hranici mezi dětskou a dospělou četbou jsem nějak nevnímala, měla jsem v té době jenom fantastiku, což byl pro mě takový únik. Pokud tam byli rytíři a pokud tam bylo nějaké násilí, tak jsem byla naprosto spokojená. Maminka z toho neměla radost, protože jsem četla jenom tohle. Říkala mi, že nemám dostatečný záběr, takže mě zrazovala i od střední knihovnické, což byla moje vysněná škola.

Základní školu jsem absolvovala v deváté třídě. Pak jsem šla na střední pedagogickou do Přerova. Trošku i na truc, protože maminka nechtěla. Školu jsem si vybírala vyloženě podle toho, kde není pedagogika a kde má blízko k domu. Původně jsem měla plán jít na

arcibiskupské gymnázium, kam jsem mohla jít bez přijímaček, ale rozmyslela jsem si to, ani nevím proč. Hodně jsem se tam skamarádila se spolužačkou, která měla podobný vkus jako já; taky četla fantastiku. Rozuměla jsem si s češtinářem. Nedával mi tipy, ale zaujalo mě to, jakým způsobem vyprávěl. Říkal nám, že něco nemáme číst, třeba Dykova *Krysaře*, čímž se stalo, že to přečetla celá třída. Hodně jsem dala na to, jak on mluvil o knížkách. Takto jsem si oblíbila *Hlavu XXII* od Josepha Hellera.

Pokud jde o víru, tak jsem si četla nějaké životopisy svatých. Víím, že to bylo krátce po biřmování, měla jsem jako patronku Janu z Arku, tak jsem si ji vybrala na seminární práci, taky jsem dostala knížku o ní; četla jsem ji rok, protože to bylo hodně náročné. Doma jsme měli životopisy svatých, ale ty četla mamka sourozencům.

Maturovala jsem v roce 2010. Přemýšlela jsem, že bych dál pokračovala na pedáku (češtinu, výtvarku nebo zeměpis), ale to mě přešlo hned po praxi v mateřské školce. Ve čtvrtém ročníku jsem ale měla praxi v dětské knihovně... a bylo rozhodnuto.

V roce 2011 jsem nastoupila na knihovnictví na FF do Brna. Proběhlo to naprosto bez problémů. Díky tomu, že jsem si nějaké peníze vydělala před školou na brigádě, tak jsem si mohla nakupovat knížky, a to i ve velkém. Předtím jsem knížky pouze dostávala. A protože tata v té době četl podobné knížky jako já, tak mi je dával i proto, že si je chtěl přečíst sám. Tady v Brně jsem musela začít číst odbornou literaturu. S tímhle jsem měla vždycky problém. V čem je ten problém? Nedokážu se na to soustředit. Pokud tam není příběh, tak mi utíkají myšlenky a ztrácím se. Ale přitom básničky čtu, v poslední době čím dál víc. Mám hodně ráda Skácela; znala jsem se s jeho současníkem. Byl to starší kněz, který se taky narodil ve Znorovech, a on nám o něm vyprávěl. Mě to tehdy zaujalo. Začala jsem jezdit do salesiánského střediska do Fryštáku, kde dělám teď už instruktorku. Tam jsem se s tím knězem potkala a on pro mě byl takový vzor.

Měla jsem v životě období, kdy jsem nečetla, ale vždy to bylo jen velice krátce. Ale absolutně si nepamatuju, kdy to bylo přesně. Kniha, k níž se vracím? Ano, mám jednu takovou, ale přišla jsem k ní až tady v Brně. Jmenuje se *Vládci močálu*, útlá knížka z edice Pevnost. Není nijakým způsobem asi hodnotná, ale čte se to strašně rychle a hlavní hrdinka mě nějakým způsobem zaujala; ani nevím vlastně proč. Na koho při výběru dám? Tady v knihkupectví Arakis byl takový knihkupec, ale ten bohužel nedávno umřel. Hodně dám na edici z Pevnosti, něco od známých nebo z filmu – hodně často se poslední dobou podívám na film a pak si tu knížku přečtu. Takto jsem se třeba dostala k *Pýše a předsudku*.

Mediální den. Noviny vůbec. Časopis – jenom tu *Pevnost*. Mám období, kdy si ho kupuju pravidelně třeba půl roku, ale pak rok o ni prakticky ani nezakopnu. Ze současné literatury jsem v poslední době přečetla *Žitkovské bohyně*. Záleží, odkud ke mně přijde impuls. Tohle ke mně přišlo na koncertě. Rozhlas – vůbec. Pokud poslouchám hudbu, tak si vybírám sama. Je to hlavně tvrdší křesťanský rock a metal. Většinou jsou to kapely z Ameriky. Televizi – minimálně. Dívám se na válečné dokumenty. Už na střední škole mě zaujal Bismarck... a celkově loď. Internet – ten je zapnutý prakticky pořád, protože z nějakého neznámého důvodu jsem začala mít potřebu být k dispozici. To je ale hlavně Facebook, dále e-mail. Pak ještě existuje taková křesťanská obdoba Facebooku (Signály). Sleduju tam různé kapely a nějaké novinky; na křesťanské servery ale moc nechodím. Jinak moc tady nečtu, celkově se mi na počítači špatně čte; potřebuju mít papírovou knížku. Nemám ani čtečku; tu má přítel. Jinak s přítelem jsme na dost podobné vlně – on má vztah k Pratchettovi a takové té humorné fantastice, já k takové té víc epické.

Moje nejoblíbenější knížka je *Návrat krále* – i film, i knížka. Je to jediná knížka, do které jsem ochotna si dělat poznámky tužkou.

student (střední škola varhanářská), 22 let, Moravskoslezský kraj
nahráno: 2. 11. 2013 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1991. Mám jenom mámu a ještě o rok starší ségru. Otec od nás odešel, když mi byly tři roky. Když jsem byl malej, máma nám nejspíš četla pohádky, ale už si to nepamatuju. Knihovnu jsme doma měli, takovou menší, ale jsou tam skoro samé bible. Vzpomínám si, že když jsem taky četl obrázkovou bibli... nebo mi spíš četla máma. Pamatuju si *Honzíkovu cestu*.

Škola. Do školy jsem začal chodit tady v Krnově, nejdřív na „trojku“, pak jsem přešel na „pětku“. Víím, že jsem v té době hodně četl, třeba časopisy – *Čtyřlístek*. Určitě *Rychlé šípy*, ale to ne úplně ve věku šesti let. Pak jsem začal číst další foglarovky. Četl jsem úplně všechny. Nejvíc mi utkvěla *Chata v Jezerní kotlině*. Co se mi na tom líbilo nejvíc? Že kluci uskutečňují vlastní sen a zažívají různá dobrodružství v hezké krajině. Bylo to strašně hezké. A *Rychlé šípy* – to je jasné; byla to moje nejoblíbenější knížka. Jestli jsem byl v té době skautem? Ještě ne. Stal jsem se jím až později – tak ve čtrnácti. A vydržel jsem až doteď. A pak jsem četl ještě od Enid Blytonová – a taky úplně všechno.

Na druhém stupni byla povinná četba. Něco z toho jsem přečetl; co mě zajímalo. Myslím, že jsem četl *Babičku*. Ale moc mě to nezaujalo; nic si z toho nepamatuju. Taky jsem četl *Warcraft*; to je šest dílů. To je fantasy. V té době jsem začínal hodně sjíždět fantasy a sci-fi. Zajímala mě hlavně taková ta dobrodružná. Časopisy jsem už ale v té době nečetl; to mi přišlo moc krátký. Ale vzpomínám si, že jsem četl *ABC*. Měl jsem taky zájem číst to, co čte máma. Chtěl jsem si přečíst Bibli, ale tu normální, ne obrázkovou nebo převyprávěnou. Ale to mi máma řekla, že ne, že jsem ještě moc mladej. Chtěl jsem taky číst Julese Verna – třeba *Dvacet tisíc mil pod mořem* a další knížky. A taky jsem četl dost dobrodružné, ale to bylo jenom chvíličku; pak přišlo to sci-fi a fantasy, třeba i ta klasika – četl jsem *Hobita*. Když se na to zpětně podívám, tak jsem byl jedinej, kdo jsem četl. To ale mluvím o klucích, protože s holkama jsem se tehdy moc nebavil, zvlášť o takovýchto věcech.

Střední škola. Šel jsem na varhanářskou. Absolvoval jsem čtyři roky, ale neudělal jsem němčinu, tak musím opakovat. Bohužel dva roky, protože tam není čtvrtý ročník. Taky musím říct, že jsem měl strašnou chuť něco napsat. A projevilo se to hlavně až tady, na střední. Psali

jsem různé slohovky a paní učitelka je předčítala před třídou a ptala se mě, jestli jsem to vážně psal já, jestli jsem to nekopíroval; jako by to psal nějaký zběhlý spisovatel. Vzpomínám si, že to byla taková úvaha: měl jsem psát o svojí nejoblíbenější události. V té době jsem ještě trochu pokračoval ve verneovkách. Četl jsem taky *Zaklínače*. Povinná četba mě ale moc nelákala. Jak jsem to dělal? Přečetl jsem obsah a z toho jsem to vždycky zdedukoval. A měl jsem jedničky. To samé u maturity – vzpomínám si, že jsem chytl *R.U.R.* Ale zrovna toto bych si chtěl někdy aj přečíst. Do knihovny jsem chodil, ale to chodím už dlouho, ani si už nepamatuju přesně jak, už od dětství. Nejdřív sem do pobočky a pak na tu velkou. V té době jsem si četl i encyklopedie, protože jsem se chtěl něco dozvědět... ale takové ty historické.

Co dnes? Problém je, že jsem toho už přečetl fakt hodně. Když jsem se díval na historii z knihovny, tak je to fakt dlouhý řádek. A všechno jsem to přečetl. Teď už ani nevím, co mám číst. Rok už do knihovny nechodím, protože na to nemám chuť, a taky kvůli učení. Až budu mít s tou školou pokoj, tak se do čtení zase pustím. V současné době čtu hodně detektivky. Hodně mě chytl *Stmívání*. To čtou teď skoro všichni; hlavně holky. Určitě bych se někdy chtěl vrátit k tomu *Warcraftu*. A taky *Rychlé šípy*... a něco od skautských spisovatelů. To si občas kousek přečtu. Když jsem byl mladší, tak si pamatuju, že byla taková řada knížek, už si nepamatuju na název. Šlo ale o to, že všechno tam dělaly kouzelné kameny. A to bych si taky chtěl ještě přečíst.

Média. Na televizi se nekoukám. Rozhlas poslouchám, když pracuju. Internet? Když nemám co na práci nebo když se nudím, tak klidně pět hodin týdně. Sleduju tam hlavně filmy; taky chodím hodně na skautské stránky. Na Facebook moc nechodím. Hodně stahuju filmy i knížky – hlavně z Uložto. Moc dobře se mi ale v počítači dlouhé texty nečtou; bolí z toho oči. Knížku přečtu celou z počítače. A pokud ji nepřečtu celou, tak si ji radši půjčím z knihovny. Stahuju hlavně, když něco nemůžu najít v knihovně. Chytrý mobil mám, ale nečtu v něm; má moc malej displej. Momentálně čtu jednu českou detektivku.

studentka (vysoká škola – geografie), 20 let, Plzeňský kraj
nahráno: 18. 7. 2014 (E. Klíčová)

Narodila jsem se v roce 1994, teď je mi dvacet. Zatím studuji vysokou školu, ekonomickou a regionální geografii na Ekonomické fakultě ZČU, střední školu jsem studovala Ekonomické lyceum v Plzni. Dodnes bydlím u rodičů. Naši jsou rozvedení. Od mamky mám nevlastního brácha a od taťky sestru. Doma se četlo dost, všichni jsme čtenářský typy. Maminka je kuchařka, vařila v Bílý růži i v restauraci u nás v Přešticích, akorát poslední dobou je kvůli nemoci nezaměstnaná. A tatí je železničář. Máme doma velkou knihovnu, knihy se u nás kupovaly z antikvariátů a půjčovaly. Většinou se u nás četla fantasy literatura nebo dobrodružné knížky, v dětství pohádky. Četlo se u nás poměrně dost, protože všichni jsme čtenářský typy.

Rodiče mi předčítali a de facto mě naučili číst už ve školce, tak jsem potom četla dětem ve školce pohádky, to bylo v těch pěti šesti letech. Vzpomínám si na *Helenka a Princezna* od Eduarda Petišky a Heleny Zmatlíkové, pohádky od Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. Měli jsme i leporela, takové ty dětské: *Mickeyho Mouse*, disneyovky, *Bambiho*. Z časopisů pak *Čtyřlístek*, *Mateřídoušku*.

Až jsem se v první a druhé třídě částečně nudila při češtině.

Mezi prvními knížkami jsem si přečetla *Harryho Pottera*, tak v těch deseti letech, takže jsem pomalu vyrůstala s tím hrdinou. Pak *Letopisy Narnie* jsem četla jako malá. Pak jsem ve třinácti přešla na *Čachtickou paní*, pak jsem přečetla *Kladivo na čarodějnice*. Naši sice čtou od Vondrušky tu dobu Přemysla Otakara II., nevím, jak se to jmenuje, mají to v knihovně, ale já jsem se k tomu nepřinutila. Když jsem potom něco viděla v povinné četbě, tak jsem to měla přečtené. Taky jsem četla *Septimuse Heapa*, čarodějnický učen z té fantasy, potom jsem kousek četla *Pána prstenů*, ale to jsem vzdala, tak k tomu bych se ráda vrátila, to mi bylo tak těch patnáct, raději jsem pak zkoukla filmy, ale láká mě to doteďka. Ale pak jsem byla v šestnácti na prvním zájezdu do Anglie, a jak jsem četla ty *Letopisy Narnie*, tak jsem si je tam koupila a přečetla jsem je v angličtině. Dál zatím moc v angličtině nečtu, ale mým snem je přečíst si *Harryho Pottera* a toho *Septimuse*. A myslím, že by mi to šlo i lehce přeložit, když je to pro děti.

Na základní škole jsme měli povinnou četbu třeba *Ezopovy bajky*, ale to mě moc nechytlo, to jsem přečetla se sebezapřením, vzpomínám na *Bidpajovy bajky*, *Babičku*, *Máj*, *Kytici*.

Babičku jsem přečetla v těch čtrnácti, pak jsem ji četla i na střední škole, a bylo to krátce po úmrtí mojí prababičky, tak jsem se v tom viděla, spojila jsem si je obě dohromady. Taky jsme četli na základní škole *Devatero pohádek* od Čapka. Čtenářský deník jsem měla, i na střední, pak i v počítačové podobě a mám to doteďka schovaný. Na střední škole jsem si tam i dohledávala, do kterého směru to patří, přibližně ty autory, ale co se týká děje, to jsem psala hned, tak po pěti kapitolách. Tak dvě knížky mi zabraly tak tři A4. Pak jsem to dávala ve třídě všem, protože to málokdo četl. Spolužáci už ani na základce nečetli.

Já jsem chtěla původně jít i na knihovnici, ale říkala jsem si, kde najdu uplatnění. A radši jsem šla na to lyceum, abych mohla jít na kteroukoliv vejšku. Na gympl jsem jít nechtěla, abych měla už nějaké zaměření, kdybych nešla na vysokou, abych měla nějaké základy. Občas mě něco zaujalo, o čem jsme se zrovna učili, tak jsem si něco pak přečetla, třeba *Spalovače mrtvol* od Fukse, *O myších a lidech* od Steinbecka, pak jsem z donucení přečetla *Pýchu a předsudek* a *Janu Eyrovou* a zrovna jsem si u maturity vytáhla *Na Větrné hůrce*. K tomu jsem nechtěla nic povídat, ale pak jsem se rozpovídala. Naopak Rowlingová. Ta je moje oblíbená, moje stálice. Znova jsem četla *Čachtickou paní*, to *Kladivo na čarodějnice*. To mě zaujalo, že jsem si i začala na internetu vyhledávat, jestli existovali ti faráři a kněží, a chtěla bych se tam podívat na ty Losiny a Petrovy kameny. Co se mi občas nelíbilo, jakmile někoho upálili, tak že šli hodovat, to se mi celkem hnusilo, že ten inkvizitor vzal ty peníze a pak šel hodovat, že za ty peníze. Pak jsem viděla ten film, i čtyřikrát, to pořád můžu vidět. I toho *Spalovače mrtvol* s panem Hrušínským. Vracím se i ke knížkám víckrát, často i čtyřikrát. Vždycky v tom najdu i něco, co jsem předtím přehlídla. Mě něco zaujalo, a tak jsem se k tomu vrátila, protože mě to v tom věku bavilo.

Mám oblíbenou takovou tu temnou literaturu. Ani mě od toho doma nezrazovali, jen že prý já budu mít strašidelný sny. Mamka mi třeba taky kupovala Lenku Lanczovou, ale pak zjistila, že se to v knihovně jen válí, že to nebude nic pro mě. Ale pár jsem jich přečetla. A i když jako člověk mám romantiku ráda, tak dívčí romány nemusím. I když mě přítel přemluvil a koupil mi *Padesát odstínů šedi*, tak to čtu teďka v poslední době. Je to docela dobrý, je tam docela zajímavě popsán ten sadomasochismus, temnější literatura. Mě by naopak ty sladší nudily, to mi přijde s prominutím na prd, kdykoliv je tam nějaká nová hrdinka a přistěhuje se tam nový mladík, hned vím, jak to dopadne. To si radši přečtu vraždu, nějaký mord. Taky bych si chtěla přečíst Agathu Christie, komplet to asi nepřečtu, těch máme asi čtyřicet doma v knihovně.

Teď už tolik nečtu, dost mě vyčerpává studium. Dřív jsem přečetla tak deset knížek za rok, možná i jednu dvě knížky za měsíc, záleží, jak je to tlustý. V tom druháku střední školy to jsem nejvíc četla, měla jsem tu státní maturitu, kde jsme měli dvacet povinných knížek. Já jsem jich přečetla tak třicet, pak jsem si vybírala do seznamu, o čem bych mluvila. Vždycky jsem četla před spaním, každý den.

Ale teď, jak studuji, se většinou vracím až v osm večer ze školy, a to už nemám ani chuť číst, mně se to teďka snížilo, tak přečtu tak tři knížky do roka. Ale ve volném čase poslouchám písničky, sportuju, jezdím za přítelem do Rokycan. O víkendech mívám závody ve střelbě z pušky, pistole a samopalů. To střelení mě baví, jsem v klubu a střílím od šesti. K tomu jsem se dostala přes tatínka, který s kamarády založil střelnici, tatí mě k tomu vedl od malička. Ale válečné romány nečtu, to jsem četla akorát *Tři kamarády* do školy, jinak nic, ale bavilo mě to. Když je čas, tak vyrážím s kámošema do klubu na metalovou hudbu.

Chtěla bych být učitelka češtiny a angličtiny. Nakonec ani nic ekonomického jsem nepřečetla, vůbec nic, z ekonomie ani literatury faktů. Novinky sleduju v Knižním klubu, naši hodně kupují často tu Agathu Christie, mě zaujmou ty historický nebo ty fantasy knížky. Kamarádky moc nečtou, někdy viděly film, tak se jich ptám, jestli to nemá knižní podobu. Ale internet nesleduju.

Ale mám takovou oblíbenou knížku – *Pollyanna*. Ta Pollyanna chudák skončila na vozíku, a tak se držím jejího hesla od malička, ona hrála takovou „hru na radost“ – že v každé věci se snažila najít něco pozitivního, že i když je něco špatného, tak může bejt i něco horšího, jak může člověk skončit, a ona tomu právě říkala „hra na radost“. Třeba že i když skončila na vozíku, tak si říkala, že může být ráda, že to přežila, a tomu říkala „hra na radost“. Toho se pořád držím.

studentka (gymnázium), 19 let, Hl. město Praha

nahráno: 16. 12. 2013 (I. Turinská)

Narodila jsem se v Praze, je mi devatenáct let. Maminka pochází z Rudné u Prahy, otec z Vysočiny. Narodila jsem se už v Praze. S rodiči a se svou starší sestrou žiji dodnes doma. Sestra je ve čtvrtém ročníku na právnické fakultě. Moje matka je prodavačka a otec je obchodní zástupce v jedné německé firmě. Vystudoval vysokou školu v Drážďanech, umí výborně německy. Matka po střední škole šla na nástavbu – zahraniční obchod. Pak společně s otcem pracovali ve Strojexportu. Poté byla matka dlouho doma se mnou a se sestrou. Teď deset let pracuje.

Na co si pamatuji a na co často také vzpomínám, je, že mi máma předčítala před usnutím z dětské encyklopedie o slonech a velrybách. Měla jsem totiž ráda seriál *Babar*, což byl kreslený seriál o sloní rodině. Mamka mi četla rozdíly mezi slonem africkým a indickým, které si pamatuji dodnes. Bylo to v období školky. Ještě jsem neuměla číst. Encyklopedie jsem si chodila vybírat do městské knihovny s mamkou. Vybrala jsem si tam, co mě zajímalo. Číst jsem se naučila ještě před tím, než jsem začala chodit do školy, ale vůbec nevím jak. Určitý vliv jistě mělo to, že jsem měla starší sestru. Po večerech, když jsem byla v posteli, se máma se sestrou učily číst a já jsem to asi odposlouchala. Nebylo to nátlakové. Šlo mi to samo od sebe. Už ve školce jsem rozpoznávala písmena.

Rodiče nebyli v době, kdy jsem byla malá, vášniví čtenáři. Táta zřejmě nikdy. Máma četla hodně během dospívání. Ráda četla dívčí romány, detektivky a měla ráda velmi Jaroslava Havlíčka. *Petrolejové lampy* jsou její nejoblíbenější knížka. Pak se snažila číst světovou literaturu, kterou měla ona sama od svého otce – *Nanu* od Zoly. Když jí bylo dvanáct, tak se snažila číst i Bulgakova. Říkala, že to chtěla číst, protože to bylo pro dospělé, ale vůbec tomu nerozuměla. Měla ráda filmy. Četla tedy filmové předlohy. Měla ráda červenou knihovnu dvacátých a třicátých let, která u nich zbyla ještě po její babičce. Četla ráda. Četla, když dojížděla do školy z domova. Poté co se prý seznámila s mým tátou, tak ji všude začal vozit a se čtením byl konec. S rodinou a dětmi se ke čtení nevrátila ani dnes. Táta měl rád *Rychlé šípy* a *Hochy od Bobří řeky*, protože ho jeho otec nutil k junáctví. Pak určitě četl *Tyrolské elegie*, protože jeho rodina pochází z Havlíčkovy Borové, jako Havlíček. Teď o něm i já píšu maturitní práci do dějepisu. Je to můj největší favorit. Mám ho spíš ráda jako osobnost, ne jako literáta. K poezii moc velký vztah nemám. To, co se mi líbí na jeho poezii, je to, že je

jednoduchá, vtipná a trefná, také lidovost a to, že si na nic nehrál. Nemám ráda poezii, kde je moc jinotajů.

Do školky jsem chodila tři roky. Mám odklad – zůstala jsem tam o rok déle. Nikdy jsem tam nezůstala na spaní. Nepamatuji si, že by nás ve školce vedli ke čtení. Nepamatuju si předčítání. Od doby, co jsem se naučila číst – tak kolem šesti let, jsem měla moc ráda *Čtyřlístek*. Ten jsem odebírala a podědila jsem ho i po známém. Vydrželo mi to celý první stupeň základní školy – až tak do páté třídy. Měla jsem jak staré díly z osmdesátých let, tak úplně nové. Na nové číslo *Čtyřlístku* jsem se těšila. Musela jsem ho přečíst hned. Dělal jsem to podle pravidla nejlepší na konec. Byly tam i jiné příběhy. Ty jsem si roztřídila podle toho, které mám nejméně ráda, a ten samotný komiks *Čtyřlístek* jsem si přečetla až nakonec, protože to bylo to nejlepší. Částečně jsme to kupovali, pak jsme měli i předplatné. Také jsme doma měli po tátovi *Rychlé šípy*.

Z předškolního věku si vybavuji prohlížení dětských encyklopedií o zvířatech, o světě, jak co funguje. Matně si pamatuji na leporelo *Polámal se mraveneček*. Pohádky se doma moc nečetly, ale u babičky občas ano. Babička měla starou červenou rozpadlou knihu – pohádky Boženy Němcové. Byly bohatě ilustrovány, ale ty ilustrace byly až děsivé. Prolistovávala jsem si je. Děsily mě ilustrace pohádky, která byla na stejné motivy, jako je Erbenův „Zlatý kolovrat“ – kde hrdince urvou ruce, nohy a vyloupou oči. Měla jsem z toho respekt. Pak jsme měli papírovou knihu, kde byly také nějaké pohádky o zvířatech muzikantech – *Brémští muzikanti*. Když jsem byla starší, koupila se nová pohádková knížka pro všechny vnučky od Boženy Němcové. Na titulní straně byla Popelka, a to se mi líbilo, protože Popelku jsem měla nejradši. U této babičky v Rudné u Prahy jsme byly celé prázdniny a o víkendech, skoro pořád – se sestrou a se sestřenicemi. Na předčítání si moc nepamatuju, ale spíš tam ty knížky byly. Pamatuji si na to, že babička si vymýšlela různé příběhy. Hodně nám vyprávěla, jak strejda, bratr mámy, dělal v mládí různé vylomeniny a jak byl neposlušný.

Do školy jsem šla v roce 2001. Nepamatuji si na to, že bych se ve škole výrazně nudila, i když jsem uměla číst. Jediné, co si pamatuji, bylo, že v začátcích jsme byli celkem tři, kteří už uměli číst. Většinou jsme byli posláni do zadní části třídy, kde byl kobereček, a dostali jsme jinou náhradní četbu. Sice jsem uměla číst technicky, ale pamatuji si, že jsem to tolik nevnímala. Nedokázala jsem to pochopit. V první nebo druhé třídě jsme měli povinnou četbu *Hoši od Bobří řeky*. Zprvu se mi to nelíbilo, ale pak se mi to začalo líbit. V první třídě jsme hned na začátku četli *Báchorky* od Boženy Němcové, *Děti z Bullerbynu* – ale to mě tolik

nezaujalo, protože mě strašně mátlly švédské názvy domů. Je možné, že to bylo ve třetí třídě. Tohle jsme četli ve škole, kde měl každý svou knížku.

Ve škole byla vyhlášená čtenářská soutěž – měli jsme na počet přečíst co nejvíce knih. Na to nemám dobré vzpomínky, protože jsem nevyhrála. V té době jsem poprvé zjistila, že nečtu tak rychle. To platí i dodnes. Žárlím na lidi, kteří čtou hodně rychle. Připadám si méněcenná, že mi to tak nejde. Například dvoust- až třisetstránková kniha mi trvá přečíst někdy déle než měsíc a myslím si, že bych to měla za měsíc zvládnout. Pokoušela jsem se jednou přečíst stostránkovou knihu za jeden den, ale neměla jsem z toho pak takový pocit, protože jsem to nestačila vstřebat.

Ve třetí až páté třídě přišla povinnost psát si čtenářské deníky. Na začátku roku zadala učitelka kontroly čtenářských deníků. Měli jsme zapsat vše, co jsme za určitou dobu přečetli. Bylo tam určité minimum knížek, které se muselo přečíst. Snažila jsem se tam mít co nejvíce knížek. Když jsem jich tam měla hodně, tak jsem si řekla, že jsem dobrá, že jsem toho přečetla docela dost. Měli jsme tam napsat i stručný obsah, ale v mém případě jsem tam sepisovala vždy romány a každý detail. S tím mi hodně pomáhala máma. Formulovala to se mnou a já jsem to musela krasopisně přepisovat. Spolužáci se báli kontroly čtenářského deníku, někdo na to zapomněl. Ze čtenářských deníků jsme dostávali známky. Já jsem dostávala většinou jedničku nebo jedničku podrženou. K výpiskům jsem si dělala i ilustrace. Čtenářské deníky jsme vypracovávali dostatečným předstihem. Ale bylo to dost náročné, protože jsem toho psala opravdu hodně. Muselo to být bez škrtnutí.

V období prvního stupně základní školy jsem četla především dětské knížky, příběhy o dětech, kamarádství, dětské lásky. Také jsem četla edici Děsivé dějiny a Děsivá věda. Měla jsem ráda knihu *Strašliví Egypťané*, téma Egypta mě zajímalo. S tím souvisela četba životopisné knihy o Kleopatře. Četla jsem i knihu o přírodě – *Protivná příroda*. Dětské knihy mě bavily, ale není tam něco, co by mě zaujalo. Například ve druhé třídě jsem četla knihu *Kočka, co nesmí domů*. *Dívka v sedle* byl první z dívčích románů – to se mi líbilo, bylo mi jedenáct, když jsem to četla. Kdysi ji četla moje sestra, měli jsme ji doma v knihovně. *Pokoj s vyhlídkou* – to byla dospělejší kniha, než jak jsem v té době byla. *Podařená dvojčata* – to byla řada, kterou jsem četla.

Knihami mě zásobovala máma. Měla jsem hodně knížky z nakladatelství Amulet – téměř všechny knížky jsem měla odtud. Četla jsem to, co jsem dostala, nebo to, co bylo doma. Dostávaly jsme knížky k narozeninám, k Vánocům nebo to, co měla sestra v knihovně. Když mi bylo jedenáct, dostala jsem od své tety knihu od Lenky Lanczové. Byla to moje osvětová knížka, protože se tam řešily i různé sexuální scény. Znamenala pro mě první styk s erotikou.

I na ten věk to byla moc odvážná knížka. Měla jsem ráda hororové příběhy – *Černý čáp*, *Tajemství chrámu svatého Abakuse* – nevím, jak se jmenovala ta edice. Hodně jsem měla ráda *Damiánovy katakomby*.

Chodila jsem na základní školu na Barrandov, kde dodnes bydlím. V první druhé třídě jsme určitě chodili se školou do knihovny na různé pořady organizované knihovnicemi. Bylo to například tematicky spjaté s Vánoce. Taky nám vysvětlovaly, jak se půjčují knížky v knihovnách, měli jsme možnost si tam založit účet nebo půjčit nějaké knihy. Ze strany školy byla určitě snaha vytvořit dětem vztah ke knížkám. Ale v této době jsem do knihovny vůbec nechodila. To až v případě, kdy jsme ve škole četli něco, co jsme doma neměli. To byl například zrovna od Plevy převyprávěný *Robinson Crusoe*. Měla jsem dost knížek doma. Až když jsem potřebovala jiné knížky, tak jsem začala chodit do knihovny.

V roce 2006 jsem začala chodit na osmileté Gymnázium Gutha-Jarkovského. V té době jsem neměla dobrý osobní vztah ke knížkám a vlastní četbě. V dětství jsem četla, ale jen proto, že to bylo cvičení. A když jsem dostala knížku, tak jsem ji přečetla. Pak byla doba, kdy jsem neměla touhu si něco přečíst. Na dětské knížky jsem byla moc stará a pak jsem nevěděla, co číst. Času jsem neměla o tolik méně. Na gymnáziu začala povinná četba. Četla jsem knihy, které jsem musela číst. Vztah ke knížkám se změnil v osmé a deváté třídě. Vliv kamarádů, rodiny tam nebyl.

Na gymnáziu byly kontroly čtenářských deníků nárazové. To člověk nemohl obcházet. Měli jsme to vždy akorát přinést do školy. Učitelka to ani nečetla. Viděla, že tam máme něco napsaného, a to bylo všechno. Nic se nestalo, když to člověk nečetl. Já jsem se snažila skoro všechno číst. Vždycky jsem byla vzorná žákyně. Nikdy jsem nemyslela, že bych to ani nepřečetla. Některé knihy, které mě nelákaly, jsem nečetla, akorát jsem si je tam napsala. Na začátku roku jsme dostali seznam povinné četby a všechno jsme měli přečíst. Hodně jsme měli číst povídky. Byla tam například povídková četba a my jsme z ní měli přečíst tři povídky nebo bajky. Četli jsme například *Kytici*, *Staré pověsti české* – to bylo fajn. Pak jsme měli číst hodně bajek – od Čapka a od Krylova, od Žáčka; to se mi líbilo – hlavně od Čapka. Později jsem si k němu vytvořila hodně dobrý vztah. Povídky od Šimka a Grossmanna – to bylo fajn, to byla veselá četba, *Epos o Gilgamešovi* – ten jsem přečetla, na to jsem pyšná, že jsem to zvládla. Měli jsme číst i *Ilias* a *Odyseu*, když jsme to v osmé třídě probírali, ale to nikdo nepřečetl. Věděla jsem, o čem to je, ale nečetla jsem to. Co se mi hodně líbilo z povinné četby, byla kniha *Smrt je mým řemeslem* od Roberta Merleho. Byla to jedna z těch dospělých knížek.

Jako dospělou knihu vnímám *Bílou nemoc*, kterou jsme četli v osmé třídě. K této knize se vracím. Měla jsem o této knize referát. Bude to i věc, kterou si vyberu i pro maturitu. Viděla jsem i filmové zpracování a podobně. Obecně se ke knížkám moc nevracím. Mám pocit nějakého deficitu. Snažím se přečíst co nejvíce různých knížek, takže mi přijde zbytečné číst znova to, co jsem četla. *Továrna na absolutno* – to byla také jedna z prvních dospělých, četla jsem ji dobrovolně. Bylo to v období, kdy jsem začala Čapka hodně číst a hodně se o něj zajímat. Četla jsem od něho *Válku s mloky*, *Apokryfy*, *Věc Markopulos*, *Matku*. Čapek se mi líbil. Měli jsme také číst *Tři kamarády* od Remarquea – to se mi docela líbilo. Opravdové zalíbení pro Remarquea jsem objevila až později. To až v období deváté třídy – kolem mých patnácti let. V deváté třídě jsem přešla na šestileté rakouské gymnázium. Nyní jsem zde čtvrtým rokem. V kvartě rodiče viděli, jak sestra odmaturovala na rakousko-českém gymnáziu, a říkali si, že by to bylo vhodné jít sem taky, že je to skvělá příležitost naučit se jazyky.

V této době jsem byla zblázněná do Nirvany a Kurta Cobaina. Začala jsem číst všechny knížky o něm a o jeho skupině. To jsem také dostávala k Vánocům. Nejdříve jsem dostala čtyřsetstránkový životopis o něm, pak sedmisetstránkovou antologii skupiny. To jsem hodně ráda četla. V té době jsem hudbou žila. Čtení byl způsob, jak se dozvědět o té skupině, kterou jsem měla ráda, ještě víc. V období zájmu o *Nirvanu* jsem se začala zajímat o téma drog. Projevilo se to na četbě. Četla jsem *Memento* od Radka Johna, které jsme měli doma. Další knihy s touto tematikou jsem hledala na internetu. V deváté třídě jsem četla *Děti ze stanice ZOO* a tituly jako *Feťácká láska*. S obdobím zájmu o drogovou tematiku jsem přišla na Williama S. Burroughse – beatnika, protože to byl vzor Kurta Cobaina. Snažila jsem se číst i další autory z beat generation. Četla jsem to jen proto, že to četl Kurt Cobain. Od Burroughse jsem četla knihu *Teplouš*, později *Feťák*, snažila jsem se číst i *Nahý oběd*. Dnes bych to znovu nečetla.

Jedna z dospělejších knih, kterou jsem četla, byla *Vyhoďme ho z kola ven*. Nejdřív jsem viděla film, pak jsem teprve četla knihu. Obojí se mi líbilo. To jsem našla v knihovně po mamě, byla to kniha dědy. Zjistila jsem, že to byla kniha, podle které byl natočen film *Přelet nad kukaččím hnízdem*. V té době jsem měla ráda Formanovy filmy. *Vlasy* se mi určitou dobu líbily. Byla tam také motivace přes zájem a společná témata. *Mechanický pomeranč* jsem četla kvůli filmu. Zajímalo mě, jaká byla knižní předloha. To se stalo častěji, že jsem viděla kultovní film a chtěla jsem vědět, jak se to liší od knižní předlohy. Knihy byly asi lepší, ale některé filmy i knihy byly stejně dobré – například *Mechanický pomeranč*, *Přelet nad kukaččím hnízdem*.

V deváté třídě jsem si vybírala už sama lepší tituly. Například *Kdo chytá v žitě*. To jsem četla na doporučení kamarádky, která je o dva roky starší a které se to strašně líbilo. Četla jsem to, když mi bylo asi šestnáct, a zas tak mě to nezaujalo. Minulé léto jsem se k tomu vrátila znovu a mělo to úplně jinou dimenzi. To je přesně případ toho, že jsem musela dospět a mít určitou sebereflexi. Na doporučení od té samé kamarádky jsem také četla *O myších a lidech*. V té době maturovala a četla si něco z povinné četby. Když narazila na něco, co se jí líbilo, tak mi to doporučila. Tak mi doporučila i *Pána much*, to se mi také líbilo.

Pak mi začalo období, kdy jsem si začala vyhledávat knížky, které byly pro společnost nějak důležité či zlomové. Už jsem si pečlivě vybírala, co budu číst a co ne. Takto jsem například četla *Deník Anny Frankové*. Mojí studnicí, ze které čerpám, co by měl člověk číst, je kniha *1001 kniha, které by měl člověk přečíst, než zemře*. Dostala jsem ji minulý rok k Vánocům. Dnes nemám bohužel tolik času na vlastní četbu, ale kdybych měla, tak se podívám rozhodně tam. Už jsem to několikrát udělala a většinou to nebyla špatná volba. V této knize je napsáno nejen to, o čem ta kniha je, ale i proč byla důležitá a proč by si ji měl člověk přečíst – je tam kulturně-historické zázemí. Můj cíl ještě loni byl přečíst všechny knihy z této publikace, ale asi to nezvládnou. Knihy si nyní vybírám podle zpracovaných témat. Například mě zaujala kniha, kterou jsem četla před dvěma roky podle této knihy, od Philipa Rotha – *Portnoyův komplex*. Kniha mě zaujala, protože byla kontroverzní – mluví se zde o židovství, o sexu a podobně. Nebo *Svět podle Garpa* – za prvé mi ho doporučila kamarádka, za druhé se týká problému feminismu. Knihy od Johna Irvinga se mi líbí. *Pravidla moštárny* jsem si zvolila kvůli tématu potratů – zajímavé společenské téma. Zajímají mě knihy, které reflektují určitou společenskou událost – například Remarque: *Na západní frontě klid*.

V určité době jsem také ráda četla dystopie. S tím jsem se poprvé setkala u Čapka. První dystopický román byl *1984* a pak další dva romány, které tomu předcházely – *Konec civilizace z třicátých let* a *z dvacátých let* Jevgenij Zamjatin. Tyto romány jsou si dost podobné.

Zajímám se hodně o historii. Mám několik encyklopedií od svého dědy. V důchodu, když se nudil, tak chodil po knihkupectvích a kupoval knížky, které by nás mohly zajímat. Když je koupil, tak mě nezajímaly, ale teď mě zajímají mnohem více. Jsou to především moderní dějiny a československé dějiny. Teď se mi ty knihy, které kupoval, čím dál víc hodí. Chtěla bych se dvouoborově věnovat na filozofické fakultě historii a překladatelství němčina-čeština. Účastnila jsem se olympiád z češtiny, jisté jazykové nadání mám. Ráda i píšu něco publicistického.

Jsem vášnivým navštěvovatelem antikvariátu. Doma jsme nikdy neměli nějakou obrovskou knihovnu a dřív jsem k tomu takový vztah neměla. Mám větší vztah ke starším knížkám. Když si můžu za dvacku koupit něco ze světové beletrie, tak je to lepší než koupit si ji za tři stovky novou. Sbíráám a hromadím knížky, které vidím na ulicích. Kupuji knihy, které mi přijdou zajímavé a mohly by se někdy v budoucnu hodit. Jeden můj oblíbený antikvariát je u ústřední knihovny. Když jdu kolem, tak tam zajdu. Jsou to antikvariáty, které mám při cestě.

Média. Když jsem byla malá, tak televize hrála velkou roli. Ráda jsem se dívala na pohádky. Nejoblíbenější byly *Tři oříšky pro Popelku*, dívala jsem se na *Arabelu*. Na televizi jsem se dívala hodně. K počítači jsem se dostala, když mi bylo jedenáct dvanáct let. Od té doby dodnes jsem v pravidelném denním styku s počítačem a internetem. Primárně, když hledám nějaké informace, tak jdu na internet. Když hledám informaci pro nějakou odbornou práci, tak se snažím přes internet najít odborné knihy, kterým mnohem více důvěřuji. Knihy vyhledávám přes Wikipedii nebo na stránkách městské knihovny. V dnešní době chodím pravidelně do městské knihovny – do poboček na Smíchov, do Holešovic, občas do ústřední. To, co potřebuji, si objednávám na pobočky. Vyloženě jdu do knihovny cíleně. V současné době televizi nesleduji. Internet ji jednoduše vystrnadil. Televize je moc pomalá. Na internetu nemusím čekat, kdy bude film. Občas se dívám na zprávy, na nějaký zajímavý film a na *Simpsonovy*, což je moje vášeň od malička. Bez televize bych se obešla. V poslední době jsem sledovala *České století*. Program ČT Art mi přijde atraktivní – dobré filmy jsou přes týden, ale kvůli škole na to nemám prostor.

Mediální den. Během školního dne ráno vstanu, při jízdě do školy poslouchám většinou hudbu na mp3. Když píšeme písemku nebo bych mohla být zkoušená, tak si čtu sešit a poznámky nebo čtu knihu, kterou musíme číst – například čteme nějakou knihu, kterou pak rozebíráme na angličtině a němčině. Ve škole je vyučování, to si nic nečtu. Ve škole máme wi-fi. Někdo používá na zápisky počítač, já ne. Raději si to píšu. Když přijdu domů, jdu na internet. Podívám se, co je nového. Většinou tam strávím víc času, než chci. Zkontroluji e-mail, Facebook, pak se vrhnu na úkoly. Když mám nějaký text psát doma, tak ho píšu na počítači. Nedokážu psát jedním dechem a můžu do textu zasahovat. Je to snazší to pak i poslat. Na televizi se jdu dívat na zprávy. Ale většinou pracuji na svých věcech. Když jsem na internetu, tak si pouštím hudbu. K vlastnímu čtení se skoro vůbec nedostávám. Při cestě metrem nebo tramvají si čtu. Před spaním moc ne, protože chodím i tak hodně pozdě spát. O

víkendech většinou taky dělám něco do školy a večer jdu s někým ven. Po večerech si moc nečtu. Doufám například, že o vánočních prázdninách bude víc času. – V rodině odebíráme čtvrtěční čísla *Mladé fronty*, kde se nachází televizní program, občas sobotní přílohu. Máma říká, že nechápe, jak si může někdo kupovat noviny denně, protože to sama nestihne za ten den přečíst. V celé rodině čteme *Magazín Mladé fronty*.

Se sestrou si občas něco doporučujeme. Studuje práva a má víceméně ke čtení odpor. Má ráda Orhana Pamuka. Doporučila mi to, ale není to pro mě. Číst na dovolené se dá jen na té váleční dovolené. Naposledy jsme byli před rokem, a to jsem si vzala knížky. To bylo bezva. Celý den jsem ležela na pláži a četla jsem si. Na poznávacích dovolených si čtu spíš jen průvodce. – Nemůžu jmenovat jen jednu nejoblíbenější knihu nebo autora. Mezi nejoblíbenější autory patří Remarque, Čapek, Kingsley Amis, John Updike, Chuck Palahniuk, od Salingera – *Kdo chytá v žitě*, John Irving. Od těchto autorů se mi většinou líbí všechno. Moc nečtu současnou literaturu, protože chci číst to, co se prověřilo časem. Nechci ztrácet čas. Mezi nejoblíbenější knihy patří *Společení hlupců*. Na to mě upozornila moje kamarádka. *Lolita* od Nabokova, *Portnoyův komplex* a *Příhody dobrého vojáka Švejka*, *Svět podle Garpa, 1984*, *Na západní frontě klid*, od Čapka všechno, *Paní Bovaryová* – což bylo v povinné četbě. K poezii jsem si zatím vztah nenašla. Jsem spíše na výpovědi a myšlenky. V literatuře je pro mě mnohem důležitější obsah – co vypovídá dílo – než forma. Cením si díla, které mi říká nějakou novou osvětovou myšlenku.

studentka (gymnázium bilingvní), 19 let, Hl. město Praha
nahráno: 27. 1. 2014 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1995. Momentálně mám pět sourozenců, přičemž tři jsou moji vlastní a dvě máme v pěstounské péči. Moji sourozenci jsou podobně staří jako já. Bratrovi je dvacet tři, sestře je dvacet dva, mně bude teď dvacet a druhé sestře je devatenáct. Další dvě sestry máme v pěstounské péči – maminka je jako naše vrstevnice, mrňousovi budou teď dva roky. Nejvíc vydělává táta. Nevím přesně, co dělá. Táta nerad mluví o své práci. Myslí si, že to nemusíme řešit my, co dělá. Postupně nám říká ty věci, které se nás budou týkat – například daně, jak hledat práci. Pracoval na ministerstvu kultury a zabýval se církevními restitucemi, pak někde spravoval počítačové softwary. Táta má dar, který jsem po něm zdědila i já – přečte si knížku a informace si zapamatuje a dokáže je uplatnit. Snadno získá kvalitní práci. Máma je doma a dělá nám zázemí, aby nám to šlapalo. Je v částečném invalidním důchodu. Patnáct let měla boreliózu, než se zjistilo, že to je ona. Částečně učí náboženství a křesťanskou nauku předškolní děti při farnosti. Před domem máme mateřskou školku. Jsme velice věřící rodina. Patříme k římskokatolické církvi, k farnosti, kde jsou čtyři velké mše za neděli. V kostele je každou mši čtyři sta až pět set lidí. Na mše chodíme pravidelně – nedělní, roráty, na velké svátky: Velikonoce, Vánoce, když je čas a chuť i jindy, zádušní mše a podobně. Já také spolupracuji při farnosti. Mám na starosti děti druhého stupně základní školy. Na jeden a půl hodiny týdně jsme spolu a tvoříme společenství. Buď hrajeme stolní fotbal, tenis nebo karty... nebo si povídáme, jdeme ven a podobně. Pak se rozdělí skupina na holky a kluky a řeší problémy, které v této době člověk má – otázky kolem vztahů. Bere se také katechismus – co o některých problémech říká církev, kde se o tom dají najít informace v Bibli, co se říká obecně.

V rodině jsme mívali společné náboženské rituály, když jsme byli malí. Dodnes se před společným jídlem modlíme, hlavně před důležitými velkými událostmi v roce. Většinou zpíváme nějakou modlitbu. Když člověk jí sám, tak si udělá jen křížek a tiše se sám pomodlí. Já si například každý večer čtu kus Bible, jmenuje se to *Slovo na cestu* a je to nejnovější překlad Písma v češtině, která vychází z anglické verze *Living Bible*. Říká se, že je to přepracování Bible kralické. Dřív jsem Bibli četla dost nesystematicky. Někde jsem si ji otevřela a kousek jsem si četla a pak jsem si přemýšlela, co je tam napsaného a co to pro mě znamená. Začala jsem někdy ve třinácti čtrnácti letech. Teď se mi do ruky dostala příručka od faráře z naší farnosti. Sestavil plán čtení Bible – našel kombinace na základě souvislosti

starozákonního textu a například žalmu, novozákonního textu a podobně. Připravil to jako čtení na celý rok a je v tom obsažená celá Bible. Četla jsem předtím pravidelně, ale teď čtu podle tohoto plánu a přijde mi to super kvůli tomu, že jsou tam souvislosti. Mám dvě verze *Slova na cestu* – jednu klasickou a jednu s poznámkami. Dostala jsem to primárně, abych se mohla připravovat na hodiny s dětmi ze základní školy. Pomáhá mi to ale, i když si v tom čtu sama. Když si tam čtu něco, co by mohlo děti zajímat nebo jaké otázky jsme minule řešili, tak to vezmu s sebou a začneme o tom diskutovat. Pak se k té diskusi vezmou další překlady Bible. Vzájemně se to čte, porovnává a řeší podstatu té věci.

Jsem rodilá Pražanka a naši rodiče také. Prarodiče jsou jedni z Písku, ale zbytek je také z Prahy. Jsme úplná rodina. Moje máma má pět sourozenců, můj táta má tři sourozence. Všichni jsou věřící. Moje teta z máminy strany nemůže mít se svým manželem děti. Vždycky vymýšleli, jak mohou výchovu poskytnout dalším lidem. Mají dvě adoptované děti. K tomu rozjeli projekt pěstounství na přechodnou dobu. Když nějaká máma odevzdá své dítě hned po porodu, tak dítě nejde do kojeneckého ústavu, ale jde do rodiny, která je na to speciálně vyškolená.

S knihami jsem se setkávala od malička. Brácha měl jako malý poruchu pozornosti, teď z toho vyrostl. Knižky a všechno ostatní se s ním muselo dělat pomalu, ale tím, že se to s ním dělalo pomalu, tak my jsme měli šanci do toho vidět. Moje babička nám namlouvala neskutečné množství kazet s pohádkami, s básničkami. Děda byl hudební skladatel, takže disponovali technikou, na kterou bylo možné nahrávat. Od babičky každý dostával kazetu se svou nahrávkou podle věku. Pouštěli jsme si to na dobrou noc nebo po obědě, když jsme si měli jít lehnout. Úplně nejraději jsem z těchto nahrávek měla *Zvířátka z malinové paseky*. Měli jsme namluvené dětské knižky jako *Děti z Bullerbynu*, *Pavouček Provazníček*, *Ferda Mravenec*, pohádky od Macourka, od Sirovátky, *Karlík a továrna na čokoládu*. Dohromady to je asi sto namluvených kazet. Teď to babička přetáčí na CD a už se těším na to, až budu svým dětem pouštět tyto pohádky. Občas nám četla máma, táta nebo druhá babička, která má neuvěřitelnou zásobu písniček, básniček, říkadel. Je schopná čtyři hodiny v kuse něco říkat a ani jednou se neopakuje. To bylo vždycky skvělé, když babička Irenka přišla večer na návštěvu a mohla nás uspávat. My jsme nebyli k usnutí, protože jsme stále poslouchali, co dalšího bude.

Ke knížkám, leporelům jsem měla přístup od malička díky sourozencům, pak jsem měla už svoje. Prohlížely jsme si to a četly s mladší sestrou – to mi byly tak dva roky a jí jeden rok. Byly jsme důležité, protože jsme měly svou knížku. Mezi třetím a čtvrtým rokem jsem se

naučila číst. Naši to nevěděli. Jednoho dne jsem za nimi prý přišla, brácha se zrovna učil a já jsem řekla, že je to přece strašně jednoduchý. Řekla jsem, že umím číst. Na důkaz jsem přinesla lepoporelo a řekla jsem, že to umím přečíst. Máma ukázala na nějaké místo a já jsem jí to přečetla. Myslela si, že to mám naučené z poslechu. Pak ale vzala nějakou dospěláckou knížku a dala mi z toho něco přečíst a já jsem jí to přečetla. Máma prý vůbec nechápala. Četla jsem už od malička. Ve čtyřech a půl letech jsem přečetla svoji první neleporelovou knížku, která se jmenovala *O Nedoubkovi*. Byly tam hrozně pěkné obrázky a mrňavá písmenka. Ve škole jsem už uměla číst opravdu dobře. Naučila jsem se číst i vzhůru nohama. Ve škole jsem vždy četla ještě s jednou spolužačkou, které to docela šlo.

Doma jsme také měli knížky. Ale to, co mě zajímalo, jsem měla přečtený. A to, co mě nezajímalo, co bylo pro větší, to mě nelákalo. Knižky, které nebyly úměrné věku, jsem si začala číst v deseti letech. To už jsem například vyťahovala Charlese Dickense, například *Olivera Twista*. Tehdy jsem měla doma přečtené všechny ty knížky, které byly určené jako pro nás. Dostávali jsme také encyklopedie. Milovala jsem jejich prohlížení. Se sourozenci jsme si vyměňovali. Všichni čtyři jsme byli v jednom pokoji. Bydlíme v paneláku. Nejhorší bylo večer otáčet kazetu s pohádkami od babičky. Nikomu se nechtělo. Nabízeli jsme výhodné obchody mezi sourozenci: „Když otočíš večer kazetu a ještě něco, tak já ti půjčím moji encyklopedii.“ Každý měl u postele svou poličku. Představovala naše vlastnictví, tam jsme měli své poklady – nejkrásnější plyšáky, kamínky a i encyklopedie. Člověk si i někdy tajně půjčil z cizí poličky, občas došlo i na melu, když sourozenec zjistil, že si půjčují jeho knížku.

V šesti letech, rok před školou v roce 2000, jsem jako dárek dostala kartičku do knihovny. Mám ji ještě doma schovanou. Teď jsem byla ta velká, dospělá, která chodí do knihovny si půjčovat knížky. Bratr měl totiž odklad a my ho pak museli mít taky, abychom nebyli spolu ve třídě. Knihovnu jsme měli blízko a máma měla slavnostně půjčené jednu až dvě knížky na rok, protože nestíhala si číst. A já jsem je chodila slavnostně vracet. Byla jsem fascinovaná knihovnou, kolik je tam knih. Máma nás nechávala jít samotný do knihovny, protože to bylo blízko a bylo na nás dobře vidět. Do knihovny jsem chodila se starší sestrou. Tam jsem začala s knížkami prvního čtení. Četla jsem knížky ilustrované Vlastou Švejnovou nebo Zmatlíkovou. Z toho jsem psala i své první čtenářské deníky. Tím, jak jsem začala chodit do knihovny, tak jsem si řekla, že už si můžu půjčit, co chci, a nikdo mi do toho nebude kecat. Měla jsem pocit, že jsem největší boháč, že mám své knížky, které jsem si půjčila. Půjčovala jsem si stále víc a víc. Paní knihovnice, která mě znala od začátku, mě i zdravila. Se školou

jsem chodili do knihovny na povídání nad knížkami. Na základní škole jsem chodila do knihovny, když na to byl čas, když jsem měla náladu, když šly kamarádky do jídelny a já na ně čekala, tak jsem si také četla.

Do první třídy jsem nastoupila v roce 2001. Pak jsem chodila na pětiletou základku. Přešla jsem z páté třídy na osmiletý gympl. Po dvou a půl letech jsem z něho přešla na šestiletý. Teď se chystám na filozofickou fakultu na němčinu pro mezikulturní komunikaci – bakalářský obor, na který navazuje v magisterském programu překladatelství a tlumočnictví. K tomu chci studovat historii nebo evropská studia. Jistotu mám na pedagogické fakultě na sborníkovství a hudební výchově.

V první a druhé třídě jsme se se spolužáky dobře bavili. Ve třetí třídě proběhly testy a vytvořili výběrovou třídu A a B. Bylo to náročné. Jsem velký individualista a nebyla jsem schopná se spolužáky vyjít. Nechtěla jsem se podřídít konvencím. Bavila jsem se spíš s klukama.

Jako přechodové období vnímám velkou skříň plnou dívčích románů o koních a internátní dívčí příběhy. Tohle byl jediný druh konzumní literatury, který jsem četla. Příběhy byly všechny stejné, ale bavilo mě číst o ideálním světě. To bylo mezi čtvrtou a pátou třídou na základní škole někdy v roce 2006. Nikdy jsem neměla jednostranný zájem o knižní žánry, i teď se ráda vrátím k dětské knížce. Například se klidně vrátím ke čtení *Ferdy Mravence* a pak si přečtu *Květy zla*. V osmi letech jsem například přečetla *Saturnina*. V jedenácti jsem ho četla znovu a to už jsem se u toho smála hodně. *Saturnin* je pro mě jistota. Vždycky si беру Bibli a *Saturnina* na tábor. To je oddychové čtení. Baví mě si ji číst stále znovu. Stává se mi, že si otevřu nějakou knížku a po dvaceti stránkách zjistím, že už jsem ji četla, tak ji odložím. Pamatuju si, co jsem přečetla. Je málo knih, které jsem schopná číst stále dokola: *Saturnin*, tři foglarovky, *Oliver Twist* od Dickense a Bibli.

V roce 2007 jsem nastoupila na gymnázium – bilingvní česko-německý. Měli jsme sedm hodin němčiny, matematika byla v němčině. Jazyk jsem tehdy neuměla. Na přijímačky jsem se naučila napapouškovat, co mi řekli. Časově náročnější škola určitě nebyla. Měla jsem tam školní knihovnu, kde byly knížky v němčině. Po dvou měsících na gymnáziu jsem už četla dětské knížky v němčině a po roce jsem četla už i dospělé knížky v němčině. Poté jsem si začala méně půjčovat knížky u nás v knihovně. Místo čtyřiceti knížek předtím, jsem si teď půjčila dvacet a další jsem si půjčila v gymnaziální knihovně. Intenzita čtení stoupala. Zatím jsem ještě neměla útlum v tom, že bych méně četla. Postupně jsem četla víc a víc. Dnes přečtu

třeba knihu za den, když nečtu odborné věci nebo něco tlustého. Teď jsem například přečetla knihu o dějinách Izraele – čtyři tisíce stran. To mi trvalo týden. Čtu docela rychle.

V období druhého stupně v sekundě jsem dočetla celou Agátu Christie – část jsem četla anglicky, část německy a část česky. Podle toho, jak jsem to sehnala. Do toho jsem četla foglarovky a mayovky. Ve skautu jsem se dostala do stadia, kdy může člověk přistoupit ke skautskému slibu a uvědomuje si více hodnoty a ideály, které skaut vyznává. Foglar byl takový průvodce, k tomu jsem četla různé knížky od Setona a obecně o přírodě, žití v přírodě. Četla jsem knižní řady, například *Malé čarodějky*, *Řadu nešťastných příhod* od Lemony Snicketa. V knihovně jsem vyhledávala knížky tak, že jsem si řekla: Aha, tamhle je knižní řada, to si přečtu. Bylo mi jedno, co čtu. Pak jsem zjistila, že to bylo fantasy, tohle bylo tohleto. Nečetla jsem cíleně. Četla jsem cokoliv. Asi to bylo moje prožívání puberty. Četla jsem si, když jsem jela do školy a ze školy, pak když jsem byla venku se sestrou a večer před spaním. Když byla chvilka času, tak jsem si šla něco přečíst.

V roce 2010 jsem přestoupila na šestileté gymnázium. Tady jsem začala číst ještě mnohem víc. Těžko se adaptuji do větší skupiny lidí. Tím, že jsem se s nikým nebavila, tak jsem měla více času si číst. Četla jsem všechno možný. Od dvanácti let jsem měla přečtené celé dětské oddělení u nás v knihovně, pak jsem si půjčovala už úplně všechno. Kolem dvanácti let, kdy jsem začala jezdit do knihovny, objevila jsem na Smíchově velkou pobočku městské knihovny. Byla jsem nadšená, že mají velký výběr. Občas jsem měla knižní tipy, co si půjčit. Jindy jsem jen tak šla a řekla si, tohle zní zajímavě. Nebo jsem četla historický romány, faktografický, o hudebních skladatelích, jeden čas jsem četla mayovky. Co se týče četby, tak mě nejméně lákala poezie.

Povinná četba šla mimovolně. Paní knihovnice mi doporučovala knížky. Mezi tím bylo mnoho věcí z povinné četby. Viděla, co si půjčuji, a podle toho vždy přistrčila jednu dvě další knížky. Už tam bohužel nepracuje. Tím, že máma byla doma, nutila nás, abychom se uměli sami dobře vyjadřovat. Aby to nebylo konzumní čtení. Čtenářské deníky jsme měli ve škole, ale vedli jsme si je i pro sebe, abychom měli nějaký psaný projev. Neotravovalo mě psát si čtenářský deník. Na gymplu jsme museli odevzdávat deníky. Sestra, která studovala na osmiletém gymnáziu, měla šílenou češtinářku, která jim dávala dlouhé seznamy četby. Ségru to nebavilo číst, takže jsem jí četla půlku těch věcí a dělala z toho zápisy do čtenářského deníku. Nikdy jsme neměli seznam povinné četby, dokud jsem nepřišla na rakousko-české gymnázium. Vždy byl povinný počet přečtených knih. Když jsem přišla na rakousko-české gymnázium, zjistila jsem, že jsem skoro všechno z povinné četby četla. Ani tady nemáme čtenářské deníky, ale měli jsme je. V rámci češtiny máme systém takový, že každý z nás

dostane přes rok jeden titul, na který si musí připravit hodinovou prezentaci. Nesnáším citáty, sama si deník už nevedu. V knihovně se dá dohledat, jaké knížky jsem kdy měla půjčené, podle konta, snadno si tak půjčím knihu, kterou si chci připomenout.

V období 2010 až nyní jsem na rakousko-českém gymnáziu. V rámci skautu jsem začala psát všechny možné příručky, texty a tak dál. To, co jsem načerpala, jsem překumulovala do vlastního projevu. Mnohem víc mě začaly zajímat faktografické knížky. Z odborných knih se zajímám především o historii, částečně o filozofii, o hudební dějiny. Bavím se o filozofii s mámou mámy. Jan Sokol je náš rodinný přítel, možná i proto jsem se o to zajímala. Diskutovali jsme hodně na chalupě. Nyní se připravuji na rakouskou a českou maturitu. V rámci české maturity jsem si vybrala dvacet knížek. Vzhledem k tomu, že máme omezený výběr knih – máme vypsanych nějakých osmdesát až sto titulů, z nichž si musíme zvolit, tak jsem si vybrala ty, které jsou nejsnáze „okecatelný“ a co jsem četla, abych se tím nemusela tolik zabývat. Musím se připravovat více na jiné předměty než na češtinu. Nechci jít studovat literaturu na vysokou školu.

Chodím do knihkupectví i do antikvariátu. Měli jsme antikvariát u nás před domem, nyní je zrušený. Ale dostávám se teď častěji na Mariánské náměstí. Chodím tam kolem jednoho antikvariátu, kde prodávají knížky za deset dvacet korun za kus. Zásobuje mě také spolužačka, která přitáhne ze svého antikvariátu poklady za deset korun. Naše rodinná finanční situace nám neumožňuje kupovat si nové knížky. Musím si počkat, až to bude v knihovně, ale do knihkupectví chodím kousek si přečíst. Někdy takto přečtu celou knihu. Před dvěma lety jsem dostala od Ježíška tablet. Stahuju na něj texty. Nejdříve jsem se učila, jak se s tím pracuje. Například jsem si stáhla celého Čapka z městské knihovny – v papírové podobě celé jeho dílo nenabízí, ale online je celý ke stažení. Čapka mám ráda. Častěji se vracím například i k pohádkám bratří Čapků. Je to jeden z mála autorů, které může člověk číst vícekrát za sebou. Když si máme do školy sehnat nějakou knížku a má to být například cizojazyčně, tak to stahuju, abych si to nemusela kupovat ze svého. Na tabletu oceňuji, že se člověk nemusí s knihami tahat. Na druhou stranu to není čtečka, ale tablet, který není na čtení uzpůsobený – špatně se to čte, jak to svítí. Mám tam jen věci, které jsou nesehnatelné v papírové podobě nebo sehnatelné, ale moc drahé. Nemám ráda elektronické knížky. Pokud knížka existuje v papírové podobě, mám raději tu.

Doma mám celou polici knih. Balík knih jsem dostala od babičky k Vánocům poté, co děda umřel. Mám tam staré francouzské slovníky, německé, foglarovky, řadu příruček a nápadů na hry na skaut, pak tam mám dvakrát *Saturnina* a další knížky, co jsem dostala nebo vyhrála, také noty. Měla jsem dětské časopisy – *Čtyřlístek*. To jsem četla. Nikdy jsme je nekupovali, ale nějak se k nám dostal. Mezi sourozenci jsme směřovali o to, kdo si který přečte a který komu patří apod. Chodily mi skautské časopisy – *Světýlko*, *Skaut*. Teď mi chodí *Roverský kmen*. Nyní spolupracuji na vydávání skautského časopisu pro děti od jedenácti do čtrnácti let. Občas, když jsem měla například půl hodiny volno, jsem četla v knihovně komiksové časopisy – například *Kačera Donald*. Jako oddech jsem četla tyto dětské časopisy.

Mediální den. Ráno vstanu, zapnu televizi, kde něco jde, ale jak to mluví, tak se vzbudím. Televize je u nás zapnutá ráno, kdy se člověk potřebuje probudit. Máma má puštěnou celý den ČT 24. Když jde večer něco zajímavého, tak se díváme. Při tom se nasnídám, odejdu. V metru si přečtu pseudonoviny *Metro*, abych zjistila, co se děje. Ve škole mám učebnice, tablet, když potřebuji něco elektronicky. Během dne čtu rozečtené knížky nebo si čtu, co je potřeba do školy. Čtu cestou ze školy a do školy, když jedu do hudebky. Večer přijdu domů. Po večeri si sednu k počítači a vyřídím e-maily. Na internetu zjistím, jestli se děje něco ve světě podstatného na politickém či kulturním poli. Zprávy sleduji německé, české i anglické. Občas se snažím porozumět i článkům ve francouzštině. Před tím, než jdu spát, čtu Bibli – je to jediná knížka, kterou čtu v pravidelném čase. V kině jsem byla za život asi šestkrát. Z hodnotných filmů jsem byla v kině na *Občanském průkazu*, *Občan Havel* a *Skafandr a motýl*.

Moje nejoblíbenější kniha je *Saturnin*. K této knize jsem schopná se stále vracet. Úplně mimo oblíbenost/neoblíbenost stojí Bible – to není kniha oblíbená, ale prostě patří k životu. Mám hodně ráda knížky od Pavla Eisnera. Žánrově nejsem vyhraněná. Jediné, co nečtu, jsou příručky k počítači a návody.

studentka (vysoká škola – španělština, žurnalistika), 19 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 24. 4. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v Ostravě roce 1994. Moje maminka pracuje jako recepční v kadeřnictví a byla vyučená ve sudených pokrmech; taky pochází z Ostravy. Můj otec byl také vyučen a pracoval jako stolař. Já jsem první z rodiny, kdo studuje vysokou školu. Mám dva sourozence, sestru a bratra – oba dva jsou starší a oba dva jsou kadeřníci v kadeřnictví, které patří tetě. Víím, že když jsem byla malá, měli jsme knih doma spoustu, ale hlavní roli v tom hrála babička, protože jsem u prarodičů trávila spoustu času. S babičkou jsme si vždycky hrály na školu, takže se vytáhl slabikář nebo staré knížky po strejdovi s básničkami a babička mě učila číst... nebo mě učila říkanky, písničky. Strašně mě to bavilo. Pamatuji si, že jen jednou mi maminka předčítala Erbenova „Vodníka“. Jestli jsem se nebála? Myslím, že jsem v té době ani moc rozumem nepobírala. Měla jsem hrozně ráda knížku takových těch klasických pohádek. Jmenovalo se to *Červená karkulka a jiné příběhy*. Pamatuji si, že se mi hrozně líbila „Perníková chaloupka“... a že když jsme s babičkou po obědě ležely v posteli, tak jsem jí vyprávěla, co bych snědla jako první. Mamka, když byla mladší, četla hodně; v poslední době už ale ne. Taťka moc ne; ten je zaměřený spíš praktičtěji. Ale on umřel, když mi bylo sedm, takže si toho o něm skoro nic nepamatuju.

Když jsme šla do školy, tak přesně neřeknu, jestli jsem něco uměla, ale babička se snažila. Začínala jsem od začátku jako úplně všichni ostatní. Šlo to všechno docela dost rychle. Víím, že jsme první museli psát písmenka tužkou do cvičebnic, teprve potom se mohlo přejít na plnicí pero, kdo už to zvládal; a když už paní učitelka zjistila, že jsme v tom dobří, tak jsme mohli používat propisku. To všechno jsme zvládli tak během dvou let, maximálně. Chodili jsme například na exkurzi do knihovny. Strašně se mi líbil ten výběr, hlavně knížek pro děti. Vzpomínám si, že jsme četli *Harryho Pottera*; to bylo v páté třídě. Paní učitelka chtěla, abychom si procvičovali čtení, a sama nám navrhla, ať si něco vybereme, aby nás to bavilo, a všichni si vybrali *Harryho*. Já jsem to ale nechtěla, ale jak jsme to začali číst, tak se mi to začalo líbit. Proč jsem ho nechtěla? V té době mě nějak nezaujal; četla jsem jiné věci typu *Heidi, děvčátko z hor...* ale to když jsem byla ještě mladší. A potom jsem přešla spíš na dívčí romány a pohrávala jsem si s naučnou literaturou. U *Harryho* jsme šli kontinuálně. Začali jsme první kapitolou čtvrtého dílu a každý se střídal třeba po stránce nebo po třech odstavcích, tak abysme za hodinu zvládli třeba deset stránek. Když jsem četla, tak jsem se

soustředila hlavně na to, abych neudělala při vyslovování nějakou extra chybu, ne moc na obsah.

Jinak sestra mi kupovala časopis *Witch*; to bylo o takových čarodějkách. Pak jsem hrozně milovala knížky o Heidi, děvčátku z hor. Četla jsem jich tři nebo čtyři. Víím, že to byla první knížka, kterou jsem přečetla na jeden zátaħ. Úplně první knížka, kterou jsem přečetla, byla *Honzíkova cesta*. Tu jsme měli doma; mohla to být tak asi druhá třetí třída.

Na druhém stupni jsem začala číst hodně naučných knížek. Ve čtvrté a páté třídě jsem taky začala chodit do knihovny. Prvně jsem byla většinou jenom v dětském oddělení, takže to byly hlavně dívčí romány a fantasy. Vybírala jsem si sama. Podle čeho jsem vybírala? Přečetla jsem si obálku, a pokud mě to zaujalo, tak jsem si to půjčila. A jelikož to většinou byly trilogie nebo tetralogie, tak jsem pokračovala dál. Potom jsem objevila dospělé oddělení, to byla tak šestá sedmá třída, a paní knihovnice byly tak hodné, že mi půjčovaly knížky, i když vlastně neměly. Hodně mě zaujaly knížky o psychologii pro laiky nebo o takovém tom seberozvíjení. Víím, že jsem si půjčila knížku, která se jmenovala *Interkulturní komunikace*. Moc jsem tomu nerozuměla, ale některé věci byly zajímavé, takže jsem to dost hltala. Četla jsem hrozně moc; třeba dvacet pět knih za měsíc. Když měla knížka dvě stě stránek, tak jsem ji přečetla za den. A když jsem měla chuť, tak jsem přečetla ještě další. Přišla jsem ze školy, a když bylo hezky, tak jsem šla ven, a když hezky nebylo, tak jsem si sedla do ložnice, pustila jsem si hudbu a při tom jsem četla knížku. Jaké druhy knih? Všechno se to míchalo dohromady. Z beletrie mě na druhém stupni zajímaly knížky o životních osudech, třeba o ženách, které prošly narkomanií, nebo z arabského světa. A pak taky dívčí romány pro ty adolescentky. Z titulů si pamatuju třeba *Děti ze stanice ZOO...* nebo víím, že v dětském oddělení byla edice knih, byly takové malé, jmenovalo se to *Jmenuji se Ester* nebo *Jmenuji se Alice...* Byly to zpovědi lidí závislých na alkoholu, hracích automatech... a jak se z toho dostávali. Přestup do dospělé literatury? Na to si moc nepamatuju, protože si myslím, že to šlo dost přes sebe. Současně jsem si půjčila knížku *Dívky v sedlech* a současně jsem si půjčila knížku s názvem *Co je v životě nejdůležitější*.

Čtenářské deníky jsme si na druhém stupni psali, ale paní učitelka nebyla příliš přísná, takže jsme si měli za půl roku přečíst jednu dvě knížky. Psala jsem si ho sama, ale musím se přiznat, že ty knížky mě většinou nezajímaly, takže jsem je jen tak prolétla a pak jsem tam, asi s pomocí přirozené inteligence, napsala, co by paní učitelka chtěla slyšet. Třeba si vzpomínám, že jsme měli číst *Malého prince* a *Fimfárum*. *Malého prince* jsem přečetla, ale

Fimfárum mě moc nezaujalo. Zprvu to bylo tak, že nám paní učitelka zadala, co si máme přečíst, a později nám řekla, že si můžeme vybrat sami. Hlavně ať něco přečteme.

Ze sedmé třídy jsem přešla na šestiletý gympl. To bylo v roce 2006. Pokračovala jsem s tou vážnější a naučnou literaturou dále. Ale četla jsem i fantasy. Dodnes jsem schopna si přečíst nějakou tu fantasy knihu pro děti. Jak jsem se k fantasy dostala? Bylo to v knihovně... a taky těmi tématy, která se tam nabízela. Žádná doporučení spolužáků. Na gymplu jsem byla celkem outsider, takže jsem si vybírala sama. Jela jsem v tom celkem sama. Četla jsem časopis *Pevnost*, takže skrze něj jsem se dostala k některým svým oblíbeným knížkám. A jinak v knihovně, co mě zaujalo. Když v *Pevnosti* vyšla nějaká recenze na knížku, tak jsem šla do knihovny, tam jsem si ji vypůjčila. Když mě zaujala, tak jsem ji dočetla, když ne, tak ne. Zbytek jsem chodila mezi regály, a když mě něco zaujalo, tak jsem si tu knížku vybrala. Na gymplu mi počet knížek postupně začal klesat, protože jsem měla stále méně času. Kleslo to tak na deset nebo na pět za měsíc; jak kdy. Ale i tak jsem četla o dost víc než ostatní ve třídě. Obloukem jsem se vyhýbala většině románů, co byly uvedeny v kánonech povinné literatury, protože mě absolutně nezajímaly. K maturitě jsme si měli vybrat, to jsem přečetla skoro všechny, protože jsem se bála, že bych to potom nezvládla. Co se mi naopak líbilo? Třeba *Hrdý Budžes* nebo *Sofiina volba*. A pak ještě nebyla špatná *Modlitba za Kateřinu Horowitzovou*. Ve španělštině jsme brali *Dona Quijota*, ale samozřejmě jsem ho nečetla, ale měli jsme ho dokonale nastudovaného, takže jsem ho znala. Ještě musím říct, že se mi líbila *Kytice* a *Máj*, poezie 19. století se mi líbí celkem dost. Asi tak od čtvrté třídy byly naším největším zájmem rodokapsy, cliftonky. Jeden spolužák měl dědu, který měl na půdě dřevěný kufr plný této brakové literatury.

Na filozofickou fakultu do Olomouce jsem nastoupila na podzim 2013, obor španělština – žurnalistika. Myslím, že jsem tady začala číst o dost méně... nebo mi přijde, že jsem v četbě dost roztržitá, takže mám najednou rozečtených pět knížek najednou, a ne vždy je všechny dočtu. Čím se to stalo? Asi tím, že každodenní život je o něco hektičtější a že zájem plyne z jedné věci na druhou. Taky furt cestuju, chodím na hodiny, takže tahat s sebou knížku, která má sedm set stránek, není moc ekonomické. Do knihoven chodím v Ostravě nebo tady v Olomouci do Zbrojnice, do univerzitní. Knížky nekupuju skoro vůbec. E-bookům ale moc neholduju. Nečtu ani z počítače; nemám to ráda, hrozně mě z toho bolí oči. Čtečku zatím nemám, protože preferuji knížky v ruce. Na čtečce mi vadí hlavně to listování. Když listuju v knize, tak je to hnedka. Při čtení na počítači mi vadí, kdykoli čtu třeba delší článek. Hlavně

mi to vadí na oči. Knížky hrají prim – objekt... Čtečku možná někdy zkusím, ale asi jen kvůli škole. Dá se tam natáhnout spousta materiálů.

Mám hrozně ráda knihy ze série Abarat od Cliva Barkera. Vím, že jsem je četla dvakrát nebo třikrát. A potom se mi hrozně líbila knížka *Neopouštěj mě* od Kazua Ishigura. To jsem taky četla dvakrát nebo třikrát. A potom si taky přečtu něco z 19. století, ale moc často ne.

Většinou čtu knihy jenom jednou. – Někdy čtu ve vlaku, když jedu domů nebo zpátky do Olomouce. Vždycky ale ne; někdy poslouchám MP3 a někdy spím, protože jsem dost unavená, když jedu třeba večer. Moje základní zvyklost je, že čtu ve vaně. Hodinu v kuse, voda vychladne, tak napustím další teplou vodu... Prkýnko ale nemám, knížky držím v rukou. Taky mi nevádí číst v posteli; nikdy se mi nestalo, že bych četla a při tom usnula. Ale někdy to používám jako uspávací, ale ne moc často. Některé knížky ale večer radši neotvírám, protože vím, že bych šla spát v jednu hodinu. To byl kdysi *Eragon* a *Eldest*. Vím, že *Eldest* je můj rekord – přečetla jsem ho za dva dny. A taky některé fantasy knížky jsem schopná přečíst na jeden zátah. Jsem schopná číst úplně všude, a to tím způsobem, že nevnímám, co se děje okolo. Jsem na přednášce, profesor hodinu a půl něco mluví... a já čtu, nevím, co říká. U čtení věcné a odborné literatury víc přemýšlím; snažím se to spojovat dohromady. Spíš bych řekla, že je to spojené s mým zájmem o svět, prostě se chci něco dozvědět. Někdy ale narazím na knihu, která je pro mě příliš těžká, příliš odborná, takže ji třeba nedočtu. V poslední době jsem četla pár věcí o Jungovi: *Seznamte se, Jung*, to je takový napůl komiks; bylo to dost zajímavé. A taky jsem četla jeden díl jeho sebraných spisů, ale to bylo příliš náročné. Přijde mi, že ve svých spisech mluví k posluchačům, kteří o tom už něco ví.

Asi bych měla taky říst, že chodím do hodně knihoven v Ostravě. Za měsíc si půjčím tak okolo deseti až patnácti knížek, ale některé potřebuju do školy, co se týče informací, některé zjistím, že mě nezaujaly, tak je vrátím. Jinak ještě hodně holduju komiksům. K mým oblíbeným autorům patří Andy Riley – napsal *Sobecké prasátko*. Pak ještě sérii *Mýty*, nevím, kdo to přesně napsal... a knihy od Guy Delisle – píše cestopisné komiksy, jak byl v Barmě nebo Severní Koreji. A potom ještě *Pupíky* – to je francouzská série, spíš pro dospívající.

Mediální den. Noviny čtu, když je dostanu v Regiojetu. Někdy si vezmu i dvoje; jinak to leze celkem do peněz. Televizi skoro vůbec. Tady v Olomouci ji máme, ale jsou tam jen dva hlavní programy. Jedině sleduji seriály on-line. Rozhlas vůbec, maximálně v autě. Takže internet hraje prim. Hodně používám Spotify, to je server na sdílení hudby, ať nemusím stahovat. Takže poslouchám většinou u notebooku. Na internetu nejvíce denně používám hudbu – pár hodin denně. Potom čekuju svoje e-maily. Jsem na Facebooku, protože mi to

skýtá možnost se se spolužáky domlouvat na některých věcech. Mám Facebook zapnutý po celou dobu, aby mě kdykoli kdokoli mohl kontaktovat, kdyby něco potřeboval. Ale že bych si tam třeba hodinu prohlížela ty statusy, to ne. To mě už moc nezajímá. Spíš ten Facebook беру jako možnost chatování. A potom seriály, když se objeví nějaký. U toho strávím třeba tři hodinky denně. Sleduju to na Seryaly.cz; teď se dívám na *Lovce zločinců*. Z časopisů sleduju *Reflex*. Ten čtu celkem často. Svou skladbou mě dost zaujal; chodím si ho číst do knihovny. Na Seznamu na mě vždycky vyskočí Novinky.cz a teďka jsem objevila španělské zpravodajské servery. Přijde mi, že informace tam jsou lepší.

učnice (kuchařka), 19 let, Karlovarský kraj

nahráno: 19. 6. 2014 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1995. Jsem z úplné rodiny. Můj otec (ročník 1955) je dělník; má pouze základní vzdělání, moje maminka (ročník 1966) je prodavačka. Sourozence nemám. Maminka četla hodně a čte i doteďka. Máme doma velkou knihovnu. Maminka čte dobrodružnou literaturu a historické romány. Její oblíbenou autorkou je Božena Němcová. Tatínek čte takové ty sportovní noviny a časopisy. Knížky jsem ho číst moc neviděla. Vím, že když jsem byla malá, tak jsem se bála čarodějnice a pohádek, kde byli vlci. Mamince jsem říkala: „Vlky ne!“ Maminka mi nemohla číst *Červenou karkulku*, tam byl vlk, *Tři prasátka*. Oblíbenou jsem naopak měla pohádku *Boudo, budko*... To mi maminka musela kolikrát číst i třikrát za večer. Vymýšlela tam i zvířátka, abych to neměla furt stejný. Vymýšlela pak i mouchu, čmeláka...

Do školy jsem šla v roce 2001, tady v Karlových Varech. Vím, že už pár slovíček jsem dala dohromady. Čtení mi žádné problémy nedělalo. Všimla si toho i paní učitelka. A když bylo setkání s rodičema třeba na Mikuláše nebo na Vánoce, tak jsem se vždycky naučila nějakou krátkou básničku a vystupovala jsem před celou třídou. Neměla jsem to nikdy ráda, ale nevěděla jsem, co na sebe. Už v první třídě jsem řešila, co na sebe. Ne že neumím básničku, ale co na sebe? Paní učitelka mě naučila vážit si i druhých lidí, protože my jsme chodili i do dětského domova tady ve Varech nebo do domova důchodců. To mě drží až doteď, kdy se zúčastňuju různých charitativních projektů, jako je Světluška, Čtení pomáhá. Rodiče mi nechali volný výběr. Ať si vyberu a čtu. Nijak mě nesvazovali. Pokud jde ale o televizi, tak mi nechali volnej průběh. Já jsem měla rodiče velmi tolerantní. Ti mi nic moc nezakazovali. Ostatní děti měly po večerníčku spát, a já jsem mohla ještě koukat. Kolikrát jsem večer nemohla usnout, tak jsem si četla. Třeba nějaký příběhy o zvířátkách, co psal pan Chaloupek. Bylo to ale tak, že jsem to napřed viděla v televizi. Říkala jsem si: „Ježíšmarjá, to byl hezkej díl...“ A pak jsem si to našla v knize. Vždycky jsem od mámy chtěla, aby mi ty knížky koupila. A přečetla jsem všechny ty knížky o zvířátkách.

Na druhém stupni jsme měli čtenářské deníky. S tím jsem vůbec neměla problém. Povinná četba, ta pro mě byla úžasná. Vždycky jsem přišla za paní učitelkou hned první dny v září a: „Paní učitelko, četbu!“ A paní učitelka: „Vždyť jsme první den ve škole.“ A já říkám: „Co já

mám číst?“ Vyloženě jsem četbu vyžadovala. A všichni: „Dej pokoj s četbou už v září.“ Do deníku jsem nic neopisovala, naopak ode mě odepisovali jiní. „Máš deník?“ „Mám.“ A každé to opsal. Největší problém jsem v povinné četbě měla s historickými romány od Aloise Jiráska. Třeba *Psohlavce* a takový ty věci. To jsem nemohla. Vždycky jsem to v půlce knížky zavřela a říkala si: „Ty bláho, já už nevím, co je na začátku.“ A říkala jsem si: „Já to musím dočíst.“ A ačkoli jsem to číst nechtěla, tak jsem to dočetla. Ani nevím, kde jsem našla tu vůli. Pak si ještě vzpomínám na *Dekameron*. Ten jsem taky nedočetla. Učitelka nám říkala: „Kdo to přečte aspoň do půlky, dostane jedničku.“ Jestli je něco, kde jsem si uvědomila přestup do dospělé četby? To byla *Prima sezona* od pana Škvoreckého. Říkala jsem si: „Tohle je ale zajímavý.“ Tak jsem začala pana Škvoreckého číst a přečetla jsem od něj asi tři knížky. Přitahovalo mě na tom, že to byla jakoby historie, ale takovou lidskou formou, podaná přes toho Danyho Smiřického. A říkala jsem si: „Vždyť ten Dany prožívá pomalu to samý co já.“ Byl to jiný svět než ta zvířátka. Poznala jsem jiné vztahy, jak se to řeší v rodině, a milostné problémy. A začala jsem to i používat ve svém životě a proemítat to do něj. Když si tak vzpomínám, tak jsem vlastně v té době nečetla ani žádnou dívčí četbu. Pak až Ivonu Březinovou – *Lufťácky* a *Manželské okovy*. Taky si vzpomínám, že jsem četla i pana Kunderu a pana Viewegha. A to mi každé říkal: „Ty čteš v patnácti Viewegha? Jak to můžeš chápat?“ A já říkám: „Chápu.“ Čím mě zaujal? Tím, že na aktuální témata naváže humorem, tou satirou. Třeba v té knize o mafii v Praze. Jak to všechno pravdivě rozplétá a jak je v tom zároveň ten humor.

Na učiliště jsem šla z deváté třídy. Tam to bylo strašný, protože paní učitelka na češtinu o povinnou četbu neměla zájem. Žádné referáty, což byl pro mě první šok, protože jsem byla zvyklá ze základní školy na četbu, referáty, čtenářské deník. Tohle tady bylo odbouráno. A já jsem si říkala: „Tak, a co já budu dělat?“ Mezi spolužáky nějaké spřízněné duše mám. Jsme tam tři takový holky a já říkám, že jsme na stejný bláznivý lodi. My čteme o přestávkách, na chodbě, dokonce i cestou na autobus kolikrát čteme. Říkají nám: „Bacha, ať nezakopnete.“ A my: „Neboj, tu cestu známe.“ Co čteme? Hodně tu Březinovou a teď jsme začaly číst ty dívčí romány. Říkáme si, že musíme omládnout aspoň v knížkách. Takže čteme dívčí romány. Ještě musím říct, že když mi bylo šestnáct let, tak jsem jedny prázdniny přišla o tři lidi – strýce, paní na hlídání, co jsme ji měli, a babičku. Hrozně mě to zasáhlo. Připadala jsem si v té době úplně bezcenná. A abych se z toho dostala, začala jsem sama psát. Byly to básničky, takové pochmurné básničky, den za dnem, co se mi ten den událo všechno hezkého a smutného. Od té doby mě to drží dál.

Pokud jde o rituály a zvyky, tak žádný nemám. Vždycky cokoliv. Ale nebeletristické knížky nečtu. Můj oblíbený autor? To bude pan Viewegh a paní Březinová. Vracím se ke knížce od paní Březinové *Básník v báglu*. Tu si čas od času půjčím i tady z knihovny. Vždycky říkám zdejší knihovnici: „Půjčíte mi *Básníka*?“ „Vždyť's ho četla nedávno.“ „Já ho musím číst znova.“ Proč ho musím číst znova? Protože se mi tam hlavně líbí ten konec. A kvůli tomu tu knížku čtu i třikrát do roka. Vždycky mě to tak dojme, že se i kolikrát rozbřečím.

Média. Rádio – to málokdy. Internet – tam si přečtu ty noviny, co jsou. Když jdu k počítači, tak první zjistím e-mail, kdo mi píše, pak novinky, co jsou, ze světa i ze sportu. Facebook nemám. Každý říká: „Jak můžeš žít bez Facebooku?“ A já: „Mám e-mail, to mi stačí.“ Na internetu hlavně chodím na Ispport; dřív jsem dělala atletiku i závodně. V televizi se podívám na sport a na nějaký ty nový seriály. Když se mi něco líbí a vidím to v televizi, tak hned jdu ke stánku a sháním to ve stáncích. Já nestahuju.

učeň (lakýrník), 19 let, Ústecký kraj

nahráno: 4. 6. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v září 1992 v Děčíně. Bydlím v Benešově nad Ploučnicí. Mám tři starší sourozence – dva bratry a jednu sestru. Chodil jsem na základní školu praktickou tady v Benešově, to je zvláštní a pomocná škola. Teď jsem v Děčíně na škole – v Křešicích se učím na lakýrníka, natěrače. Teď jsem tam třetí rok a budu končit. Nástavbu si dělat nebudu, už chci jít do práce. Už mě nebaví se učit. Lakýrnictví mě baví, mám rád auta.

Rodiče mi četli, když jsem byl malý. Četli jsme si knížky – disneyovky – *Micky Mouse*. Měl jsem to rád, ale neměl jsem nějakou oblíbenou. Občas mi to někdo četl a občas sám. Četl mi o deset let starší bratr. Doma jsme knížky měli a máme. Rodiče si čtou noviny.

Na základní školu jsem měl rok odklad. Až ve čtvrté třídě jsem se dostal na zvláštní školu. Od druhé třídy jsem měl jinou učitelku a nerozuměli jsme si. Ve škole jsme měli čtení. Číst jsem neuměl, ale něco už jsem znal. Dobře jsem se naučil číst až ve škole. Četli jsme od Čapka *Pejska a kočičku*, *Honzíkovu cestu*, *Děti z Bullerbynu*, *Klabzubovu jedenáctku* – to jsme četli v páté šesté třídě už na jiné základní škole. Četli jsme na pokračování v hodinách. Čtení jsem neměl rád, nebavilo mě to – obecně mě to nebaví. Doma jsme si četli – měli jsme to za úkol ze školy. Musel jsem si doma číst. Nepamatuji si, co jsme museli číst. Když jsem se hodně nudil, tak jsem si četl něco sám od sebe. Časopisy mě vůbec nezajímaly.

Na vyšším stupni jsem se s bratrem šťoural v autech.

Dnes si občas čtu něco odborného o autech na internetu. Do školy nemusíme už teď číst. Češtinu už na učení nemám, mám už jen technologické postupy. V prváku jsem měl češtinu i občanku. Povinnou četbu jsme neměli. Spíš jsme se věnovali slohům. Knihu jsem nikdy žádnou nepřečetl, jen kousek.

Čas trávím na počítači a na Play Stationu. Počítač jsem měl asi od dvanácti let, byl starý. Hry jsem tam hrál, ale ne všechny hry na něm fungovaly. Mám oblíbené hry, například fotbal, *Mortal Kombat*. *Mafii* jsem hrál u bratrance – nebavilo mě to. Jsem také na Facebooku, kde si píšeme s přáteli, díváme se na fotky, hudbu. Chodíme přes Facebook i na rande, ale ne z nějaké dálky – z Děčína a okolí. Na Googlu hledám obrázky, na YouTube písničky, na Uložto.cz stahuji filmy, například naposledy jsem stáhnul film *Mortal Combat*, chtěl jsem

pochopit, jak se to stalo – hra mě přivedla k filmu a pochopil jsem, o co tam jde. V poslední době jsem si stáhnul ještě *Yes Man*.

Mediální den. V sedm hodin musím být ve škole. Stávám v pět čtyřicet pět, v šest deset mi jede autobus. Po cestě poslouchám. Rádio poslouchám ve škole jako pozadí, když máme něco dělat, lépe mi to myslí. Kolem patnácti hodin jdu ze školy. Doma si pouštím počítač, rádio, písničky. Na televizi se dívám, ale jsem spíš u počítače. Na večer jdu ven. Před spaním se podívám na Facebook a jdu spát.

Oblíbeného autora ani knihu nemám.

cukrář, 19 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 10. 10. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1995. Když mi byly tři roky, rozešla se moje maminka s otcem, protože otec propadal dluhům, pil a podobně. Jsem za to vděčný, protože se mi tím psychicky velmi ulehčilo. Člověk si může říkat, že tři roky – to si člověk vůbec nic nepamatuje, ale hodně mi utkvělo. Mám dojem, že můj otec páčil cihly. Odstěhovali jsme se k babičce a dědečkovi do Poruby. Původně jsme bydleli na Dolní Bečvě. Žádné sourozence nemám. Od malička jsem milovník vlaků, takže jsem dostával encyklopedie... ještě než jsem uměl číst. Maminka mi četla z knížek před spaním; většinou se to týkalo vláček. Žádné pohádky; ty mám rád až teď. Nějaké jsem viděl v televizi, třeba něco od Andersena, ale to byla taková, o níž se říkalo, že to je pohádka lomeno horor – *O Janovi a jeho podivuhodném příteli*. Jinak strýc mi dával kazety s nahranými pohádkami – *Hurvínek*, *Maxipes Fík*. Zajímal jsem se, jak který stroj funguje, a tak. Dodnes miluju *Modrý a žlutý vláček*, je to o strojvůdci, který jezdil se zvířátky po lese. Dodnes ji mám pečlivě schovanou v knihovně. Dědeček se mi taky věnoval; četl mi hodně často. Babička ne, ta prodělávala Kronovu chorobu a prodělává ji dosud... a stále má problémy se zažívacím traktem. Co mi ještě utkvělo? Třeba *Martinka cestuje vlakem* ze série *Martinka*.

Do školy jsem šel v roce 2001 v Porubě. Něco jsem v té době už uměl, ale nenazval bych to čtením. Prostředí mě nijak neobtěžovalo a nevadilo mi ani čtení. Měl jsem z něho většinou jedničky. Ze školy jsem odešel, protože mi byla zjištěna dyslexie, dysgrafie a dyskalkulie. Jak se na to přišlo? Mám dojem, že při diktátech... že jsem vynechával slovíčka, přehazoval slova a podobně. Dali mě do třídy, kam dávali i děti s poruchami chování. A od druhé třídy do čtvrté jsem byl dost šikanován. V té době jsem úplně zanevřel na knihy. Můj knižní život zemřel..., dočasně, klinická smrt. Týkalo se to i časopisů. Jediné, co mě možná zajímalo, byly časopisy *Dráha* a *České dráhy*. Doteď toho období lituju, protože jsem zjistil, že od té doby, co aktivně čtu, si daleko více i pamatuju a lépe se mi učí.

Na druhém stupni jsem přešel ještě do jiné školy, protože jsem se po těch třech letech svěřil mamce, že mě šikanují. Bylo jí divné, že jsem byl úplně rozklepaný, že jsem se tam bál jít, zvracel jsem, byl jsem na tom psychicky dost špatně. Jak ta šikana probíhala? Začalo to psychickou šikanou, protože jsem nosil jako malý brýle a měl jsem na ruce bradavici. Pak mě

nebrali do kolektivu, ale na to jsem si zvykl. Byl jsem svou povahou samotář. Později zjistili, že mi nestačí jen nadávat, takže do mě občas koplí... a pak už to šlo dost krutě. V té době mě začala literatura trošku zajímat, třeba Oscar Wilde – *O slavíkovi*. To se mi hodně líbilo. Začal jsem se hodně ubírat do takové té negativistické literatury. Co za ni považuju? Melancholická. Miloval jsem Oscara Wilda, Máchu. S tím Máchou jsem byl ve třídě za debila, když to tak řeknu. Bylo to tak, že jsme se měli naučit dvě sloky té a té básně a já jsem ji uměl celou. Naučil jsem se takto celou „Polednici“, „Vodníka“ a ještě nějaké jiné básně. Jestli jsem to měl s kým sdílet? Měl i neměl. Můj nejlepší kamarád začal v té době hodně číst; četl třeba fantasy literaturu – *Eragon*. Já jsem to v té době považoval za takové moc módní. Osobně se snažím hledat spíš vlastní cesty. Byl jsem takový odpůrce systémů. Ten můj kamarád mi to ale několikrát doporučoval, potom jsem dokonce viděl film, ale nelíbil se mi. Zvláště když pominu, že teď si bez *Harryho Pottera* nedokážu život vůbec představit. Já jsem zase Honzovi, to je ten můj nejlepší kamarád, taky dával nějaké tipy, ale vzápětí se mě zeptal, jestli jsem se nezbláznil, když jsem mu doporučil Erbena. On řekl, že toho má plné zuby ze školy.

Základní školu jsem dokončil v roce 2010. Pak jsem šel do učení. Jak se stalo, že jsem se rozhodl pro toho cukráře? Došlo k tomu z důvodu nedostatku. Já jsem na druhém stupni základní školy dostal velké deprese, kterými – musím přiznat – trpím dodnes. A mám to i diagnostikováno jako depresi. Léčím se dodnes. Nemohl jsem se učit, začal jsem propadat, hlavně z matematiky. Taky mi v té době zemřel strýc, takže na mě všechno spadlo. Už jsem ani neměl sílu řešit školu. Učitelé na mě neustále křičeli „neumíš!“ a tak podobně. Ještě jednou si mě paní ředitelka vzala na kobereček, kde na mě i zatlačila. Později se mě zeptala, co se děje, tak jsem to i tak nějak vyklopil. To byl první impuls s tím něco dělat. Ale k cukráři jsem se dostal doslova z volby nedostatku, protože by mě žádná jiná střední škola nechtěla s tím vysvědčením, jaké jsem měl. Ale třeba z češtiny jsem měl trojku. V učení jsem nikoho neznal. V té době jsem začal k literatuře přičichovat pořádně. Opravdu jsem začal číst. Poznal jsem ruského kamaráda Sergeje a čichal jsem k jakési subkultuře zvané *gothic*. Ale upustil jsem od toho a řekl jsem si, ať jsem sám sebou; nechci být součástí nějaké kultury. A stalo se, že mi ten kamarád řekl: „Ty, Tome, přečti si Alexandra Dumase, to by se ti mohlo líbit – *Dámu s kaméliemi*.“ V té době jsem neměl až takovou výdrž ve čtení, takže jsem si vzal audioknihu, sluchátka a poslouchal jsem. A zjistil jsem, že mě to velice baví. A potom jsem si už vyhledával sám a začínal jsem i psát. Psal jsem už pár let předtím, to bylo takové do šuplíku, ale teď jsem začínal psát aktivněji. Musel jsem ze sebe dostat hromadu pocitů. Byly to básničky. Zjistil jsem, že to, co píšu, se najednou rýmuje. Dával jsem to do šuplíku, dokud

jsem se nepotkal s paní učitelkou literatury, která – musím říct – mě velice ovlivnila. Ta nás měla na učilišti. Dávala mi nějaké tipy... a dávala mi je mimo hodiny češtiny. Co mě z toho, co mi doporučila, nejvíc zaujalo? Nejvíc Edgar Allan Poe. Třeba *Havrana*, to je mistrovské dílo. Velice holduji i jeho prózám. Můj čtenářský styl, to jsou pohádky, horory a fantasy. S paní učitelkou (Anna Marie Bártová) jsem si o tom povídal a ona se mě zeptala: „Co si myslíš o tom a o tom?“, „Jaký máš z toho pocit?“ a podobně. A vytiskla mi výklady různých akademiků na *Havrana*. Potom jsem si přečetl *Filozofii básnické skladby* a spadly mi všechny ideje o tom, co tím asi Poe myslel. Od Poea to všechno začalo a já od něj přešel k Lovecraftovi. Zjistil jsem, že je to dost podobné, a Lovecraft si mě natolik získal, že za celé roky mám kompletně jeho bibliografii. Od Lovecrafta jsem přešel k Baudelairovi. Taková kuriozitka: mám doma přes sto let starý výtisk *Květu zla*, který mě stál téměř celou brigádu. Hledal jsem ho asi dva roky. Dále to byl Villon. Paní učitelce jsem taky ukázal nějaké své básničky. Řekla, že je to velice dobré a jestli bych to jen na zkoušku nechtěl poslat do soutěže. Byl jsem pozván do Prahy, a ačkoli jsem tam nic nevyhrál, tak už to, že jsem tam byl pozván, mě dost nakoplo na to, že asi to nejsou úplně bláboly. Otevřel jsem svůj šuplík a začal jsem psát aktivněji. Absolvoval jsem i několik soutěží.

Vyučil jsem se na cukráře, to byl éčkový obor. Teď jsem přešel na háčkový obor cukrář, abych mohl jít na nástavbu na maturitu, což je můj cíl. Přiznám se, že v té třídě trpím, protože tam nikdo nečte a jsou tam patnáctiletí – když to řeknu hnusně – smradi.

Se čtením to mám tak, že v tramvaji čtu většinou audioknihy, protože se nedokážu soustředit. Říkám tomu čtu, ale jde o poslouchání. Nejčastěji a nejraději čtu večer... a to je už skutečně čtení. Je to chvíle, kdy všechno ulehne, je klid. A i za cenu, že bych měl spát jen pět hodin, než půjdu do školy, čtu. Můj rituál je kancelářská židle, nohy na stůl, kafe vedle. Čau světe, já teď čtu. Na prázdniny si nechávám ságu Stevena Eriksona *Malazská kniha padlých*; dohromady má osm a půl tisíce stran. Dost se děším té tloušťky. Je to fantasy. Spisovatel, ke kterému se vracím, je H. P. Lovecraft, hlavně *Bílá loď*, což je krásný příběh o tom, že člověku nestačí v životě jenom něco, ale furt jde dál a pořád chce víc. Dále ještě Stephena Chboskyho – *Ten, kdo stojí v koutě*. Pak Stephena Kinga. Mám ho přečteného vesměs celého; nejradši z něho mám *Temnou věž*, *Zelenou míli* a *Nadaného žáka* – to mi přijde jako jeho nejsilnější kniha. Z fantasy mám nejraději Darrena Shana – ságu *Demonata* a *Příběhy Darrena Shana*. Tolkiena moc ne, ten je pro mě moc složitý, ale mám ho doma. A ještě Neil Gaiman. Taky jsou tady pohádky. Mám hodně rád *Sněhurku*, hodně ale k nim tíhnu na DVD. A pak nějaké

ty andersenovky. V životě jsem odložil dvě knihy: *Vampýrskou bibli* od Petra Štěpána, to byla tak neskutečná směs keců, a *Labyrint světa a ráj srdce*, protože to bylo na mě hrozně těžké. Dvakrát jsem se ho už pokoušel číst a dvakrát odložil.

Mediální den. Přiznám se, že bez internetu si nedokážu představit život. Tam nejčastěji Česká bibliografická databáze; tam velmi často kontroluju, co přišlo nového na trh. Knihy kupuju, protože bych neměl srdce tu knihu vrátit. Když mám v ruce knihu, tak je moje. Ještě mám čtečku – Kindle 4. Je to pro mě něco, když potřebuju nezbytně – třeba školní materiál a podobně. Když si máme třeba koupit pět učebnic, tak to natáhnu do čtečky a nemusím platit, třeba i tisícovku. Ale také si stahuju z internetu nové ukázky, které mi přišly nebo které vyjdou na internetu – tady je první kapitola, tady je úvod a podobně. To si často stáhnou a čtu po večerech. Když si chci nějakou knížku koupit, tak většinou kousek načtu, abych věděl, do čeho du, abych potom nebyl zklamaný. Pak teprve si koupím knihu tištěnou. Třeba z *Hraničářova učně* jsem si tam přečetl první dva díly a zbytek jsem si koupil. Taky musím zmínit Facebook. Znáám se tam s jedním nejmenovaným spisovatelem, který píše fantasy a sci-fi literaturu. A s ním se hodně sdílím. Nebo mu napíšu: „Četl jsem to a to a co si o tom myslíš ty?“ „No a já si myslím...“ a teď prostě debatujeme. Taky jsem na Facebooku ve skupině Co čteme. V počítači mám hodně knížek v pdfu, které jsem si načítal, když nebyla čtečka. Rozhlas neposlouchám vůbec. Televize, to se dívám na normální televizi, ne na internetu. Občas ale chodím na internet do archivu – u některých seriálů. A co se týče televize, tak dřív jsem ji hodně sledoval – státní a politickou situaci, protože *Ulice* a podobné věci, to de mimo mě. Z časopisů si občas koupím *Pevnost...* a *Spark*, což je rockový magazín. Od jisté doby jsem se od většiny zpráv distancoval, protože jsem z toho byl úplně špatný. Jsem voličem, ale někdy si říkám, že je někdy lepší fakt zavřít oči. Jinak hodně poslouchám muziku, opravdu hodně. Tu poslouchám většinou, když jsem doma sám. Poslouchám klasickou hudbu, ale taky tíhnu k metalové hudbě, protože málo lidí ví, že klasika a metal má strašně moc společného.

student (gymnázium), 19 let, Karlovarský kraj

nahráno: 19. 6. 2014 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1995 v Pardubicích. Jsme křesťanská rodina, evangelíci – církev bratrská. Otec je pastor, který tady má svůj sbor. Žijeme tady v Karlových Varech pět let; předtím jsme byli v Havířově... a ještě předtím v Pardubicích. Vždycky po nějaké době se na sboru dělá volba, což znamená, jestli ten sbor kazatele chce, nebo by ho radši vyměnil, ale většinou je to tak, že ho chce, protože jsou na sebe zvyklí, jsou to lidi. Maminka teď pracuje v dětském domově; je vyučená cukrářka a nedávno si dodělávala maturitu na škole sociální pedagogiky. Z dětství si toho moc nepamatuju, nic konkrétního, očekávám, že se mi to začne vybavovat asi později. Víím ale, že nám rodiče četli; vzpomínám si na *Letopisy Narnie*. Mám tři bratry a se dvěma z nich jsme si věkově blízko, takže jsme byly tři děti, kterým rodiče četli. Vzpomínám si na knížku o méďovi, jeho jméno si už nevzpomínám, tu jsme měli rádi všichni bratři. Bylo to něco na způsob leporela – obrázek a dvě věty na stránku. Televizi doma jsme neměli. Je to tak, že jenom když je nějaký mistrovství, tak se vytáhne, jinak je schovaná.

Říkají, že jsem se naučil číst sám a že jsem se to naučil, když mi byly čtyři roky. Což je možný, protože víím, že když jsem šel do první třídy, tak jsem se tam docela nudil. Měl jsem to přečtený hned a čekal jsem, až to ostatní přeslabikují. Pamatuji si, že jsme jednou testovali s paní učitelkou třídní, bylo to v první nebo druhé třídě. Postupně si nás volali a měli jsme číst text na čas a nahlas. A já jsem ani nepochopil, že to mám číst nahlas. Já jsem to jenom takhle přelítnul a ona mi nic neřekla, protože asi věděla, že číst umím. Řekl jsem: „Už to mám přečtený.“ A ona: „Tak běž.“ Pamatuju si, že už v té době jsem hodně četl. Četl jsem třeba *Neználka* od Nikolaje Nosova, což není úplně krátká kniha, a byl jsem to schopnej všechno přečíst, všechny tři díly. Byl jsem schopnej přečíst třeba dvě knížky za tejden. A vydržel jsem u toho dlouho. A když ta knížka byla tenká, tak jsem ji za večer přelouskal.

Čtenářský deníky jsem nesnášel. Knížky, to mě ale bavilo číst, navíc jsem četl hodně. Pan učitel, kterého jsme na druhém stupni měli na češtinu, to věděl. Přitom jsme to měli tak, že do čtenářského deníku jsme si mohli napsat, co jsme chtěli. Myslím si, že to bylo proto, že v tom Havířově, kde jsme tehdy bydleli, tam je to takové... sociální. Takže učitelé byli rádi, když jsme aspoň něco přečetli. Jaké jsem měl spolužáky? Byly tam děti horníků a taky tam je dost početná romská komunita, tak tři čtvrtiny třídy byli Romové. Je to zajímavá zkušenost. Ne že

by se s nima nedalo bavit; jsou ale jiní. Bylo to vidět i v tom, že oni sami zdůrazňovali, že jsou Romové a my jsme bílí, i když nikdo z nás by se o tom ani nezmínil. I my jsme to tak brali, že oni jsou jiní a my jsme jiní, ale kamarádi s nima jsme byli. Třeba v první třídě jsme měli kluka, kterej tam byl potřetí.

V té době jsem četl dětský knížky; na žádněj přechod do dospělé četby si nepamatuju. Četl jsem nějakýho Verna, ale ten mě moc nebavil, bylo to takový zdlouhavý, ale zase ty jeho představy budoucnosti byly zajímavé. Četl jsem od Enid Blytonové *Správná pětka*; to mě bavilo. Potom jsem četl komiks *Rychlé šípy*. A četl jsem i jiný jeho knížky. Docela jsem ho hltal. Co to se mnou dělalo? Asi to, co mělo. To, co měl Foglar trochu v úmyslu – že mě to maličko manipulovalo směrem k těm ideálům Rychlých šípů a dalších. To bylo ve třídě dost kontrastní, takže jsem byl tak trochu i samotář. Svoje čtení jsem neměl s kým moc sdílet, akorát v rodině mezi sourozencema. To jsme všichni četli to samý. Jinak s učitelem jsme si na druhým stupni rozuměli, protože on taky hodně četl; stihl třeba přečíst čtyry knížky za tejdén. A i něco mi doporučoval. Chodil jsem k němu do kabinetu před hodinou, a tak jsme se o tom bavili. Na hodinách češtiny jsme spolu často i polemizovali. Čeština mě bavila, dneska mě ale moc nebaví.

Jak to u nás bylo s Biblií? Vzpomínám si, že v době, kdy jsem vstupoval asi do druhýho stupně, tak jsme měli takový období, kdy táta nám udělal takovou ranní biblickou školu: přečetli jsme si něco z Bible a povídali jsme si o tom. Nebylo to nic složitýho. Prostě jsme byli malí, tak nám to otec přibližoval nějak tak, abychom to pochopili. Úplně konkrétně si na to nevzpomínám. Pamatuju si akorát, že jsme museli mít umytý oči. Bylo to ještě před snídaní, první, co jsme po probuzení udělali. Měli jsme takovej rozpis, kde jsme si to odškrtávali... jestli máme umytý oči a tak. Ale nebrali jsme to moc vážně. Jak to dlouho trvalo? Myslím si, že to tak úplně dlouho nevydrželo, možná tak pár měsíců. Taky otec neměl moc čas, protože byl jako pastor vytíženěj. Pokud jde o mou víru a vztah ke spolužákům, tak jsem jim vlastně nic nevysvětloval; spíš jsem se uzavřel do sebe. Počítač a internet nám doma dávali. Víím, že táta ho měl v kanceláři, kam jsme chodili. Mohli jsme jednu hodinu týdně, ale to když jsme byli mladší, takže určitě mnohem míň než ostatní ve škole, což mě od nich separovalo. Musím říct, že kdybych si v té době měl vybrat mezi knížkou a počítačem, tak by to byl určitě počítač.

Zpátky k četbě. I během svého foglarovského období jsem četl jiný knížky, třeba Goscinyho *Mikulášovy patálie*. Jestli rodiče nějaké knížky před námi zatajovali? Jestli je zatajovali, tak je

zatajovali dobře, protože jsme na ně nepřišli. Myslím si, že kdybych domů přines knížku, kterou podle nich nemám číst, tak by mi to nějak vysvětlili. Neudělali by to jenom tak, že by mi tu knížku vzali a řekli, že to není pro mě. Protože já bych se pochopitelně ptal „proč?“. Jediná knížka, kterou naši nechtěli, abychom četli, byl *Harry Potter*. My jsme se ale hlavně chtěli kouknout na film a to nám nějak decentně zakázali, protože je tam to čarodějnictví a protože některý děti jsou tím tak pohlceny, což asi není moc zdravý. K tomu jedna příhoda: jednou jsme jeli do Ikey a tam v dětském koutku běžel zrovna *Harry Potter*. Rodiče to nevěděli a my jsme na to koukali celou dobu, co nakupovali. Ale že bych to nějak přímo sháněl nebo po tom pátral, to ne.

Na střední školu jsem už nastupoval tady, v Karlových Varech; to bylo v roce 2010. Byl to čtyřletý gymnázium. Když jsme se z Havířova přistěhovali, tak jsme taky zjistili, že tady je knihovna a že je velká na poměry, na který jsme byli zvyklí. V havířovské knihovně toho bylo mnohem méně. V té době jsem začal číst fantasy, třeba Terryho Pratchetta. Dostalo se to ke mně přes nějakýho známýho mých rodičů. A spolužáci mi pak zpětně řekli, že to taky čtou. Přečetl jsem od něho pár knížek a pak mě zaujalo něco jinýho. On má takovej bláznivej styl, což se mi líbí. Taky jsem četl *Eragona*, zkusil jsem i *Pána prstenů*. Ale nejvíc mě asi bavila *Hra o trůny*. Přečetl jsem jenom první díl a pak jsem se díval na seriál, nevydržel jsem to... a od té doby vím, že knížky si chci přečíst, ale že to nebude už úplně takový, jako kdybych to četl bez těch filmů. Z toho, co jsme četli na gymnáziu, něco bylo povinný a něco jsem četl i „mimo soutěž“, si vzpomínám na Victora Huga – *Chrám Matky Boží v Paříži*. To mě bavilo hodně. Od Remarquea jsem přečetl *Na západní frontě klid*. Ale třeba si vzpomínám, že jsem nedočel *Pána prstenů*. První jsem viděl film, a když jsem to pak četl, tak mě to nebavilo. Líbilo by se mi, kdyby to mělo rychlejší spád a kdyby se tam tolik nepopisovalo. Teď k maturitě jsem dočetl s velkým úsilím první díl a trvalo mi to asi půl roku. Ale *Hobit* jo, to mě bavilo. Z jiných knížek jsem občas četl nějaký ty křesťanský. Člověk se s tím potká, že nějaký křesťanský autor něco napsal a je to dobrý, takže asi něco z toho jsem si přečetl. Ale nic složitýho a dlouhýho jsem asi nepřelouskal. – Tím, že jsme literaturu začali na gymnáziu dělat víc zevrubně a do hloubky, tak jsem se začal víc zajímat o básně. Začal jsem číst, co jsme ve škole probírali – třeba Goetha. Přečetl jsem i *Kytici*. Z českých básníků mě zaujal Antonín Sova, přitom toho jsme neprobírali, našel jsem si ho na internetu. Zaujal mě ten způsob... a taky že ten rým tomu dává úplně jinej rozměr. – Z poslední doby, to jsem měl před maturitou, jsem četl knížky na maturitu. A začal jsem číst i knížku, která je odborná... a možná těch knížek začnu teď číst víc, poněvadž mířím na tu medicínu. Je to knížka

Darwinowa červená skříňka, celá se týká biochemie... a oslovila mě tím, že nabízí nový pohled. Rozebírá Darwinovu teorii z pohledu biochemie. Začal jsem to číst před maturitou a všichni mi říkali: „Seš blázen, proč to čteš, když to není k maturitě.“ A já jsem jim říkal: „Nemůžu si pomoci.“

Žádnou nej-nej-nej knížku asi nemám. Jinak se vracím k Bibli. Je to pro mě takovej základ dne. Hledám v tom, co to znamená pro ten dnešní den, co si z toho můžu vzít. Momentálně čtu dopisy Pavlovy... a čtu to postupně. Ráno si přečtu kousek, prostě kam dojdu. Čtu to u snídaně.

Jsem schopnej číst asi skoro všude, ale třeba v knihovně, kde je klid, se mi čte určitě líp. Tam nemusím vnímat okolní svět. V parku se mi čte taky dobře, ale není tam úplnej klid. Kdybych šel číst do parku, tak bych si vzal asi nějaký básně, protože to prostředí se mi k tomu nějak asociuje. Protože u nás doma čteme tak nějak všichni, tak se stane, že se sejdeme v kuchyni na gauči a vytvoříme takovej čtenářskej kroužek... a vůbec si nevadíme.

Média. V rozhlase si poslechnu zprávy na Radiožurnálu. To je tak v první polovině dne, ale každej den ne, jenom když si vzpomenu. Mám to do sluchátek, takže při tom i něco dělám. Jinak když se mi někdy chce, tak si pustím BBC. Noviny, ty nečtu. Když mě už něco zajímá, tak se podívám na internet, ten je rychlejší, protože nemusím čekat na zprávy. Na internetu užívám e-mail i Facebook, každej mám ale na jiný věci. Facebook je rychlejší. Internet používám, když chci psát něco většího, nějakou zprávu, která není úplně neformální. Facebook používám jen jako komunikační prostředek, i když někdy se tam kouknu, jestli tam náhodou něco není, a pak si říkám: proč to děláš, vždyť je to zbytečný.

prodavač (elektro), 19 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 9. 11. 2013 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1994. Táta je dvakrát rozvedený; mamka (vlastní) taky a bydlel jsem dlouhou dobu s ním, takže mě vychovávala nevlastní matka, což byla druhá manželka tatškova. Momentálně má třetí, ale je to jen přítelkyně. Jsou s ní zasnoubeni. Teďka žiju s vlastní mamkou, se kterou jsem se dlouho nevidal. Bydlím s ní v jednom bytě se třemi sourozenci, který má z druhého manželství, ale vycházíme spolu dobře. S tatškou se taky vídám. Bavíme se všichni dohromady. Když jsem byl malej, tak si pamatuju, že mně táta četl... i jeho babička, teda moje prababička. Ta mi taky vždycky četla, když jsem byll nemocnej. První, co si pamatuju, byl *Krteček*. Všechny ty obrázky. Taky jsem nedávno objevil knížku z té doby. Byly to nějaký pohádky z Kazachstánu. Vím, že mi z ní táta četl a že jsem si ji hrozně rád prohlížel. Televizi jsem v té době měl podle toho, jak moc jsem byl hodnej. Když jsem zlobil, tak televize nebyla; když jsem nezlobil, tak do určitý míry byla povolená. Většinou jsem si ale spíš hrál, než že bych koukal na televizi.

Když jsem šel do školy, tak jsem pár písmenek prý uměl; moc si to ale nepamatuju. Nedělalo mi ale problém se v první třídě naučit číst. Co jsem měl naposlouchaný, tak jsem si dával do kupy. Co mi z této doby utkvělo? *Honzíkova cesta*... a čítanka; to mě ale číst nebavilo, byly to takový nezáživný příběhy. *Honzíkova cesta* se mi líbila, protože to byl příběh kluka. Nebylo to o holce, ale o klukovi, takže mi to bylo bližší. Takovej pěkněj příběh. Z časopisů jsem četl *Ábíčko*. To jsem sbíral, měl jsem hodně čísel. Bavila mě v tom hlavně ta věda a technika. Obdivoval jsem, že někdo může něco takovýho vymyslet, ale že bych tomu rozuměl nebo se na to přímo orientoval, tak to tolik ne. Spíš mě bavil sport a lítání po venku.

Na druhém stupni jsme měli čtenářské deníky, ale paní učitelka v tom nebyla příliš zásadová. Spíš to bylo tak, že aha, musím mít na druhej den čtenářskej deník, tak rychle tam něco napsat. Něco jsem přečtenýho měl, občas mi dal nějakou knížku tatška, to byly takový, co měl z dětství – třeba *Bílej tesák*, *Lovci mamutů*. Jestli mě měl snahu nějak dirigovat? Ani ne. Spíš potom mamka, ale spíš kvůli pravopisu... jako že jsem nedával pozor, byl jsem takovej trochu rozdívočej. Byl jsem nuceněj pořád něco číst hlavně kvůli pravopisu. Táta mi dával furt nějaký knížky, jako jestli bych si nechtěl něco přečíst. Ne že by mě do toho tlačil, ale spíš kdyby mě to zajímalo. Čekal, že se sám třeba rozhodnu si něco přečíst, že jako projevim

zájem. Že by mi ale něco zakazovali, to ne. Hrál jsem v té době i nějaký hry na počítači, ale většinou jsem chodil ven s kamarádama. Ostatní časopisy, kromě *Ábíčka*, jsem moc nevyhledával. Spíš když tam byl nějaký komiks nebo obrázky. Byly tam různé vystřihovánky, což mě docela zajímalo. Vzpomínám si z této doby na *Vinnetoua*. A pak taky ještě něco od Maye a Štorcha – *Bronzovej poklad* nebo něco takovýho. Bylo to sice dobrodružný, pušky a střilečky, ale už to nebylo takový to dětský. Přišlo mi to jako úplně něco jináčího. Už tam byly jiné postavy; bylo tam víc těch zápornejch. Bylo to už i složitější na pochopení a byla tam taková složitější zápletky. Šlo tam o něco jináčího než v dobrodružných příbězích pro děti. Přišlo mi, že děti se knížka snažila něco naučit, takový ty základy, co by měly vědět. Ty pro starší, to mi přišlo, jako že to šlo jinam. V té době jsem četl *Hochy od Bobří řeky*, byl to pěkný příběh... a možná jsem si to přečetl z toho důvodu, že jsem chodil do turistického oddílu. Nebyl to sice skaut jako ti hoši od Bobří řeky, ale bylo to tomu hodně blízko. Do turistického oddílu jsem chodil celou základku a měli jsme tematické tábory, který se odbývaly v určitém duchu – *Harry Potter*, *Pán prstenů*, nějakí ti indiáni, zlatokopové. Bylo to tak, že nám vedoucí vždy četl nějakou kapitolu a u té kapitoly se rozvíjel příběh na ten den. Na táboře jsem vyhrál i nějaké knížky s Harrym Potterem. Šlo taky o to, že s ním jsme na táboře začali, ale ještě nebyly další díly. Celý jsem to ale nečetl; hodně se mi líbila ta filmová podoba. Já spíš než bych si přečetl knížku, tak se podívám na film. Není to o tom, že bych neměl představivost, ale přijde mi, že z toho filmu mám víc.

Ještě musím zmínit, že kolem osmé deváté třídě jsem četl dost encyklopedie, třeba o vesmíru. A potom vím, že jsem dostal k Vánocům, kolem šestý sedmý třídy, takovou bichli, byla to taky encyklopedie, ale na začátku mě zajímaly pouze obrázky. Nechal jsem si to, až mě bude vyloženě něco zajímat. Spíš jsem si hledal, co mě zrovna zajímá, třeba z historie. Na základce jsme měli děják hodně barvitej; učitelka nám hodně vyprávěla.

Na střední školu jsem nastoupil v roce 2009; byla to střední odborná škola, obor informační technologie. Byli skoro samí kluci. Měli jsme tam jednu holku, ale ta po čtrnácti dnech odešla. Z hlediska knížek to tam byl takovej úpadek. Nic se nerozebíralo. Četli jsme si hlavně časopisy kolem počítačů; občas to kolovalo třídou. Něco občas přinesl učitel. Spíš internet. Češtinu jsme ale měli, i literaturu... a měli jsme jí poměrně dost. Četli jsme různé ukázky od významných autorů. Paní učitelka věděla, že asi moc číst nebudem, takže se nám snažila spíš ukázat barvitost příběhu. Nebo možná doufala, že k tomu někdy sáhnu. Snažila se nám ten příběh vštípit do hlavy a říct nám různé zajímavosti o těch autorech. Čítanku jsme neměli; ale četli jsme si z různých ukázek, které paní učitelka nakopírovala. Občas jsme i vytáhli nějakou

knížku, vzpomínám si třeba na *Dva roky prázdnin*... a docela se nám to líbilo. Něco jsem si musel přečíst k maturě. Snažil jsem se přečíst *Dekameron*, ale jakmile jsem toho neměl tolik načtenýho z dětství, tak se to špatně četlo. Tohle ale nám bylo docela blízké, protože to mělo takový trošku erotický obsah. Ne že by mě to vyloženě zajímalo, ale bylo to takový zábavný. Povinné četby bylo hodně a času málo. – Jinak od oboru, který jsem vystudoval, jsem měl jiný očekávání. Moc se tomu proto nevěnuju.

Média? Nejvíce internetu. Z toho nejvíce Facebook, ale na něm mě zajímá i občas nějaký článek. Nebo i jinde – třeba zajímavější titulek, tak si to ze zvědavosti přečtu. Nebo třeba různé názory lidí na nějakou věc. Hodně jsem četl, když byly teď volby prezidenta. Ne že bych se zajímal o politiku, ale zajímaly mě ty názory. Nebo třeba názory různých profesorů na to, jak se dnes lidé učí, jak to nahlíží... protože děcka se dnes chtějí učit čím dál méně. Televize jak kdy, ale pravidelně ne; sem tam nějaký ten seriál. Rádio? Evropa 2, Černá Hora a občas i ten Blaník, když to má někdo zapnutý. Cíleně ale nic neposlouchám, mám to spíš jako kulisu. Časopisy že bych nějaký kupoval, to vyloženě ne. Jen sem tam, když na nějaký narazím, tak si něco přečtu. Noviny papírový taky ne.

Vyloženě oblíbenou knihu nebo autora, to nemám. Kniha, ke které bych se chtěl ale vrátit, to bylo *Ve znamení Kon-Tiki*; trochu mi to přišlo jako *Stařec a moře*. Nedávno jsem tu knížku objevil znovu a začel jsem se.

kadeřnice, 18 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 9. 11. 2013 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1995. Když mi byly tři roky, tak jsme se s maminkou stěhovaly od pravýho táty. Jestli mi rodiče četli před spaním, to už si nepamatuju. Vzpomínám si, že když jsem odcházela ze školky, tak jsem dostala knížku, a tu jsem měla nejradši. Přečetla jsem ji asi desetkrát. Co to bylo? Něco o pejskovi. Takový, že jeden kluk našel před Vánoce ma pejska u popelnice a chtěl si ho vzít domů, maminka mu to dovolila a měli pejska. Četla mi to maminka... a pak, když jsem se naučila číst, tak jsem tuto knížku jako jedinou četla.

Když jsem šla do školy, tak jsme se učili číst a měli jsme číst i doma. Mě to prostě nebavilo. Neměla jsem to ráda. Musela jsem sedět u mamky a prostě „čteš“, takže už od té doby jsem k tomu čtení měla takovou averzi, že nebudu číst. Měli jsme domácí úkoly, že jsme na kartičku museli psát, co jsme četli a jak dlouho jsme četli... a vždycky maminky podpis. Tak to bylo nejhorší. Ve třídě všichni četli líp, jenom já jediná jsem to neuměla. Když jsem se to učila, tak mě to nebavilo. Asi jsem už v té chvíli věděla, že mě to bavit nebude. Nebo to možná bylo tím, že mi to nikdy nešlo... nebo že jsem to nikdy neuměla. Pak jsem to začala nenávidět... a vůbec. Taky mi vadilo číst před celou třídou. To mám doteď. Já prostě nemůžu číst nahlas. Když čtu potichu pro sebe, tak dobrý, ale číst, aby někdo poslouchal, to ani náhodou. Vzpomínám si, že jsme četli třeba *Honzíkovu cestu*. Měli jsme to i jako domácí úkol a já jsem udělala, jako že jsem to udělala, ale neudělala. – Měla jsem staršího brácha. Hodně jsem chodila ven a do školy jen tak to vytrpět.

Od šestý třídy se mi strašně začali líbit kluci, takže jsem s bráchou chodila ven. A to bylo každej den. Takže jsem se ani neučila. Čtenářský deník jsem řešila tak, že brácha to předtím bavilo víc, měl to napsaný v sešitě a já jsem to od něho opsala. Jedinou knížku, kterou jsem ještě přečetla, byla ta, kterou jsem dostala od Ježíška. Byla to *Lucie, postrach ulice*. Veprostřed bylo pět barevnejch obrázků, proto jsem věděla, že tam musím dojít. Četla jsem to mamce, ta usnula, tak jsem přehodila stránky... a četla jsem dál. Ona kontrolovala, takže jsem musela číst nahlas. Když viděla, jak mě to nervuje, tak řekla: „Tak si čti holt jen to, co musíš.“ Už mě tak moc kontrolovat nechtěla, protože věděla, že mě to nebaví. Z časopisů jsem v té době četla *Bravíčko*. Byly tam i taky nějaký komiksy, ale už si nevzpomínám, co to přesně bylo. Dvě holky a jeden kluk, jedna se zamilovala, druhá taky... a vždycky to skončilo dobře.

To mě na těch časopisech bavilo nejvíc. Bylo to v těch časopisech tak na tři stránky, jen úplně malý bubliny na tři řádky. To mě číst bavilo. Když vidím hodně textu a malý písma, tak to nečtu. Ale ani toto mi dlouho nevydrželo. Oni ho pak zdražili.

V roce 2009 jsem se šla učit na kadeřnici. Neměla jsem moc dobrý známky, takže jsem si řekla, že si dám dva obory s maturitou a jeden bez. Úplně jsem se k tomu uvázala, takže jsem tu školu dodělala a teď se tím živím. Češtinu na učňáku jsme měli. Za půl roku jsme měli mít jednu knížku a já jsem říkala mámě, že jedna pěťka za půlrok mi neuškodí. Nepřečetla jsem ani tu jednu. Půlka třídy to stejně stáhla z internetu. Já jsem si radši tu pěťku nechala dát. A jednou mi kamarádka knížku četla, tak jsem si od ní nechala napsat, o čem to bylo, pak jsem to odevzdala a měla jsem jedničku. Učitelka mě pochválila, že je vidět, že jsem knížku četla, tak jsem si řekla: „Tak jo.“ Za celý život mám jednu přečtenou knížku, to je ta *Lucie, postrach ulice*; někdy v devátý jsem si ji dočetla. A pak ještě tu ze školky, takže dvě knížky.

V současné době odpoledne pracuju na živnostník a pak ještě dopoledne chodím na studium (nástavba podnikání). Povinná četba tam je: šedesát knížek a dvacet z toho si musíme vybrat. Už teď vidím, že maturitu neudělám. Já na tu školu chodím, jakože jsem nějakým způsobem udělala přijímačky, takže jsem tam nastoupila, a proto tam taky chodím.

Média. Když se hodně nudím, tak vezmu aspoň nějaký ten *Blesk*, abych aspoň něco trochu o tom věděla. Když přijde zákaznice, která by chtěla ostříhat jako tady ta, tak já ani nevím, jak ta vypadá. Kvůli tomu si říkám, že bych měla aspoň začít koukat na ty celebrity. S internetem to mám taky, že přes týden nic. Když přijdu v osm večer domů, tak jsem ráda, že ležím. Jednou za den prolítnu Facebook, co je tam nového. A když mám o víkendu čas, tak si tam něco přečtu – nějaký vtipy, stránky, nějaký zajímavosti, kdo co tam píše. S televizí to mám tak, že si ji večer zapnu, nastavím, za jak dlouho se to má vypnout, a otočím se, aby mi aspoň něco říkalo, když usínám. Chvilku se na to koukám, aby mě bolely oči, abych se jako unavila... a pak se otočím a spím. A když hodně nemůžu spát, tak si vezmu sešit, že se na to jakože podívám. A to přečtu první tři věty a už spím. Rádio – to máme v práci. Paní majitelka poslouchá Country Radio. Tam si občas něco poslechnu, dozvím něco nového, kde jsou bouračky. Když odejde, tak si přeladím svoji Evropu 2, hrajou tam písničky, občas tam něco řeknou zpátky do minulosti. Ale zase tak moc to neposlouchám. – Taky musím říct, že čtu dost horoskopy. Když jsem třeba na internetu a nemám co dělat, tak si na Seznamu najdu

horoskopy – dne, týdne, roku. A když tam vidím nějaký obrovský text, tak si řeknu, že to stejně nebude pravda. Jestli tomu věřím? Říkám si, že něco na tom je.

studentka (střední odborná škola veterinární), 18 let, Jihočeský kraj

nahráno: 1. 7. 2012 (I. Turinská)

Narodila jsem se v roce 1994. Potom jsme se odstěhovali do Horní Plané a asi po půl roce do Pihlova, kde tatínek postavil barák – to mi byl asi rok a půl. V Pihlově jsme žili do mých čtyř let. Potom se naši rozvedli. Bydlely jsme s mamkou u maminých rodičů. Když jsem byla v první třídě, přestěhovaly jsme se s mamkou do bytu, kde jsme byly deset let. Během té doby jsem měla dva nové tatínky. Teď bydlíme ve větším bytě, který mamka koupila se svým přítelem. Mám dva nevlastní sourozence – Pétu s Adámkem, jeden je v první a druhý ve druhé třídě. Táta se po šesti letech znova oženil. Mám s taťkou komplikovanější, čistě provizorní vztah, s bráchy vztah asi nejlepší. Občas se u nich zastavím o víkend – ob dům bydlí babička s dědou, hlavně jezdím za nimi. Hlubší poznání mezi mnou a taťkou není. Jsem víc s mamkou a jejím přítelem. Táta pracuje v rodinné firmě autodopravy jako jednatel. Mamka pracuje jako technik ve výzkumu v Horní Plané. Dva roky vyrábí ekologicky prací prášky bez fosfátu. Má vystudovaný pedág. Učila ve školce, učila i mě. Pracovala jako referentka spisovny u státního podniku.

Uměla jsem číst a trošku psát, než jsem šla do školy. Mamka mi nutila písmenka a zkoušela na mě různé metody. V období školky si toho moc nepamatuju, možná kvůli rozvodu mám okno. Mamka mi četla a usínala u toho. Četla mi pohádky, vyprávěla mi klasické a vytvářely jsme si i vlastní. Četla mi před spaním, a když jsem byla nemocná – to mi musela číst pořád. Hodně mi četl mamky taťka. Mamka pracovala a měla málo času. Měla jsem oblíbenou knížku od Karla Čapka *Devatero pohádek*. To asi není pro úplně malé děti, musela mi hodně věci dovysvětlovat, ale hrozně se mi to líbilo. Doma jsme měli obrázkové knížky, leporela, encyklopedie. Měla jsem období, že jsem dva měsíce dělala stejnou věc. Uměla jsem nazpaměť zvířátka, auta. Měla jsem hodně dětských encyklopedií – i když jsem tomu nerozuměla, furt jsem si v tom listovala.

Na základní školu jsem šla v šesti letech. Ve třídě nevěděli, co se mnou, nudila jsem se tam. Byla jsem chytré, ale nepozorné dítě. Pamatuji si na jednu hodnou paní učitelku z druhé třídy, která mi nosila knížky a komiksy, aby mě zaměstnala. Četla jsem si ve třídě vzadu, nedosáhla jsem nožičkami na zem. Paní učitelka mi ke čtení dávala nejdřív stará *Sluníčka a Médů Pusíka*. Když zjistila, že mě to nudí a znám to nazpaměť, tak mi dávala číst *Pejska a kočičku, Kubulu a Kubu Kubikulu*. Bavilo mě to – pak mi to při jiných hodinách musela zase brát.

Bydleli jsme u dědy s babičkou. Měli tam kozy, králíky, zahrádku – byla jsem venkovní, „lítací“ typ. Když bylo ošklivě, hrozně ráda jsem kreslila. Neměla jsem už papíry a pokreslila jsem knížky a dostala jsem strašný výprask. Byla jsem hrozně roztržitá, nechtěla jsem dělat úkoly. Ve škole jsem si tak seděla a koukala se z okna. Nepamatovala jsem si úkoly. Dodnes mám svůj deníček, kam si musím všechno psát, abych to nezapomněla. V hodinách čtení jsme četli na pokračování, jeden po druhém. Moje srdcová knížka byla *Bratři Lví srdce*. Je nádherná, četla jsem ji zase loni a zase jsem u ní brečela. Ve třídě jsme měli koberec a skříňky na knížky vzadu. O přestávce jsem si tam četla dopředu. Ještě jsme na pokračování četli *Holky, kluci a Stodůlky*.

Měla jsem vadu řeči – mám deformované horní patro. V první a druhé třídě a pak znovu v osmičce jsem chodila na logopedii. Bylo to hrozný. Nebyla jsem oblíbené dítě. Byla jsem malinká. Pro spolužáky bylo nepochopitelné, že mám dva tatínky, dvě maminky. Neměli mě moc rádi. Rychle jsem se učila. Měla jsem tam jednu kamarádku z třiceti pěti dětí, která měla také rozvedené rodiče. Znaly jsme se od malička. Rozvod byl ještě v našem prostředí stigmatizující. Ve škole jsem se spolužáky trochu válčila. Do kolektivu jsem se zařadila až na druhém stupni. Byla jsem samotář, uzavřená, nekomunikativní. Jako dítěti mi vadilo, že mamka s tatínkou nejsou spolu.

Pamatuji si, že jsme s mamkou chodily do knihovny. Měla jsem období, kdy mě hodně zajímal starobylý Egypt. Jela jsem dětské encyklopedie o Egyptu, božstva. Další podobné období byl vesmír. To byly ještě horší otázky na moji mamku. Pak jsem se zajímala o dinosaury. To byla nějaká třetí čtvrtá třída. Egypt byl už v první. Pak mě zase začalo zajímat náboženství – dětská bible, mýty a legendy, antické pověsti.

Na druhém stupni jsem začala jezdit na koni. *Bravíčka* mi unikly, horší pubertu jsem si vymlátila u koní. Začala jsem se o ně a o zvířata zajímat. Četla jsem dívčí romány – *Dívka v sedle*. Koně přišli v jedenácti letech a drželo mě to celý druhý stupeň. V šesté sedmé třídě jsem četla *My děti ze stanice ZOO* – bylo to na mě ještě moc silné, moc se mi to nelíbilo. Až teď jsem to četla znovu. Povinnou četbu mám ráda.

Na základce jsme měli povinné dvě knížky za rok, například *Lovci mamutů* od Štorcha v páté třídě – dobrodružné knížky se mi líbily, museli jsme číst *Kytici, Máj, Babičku* – ta mě nebavila, *Staré pověsti české* od Jiráska – ty se mi líbí. Přečetla jsem hodně knížek – dobrodružné, fantasy, z Pratchetta jsem přečetla jenom dvě, *Kobercové a Úžasný Maurice*. *Harry Pottera* jsem nečetla, ale četla jsem *Hobita* od Tolkiena – nečetl se mi lehce a četla jsem ho dlouho, ale líbil se mi. Pak jsem začala létat na koně a moc jsem tomu nedala, byla

jsem spíš venku a v přírodě. Knížky jsem si četla ve škole – o přestávkách, při hodinách – často při matice. Zabavovali mi je. Sedla jsem si do vzdáleného koutu a četla si. Ve škole jsem měla vždycky jedničky, zvládala jsem to.

Zlom ve čtení přišel asi v deváté třídě. Měla jsem období, že jsem si vzala nějakou dospěláckou knížku a zase jsem to proložila knížkami o koních typu *Dívky v sedle*. Knížky na mě lehly až v deváté třídě. Začalo to s povinnou četbou. V létě při přechodu z osmé do deváté třídy jsem si začala číst *Šifru mistra Leonarda* od Browna. Na knížku jsem narazila v knihkupectví v Budějovicích. V Budějovicích máme tetu, za kterou jsme jely, a zašly jsme do knihkupectví. Zajímala mamku, rozečetla první kapitolu a pak jsem jí to ukradla. K většině knížek jsem se dostala přes mamku. Brown byl pro mě přestupná kniha. Po Brownovi mě začal zajímat spíš náš svět než svět fantasy, i když si ho taky ráda přečtu. Četla jsem *Arabku* – dostali jsme ji k internetové objednávce. Pak jsem měla drogové. Potom se mi hrozně líbila knížka *Kuře a nůž*. To bylo ještě na základce.

Na střední škole máme úžasnou češtinářku. Dává důraz na literaturu, například syntax ze mě nikdo nedostane. Máme dvě tři hodiny týdně – z toho hodinu gramatiku a dvě literatury, takže se to moc nestíhá. Měli jsme skripta, která jsme museli doplňovat – podle toho, co jsme četli v učebnicích. Na literaturu máme tři knížky. Museli jsme toho číst hodně, v prváku to byla Bible, antická literatura. V literatuře postupujeme chronologicky. Je to pro mě lepší – lépe se mi to spojí s daným obdobím, mám časovou osu. Pak jsme brali jednotlivé proudy, takže jsem si to mohla oddělit. Musíme si vést čtenářské deníky, které odevzdáváme ke kontrole. Během roku píšeme na povinnou četbu testy. Učitelka je na nás záludná. Musíme to opravdu číst.

Máme jenom šest nebo sedm knížek za rok s tím, že zbytek si každý vybere a dočte k maturitě sám. Nejdřív nám učitelka knížky moc nedoporučovala, protože jsme byli všichni takoví vyplašení. Na veterině je hrozně moc předmětů. Matika, čeština se bere jako podřadná. Když učitelka zjistila, že jsou tam lidi, které by to zajímalo, tak už nám začala házet tipy.

Učitelka mě špatně odhadla – něco mi doporučila a mně se to úplně nelíbilo. Museli jsme například číst od Zoly *Zabijáka* – realismus, kde je deset stránek o tom, jak popsat prádelnu. Ale pak mi doporučila *Nanu* – to se mi líbilo. Líbí se mi ruské romány – Dostojevskij, Tolstoj – *Anna Karenina* – jsem taková romantická duše. Doporučila mi *Pýchu a předsudek* – to jsme měli k maturitě. Kromě povinné četby čtu hodně knih mimo.

Z poezie se mi líbí soubor milostných básní od francouzských básníků. Teď jsem to vyhrabala ve škole na burze, už to nemá ani desky. Mám ráda báseň „Škaredý zjev“. Mám ráda prokleté básníky. Básničky mi nevadí, někdy si je otevřu. Ale Bezruč ne. *Máj* se mi docela líbil.

Musela jsem ho číst víckrát – není mi tam všechno úplně srozumitelné. *Kytici* od Erbena si přečtu doteď ráda.

Čtu hlavně v zimě, protože se mi v zimních Budějovicích vůbec nelíbí. V prvním pololetí, v období zima, hodně čtu a hodně se učím. Začne léto a hrozně to upadne – jsem venku, na brigádě a není čas. Brigádu mám přes léto a občas i víkendy přes školní rok, když toho do školy moc není. Dělán servírku v Pihlově, tam je ranč, kde jsem jezdila, brigádničila. Mám směny: volno – práce – volno – práce. Jsme tam fajn parta a vydělám si tam pěkný peníze. Jsem tam třetí léto.

Domů jezdím z intru každý týden. Občas přespím i o víkendu, když je nějaká akce. Čas si ve vlaku a v autobuse krátím čtením. Čtení mi při jízdě nevadí. Čtu i v městské hromadné dopravě. Mám takový rituál – raději si přispím a všechno si dočtu ještě ráno v městský. Jednou jsem kvůli tomu přejela i zastávku.

Mám oblíbené knížky, které můžu tisíckrát číst, například Exupéryho *Malého prince*. Když jsem si ji vzala jako referát, celé jsem to odmluvila. I když je to povinná četba, je to krásná filozofie. Potom mám ráda Jamese Herriota, protože je to k oboru. Stále se vracím k *Bratrům Lví srdce*. Je to dětská knížka, ale mohla bych ji číst pořád. Mám ráda Lindgrenovou. *Děti z Bullerbynu* jsem četla kolem třetí třídy. Četla mi ji mamka, když jsem byla malá.

Mamka mi na základce předčítala. Líbilo se mi, jak čte klidně. Rády jsme si četly a i teď si čteme vzájemně nahlas, když jsou chlapi pryč. Oblíbily jsme si Halinu Pawlowskou – líbí se mi její humor, jak si dělá srandu sama ze sebe. S mamkou si každá vezmeme jednu její knížku a pasáž, která nás zaujme, tu si před sebou předčítáme. Mamka mě ke knížkám vůbec provedla. Čte hodně, ale poslední dobou na to má jen pravidelných dvacet minut před spaním. Říká, že si musí unavit oči. Já taky čtu před spaním. Ve škole si vždy čtu před spaním – ne věci do školy, ale knížky. Jenom třeba na deset minut, ale vždycky to otevřu. Knížka je u nás nejlepší dárek k narozeninám, Vánocům. Knížky u nás pak kolují – každý si k tomu něco řekne. Mamka si píše do knížek poznámky nebo si podtrhuje. Hrozně ráda čtu knížky po ní. Zjistila jsem, že jsou to iniciály autora nebo knížky, v kterých se něco podobného objevilo. V tomhle po ní nejsem takový knihomol.

Knížky si půjčuju hlavně z knihovny. Do knihovny jsem se dostala přes mamku. Pak jsem taky na intru chodila do knihovny. Měli tam docela skvosty na to, jak je to tam malinký. V Horní Plané je knihovna, kde jsme měli zatím všechno, co jsem potřebovala – vše bylo

k dispozici. Moc lidí už tam nechodí, takže knížek je tam hodně. Chodila jsem i do Jihočeské vědecké knihovny. Knižky si půjčuju od kamarádů a pozdě je vracím
Líbil se mi Coelho – *Alchymista*. *Alchymistu* mi doporučil kamarád, který ho četl. Nadhazuje mi, co by se mi mohlo líbit: „To si přečti, to fakt musíš.“ Je hodně sečtělý. Ke knížkám se dostanu přes doporučení nebo mě knížka něčím osloví. Nemusí to být zrovna vyumělkovaným obalem.

Knižky přes internet nekupuju. Když jsem toho hodně sháněla, tak jsem si to objednala v knihkupectví. Na knížky na netu nekoukám. Přes net nakupujeme skoro všechno, ale knížky si musím osahat. Mám radši listy z recyklovaného papíru než ty bílé.

Na telefonu si čtu pédefka – to nekupuju, ale stahuju. Jsou to většinou knížky do školy – skripta. Mám tam anatomii, články z *Bridge*, které nestačím přečíst. Teď jsem tam měla i *Hovory s TGM*. Když to neseženu jako knížku, tak si to narvu do telefonu. Nebo jsem tam měla od Poea *The Raven* v angličtině. Čtu i v angličtině. Někdy se mi to i líbí víc – třeba překlad *Havrana*. Mám ráda Arbese a Poea. Na seznamu mám například Kunderu.

Ráda obrážím antikvariáty. V knihkupectví bych bydlela – v antikvariátu bych byla na dovolený. Dvakrát do měsíce obrážím budějovické antikvariáty a různě se ptám. Jednou bych chtěla mít vlastní knihovnu s tou opravdovou základní světovou literaturou. Snažím se ji už teď hňacat. To je takový můj sen. Knihovnu budu z toho, co probíráme ve škole – co mě v každém období zaujme. Ptám se po knihách v antikvariátech, protože tam se toho hodně sežene. Knihovnu jsme doma měli a nemáme. Jsem z toho nešťastná, ale máme nevyužitou místnost, takže tam se bude stavět. Knižky mám zatím nahňacány pod postelí.

Mediální den. Dny ve škole jsou jediné, kdy mám nějaký režim. Ráno vstanu. V městské doháním spíš učení. V MP3 mám hudbu – piano nebo cello – k učení potřebuju něco beze slov. Ve škole mám v telefonu stažené nějaké knížky v PDF. Myslela jsem si, že si na to zvyknu, ale nezvykla jsem si. Pořád potřebuju tu hmotnou knížku. Pro mě mají knížky své kouzlo – listování v nich a tak. Z mobilu to nemám ráda. Ve škole si většinou pustím rádio – máme divný rozvrh s volnými hodinami a jsme tam dlouho. Na televizi se v týdnu nedívám vůbec – to možná až o víkendu, na intru ji nemáme. Na intru mám svůj notebook a je tam wi-fi, takže jsem většinou na počítači, kde brouzdám. Někdy mám období, že se na něco ptám, tak si ověřuju fakta na internetu. Mám taky gmail, píšeme si s kamarádkami, Facebook mám taky, ale na Facebooku jsem a nejsem – chytalo mě to kolem devítky prváku – teď už vůbec. Jsem za Facebook teď ráda, protože mám kontakt na bývalé spolužáky a kamarády. Na srazy

a výlety Facebook funguje jako výborná věc. Mám hrozně ráda portál *Osel.cz*, kde jsou vědecké články, ověřené a kontrolované. Vědecké články mě taky hrozně bavily. Ve škole dostáváme skripta – chirurgii – to jsem schopná si tak jenom prohlížet a číst si.

Večer na intru si většinou čtu, ale moc toho tam nepoberu. Když nemáme co do školy, tak si pouštíme filmy – máme filmové dny. Na intru mám věčně pozdní příchody. Večerku a klid máme v půl desáté. Od doby, kdy je nám osmnáct, tak může být až v deset. Na našem intru je to benevolentnější.

Kniha se v mém životě objevuje vždycky před spaním, na cestách a doma o víkendu. Třeba si lehnu a čtyři hodiny si jenom čtu a úplně vypnu.

Televize doma je boj – díváme se, usínáme u ní. V pátek je to pravidelně ČT2 – to si vydupeme. V sobotu se díváme až pozdě v noci, spíš před tím mastíme karty nebo máme povídací večery. V neděli máme zase hezký filmy na jedničce. Fandím ČT1 a ČT2 – ne Nova, Prima. Máme rádi dokumenty a populárně-naučný pořady typu *Koření*. Filmaříme – děláme filmové večery. Občas chodíme do kina – dvakrát za půl roku.

Noviny, časopisy. První byl v první a druhé třídě *Méd'a Pusík, Sluníčko, Mateřídouška*. Pak pamatuju staré *Čtyřlístky* – ty mě hrozně bavily. Pak dlouho nic – bylo období dětských encyklopedií. Na základce jsem pak měla předplacené *Jezdectví*, kupovali jsme hodně *ABC*. Většinou to byly časopisy se zvířaty nebo přírodou. Občas si teď čtu noviny – *Mladou frontu* – občas si je nakradu v McDonaldu nebo ve škole. Hrozně mě bavil *National Geographic*, ale je moc drahý. Jednou jsem si koupila i *Krause. Respektu* je u nás štos na záchodě. Občas si ho koupíme. Z *Respektu* si čtu jen to, co mě zajímá, prolistovávám ho odzadu. Po týdnu možná přečtu celý časopis. Čtu občas na záchodě nebo na gauči – to je líné centrum naší rodiny. Když je hezky, tak na balkoně.

Nejoblíbenějšího autora nemám – někdy se mi líbí něco víc, někdy míň. Mám takové srdcovky – Čapkovy povídky, Werichovo *Fimfárum*. Líbí se mi, jak si hrajou s češtinou a jak jsou lidský. V novém školním roce budu bydlet se svou spolužačkou ve vilce u jejích příbuzných. Už tam máme založenou knihovnu, kam to strkáme. *Fimfárum* máme už v našem společném bytě s Miládkou. Čeká mě poslední rok. Pak mám vizi – kompromis mezi učením a ztraceným časem nejhezčích let – uvažuji o zemědělce. Starší spolužáci o ní říkají: „Tři roky jsme nehli brvou, protože jsme to už všechno probrali u nás.“ Ve škole mě nadchne praktická část výuky.

student (střední odborné učiliště), 18 let, Zlínský kraj

nahráno: 8. 11. 2012 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1994. Otec je řidič kamionu a matka dělá ve firmě na výrobu zmrzliny a mražených výrobků. Mám čtyři sourozence; já jsem čtvrtý. Co si pamatuju z období do šesti let, tak to, že nám mamka četla před spaním nějaké ty pohádky. Jaké to byly, to si ale nevzpomínám. Mamka se pak věnovala už jen mně se sestrú. Z tohoto období si vzpomínám na nějaké omalovánky. Taky si vzpomínám na komiksy, které mi četla mamka. Já jsem se díval do obrázků a ona mi to četla.

Do školy jsem šel v roce 2001, o rok později. Písmenka jsem nějaká uměl; od sourozenců. Když se doma učili, tak jsem se díval, co dělají, ale že by mě přímo učili, to ne. Z prvního stupně si pamatuju, že jsme četli to, co bylo v čítance, takové to čtení na pokračování, jako že učitelka vyvolala někoho, ten kousek přečetl, pak vyvolala někoho dalšího... Jediný problém jsem měl, že jsem četl moc rychle, bez toho, že bych dělal konec věty atd. Učitelka mi říkala, že čtu jak kolovrátek. Učitelku jsem měl stejnou od prvního stupně až do pátého. Zнала nás a věděla, co nám dělá problémy. V té době jsem se hodně věnoval sportu. Hrával jsem fotbal, volejbal, florbal... každý den byl nějaký sport. Od malička jsem byl také vedený, že jsem chodil do kostela, takže jsem také ministroval. Jestli je u nás farní knihovna? Je, ale je to poměrně novinka. Stará se o to jedna paní. Měli jsme schůzky ministrantů. Probíhalo to tak, že vedoucí nám přečetl nějaký příběh a my jsme si pak říkali, co je na tom dobrého. Taky jsme si říkali, co je důležitého při ministrování, abychom poznali ty různé věci. Jestli nám náš vedoucí doporučoval nějaké knížky, to si nepamatuju, ale je to docela možné.

Druhý stupeň. To bylo od září 2005. Ve škole jsme měli rozdělenou češtinu na literaturu a mluvnici. Když jsme probírali nějakého spisovatele, tak jsme si vždycky od něho přečetli nějakou ukázkou. Měli jsme takový program na celý rok a každý měsíc měl někdo zadaný takový úkol, že měl zpracovat nějakou knížku, kterou musel přečíst a udělat z toho referát. Čtenářské deníky jsme ale neměli. V osmé třídě jsem četl *Remarquea – Miluj bližního svého*. Četl to nejstarší brácha a říkal, že je to dobrá knížka. Zaujalo mě to a pak jsem od něho ještě přečetl *Černý obelisk*; to bylo v deváté třídě. Já nemám rád moc dobrodružné knížky. V naší třídě se tehdy četl hodně *Harry Potter*, ale to mě vůbec nezaujalo. Viděl jsem i nějaké filmy, ale ani to mě nezaujalo... hlavně to s téma příšerama. V té době jsem četl hodně sportovní

časopisy – třeba *Hattrick*. To jsme si kupovali s kámošem, protože jsme byli fanatici na fotbal. Remarque pro mě byl i takovým tím přestupem do jiných knížek, do dospělé četby. Čím to bylo jiné? Že už to není takové dětské. Dřív když jsme četli, tak ty postavy byly takové spíš pohádkové. Proti tomu ten Remarque už mi připadl takový pravdivý; bylo to víc životopisné. Hlavně že psal, jaké to v té době bylo. Já su velký fanatik Realu Madrid, takže čtu všechno o něm, třeba i předzápasové konference; to hlavně z internetu. Rodiče mi nic nezakazovali ani nedoporučovali, ale takto fungoval můj nejstarší brácha, který hodně čte. On mi říkal, že tohle ještě ne, že bych o tom musel hodně přemýšlet, že bych to asi nepochopil, tak ať si to seberu napozději. Toho Remarquea mi taky doporučil on.

V roce 2009 jsem šel do učení. Doporučily mi to učitelky... že ať si nejdřív udělám výuční obor, vzhledem k tomu, jaká je doba, a pak ať si udělám nástavbové studium. Učitelka se snaží těm, co mají zájem, literaturu ukazovat. Ale v češtině děláme hlavně mluvnici – pravopisné chyby a tak. Rozdíl mezi základkou a tady je, že nám učitelka hodně púšťala ukázky, třeba toho Cibulku, jak má pořady o češtině. I tady jsem si četl hlavně o sportu. Ze školy přijíždím tak ve dvě ve tři, podle rozvrhu. Potom si chvilku odpočinu, a když máme trénink, tak du na trénink; pořád hraju závodně fotbal. Pak jdu na počítač, podívám se na Facebook. Podívám se, co je nového ve sportě, co nového v Realu. Kolik tak přečtu knížek za rok? Málo, tak do pěti.

Mediální den. Rozhlas neposlouchám vůbec. V televizi se koukám na zprávy; úplně pravidelně ne... a pak sport. Průměrně denně asi dvě tři hodiny. U internetu je to dost odlišné. Když je škola, tak většinou dvě hodiny. O víkendoch je to víc – to je třeba čtyři pět hodin. Každý víkend si doma kupujeme *Sport* a takové ty noviny jako *Blesk*.

Svého nejoblíbenějšího autora, takového, kterého bych vyhledával, nemám. Kdybych měl říct, který autor mi nejvíc dal, tak to bych řekl, že to byl ten Remarque. Mám rád to, co je podle pravdy; knížky aj filmy. Nebo aspoň co se té doby týká. Nemám rád takové ty knížky ve smyslu *Harryho Pottera*. Kdybych měl říct, v čem je rozdíl mezi mým čtením na základce a teď, tak teď se na to víc soustředím a víc o tom aj přemýšlím.

studentka (cestovní ruch), 18 let, Moravskoslezský kraj

nahráno: 1. 11. 2013 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1995 u Mariánských Lázní a odtamtud jsme se přestěhovali sem. Mamka je Slovenka a tatka je Čech. Tatka pracuje v DAKON jako takový střední kádr a mamka pracuje taky ve firmě – je to spíš taková dělnice. Vyrábí se tam součástky na auta. Mám nevlastní dva bratry. Knihám se věnovali tatka i mamka. Máme asi tak tři police plné knih, většinou spíš takové romantické, občas aj detektivky. Tatka je spíš na takové západní knihy. Rodiče mi četli. Většinou takové dětské knížky anebo si vymýšleli pohádky... anebo jsem jim já něco vymýšlela. Hrozně mě to bavilo. Ale z dětství si toho moc nepamatuju. Z pohádek se mi nejvíce líbila *Šípková Růženka*, *Sněhurka* a různé takové. Pokud jde o televizi, tak mě rodiče hlídali, abych se nedívala jakože na nějaké horory. Mohla jsem se dívat na večerníčka... a potom spat.

Jestli jsem uměla trochu číst, když jsem šla do základní školy (2001), to si opravdu nepamatuju. Pár písmenek jsem ale uměla; to jsme s tatkou trénovali. Jinak na první stupeň nemám moc dobré vzpomínky; hlavně kvůli spolužákům, kvůli tomu jejich chování. Někteří se chovali arogantně, jiní zase museli všechny dirigovat. Čtenářské deníky? Ty jsem dělala tak napůl. Něco jsem si třeba půjčila, pak jsem to začala číst a v polovině mě to přestalo bavit. Co konkrétně to bylo, to už si ale nevzpomínám. V té době jsem četla dost zahraničních autorů, ale jména si už moc nepamatuju; byly to takové spíš fantasy. Od každého druhu jsem četla něco. Taky jsem hodně sledovala jejich časopisy – třeba *Enigma*. Fantasy vnímám jako něco mezi dětskou a dospělou četbou. Je to takový únik z reality. Do výběru knih mi rodiče nijak nemluvili; vybírala jsem si podle sebe. Nechávali mi volný výběr. Ze třídy jsem v té době četla nejvíc já. Ostatní to moc extra nezajímalo. Od fantasy dál mě pak začínalo zajímat takové to detektivní a historické; různé romány... dost akční. Říkala jsem si u těch fantasy postav, že už je to trochu moc a že bych mohla přejít trošku víc k realistickým. Z autorů si vzpomínám třeba na Agathu Christie. Tak tři čtyři roky mě zajímají věci ohledně symbolů, třeba od Dana Browna. Asi v osmé nebo deváté třídě mě napadlo, že bych mohla začít psát svoje příběhy. Rozdala jsem to ve třídě a říkali, že to fakt bylo dobré. Taky jsme psali slohovku, každý si měl vymyslet nějaký svůj příběh. A učitelka mi nechtěla věřit, že jsem si to nestáhla z internetu.

Střední škola. Ze začátku to bylo poměrně těžké, hlavně to se začlenit, ale pak jsem se do toho dostala. Žádné kamarádky a kamarády na sdílení jsem si tam ale nenašla. Žádná blízká duše. Některé knihy, co jsme probírali na střední škole, tak ty jsme probírali i na základní. Ale doporučená četba mě moc nelákala, spíš ta vlastní. Z doporučené se mi líbil možná jen *Malý princ*. – Od patnácti let ale už moc fantasy nečtu. Momentálně ale čtu *Padesát odstínů šedi*. Jak se to ke mně dostalo? Nejdříve jsem na to narazila v obchodě. V té době jsem ale o tom nic nevěděla. Jen jsem si ji prohlížela a otáčela stránky, ale odradila mě cena. Takže jsem si to stáhla z internetu. Hodně se mi to líbí. Je to takové víc realistické než fantasy. I ten pikantní nádech. Teď jsem v polovině třetího dílu a pořád mě to baví. Sdílet to ale s nikým nemám.

Kniha, ke které se vracím, je od Dana Browna *Ztracený symbol*. Čtu ji teď potřetí. Co mě na tom tak zajímá? Hlavně to tajemství, symbologie. Je to takové akčnější. Podruhé, když jsem to četla, tak informace, které jsem poprvé nepochopila, tak jsem si vyhledala, abych tomu byla trošku blíž. Teď když to čtu potřetí, tak mi to už dává smysl. Četla jsem od něho i jiné – *Da Vinciho kód*, *Andělé a démoni*, *Digitální pevnost*... a teď se ještě chystám na tu novou, co vydal – *Inferno*.

Do knihovny bych ráda chodila, ale v té naší knihovně... škoda slov. Přijdu tam a polovina knih tam není. Teď knížky většinou stahuju; předtím jsem je ještě kupovala – to se cena pohybovala kolem dvě stě padesátí. A když mě kniha opravdu zaujme, tak si ji koupím. Za rok si stáhnou asi tak šest knížek. Čtečku nemám, čtu v počítači. A když si koupím některou, kterou už mám v počítači, tak ji z počítače vymažu. Stahuju nejvíc přes Uložto a Torrenty.

Média. Časopisy už dnes nečtu; četla jsem je, když mi bylo tak čtrnáct patnáct. To bylo *Bravo* a *Bravičko*. V televizi se dívám občas na *Televizní noviny* a sem tam nějaké ty seriály... a většinou jsem na internetu nebo chodím ven. Rozhlas – občas poslouchám Evropu 2, Relax nebo když jezdím s našima, tak poslouchám Frekvenci 1. Na internetu jsem denně tak dvě hodiny. Na Facebooku jsem denně tak půl hodiny.

Jestli mám období, kdy jsem vůbec nečetla? To bylo tak před rokem. Důvod byl hlavně učení a taky že mě to nějak přestalo bavit.

studentka (obchodní akademie), 18 let, Královéhradecký kraj

nahráno: 9. 11. 2013 (J. Trávníček)

Narodila jsem se v roce 1995 tady, v Hradci Králové. Mám oba své rodiče, nejsou rozvedení; mám taky staršího brácha. Taťka dělá mistra výroby ve fabrice a mamka dělá sanitářku na JIPce. Já bydlím pořád ještě u rodičů. Vzpomínám si, že mamka mi četla před spaním.

Vždycky když jsme si řekli. Měli jsme s bráchou dvoupatrovou postel, takže si tam vždycky sedla a četla. Co to bylo, to už ale nevím. Jinak že bysme doma měli nějakou knihovnu, to ne, ale taťka čte, mamka se o to moc nezajímá. Čte jenom na letní dovolený. Taťka má rád sci-fi, fantasy a takový... mimozemšťani, vesmír, to nikoho od nás ale nezajímá. Taky naše předky, Egypt starověkej. On si to kupuje, občas něco dostane od mamky; jako jedinej chodí do knihovny. Taky jsem chodila. Jestli nám taky četl? Jednou jsme se o tom bavili a já jsem říkala, že si vzpomínám, že nám četla jenom mamka, ale on říkal, že nám taky čet. Jediný, co si pamatuju, je, že mě vždycky odnášel do postele. Líbila se mi moje první knížka, která se jmenovala *Jmenuji se Punt'a*, myslím; nejprve mně to četla mamka a pak, když jsem se naučila v první třídě číst, tak jsem si to četla sama; furt dokola.

Když jsem šla do školy, tak jsem už nějaká písmenka znala; od staršího bráchy. Furt jsem nechápala tu fintu, jak to moh někdo přečíst. Když jsme třeba tři dny četli, tak já jsem nechápala, kde to berou. „Ema mele maso...“ a já jsem nechápala, kde to vzali. A pak mi to už taky došlo a četla jsem taky. Byli tam i horší. Nevadilo mi ani čtení nahlas; tenkrát ne, teď už jo. Nevzpomínám si, že bychom museli doma číst, ale měli jsme dole ve škole knihovnu; tam jsme si půjčovali knížky. Od třetí třídy do pátý, možná i ve druhý. A všichni jsme měli tu stejnou a četli jsme nahlas, třeba právě *Honzíkovu cestu*. Ale mě to nezaujalo. Četli jsme taky z čítanky, ale to mě fakt nebavilo, takže jsem ani nedávala pozor, jenom jsem si vždycky odpočítávala, kdy budu číst já. Přečetla jsem to a dělala si dál něco jinýho. Mě to nebavilo, protože tam byli lidi... třeba dyslektik, dysgrafik, někdo to blbě čet, někdo koktal nebo jsem ho ani neslyšela. Pak si to poskládat dohromady bylo docela blbý.

Na druhém stupni jsme měli dva roky takovýho učitele, kterej na žádný povinný četbě netrval. Čítanky jsme četli, ale nemuseli jsme mít nějaký čtenářský deníky. Až v osmý devátý třídě jsme měli novou učitelku a ta to po nás chtěla, tak jsem to opisovala od staršího bráchy, taky z internetu... ještě i od taťky, protože měl starý čtenářský deníky. Přečetla jsem si asi dvě

knížky. Nebo jednou jsem byla v knihovně a pak jsem to použila do té povinný; učitelka nám neřekla, co máme číst; ať něco přečtem a napíšem o tom. Přečetla jsem si třeba knížku o holce, která byla škaredá a toužila po klukovi, kterej byl krásnej a chodil s krásnou holkou. Bylo tam poukázáno na to, že nezáleží na vzhledu. I ten kluk si pak vybral tu ošklivější, protože měla jako lepší vlastnosti a chovala se jinak... že nebyla rozmazlená. Autora ale už nevím, ale byla to žena. Se spolužačkami jsme se o knihách nebavily. Byla to hlavně móda, kluci, rodina.

V roce 2010 jsem přešla na střední. Od té doby jsem nic nečetla. Jestli jsme neměli nějakou povinnost něco číst? To měli. Ale buď jsem to opsala z internetu, anebo jsem použila čtenářskej deník ze základky nebo jsem něco z prváku použila i ve druháku, akorát že jsem to napsala na papír, a ta učitelka vůbec nevěděla, že jsem jí to už jednou odevzdávala. Nebo jsme si to vyměňovali... a tak. Jedna byla ta, jak jsem o ní už mluvila, a druhá byla *Witch*, ale to mi přišlo už takový infantilní psát tam na střední škole čarodějnice. Teďka nám ale učitelka udělala to, že každěj, jak jenom našel knížku, tak to zkopíroval, a ona první dvě věty napsala do vyhledávače a našlo jí to, z čeho je to zkopírovaný. Tak to škrtla, napsala, že to je zkopírovaný, a za pět. Mně dala jenom dvojku, protože já jsem okopírovala nějakou starodávnou knížku a pozměnila jsem si to podle sebe. Knížky nečtu, časopisy taky ne. Jediný, co čtu, tak titulky. Maturovat budu za rok, ale v dnešní době je to lehčí. Hlavně že jsou knížky na internetu nebo většinou jsou zfilmovaný.

Média. Když jsem na počítači, tak tam buď hraju nějaký hry, nebo si s někým píšu, nebo koukám na oblečení. Moc toho tam nečtu, možná jen nějaký zprávy. Sedím u něj, když přijdu ze školy, někdy až do večera. Než abych se šla učit, k čemu se nedokopu, tak to radši sedím na počítači. Facebook mám, ale jen takovej messenger kvůli lidem, protože mě ty kraviny, co tam jsou, většinou nezajímaj... statusy, trapný vtipy. Nebaví mě to. Na televizi se moc nedívám, to je mamky území. Občas na zprávy. Sedím tam s notebookem, a když mě něco zaujme, tak se dívám. Rádio spíš ne.

student (obchodní akademie), 18 let, Jihočeský kraj

nahráno: 1. 7. 2012 (I. Turinská)

Narodil jsem se v roce 1994 v Českém Krumlově. Když jsem se narodil, rok jsme bydleli v Českém Krumlově, pak v Českých Budějovicích. Trávím v Krumlově víc času než v Budějovicích, protože tam mám babičku a dědu. Většinou tam jezdím na víkendy. Každý den dojíždím do Třeboně do školy. Teď půjdu do třetíáku, pak mě čeká čtvrták a maturita. Do budoucna bych chtěl zkusit jít na vysokou – Jihočeskou univerzitu – na management nebo jiné ekonomické zaměření. Mám jednoho mladšího bratra. Je mu jedenáct let. Mamka je účetní a tat'ka dělá obchodního zástupce firmy. Naši nejsou rozvedení. Brácha už umí číst a čte si sám. Když byl hodně malý, tak jsem mu četl, ale teď už vůbec. Máme se rádi, ale žijeme každý v jiném světě. O knížkách se bavíme málokdy. Bavíme se dost o počítačových hrách.

Doma jsme měli k dispozici hodně knížek – spíš pohádky než obrázkové, hodně dětských komiksů. Naši mi do osmi let hodně četli – většinou pravidelně před spaním. Byly to spíš komiksové *Rychlé šípy* od Foglara, pak nějaké pohádky. Dívali jsme se na pohádky na videu a v televizi, ale mám radši knižní verze. Sledoval jsem oblíbené večerníčky – například *Maxipes Fík*. Oblíbená knížka v tomhle věku byl *Pejsek a kočička a Z pohádky do pohádky*. Než jsem šel do školy, tak jsem se naučil trochu číst. Něco málo jsem si už dokázal ještě před školou přečíst. Prarodiče mi také četli nebo vyprávěli pohádky.

Na základní školu jsem nastoupil v sedmi letech. Brácha se narodil, když jsem šel do školy, v roce 2001. Na základní škole, když jsme si četli a já jsem to měl přečtený dřív, tak jsem si listoval v čítance a prohlížel si obrázky, luštil písmenka. Nenudil jsem se. V hodinách čtení jsme měli slabikáře, kde jsme se učili číst písmenka, pak jsme zkoušeli slabiky, pak už slova, jednoduché věty a složitější. Četli jsme knížky na pokračování, například *Děti z Bullerbynu* – to mě hodně bavilo. – Ve třetí čtvrté třídě jsem málokdy doma sám četl. Ještě mi s knížkami pomáhali naši, nějaké věci jsem ještě nepřečetl celý, pak už jsem četl sám. Bavilo mě to hodně. Z komiksů jsem četl jenom *Rychlý šípy*, ale jinak jsem žádné komiksy nečetl. Když jsem chodil do knihovny v páté třídě, tak jsem si *Děti z Bullerbynu* půjčil a četl jsem si je. Do knihovny jsem chodil sám. V páté třídě jsem si půjčil i *Knoflíkovou válku*. *Bílého tesáka* jsem si v té době našel sám v naší domácí knihovně. Líbil se mi obrázek na přebalu, tak jsem to začal číst a začalo mě to bavit. Od Londona jsem toho víc nepřečetl.

Na druhém stupni jsem změnil základní školu, protože podmínky v původní základce byly katastrofické – učitelé, třída, celý kolektiv. Našim se to nelíbilo. Přestoupil jsem na jinou základku v šesté třídě. Plánovali jsme přechod na osmileté gymnázium, ale pak jsem nechtěl. Naši mě přestali nutit a nešel jsem tam. Nová základní škola byla o hodně lepší. Měl jsem tam kamaráda ze základky, bylo to jednodušší, že jsme tam byli spolu. Na druhém stupni jsme v literatuře brali spisovatele od národního obrození. Dostali jsme oskenované papíry, kde byli popsáni spisovatelé – něco o nich, co napsali. Jedno dílo jsme měli přečíst a napsat ho do čtenářského deníku. Čtenářský deník jsme měli povinný a určitě to změnilo můj vztah ke knížkám. Od té doby čtu hodně. Měli jsme přečíst čtyři autory povinně a pak jsme mohli psát knížky, které jsme si mohli volně vybírat. Povinný limit jsme neměli, jen tam museli být ti čtyři autoři. Povinný byl například Jirásek *Staré pověsti české* – to čtu doteď rád. Pak tam byl Tyl – *Fidlovačka* – ta mě nebavila.

V šesté třídě v jedenácti dvanácti letech začalo moje období sci-fi – Arthur C. Clarke, Asimov, američtí autoři sci-fi. *Rychlé šípy* jsem měl přečtené do písmene, pohádky mě přestávaly bavit, tak mi taťka dal knížku *Den trifidů* a začal jsem číst sci-fi. *Den trifidů* byl pro mě klíčový, otevřel mi dveře ke sci-fi. Byla to přestupná kniha mezi dětskou a dospělou literaturou. Sice jsem ještě moc nechápal, o co tam jde, ale začalo mě to bavit a začal jsem se tomu věnovat. Vyhledával jsem i jednodušší knížky v knihovnách. Pořád jsem chodil do knihovny – vybíral jsem si sci-fi knížky a komiksy. Trávil jsem nad tím víc hodin než teď. Sci-fi čtu dodnes, baví mě to pořád.

Základku jsem měl devítiletou. V hodinách na střední bylo víc literatury, ale pořád jsme měli češtinu rozdělenou na tři části – literaturu, sloh a gramatiku. Na základní škole si učitelé čtenářské deníky vybírali a známkovali je. Některé deníky, které byly opravdu dobré, jsme museli prezentovat před třídou. Byla to velká pochvala. S mým kamarádem, se kterým jsem přešel do nové základky, si doteď vyměňujeme knížky. Určitě mě inspiroval k přečtení nějakých knížek, třeba *Eragon*. – Měl jsem období druhé světové války na přelomu osmé deváté třídy, kdy jsem četl dokumentární knížky. Hodně jsem se díval i na dokumentární filmy, jak probíhaly boje. A pak jsem zase přišel ke sci-fi.

Teď na střední škole mám méně času na čtení, ale pořád čtu, chodím si vybírat knížky do knihovny. Chodím tam k policím podle žánru a něco si vyberu. Seznam nemám. To, co se mi líbí nebo mě zajímá, tak to vezmu a přečtu. Když dojíždím do Třeboně, tak si s sebou do autobusu беру knížku – teď mám s sebou dobrodružnou – *Mladý hraničář*. Beru si tam i různé

komiksy, třeba *Zaklínače*. K tomu poslouchám muziku, jako takové odhlučnění od lidí. V hodinách je bohužel teď víc literatury – doted mě totiž baví sloh – rád píšu. Literatura je teď detailnější. Musíme umět víc. Učitelé nám knížky doporučují pořád. Teď nám nedoporučují autory 21. století, ale spíš světovou klasiku 20. století. Na střední škole máme povinné čtenářské deníky. Dokonce je musíme prezentovat v Power pointu. Prezentace vypadá tak, že napíšeme něco o autorovi, co o něm víme, pak nějaká díla, a jedno dílo musíme prezentovat. Máme tam druh, žánr a pak musíme stručně vyprávět příběh, o čem to je. Podle toho se to hodnotí, jestli to někdo četl, nebo ne. Prezentace jsou docela dobrý, ale povinná četba je nudná. Nebaví mě to, například jsem musel přečíst Puškina, Dostojevského – to mě vůbec neoslovilo. Máme daný seznam a počet povinných knih, které musíme za rok přečíst. Pro nadcházející rok je to dvacet pět knih. Seznam jsme dostali ještě před prázdninami, abychom mohli už začít. Máme tam Bezruč *Slezské písně*, pak Čapka *R.U.R.*, což mě baví a mám to už přečtený. *Slezských písní* se bojím, poezii opravdu nemám rád. Teď máme v povinné četbě Sinclaira. Od učitelky jsem dostal *Džungli*, tak jsem zvědavý, jaké to bude.

Pocituju rozdíl mezi holčičí a chlapeckou četbou. Holky od nás nečtou vůbec nic. Já jsem jediný, kdo tam víc čte. Ještě jeden kluk čte, ale ten čte vyloženě jen komiksy.

Na základní škole jsem chodil ven s kamarády, hráli jsme na zahradě fotbal. Měl jsem kroužky – informatiku. Dřív jsem před počítačem netrúvil tolik času. Dnes mám k počítači jiný vztah. Dřív jsem ho měl jen na hry, teď hledám na internetu různé věci, pouštím muziku. Dřív jsem hrál hry – začal jsem hrát v devíti, desíti letech. Bavil mě *Neverhood*, jako malý jsem hrál *Sokobanu* – logickou hru – ta mě bavila nejvíc. *Střílečky* a *Mafii* jsem hrál a hraji pořád, ale když jsem byl malý, tak jsem hrál spíš logické hry. *Střílečky* jsem začal hrát ve dvanácti letech, když jsem se začal dívat na herní časopisy a pořady o hrách. Ve škole jsme pořádali různé turnaje v počítačových hrách. Hrály třídy mezi sebou. Domluvili jsme se s klukama a učitelem. Učitelé byli rozhodčí a pořádali to. Každý měsíc jeden turnaj. Museli jsme se domluvit s učitelem, jestli na turnaj můžeme použít školní počítače, dávali na to v kroužkách volno.

U počítače dnes trávím denně tři až čtyři hodiny. Mám Facebook, ale jsem tam málokdy. E-mail používám, ale jenom na různé objednávky. Objednávám si i knížky. Když se mi nějaká knížka líbí, tak si ji koupím přes internet. Chodím do knihkupectví, do antikvariátu vůbec nechodím. Když jdu po městě, zajdu do knihkupectví, kouknu se, jestli se mi nějaká líbí, tak

si ji koupím nebo zamluvím. Domlouvám se s našima, jestli mi knížku koupí. Naši jsou rádi, že víc čtu, než koukám na televizi nebo do počítače.

Doma máme knihovnu, ale tam jsou spíš klasiky – jako je například *Zabiják* od Zoly, hodně encyklopedií, málo sci-fi – to, co bylo doma, jsem přečetl. Pár jich ještě zbývá, ale už bych měl zase začít chodit do knihovny. Doma jsem si mohl vždy číst, co jsem chtěl – nečetl jsem to, co mě nebavilo – to jsou romány, detektivky. To mě neoslovilo.

Knížky hodně dostávám k narozeninám i Vánocům. Když neví, co mi koupit, tak mi koupí knížku. Sice mě znají dlouho – vědí, že vyhledávám dobrodružné a sci-fi, ale musí se mě ptát, jaké knížky bych chtěl. Mám oblíbené řady, například *Hraničářův učeň* – ta má už asi patnáct knížek – mám čtyři. Dřív mě bavil, teď už mě tak nebaví, *Harry Potter*. Úplně nedočkavý jsem nebyl, ale těšil jsem se na to. Vždycky když ho mamka koupila, tak si ho vzala ona, přečetla ho a pak ho dala mně. Byl jsem nervózní a vyptával jsem se, jaký je, co tam je. Když mi to neřekla, tak jsem si ho musel přečíst. Díval jsem se na filmy *Harry Potter* a srovnával je s knížkami. Filmy jsou úplně jiný – je tam vynecháno pár malých, ale důležitých scén, mají jiný význam. Knížky mě baví víc než filmy. Z *Harryho Pottera* se povedl první a druhý díl, možná třetí.

S kámoši si půjčujeme a vyměňujeme knížky stále. Nebojím se, že se knížky ztratí. Pokud mi je dlouho nevrací, tak vím, že jsou v dobrých rukách a že se s nimi nic nestane. Měsíčně, když mě knížky baví, přečtu osm knížek, když mě míň baví, tak pět měsíčně. Zaujal mě *Den trifiků*, *Nonstop* a pak dobrodružné sci-fi – *Hraničářův učeň*, *Zaklínač*. Čtu dobrodružný, fantasy, sci-fi a mám i rád horory. Baví mě *Havran* a *Černý kocour* od Poea. To jsme měli číst teď ve druháku. Čtu si většinou doma, když přijedu ze školy. Pustím si muziku a čtu si knížky. Ale už musím do knihovny, protože doma mám všechno přečtené, něco i dvakrát. Už vím, jak ten příběh pokračuje, a už mě to nebaví. Pravidelně se vracím ke knížce *Den trifiků*. Ten už umím nazpaměť. Pak je ještě dobrý *Zaklínač*. Baví mě *Nonstop*, ten si čtu potřetí.

Mediální den. Ráno vstanu na autobus, tam si pustím MP3, poslouchám do té doby, než přijedu do Třeboně. Pak se dostanu k učebnicím, baví mě dost dějepis. Pak jedu zpátky do Budějovic a pustím si MP3. Také si čtu. Doma pustím počítač – tam si vyhledávám, píšu si s kamarády, hraju hry. Chodím pravidelně na YouTube, kde si hledám písničky, pak mám stažené písničky. Počítač mám spíš na hudbu – pak na hry. Večer si čtu. Dlouho neusnu, takže si čtu do půlnoci. Z časopisů jsem si pravidelně četl počítačové časopisy *Level* a *Score*, občas společenské. *Respekt*, *Reflex* – to jde stále mimo mě a nechce se mi do toho začítat. Noviny

čtu občas, když mě něco zaujme. Naši odebírají noviny pravidelně. Rádio poslouchám hudební – Kiss Jižní Čechy. Na televizi se dívám, když jsou tam nějaké dokumentární filmy o druhé světové válce. V televizi si vybírám programy. Seriály pravidelně nevyhledávám. Na počítači se dívám na seriál *Heuréka – město divů*. Baví mě *Futurama*, ale *Simpsonovi* ne. Když je zajímavý film v kině, tak jdu jednou i víckrát za měsíc.

Nejoblíbenější knížka je *Den trifiků*, z autorů pak Sapkowski a Poe. Poea jsem objevil díky povinné četbě. Nejvíce mě baví *Havran* a *Černý kocour*. Pořád se vracím k některým pohádkám, když už nemám co číst. Pořád čtu *Z pohádky do pohádky* – líbí se mi tam ilustrace. Čtu komiksy *Garfield*, *Warcraft*, vtipné, sci-fi i akční komiksy – *Kapitán Amerika*, ale i ty méně známé, jako je například *Vrána*.

student (gymnázium), 17 let, Středočeský kraj

nahráno: 5. 10. 2013 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1996. Táta pracoval v nakladatelství a psal i nějaký knížky; je vystudovaný učitel. Máma je nějaká asistentka, vystudovala gymnázium. Mám ještě o šest let staršího bratra. Když jsem byl malý, tak mi táta předčítal, ale už nevím co... takový ty normální dětský knížky – pohádky, Němcová, Erben, třeba *Honzíkova cesta*. Asi mně ale bylo jedno, co se četlo. Na lepoprela si nějak nepamatuju, ale pamatuju si na jednu knížku, kterou jsem měl rád – jmenovala se *Autíčko tú tú* nebo tak nějak a ta mě bavila. Je to asi jediná knížka, kterou si pamatuju tak nějak víc. Asi proto, že tam bylo to autíčko a že mluvilo.

Do školy jsem šel v roce 2002. Číst jsem se naučil až tam. Šlo to docela normálně. Klasicky se děti učí slabiky, ale my jsme se učili jenom písmenka. A z písmenek se hned skákalo na slova. Rodiče sice měli obavu, že nečtu docela dobře, ale v rámci třídy to bylo docela normální. Jinak spolužáci měli větší problémy, byly tam nějaký dyslexie. Čtení mě moc nebavilo. Vlastně si nepamatuju, že bych na prvním stupni vůbec něco četl. Akorát si pamatuju, že nám paní učitelka dávala číst úryvky v čítance. To byly tak dvě tři stránky. Můj starší bratr četl hodně; on čte rád, ale já jsem se mu nějak nepřibližoval.

Druhý stupeň. Vzpomínám si, že jsme měli čtenářské deníky. Stahoval jsem to ale z internetu. Dělal jsem to tak, aby to nebylo slovo od slova; vždycky jsem to trochu upravil. Paní učitelka to nepoznala. Abych se přiznal, tak jsem ze seznamu nečetl ani jedinou knížku. Už si ani nevzpomínám, co tam vlastně bylo. Četl jsem ale fotbalové časopisy, to už od prvního stupně. Na prvním to byly hlavně obrázky, na druhém jsem už trochu začínal i články. Zajímali mě i ti dřívější, ale spíš ti současní. Rodiče mi říkali, abych četl; dávali mi za příklad bráchu, že čte a já nic nečtu, ale já jsem na to moc nedbal.

V roce 2011 jsem šel na gympl, ale vlastně jsem jen pokračoval dál, protože druhý cyklus na naší škole byl už gympl. Teď jsem v septimě.

Média. Internet mám zapnutý vlastně pořád, když jsem doma. Chodím hodně na Facebook a jsem připojen, kdyby mi někdo chtěl něco napsat nebo tak. Taky tam hraju hry. Koukám se na Seznam, když tam je nějaká zajímavost, ale hlavně se koukám na sport. Jinak ale další

nějaký servery kolem sportu a fotbalu nemám. Na televizi se koukám na nějaký dětský kanály, jsou tam i pohádky... to je tak tři hodiny denně. Rozhlas nic. Jinak do archivu, třeba kvůli fotbalovým zápasům, nechodím. Čtu fotbalový časopisy – *Hattrick*, papírově. Přečtu ho tak ze dvou třetin. Hudbu poslouchám, když jdu do školy, ve sluchátkách. Nebo když jdu třeba na trénink. Poslouchám výhradně českou hudbu, protože tomu rozumím. Je mi jedno, co to je, hlavně že je to český. Na film se kouknu tak jednou za čtrnáct dní. Většinou si to stáhnu, hlavně z Uložto.

Žádnou oblíbenou knížku nebo knížku, ke které bych se chtěl vracet, nemám. Jinak já knížky vůbec nečtu, takže nemám ani mít co oblíbený. Rodičům to pořád vadí... ale mně je to docela jedno. Mezi spolužáky je to dost normální stav, hlavně mezi klukama. Holky, ty docela čtou. Vím, že budu muset začít číst k maturitě, ale nevím, jak to udělám, protože nejsem schopnej žádnou knížku přečíst. Vždycky se dostanu tak do půlky a pak to nějak skončí. Už jsem to zkoušel na hodně knížkách, ale vždycky skončím tak před půlkou, v půlce. Třeba jsem zkoušel *Harryho Pottera*, ale přečetl jsem tak dvě kapitoly. Už mě to dál číst nebavilo. Jestli je nějaká kniha, kterou jsem přečetl celou? Na prvním stupni asi pět knížek. Tři knížky byly z jedné série, dvě z jiné; a bylo to vždycky o nějakém dětském fotbalovém týmu. Ale byly to tenké knížky.

student (gymnázium), 16 let, Středočeský kraj

nahráno: 5. 10. 2013 (J. Trávníček)

Narodil jsem se v roce 1997 v Praze. Můj táta jezdil autobusem, ale teď už nejedí – kvůli zdravotním problémům. Ale jinak je vyučeným kuchařem. Máma má vystudovanou střední zdravotní, ale teď dělá v bufetu. Mám ještě sestru (19 let); ta dělá s mámou. Knihovnu máme doma, ale je to taková sbírka knížek, když jsem byl menší. Z těchto knížek mi předčítala máma, když jsem byl menší. Rodiče mi četli. Vzpomínám si třeba na *Kocoura v botách...* a možná ještě Němcovou. Jinak jsem se jich hlavně ptal, aby mi řekli, co dělali, když byli mladí. Četli mi taky někdy, ale mě zajímalo spíš to jejich vyprávění. Z té doby si vzpomínám na jednu obrázkovou knížku, něco od A až do Z, prohlížel jsem si ji – byly tam různé obrázky a různé zvířata. Když jsem byl menší, měl jsem i leporela, nevím sice už jaký, ale měl jsem je.

Když jsem šel do školy, tak jsem spíš neuměl číst, ale nějaká písmenka jsem pochytil. Hodně jsem se v první třídě učil s mámou; všechno mi vysvětlila. Do druhé třetí třídy měla hrozný zájem o to, co se učím. Pak se sice taky zajímala, ale už to se mnou neprobírala. Jel jsem spíš už na vlastní vlně. V této době jsem četl spíš časopisy – *ABC*. Zajímali mě tady hlavně vynálezci a co se dřív dělalo a jak to všechno fungovalo. Knížky jsem nečetl, jenom *Kocoura v botách*, ale ani jsem ho nedočel, protože mi přišlo, že ho už znám až moc.

Na druhém stupni jsme si četli nějaké knížky ve škole, mluvili jsme o tom, abychom tomu všichni porozuměli. Žádnou povinnou četbu jsme neměli. Možná jen nějaký malý domácí úlohy. Tady jsem začal číst víc sportovní časopisy, třeba *Hattrick*. A taky jsem si už hodně hledal na internetu, hlavně sport. Technika mě zajímala taky, ale nijak moc jsem ji nevyhledával. Ale když byla nějaká možnost, tak jsem si o tom něco přečetl. Bavil jsem se víc se spolužáky, kteří nečetli vůbec. Ve třídě to bylo tak, že kluci nečetli snad ani jeden. Jako knihy, časopisy jo. Nějací učitelé? Ukazovali nám nějaké knížky, co by se nám jako líbilo nebo co by se nám mohlo později hodit. Doma přede mnou rodiče nic neschovávali. Jinak mi třeba ale různé věci vysvětlili – třeba jak to je s Ježíškem.

Teď jsem na gymplu, druhým rokem. Máme čtenářský deníky, tak si k tomu něco přečtu, o čem to je. Pak si to přepíšu vlastníma slovy. Na něčem jsme byli v divadle a taky jsem viděl filmy... to spíš než nějaký čtení.

Mediální den. Internet úplně pořád zapnutej nemám; někdy chodím i ven. Na Facebooku jsem, jen když se s někým chci domluvit nebo odpovědět; taky se tam řeší dost věcí o škole. Zajímám se o fotbal, takže se koukám na výsledky a co se o tom píše. Na internetu jsem tak tři hodiny. Pokud nemám trénink, tak jsem tam, co přijdu ze školy, až do doby, co jdu spát. Fandím Slavii; občas se dívám na jejich stránky. Občas tam přispívám, když se o něčem hlasuje. Občas čtu i noviny, když je máme doma, třeba *Sport*. V televizi se koukám ani ne tak na zprávy, jako na sportovní zprávy. Dost se i koukám na filmy, většinou když jdu spát. Pročítal jsem si nějaký knížky o Slávii, o její historii. Rozhlas vůbec. Muziku poslouchám, ale u mě je to trošku složitý – poslouchám od všeho trošku, třeba i starou nebo i to, co poslouchali rodiče, to se mi líbí – *Modern Talking* nebo *Metallica*. Nestahuju, jenom poslouchám.

Žákyně (základní škola), 15 let, Hl. město Praha

nahráno: 15. 7. 2014 (E. Klíčová)

Narodila jsem se v roce 1999. Pocházím z prostředí, že jsem žila střídavě na venkově a v Praze. Rodiče jsou rozvedení, takže teď žiju s mamkou. Ta pracovala deset let v knihkupectví. S tátou se tolik nevidám, ale teď zase pracuje v pojišťovně, tak je to jinak. Já jsem teda vyrůstala v tom knihkupectví, kde mamka pracovala. Četla mi především *Krtečka*, a pak jsem se učila vyprávět sama pomocí obrázků v leporelech, ale nemusel to být přímo přesně ten příběh. Četlo se mi často a asi pravidelně, hlavně klasické pohádky: Božena Němcová, Erben.

Číst jsem myslím uměla už během školky. Tam jsme se to tak nějak už učili. Moje první knížka byla *Lískulka*. Byla převážně obrázková, ale i nějaký text tam byl. To byla moje první knížka v posledním ročníku ve školce.

I otec četl. Každý [z rodiny] měl rád jiný žánr, ale četli všichni – i sourozenci. Mám dva starší bratry. S tím nejstarším jsme o deset let, a když jsem začala chodit do školy, tak on se připravoval na maturitu. Tak jsme spolu četli maturitní četbu, a pak když se druhý bratr připravoval, tak to jsem byla tak v páté šesté třídě, tak jsem to s ním četla zas. Poprvé s tím starším jsem vnímala jen něco, spíš jen útržky si pamatuju, ale když jsem to četla s tím mladším bratrem, tak jsem vnímala už i ten příběh a teď, když to čtu zase já sama, tak je to o něčem jiném. Tak vidím, že je to teda lepší číst několikrát. Utkvěl mi *Revizor*, Tolkien a ještě *Gargantua a Pantagruel* a *Epos o Gilgamešovi* a třeba Saroyan a Rushdie.

Knihovnu máme v každém pokoji. Vlastně jsme měli knihovnu od stropu a byla dva metry, byla plná, a pak jsme zjistili, protože vždycky narozeniny, svátek, Vánoce nebo za vysvědčení byla vždycky kniha, že to není kam dávat, takže to bylo u postele, knížky ležely na stole, u botníku. – Knížky mi doporučovali spíš rodiče. Mamka byla taková... abych prostě nespěchala s tou četbou pro starší, protože bych se k dětským knížkám už nevrátila. Doporučovala mi proto spíš dětskou, ale ne už takovou, jako četli ostatní v mém věku, už to byla literatura, která nebyla sice náročná, ale nebyly to pohádky ani smyšlený příběhy. Četly jsme s mamkou (ne teda dohromady, každá někdy jindy) převážně *Olivera Twista* a *Spolek přátel krásné literatury a bramborových koláčků*. Pak jsme si o těch knížkách povídaly.

Ve škole jsem byla spíš výjimkou. Ale když jsme šli do šesté třídy, tak se spojovaly třídy a potkala jsem tam kluka, se kterým jsem chodila do školky. Tak jsme četli spolu třeba toho

Revizora, to on četl spoustu společných knížek se mnou. Tak jsem zjistila, že nejsem sama, kdo to takhle má. Na prvním stupni jsme měli čtenářský deník, každý měl přinést za týden nějakou knížku, ale na druhém stupni to spolužáci kopírovali a opisovali z internetu. Bylo to ale poznat, protože když se na to někdo zeptal, tak mlčeli, tak jsme to pak měli přednášet před třídou. Na základní škole jsme si mohli sami vybrat a teď, jak je ta maturita, tak jsem si sepsala seznam těch knížek. Nebo si vybírám věci, když něco probíráme v literatuře, tak se třeba zeptám. Nebo podle toho seznamu k maturitě, tak podle toho, co mám přečtený, si to projdu, abych si to připomněla, nebo si to přečtu celý. Pak si to snažím sepsat, abych až budu maturovat, nevím teda, jestli budou stejné knížky, ale některý asi jo, abych se na to podívala. Taky si připomenu ten názor, když mi bylo patnáct.

Vlastně už mám taky svoje autory, takže když můj autor napíše něco nového, tak si to chci přečíst, protože se mi líbí ten styl psaní. Takže čtu i oddechovou literaturu i ty věci k maturitě. Nejradši mám Ricka Riordana, je to takový spíš fantasy, ale je to řecká, římská a egyptská mytologie. Má to spoustu dílů a je to autor, který vás do toho příběhu dostane, a když to po pěti stech stránkách skončí, tak jste našťvaní, protože čekáte zase rok, než něco napíše, a nechce se vám číst nic jiného a trvá to, než se dostanete do příběhu jiného autora. Christopher Paolini, co napsal *Eragona*, vás taky dostane do příběhů, ale i Hemingway nebo Remarque. Tam si zase uvědomíte, jak to měli dřív, a když se to pak snažíte srovnat s životem teď, jak si tolik lidí stěžuje, co nejde dělat, jak nemůžeme sem... ale vůbec si neuvědomují, že lidi tenkrát nemohli vůbec nic. Vystudovali střední školu a pak se nedostali na vysokou, protože se třeba někomu nelíbili. Je zajímavý to srovnat od první války až třeba doteď, do roku 2000. Nezažila jsem, co bylo dřív, ale myslím, že je to teď lepší.

Pokud mě ta knížka baví – třeba od Ricka Riordana, to ji přečtu za den, to má pět set stránek a to hltáte každý slovo a čtete rychleji a rychleji, a pak čekáte ten rok. Ale pak mi trvalo třeba dva dny, než jsem přečetla *Starce a moře*, protože tam se neustále něco děje a je to napsané tou starší češtinou. A musíte u toho přemýšlet, protože teď, když se píše, tak stoprocentně přesně víte, co tím chtěl autor říci, ale třeba u Hemingwaye přemýšlejte nad tím, proč to tak bylo a co by se mohlo stát, a máte spoustu důvodů, proč by to mělo mít jinej konec, ale pak zjistíte, že ten konec je správný. Ta starší literatura je náročnější než ta nová teď. Je to jak ve tvaru slov, tak například ten Dickens: že se dlouho popisuje krajina, třeba ten *Oliver Twist* – on čtyři stránky běží ulicí, pak jste někde jinde, kde se něco stalo, a pak se vrátíte zase k tomu Oliverovi, jak běží ulicí, a on popisuje snad každou dlažební kostku. A to stejný Victor Hugo, on taky popisuje všechno dlouhou dobu – oni na to měli ten čas a dokázali na to sednout a napsat přesně, co tam je, a vy jste to pak při čtení úplně viděli.

Co se týče času na čtení, tak u mě to bojuje převážně s tím, že hraju v orchestru na pozoun. Většinu času trávím s knihou, čtu nebo píšu... anebo jsem v základní umělecké škole, kde trávím pondělí, úterý, čtvrtek a jsem tam vždycky do večera, takže mám většinou víkend, kdy si to nějak načtu. Přes týden se totiž musím ještě chystat do školy. Ale třeba je výhoda, že mi trvá asi hodinu, než se dostanu do té hudebky, tak si můžu číst v autobuse. Ale zase se začnete do příběhu, ale když musíte vystupovat, tak to nechcete přerušit, ale musíte.

Na internet ani tolik nechodím, to nestíhám, mám jen facebookový profil, ale chodím tam někdy tak o víkendu. Ale používám internet k tomu, abych zjistila informace třeba o lidech na referát, třeba na stránce *referáty.cz*, kde si to zpracuju. A pak ještě stránku *Čtení pomáhá*, kde přečtete knížku, a když pak odpovíte na otázky, tak získáte určitý počet peněz a ty dáváte na charitu. Na internetu jsem se dozvěděla o literární soutěži v Hořovicích a další soutěže pana nakladatele, ale třeba knižní novinky tu nesleduju. My jdeme s mamkou jednou za měsíc do knihkupectví – to je jedno jaký den, a tam si vezmeme ty letáky, a pak tam jdeme za týden a knížku si koupíme, když nás zaujme, že ji i vidíme doopravdy, a ne jen obrázek na monitoru. Chceme se podívat, jak to vypadá, sáhnout si na to. Čtečka mě neláká, je asi dobrá na převážení, ale já mám ráda třeba tu novou knížku, jak cítíte ten tisk, vybrala bych si knihu, cítíte ji, vidíte, že něco zažila, přijde mi, že je to takové příjemnější.

Mám průkazku do knihovny na opencard, což se hodí, že to máte vždycky s sebou. Chodíme s mamkou, teď jsme tam byly ve středu. To je celkem zábavné, protože ostatní v mém věku si vezmou dvě knížky, a já když tam přijdu, vezmu si čtyři, a pak ještě dvě bilingvní a přijdu za dva tři týdny a беру si další a ty knihovnice se vždycky usmívají, když tam jdeme.

Pro dívky, co jsou knížky, tak jsem četla dvě knížky, a to bylo od Jacqueline Wilsonové, to je autorka, co vás taky vtáhne do příběhu. To mi půjčila kamarádka, abych si to přečetla, ale kdybych si to měla koupit, tak bych si ji nekoupila. Na první pohled, ani když jsem si přečetla recenzi a anotaci, tak bych to nekoupila. Trochu mě to zklamalo, byla tam spousta románek a kam chodily ty holky nakupovat – to byla skoro polovina knížky, bylo to moc holčičí. Víc mě baví ty fantasy a válečná literatura a ta starší jako Dickens a Hugo. Z klučičích knížek jsem četla třeba Foglara – to bych si přečetla asi vícrát, ale jen do té doby, než budu maturovat, asi po maturitě bych to nečetla, je to takový... no...

Ty bilingvní čtu anglicky a převážně detektivky: Christie a Doyle. Asi by se našel nějaký spolužák, který by to taky zvládnul, ale problém je, že oni by nešli do té knihovny a nepůjčili

si knížku, raději se podívají na film. Čtu to anglicky, a když tomu nerozumím, tak si to přečtu znovu v češtině, aby mi to dávalo smysl, a pak to zase čtu anglicky.

Ve škole máme taky knihovnu, ale jinak je to teda na nás, jestli si někam zajdeme něco půjčit přečíst. Nějaké kroužky nebo hodiny navíc nemáme, někdy je to škoda, že by se to hodilo, ale zase je to takový, že když si chcete přečíst něco v jiném jazyce, tak je výhoda, že to nemáme ve škole, kde vám to nutí, ale když jdete sám, tak si vyberete něco, co vás baví.

Většinou čtu večer nebo ráno. Záleží, jestli nejsem nemocná, to čtu v posteli, nebo když nejsem, tak po probuzení. Taky ve škole o přestávce nebo když jedu tím autobusem.

Televizi sledujeme s mamkou většinou asi třikrát týdně, a to vždycky večer od osmi půl devátý. Jak mamka pracovala v tom knihkupectví, tak má k češtině jiný vztah a nemá ráda, když se díváme na filmy, který nemají hlavu ani patu, a říká, že jsou to vyhozený peníze. Tak sama vybere vždycky nějaký film, ale není to tak, že když nestíháme, že se na to musíme nutně podívat.

Knížka, který jsem neporozuměla... něco určitě, bylo jich nejmíň sedm, který jsem odložila a vracela jsem se k nim později, ale knížka, která by mě znechutila, to spíš ne. Na Vánoce jsem dostala knížku od mého oblíbeného spisovatele – ono to má osm set stránek – a právě jsme řešily s mamkou... V tom letáku v knihkupectví bylo, že bude autogramiáda a taky že ten hrdina asi umře, a tak jsem to asi sto dvacet stran před koncem nedočetla, aby neumřel, ale teď jsem se k tomu asi před měsícem vrátila a on opravdu neumře, tak jsem byla taková našťvaná na toho autora, ale on to udělal dobře.

Ale knížka, která nesplnila moje očekávání, tak to byla, když jednu dobou letěla hrozně ta *Twilight* sága, to četli všichni, všichni to viděli a bavili se o tom, tak jenom z pocitu zvědavosti, jak to dopadne a jak to ta autorka píše... píše dobře, že se dostanete do té situace. Přečetla jsem teda všechny díly, ale byla to knížka, která mi nic nedala, kde je jenom to, kdo si ji kdy přečte, to je knížka, kterou bych si přečetla, jenom kdybych neměla nic v knihovně, a to nehrozí. Ale chápu ty, co se jim to líbí, protože to je na každým z nás, ale já už bych si to osobně nikdy nepřečetla.

Z českých autorů znám třeba Petru Hůlovou, to jsme byly s mamkou na její autogramiádě. Četla jsem *Paměť mojí babičce*... píše prostě tak, že se do toho dostanete, je to příběh, kterej upoutá a něco ve vás zanechá. Jinak autory, který znám a zaujali mě, tak určitě Hašek, pak teda Foglar nebo Karel Poláček *Bylo nás pět*, to se mi líbilo. Asi spíš čtu autory než autorky, nevím proč, ale asi že jich bylo víc.

Nejoblíbenější moji autoři jsou právě ten Rick Riordan nebo francouzský spisovatel Timothée de Fombelle, který napsal *Tobiáš Lolness* – to je knížka, ke které se vrátím a přečtu si ji znovu, ale třeba stejně tak si přečtu znovu toho *Revizora*, k tomu se klidně vrátím. Každá knížka, která se mi líbí, tak si ji přečtu znovu, že si ji chci osvěžit a abych si ji připomněla.

studentka (víceleté gymnázium), 15 let, Plzeňský kraj

nahráno: 18. 7. 2014 (E. Klíčová)

Narodila jsem se v roce 1998 a teď budu do prváku na gympl [kvinta na víceletém gymnáziu]. Narodila jsem se v Rokycanech. Táta, ten udělal střední školu elektrotechnickou s nástavbou a teďka podniká. Máma, ta má rodinnou střední školu s maturitou a teďka vlastně taky podniká, ale nejdřív dělala v knihovně. Mamka čte hodně, taťka na to nemá čas. Spíš čte časopisy. Mamka, ta čte takový romantický knížky, a co bylo v povinný četbě, to taky přečetla, a historický knížky. Knihovnu doma máme, tam jsme měli i dětský knížky, ale taky si půjčujeme. Z dětství si pamatuju možná od Lady něco, Karel Čapek, *Modroočko* od Koláře.

Ještě před tím, než jsem šla na základní školu, mě doma učili knížky nazpaměť, jako říkanky. Myslím, že jsem trochu uměla číst, než jsem šla do školy. Ale na první knížku si už nevzpomenu. *Šípková Růženka* možná. Tak když jsem já byla malá, tak spíš byly ty knížky, ale když to sleduju u bráchy (12 let), tak spíš už televize. Ve škole jsme pak četli *Děti z Bullerbynu* i toho *Modroočka*. Pak jsem četla ty dětský detektivky, nevím, jak se to jmenovalo, ale vím, že to mělo i víc dílů, a to jsem četla od různých autorů. Taky jsme měli předepsanou doporučenou literaturu, většinou to čtu, třeba ale ty biblický příběhy, to moc ne, těch jsem si přečetla jen pár, ale většinou se snažím to přečíst. Řecký báje a pověsti, rokycanský pověsti. To bylo na základní škole.

To teď na střední *My děti ze stanice ZOO* třeba. Taky od Zdenky Fantlový čtu... je to síla, a celkově s tou válečnou tematikou... anebo o Oskaru Schindlerovi. Tu dospělou literaturu asi až na tom gymplu [šestá třída, prima]. Máme čtenářský deník, měli jsme vždycky čtyři až pět knížek na rok, tak to čtu. Ve čtenářském deníku to máme tak, že musíme poznat žánr, pak něco o autorovi. Většinou hledám o autorovi na internetu, to máme dané, těch pět knížek, to si nemůžeme vybírat. Většina kluků to ale nečte, oni si to najdou na internetu. Čtu tak soustavně, k té povinný četbě, to máme na internetu seznam, přečtu tak jednu za měsíc nebo za dva měsíce. Podle toho, kolik toho mám do školy, tak se snažím číst každý večer, třeba teď o prázdninách i přes den, ale když nestíhám a jdu spát v jedenáct, tak to už ne. Chodím do knihovny, mamka mi docela dává tipy, ale pak i třeba z té četby k maturitě jsem četla od Irvinga *Čtvrtá ruka*. Mamka mě nikdy neodrazuje od knížek, že jsou pro starší,

doporučila mi i *Gejšu*. Anebo kamarád mi doporučil Bukowskýho, četla jsem *Nejkrásnější ženská ve městě*, to mi bylo tak čtrnáct, ale líbilo se mi.

Do knihovny jsem chodila od malička, jsem tam měla mamku; skončila tam, když jsem chodila do třetí třídy, a od té doby tam chodím pořád. Občas mám období, že mě ty knížky nebaví, a radši si jdu zasportovat. Internet ani televize tolik ne, spíš sport. Trénuju volejbal, chodím na kolo, běhat... Fyzicky si odpočinu u knížky a u sportu psychicky. Rodiče mě neradi vidí u počítače a taky nás docela vedou k tomu sportu, tak jsme taková sportovní rodina.

Čtu hlavně romány, životopisy, ale už si je nepamatuju. Básničky taky, *Kytici* jsem četla a pak bajky od Ezopa. Taky se mi líbil *Robinson Crusoe*, to jsme měli v povinný četbě, jinak dobrodružnou literaturu moc ne, radši si přečtu ty dívčí knížky. Lenka Lanczová třeba. Oni spolužáci ve škole čtou třeba *Pána prstenů* a takový, ale to já moc ne, ještě jsem to ale nezkoušela přečíst. Spíš co mi maminka doporučí. Teďka poslední dobou už nečtu ani detektivky, to jsem četla jenom ty dětský.

Knížky zas tak nekupujeme, my si hodně pučujeme. Ale k Vánocům a narozeninám, to jo. Třeba jdeme okolo krámu s mamkou – to by se mi líbilo, říkám, a pak to najdu pod stromečkem. Já si přečtu záložku a podle toho si to přeju. Hledám vždycky v knihkupectví, ani ne moc v Rokycanech, ale když jedem do Plzně, tam je podstatně větší nabídka. Dám taky spíš na doporučení třeba i kamarádek.

Oblíbená knížka? Tak hodně se mi líbila ta *Gejša*, to je zpověď té gejši od malička. Bylo to i zfilmované, taky jsem to viděla, ale knížka je lepší, obsáhlejší, umím si to líp představit. Mně se hrozně líbí ty válečné knížky, z koncentráků a takový prostě ze života, vzpomínky. Ale já vždycky zapomenu ty názvy, to byla taky holčina z Terezína, a pak ji deportovali někam do Německa do koncentračního tábora, a pak ji zachránili vlastně osvoboditelé a odvezli ji do Ruska, kde si ji vzala jedna rodina a vychovávali ji v tom Rusku. Z těch maturitních ještě *Velký Gatsby*, *Na západní frontě klid*, to četl taťka, to si chci taky přečíst, že to je hezký, pak je tam něco jako *Svět podle Garpa*... Teďka mi mamka koupila *Colette* od Lustiga, tak to si chci určitě přečíst.

studentka (víceleté gymnázium všeobecné), 15 let, Pardubický kraj

nahráno: 3. 10. 2014 (B. Svobodová)

Narodila jsem se v roce 1999 v Ústí nad Orlicí, je mi patnáct let. V době mého narození tat'ka podnikal, má firmu, a mamka byla kosmetička, teďka pracuje u tat'ky. Mám jednoho brácha, mladšího o tři roky. Když jsem byla malá, tak mi rodiče vždycky četli před spaním, to si pamatuju, a jinak jsem je vídávala... mamku určitě... s knížkou, tat'ku spíš s novinama. Četli mi hodně – různé pohádky, klasické i moderní, teďka si nevybavím žádný příklad. Babička, když jsme u ní byli, tak ta nám taky četla, ale to už si tolik nepamatuju, vím jenom o těch rodičích. V té době jsme měli domácí knihovnu, pamatuju si ji, byla velká, ale spíš tam měli knížky rodiče. Myslím, že ty svoje jsem měla v pokoji. I teďka tady [v obývacím pokoji] máme pár knížek, ale zas jsou spíš rodičů, já mám pár svých v pokoji.

Z dětství si taky pamatuju obrázkovou knížku, ono to bylo i jako večerníček, byl tam motýl Emanuel... *O makové panence*, tak to se mi líbilo, protože to bylo celý ilustrovaný. To jsem měla hodně ráda, to bylo to nejhezčí. Nevybavuju si jistě, jestli nám paní učitelky čítávaly ve školce, ale možná než jsme chodili spát, tak občas něco jo. S bráchou jsme si taky občas četli a listovali v knížkách, ale já jsem na to čtení víc než on, jeho to tak nebaví, takže občas jsme si spolu četli, nebo vím, že nám mamka třeba četla oboum dohromady. Pohádky jsem poslouchala taky na kazetách a vždycky jsem měla zvyk, že jsem měla dovoleno koukat se na večerníček, takže co si tak pamatuju, hlavně co jsem koukala na televizi, to byl večerníček, jinak si myslím, že na tu televizi jsem se v dětství tolik nedívala. To, že bych v této době trávila čas na počítači, si nevybavuju, ale myslím, že tehdy ještě ne.

Teďka nevím, jestli jsem se naučila číst až ve škole, nebo jsem to uměla už předtím, než jsem nastoupila do první třídy. Čtení nahlas ve škole mně vůbec nevadilo, i mě to bavilo číst. Teď si teda nevybavuju, co jsem přečetla první sama. Četla jsem třeba *Honzíkovu cestu*, ale nevím, co bylo první. Vím, že když jsem se naučila číst, tak jsem si znovu pročetla ty knížky, co mi četla mamka. Takže tu *O makové panence* jsem taky tehdy četla a ještě jsme četly *O pejskovi a kočičce*, tak to jsem taky přečetla sama. Vím, že jsem si jednu dobu taky kupovala *Čtyřlístek*, kupovala mi ho mamka, a jinak potom mě ty časopisy tolik nebavily, takže jsem spíš četla knížky než časopisy. – Určitě už na prvním stupni jsem chodila do knihovny, hodně často. Tam jsem si půjčovala knížky. Někdy jsem je četla i tam, že jsem se do nich hned začetla a pak už jsem si je půjčovala domů jenom na dočtení. Ale chodila jsem tam často a

hodně jsem si toho půjčovala. Myslím si, že do knihovny jsem chodila už s mamkou, třeba už v té první třídě, nejdřív jsme tam chodily spolu. A celý ten první stupeň, to jsem tam pak začala docházet i sama. Kartičku nám zařizovali ve škole, vzaly nás tam a kartičky nám zařídily paní učitelky, takže to bylo supr.

Na prvním stupni jsem ještě čtení nesdílela s kamarádkami, to začíná až teďka. Moje kamarádky nečetly tolik, nevybavuju si, že bychom si nějak půjčovaly knížky. Čtenářské deníky jsme měli od třetí třídy, myslím. Jinak ve škole v literární výchově jsme četli buď přímo z knížek, nebo z čítanek, vždycky jenom ukázky, a ty knížky jsme dočítali. Byly tam jenom kratičké povídky. Jeden člověk přečetl třeba půl stránky a takhle jsme za hodinu přečetli třeba dvě povídky nebo dvě krátké pohádky, co tam byly, a to mě taky bavilo. Nevadilo mi tam číst nahlas. Na prvním stupni jsme neměli povinný seznam četby, to se vždycky četlo to, co kdo chtěl. Za měsíc jsme měli přečíst jednu knížku, ale že by nám nějak určovali, co přečíst, to ne. – Na prvním stupni jsem se na televizi začala koukat víc, možná jsem se na ni dívala víc než na ty knížky, protože si úplně nepamatuju, jak hodně jsem četla vzhledem k televizi. S počítačem jsem taky začala pracovat, hrála jsem hry, dělala jsem na něm třeba to, že když jsem si nepamatovala přesně, co jsem četla, tak jsem na něm vyhledávala něco, co bych mohla napsat do toho čtenářského deníku, že jsem si to připomínala. A koukala jsem určitě i na věci do školy, na to jsem ho taky využívala. Ale záznamy četby jsem z internetu nestahovala. Spíš když jsem si nevzpomněla na postavy nebo na jména, tak jsem si třeba přečetla ten výtah, který z toho někdo udělal, a vždycky to píšu svými vlastníma slovy... spíš jen abych si to připomněla, když jsem tu knížku třeba neměla doma. Rádio jsem neposlouchala, ale když jsem byla malá, tak jsem si pouštěla... třeba *Babičku* jsem měla nahranou na cédéčku, tak to jsem si hodně pouštěla, to jsem si několikrát přehrávala a pak jsem to i přečetla, když jsem to měla naposlouchané, ta se mi taky hodně líbila.

V roce 2010 jsem z páté třídy šla na gympl. První dva tři roky jsem tam četla... baví mě detektivky, takže tam jsem četla spíš něco takovýho, ale už jsme museli... odevzdávali jsme čtenářské deníky vždycky jednou za půl roku a za ten půl rok jsme tam museli mít alespoň jednu knížku z doporučené četby, jinak jsme si taky v podstatě mohli číst, co jsme chtěli. Ale ten poslední rok na nižším gymnáziu to už jsem začala číst, že mě to začalo bavit, i něco k maturitě. A to už jsem si začala právě i s kamarádkou vyměňovat knížky, takže cítím, že už jsem se posunula dál, na další level čtení, takže to jsem ráda. Z detektivek jsem četla třeba *Revolver na prodej*, to mi doporučil taťka, ale to ještě nebylo pro mě. To jsem si přečetla jen

tak na dovolené, když to měl s sebou. A jinak si ani nevybavuju, co jsem četla, protože to byly takové ty série, jak bylo třeba pět různých dílů, a bylo to ještě takový to dětský.

Z generační četby jsem četla *Harryho Pottera*, to mě bavilo úplně na začátku, když jsem nastoupila na gymnázium. *Upíří deníky* jsem četla a to mě už nebavilo tak od třetího dílu. A vždycky jsem to dočítala, jen abych věděla, jak to skončí, ale že by mě to nějak chytlo, to ne. Vždycky bylo v té knížce něco, co mě zaujalo, ale když na to teďka koukám, tak si říkám, že nevím, co přesně mě na tom bavilo. I dívčí četbu jsem četla, ale to mě bavilo tak první dva roky na tom nižším gymplu. Vybavuji si titul *Dívčí parta*, to byl soubor asi osmi knížek, tak to jsme četly všechny. Chlapecké knížky jsem četla taky – verneovky – *Pět neděl v balónu*, *Tajemný hrad v Karpatech* a asi ještě něco, ale jinak mě tohle tolik nebaví. To spíš ty detektivky, ta dobrodružná nevím, no...

První dospělá knížka byla *Stařec a moře*, a to jsem četla předminulé prázdniny, dva roky zpátky (ve třinácti letech). To bylo něco... Tu mám fakt ráda, hodně se mi líbila, taky mi ji doporučil taťka, a to bylo poprvé na dovolené, a od té doby jsem si uvědomila, že už mě tolik nebaví to, co jsem četla předtím, a začala jsem vyhledávat něco podobného, knížky od Hemingwaye. Od té doby jsem tak nějak začala číst dospělé knížky.

Myslím si, že spolužáci nechtou a nečetli to, co by měli, a že to vždycky bylo: Kouknu na internet, co tam o tom píšou, a alespoň trochu to přeformuluju. Někdy z nich musela paní učitelka ten čtenářský deník tahat i hodně dlouho, aby jí ho vůbec odevzdali. Nevím, jestli jsem si tehdy s kamarádkami už povídala o těchhle knížkách, protože nikoho moc nebavilo číst to, co se číst mělo. Všichni četli spíš to svoje, co je bavilo. Mě jak kdy, jak co mě chytlo z tej povinné nebo doporučené četby. Někdy jsem si tu knížku půjčila a vůbec mě to nechytlo. Tak to bylo s *Komu zvoní hrana* od Hemingwaye – to jsem začala a ještě teďka to mám nahoře v pokoji. *Starce a moře* jsem doporučovala dvěma kamarádkám a ani jedné se to nelíbilo tolik jako mně. A naopak mi bylo doporučeno *1984* od Orwella – doporučila mi to jedna kamarádka, je o půl roku starší a o rok výš, a to se mi tolik nelíbilo. To jsem dočetla, ale musela jsem se trochu přinutit. Obě jsme pak četly *Farmu zvířat* a to se nám oboum líbilo úplně stejně, hodně, takže asi záleží i na té knížce.

Při doporučování jsou kromě tatínka a kamarádky důležité i paní učitelky, co jsme měli na češtinu. Ta jedna mi taky doporučovala nějakou knížku. Myslím, že jsem se s ní bavila zrovna o tom Hemingwayovi *Komu zvoní hrana*, a to mi teda zrovna nesesadlo. Ale s tou kamarádkou si navzájem doporučujeme asi nejvíc. Knížky jsem až tak moc nedostávala. To hlavně taťka, když o něčem četl nebo někde něco viděl, tak nám to dal třeba k Vánocům, ale spíš mě asi naši nechávají, abych si je půjčovala nebo abych si na ni našetřila, když nějakou chci, abych si

ji třeba koupila sama, protože nevědí, jestli by se třeba trefili do toho, co bych četla. Takže spíš si to někde vypůjčuju nejčastěji.

Od gymplu upřednostňuju počítač před televizí, protože jsem začala víc používat sociální sítě, možná jsem začala oboje sledovat víc než na základce, ale myslím si, že měl větší přednost asi ten počítač než televize. Časopisy skoro vůbec nesleduju. Hudbu si pouštím spíš z mobilu a rádio poslouchám, jenom když někam jedeme autem, takže to moc ne. Recenze a hodnocení na internetu občas pročítám. Koukala jsem právě na internetu na jednu knížku, kterou mám půjčenou od té kamarádky, *Šťastný Jim*. Začala jsem ji číst a právě jsem se do ní taky nezačetla. Našla jsem si ji a koukala, co o ní ostatní píšou, a většinou to bylo taky tak, že lidi to moc nebavilo. Takže ji mám pořád nahoře v pokoji a nevím, jestli se do ní mám teda pouštět nebo ne, protože jsem začala číst a první kapitola už mi moc nesedla.

Knížky na Facebooku tolik neřešíme, ale právě náš, můj a mojí nejlepší kamarádky, nejoblíbenější herec dával na Instagram fotku [s knížkou, kterou čte], tak tu jsme si sdílely. A tu knížku, kterou na ní měl, tu jsme pak obě četly, protože nás to tak nadchlo, že když ji čte on, tak si ji taky přečtem. No ale jinak to moc na sociálních sítích neřešíme. Spíš si o tom povídáme.

Knihovnu navštěvuji stále, už teďka od tohohle věku navštěvujeme spíš dospělou knihovnu a já si spíš půjčuju přes kamarádku, že vždycky tam zajdu s ní a ona napůjčuje na svoji kartičku třeba pro čtyři lidi, ale jinak navštěvuju knihovnu docela často. Ve škole školní knihovna nefunguje. Nějaký knížky jsou daný ve skříních na chodbě, ale to tam snad ani nikomu nepůjčují.

Při přechodu na vyšší gymnázium – teďka je to už asi druhý rok, kdy si spíš čtu, koukám teda hodně do notebooku, ale docela jsem omezila televizi a hudbu z telefonu taky moc neposlouchám, to spíš při nějaké cestě, ale že bych si to pustila doma, to ne – buď radši čtu, nebo se koukám do notebooku. Ta televize... tam už nemám co sledovat. Většinou vstávám pozdě, takže notebook zapínám, až když se vrátím ze školy, což je třeba kolem půl čtvrté většinou a jak kdy. Podle toho, jak mám náladu, ale většinou zapnu nejdřív ten notebook, na něm jsem tak hodku a půl. Tak kolem páté se začínám chystat na trénink, tam jdu na půl šesté, a když se vrátím kolem osmé, tak se spíš už jdu umejt, zalehnu a jdu spíš ke knížce než k notebooku. Dvě hodiny maximálně na tom notebooku denně, čtení v porovnání s tím jak kdy... Když jsem třeba na začátku knížky a jsem už taková unavená, tak třeba půlhodinu nebo tři čtvrtě, ale když už to dočítám, tak jsem schopná si taky číst do půlnoci, abych to rychle

přečetla. Někdy si, když vím, že mám takové předměty, kde učitel chodí pozdě, беру knížku i do školy a čtu si třeba o přestávkách. Snažím se číst co nejvíc, vědomě... a baví mě to. Někdo se třeba musí nutit, a mě to baví. Když si najdu knížku, která mi sedne, tak ji mám přečtenou rychle.

K poezii se dostanu ve škole, když čteme třeba nějaký úryvek, ale jinak po tom sama moc nesahám. Ze současné literatury jsem teďka četla dvě úplně nové knížky – *Hvězdy nám nepřály* a *Hledání Aljašky* – a jinak moc nevím, co právě vychází. Četla jsem spíš ty starší. Byla jsem i na filmu *Hvězdy nám nepřály* a knížka je mnohem lepší, zatím všechny knížky, co jsem četla [a pak podle nich natočili film], byly lepší. Viděla jsem, i jak byla zfilmovaná *Šifra mistra Leonarda*, tak to jsem měla štěstí, že knížku jsem stihla přečíst před tím filmem, a pak *Andělé a démoni*, to jsem nejdřív viděla film a říkala jsem si, že knížka bude taky dobrá, a tak jsem si tu knížku přečetla. Ale jak už jsem věděla, co se tam odehraje, tak jsem si říkala, že radši jsem si ten film měla pustit až potom. Knížka je vždycky lepší.

Když si knížku vybírám, tak je důležité, když vím, že ji někdo četl. Přiznám se tedy, že nevím, kdy naposledy jsem si knížku koupila, že si ji spíš půjčím. Ale kdybych věděla, že někdo tu knížku četl, že je dobrá, že si ji nemám od koho vypůjčit a že si ji chci přečíst, tak pro mě ten vzhled asi není tak důležitý, když vím, že ten obsah je dobřej. Zakázané knížky jsem v dětství neměla, akorát až teďka, když jsem začala číst *Sofinu volbu*, tak mi rodiče říkali, že to ještě číst nemám, ale začala jsem, tak mě nechávají.

Co se týká dočítání knížek, které mě nezaujaly, tak tam je to jak kdy. Třeba to *1984*, to mě nechytlo, ale říkala jsem si, že když se to té kamarádce líbilo, tak že to dočtu. Takže jsem se s tím trošku prala a ke konci, když už jsem to dočítala, tak mě to už trochu bavilo. Ale s tím *Komu zvoní hrana*, do toho jsem se vůbec nezačetla, neměla jsem chuť číst dál, a tak jsem to odložila, ale třeba se k tomu ještě vrátím.

Z počítače zvyklá číst nejsem, ani si knížky nestahuju. Máme doma čtečku, ale zatím jsme ji nezačali nějak využívat. Nevím, pro mě je ta knížka... jako držet si ji a otáčet ty stránky... to má takový kouzlo, ale pak asi když se jede někam na cestu, ta čtečka může být dobrá, ale knížka je knížka. Z audioknih mám kromě *Babičky* ještě *Straku v říši entropie*, to jsem taky poslouchala, ale jinou knížku takhle na céděčku nemám. Tenhle způsob ztvárnění literatury mi nevadí, měla jsem to tak, že obě knížky jsem si nejdřív poslechla a pak jsem je začala číst. Anebo když jsem třeba byla nemocná a bolela mě hlava, tak jsem si radši potichu pustila a

poslouchala, přitom jsem věděla, že si to pak můžu přečíst, tak to bylo dobrý. Ale jinak si to radši přečtu, než abych měla jenom poslouchat.

Do budoucna nevím, jak se moje čtenářství změní, jestli budu mít na čtení víc času. Teďka hlavně ještě tím sportem, že každý den mám nějakou sportovní aktivitu, tak ani na to nemám tolik času. Tak nevím, jestli do budoucna, když to omezím, tak by ten čas mohl být. A rodinu určitě, hlavně děti, chci vést k tomu, aby četly a četly, protože to vidím u mého bráchy, že jeho to tolik nebaví, pak má třeba problémy přečíst něco nahlas. A hlavně i tím, jak jsem četla, tak jsem nikdy s češtinou neměla takový problém, pamatovala jsem si ty slova, jak se píšou, a vidím, že on to teďka tolik nezvládá. Takže děti určitě chci vést k tomu, aby četly co nejvíc. A ten partner by měl taky číst, protože abych to nebyla jenom já, že ty děti nutím furt číst.

Můj nejoblíbenější autor je Dan Brown a od něj se mi asi nejvíc líbilo *Anatomie lži*, to je i moje nejoblíbenější knížka. K žádné knížce se asi nevracím, spíš se pořád snažím číst nové, než abych se vracela. Žádný zvláštní čtenářský rituál nemám, čtu ráda všude. Spíš když se do toho začtu, tak to mám hnedka. *Šifru Mistra Leonarda* jsem měla za dva dny přečtenou, protože do toho jsem se prostě začetla a nikdo mě od toho nemohl odtrhnout. Knížky vybírám podle toho, co mi kdo doporučí, nebo jsem teďka začala i podle tej povinněj četby nebo podle maturitní četby; když jsem o nějaké knížce z toho seznamu věděla, že je dobrá, tak jsem si ji prostě vzala, i když to třeba nebylo úplně pro mě. Povinnou četbu mám v rámci ročníku a ta maturitní je vyvěšená na internetu, aby studenti věděli, co si mají osvěžit, tak do toho jsem koukla, ale jinak nám nic takového ještě nedávali.

Myslím si, že děti čtou čím dál tím míň, už i ta moje generace tolik ne. Teď se čte mnohem míň, než třeba mamka říkala, že četli oni. Všichni seděj spíš u počítače nebo u televize, než aby si sedli ke knížce, což je škoda.

